

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 06969

INDYANISHE DERTSEYLUNGEN

Sh. Dayksel

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ש . ד י י ק ס ע ל

אונדיאנישע דערציילונגען

12 פאַראַטרוּפּערס געווען „צוּערשט זיינען זיי“

דאָס איז דער נאָמען פון זייער אַ שטאַרקער נאָוועלע, וועלכע ש. דייקסעל האָט איצט פאַרענדיקט. אַנגעהויבן שרייבן האָט ער זי גלייך נאָכן סוף פון דער צווייטער וועלט־מלחמה.

דער הויפט־צוועק פון דעם בוך איז, ניט נאָר אַרויסצוברענגען דעם שוידער פון דער גרעסטער שחיטה אין דער מענטשלעכער געשיכטע, נאָר אויך אַפצואַווישן דעם טונקעלן פּלעק, וועלכן אַ טייל פון די יקדיש־ענגלישע שרייבער האָבן, אין זייערע „בעסט־סעלערס“ מלחמה־האַמאַנען, אַרויפגע־וואָרפן אויפן יידישן סאַלדאַט.

ש. דייקסעל פירט איך, אין אַט־דעם ראַמאַן, אַריין אין די היימען פון אַ גרויסער צאָל, סיי אַרעמע, אַזוי אויך רייכע אַמעריקאַנער, יידן און קריסטן, כמעט ווי אין אַלע שטאַטן פון אונדזער לאַנד.

ער באַקענט אייך מיט די ערטערן און מיט דער סביבה פון זיינע יונגע העלדן און ווען מען גיט זיי אַ רוף אין דער אַרמיי און מען שיקט זיי אַוועק אין „פּאַרט־בענינג“, דוזשאַרדזשיע, דורכצומאַכן די שווערע, אַפט געפּער־לעכע, לערע אַלס פאַראַטרוּפּערס פון דער 101ער „אַדלער“ דיוויזיע — פּאַרט אויך ש. דייקסעל מיט מיט זיי. צוזאַמען מיט זיי שווימט ער אויך אַריבער דעם אַטלאַנטיק, צוערשט קיין אירלאַנד, דערנאָך — ענגלאַנד.

און ווען 6 אַזייגער פּאַרטאַג, דעם 6טן יוני, 1944, רייסט זיך די 4טע אינפאַנטעריע דיוויזיע, דורכן ענגלישן קאַנאַל, אַריין אין דער פּראַנצויזיש־שער פּראָווינץ נאָרמאַנדי — געפינט איר אויך ש. דייקסעלן דאָרטן, צו־זאַמען מיט זיינע פאַראַטרוּפּערס, וועלכע זיינען נאָך מיט זעקס שעה פריער אַריבערגעפּלויגן דעם קאַנאַל און אַרונטערגעשפּרונגען אויף די קעפּ פון שונא אין סאַמע צענטער פון זיינע באַפעסטיקטע פּאַזיציעס.

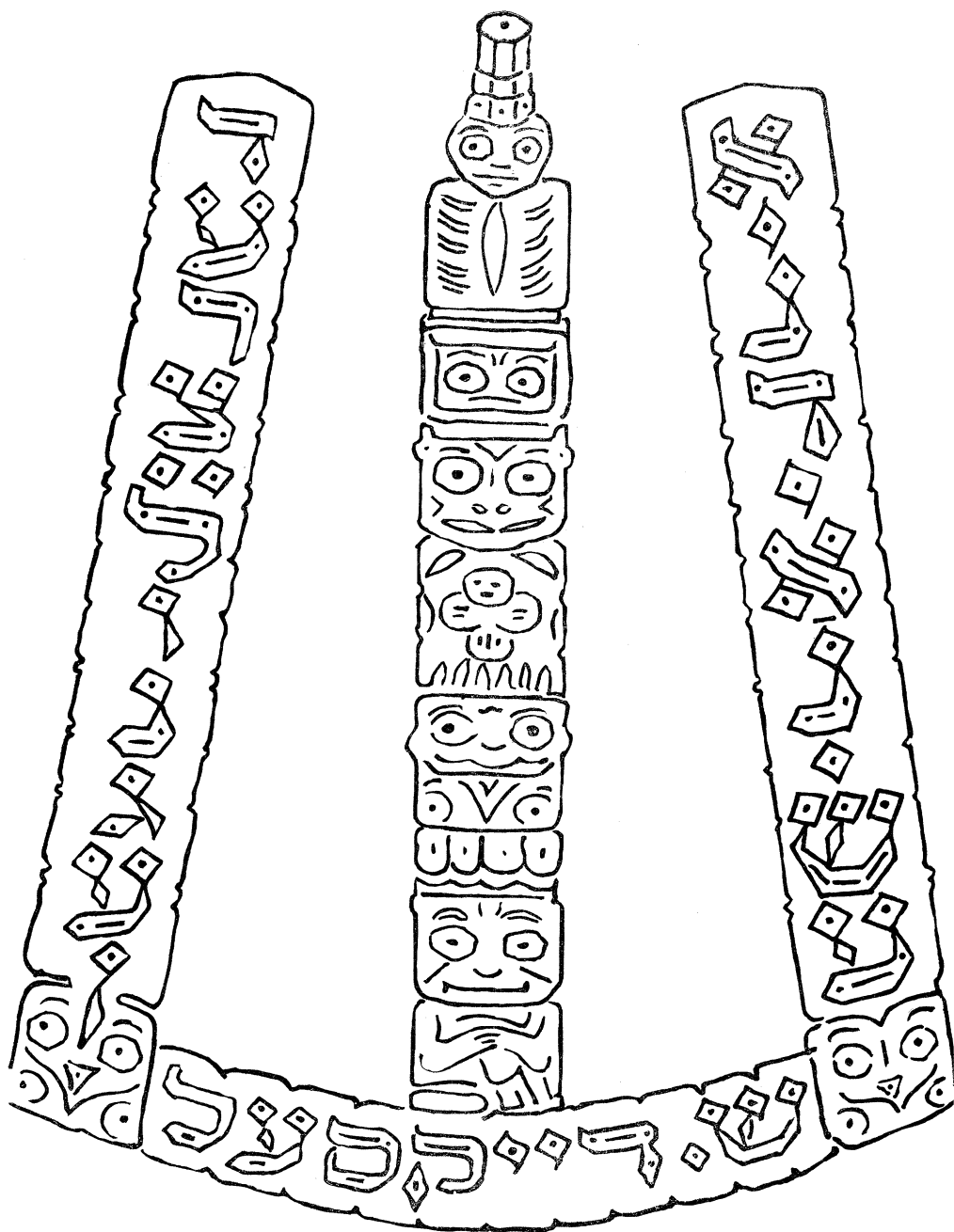
נאָך דער מלחמה ברענגט ש. דייקסעל אַהיים די לעבן־געבליבענע און געזעגנט זיך מיט די קברים פון די געפּאַלענע.

צוועלף יאָר האָט ער געאַרבעט אויף אַט־דעם ראַמאַן און ער האַפט, אַז די שווערע אַרבעט איז ניט געווען אומזיסט; אַז זיינע פּריינט־דיינענער וועלן מיט דאָנקבאַרקייט אויפנעמען דעם „פאַראַטרוּפּער“ בוך, ווי אַלע זיינע אַר־בעטן ביז איצט.

ער האַפט אויך, אַז אַט־דער בוך זיינער וועט, מיט וויפל ס'איז גיט איז, שטאַרקן דעם קאַמף קעגן די צוקונפטיקע מענטשן־מעדרערייען.

בפרט נאָך אין אונדזער אַטאַמישער עפּאָכע, וועלכע איז בכוח סיי גליק־לעך צו מאַכן די מענטשהייט, אַזוי אויך זי, פּאַלקאַמען, צו פּאַרניכטן.

פּעברואַר, 1959.

פאָרלאַג

ש. דייקסעל בוך-קאָמיטעט

INDIAN STORIES

By
SHEEN DAIXEL

Copyright by Sheen Daixel
New York, 1959

הילע געצייכנט פון קינסטלער משה קיש

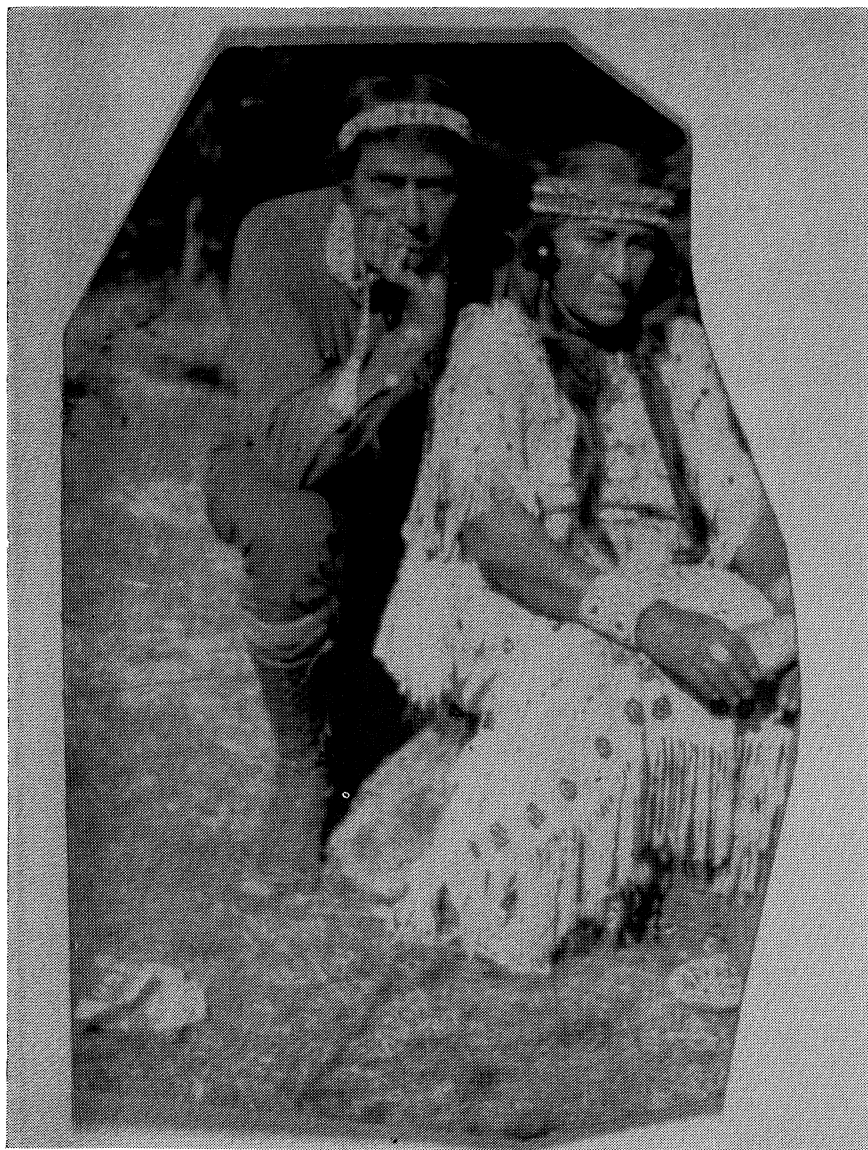
PRINTED IN U.S.A.

געדרוקט אין „פראַמפּט פּרעס“, 113 טע עוועניו, ניו-יאָרק 3, נ. י.

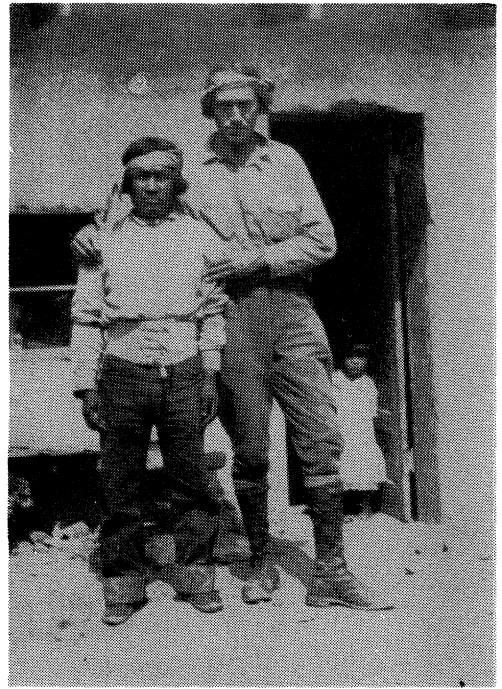
אויפן צוויי יאָריקן "שפּאַן" איבערן לאַנד

פון "מיין אינדיאנער מוטער"

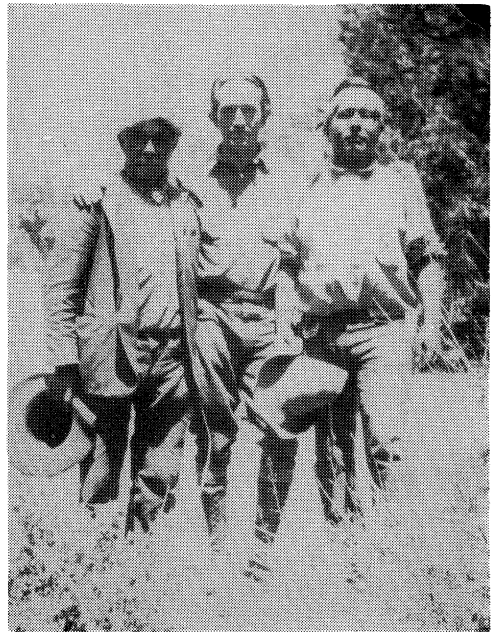
דער שלאנגען-טאנץ

א פריינט אין סאָענקאָפּי

א פריינט אין אַראַבי

פריינט אין יאַסעמיטי

אויבערשטע און אונטערשטע: האָפּי שמעטערלינג-פרוילינג מענין, מיטלסטע: ש. ד. דערצוילט אַ מעשה

א י נ ה א ל ט

זייט

7	א טאכטער פון די צען פארלויירענע שבטים
68	אויפן צפון-זוים פון גרענדר-קעניאן
93	צומאסט ביי די סיו אינדיאנער
135	די ערשטע שוואלדן
162	דער אינדיאנער זון
188	דער שלאנגען-טאנץ
206	מיין אינדיאנישע מוטער
221	מיין ערשטער אריינפאר אין לאנד פון די האַפּיס — — —
231	אויפן וועג צו די ווייסע זאַמדן
	מעשהלעך :
245	אין לאַנד פון צען טויזנט אַזערעס
260	די פארלויירענע פייל
270	דער קליינער קוואהו
277	ראַסן

יש. דייקסעלם האַרציקע באַגריסונג און דאַנק צו די
זריי בוך-קאַמיטעטן, ווי אויך די רשימה פון די נעמען
פון די ספאַנסערס

283

ווערק פון ש. דייקסעל

„וועגן אין נעבל“, דערציילונגען, ערשטער באַנד, 1923.

„אויאמישע דערציילונגען“, צווייטער באַנד, 1924.

„זיין מאיעסטעט“, דערציילונגען, דריטער באַנד, 1925.

„דער צאָרן פון דער ערד“, אַ דראַמע אין 4 אַקטן, 1929 (די דראַמע איז אַ לאַנגע צייט געשפּילט געוואָרן אין קיעווער מלוכה טעאַטער).

„10 איינאַקטערס“, פּערטער באַנד, 1935.

„מיינע לעבנס“, דערציילונגען, פינפטער באַנד, 1940.

„באַרג אַרויף“, דערציילונגען, זעקסטער באַנד, 1957.

„אינדיאַנישע דערציילונגען“, זיבעטער באַנד, 1959.

ש. דייקסעל פאַרענדיקט איצט אַ ראַמאַן פון „פאַראַטרופער“
דעבן אין צייט פון דער צווייטער וועלט־מלחמה:
„צווערשט זיינען זיי 12 פאַרטרופערס געווען“.

א טאכטער פון די צען פארלוירענע שבטים

מײן פרוי צירל — א מתנה

אריינפיר

ס'איז געווען אין א שבת פארנאכט, סוף חודש יוני. איבער דער אריי-
זאנער וויסטעניש — האָט זיך, לאַנגזאַם, גענומען זעצן די זון.
א גאַנצן טאָג האָט איבערן מידן, ווייס-בלויען הימל זיך, ווי פּאַרזיכטיק,
גערוקט אַ מוראדיק-צענגליטער, געלער קייטעך, וועלכער האָט מיט זינע
בריענדיקע פינגער-שטראַלן געהאַלטן אין איין ברענען די גרוי-ברוינע
זאַמדן, די געל-רויטע גרופעס שטיינער און בערג, אויף וועמענס אויבער-
פלאַכן און רוקנס — ווינטן און רעגנס, שנייען און פּרעסט — האָבן, אין לויף
פון טויזנטער דורות, אויסגעקאַרט פּאַרשיידנאַרטיקע פיגורן פון מענטשן,
פייגל און חיות.

די פּאַרשיידנאַרטיקע מינים ביימלעך און קוסטן זיינען געשטאַנען מיט
אַראַפּגעלאָזענע צווייגן און יעדעס בלעטץ האָט, ווי באַזונדער, געבעטן רחמים
ביי דער ברענענדיקער זון. בלויז די צענדליקער מינים קאַקוס-פּלאַנצן האָבן,
ווייזט אויס, זיך ווייניק וואָס געקיימערט וועגן דער היץ און רואיק, ווי גע-
דרימלט, גוט באַשיצטע — ווער מיט די, כמעט ווי, גומענע מאַנטלען אָדער
מיט די דיקע, שיינענדיקע בלעטער, געדיכט-באַזעצטע מיט שאַרפע נאָדלען.
זייער הנאה פון דער זון האָבן בלויז געהאַט די קלאַפּער-שלאַנגען, די
„גילאַ-מאַנסטערס“ און די צענדליקער מינים יאַטשעדרקעס, וועלכע האָבן
די הייסטע שעה'ען פון טאָג פּאַרבראַכט ליגנדיק באַוועגלאָז אויף די אַנגע-
גרייטע שטיינער און זאַמדן. די באַנאַכטיקע אַרומלויפער: די קאַיאָטן, מחבר-
הינטלעך, האָזן, ראַצן און ענלעכע באַשעפענישן האָבן שוין איצט, ביים זונען-
אונטערגאַנג, גענומען, אומגעדולדיק, אַרויסרוקן די קעפּ פון זייערע נאַרעס
און פּאַרזיכטיק זיך אַרומקוקן.

די צענדליקער מינים פּאַרשיידענע פייגל: צווישן זיי אַזעלכע רייכ-
פּאַרביקע, ווי די קאַרדינאַלן, מיט זייערע טשוּפיקעס; די בלויע פייגל און
די, בליץ-פלינקע, מיינאַטיורנע זשום-פייגעלעך, אויסגעפּוצטע אין זייערע:
גריין, רויט, פּיאַעט און גאַלד באַצירטע קליידער — וועלכע האָבן זיך, אין
די מיטאַג'שעה'ען, אויך באַהאַלטן פון דער זון, זיינען איצט אַרויס פון די
באַהעלטענישן און אַנגעפּליט די לופט מיט זייער געזאַנג און באַוועגונגען.
וואָס נידעריקער די זון האָט זיך געזעצט, אַלץ שטראַליקער און רויטער

איז זי געוואָרן און פון אינזן האָבן איר גענומען, ווי אַנטקעגן שטראַמען, גאַלדענע טייכן, באַפּצטע מיט טונקל-בלויע ברעגן.

איבער די אַרזאָנער אַנגעגריטע, אַספּאַלטענע וועגן האָבן, אין זייערע פאַרשטויבטע אַטאָמאַבילן, זיך געיאָגט פאַרשפּעטיקטע טוריסטן און זיך באַ- מיט, וואָס-שנעלער, צו דערקלייבן צו אַ „טרעדינג-פּאָסט“, וואו זיי זאָלן קענען זיך אַרומוואַשן, אָפּעסן, איבערשלאָפּן די נאַכט און, מעגלעך, אויך פאַרבלייבן איבערן זונטיקדיקן טאָג.

צווישן אַט-די אַפּרופּלעצער — האָט דעם בעסטן שם, אין גאַנץ אַרײַ- זאַג, געהאַט נעט דאָגהאַס'עס „טרעדינג-פּאָסט“. אַחוץ די עטלעכע פיינע, שייך איינגעאַרדנטע, שטיבלעך און פרישע פּראָדוקטן, האָט זיך די קראַם אויך געפונען אויפן ברעג פונעם קליינעם קאַלאָראַדאָ-טייך און מען האָט דאָרטן, צו יעדער צייט, געקענט געפינען אַ היבשע צאָל איינדיאַנער, פון די אַרומיקע „האַפּי“ און „נעוועהאַ“ שבטים, מיט וועמען די טוריסטן זיינען געווען זייער נייגעריק זיך צו טרעפּן.

ערשטער קאַפיטל

נעט, אָדער ווי אַלע, אין געגנט, האָבן אים גערופן: פּאַ דאָגלאַס — איז לאַנגזאַם אַרויסגעקומען פון זיין קראַם, אויסגעגלייכט זיין, כמעט ווי זיבן- פּוסיקן, מעכטיקן קערפּער, אויפּמערקזאַם באַטראַכט דעם וועג פון ביידע זייטן און, שמיכלענדיק, אָפּגעשטעלט די בליקן אויף צוויי עלטערע נעווע- האַס, וועלכע זיינען געזעסן אויף אַ דערבייאיקער באַנק און, זעט אַויס, גע- שמאַק געשלאָפּן.

ער איז שטיל צוגעגאַנגען צו זיי, אַ ריר געטאַן איינעם פאַרן אַקסל און

אַ זאַג געטאַן:

— וועל... סאַסיקין (מיינע פריינט), ניידי-קי-זי און דו — קלע-האַ- נאַני — די זון גייט שוין אונטער... צייט פאַר גויר צו פאַרמאַכן די קראַם און פאַר אייך — צו פאַרן אַהיים...

ביידע אינדיאַנער האָבן, איינציטיק, אויפּגעעפנט די אויגן, צוערשט ווי אַ פאַרוואַנדערטן קוק געטאַן אויף נעטן, דערנאָך זיך צעשנמיכלט, זיך אי- בערגעקוקט און אַ צווישטימיקן בויג געטאַן מיט די קעפּ.

דער ערשטער האָט אַ זאַג געטאַן: „אַ-אַ“ (אַ-אַ), און דער צווייטער האָט צוגעגעבן: „אַ-אַ-אַ“ (ריכטיק). דערנאָך האָבן זיך ביידע אויפּגעהויבן, אויס- געגלייכט די גלידער און האַנגזאַם זיך געלאָזט גיין צו זייערע פּערה, וועלכע זיינען געשטאַנען אין שאַטן פון אַ בוים. זיי זיינען פליבק אַרויף אויף די פּערה, וועלכע האָבן זיך גלייך אַליין געלאָזט לויפּן מיט אַ פּעבעדיקן טראַט.

דאגלאס האט שמיכלענדיק זיי נאכגעקוקט און א טראכט געטאן: „רוי גרויסע קינדער, אזוי זיינען זיי אט-די אלע אינדיאנער“, און ער האט זיי נאכגעשריען:

— דערמאנט אלעמען ביי אייך, אז מארגן איז וונטיק און די קראם איז פארמאכט.

ביידע אינדיאנער האבן א צושטימיקן שאקל געטאן מיט די קעפ און פארגעזעצט זייער וועג.

דערנאך האט נעט אויסגעדרייט דעם קאפ און אריינגעשריגן אין דער טיר פון דער קראם:

— מאן, איך פארמאך שוין!

— האסט עס שוין לאנג באדארפט טאן! — האט אים, פון אינווייניק, אפגעענטפערט די פרוי, — קיינער וועט שוין היינט ניט קומען מער... גיב א פרעג די טוריסטן, אפשר דארפן זיי נאך עפעס?

נעט האט געווארפן א בליק אויפן גרויסן, אפגעצאמטן, הויף, וואו נעבן דריי פון זיינע פינף באטגאלאס זיינען, ארום געדעקטע טישן, געזעסן דריי גרופעס טוריסטן און געגעסן וועטשוערע. ער האט זיי, א ווילע, אויפמערק-זאם באטראכט און אפגעענטפערט דער פרוי:

— גיין: זיי האבן שוין פריער אלץ איינגעקויפט.

— טא פארמאך און קום עסן! — איז געקומען דער פרויס ענטפער.

ער איז אריין אין קראם, פארשלאסן די טיר, זי אונטערגעשפארט מיט אן אייזערנעם שטאנג און זיך גענומען צום באווארענען די צוויי פענצטער, וועלכע זיינען ארויסגעקומען אויפן וועג צום „גרענד-קעניאן“. ער האט שוין געהאלטן ביים פארמאכן דאס צווייטע פענצטער, ווען ער האט אויפן וועג באמערקט א פליגור פון א מאן. ער האט זיך גענומען איינקוקן.

דער מאן איז געגאנגען לאנגזאם, טראט נאך טראט, האלטנדיק דעם קאפ געבויגן צו דער ערד. אויף די פלייצעס האט ער געטראגן א היפשן פאק און זיך אנטעשפארט אויף א שטעקן.

נעט האט אויף איין רגע אפגעקערט דעם קאפ, כדי צו בייטן די פא-זיציע, אבער ווען ער האט זיך ווידער גענומען איינקוקן אין וועג, האט ער שוין דעם מאנס פיגור ניט געקענט מער געפינען.

— וואוהיין, צום טיילו, איז ער עס אהינגעקומען? — האט ער זיך גע-חידוש'ט און באשלאסן: — מן-הסתם, זיך צוגעזעצט, ביים וועג, אביסל אפ-רוען.

— העי, „שאש“ (א „בער“ אין דער שפראך פון די נעוועהא-אינדיאנער), ריר זיך אביסל שנעלער! — האט די פרוי אים אונטערגעמונטערט, — דאס עסן שטייט שוין אויפן טיש.

נעט איז, לאכנדיק, אריין אין קיך, אַרומגענומען די פרוי און זי אַ קוש געטאַן. און שטייענדיק איבער נעבן צווייטן האָט זיך זייער שטאַרק געוואָרפֿן אין די אויגן דער גאַר גרויסער אונטערשייד אין זייער געבוי: ער — בלאַנד, כמעט זיבן פוס די הויך, אַטעטיש געבויט, מיט אַ שאַרפֿער נאַז און גוט־מוטיקע, גרויע אויגן. זי — קוים פיר פוס די הויך, אַ קיילעכדיקע, ווי אַ פעסעלע, מיט אַ טונקעלנעם פנים, אַ קליינטשיק, שיין פאַרמירט נעזל, אַ זאַפטיק־קליינעם מויל, מיט צוויי חן־גריבלעך אין די פּוכקע בעקלעך. אויגן האָט זי געהאַט גרויסע, איינדרוקספולע און זייער שוואַרצע.

דאָס איינציקע, פיזיש־געמיינשאַפטלעכע צווישן מאַן און פרוי — זיינען געווען זייערע ביידנס גרויע קעפּ.

ווי אַ קינד האָט זי אויסגעזען, שטיינדיק נעבן אים: ווי אַ צעבאַלעוועט קינד, געבן אַ גרויסן, שטרענגן טאַטן.

אַבער זייער גרויסער פיזישער אונטערשייד האָט געקענט אָפּמאַרן בלויז אַ זייטיקן, אַ פּריש־געקומענעם מענטשן. אַלע אין געגנט, בפרט די אינדיאַ־נער, האָבן, אויסגעצייכנט, געוואוסט, אַז אַט־די קליינע מאַ־הילדאָ, ווי אַלע פלעגן זי רופן, באַלעבאַטעוועט ניט נאַר אין קיך, נאַר אויך אין קראַם און אַז אַן אירער אַן עצה טוט דער גרויסער פאַ דאָגאַס קיין זאַך ניט.

און אַלע, בפרט טאַך די אינדיאַנער, געדענקען זייער גוט די עטלעכע שעכטע יאָרן פון טרוקעניש און קראַנקהייטן, ווען די „האַפּי“ קאַרן־פעלדער און גערטנער זיינען געשטאַנען האַלב־פאַרברענטע פון דער זון און די סטאַ־דעס שאַף ביי די נעוועהאַס זיינען מאַסנױיז געפאַלן פון קראַנקהייטן און דורשט. אין יענע שרעקלעכע זומערן האָבן, אפילו, די „האַפּי־שלאַנגען־טענץ“ ניט געקענט ברענגען קיין רעגנס און אויך די נעוועהאַ געטער האָבן, ווי ס'האַט אויסגעזען, זיך אויך אָפּגעקערט פון זייער שבת און אין די „האַגאַנס“ (נע־וועהאַ־הייזקעס) איז ניט געווען קיין ברויט און אַוודאי ניט קיין שטיקל צי־רוג, קיין איינציקער טעפּיך צו ברענגען צו פאַ דאָגלאַסן אין קראַם צו פאַר־זעצן.

אַבער יענע צייטן זיינען פונקט אַזוי שווער געווען אויך פאַר די דאָג־לאַסעס. אויך זייערע פאַציעס, אַמערסטנס, מיט די שפּיי־אַרטיקלען, זיינען געשטאַנען האַלב־ליידיקע און ווען דער פאַ האָט, פון אָנפאַנג, פאַרט פּרובירט עפעס אָפּצוראַטעווען פאַר זיך, פלעגן זאָן, די אינדיאַנישע פרויען, שטילער־הייט, זיך אַריינכאַפּן, דורך העם הויף, צו דער מאַ אין קיך...

און דאָס לעצטע פלעגט שוין יענעם טאַג אַוועקגעגעבן ווערן, פלעגט צע־טיילט ווערן צווישן אַלעמען גלייך אויף גלייך.

און איין מאַל, גאַר אין אַ ביטערן יאָר, האָט דער פאַ געמוזט נאָך לייען ביי די צוויי זין פון סאַן־פּראַנציסקאָ, אַ פאַר טויזנט דאָזאַר און, צוואַ־

מען מיט דער ניט גענוגנדיקער רעגירונגס-הירף, שטילן אביסל די אָר-
מיקע נויט.

און צוליבן כבוד פון די אינדיאנער וועגן, מוז געזאָגט ווערן, אז זיי האָבן
אים, אין די ווייטערדיקע, בעסערע יאָרן, אָפגעצאָלט ניט נאָר מיט זייער
ליבשאַפט, נאָר אויך מיט געלט און אַרבעט ביז אַ פעני.

צוויי זין פאַרמאָגן די דאָגלאַסעס: צוויי יונגען, זייער ענלעכע צום פאָ-
טער. בידיע זיינען אויסגעוואַקסן אין אַריזאָנער מחבר און זיינען געצוואונגען
געווען זיך צו שוידן מיט זייער באַליבטן געבורטס-פלאַץ בלויז אַדאָנק זייערע
פרייען, וועלכע האָבן ניט געוואָלט לעבן אין קיין מחבר. און ביידע זין הערן
ניט אויף צו רופן די עלטערן צו זיך, קיין סאָן-פראַנציסקאָ, האַלטן זיי אין
איין איינרעדן, אַ פערציק יאָר „טרעידניג-פאָוסט“ איז איבער גענוג, אַז
ס'איז שוין צייט צו פאַרגעסן וועגן די אינדיאנער און אַ טראַכט טאָן אַביסל,
אויב ניט, וועגן זיך אַליין, וועגן אַן אַפרו, איז וועגן זיי, די קינדער, בפרט
נאָך וועגן די אייניקלעך, וועלכע האַלטן זיך אין איין נאָכפּרעגן אויף זייער
זיידן און באַבען.

און יעדעס מאָל, נאָך אַזאַ מין טיפּ בריוו פון די קינדער, פלעגט צווישן
מאָן און פרוי פאַרקומען דער פאַגנדיקער געשפרעך:

— נו, אַלטער, ווען, דענקסטו, פאַרן מיר? — פלעגט די מאַ אַ פּרעג
טאָן, האַלב ערנסט און האַלב אין שפּאַס.

— דאָס, טייערינקע, איז אינגאַנצן אָפהענגיק פון דיר, — פלעגט דער
פא איר ענטפערן, מיט אַ געמאַכטער גלייכגילטיקייט און זיך פאַרציען מיטן
רויך פון זיין סיגאַר.

— אַזוי? ... אינגאַנצן אָפהענגיק פון מיר? ... — פלעגט זי זיך, ווי
רייצן מיט אים, — האַסטו שוין, אינגאַנצן, פאַרגעסן ווי דו האַסט, נאָכן לעצטן
באָזך ביי די קינדער, זיך געהאַלטן אין איין באַקלאַנג, אַז אין סאָן-פראַנ-
ציסקאָ זיינען פאַראַן צופיל מענטשן... אַז מען האַלט זיך, אין די גאַסן, אין
איינ וסטופן איינער אויפן צווייטן? ... צופיל אויטאָמאָבילן, צופיל טומל...
צופיל דיכט ביינאַכט... אַרץ צופיל... אַז קיין שטערן זעט מען דאָרטן איב-
גאַנצן ניט, שוין אָפּערעדט פון אַזעלכע וואונדערלעכע זונען-אויפגיין און
פאַרגיין, ווי דאָ ביי אונדז, אין אַריזאָנאַ.

אַ פריילעך פיערל צינדט זיך אָן אין פאַס אויגן און ער איילט זיך מיטן
ענטפער:

— נו און דו, טייערינקע מיינע, האַסט לעצטן יאָר, קומענדיק פון די
קינדער, ניט אויפגעזערט גאָט צו דאַנקען, וואָס ביסטו שוין, ענדלעך, אין
דער היים... ניט געקענט, צוזאַם, זיך איינקוקן אויף אַרץ אַרום... האַסט
שוין פאַרגעסן, ווי דו האַסט זיך געקושט מיט דיינע פריינט, די אינדיאנערקעס?

די מאַ פלעגט, נאָך אַזעלכע און ענלעכע ענטפערס זיינע, שוויגן אַ וויילע, שמייכלען צו זיך אַליין און באַמערקן גאָר שטיל:

— זיכער איז אַזאַץ דאָ בעסער, שענער און רואיקער... און די אינדיאַ-
נער זיינען אַ באַזונדער מיין טייערע, אויפריכטיקע מענטשן... אַבער דאָרטן
— זיינען די קינדער און... די איניקלעך זיינען אַזוי טייער...
צוקומענדיק צו אַט-דעם פונקט, פלעגט דער פאָ אַרויסנעמען דעם סיי-
גאָר פון מויל, זיך, עטוואָס, צובייגן צו דער פרוי און שטיל, זייער ערנסט,
נעמען רעדן:

— גלויב מיר, הילדאָ טייערע, אַז כוואַלט זיך, אפשר, אַנטשלאָסן צו
פאַרלאָזן אונדזער „טרעדינג-פאַוסט“ ווען איך וואָלט נאָר געקענט געפינען
מענטשן ענלעכע צו אונדז... מענטשן, וועלכע זאָלן ניט קוקן אויף די אינ-
דיאַנער ווי אויף ווילדע, וועלכע זיי זיינען געקומען שערן, ווי שאַף, אַבי
וואָס מער דאָלאָרן צו מאַכן... אמת, פערציק יאָר לעבן, פערציק יאָר שווערע
אַרבעט האַבן מיר ביידע אַריינגעלייגט אין אונדזער קראַם, עס זיינען, אַבער,
אין אונדזערע לעבנס אויך ענג אַריינגעמישט די לעבנס פון אונדזערע אינ-
דיאַנער, פון אַט-די נאַטור-קינדער, וועלכע יעדער איינער האָט געראַבעוועט
און געמאַרדעט צענדליקער יאָרן... קענסטו, הילדאָ, זיך פאַרשטעלן זייערע
געפילן, ווען זיי וואָלטן, אין איין שיינעם פרימאַרגן, געקומען, צו זייער
„טרעדינג-פאַוסט“, צו זייערע אייגענע פאַ און מאַ ווילסאָן, אין וועמען זיי
גלויבן ניט ווייניקער ווי אין זייערע גוטע געטער, און זיי וואָלטן דאָ אויף
אונדזער אָרט, געפונען ווילד-פרעמדע מענטשן, מעגלעך, שלעכטע, געדט-
גייציקע... וועלכע וואָלטן זיי געזאָגט, אַז מיר האַבן זיי פאַרלאָזן, זיי אי-
בערגעגעבן אין פרעמדע הענט?... קענסטו, מאַ טייערע, זיך פאַרשטעלן,
וואָס זיי, די הונדערטער אינדיאַנער, וואָלטן געטראַכט?... וואָרטן גע-
פילט?... קענסטו, מאַ?!

ער האָט, אַנגעשטרענגט, געקוקט אויף איר מיט זיינע גרויסע, איצט
אַזעלכע אומעטיק, גרויע אויגן און ווי געפאַדערט אַן ענטפער.

— ניין, טייערער! — פלעגט די מאַ ענטפערן, אַפט אויסווישנדיק אַ
טרער, — ניין, איך קען עס זיך ניט פאַרשטעלן...

— נו, אויב אַזוי, — פלעגט ער שוין אויך אַ שמייכל טאָן, — וועלן מיר
מוזן צוואוואַרטן... אפשר וועט זיך פאַרט עפעס מאַכן...

און כדי צו שטילן זייער בענקשאַפט נאָך די קינדער און די איניקלעך,
פלעגט יעדער פון זיי, יעדן זומער, פאַרברענגען צוויי וואָכן אין סאַן-פראַנ-
ציסקאָ, זיך אַנזעטיקן מיט דער קינדערשער און דער אייניקלישער ליבע און
דערנאָך זיך אַיילן צוריק אַהיים, אין דער אַריזאָנער וויסטעניש, צו זייער
„טרעדינג-פאַוסט“, צו די ביינאַכטיקע, שוואַרץ-סאַמעטענע הימלען, אַנ-

געזאפטע מיט גרויסע, גאלדענע שטערן, צום וואונדערלעכן אויפגיין און פארגיין פון דער זון, צו זייערע פריינט — די אינדיאנער.

צווייטער קאפיטל

געגעסן האבן די דאגלאסעס אויף זייער הויכער טעראסע, וועלכער איז געווען צוגעבויט צום הינטערשטן טייל פון זייער הויז, דערלאנגענדיק צום טיש דאס עסן, האט די מא, יענעם שבת, דערמאנט דעם מאן:

— וועסט מוזן מארגן צופאָרן קיין „מאָענקאָפי“, אָדער טיובאַסיטי און אַ זוך טאָן אַ נייעם אַרויסהעלפער. נאַטאַס-טי-וואַ וועט מאָנטיק שוין ניט קומען מער אַרבעטן. ער וויל אַליין עפּענען אַ קרעמל ביי זיך אין דאָרף.

— כּוויטס וועגן דעם, — האָט נעט אַ שאַקל געטאָן מיטן קאָפּ, — העם אמת געזאָגט, אַרט עס מיך ניט זייער שטאַרק: ער איז זייער אַ פּוילער... כּוועל מאָרגן צופּאָרן אַ זוך טאָן.

שוין טרינקענדיק די קאָווע, האָט זיך דאָגלאַס דערמאָנט:

— כּיהאָב דאָ פּריער, דורכן פענצטער, באַמערקט, אויפן וועג פון קעניאַן, אַ מאָן מיט אַ פּאַק אויף די פּליצעס און אַ שטעקן אין האַנט. וועט אויס אָן „הייקער“ (אַ פּוסי-גייער)... אָבער ער איז עפּעס, מיטאַמאַל, פּאַרשוואַנדן געוואָרן... זיך, מן-הסתּם, צוגעזעצט אָפרוען.

— פּאַרוואָס האָסטו גלייך מיר ניט געזאָגט וועגן דעם? — האָט זיך היידאָ גע'חרוש'ט, — אין אַזאַ הייסן טאָג האָט ער נאָך געקענט פּאַרן פּוין היץ... — זי האָט זיך אויפגעשטעלט, גענומען באַטראַכטן דעם וועג און טאַקע גלייך אַ זאָג געטאָן: — גיב נאָר אַ קוק, נעט... אַט קומט ער טאַקע, דער מאָן דייער... אַט האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און ווישט דעם שווייס... קוים וואָס ער שלעפט די פּיס... גיי אים אָנטקעגן, ער איז שוין באַלד נעבן דער קראָם.

דאָגלאַס האָט זיך אויפגעשטעלט, זיך אינגעקוקט אַ ווילע אין דעם אָנ-קומענדיקן מאָן און צוגעגעבן:

— יאָ דאָס איז דער זעלבער... זעט אויס צו זיין אַ יונגער בחור.

— טאָ גיי אים אָנטקעגן... אַט איז ער שוין ווידער שטיין געבליבן... דאָגלאַס איז, ניט איילנדיק זיך, אַראָפּ פון דער טעראסע און, אַרומגייענ-דיק דאָס הויז, האָט ער אַ זאָג געטאָן צו די טוריסטן:

— אַ גאַסט קומט אָן! זעט אויס „אַ הויקער“... ער איז אַרויס פון הויף און שטיין געבליבן פאַר דער טיר פון דער קראָם.

דערזענדיק אים, האָט דער „הייקער“ פּאַרשנעלערט זיינע טריט און,

נאך פון ווייטנס, אים באַגריסט מיט אַ מידן, אַבער דערפרייטן: „האַלאַ!“
— האַלאַ! — האָט דער פּאָ געענטפּערט און, מיט דער האַנט, אַנגעוויזן
אויף דער באַנק, נעבן דער טיר פון קראָם: — זעץ זיך צו. רו זיך אָפּ
אַביסל.

— אַ האַנק! — האָט דער יונגערמאַן אים געענטפּערט, אַראָפּגעוואָרפּן
דעם פּאָק פון די פלייצעס, צוגעשפּאַרט דעם שטעקן צו דער וואַנט און זיך
אָוועקגעזעצט.

און בעת דער בחור האָט, מיט צוויי באַווייטליכעך, זיך געהאַטן אין ווישן
דעם שווייס פון האַלדז און פנים, האָט דאָגלאַס אַ טראַכט געטאַן: „אַ פיינער,
שלאַנקער בחור... זייער אַ ענלעכער צו מיין עלטערן זון, צו דזשעקן...
אפילו, די גאַנצ זיינע אים פּונקט אַזא גלייכע, און האָס מו״ע עטוואָס אַ ברייט-
דעכעס... אויך די האָר פּונקט אַזעלכע שוואַרצע... דער אונטערשייד זיינען
בלויז די אויגן, דזשעק האָט דער מאַס אויגן: שוואַרצע ווי קויל, און זיינע
זיינען בלויע... יא, אַ שיינער יונג...“

— קומסט פון קעניאַן? — האָט דער פּאָ אַ פרעג געטאַן.

— ריכטיק! — האָט דער בחור באַשטעטיקט, — כ׳בין אַרויס אויפן וועג,
ווען ס׳איז נאָך פינצטער געווען, געדענקט זיך, נאָך זיינט, צו דערקלייבן
קיינ פלעגסטעף, אַבער קיינער פון די פּאַרבייפּאַרער האָט מיך ניט געוואָלט
אַרייננעמען אין זייערע מאַשינען... דער טיחול ווייסט, וואָס עס איז היינט
מיט זיי אַלעמען געשען!... און די היץ איז געווען אַ שרעקלעכע...
— יא, — האָט דאָגלאַס צוגעשטימט, — געווען היינט זייער אַ הייסער
טאַג... און פון וואַנען ביסטו געקומען צום קעניאַן? — האָט ער געוואָלט
וויסן.

— פון ניו-יאָרק.

— פון ניו-יאָרק?! — האָט זיך דער פּאָ גע׳הדוש׳ט, — דו שפּאַנסט
אַזש פון ניו-יאָרק?

— יא! — האָט דער בחור, וואויל-יונגערניש, צוגעגעבן, — זיך בלויז,
אויף צוויי וואַכן פּאַהאַלטן, ביי אַ שוועסטער, אין שיקאַגאָ.

— פון ניו-יאָרק? — האָט זיך דער פּאָ געוואונדערט, — כ׳האַב גע-
הערט, אַז אייער ניו-יאָרק איז גאַר אַ פּיין שטעטלעך!

— וואָס טוט זיך דאָ אַזעלכעס?! — האָט זיך, מיטאַמאָל, דערטראַגן מאַ
הילדאָס קול, — און זי אַליין איז דערשינען פון הויף, — וואָס איז מיט דיר,
נעט?!... דער בחור איז, ווי איך זע, האַלב טויט פון מידקייט און דו מאַ-
טערסט אים מיט פּאַרשיידענע פּראַגעס... זע, ווי נאַס דאָס העמד איז אויף
אים!

דער יונגערמאַן, וועלכער האָט ביי די ערשטע, בייע גאַטקעס פון היל-

דאָס קוהל, געהאַט זיך אָן אומרואיקן הויב געטאָן פון דער באַנק, האָט זיך איצט צעשמייכלט און אַליין אַ טאָפּ געטאָן זיין דורכגעווייקט העמדל:

— אַ דאָנק, מאַ... כ׳בין טאַקע אינגאַנצן נאַס... אַ שווערן טאַג היינט געהאַט... כ׳בין מיך און דערצו אויך שטאַרק הונגעריק.

— האָג מיר נאָר, פון וואַנען ווייסטו עס, אַז מען רופט מיך מאַ? — האָט זי אַ פּרעג געטאָן, באַהאַטנדיק איר שמייכל.

— ווייל דאָס וואָרט „מאַ“ מוטער, איז שטענדיק ענג פאַרבונדן מיט ליבשאַפט און מיט האַרג פאַר אַ צווייטן, — האָט ער איר ערנסט געענטפערט.

— נו, בחור, ווייניקער גערעדט, — האָט זי אַ באַפעל געטאָן, — פאַר-נעם דיין פאַק מיטן שטעקן און גיי מיר נאָך! און זאָג מיר, בלויז, ווי אזוי איז דיין נאַמען?

— דייוויד רופט מען מיך! — האָט ער געענטפערט, נאַכגייענדיק איר, — דייוויד שטערן.

— גוט, דייוויד, — האָט זי אַ צופרידענעם שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ, — אַט איז קאַלטע וואַסער, זייף און אַ האַנטו. וואַש זיך גוט אַרום און קום אַרויף אויף דער טעראַסע. וועסט זיך ושוין מוזן באַגיין היינט בלויז מיט אַ פאַר טעלער זוף: ווען דו וואַסט שכל געהאַט און געווען געקומען מיט אַ האַלבע שעה פריער, וואַלטו נאָך געווען פאַרכאַפט אַ פאַר שטיקלעך פלייש...

מיט פּופצן מינוט שפעטער איז שוין דייוויד, אַן אָפּגעוואַשענער, אַן אויסגעפּופצטער אין אַ טרוקענעם העמדל, מיט אַ שטראַליקן פנים געוועסן ביים טיש, אויפן באַדקאָן און געשלוטגען דעם געשמאַקן סופּ מיט ברויט.

אַ צאָל פון די טוריסטן האָבן אין אים גלייך דערקענט דעם שלאַנקן, שוואַרץ-הנעוואַדיקן בחור, וועלכן זיי האָבן מיט אַ פאַר שעה צוריק ניט גע-וואַלט אַרייננעמען צו זיך אין די אויטאָמאָבילן, ווייל דער אייגנטימער פון דער לעצטער גאַזאָלין-סטאַנציע האָט זיי געוואַרנט עס ניט צו טאָן, צוליב אַן „האַלד-אַפּ“, וועכער האָט, מיט אַ טאַג פריער, פאַסירט אין יענער געגנט. ווען דייוויד איז פאַרטיק געוואָרן מיטן עסן, האָט שוין הידאָ אַליין אים

גענומען אויספרעגן:

— און איצט זאָג מיר, זוך, אויב דו פילסט נאָר ווי צו רעדן, פון וואַנען קומסטו און צו וואָס פאַר-אַ ניט גוטן שפאַנסטו עס אַרום, מיט אזאַ שווערן פאַק, איבער די וועגן?

דייווידס גרויסע, בלויע אויגן האָבן אַ וויילע פאַרטראַכט זיך איינגעקוקט אין די פּנימער פון די דאָגלאַסעס, דערנאָך האָט ער מיט אַ שוואַכן שמייכל, שטיף געענטפערט:

— איר וויסט? ... עפעס האָב איך איצט אזאַ מאַדנע געפיל... נאָך אַלעמען, קען איך איך נאָך אפילו קיין צוויי שעה ניט... דאָך, דאָך זיך

מיר, אז מיר זיינען אלטע, גוטע פריינט... עפעס ווי אייגענע, — האָט זיך דייוויד אליין ווי גע'הודש'ט.

— עס טוט מיר שטארק הנאה, וואָס מיר האָבן דערוועקט אין דיר אַזעלכע פריינטלעכע געפילן, — האָט די מאַ שמיכלענדיק, געענטפערט.

— דו זעסט מיר אליין אויך אויס צו זיין אַ פיינער בחור, — האָט דער פאַ צוגעגעבן.

— און נאָך אַ זאָך וויל איך זאָלט גלייך וויסן, — האָט דייוויד באַ מערקט, ניט אַראָפּגעמענדיק זיינע פאַרשנדיקע בליקן פון רי באלעבאַטימ, — און האָט אים, אַז איך בין אַ ייד.

דער גוטמוטיקער שמיכל אויף דער מאַס פנים האָט זיך ניט געענאָ דערט און דער פאַ האָט זיך צעלאָכט, אויפן קול, און אַ פרעג געטאָן:

— און אַז דו ביסט אַ ייד — איז וואָס? מיר האָבן, אין די אַרומיקע שטעט און שטעטלעך, אַ היפשע צאָל אינטימע יידישע פריינט... איך האָף, אַז דו האָסט גאַרניט קעגן דעם פאַקט, וואָס איך בין אַן איירישער און זי, מיין היל-דאָ האָט געהאַט אַ איטאַליענישן זיידן?

— אויב אזוי, — האָט דייוויד, מיט אַ צופרידענעם שמיכל, געענט-פערט, — בין איך פאַרטיק אייד צו געבן אַן אָפּהאַרציקן באַריכט, ווער איך בין און פון וואָנען איך קום. מיין נאַמען איז דייוויד שטערן. געבוירן און אָפּגעלעבט מיינע דריי-און-צוואַנציק יאָר אין דער ריוויקער שטאָט ניו-יאָרק. קיינמאָל ניט אַרויסגעפאַרן פון דאָרטן, אָבער אָפט געטרוימט וועגן אַ שפּאַ ציר איבער אונדזער, וואונדער-שיינעם לאַנד — אַמעריקע. זיך אַלץ ניט געקענט אַרויסרייסן, ביז... — ער האָט, הילפלאָז, צענומען ביידע הענט און אַ טרויעריקער שאַטן האָט פאַרצויגן זיין פנים, — ביז... צוערשט איז דער פאַטער געשטאַרבן... נאָך אפילו קיין פּרע זעכציק יאָר ניט אַלט געווען, דערנאָך... — ער האָט אַ טיפּן ויפּץ געטאָן, — איז אַ פּערזענלע-כער אַחמגליק געשען... — ער האָט געפרואוויט אַ שמיכל צו טאָן, — איר ווייסט דאָך, אין לעבן געשען פאַרשיידענע זאַכן...

— אַ שאַד, דייוויד, — האָט די מוטער, אַ מיטפילדיקן ויפּץ געטאָן, — שטאַרבן צו זעכציק יאָר איז, היינטיקע צייטן, צו-פרי!

— ריכטיק, — האָט דער פאַ צוגעגעבן, — צווייג!... דו האָסט אונ-דזערע טיפּסטע מיטגעפילן, — און, נאָכטראַכטנדיק אַ ווילע, האָט ער פאַר-געזעצט: — איך ווייס ניט אין וואָס דיין צווייטער אַחמגליק איז באַשטאַנען, אָבער זיינע פאַלגן, כּמיינ, דאָס אַרויסלאָזן זיך איבערן לאַנד, איז, זיכער, געווען זייער אַ קלוגע זאַך, — און ער האָט צוגעגעבן, שוין מיט אַ שעלמישן שמיכל, — אין איין זאָך בין איך אָבער זיכער, אַז קיין ליבע-טראַגעדיע, האָסטו, דייוויד, ניט דורכגעמאַכט, וויל איך קען זיך ניט פאַרשטעלן קום שום

מידע, וועלכע וואלט זיך אפגעזאגט פון אזא שיינעם בחור ווי דו ביסט...
דייוויד האט אן אומבאשטימטן בוים געטאן מיטן קאפ און א פינגלעכער
שמיכל האט בארירט זיינע ליפן.

— לאז אים צורו! — האט די מאַ שטיל באַמערקט צום מאַן.
דייוויד האט געשוויגן.

— אויב נאָר אזא אוממעגלעכע, לויט מיין מיינונג, זאָך האט יא אַמאָל
געקענט פאַסירן, — האט דער פאָ ניט אַפגעלאָזן, — טאָ פאַלג מיך, דייוויד,
און לאָך זיך אויס פון דעם, ווי איך האָב עס אַמאָל געטאָן. קיינער וויסט
ניט וואו זיין אייגענער גליק ליגט באַהאַלטן און וואָרט אויף אים. מען דאַרף
בלויז האָבן שכל און ניט אויפגעבן די האַפּענונג און וואָס זוכעניש... מיך
אַליין — האָבן אויך, אַמאָל, צוויי מיידעך אַפגענאַרט. צוויי וואַמען מיר
אָועקגעפאַטערט. האָב איך, אזא לאַנגער, זיבן־פּוסיקער נאָר, געמיינט, אַז
די די זון וועט שוין מער ניט אויפגיין אויף דער וועלט. און גלויב מיר,
דייוויד, ווען איך ווייס נאָר וואו מיינע צוויי אַלטע ליבעס געפינען זיך, וואָרט
איך פאַר יעדן טאָג גליק, פאַר די גאַנצע זעקס־און־פּערציק יאָר, — ער האָט
אַנגעוויזן, מיטן קאָפּ, אויף דער פרוי, — וואָס זי, מיין טיערע הידאָ, האָט
מיר געגעבן, וואָרט איך ווי ביידן, יעדן חודש צוגעשיקט דאַנקבאַר־בריוולעך
און אויך אַפטע מחנות, פאַר זייער צעברעכן מיין אַרעם האַרץ... — ער האָט
זיך צעלאַכט; — פאַרשטאַנען?!

דייוויד האט אַ צושטימיקן שאַקל געטאָן מיטן קאָפּ און געשוויגן.
— גענוג, נעט! — האָט די מאַ אים, נאַסאַמאָל, אַפגעשטעלט.
דערנאָך האָט מען געטרונקען טיי, צוגעביסן מיט, היימיש־געבאַקענע,
קיכעלעך און, צווישן אַנדערן, האָט די מאַ אים, צופעליק, אַ פּרעג געטאָן:
— זאָג, דייוויד, וואָס איז געווען דיין באַשעפטיקונג אין ניר־יאָרק?
און דייוויד האָט, שמיכלענדיק, געענטפערט:

— זיך פֿערנען בין איך אַלע מיינע יאָרן געווען אַ פּוילער. דאָך, ענ־
דיקנדיק די מיטל־שול, האָב איך דריי יאָר צייט באַזוכט אונדזער שטאַט־קאָל־
לעדזש: אויפגענומען אַלגעמיינע געגנשטאַנדן. דער פּאָטער האָט מיר, מיטן
ברודער, נייטענען, איבערגעלאָזט אַ גאַנץ פינע קראַם... אַ מין דעפּאַרט־
מענט קראַם. בין איך מיטן ברודער געווען דאָרטן די הויפּט־פאַרקויפּער.
דער מאַס מיטן פּאַס פּנימער זיינען, איינציטיק, געוואָרן ערנסט, זייערע
בליקן האָבן זיך צוזאַמענגעטראָפּן און איינער און דער וועלכער געדאַנק האָט
זיך דורכגעטראָגן אין זייערע מוחות: „אפּשר וואָרט מעגלעך געווען אים
דאָ, ביי אונדו, צו פאַרהאַלטן?“ אָבער ביידע האָבן אויך געפּרוּווט, ווי אַפּ־
צוטרייבן פון זיך דעם געדאַנק: „עס וועט זיין אומזיסט, אוממעגלעך! ער
וועט ניט וועלן בלייבן! וועט ניט פאַרבייטן דעם מדבר אויף זיין ניר־יאָרק...“

דייוויד האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף די אינדיאָנער און דער פּאָ האָט אים דערציילט פאַרשידענע פּאַסירונגען פּונעם אינדיאָנער לעבן. מיטאַמאָל, אינדערמיט פון אַט אַזאָ דערציילונג, האָט ער זיך אַ הויב־געטאָן פון אַרט און, מיט דער האַנט, אָנגעוויזן אויפן הימל:

— גיב נאָר אַ קוק, דייוויד, אויף אַט־דעם זונען־אונטערגאַנג, וועסטו פאַרשטיין אַביסל די קראַפט פון אַריזאָנאַ, וועלכע האָרט אונדז שוין דאָ, ביזן, אַריבער פּערציק יאָר.

דייוויד האָט אויפֿגעהויבן דעם קאָפּ און, אַ פּאַרגאַפּטער, זיך גענומען

איינקוקן:

דער טייל הימל, דירעקט איבער זייערע קעפּ, האָט אויסגעזען ווי אין ריזיק, צעצאָקערט, דרויט־פּלאַמיק פעלד און די אויפֿגעהויבענע פּלאַכטעס ערד זיינען געווען פון אַ ברוין־פּיאַלעטענער פּאַרב, געמישט מיט גאַלדענע פּרעקן. דער צווייטער טייל הימל, ביזן סאַמע האַריזאָנט, איז געווען, אין דער ברייט, פאַרצויגן ווי מיט צוויי פּאַרביקע טייכן: דער ערשטער פון בלוי־גרין, דער צווייטער פון גאַלד, אין וועלכן די בלוטיק־רויטע זון האָט זיך לאַנגזאַם געהאַלטן אין זעצן.

— איז עס ניט וואונדערלעך?! — האָט די מאַ אַ שטיין פּרעג געטאָן און צוגעגעבן: — בלויז דאָ, ביי אונדז — קען מען אַזעלכעס זען.

— אמת, — האָט דייוויד שטיל געענטפּערט, — איך האָב נאָך אַזעלכעס

אין ערהעץ ניט געזען.

די נאַכט איז צוגעפּאַלן און דער טיף־בלויער, כמעט־שוואַרצער הימל איז ווי איינגעטונקען געוואָרן אין אַ נעץ פון טויזנטער, העליש־פינקלענדיקע שטערן. די דאָגלעסעס זיינען, צוזאַמען מיט דייווידן, נאָך לאַנג געוועסן, אויפן באַלאַקאָן און דער פּאָ האָט אים געהאַלטן אין אָנווייזן און אויסרעכענען די נעמען פון אַ היפּשער צאָל שטערן און שטערן־גרופּעס.

פאַרן שלאָפּן גיין האָט דער פּאָ אַריינגעפירט דייווידן אין דער פינפטער באַנגאַלאַ, וואו ער האָט באַדאַרפט איבערשדאַפּן די נאַכט און אָפּגעמאַכט מיט אים, אַזאַ מאַרגן, גלייך נאָך פּרישטיק, וועדן זיי ביידע, אין דעם פּאַס אוי־טאַמאַביל, אַרויספאַרן אין מדבר און ער וועט אים באַקענען מיט אַ צאָל נאַטור־וואונדער וועגן וועלכע דער געוויינלעכער, זייטיקער, מענטש האָט קיין שום אָנונג ניט.

דייוויד האָט זיך שנעל אויסגעטאָן, איז אַריין אין בעט און, איינשלאָפּן־דיק, געטראַכט וועגן אַלע גרויסע נאַטור־וואונדער, וועלכע ער האָט אויף זיין וועג באַגעגנט און געפירט, אַז דער טייערסטער זיינען דער פּאָ און מאַ דאָגלאַס, וועלכע ער האָט, אַזוי צופעליק, אַנטדעקט אין אַ שוידערלעך היסן טאַג, אין דער אַריזאָנער וויסטעניש.

דריטער קאפיטל

יענע נאכט איז דימויד איבערגעשלאפן ווי א געהארגעטער: ער האט זיך בלויז איין מאָל אויפגעכאַפט, אויף אַ קורצער ווילדע, אַדאַנק דעם בילג-דיקן געוואוי פון אַ קאַיאט און דעם דראַפעניש פון עפעס אַ באַשעפעניש אויפן דאָך פון זיין שטיבל.

און ווען דאָגלאַס איז פונקט אַכט אַזיגער אַרויס אויף דער טעראַסע, האָט ער שוין געטראָפן דימוידן שטיין, אַן אַנגעטאַנענעם, און באַוואַנדערן דעם זונען-אויפגאַנג.

און דער הימל איז, יענעם פרימאַרגן, זייער ענלעך געווען צו אַ ברייט-צעטוואַליעטן, גריין-בלויען ים, איבער וועלכן די זון האָט, מיט הונדערטער גאַלדענע בייטשן, געטריבן פאַר זיך ריזיקע טשערעדעס, פונקט ווי שאַף, וויסע, געקרייזטע וואַלקענדלעך, באַפּוצטע מיט ראַזעווע צוימען. דאָגלאַס האָט זיך, צופרידן, צעלאַכט:

— ווי איך זע, דימויד, געפעלט דיר שטאַרק אונדזער הימל! ... וואָרט-צו ביזן נאָכן פרישטיק, ווען מיר'ן אַרויספאַרן אין אונדזער מדבר, וועלכער שרעקט אַזוי שטאַרק אונדזער קולטורעלע מענטשהייט ... כּוועל דיר דאָרטן ווייזן אַ היפשע צאָל וואַונדער, אַחוץ דעם וואַונדערלעכן הימל.

די מאַ איז אויך אַרויסגעקומען אויפן באלקאָן, אַ פריילעכע, אַ שיי-גענדיקע, אַן אויסגעפּוצטע אין אַ העל-רויטן נאַכט-מאַנטל. זי האָט גלייך אַ פּרעג געטאָן:

— זאָג דעם אמת, דימויד, וויפל מאָל האָבן אונדזערע קאַיאַטן דיך אויפ-געוועקט און איבערגעשראַקן?

און דימויד האָט, לאַכנדיק, געענטפּערט:

— איך שווער, אַז בלויז איין מאָל און כּיהאַב גלייך באַשלאָסן, אַז דאָס

מוזן זיין הינט אויף אַ ניט ווייטער פאַרם.

דערלאַנגענדיק צום טיש דעם פרישטיק, האָט די מאַ באַמערקט צום מאָן:

— געדענק, בעט, איצט איז ניין אַזיגער און פונקט צוויי עסן מיר מי-

טאַג. וועסטו עס געדענקען?

— זיכער! — האָט ער, לאַכנדיק, געענטפּערט, — היט דעם זייגער!

אַרויספאַרנדיק אויפן וועג, האָט דער פּאָ גענומען דערציילן:

— אַ שאַד, וואָס מיר געפינען זיך צירוייט פון דער שטאַט טוסאַן: אַנ-

דערש וואַלט איך דיר, דאָס ערשטע, אַריינגעפירט אין נאַציאָנאַלן סאַגואַראַ-

קאַקטוס פאַרק. ער פאַרנעמט אַרום זעכציק טויזנט מייל און די סאַגואַראַס

דערגרייכן דאָרטן ביז דרייסיק פוס די הויך.

— ווי איך זע, פעצן אויך דאָ אַרום אונדז, ניט קיין הויכע סאַגואַראַס,

— האָט דייוויד באַמערקט.

— ריכטיק, — האָט דער פּאָ צוגעשטימט, — אָבער דאָרטן איז פּאַראַן אַ גאַנצער וואָלד פּון זיי.

נאָך אַ פּופּצן־מינוטיקן פּאַרן, האָט דאָגלאַס אָפּגעשטעלט דעם אויטאָ־מאָביל פּאַר אַ געדיכט־פּאַרוואַקסענעם פּלאַץ, ביי דער זייט פּון אַ הויכן בערנגל.

פּאַרבייגייענדיק אַ געדיכטע רייע קוסטן, זיינען זיי שטיין געבליבן פּאַר צוויי גאַר היפשע סאַגואַראַס. ביידע — טיף גרינע, מיט דיקע זוימען איבער דער גאַנצער לענג פּון זייערע שטאַמען. איין בויס האָט פּאַרמאַגט צוויי צווייגן, דער צווייטער דריי — אַלע אין אויסזען פּון גראַבע, קרומע הענט, ווי צוגעקלעפטע צו די שטאַמען, מיט זייערע קיילעכדיקע קעפּ, געווענדיעט צום הימל. ביי דער זייט האָט דייוויד אויך באַמערקט עפעס גאַר אַ מאַדענע קאַקטוס־פּלאַנץ אין אויסזען פּון אַ פעסל. עס איז געווען אַרום אַ דריי פּוס די הויך, אַ געדיכט־פּאַרוואַקסנס מיט היפשע, שאַרפע שטעכערס. דער פּאָ האָט אָנגעוויזן אויף די סאַגואַראַס און, מיט אַ צופּרידענעם קול, גענומען רעדן:

— דייוויד, גיב נאָר, אַקאַרשט, אַ טאַפּ איינעם פּון אַט די שטאַמען... זיי זיינען ווי געמאַכט פּון לעדער אָדער שטייפּער גומי... גלויב מיר, עס האָט זיכער גענומען הונדערטער אָדער, אפשר, גאַר טויזנטער יאָרן ביז אַט־די פּלאַנצן האָבן אויסגעפּונען דעם סוד, כּימיין, דעם וועג ווי אַזוי צוצופּאַסן זיך און ניט אומקומען אין דער אַרומיקער וויסטעניש. פּונקט ווי קעמלען פּילן אָן זייערע צוויי מאַגן־בייטלען מיט וואַסער, איידער זיי טרעטן אַריין אין אַ מדבר, אַזוי באַוואַרענען זיך אויך אַלע קאַקטוס־פּלאַנצן מיט וואַסער, אין דער צייט פּון אונדזערע צוויי קורצע, רעגנס־סעזאָנען. בפרט טוען עס אויסגעצייכנט — אַט די סאַגואַראַ־ביימער: ניט גאַר טרינקען זיי זיך אַליין גוט אָן, נאָר זיי וואַמלען אָן אַ היפש ביסל וואַסער אין זייערע שטאַמען און כדי אַריינצונעמען וואַס מער וואַסער — צעשפּרייטן זיי זייערע וואַרצלען ניט טיף אונטער דער אויבערפּלאַך, אויף אַ שטרעקע פּון אַרום פּערציק ביז פּופּציק פּוס.

— ס'איז מערקווירדיק! — האָט זיך דייוויד געוואונדערט, באַטאַפּנדיק די סאַגואַראַ־שטאַמען.

דערנאָך איז דער פּאָ צוגעגאַנגען צו דעם פעסל־דיקן קאַקטוס־פּלאַנץ:
— און אַט דער מין הייסט „ביסנאַנאַ“ אָדער פעסל־קאַקטוס. — ער האָט אַרויסגענומען פּון קעשענע אַ מעסערל, און מיט דריי פּלינקע שניט געמאַכט אָן עפענונג אין פּלאַנץ, אַריינגעשטופּט אַהין די האַנט און זי גלייך אַרויס־גענומען אַ גאַסע, אָן איינגעטונקענע אין אַ קילער, געדיכטער פּליסיקייט.

ער האט א דעק געטאן די פליסיקייט און גלייך אויסגעשפּיגן :

— פייגל און חיות ווייסן וועגן דעם און רייסן אויף די קאקטוסן אין צייט פון טריקענישן.

— ווי אַלט, דענקסטו, זיינען זיי, אַט די סאַגואַראַס? — האָט דייוויד געוואָלט וויסן. און זאָג מיר, צי בליען זיי אויך אַלע יאָר, ווי אַלע אַנדערע ביימער?

— ווער ווייסט זיי, ווי אַלט זיי זיינען, — האָט דער פּאָ אַ הויב געטאָן מיט די אַקסלען, — זיכער הונדערטער יאָרן... און מעגלעך, אַז טויוונ-טער... און וועגן זייער בליען, קען איך דיך פאַרוויכערן, אַז זייערע בלומען זיינען צווישן די שענסטע אין דער וועלט... די ווייסע בליטן מיט די גאַל-דענע הערצער פון דער סאַגואַראַ — זיינען די וועלט-בלומען פון אַריזאָנאַ. און גיב נאָר אַ קוק אויף אַט-די הויכע, דינע, גרויע ריטלעך, וועלכע וואַקסן, קופּעסווייז, אַרויס פון דער ערד, — האָט דער פּאָ אַנגעוויזן דייווידן, — דו וואַקסט זיי באַדאַרפט זען אין פּרילינג, ווען דער גאַנצער מדבר ווערט אויף אַ פּאַר וואַכן פאַרוואַנדלט אין איין פאַרביקן בלומען-פעלד... דאָן צעבליען זיך אויך אַט-די „אַקאָטילאַס“ פּלאַנצן מיט העל-רויטע בלומען און ווען דער ווינט נעמט זיי שאַקלען, ווערן זיי ווי איינגעהילט אין העלע פּלאַמען...

מען איז ווייטער געפאַרן און, ביי יעדן אָפּשטעל, האָט דער פּאָ אַנגעוויזן אויף אַלין נייע נאַטור-וואַונדער. פון צווישן די פייגל האָבן דייווידן שטאַרק באַגייסטערט די „זשום-פייגעלעך“ מיט זייערע רייך-פאַרביקע פּעדערן, מיט די לאַנגעכיקע שוואַבעלעך און מיט זייערע בלייך-שנעלע באַוועגונגען.

— די וועלט איז, אייגנטלעך, פּוֹל מיט וואַונדער, — האָט דייוויד פאַר-טראַכט באַמערקט, — אָבער מיר גלייען אַרום, ווי בלינדע, און זעען זיי ניט... — ער האָט טיף אָפּגעזיפּצט און שטיף אַ זאָג געטאָן: — ס'וואָלט גאָר ניט שלעכט געווען צו פאַרבלייבן דאָ אויף אַ שטיקל צייט.

דאָגלאַס האָט שנעל אויסגעדרייט צו אים דעם קאַפּ, אים טיף אַריינגע-קוקט אין פנים און זעענדיק, אַז ער שפּאַסט ניט, אים שנעל געענטפּערט: — דו קענסט עס, זייער לייכט, אויספירן.

— ווי אַזוי? — האָט שוין דייוויד, אַ פאַרוואַונדערטער, אַ קוק געטאָן אויף דאָגלאַסן.

— גאַנץ פשוט, — האָט דער פּאָ אַ לאַך געטאָן, — מיר דאַרפן האָבן אַ מאַן אין קראַם. דו ביסט, אונדו, כ'מיין, דער מאַן און מיר, זייער געפּעפּלן... דער מאַן דאַכט זיך אַז ער איז, אַז דו ביסט ווי אַ דריטער זון אונדזערער... צוואַסט געקומען... טאָ בלייב!...

דייוויד האָט אַנגעשטרענגט געטראַכט, פּילנדיק אויף זיך דאָגלאַסעס וואַרטנדיקע בליקן, דערנאָך האָט ער אַ צושטימיקן שוואַך געטאָן מיטן קאַפּ:

— איך דענק, אז אייער פלאץ איז ניט קיין שרעכטער, אבער די פראגע איז בלויז, אויף ווי לאנג דאָ צו פארבלייבן? ... איך פלאַניר זיכער ניט זיך צו באַזעצן אין אַריזאָנאַ: אין ניו-יאָרק פאַרמאָג איך, מיטן ברודער, אַ קראָם. ער האָט אַ פרוי מיט צוויי קינדער ... מיר האָבן פריינט, משפּחה... — ער האָט נאָכגעטראַכט אַ ווילע און זיך אָפּגערוּפּן: — וואָלט איר מיך אָנגעשטעלט אויף זעקס חדשים?! — און ער האָט צוגעגעבן מיט אַ שמייכל: — און איך גיב אייך די פולע רעכט מיך אָפּצוזאָגן צו יעדער צייט... — איך שטיים אייך, — האָט דאָגלאַס גלייך געענטפערט. — און איך דענק, אַז די מאַ וועט אויך צושטימען... — ער האָט אַ קוק געטאָן אויפן זיגער: — גוטאָלד, ס'איז שוין האַלב נאָך צוויי! די מאַ וועט אונדז לינטשן! מיט אַ האַלבער שעה שפעטער זיינען זיי שוין ביידע געשטאַנען פאַר דער מאַ, וועלכע האָט געקוקט אויף זיי מיט אַ געמאַכטער שטרענגקייט: — נו, דערציילט שוין, שרעכטע יינגלעך, וואָס איז געשען?! — האָט זי געפאַדערט.

— ניט איך, מאַ, בין שולדיק אין שפעט קומען, נאָר ער! — האָט דער פאַ אָנגעוויזן מיטן פינגער אויף דייווידן און יעדער מוסקול פון זיין פנים האָט וויברירט מיט איינגעהאַלטענעם געלעכטער, — צוערשט האָט ער זיך אָנגעטשעפעט אַן מיר מיט אַ פאַדערונג אים אַלץ צו דערציילן וועגן די סאַגואַראַ-קאַקטוסן, דערנאָך האָט ער זיך גענומען יאָגן נאָך די „זשוס-פיי-געפּעך“ און צום סוף, פּרעזלונג גאַר, אויסגעדריקט אַ וואונטש צו בלייבן אַרומבעטן ביי אונדז אין קראָם אויף זעקס חדשים... — דער מאַס פנים איז, מיטאַמאַל, געוואָרן ערנסט. אַ ווילע האָט זי זיך, אויפּמערקזאַם, איינגעקוקט אין מאַנס פנים, דערנאָך איבערגעפירט איר פרעגן-דיקן בליק צו דייווידן:

— דו מיינסט עס ערנסט, דייוויד?!

— זיכער, מאַ! — האָט דייוויד געענטפערט: — איר זענט דאָ ביידע אַזוי גוט צו מיר, אַז ס'וילט זיך ניט אַוועק אַזוי שנעל פון אייך, אָבער... איך בין דאָך צוגעבונדן צו ניו-יאָרק אין אַלע הינזיכטן, — ער האָט אָנגע-וויון אויף דאָגלאַסן, — האָבן מיר זיך ביידע אויסגעגלייכט אויף זעקס חדשים... איצט איז עס אין אייערע הענט... — דער מאַס פנים האָט אויפגעלויכטן מיט פרייד און זי האָט אויסגע-שטרעקט צו אים אירע ביידע הענט:

— איך נעם אַן דיין פאַרשלאַג, זון... וואָל זיין אויף זעקס חדשים... דייוויד האָט אַ נעם געטאָן אירע ביידע הענט און יעדערע פון זיי אַ קוש געטאָן:

— אַ דאַנק, מאַ... איך האָב פריער גערעדט מיטן פאַ, אַז מענטשן גייען

ארום און זענען גארניט מיט וואס פאר'א וואונדער די נאטור האט זיי ארומ-
גערינגלט און איצט ווילט זיך מיר צוגעבן, אז האס זעלבע איז אויך אין בא-
צוג צו זייער אייגענעם גליק: מען געוואוינט זיך צו צו דעם און מען הערט
עס אויף צו שאצן...

— ריכטיק! — האט זי א שאקל געטאן מיטן קאפ און א פרעג געטאן
דעם מאן: — האסטו שוין אויך גערעדט מיט דייווידן וועגן זיין געהאלט?
— ניין! — האט דאגלאס א שאקל געטאן מיטן קאפ, — כ'האב בלויז
באמערקט, אז ער וועט עסן מיט אונדז, שלאפן אין א באגמאלאן און... איך
דענק, אז צוואנציק דאלער א וואך איז ניט קיין שלעכטער געהאלט.
— פינף-און-צוואנציק וועט זיין בעסער, — האט די מא באשלאסן, —
ביסטו צופרידן, דייוויד?

— מער ווי צופרידן! — האט דייוויד א לאך געטאן, — אבער וואס
מיך מאטערט איז די פראגע, ווי אזוי וועל איך זיך צוזאמענרעדן מיט אלע
איינערע מינים אינדיאנער?

— ניט געווארגט, — האט אים דער פא געפרואווט בארואיקן, — די
ערשטע צייט וועסטו באהאנדלען בלויז די טוריסטן. פארגעס אויך ניט,
אז דער יונגער דור אינדיאנער, וועלכער האט באזוכט אונדזערע שולן, פאר-
שטייט מער אדער ווייניקער ענגליש און וועגן די עלטערע און אלטע, וועט
די מא דרך, אין א פאר וואכן צייט, אויסלערנען זייער צייכן-שפראך...
— נו, גענוג וועגן געשעפטן! — האט די מא א זאג געטאן, גייט וואשט
זיך אפ די הענט און — צום טיש. דאס עסן מוז שוין זיין האלב קאלט. —
און צו דייווידן האט זי, עטוואס שטילער, א זאג געטאן: — ס'וועט דיר ניט
באנג טאן, זון!...

— כ'בין זיכער אין דעם! — האט ער פרידיק געענטפערט, און טרערן
האבן אנגעפילט זיינע אויגן.

זערטער קאפיטל

יענע נאכט איז דייוויד זייער שלעכט געשלאפן. שטיקלעך חלומות פון
דער היים האבן זיך אים געפלאנערט אין מוח: סצענעס פונעם פאטערס
טויט האבן זיך ביי אים געמקשט מיט דער שווערער איבערלעבונג פון יענעם
רעגנדיקן פרימארגן, ווען ער איז, צוזאמען מיטן ברוהער גייטן, געזעסן, האלב-
באהאלטענע, אין זייער אטאמאביל, אנטקעגן ליליס הויז און צוגעזען די
סצענע, ווי זי איז, אן אויסגעפוצטע, ארויס פון הויז און זיך ארומגעטאפט
מיט פיטערן, וועלכער האט שוין געווארט אויף איר נעבן זיין טייערן אטא-
מאביל... דערנאך איז פאר אים אויפגעשוואומען די סצענע, ווי דער ברו-

דער האָט צוגעהאַלטן פיטערן, בעת ער אַליין האָט, שטייענדיק פאַר לידין, איר געוואָרפן אין פנים אַריין די ערגסטע באַליידיקונגען, וועלכע האָבן נאָר אויפגעפלאַמט אין זיין ברענענדיקן מוח... ער האָט איצט, אין שלאָף, ווי נאָך אַמאָל דערפירט איר פאַטש אויף זיין באַק און די קראַפט פון זיין שטויס, וועלכער האָט זי אַ שליידער געטאָן און זי אויסגעצויגן אין אַ קאָלירושע רעגן-וואַסער... איר דערשראָקענער געשריי האָט ווידעראַמאָל אַפגעקלונגען אין זיין זכרון.

ער האָט פאַרשפּעטיקט צום פרישטיק און, אויף שנעל אויסטרייבנדיק זיין קאָווע, איז ער, מיט אַ לייכט קאַפּנדיקן האַרצן, אַריין אין קראַם. פאַ האַגלאַס איז געשטאַנען איינגעבוירן איבער אַ היפשן קאַסטן, פון וועלכן ער האָט געהאַט אין אַרויסנעמען העלע פרויען-קליידער און זיי אויסלייגן אויף אַ ברייטן טיש, וועלכער איז געשטאַנען נעבן דער רעכטער וואַנט פון קראַם. די קליידלעך האָבן זיך געהאַלטן אין ווייניג אַטבאַזאָן און קנייטשן און דער פאַ האָט געמוזט אַרבעטן מיט ביידע הענט, כדי זיי אויס-צוטייגן אויפן טיש, מער אָדער ווייניקער, גלייך. אויפן זעלבן טיש האָבן זיך אויך געפונען פעקלעך מיט מענער-הויזן און קופּקעס פאַרביקע, "קאַ-באַי" קאַפּעליושן.

די מיטלסטע וואַנט פון קראַם איז געווען באַצירט מיט אַ גרויסן טעפּיך, אויף וועלכן עס האָבן געהאַנגען גאָר אַ היפשע צאָל ווילבערנע, נעוועהאָ האַלדז-בענדער, בראַסלעטן און מענערשע גאַרטלען, צוזאַמענגעשטעלטע פון זיל-בערנע, קונציק-אויסגעקארבטע, קיילעכדיקע בלעכלעך, באַפּוצטע מיט גרינע, טוירקיש שטיינדלעך אָדער רויטע קאַראַלן.

די רייען פאַליצעס, פון ביידע זייטן קראַם, זיינען געווען געדיכט באַ-שטעלט מיט קענדלעך פּרעזערווירטע פּרוכטן און שפּייזן, מיט פאַטענטירטע מעדיצינישע און מיט פאַרביקע, אינדיאַנישע טעפּעלעך און טעלעלעך, גע-מאַכטע פון ליים אָדער געפלאַכטענע פון שטרוי.

אין די ווינקלען פון דער קראַם האָבן פון דער סטעדיע אַראָפּגעהאַנגען: שטיוול, פעק מיט בעזימער, אַ פאַר זאַטלעך, עטלעכע פּערד-צוימען און צווייגן מיט באַנאַנעס. פאַרן מיטלסטן, פאַרקויף-טיש זיינען געשטאַנען צוויי לאַנגע בענק.

דאָגלאַס האָט אים פּריילעך באַגריסט:

— גוטער מאַרגן, דיוויד! זיך גוט אויסגעשלאָפּן?

— ניין, ניט איבעריק גוט.

— וואָס: מאַסקיטעס, קאַיאָטן אָדער פּעלד-מיז האָבן דיך ניט געלאָזט

שלאָפּן?

— קיינע פון זיי... שלעכטע, היימישע חלומות...

דער פאך האָט אַ זיכערן שמיכל געטאָן:

— נישקושה, וועסט זיך האָ, ביי אונדז, באַראַיקן... פאַרגעס אויך ניט, ווען דו וועסט היינט-מאַרגן שרייבן אַ ברייול אַהיים, שטעל צו אַ גרוס פון אונדז, אָדער נאָך בעסער: דערלויב מיר אָדער דער מאַ צוזושרייבן אַ פאַך ווערטער.

דייוויד האָט דערפילט, פונקט ווי אַ ריינער, קאַלטער וואַסער-שטראָם וואָלט אים אַ הויב געטאָן אין דער לופטן און ווי אַראָפּגעשווענקט פון אים יעדן סימן פון מידיקייט און פון טרויער. און ער האָט שוין, כמעט פריילעך, געענטפערט:

— אַ דאַנק, מר. וואָגאַס! איך פאַרזיכער אייך, אַז ס'וועט פאַר מיין ברודער און שוועגערין זיין אַ גרויסע פרייד צו ליינען אייערע גרוסן... און איצט לאַמיר זיך נעמען צו דער אַרבעט.

— נאָר ניט געאייילט זיך! — האָט אים דער פאך אָפּגעשטעלט, — מאַנטיק ואיז ביי אונדז ניט קיין שטאַרק פאַרנומענער טאַג. די צאָל טוריסטן איז אַ קליינע און די אינדיאַנער קומען אָן ערשט נאַכמיטאַג. די הויפט-פּראָב-לעם איז היינט דיך צו באַקענען מיט די ערטער וואו די וואַרע געפינט זיך און מיט די פרייזן.

דייוויד האָט אַ זיכערן לאַך געטאָן:

— האָס זיינען די צוויי קלענסטע זאַכן. די הויפט-פּראָבלעם ביי מיר, ווי כ'האַב אייך שוין געזאַגט, זיינען די שפּראַכן... ווי זיך צוזאַמענצורעדן מיט די אינדיאַנער.

— דאָס, ברוּדער, מוז נעמען אַביסל צייט, — האָט וואָגאַס אַ לאַך גע-טאָן, — איך געפין זיך שוין דאָ פּערציק יאָר און קען זיך נאָך ניט מאַן-רימען, אַז איך באַזיך אַלע אַרומיקע לשונות... האָב געדולד. קאַנצענטריר זיך דערווייץ אויף די סחורות, די פרייזן און די ערטער...

זיי האָבן זיך אַ נעם געטאָן צו דער אַרבעט און דער טאַג איז, פאַר דייווידן, אַריבער ווי אין אַ חלום. דער פאך איז געווען גערעכט: בלוז צוויי אַטאַמאַבילן מיט טוריסטן האָבן זיך יענעם פרימאַרגן אָפּגעשטעלט פאַרן „טרעדינג פּאַוסט“, דערפאַר אַבער זיינען נאַכמיטאַג, אַנגעקומען אַ היפשע צאָל בעוועהאַס. זיי אַ שטורעם-ווינט האָבן זיי זיך אַנגעטראָגן אויף זייערע פלינקע פּערד, אָדער אין זייערע סקריפּטיקע וועגענער.

דער פאך האָט פאַר זיי, אין זייער שפּראַך, פאַרגעשטעלט זיין נייעם אַרויס-זעלפער און, ווייזט אויס, געזאַגט וועגן אים אַ היפשע צאָל גוטע זאַכן, וועלכע האָבן ביי זיי, בפרט ביי די יונגע און די מיטל-אַריקע, אַרויסגערופן אַן אויפרייס פון כמעט קינדערשער פרייד.

די קראָם האָט זיך אָנגעפילט מיט פאַרשיידנאַרטליקע אויפרופן אויף שפּאַניש און אויף די נעוועהאַזשפּראַכן: „האַר-האַר!“ (קלאַנגען פון צו-פּרידנאַקייט), „אינד-האַ-סי-קיו!“ (איד בין דיין פּריינט!), „בוּענאַ אַמיגאַ!“ (זיי געגריסט, מיין פּריינט) און נאָך און נאָך.

אייניקע, אממערסטנס, יונגע, האָבן אים געדריקט די האַנט און באַ-גריסט אויף ענגליש. אפילו די אַלטע האָבן אויך צוגעשאַקלט מיט די גרייז-גרויע קעפּ, ניט אראַפּנעמענדיק פון אים זייערע פאַרשנדיקע בליקן.

דייוויד האָט זיי באַדאַנקט פאַר זייערע באַגריסונגען, זיי פאַרזיכערט אין זיינע פּריינטלעכע געפילן און צוגעזאָגט צו גיין אין די פּוס-טריט פון אַזעלכע צוויי וואונדערלעכע מענטשן, ווי פאַ און מאַ דאַגלאַס.

די מאַ איז דאָן אויך אַריינגעקומען אין קראָם און איז אויפגענומען גע-וואָרן פון אַדעמען, אַריינגערעכנט אויך פון אַלטע, נעוועהאַס, מיט אַ רושיי-קער פּרייד.

פאַרשטענדלעך, אַז פאַרנאַכט, עסנדיק וועטשערע איז די הויפט-טעמע געווען די אינדיאַנער און ווי אַזוי זיי האָבן אויפגענומען דייווידן. נאָכן עסן, טרינקענדיק די קאַווע, האָט דייוויד, ניט זיכער, אַ זאַג געטאָן:

— איר וויסט, פאַ דאַגלאַס... איר וואַלט מיר, אפשר, דערלויבט צו מאַכן אַ פאַר באַמערקונגען וועגן דער קראָם?

— זיכער, דייוויד!... זאַג וואָס דו ווילסט, — האָט דער פאַ אים, ניי-געריק, אַמגעקוקט.

— בלויז צוויי קליינע באַמערקונגען, — האָט דייוויד, נאָך אַלין ניט זיכער, צוגעגעבן.

די מאַ האָט אויך, נייגעריק, אויסגעדרייט דעם קאַפּ צו דייווידן, און גע-וואָרט אויף זיינע פאַר ווערטער.

— ערשטנס, ווען איר דערלויבט מיר נאָר, וואַלט איר געקראָגן אין פּרעגסטעף אָדער אין אַן אַנדער שטאָט אַן אייזערנעם געשטעלט פאַר די פּרויען-קליידער, וואַלטן זיי פאַרשפּאַרט צעקנייטשט צו ווערן ליגנדיק אויס-געשפּרייט אויפן טיש... און די קויפּערס וואַלטן זיי טאַקע געקענט אַליין גענוי און לייכט באַטראַכטן.

מאָן און פּרוי האָבן זיך איבערגעקוקט און, איינשטימיק, אַ בויג געטאָן מיט זייערע קעפּ.

— און וואָס איז דיין צווייטער פאַרשלאַג? — האָט דאַגלאַס געוואָרט וויסן.

— מיין צווייטער פאַרשלאַג וואַלט געווען, אַז מען זאָל אין שטאָט קויפּן, אָדער אַליין מאַכן, צוויי לאַנגע טיש-שאַפּעס מיט גלעזערנע דעקן און זיי אַוועקשטעלן אויפן פאַרקויף-טיש. אַזעלכע שאַפּעס זיינען אויסגעצייכנט פאַר צירונג, בפרט, ווען מען לייגט עס נאָך אויס אויף אַ שוואַרצן, סאַמעטענעם

גרונט... יעדעס שטיקל צירונג באקומט דאן א פיל רייכערן אויסזען.
פא און מא האבן ווידער איינצייטיק א צושטימיקן א בויג געטאן מיט
זייערע קעפ.

— און ס'איז פאראן נאך א נוי, וואס אזעלכע שאפעס וואלטן געבראכט,
— האט דייוויד פארגעזעצט.

— צום ביישפיל? — האט דער פא זיך געוואונדערט.

— אזעלכע גלעזערנע שאפעס, — האט דייוויד פארענדיקט זיין געדאנק,
— וואלטן אויך זיכער ניט דערלאזט, אפילו קיין וואלט, גאר היימישע, אינ-
דיאנער, זיך אויסצוזעצן אויפן טיש און זיך ניט רירן פון ארט, ווען א
צווייטער קונה קומט אריין און וויל עפעס קויפן... זוי עס איז היינט אין
דער פרי געשען מיט דער ערשטער גרופע טוריסטן...

דער פא און די מא האבן, איינצייטיק, זיך שטארק צעלאכט. — — —

יענעם אונט, פארן גיין שלאפן, האט דייוויד אנגעשריבן א בריוו צו דעם
ברודער נייטינען מיט דער פרוי קיין ניו-יארק, מיט א גענויער באשרייבונג
וואו ער געפינט זיך און וואס עס איז מיט אים געשען. פארשטענדלעך, אז
ער האט שטארק געלויבט די האגלאסעס און אויך דערמאנט וועגן זיין אפ-
מאך צו ארבעטן זעקס חדשים אין זייער „טרעידניג-פאוסט“.

אז ענלעכן בריוו, מיט א צוגאב פון א סך האנקען פאר דער אויסגע-
צייכנטער עצה זיך א לאז צו טאן איבערן לאנד, האט ער אויך אוועקגעשיקט
צום שוואגער, דעם דאקטער, מיט דער שוועסטער קיין שיקאגא.

פא און מא דאגלאס האבן, פערזענדלעך, צוגעשריבן צו יעדן בריוו זייערע
הארציקע גרוסן.

פינפטער קאפיטל

עס זיינען פאריבער פיר וואכן: דרייסיק טעג אזעלכע פולע מיט אינ-
טערעסאנטע באגעגענישן, מיט טשיקאוו'ע איבערדעבונגען — סיי מיט טו-
ריסטן און נאך מער — מיט אינדיאנער.

דייוויד האט איינגעפירט א העפט, וועלכע ער האט צעטיילט אויף צוויי
טיילן: איין טייל פאר דער געוועהן שפראך, די צווייטע פאר האפי און ער
פלעגט ניט מיד ווערן צו פארצייכענען יעדעס ארויסגעעדטע ווארט: סיי פון
די אינדיאנער צו וואגלאסן, אזוי אויך פון אים צו זיי.

אט אויף דעם העפט פלעגן די מיטלי-יאריקע און אלטע אינדיאנער קוקן
מיט א באזונדער מין ירד-יארץ און זיך שטארק וואונדערן, ווען דייוויד פלעגט,
אריינקוקנדיק אין העפט, מער אדער ווייניקער ריכטיק, איבער/חזר'ן איינ-

צעלנע ווערטער אָדער גאַנצע זאַצן, וועלכע זיי האָבן נאָר וואָס געהאַט אַרויס-
גערעדט, און קומענדיק, אַ צווייטן מאַל, עפעס קויפן אין קראָם, פלעגן זיי
שוין אַבוויכטלעך און שאַרף אַרויסרעדן יעדע זילבע, דערנאָך אַנווייזן אויפן
העפט, ער זאָל עס פאַרשרייבן און, צום שלום, כמעט ווי פאַדערן, ער זאָל
איבער'חזר'ן זייער יעדעס וואָרט.

אַזוי אַרום האָט דייַויד, אין אַ קורצער צייט, געשאַפן זיינעם אַן איי-
גענעם ווערטער-בוך, וועלכער איז, מער אָדער ווייניקער, גילטיק געווען פאַר
אַלע שובטים פון דער אַרומיקער געגנט, אַ מיין קאַמבינאַציע פון ענגליש
(מער ווי אַלין), נעוועהאָ, האַפּי און אַפאַטשו שפּראַכן. און צו אַט-די ווערטער
פלעגט ער צוגעבן פאַרשידענע צייכנס מיט יעדן איינעם פון זיינע איברים,
ווי די מאַג האָט אים געלערנט.

פאַר די אינדיאַנער איז עס געוואָרן ווי אַ מיין שפּיל, וועלכע האָט ביי
זיי זייער שטאַרק אויסגענומען. דער פאַ מיט דער מאַג האָבן, איינפאַך, אַג-
געקוואַלן פון דייַוידס איינפאַלן.

די קראָם אַליין האָט, ביסלעכווייז, אַנגענומען אַ נייעם, אויך אַ שטענערן
אויסזען: די ווענט און, אפילו, די סטעליע האָט דייַויד פאַרפּוצט מיט
פאַרביקע, נעוועהאָ טעפּיכער; דער ברייטער טיש איז פאַרשוואַונדן; די
פרויען-קליידער האָבן לעבעדיק אַראַפּגעקוקט פון צוויי אייזערנע געשטעלן;
די "קאַו-באַי" קאַפע'יווען האָבן זיך אַריבערגעצויגן אויף איינער פון די
פאַרציעס און די מענער-הויזן, צוזאַמען מיט די פאַרביקע העמדלעך, האָבן
פאַרנומען אַ פּלאַץ נעבן זיי.

דעם הויפט-גלאַנץ האָבן איצט דער קראָם צוגעגעבן די צוויי לאַנגע,
גלעזערנע טיש-קאַסטנס, אויסגעבעטע מיט שוואַרצן סאַמעט, פון וועלכע עס
האָבן אַרויסגעפינקלט אַלע מינים צירונג, פאַרשאַפּנדיק האָס אויגן מיטן
שפּיל פון זילבער, טוירקויז און קאַראַלן.

אַבער צום סוף פון דער זעקסטער וואָך האָט מיט דייַוידן פאַסירט זייער
אַ מאַדנע און דערצו נאָך זייער אַן אומדערוואַרטעטע געשיכטע. עס איז
געשען אין אַ פּרייטיק פאַרנאַכט, ווען דאָגלאַס האָט זיך געפונען ביי דער פּרוי,
אין קיך, און דייַויד האָט זיך שוין געקליבן צו פאַרמאַכן די קראָם.

ער איז געשטאַנען אַ פאַרטיפּטער אין זיין שפּראַכן-העפט, ווען עס האָט
זיך צו אים דערטראַגן דער גאַלאַפּ פון אַ שנעל-לויפנדיקן פּערד. און טאַקע
גלייך האָט זיך פאַר דער אַפענער טיר פון קראָם, מיט איימפעט, אַפּגעשטעלט
אַ ברויין פּערד, מיט אַ ווייסן פּלעק אויפן שטערן, פון וועלכן ס'איז פּלינג
אַראַפּגעשפּרונגען אַ שלאַנקע מיידל.

זי האָט געטראַגן אַ ברייט צעפאַדעוועט קליידל פונעם נעוועהאָ שניט,
די פאַרב פון אַ מיין געמיש פון געלע מיט רויטע פאַסן, איר פּיאַלעטן קאַפּטל

איז געווען באַפּוצט מיט אַ זילבערנעם האַלדז-באַנד, באַצירט מיט טוירקויז
 וּשטיינדלעך און אַ רויט, זיידן טיכל האָט געהאַלטן אין אַרדענונג אירע גע-
 דיכטע, שוואַרצע האָר. איר פנים — אַ לענגלעכס, די הויט — כמעט אַ ווייסע,
 ווי אַ דורכגעזאַפּטע מיט אמבער, די נאָז אַ גלייכע, אַ שייך געשניצט מויל,
 פון וועלכן די הינטערשטע ליפּ האָט זיך, עטוואָס, אַרויסגערוקט פאַראויס,
 צוגעבנדיק דעם פנים עטוואָס שאיפּערישעס.

דער אַלגעמינער אינדרוק — אַן אויסטערלישער, ווי פון אַן אַנגעפּאָי-
 גענעם בוקעט מיט פּיל-פאַרביקע בלומען.

זי איז פלינג אַראָפּ פון פּערד, אַ שנעלן גלעט געטאָן אים איבערן האַלדז
 און איז אַריין אין קראָם. דאָס פּערד האָט, ווי אַ געטריי הינטל, איר נאָכ-
 געקוקט און באַזעגט מיטן עק.

דייוויד האָט אינגאַנצן פאַרגעסן וועגן זיין שפּראַך-העפט און, מיט ברייט-
 ציעפּנטע אויגן, געקוקט אויפן גאַסט.

זי האָט, פון איר זייט, אים אויך פאַרוואונדערט באַטראַכט, שנעל אַ זאָג
 געטאָן אַ פאַר אומפאַרשטעהלעכע ווערטער און אַ קוק געטאָן אין ריכטונג
 צו דער קיך.

און דייוויד איז שנעל צוגעגאַנגען צו דער קיך-טיר און כמעט ווי אַריינ-
 געשריגן אַהין:

— מיסטער דאַגלאַס, קומט שנעל אַריין! ... ראַטוועט מיך! אַ נעוועהאַ
 שוינהייט איז דאָ, נאָר וואָס, אַריין און הרגעט מיך אַוועק מיט אירע בליקן!
 אין זיין אויפּרעגונג האָט ער ניט באַמערקט, אַז דאָס מיידל האָט זיך
 שנעל אָפּגעקערט און גענומען לאַכן.

דער פּאָ איז אַריינגעקומען און, דערזעענדיק דאָס מיידל, האָט ער אויס-
 געשטרעקט צו איר זיינע ביידע הענט און איז איר אַנטקעגן געגאַנגען מיט
 אַ פּריינטלעכן אויסגעשריי, אין ענגליש:

— האַלָאָ, געדיבטע מיינע! ... וואָס מאַכסטו, באַיאַמ-קאָ, טייערע??
 ווען ביסטו געקומען פון טוסאַן?

זי איז צוגעלאָפּן, אים אַרומגענומען און זיי האָבן זיך צעקושט:

— ערשט היינט אין דער פּרי... און נאָך מיינע עלטערן — איז דאָס
 מיין ערשטער וויזט! — האָט זי געענטפּערט אין אַ פּערפעקטן ענגליש.

דייוויד האָט געקוקט אויף זי אַ היפּשלעך צעטומדטער.

דער פּאָ האָט אים פאַרגעשטעלט:

— דאָס איז דייוויד, אונדזערער אַן אַנגעשטעלטער. די מאַ איז פאַרליבט
 אין אים און קעכלט אים ווי אירן אַ דריטן זון, — ער האָט אַנגעוויזן מיט
 דער האַנט אויף דער קראָם, — דאָס האָט ער אַלץ איבערגעמאַכט, און איך,
 אַליין, דענקן אויך, אַז ער איז אַ טייערער יאָט, — און צו דייווידן האָט ער

א זאג געטאן: — האַסט, ברוּדער, געמאַכט אַ גרויסן טעות: באַיאַמ־קאָ איז נישט קיין געוועהאַ, נאָר אַ האַפּי, דערצו האַט זי נאָך מיט פיר יאָר צוריק געענדיקט דעם טוסאַן שטאַט־קאַלעדזש און איז אַ לערערין אין דער טיובאַ־סיטי קינדער־שול.

באַיאַמ־קאָ איז, לאַכנדיק, צוגעגאַנגען, און געגעבן דייווידן די האַנט: — עס פרייט מיך אייך צו קענען, מיסטער שטערן, די אויסגעצייכנטע רעקאַמענדאַציע פון מיינע טייערסטע פריינט, די דאָגאַסעס, מאַכן אויך אייך, טיילווייז, פאַר מיינעם אַ פריינט און, — זי האַט זיך באַמיט נישט צו לאַכן, — עס טוט מיר אמת ליידי, וואָס מיינע בליקן האַבן אייך איבערגעשראַקן, און דייוויד האַט, לאַכנדיק, איר געדריקט די האַנט:

— אַ. . . איר האַט זיך אַזוי, אומדערוואַרטעט, אַנגעטראָגן, מיט אייער ברוינעם פערדל, ווי אַ שטורעם־ווינט. . . און איך וויל אייך אויך וואַרענען, זיך נישט צו פאַרלאָזן, אינטאַנצן, אויפן פאַ און דער מאַס מיינונגען וועגן מיר, נאָר זיך זען אַריינצוכאַפן אַהער, וואָס אַפּטער, און פּרוּבירן אַליין עס אויס־צוגעפינען.

די מאַ, וועלכע איז שוין צו יענער צייט געשטאַנען נעבן דער טיר, האַט אויפגעכאַפט דייווידס ווערטער און, נאָכדעם ווי זי האַט זיך צעקושט מיטן גאַסט, האַט זי אַ זאָג געטאָן צום מאַן, אַנווייזנדיק אויף דייווידן:

— דו וויסט, נעט, אומדער דייוויד איז שוין גאַרנישט אַזאַ אומשוואַדי־קער בחור, ווי מיר האַבן זיך עס פאַרגעשטעלט. האַסטו זיך געכאַפט, אַז מיט זיינע לעצטע פאַר ווערטער צו באַיאַמ־קאָ, האַט ער זי, פשוט, איינ־געלאָדן צו קומען אַהער וואָס אַפּטער און זיך בעסער באַקענען מיט אים? ! אַלע האַבן זיך צעלאַכט און באַיאַמ־קאָ מיט דייווידן האַבן דערביי, ווי קעגן זייער אייגענעם ווילן, טיף אַריינגעקוקט איינער אין צווייטנס אויגן.

דאָגלאַס האַט פאַרשלאָסן די טיר פון קראַם און אַלע זיינען אַרויס אויף דער טעראַסע עסן וועטשערע. אַבער נאָך איידער די מאַ האַט גענומען דער־לאַנגען צום טיש, איז באַיאַמ־קאָ אַראָפּ אין הויף, אַ פייף געטאָן און דאַס ברוינע פערדל, מיטן וויסן פלעק אויפן שטערן, איז שוין געשטאַנען פאַר איר, צופרידן געדרייט מיטן עק און איר געקוקט אין די אויגן. זי האַט אַרויסגענומען דאַס צוימל פונעם פערדס מויל, עס צוגעפירט צו דער וואַ־סער־רער און, מיט דייווידס הילף, אַנגעפילט אַ עמער מיט וואַסער און, בעת דאַס פערד האַט געטרונקען, האַט זי דייווידן אַ פּרעג געטאָן:

— זאָגט מיר, האַט איר ליב פערד?

— כווייס נישט, — האַט דייוויד צענומען מיט די הענט, — כ׳בין אין מיין ניו־יאָרקער לעבן קיינמאַל נישט געקומען אין באַזירונג מיט זיי. . . אַבער אויף וויפל כּוּהאַב געהערט, און דערצו, זעענדיק די ליבשאַפט פון אייער

פערד צו איך, בין איך זיכער, אז זיי זיינען זייער אינטעליגענטע באשע-
פענישן...

— האָט איז ריכטיק, מיסטער שטערן, — האָט זי אַ צופרידענעם שאַקל
געטאָן ומיטן קאַפּ, — פערד זיינען פונקט אַזוי אינטעליגענט ווי הינט.
— איך שטים איין מיט איך, אָבער טוט מיר אַ טומה און רופט מיך
ניט מיסטער שטערן, נאָר מיטן זעלבן פשוטן נאָמען ווי די דאָגלאַסעס רופן
מיך — דייוויד.

— גוט, דייוויד! — האָט זי אַ לאַך געטאָן, — און מיין נאָמען איז באַ-
יאַמ־קאַ. אויף אונדזער „האַפּי־לשון־מיינט עס: אַרויסגעקומען פונעם
וואַסער..."

— מיינט עס, אויך קאַלט ווי אַ פיש? — האָט ער אַ שפּאַס געטאָן.
— ניין, פונקט דער היפּך: אַ געפאַר, פאַר וועלכער מען דאַרף זיך
שטאַרק היטן! — האָט זי אים, שמייכלענדיק, אָפּגעטענפערט.
— אַ דאַנק פאַר דער וואַרונג! — האָט ער זיך פאַרנייגט פאַר איר.
דער אָונט איז שבעל פאַריבער אין פריילעכע געשפרעכען און אין אינ-
טערעסאַנטע דערינדרונגען. דורך דער צייט האָבן, סיי באַ־יאַמ־קאַ אַזוי
אויך דייוויד — עטעכע מאָל איבערגעכאַפט זייערע אויפמערקזאַמע בליקן
איינער אויפן צווייטן:

אַרום צען אַייגער האָט דער פּאַ אַ זאָג געטאָן:
— באַ־יאַמ־קאַ, ס'איז שוין צייט פאַר דיר צו פאַרן אַהיים, — ער האָט
געוואַרפן אַ בליק אויף דער אַרומיקער פינצטערניש: — מיר'ן דיך צו-
פירן אין אונדזער אַטאַמאַביל. מיר'ן פאַרן לאַנגזאַם און דיין פּעחדל וועט
אונדז נאַכלויפן פון הינטן.

— איך האָף, פאַ דאָגלאַס, אז איר דענקט ניט מיך איבערצולאָזן
אַליין אין הויז? — האָט זיך דייוויד אָפּגערופן.
אַדע האָבן זיך צעלאַכט.

— זיכער ניט! — האָט זיך באַ־יאַמ־קאַ אָפּגערופן, — אויב נאָר דאָס
קינד וועט צוואַנגן צו זיין שטיל און זיך ניט צו מישן אין די געשפרעכען פון
די עלטערע.

— איך שווער! — האָט דייוויד געענטפערט, צוזאַמענצייגנדיק ביידע
הענט אין אַ שבוּעה.

— איז וואַס־זשע איז אייער באַשולס, טיערע פאַ און מאַ? — האָט זיך
באַ־יאַמ־קאַ געווענדט צו די דאָגלאַסעס.

— איך דענק, אַז איך הויב עס שוין אָן צו פאַרשטיין, — האָט ער אַ קאַ-
איבערשרעקן, בלייבנדיק אַליין, — האָט די מאַ, לאַכנדיק, געענטפערט און,
מיטאַמאָל האָט זי זיך אויסגערייט צום מאַן און האַפּ־ערנסט אַ זאָג געטאָן:

— זאג, פאך פארשטייסטו כאטש וואס פאר'א שפיל אַט'די צוויי יונגע שנע-
קעס, וועלכע מיר האָבן דאָ ערשט נאָר וואָס באַקאָנט, שפילן עס שוין אייז
מיט אונדז?

— איך דענק, אז איך הויב עס שוין אָן צו פאַרשטיין, — האָט ער קאָ-
מישן צענעם געטאָן מיט ביידע הענט, — און דערפאַר טאַקע לאַמיר וואָס-
שנעלער אַרויספאַרן, איידער זיי הייסן נאָך אונדז ביידן בלייבן אין דער
היים...

אַלע האָבן זיך הויך און פרייעך צעלאַכט.

מען איז געפאַרן לאַנגוואָס אין דער געדיכטער פינצטערנישט. דער פאך
מיט דער מאַ היינען געוועסן אויף די פאַדערשטע צוויי פלעצער און באַיאַמ-
קאָ מיט דייווידן אויף די הינטערשטע.

אינמיטן וועגן, האָט דער פאך אַפּגעשטעלט דעם אַטאַמאָביל נעבן אַ
גרויסן שטיין, פאַררויכערט אַ סיגאַר און אַ זאָג געטאָן:

— וועל, דייוויד, גיב נאָר אַ גוטן קוק אויף אונדזער הימל... האָסטו,
אין דיין ניריאַרק, געזען אַמאַל אַזעלכע וואונדערלעכע שטערן?

— ניין, מיטער האַלאַס, — האָט דייוויד געענטפערט, נאָך אַ ווילע זיך
איינקוקן אין הימל, — קיינמאַל ניט... — און שטילער צוגעגעבן: — פאך-
ראָן דאָ, ביי אייך, זייער אַ סך וואונדער, וועלכע מען קען ביי אונדז ניט
זען... — ער האָט ווידער אויפגעהויבן דעם קאָפּ.

און דער הימל האָט אויסגעזען ווי איין ריזיקע סאַמעטענע נעץ, אין
וועלכער עס האָבן, פלאַטערנדיק, זיך געהויבן און אַראָפּגעקאָזט מיליאָנען
גאַלדענע פישלעך און ביים פאַלן פון יעדן פון זיי, האָבן קאָסאָרד פונקען
געשפּריצט אין אַרע זייטן.

עטלעכע מינוטן האָבן אַלע געשוויגן, דערנאָך האָט די מאַ אַ זאָג געטאָן:
— באַיאַמ'קאָ, טו מיר אַ טובה און זינג פאַר אונדז מיין באַליבט „לאַלי-
ביי" לידל: „פּוואַוואַ-פּוואַוואַ". איך בין זיסער, אַז עס וועט אויך דייווידן
שטאַרק געפעלן.

און באַיאַמ'קאָ האָט, נאָך אַ ווילע שוויגן, גענומען זינגען מיט אַ
זיסער אַלטאַ:

„פּוואַוואַ, פּוואַוואַ, פּוואַוואַ... האַ-האַ-אַ-טאַ...

שאַפּ-פּאַ-פּאַ-ווי... נעיקוויאַ-קיאַנגאַ...

פּוואַוואַ, פּוואַוואַ, פּוואַוואַ...”

— שלאָף, שלאָף, שלאָף... אויף די מדבר וועגן...

טראָגן די זשוקעס זייערע קינדער אויף די פליצעס...

פונקט אזוי וועל איך דיך טראָגן, קינד מיינס...

שלאָף-זשע רואיק, שלאָף, שלאָף...

און געדאכט האט זיך, אז אויך די שטערן האבן דערהערט דאס שיינע,
 באנאכטיקע געזאנג. דערהערט און זיך נאך העלער צעשפריצט מיט זייערע
 גאלדענע פונקען און זיך גענומען, לאנגזאם, אראפלאזן אלץ נידעריקער און
 נידעריקער, אלץ נאענטער צו זיי...

זעקסטער קאפיטל

ווי אַ שטורעם ווינט וואָלט זיך אָנגעטראָגן און, מיט אַ מעכטיקן שוואַנג,
 אַ הויב געטאָן סיי באַיאַמ־קאָן אַזוי אויך דייַווידן, אין דער הויך, מיטאַמאַל,
 מיטדערוויכטיק געמאַכט אלץ און אלעמען אַרום זיי, אלץ, אַחוץ זייערע גע-
 פילן, אַחוץ דעם וואַנזיניקן וואַונטש צו זען און הערן איינער דעם צווייטן.
 ביים געזעגענען זיך, האָט באַיאַמ־קאָ אָפּגעמאַכט מיט די האַגלאָסעס
 צו קומען זיי באַזוכן דעם קומענדיקן שבת און מען האָט באַשלאָסן צוזאַמען
 צו פאַרן אין דעם „סאָגאָראַ וואַלד“, נעבן דער שטאַט טחאָסן.
 ווי האָט ישׁוין אָבער אָפּגערופּן אויפן צווייטן פּרימאַרן און די מאַ האָט
 גענומען דאָס טרייבל:

— האַלאַ, ווער רעדט עס?

— איך — באַיאַמ־קאָ.

— האָט עפּעס פּאַסירט?

— קיין זאַך ניט, — איר קורצער, זאַפטיקער געדעכטער האָט זיך, ווי

אַ גאַס געטאָן פונעם טרייבל, — כ'האַב בלויו געוואָלט וויסן, ווי אַזוי איר
 זענט עס נעכטן דערפאַרן אַהיים?

— זייער גוט. ניט דעם ערשטן מאָל.

— וואָס מאַכט דער פּאַ?

— פּיין, יעד קלייבט זיך צופאַרן קיין פּלעגסטעף נאָך אַביסל סחורה.

— וואָס וואָס מאַכט דייַוויד... דאָס קינד אייערס?... ניט געוויינט

ביינאַכט?

— ווער ווייסט אים: ער שלאָפט ווייט פון אונדז, אין זיין באַנגאַלאַ. אַט

זועל איך אים צושיקן, וועט ער דיר אַליין אַלץ דערציילן.

— ס'איז ניט נויטיק, ומאַ... מען דאַרף ניט! — האָט זיך „באַיאַמ־קאָ,

ווי פאַר עפּעס דערשראַקן.

אַבער דייַוויד איז שוין געשטאַנען נעבן טעלעפּאָן און די מאַ האָט,

שמיכענדיק, אים איבערגעגעבן דאָס טרייבל:

— נאָ ענטפער איר אַליין.

— גוטער מאַרגן באַיאַמ־קאָ! — האָט זי דייַוויד באַגרייסט, פּילנדיק

ווי דער גאַנג פון זיין האַרצן האָט אים גענומען אָפהילכן אין די אויערן, —

ווי פיססטו ? ווי אזוי ביסטו געשלאָפן ?
 — אַ דאַנק. איך פיל גוט און בין אויך ניט שלעכט געשלאָפן. און דו ?
 — כ'האַב אַ גאַנצע נאַכט קיין אויג ניט צוגעמאַכט : אַלץ געטראַכט וועגן
 דיר און דיין ברוינעם פּערדל, מיטן וויסן פּלעק אויפן שטערן ?
 — וועגן וועמען מער ? — האָט זי געלאַכט, — האָסט שוין ניט געהאַט
 קיין וויכטיקערע באַשעפּענישן פּון וועמען צו טראַכטן ?
 — ס'וואַרט אויס אזוי... דערצו קלינגט מיר נאָך אויך איצט אין די
 אויערן דיין פּינע אַלטאָ, זינגענדיק : „פּאָוואָ, פּאָוואָ, פּאָוואָ... האָ-האַ-יאָ-
 טאַ“... אַ פּינע שלאָף-פּייד.
 — אַלאַרט !... — האָט זי מיטאַמאַל, אַ זאָג געטאָן שוין מיט אַן
 ערנסטן טאָן, — מיר'ן שוין שפּאַסן אַ צווייטן מאָל... קומענדיקן שבת...
 בלייב געזונט !
 — וואָרט צו אַ מינוט ! — האָט ער זי געפּראַווט פּאַרהאַלטן, אָבער פּון
 דער צווייטער זייט האָט זיך שוין דערטראָגן דער קלאַפּ פּונעם טרייבל.
 אין דער צייט, וואָס דייוויד האָט גערעדט מיט באַיאַמ'קאָן האָט די
 מאַ אַ פּיל-באַדייטנדיקן קוק געטאָן אויפן מאַן און ער האָט איר געענטפּערט
 מיט אַ צושטימיקן שאַקל מיטן קאַפּ.
 מיטוואָך פּאַרנאַכט איז באַיאַמ'קאָ, אומדערוואַרטעט, אַנגעקומען אין איר
 קליינעם, רויטן „ראַוודסטער“. אַלע האָבן זיך שטאַרק דערפּרייט מיט איר
 און זי געבעטן צו בלייבן אויפן אַוונט. זי האָט זיך אָבער אַנטוואָגט, אַנגעבנ-
 דיק, אַז זי איז בלויז געקומען קויפן אַן האַלדז-באַנד, פּאַר אַ חבּרטע, אַ
 לערערין, צו יענערס געבוירנטאָג.
 זי האָט אויסגעזען בלייכער ווי געוויינלעך און, אויסקלייבנדיק דעם
 האַלדז-באַנד, האָט דייוויד אַ פּאַר מאָל איבערגעכאַפּט אירע אַנגעשטרענגטע
 בליקן אויף זיין פּנים.
 — אַנטלויף ניט אזוי שנעל, באַיאַמ'קאָ ! — האָט ער זי שטיל אַ בעט
 געטאָן, — און דערביי אַ לייכטן גלעט געטאָן איר האַנט.
 — פּאַרוואָס ? — האָט זי, כמעט ווי שטרענג, אַ פּרעג געטאָן.
 — ווייל איך בענק נאָך דיר... כ'האַב געציילט די מינוטן ביז דיין
 שבתדיקן קומען...
 זי האָט אים אַ שאַרפּן קוק געטאָן אין די אויגן :
 — דענקסטו ניט, אַז ס'איז עפעס צו שנעל ?... צו פּלוצלינג ?...
 — כ'ווייס ניט וואָס צו דענקען, אָבער אזוי איז עס.
 די מאַ איז אַרויסגעקומען פּון קיך מיט אַ גלאַז זאַפט פּאַר איר :
 — נאָ, טאַכטער, פּריש זיך אַפּ אַביסל.
 איידער זי האָט זיך אויסגעדרייט צו דער מאַ, האָט זי אויך אַ שנעלן

גלעט געטאָן דייווידס האַנט, וועלכע האָט געהאַלטן דעם האַלדז-באַנד, דער-
נאָך גענומען די גלאַז:

— אַ וואַנק מאַ, טייערע! איך דערקוויק מיך יעדעס מאָל, ווען נאָך
איך קום צו אייך.

זי האָט באַצאָלט פאַרן האַלדז-באַנד, זיך אַנטשולדיקט פאַר די דאָג-
לאַסעס, וואָס זי קען ניט בלייבן צוליב דער חבר'טעס געבורטסטאָג און איז
אַרויס פון קראָם.

דייוויד איז צוגעגאַנגען צו דער טיר און איר נאַסגעקוקט, ביזו דער
רױטער "ראָדסטער" איז פאַרשוואַנדן ביי אַן אויסבויג פון וועג.

צוויי מאָל האָט זי אויסגערייט דעם קאַפּ אויף צוריק און דעם לעצטן
מאָל אויך אַ מאַך געטאָן צו אים מיט דער האַנט. ער האָט איר געענטפערט
מיט אַ להפּט-קוש.

דעם באַשטימטן זונטיק, פונקט אַכט אַויגער אין דער פרי, איז שוין באַ-
יאַמ"קאָ געזעסן, מיט אַ בוך אין האַנט, אויף דער וועראַנדע פון די דאָג-
לאַסעס הויז און געוואַרט ביז זיי וועלן זיך אויפסאַפן. אַ באַקאַנטער "האַפּי"
האַט, פאַרנדיק קיין פלעגסטעף, זי מיטגענומען און אַראַפּגעלאָזט נעבן דער
קראָם.

ביים פרישטיק, איז זי דעם מאָל, געווען זייער אויפגעלייגט, געהאַלטן
אין איין לאַכן און שטיפן און ווען די מאַ האָט גענומען דערצוילן זייווידן
וועגן אַן האַפּי "קאַטשינאַ" טאַנץ (אַ רעליגיעזער ליאַקע-טאַנץ), וועלכן זי
האַט, צוזאַמען מיטן פּאָ, בייגעוואוינט מיט אַ צייט צוריק, האָט באַ-יאַמ"קאָ
אילוסטרירט דעם טאַנץ מיט אַלע דעטאַלן.

נאָכן פרישטיק איז מען אַוועקגעפאַרן אין "סאַגואַראַ" וואַלד, וואו טויזנט-
טער ריזיקע קאַקטוסן, אַלע אַזעלכע מאַדנע, ערנסטע, איינגעפרעסטע אין
זייערע גרינע, ווי לעדערנע, פאַנצערן, מיט זייערע קיילעכדיק-גראַבע, אוס-
טערלישע צווייגן-הענט, געווענדט צום הימל — האָבן זיך צעשפרייט אויף אַ
שטח פון צענדליקער מיילן.

געקומען אַהיים איז מען, ווען ס'האַט שוין גענומען טונקל ווערן און
ווען דער פּאָ האָט, נאָך דער וועטשערע, פאַרעלייגט אַלעמען, פונקט ווי
דעם לעצטן מאָל, אַפּפירן באַ-יאַמ"קאָן אַהיים, קיין טיובאַ-סיטי, וואו זי האָט
געוואוינט מיט אַ צאָל אנדערע לערערינס, נעבן דער שול, האָט די מאַ
אים אַפּגעשטעלט:

— ניין, טייערער... איך פיל זיך זייער ומיד און דו, מן-הסתם, אויך
דאָס זעלבע... תאָל דייוויד זי אַפּפירן... ער ווייסט אויסגעצייכנט דעם וועג.
דער פּאָ האָט צוערשט ברייט צעעפנט זיינע גרויסע, גרויע אויגן, אַבער
זיך גלייך געכאַפט, וואָס די פרוי מיינט און צוגעגעבן:

— איך דענק, אָז דו ביסט גערעכט, טייערע... איך פיל זיך טאַקע
היפשולעך מיד.
דייוויד מיט באַיאַמ־קען האָבן געשוויגן, אָבער עס האָבן ביי ביידן אויפ־
געציטערט די הערצער און ס'האַט זיי פאַרכאַפט דער אַטעם. און ביידע האָבן
זיך אויך, איינציטיק, ווי פאַרשעמט, וואָס די מוטער האָט זיי ווי געכאַפט
ביי דער האַנט, אויפגעדעקט זייערע געהיימסטע ווינטשן. ביידע האָבן זיי
געוואָלט ניט איינשטימען מיט דער מאַס פאַרשלאַג, אפילו צו פראַ-
טעסטירן קעגן אים, אָבער זיי האָבן געשוויגן, בלויז שוואַך געשמייכלט;
פילנדיק, אַז פראַטעסטירן וועט זיין ליגנעריש, ניט אויפריכטיק פון זייער
זייט קעגן אַזעלכע וואונדערלעכע פריינט ווי פאַ און מאַ, וועלכע וועלן עס,
סייזוי פאַרשטיין.

האָבן זיי ביידע געשוויגן, ניט געקענט אַראַפּטרייבן די שולדיקע שמייכל-
דען פון זייערע פנימער און אויסגעמידן צו קוקן איינער אויפן צווייטן.
— גוט, — האָט דייוויד, ענדלעך, צוגעשטימט, — מיר'ן פאַרן אַליין,
אָבער זיכערער וואָלט אַזדאָי געווען, ווען איר פאַרט מיט מיט אונדז... —
ער האָט אַ קורצן לאַך געטאַן, — ווער ווייסט, וואָס קליינע קינדער קענען
גאָר אַמאָל אַפּטאַן, פאַרנדיק שפעט בינאַכט אַליין אין אַ מדבר?
— דייוויד איז גערעכט, — האָט באַיאַמ־קאָ מיט אַ שמייכל, זיך אַפֿ-
גערופּן, — פאַלגט מיר און פאַרט, בעסער, מיט אונדז.
— אַ צווייטן מאָל, קינדער! — האָט די מאַ, מיט אַ גוטמוטיקן שמייכל,
זיך אַפּערופּן, — היינט זיינען מיר צו מיד.
— אמת, — האָט דער פאַ צוגעגעבן, — פאַרגעסט ניט, אַז איך האָב
היינט געטריבן די מאַשין סיי אין סאַגואַראַ פאַרק, אַזוי אויך אַהיים און איר
זענט זיך געזעסן, ווי פוילענצערס...
— אַ גוטע נאַכט, קינדער! עס ווערט שפעט! — האָט די מאַ זיי אונ-
טערגעאילט.

זיבעטער קאַפיטל

דייוויד האָט דאַנגזאַם געטריבן דעם אַטאַמאָביל, באַיאַמ־קאָ איז געזעסן
אַפּגערוקט פון אים און ווי אויפּמערקזאַם געהיט דעם רעכטן זייט פון וועג.
זוען זיי האָבן דערגרייכט דעם זעלבן גרויסן, רויט־ברוינעם שטיק, וואו פאַ
דאַגלאַס האָט לעצטן מאָל געהאַט זיך אַפּגעשטעלט, האָט דייוויד שטיל אַ
פרעג געטאַן:

— זיך, אפשר, אַפּשטעלן דאָ אַביסל?

— באַיאַמ־קאָ האָט אַ צושטימיקן שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ.

ער האָט אַראָפּגעפירט די מאַשין פונעם הויפט־וועג און זי אַוועקגע־
שטעלט אין שאַטן פון שטיין.

ס'איז אויך איצט, פונקט ווי דעם לעצטן מאל, געווען אַ פינצטערע נאַכט
און דער שוואַרץ־סאַמעטענער הימל האָט געפלאַטערט מיט מיליאָנען שטערן.
ער האָט זיך, מיטן גאַנצן קערפער, אויסגעצויגן אויפן זיך־פלאַץ, טיף
אַפּגעכאַפט דעם אַטעם און אויסגעדרייט דעם קאָפּ צו איר:

— פון וואָס טראַכסטו אַזוי אַנגעשטרענגט, באַ־יאַמ־קאַ? ... וואָס מאַ־
טערט דיך?

— אַ היפשע צאַל זאַכן... גאָר אַ היפשע צאַל... האָט זי פאַרטראַכט
געענטפערט.

— פאַרוואָס זאַכסטו זיך ניט טיילן מיט מיר?... אפשר קען איך דיר
אַרויסהעלפן?

זי האָט זיך אַ וויילע אינגעקוקט אין זיין פנים, דערנאָך זיך, אַנטשלאָסן,
צוגערוקט צו אים: — זאַג מיר, דייוויד, און כ'בעט דיך, דעם אמת: האָסטו
אימעצן איבערגעלאָזט אין דער היים? ... כ'מייך, אימעצן, ווער עס וואָרט...
בענקט נאָך דיר? ער האָט, פאַרשנדיק, זיך אינגעקוקט אין איר פנים:
— איך פאַרשטיי ניט אינגאַנצן קלאָר: אויב דו מיינסט משפּחה — איז
דער ענטפער יאָ. אויב דו מיינסט — אַ פרוי, צי אַ געליבטע — איז דער
ענטפער אַ נעגאַטיווער... אמת, כ'האַב, מיט אַ צייט צוריק, דורסגעלעבט אַ
אַ שטיקל טראַגעדיע, ווען כ'האַב זיך דערוואַוסט, אַז מיינ "מידל" האָט מיך
גענאַרט מיט אַ צווייטן, אַבער מיינ לאַנגער שפּאַציר איבערן לאַנד האָט מיך
אויסגעהיילט פון דעם, ווי אינגאַנצן, אויסגעמעקט דעם טרויעריקן פאַקט
פון מיינ זכרון.

מיט פאַרשנדיקע בליקן האָט זי זיך אינגעקוקט אין זיין פנים:

— זאַג, איז זי געווען אַ שיינע... זייער אַ שיינע, דיין מידל?... ווי
אַזוי האָט זי געהייסן?... ווי לאַנג, אַז עס האָט פאַסירט?... ווי קומט עס,
וואָס זי האָט דיך, אַזאַ שיינעם בחור, פאַרלאָזן?... און וואָס האָט דיך גע־
צוואַונגען זיך אַ לאַז צו טאָן שפּאַנען איבערן לאַנד? — זי האָט ניט אַפּגע־
ווענדט אירע אויגן פון אים.

— דיין איז געווען איר נאָמען, — האָט ער, כמעט ווי מיט אַ פריילעכן
שומייכל, גענומען דערציילן, — און געווען איז זי אַ גאַנץ שיינע, אַבער אין
פאַרגלייך מיט דיר, האָט זי אויסגעזען, פונקט ווי די בלייכע, ניר־אַרקער
שטערן אַנטקעגן אייערע, די אַריזאָנער... פאַסירט האָט עס מיט אַ זיבן
חדשים צוריק און גענאַרט האָט זי מיך מיט ניט קיין איבעריק שיינעם פריינט
מיינעם, וועמענס פאַטער האָט אַבער פאַרמאָגט עטלעכע גאַסן מיט זעקס־
שטאַקיקע הייזער... און דעם שפּאַציר איבערן לאַנד האָט מיר, אַסס מעדי־

צין, צוגעשריבן אַ שיקאגער פסיכיאטער, טאקע מיין שוועסטערס מאַן... צושרישט האָט ער מיך געוואָלט נעמען מיט זיך אויף אַ רייזע איבערן לאַנד אין זיין אַטאָמאָביל מיט דער פּאַמיליע. אָבער שפּעטער באַשלאָסן, אַז האָס בעסטע פּאַר מיר וועט זיין זיך אַרויסצולאָזן אין וועג איבער אַזיין... ער האָט געגלויבט, אַז דאָס טאַג-טעגלעכע באַרירונג מיט נייע מענטשן און נייע סיטואַציעס וועט זיין האָס בעסטע מיטל פּאַר מיר. איך האָב אָנגענומען זיין פּאַרשלאָג און... — ער האָט, מיט אַ פּרייעכען שמייכע, צענומען ביידע הענט, — און איך פיל זיך פולקאָם אַן אויסגעווייטער.

זי האָט געשוויגן אַ וויילע, זיך ווי איינגעטראַכט און געמאַסטן זיינע ווערטער, דערנאָך זיך אַ האַסטיקן צי געטאָן צו אים. ער האָט זי אַריינגענו-מען אין זיינע אַרעמס און זייערע קערפּערס האָבן זיך ווי צוזאַמענגעאַסן. און די טויזנטער שטערן האָבן זיך פון הימל, בליץ שנעל, איבערהגעטראָגן אין זייערע ברוסטן און פאַרגעזעצט דאָרטן זייער שטראַליקן טאַנץ. דערנאָך איז מען, דאַכט זיך, לאַנג, לאַנג געזעסן, געשוויגן, זיך איינ-געהערט אין גאַנג פון זייערע הערצער און אין די ביינאַכטיקע קלאַנגען פון מדבר.

מיטאַמאָל האָט זי זיך וועגן עפעס דערמאַנט און אַ הויב געטאָן צו אים אירע אויגן:

— זאָג, פּאַרוואָס האָט דער פּאַ אָנומעלֶטן דערמאַנט, אַז דו וועסט פּאַר-בלייבן אַרבעטן ביי אים בלויז זעקס חדשים?

— ריכטיק. דאָס איז אָבער געווען אונדזער אָפּמאַך ביז דיין אַריינרייסן זיך אין מיין לעבן אויף דיין ברוינעם פּערדל, מיטן וויסן פּלעק אויפן שטערן... און איצט וועט מען דאָרפן אָנפאַנגען גאָר אַ נייע צייט-רעכענונג... זי האָט זיך שטיף און נחת/דיק צעלאַכט:

— יאָ, אַ נייע צייט-רעכענונג... — און צוגעגעבן: — און דו גע-דענקסט, אפילו, דעם וויסן פּלעק אויף מיין פּערדלס קאָפּ?

ווידער אַ לאַנגער וואַנזניקער קוּש, דערנאָך אַ זיסער, פּלאַטערנדיקער דרימל.

מיטאַמאָל האָט זי אַ האַסטיקן הויב געטאָן דעם קאָפּ, געעפנט דעם מויל, ווי עפעס צו זאָגן אָדער פרעגן, אָבער קיין וואָרט ניט אַרויסגעזאָגט, בלויז די אויגן אירע האָבן אויסגעדריקט שרעק.

— וואָס איז געשען, באַיאַמ-קאַ? וואָס ווילסטו פרעגן? — האָט ער זיך צוגעבויגן צו איר.

— זאָג, — האָט זי אָנגעהויבן, — ס'איז פּאַר מיר זייער אַ פּינלעכע פּראָגע... כ'האַב שוין ניט אויך מאַל געטראַכט וועגן דעם... אָבער היינט, דאָ, מיט דיר, איז עס מיר אינגאַנצן אַרויס פון קאָפּ... כ'וויז דיך בעטן

מיך צו פארשטיין... מיד... —

— אום גאטעס ווילן, שרעק מיד ניט! — ער האָט זי אַ נעם געטאָן פאַר די אַקסלען מיט זיינע ביידע הענט, — פרעג! וואָס ווילסטו וויסן?! — איך וויל וויסן... — האָט זי אָנגעהויבן און יעדעס וואָרט אַירס איז געפאַלן שווער און איז געווען, ווי באַזונדער אָפּגעהאַקט, — איך וויל וויסן וואָס איז דיין גלויבן? ... דו וועסט עס, אפשר, ניט פאַרשטיין, אָבער... פאַר אונדז, אינדיאַנער, איז עס זייער... זייער אַ פּינלעכע פּראָגע... ביסטו אַ קאַטאַליק... אַ פּראָטעסטאַנט... אַ...?

אַ הילפּיקער געלעכטער איז געווען זיין ענטפער.

— וואָס לאַכסטו אזוי? — האָט זי זיך געוואונדערט, — דו פאַרשטייסט, אפשר, ניט מיין פּראָגע...

ער האָט אויפגעהערט צו לאַכן:

— נאַרישע מיידל! אויף וויפל ס'איז מיר באַקאַנט, דאַרפסטו ניט זיין זייער שטאַרק פאַרליבט אין אַלע קריסטלעכע רעליגיעס... און טאַקע דער-פאַר קען איך דיך באַרוואַיקן, אַז איך בין אינגאַנצן ניט קיין קריסט — איך בין אַ ייד.

באַיאַמ"קאַ האָט זיך, מיטאַמאַל, אַ האַסטיקן הויב געטאָן פון אַרט, אויס-געשטרעקט ביידע הענט צום הימל און אַ הויכער, באַצייכטנדיקער, קרעכץ, אַדער, גיכער, אויסגעשריי, האָט אָפּגעהילכט אין דער אַרומיקער וויסטע. איצט האָט שוין דייוויד געקוקט אויף איר מיט ניט פאַרשטייענדיקע אויגן, ער האָט זיך אויך אויפגעשטעלט און זי אַרומגענומען:

— וואָס מיינט זיין אויסגעשריי, באַיאַמ"קאַ? ... איז עס גוט צי שלעכט? — גוט! ... אויסגעצייכנט! ... — האָט זי שטיל גערעדט, ווי צו זיך אַזיין, — אויסגעצייכנט! איך בין גליקלעך ביז משוגעת... „עס-קוואַלי“ (אַ דאַנק), טויזנטער דאַנקען דיר! ... — זי האָט אים אַרומגעכאַפט און פאַרגראָבן דעם קאַפּ אויף זיין ברוסט.

ער האָט צוגעוואַרט אַ פאַר מינוטן, דערנאָך, מיט ביידע הענט, אויפגע-הויבן איר קאַפּ, איר אַריינגעקוקט אין די אויגן:

— מאַך מיר אַלין קלאַר, טייערע... וועגן וואָס האַנדל'ט זיך עס דאָ? ... זיי זיכער, אַז כּוועל דיך פאַרשטיין... לאַמיר זיך אַוועקזעצן.

זיי האָבן זיך צוריק אַוועקגעזעצט.

זי האָט אָפּגעווישט די טרערן און שטיל גענומען רעדן:

— דו, דייוויד, ביסט דער ערשטער מענטש אין דער וועלט פאַר ווע-מען איך עפן איצט מיין האַרץ... — זי האָט געשוויגן אַ וויילע און ווייטער גענומען רעדן: — דו ווייסט, אַז איך בין אַ אינדיאַנערין פונעם האַפּי שבט און גלויב, אַז איך קען אויסגעצייכנט מיינע אינדיאַנער מיט זייער קעבנס-

פּיִסאַסאַפּיע, מיט זייער רעליגיע און אבערגלויבנס. איך בין, פון שטענדיק אָן, געווען איינע פון די בעסטע שילערינס אין אַלע מיינע שולן, אַריינגע- רעכנט דעם אַריזאָנער שטאַט קאַלעדזש, וואו כ'האַב געענדיקט אויף לערערין. רעליגיע ביי פאַרשיידענע פעלקער און שבטים — איז געווען מײן באַליבטער און אויך פּײַגלעכער געגנשטאַנד. צענדליקער ביכער האָב איך איבערגע- לייענט וועגן די לעבן-שטייגערס און גלױבנס, כמעט ווי פון אַלע פעלקער פון דער וועלט. כ'האַב זיך אויך, אויפּמערקזאַם, צוגעהערט צו די דרשות פון אַלע מינים מיסיאָנערן, וועלכע פאַרפלייצן אונדזערע רעזערוואַציעס, יאָגן זיך נאָך אונדזערע אַרעמע, אינדיאַנישע נשמות און ווילן זיי, אָפט מיט כוח, אַריינשפאַרן אין זייער קריסטלעכן גן-עֶדן... אמת, מיר האָפּס, האָבן, כווייס ניט צוליב וואָס פאַראַ היסטאָרישע סיבות אויסגעקליבן די שלאָנג אַלס אַ רעגנזשליח צו די געטער, אָבער זיינען מיר דען די איינציקע אויף דער וועלט, וועלכע פאַרהייליקן פאַרשיידענע מינים באַשעפענישן? ... מיר זיינען "האַפּיס" — האָט זי אונטערגעשטראַכן — און די ווערטער "האַפּיס-שינומאַ" מיינען דאָס פאַלק פון שלום... מיינען — מענטשן-ליבע, מיינט: "ליב דיין שכן ווי זיך אַליין"... ווי יעזוס האָט געפּרײדיקט... אויב אַזוי, האָבן מיר דאָך דערגרייכט אַט דעם אידעאַל, ווער ווייסט, מיט וויפּל הונדערטער יאָרן נאָך פּריער, נאָך פאַר יעזוס... דערצו פירן מיר דאָך דורך דעם ליבשאַפּט- פּרינציפּ אין לעבן, בייטן אים ניט אויס אויף קיין גאַלד ווי זיי, די קריסטן, טוען עס גאַנץ אָפט... און וואָס פאַר אַ פאַרברעכן איז, אויב אונדזערע און אַנדערע אינדיאַנער שבטים פּוצן אויס זייערע ליבער אין צייט פון זייערע יום-טובים, מיט פאַרשיידענע פאַרבן און דריקן אויס זייערע געבעטן צו די געטער מיט לידער און טענץ? פּוצן זיך דען ניט זייערע אייגענע גלחים, אין צייט פון זייערע גאַטעס דינסט, אין קליידער, באַפּוצטע מיט זילבער, גאַלד און קאָסטבאַרע פּיל-פאַרביקע שטיינער?

— גענוג, באַ-יאַמ-קאַ, — האָט ער זי אַ בעט געטאַן, — איך פּיל, אַזו דייע רייד קאַסטן דיך געזונט.

— לאַז מיר, — האָט זי געבעטן, — כ'האַב אַזוי פּיל יאָרן געשוויגן. זיי זיינען געזעסן שטיל אַ פאַר מינוט, דערנאָך האָט זי ווידער גענומען רעדן:

— איך בין זיכער, אַז דו, פּונקט ווי די גרעסטע צאַל פון גוטע, ווייסע מענטשן, זיינען ווייניק וואָס באַקאַנט מיט דער בלוטיקער, האַרצרייטנדיקער, געשיכטע פון אַלע אינדיאַנישע שבטים אין אַט-דעם לאַנד אונדזערן, וואָס הייסט אַמעריקע. צי ווייסטו, אַז ווען די ערשטע ווייסע מענטשן זיינען גע- קומען האָבן מיר זיי אויפּגענומען מיט פּריינטשאַפּט, כמעט ווי האַלבע גע- טער און זיי געהאַלפן זיך איינאַרדענען? גיך האָבן זיי אָבער אונדז גענומען

באהאנדלען זוי ווילע חיות, גענומען באראבערוען, צונעמען אונדזער בעסט לאַנד, אונדז אויסמאָרדן מיט זייערע ביקסן און קאַנאַנען... און מיר האָבן, מיט שרעק, זיך איבערצייגט, אז זייער אמתער גאַט איז ניט אין הימל, נאָר אויף דער ערד, און ניט יעזוס איז זיין נאָמען, נאָר — גאָלד...

— כ'בין אַביסל באַקאַנט מיט אייער געשיכטע, — האָט ער אַ ויפּן געטאָן, — מען וועט זיך איצט דאַרפן באַקענען פיל מער.

זי האָט אַ שטיילן, שפּאַטישן לאַך געטאָן:

— דו וויסט, דייזוייד, צייטנווייז פיל איך פונקט ווי איך וואָלט אַ צווייענ-דיקער מענטש געווען: פון איין זייט האָב איך טייערע, אינטימע, וויסע פריינט, ווי די דאָגלאַסעס, אַ צאָל פּראָפעסאָרן פון קאלעדזש, איך סטודענטן, ווע-מען איך גלויב זייער שטאַרק, אַבער פון דער צווייטער זייט, ליגט אין מיר שטענדיק באַהאַלטן עפעס אַ פאַרדאַכט, און אין דער מינוט פון אַן אויפּרעגונג, אַדער קריגעריי — וועלן זיי מיר אַ וואַרף טאָן אין פנים מיין אינדיאַנישן אָפּשטאַם... קענסטו עס פאַרשטיין?

— זיכער קען איך, — האָט ער אַ לאַך געטאָן, — מיר, יידן, געפינען זיך אין אַ ענלעכער לאַגע אין באַצוג צו אונדזערע קריסטלעכע פריינט.

— ריכטיק — האָט זי צוגעגעבן, — איך האָב געלייענט, און די נאַציס האָבן אויסגעשטאַכטן און אין זייערע גאַז-אויונס אומגעבראַכט אַריבער זעקס מיליאָן יידן: מענער, פרויען און קליינע קינדער... אויך טויזנטער פון אַנדערע פעלקער. פרעג איך דיך טאַקע, פאַרוואָס האָט די גאַנצע, קריסטלעכע וועלט, אַריינגערעכנט די קרויסטערס, געשוויגן?!...

— ריכטיק! — האָט דייזוייד צוגעגעבן, — צייטנווייז טראַכט איך, און ווען היטלער, דער בלוט-דורשטיקער מאַניאַק, וואָלט געהאַט אַ מאַס, וואָלט געוואוסט וואו און ווען זיך אָפּצושטעלן, וואָלט די קריסטלעכע וועלט נאָך שלום געמאַכט מיט אים און דער דריטער רייך וואָלט נאָך ביז איצט באַ-שיינט מיט זיינע סוואַסיקא-פּאַנען, די דייטשע אַמבאַסאַדעס איבער דער גאַנצער וועלט.

— ריכטיק, — האָט זי צוגעגעבן, — און איך וויל דיר אויך זאָגן, און כ'בין אַביסל באַקאַנט מיט דער געשיכטע פון דיין יודיש פּאַרטיק.

— עס פרייט מיך דאָס צו הערן, אַבער איך דענק, און אויף היינט איז גענוג... — האָט ער אַ זאָג געטאָן, צוציענדיק זי צו זיך.

— יאָ, האָט זי טיף אָפּגעזיפצט, — כ'האָב נאָך, דאַכט זיך, אין מיין גאַנצן לעבן ניט גערעדט, אויף איין מאָל, אזוי פיל ווי היינט. — — —

פאַרבייפּאַרנדיק דעם שלאָפנדיקן אינדיאַנישן דאָרף "מאַנעקאַפּי", האָט זי אים אָנגעוויזן אויף איינעם פון די נידעריקע, פּלאַך-דאַכיקע, ליימענע שטיבלעך:

— אָט דאָ וואוינען מיינע עלטערן. אין אָט דעם שטיבל בײַן איך אויס-
געוואַקסן. דעם פּאָטערס נאָמען איז „האַנְד־וועי־טי־וואָ“ און דער מוטערס —
„קיאָ־מאַ־נאַ“ (קאַרן־מייַדל). זיי זיינען ביידע איינפאַכע, ערלעכע מענטשן,
טרייע צו זייער אַלטן גלויבן. כּוועל דיך, ביי דער ערשטער געלעגנהייט,
באַקענען מיט זיי.

— אויסגעצייכנט. קענסט עס טאָן, ווען נאָר דו וועסט עס געפינען פאַר
פּאַסיק.

מיט פינף מינוטן שפעטער זיינען זיי שוין אַריינגעפאַרן אין „טי־באַ־
סיטי“, דעם הויפט־שטעטל פון געגנט, וואו עס האָבן זיך געפונען די רעגיר-
רונגס אינסטיטוציעס, דער שפּיטאַל און די גרויסע, קינדער־שול. ער האָט
אַפגעשטעלט דעם מאַשין פאַר דער שול־געביידע, וואו די לערערנס האָבן
געוואוינט.

באַ־יאַמ־קאַ האָט אים אָנגעוויזן אויף עטלעכע וויסע, איינשטאַקיקע
היזער, איבערן וועג:

— זעסט, דייוויד, אָט אין יענע היזער וואוינען אַ צאָל מאַרמאַנישע
משפּחות. איינער פון די עלטסטע ביי זיי האָט מיר, אַנומעלסטן, דערציילט
זייער אַ אינטערעסאַנטע געשיכטע וועגן אייערע „צען פאַרלוירענע שבּטים“.
דערמאָן מיך וועגן דעם, ווען כּוועל דיך ווידער זען.

— גוט, טייערע. דערווייל — אַ גוטע נאַכט! — זיי האָבן זיך אַרומ־
גענומען און צעקושט.

— ווייסט? — האָט זי אים שטיל אַ זאָג געטאָן. — איך בין אויסגעוואַקסן
אין אָט־דעם שטעטל און בין אויסגעצייכנט גוט באַקאַנט ניט נאָר מיט יעדן
הויז אין גאַרטן, נאָר, דאַכט זיך, אויך מיט יעדן שטייגל אין גאַס, דאָך...
— זי האָט זיך אַרומגעקוקט, — זעט אַלץ ביי מיר איצט אויס פונקט ווי איך
וואָלט אַריינגעטראָטן אין עפעס אַ נייער וועלט...

— ס'איז ריכטיק! — האָט דייוויד באַשטעטיקט, — מיר טרעטן איצט
ביידע אַריין אין אַ נייער וועלט, אין אַ ניי לעבן...

אַכטער קאַפּיטל

דריי פּאַסירונגען זיינען אין מאָל אין איין טאָג געשען אין די דאָגלאַסעס
„טרעיד־נג פּאָסט“, אַלע אַזעלכע מאָדנע פאַר דייווידן. די ערשטע — זייער
אַ פאַרדריסלעכע, וועלכע האָט אָבער זייער הויך אויפגעהויבן דייווידס
פּרעסטיזש אין די אויגן פון די נעוועהאַס; די צווייטע — אַ היפשליעך קאַר-
מישע, אָבער זייער אַ באַדענדיקע; די דריטע — אויך אַן אינטערעסאַנטע,
אָבער זייער, זייער אַ טרויעריקע.

די ערשטע — האָט פּאַסירט מיטאַג-צייט, ווען דאָגלאַס מיט דער מאַ זיינען געזעסן אויף דער וועראַנדע און געגעסן זייער מיטאַג און דייוויד איז געווען באַשעפטיקט מיטן אויספילן די צוויי טיש-שואַפעס מיט ניי-אַריינגע-קוואַגענע שטיקלעך צירונג.

אויף דער באַנק און אויפן גראַז פּאַר דער קראַם זיינען געזעסן אַ צאָל נעוועהאַס, געמישט מיט האַפּיס און האַבן, ווייזט אויס, לויט די אויפרייסן פון פרייעכען געלעכטער, דערציילט זיך וויצן. אין קראַם גופא זיינען אויף די צוויי בענק געזעסן פיר מיטליאַריקע נעוועהאַס און זיך אויפמערקזאַם צו-געהערט צו עפעס אַ געשיכטע, וועלכע אַן אַלטער נעוועהאַ האָט זיי דערציילט. אַ צאָל פון די אינדיאַנער האַבן שוין געהאַט איינגעקויפט די נויטיקע זאַכן, בעת אַנדערע זיינען, גלאַט אַזוי זיך, געקומען צופאַרן צום „טרעידניג-פּאַסט“, ווי צו אַ קלוב: זיך טרעפן מיט פריינט, הערן אַביסל וועלט-נייעס און אויך היימישע ריכילות.

צו דער קראַם זיינען אין יענער צייט צוגעפאַרן צוויי ווייסע יונגע-לייט אין אַן אַפענעם, העל-גרינעם „ראָודסטער“. זיי זיינען אַריין אינווייניק און זיך געהייסן ווייזן קולימעס.

דייוויד האָט צעלייגט פאַר זיי די סחורה, אַבער זיי האַבן מיט מער נייגרי, און אַביסל שוין צו חוצפהדיק, גענומען באַטראַכטן די זיצנדיקע אינדיאַנער און זיך איבערוואַרפן מיט זייער ניט קיין שיינע סאַמערקונען וועגן זייער אויסזען.

דייוויד האָט זיי, זייער שטיל, געוואַרנט, אַז אַ צאָל פון די זיצנדיקע פאַר-שטייען ענגליש.

דערנאָך האָט איינער פון די יונגעלייט אַ פרעג געטאַן:

— צו וואָס פאַר אַ שבט די זיצנדיקע אינדיאַנער באלאַנגען?

— נעוועהאַס, — האָט דייוויד קורץ געענטפערט.

— איז עס אמת, אַז זיי האַבן מורא פאַר פיש און עסן זיי קיינמאַל ניט?

האָט דער צווייטער געוואַלט וויסן.

— כּוואַב קיינמאַל ניט געהערט, אַז זיי זאָלן מורא האַבן פאַר פיש, —

האָט דייוויד געענטפערט, — אַבער ס'איז ריכטיק, אַז זיי עסן זיי קיינמאַל ניט.

— פאַרוואָס? — האַבן ביידע, איינציטיק, אַ פרעג געטאַן.

און דייוויד האָט איבערגעחזרט, אין קורצן, די מעשה, וועלכע דאָגלאַס

האָט אים איין מאַל דערציילט:

— פאַראַן ביי זיי אַ לעגענדע, אַז זייערע געטער האַבן, איין מאַל, אַלס

אַ שטראַף, פאַרוואַנדלט אַ צאָל פון זייערע אור-עטערן אין פיש. נו, ווילן זיי ניט ריזיקירן: האַבן מורא אויפצועסן זייערע אייגענע קרובים.

— אידיאָטן! — האָט איינער אויסגעשריגן.

— ווילדע חיות! — האָט דער צווייטער זיך צעלאַכט אויפן קול.
 — וואָס זענט איר פון זינען אַראָפּ? — האָט שוין דייזויד, אומגעדול-
 דיק, אַ זאָג געטאָן, — זיי פאַרשטייען ענגליש און קענען אייך נאָך גוט
 אַנברעכן די ביינער! און זיי וועלן אויך זיין גערעכט!
 — צום טיטול! ווער האָט עס פאַר זיי מורא?! — האָט דער ערשטער
 אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט און אַ זאָג געטאָן צום צווייטן: — קום, וועסטו
 זען, ווי איך וועל זיי באלד אַנשרעקן.
 — איך וואָרן דיך עס ניט צו טאָן! — האָט שוין דייזויד אַ הויב גע-
 טאָן זיין קול.

— ניט דיין זאָך! — האָט אים דער צווייטער אָפגעזענטפערט.
 דער ערשטער איז דאָן צוגעגאַנגען צו די פינף זיצנדיקע אינדיאַנער,
 האָט אַריינגערוקט די האַנט אין קעשענע, זיך ווי באַמיט עפעס אַרויסצו-
 שלעפּן פון האַרטן און אַ זאָג געטאָן צו די זיצנדיקע:
 — העי, איר! ... איר זעט? איך האָב אין קעשענע אַ לעבעדיק פישל...
 אויב איר ווילט, וועל איך עס אייך געבן!
 און דער צווייטער האָט צוגעגעבן:
 — און איך גיב אַ קוואַדער יעדן אַינעם פון אייך, וועלכער וועט אויפ-
 עסן אַ שטיקל! ...

די אינדיאַנער האָבן זיך פון אַרט ניט גערירט, געקוקט אויף די צוויי
 בחורים, ווי מיט האַלב-צוזאַמענגעצויגענע אויגן און בלוזי די מוסקולן אי-
 בער זייערע באַקן-ביינער האָבן זיך שנעל געהויבן און אַראָפּגעלאָזט. דערנאָך
 האָבן זיך זייערע בליקן, פלינק, ווי אַ גליטש געטאָן אויף דייזוידס פנים,
 פונקט ווי זיי וואַלטן אים געפרעגט און עצה, ווי אַזו זיך נוהג צו זיין מיט
 אַט-די צוויי חברה-לייט?

און דייזויד איז וואָן, שוין אַן אויפגערעגטער, אַרויס פון הינטערן פאַר-
 קויף-טיש, און, אַטווייננדיק אויף דער טיר, אויפן קול, אַ זאָג געטאָן:
 — איך בעט אייך גלייך צו פאַרלאָזן די קראַם! דאָ מאַכט קיינער פון
 קיין צווייטן קיין חזוק ניט!

ביידע יונגעלייט האָבן זיך דאָן אַ רוק געטאָן צו אים, מיט אויפגעהויבענע
 פויסטן, אָבער אין דער זעלבער רגע האָבן די פיר מיטליאַריקע נעוועהאַס,
 ווי איינער, זיך אַ הויב געטאָן פון זייערע ערטער, געשווינד אַ כאַפּ געטאָן
 די צוויי בחורים פאַר די קאַלנערס פון זייערע רעקלעך, זיי אַ הויב געטאָן
 אין דער לחפּטן און... זיי אַרויסגעוואַרפן פון קראַם.

ביידע בחורים האָבן זיך, איינפאַן, אַ קייקל געטאָן איבער דער זאַמ-
 דיקער סטעזשקע פון קראַם און די פיר אינדיאַנער זיינען, מיט קליינע טריט,
 זיי נאַסגעאַנגען און ניט אָפגעטראַטן פון ביידע טירלעך פונעם העל-גרינעם

„ראָדסטער“, ביז די צוויי דערשראָקענע חברה-לייט זיינען ניט אריין אין אים און שנעל לאָועק.

דערהערנדיק דעם טומל, איז דאָגלאַס אַריינגעקומען אין קראָם און, אַרויסגעפינענדיק וואָס עס איז געשען, האָט ער אַ צושטימיקן שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ צו די נעוועהאַס און אַ זאָג געטאָן צו דייווידן:

— אַזעלכע קונים מעגן גיין צום טימול! — — — — —

די צווייטע פּאַסירונג, די קאַמישע — איז געשען שוין פּאַרנאַכט צו: דאָגלאַס איז, צו יענער צייט, געווען באַשעפטיקט מיט אַ מיטל-יאָריק טור-ריסטן פּאַרל, ביים צירונג-קעסטל און דייוויד איז געווען פּאַרנומען מיט צוויי יונגע, געוויקסיקע נעוועהאַס, וועלכן האָבן איינגעקויפט פּרעזערווירטע שפּייזן.

מיטאַמאַל איז איינער פון די נעוועהאַס, וועלכער איז ביז יענער מינוט געשטאַנען אין דרויסן און געשמעסט מיט אַ צאַל פּריינט, שנעל צוגעגאַנגען צו דער טיר פון קראָם, אָנגערופן דייווידס קונים ביי זייערע נעמען און זיי צוגעוואָרפן עטלעכע וואָרונגס-ווערטער.

און צו דייווידס דערשטוינונג, האָבן זיינע ביידע קונים שנעל אַ וואָרף געטאָן אויפן טיש און דײַ די פּושקעס שפּיזן, וועלכע זיי האָבן געהאַלטן אין די הענט, גענומען לויפן אין דער ריכטונג פון דער קיך און דערביי שיער ניט אומגעוואָרפן דאָס מיטל-יאָריקע פּאַר-פּאַקל, וועלכע האָבן גע-האַלטן אין איינהאַנדלען צירונג ביי דאָגלאַסן.

צוויי האָפי אינדיאַנער, וועלכע האָבן זיך, צו יענער צייט, געפונען אין קראָם, האָבן זיך צעלאַכט, זיך איבערגעוואונקען און זיך צוגעקלאַילט צו דער טיר.

— וואָס איז געשען, מר. דאָגלאַס? — האָט דייוויד אַ פּרעג געטאָן. דאָגלאַס האָט, שמייכלענדיק, אים אָנגעוויזן מיטן קאַפּ אויף דער טיר. ער איז צוגעגאַנגען, אַרויסגעקליקט, אַבער בלויז באַמערקט אויפן וועג אַ וואָגן, געשלעפט פון צוויי פּערד און אין אים צוויי אַלטע, נעוועהאַ פּרויען. — דאָס זיינען די שוויגערס פון דייע אַנטלאַפענע קונים, — האָט זיך דאָגלאַס צעלאַכט, — אַ פּריינט האָט זיי אָנגעזאָגט, אַז זייערע צווייע „שוואַרצע קראָען“, דאָס מיינט, די שוויגערס, קומען אָן — און ער האָט גענתמען דערצייילן זיין טורריסטן פּאַרל, וועגן דעם נעוועהאַ מנהיג שטענדיק אויסצו-מיידן שוויגערס, ניט קוקנדיק אפילו אויפן פּאַקט, וואָס די איידעם געפינען זיך אַממערסטן אין די זעלבע הייזער מיט זיי.

— נו און וואָס געשעט, אויב זיי טרעפן זיך דאָרט פנים צו פנים? — האָט די פּרוי, זיך גייערדיק, נאַטגעפּרעגט.

— געשען, געשעט, געוויינלעך, גארניט, — האָט דאָגלאַס געשמייכלט,
— אָבער זיי גלויבן, אָד פֿון אַזאַ מין טרעפעניש קען מען אַמאָל נאָך ווערן
קראַנק, אָדער, אפילו, בלינד.

די נעוועהאַס, וועלכע האָבן זיך געפונען אין דרויסן, האָבן, ווייזט אויס,
אויך געוואָרנט די צוויי פרויען, אַז זייערע איידעמס געפינען זיך אין קראַם.
זיינען טאַקע די ושוויגערס, אויפן אַרט פֿון אַפּשטעלן זייער וואָגן פֿאַר דער
קראַם, גלייך אַריינגעפאַרן אין הויף.

אין דער צייט, זיינען די צוויי אַנטלאָפֿענע אַריינגעקומען פֿון קיך צוריק
אין קראַם, פֿאַרנומען זייערע פֿעקלעך, אַרויף אויף די פֿערד און אַהיים געפאַרן.

די דריטע, די אמת-טרויעריקע פּאַסירונג איז געשען אַרום צוויי אַזוי
גער ביינאַכט, ווען די מדבר־דיקע שטילקייט איז פּלוצלונג איבערגעריסן גע-
וואָרן פֿון אַ זענעלן טופֿן פֿון פֿערדישע קלאַען. דאָגלאַסעס און דער מאַס
געניטע אויערן האָט, דאַכט זיך, נאָך אין שלאַף אויפגעכאַפט די ווייטע קלאַב-
גען און די מאַ האָט, די ערשטע, אויפגעהויבן דעם קאַפּ פֿון קישן.

— הערסטו עפעס, בעט? — האָט זי שטיל אַ פֿרעג געטאָן.

— זיכער, הער איך, — האָט ער גלייך געענטפֿערט, — צוויי נעוועהאַס
יאָגן זיך און... איך דענק, אַז אין ריכטיג צו אונדז.

— עס ווייזט אויס אַזוי, האָט די מאַ צוגעשטימט, זי איז אַראָפּ פֿון
בעט און גענומען אַנטאָן דעם נאַכט-מאַנטל, — וואָס דענקסטו האָט גע-
קאַנט פּאַסירן?

— ווער ווייטט זיי, — האָט דאָגלאַס אַ הויב־געטאָן מיט די אַקסלען,
— אפשר עפעס אַ קריגעריי, אַ געשלעג... אָדער אפשר איז אימיצער פֿון
אונדזערע נעוועהאַ פֿריינט געשטאַרבן... — ער איז אויך אַראָפּ פֿון בעט,
אַנגעצונדן דעם דאַמפּ און זיך גענומען אַנטאָן.

ווען די צוויי רייטער האָבן, מיט אימפעט, אַפּגעשטעלט זייערע פֿערד
ביים סאַמע הויז, האָט שוין דאָגלאַס געוואַרט אויף זיי אויף דער טעראַסע.
ער האָט זיי גלייך דערקענט און גלייך באַגריסט:

— האַלל, האַט־סי און דו, טסע־אַ־נאַ־לע!... וואָס איז געשען?

— דער זידע איז זייער קראַנק, — האָט האַט־סי, אַ געוועזענער שילער
אין אַ רעגירונגס־שול, געענטפֿערט אויף ענגליש, — ער האָט נעכטן געבעטן,
מען זאָל דיר לֶאָזן וויסן וועגן דעם.

און טסע־אַ־נאַ־לע האָט, איילנדיק זיך, אים איבערגעשלאָגן:

— ער איז שוין, כמעט, זי טויט. דער שאַמאַן זיצט נאָך מיט אים, אָבער...
— ער האָט אַ הילפֿלאַזן מאַך געטאָן מיט דער האַנט און שטילער צוגעגעבן:
— מיר ווילן זאָלסט אונדז העלפֿן ראַטעווען דעם «האַנאַן» (די וואוינונג).

אלץ איז איצט שוין געווען קלאַר פאַר דאָגלאַסן. ער איז, איילנדיק זיך, אַריין אין הויז און אַ זאָג געטאָן צו דער פרוי:

— דער אַלטער נאַטי־נעם־טאַהני האַלט ביים שטאַרבן און זיינע צוויי זין זיינען עס געקומען מיך בעטן צו ראַטעווען זייער „האַגאַן“.

ווען דאָגלאַס איז ווידער אַרויס, שוין צוזאַמען מיט דער מאַ, פון הויז, האָט ער שוין געבן די רייטער געטראָפּן דייווידן, וועלכער האָט אויך דער־הערט דעם אַנקום פון די ביינאַכטיקע געסט און דערזען ליכט אין הויז. דערוויסנדיק זיך, מער אַדער ווייניקער, וואָס עס האָט פאַסירט, האָט ער אַ זאָג געטאָן:

— מר. דאָגלאַס, איך פאַר אויך מיט אייך! אין אַזאַ פינצטערניש איז אין צווייען אַביסל היימלעכער.

— אין היינטיכט פון געפאַר — איז עס אינגאַנצן ניט נויטיק! — האָט דאָגלאַס געענטפערט, — סײַדן עס אינטערעסירט דיך צו כאַפּן אַ קוק אין אינערלעכן לעבן פון אונדזערע שכנים.

— אַזוי צי אַנדערש — איך פאַר מיט! — האָט דייוויד דערקלערט.

— אויב אַזוי, גיי ושבּעל אַריין אין קאַמער, פאַראַן דאָרטן אַ אַרט, צײַג זאַמענגעלייגט בעטל, פאַרנעם עס צוזאַמען מיט צוויי לאַפּטעס און וואַרף אלץ אַריין אין מאַשין. כאַפּ אויך אַ קוק צי ס׳איז פאַראַן גענוג גאַזאַרין.

מיט צען מינוטן שפּעטער האָט זיך שוין איבערן פינצטערן מחבר־וועג געיאָגט אַן אַטאַמאָביל אין דער באַגלייטונג פון צוויי נעוועה־רייטער.

— זאָג, דייוויד, איז פאַר דיר אלץ קלאַר, וואָס עס קומט דאָ איצט פאַר?

— האָט דאָגלאַס געוואָלט וויסן.

— ניין. ברויז טיילווייז.

— דער אַלטער נאַטי־נעם־טאַהני איז מיינער אַן אַטער גוטער פריינט. ער האַלט איצט ביים שטאַרבן... ער איז זיכער שוין באַוואוסט־אַז... ער האָט, ווייזט אויס, פריער אָנגעזאָגט זיינע צוויי זין מיר צו לאָזן וויסן, אַז ער שטאַרבט. דאָס האָט געקאָנט מיינען, אַז ער האָט געבעטן מיין הילף; אַיך זאָל קומען און אים אַרויסנעמען פון זיין האַגאַן נאָך איהער ער וועט אויס־גיין... ער האָט, ווייזט אויס, געוואָלט ראַטעווען דעם האַגאַן פאַר דער אַרע־מער משפּחה זיינער.

— איך פאַרשטיי נאָך אַלץ ניט, וואָס זיך טריט האָט צו טאָן מיטן ראַ־טעווען דעם האַגאַן, — האָט זיך דייוויד געוואונדערט.

— ווייל קיין נעוועהאַ וועט ניט בלייבן וואוינען אין אַן האַגאַן, אין וועלכן עס איז געליגן אַ טויטער... אין פאַל זיי נעמען אים ניט אַרויס אין צייט, וואַרפן זיי איין דעם האַגאַן אויפן טויטן און צינדן אלץ אונטער... —

פאַרוואָס טוען זיי עס? — האָט דייוויד זיך גע־חידושיט.

— ווייל זיי גלויבן, אז „אטשינדי“ (דער גייסט פון טויטן) וואָנדהערט נאָך אַ לאַנגע צייט אַרום זיין געוועזענער היים און אין דער אַרומיקער געגנט און ער האָט ניט ליב מען זאָל אים שטערן.

— איצט פאַרשטיי איך שוין צוליב וואָס איר האָט פאַרנאָמען מיט זיך דאָס לייזונגעניג בעטל מיט די צוויי לאַפעטעס, — האָט זיך ווייניג געכאַפט. — ריכטיק! — האָט וואָגלאַס צוגעגעבן, — אַט קומען מיר שוין אָן... כּיבּין דאָ פּריער געווען אַ פּאַר מאָל, אָבער אַלץ אין צייט פון גרויסע יאָר־טובים.

אַן אינזאָם פּיערל אין פעלד האָט זיי ווי אַ ושוים געטאָן אַנטקעגן, צוֹזאַמען מיט די שאַטנס פון צוויי האַנטען. איינער פון זיי איז געווען באַ־לויכטן און פון אים האָט זיך געטראַגן ווי אַ וויינענדיקע, מענערשע שטימע, באַגלייט פון עפעס אַ מין טרוקענעם קלאַפּן.

— דאָס באַמייט זיך זייער „שאַמאַן“ (דער כּשוף־מאַכער“ אויפצוהאַלטן דעם אַטמאָספּירע נשמה ביז מײן קומען, — האָט דאָגלאַס אַ זאָג געטאָן, — אַלעב־פּאַרס, עס זעט אויס, אַז מיר האָבן נאָך ניט פאַרשפּעטיקט, — ער האָט אַפֿ־געשטעלט דעם אַטמאָפּיר און, אַרויסגייענדיק, אַ זאָג געטאָן: — פאַרנעם מיט זיך דאָס בעטל.

דעם אַלטנס זין זיינען אויך אַראָפּ פון זייערע פּערד און אַלע זיינען, פאַרזיכטיק, צוגעגאַנגען צום באַלויכטענעם האַגאַן.

אינמיטן געצעלט איז, אויף אַ קולים, געלעגן דער שטאַרבנדיקער און מען האָט פון ווייטס געקענט באַמערקן ווי זיין ברוסט־קאַסטן האָט זיךן האַסטיק, געהויבן און אַראָפּגעלאָזט. נעבן אים איז געוועסן אַ „שאַמאַן“ (אַ מעדיצינ־מאַן), אַן אויסגעפּוזצטער אין עפעס אַ מאַדנע, פּיל־פאַרביקע הוט, אין איין האַנט האָט ער געהאַלטן אַ באַפּע־דערט שטעקל און אין דער צוויי־טער אַ קלאַפּער, זעט אויס, פון אַן אויסגעטרונקנטער קירבע. ער האָט זיך געשאַקלט אויף רעכטס און לינקס, געזונגען, געפּאַכעט מיטן שטעקל און גערוינט מיטן קלאַפּער.

צוויי יונגע, געוועהן פּרויען, וועלכע זיינען ביזן אַנקומען פון דער מאַ־שין געלעגן מיט אַ צאַל קינדער אויפן גראַז בעבן באַלויכטענעם האַגאַן, זיינען אַויפּגעשפּרונגען און מיט פּרייד אונזו באַגריסט.

דאָגראַס איז אַריין אין האַגאַן, זיך פּריינטעך באַגריסט מיטן שאַמאַן, אויסגעהערט, ווייזט אויס, זיינעם אַ קורצן באַריכט וועגן צושטאַנד פונעם קראַנקן, דערנאָך האָט ער, מיט דער הילף פונעם ערשטן זון, אים אַרויס־געטראָגן אין דרויסן און אַוועקגעלייגט אויפן געבראַכטן, לייזונגעניג בעטל. דער שאַמאַן איז זיי גאַנגעגאַנגען, ניט אויפהערנדיק צו זינגען און קלאַפּן, אָבער גלייך ווי מען האָט נאָר אַוועקגעלייגט דעם אַלטן, איז ער אַנטשוויגן

געוואָרן און אָנגעוויזן דאָגלאַסן, אַז דער קראַנקער האָט אויפֿגעהערט צו אַטעמען.

ווי נאָר מען וואָלט דעם שטאַרבנדיקן אַרויסגעטראָגן פֿונעם האַגאָן, זיינען אַהין גלייך אַריין די פֿרויען מיט די קינדער און, ווייזט אויס, זיך גענומען איינאַרדענען אויף וויערע געלעגערס.

מיט אַ צוויי שעה שפעטער איז שוין דער טויטער געווען באַעהדיקט, גאַנץ ווייט פֿון די לעבעדיקע. מיר האָבן זיך געזעגנט מיט די צוויי זין און זייערע פֿרויען, וועלכע האָבן גאַרניט געקענט געפינען קיין פּאַסיקע ווערטער אויסצודריקן זייער האַנקבאַרקייט.

עס האָט שוין גענומען טאַגן. אונדזער מאַשין האָט, דיכט זיך, אויך אַ הערפֿרייטע, זיך אַ יאָג געטאַן אויפֿן וועג אַהיים צו.

— אַ גוט שטיק אַרבעט אָפּגעטאַן, — האָט האַגלאַס טיף אָפּגעזיפּצט, — ווען מיר קומען מיט איין האַלבע שעה שפעטער, וואָלט האַט-סי, דער יינגערער זון, געווען געבליבן אָן אַ היים... זיי זיינען זייער טייערע יונגען, אַט-די צוויי ברידער.

— יאָ, — האָט אויך דייוויד אַ זיפֿן געטאַן, — שוין איין מאָל אַ שטיקל אַרבעט געווען.

ניינטער קאַפיטל

און די צייט איז ניט ומיר געוואָרן צו קייקלען אירע טעג און נעכט און פֿלעכטן פֿון זיי קיילעכדיקע וואַכן און חדשים. און באַיאַמקאָ פֿלעגט, רייטן-דיך אויף איר ברױנעם פֿערדל, אַדער אין איר מאַשין, זיך איצט אַריינכאַפֿן צו די האַגלאַסעס כמעט אַ טאַג איבער אַ טאַג און ניט זי אַדער דייוויד האָבן ישוין מער ניט באַהאַלטן פֿון די האַגלאַסעס וויערע געפילן איינער צום צווייטן. און די האַגלאַסעס האָבן, פֿון זייער זייט, ווידער איבערגעלעבט די וואונדערלעכע צייט, ווען זייערע אייגענע צוויי זין פֿלעגן, סוף וואָך, ברענגען צו טאטע־מאַמע וויערע באַשערטע.

און די הויפט־מעלה פֿון אַלע וואַכן איז, פֿאַר דייווידן, איצט באַשטאַנען אין פּאַקט, וואָס יעדע איינע פֿון זיי האָט פֿאַרמאַגט אַ שבת פֿאַרנאַכט, ווען מען איז אינגאַנצן פֿריי געוואָרן פֿון אַלע וואַכעדיקע זאַכן, ווען מען פֿלעגט פֿאַרשטיסן די קראַם און וואַרטן, מיטן אַונט־ברױט, אויף באַיאַמקאָ, וועלכע פֿלעגט, ווי אַריינרייסן זיך מיט איר רױטן אַטאַמאַביל אין הויף און אָנפֿילן זעם גאַנצן אַרום מיט איר קול און עקזאַטישער שיינקייט.

און אפילו די טוריסטן, וועלכע פֿלעגן צו יענער צייט, געוויינלעך, פֿאַר-

נעמען אלע באַנגאלעס און וועלכע זיינען, אַממערסטנס, זייער שטאַרק געווען באַשעפטיקט מיט דעריבערונגען וועגן די געווענע נאַטור־וואונדער, פלעגן אַנטשווייגן ווערן און זי באַוואונדערן.

און דייוויד, וועלכער פלעגט, געוויינלעך, וואַרטן אויף איר, אויף דער וועראַנדע, פלעגט איר אַנטקעגן גיין און, נאָך אַ בריעפדיקן קוש, זי פירן אין קיך אַריין, צו דער מאַ. און שפעטער, עסנדיק וועטשערע, פלעגט מען שוין צוזאַמען אויספלאַנירן זיי אַזוי צו פאַרברענגען דעם מאַרגנדיקן, דעם זונטיקדיקן, טאָג.

מיט אַ פאַר וואַכן צוריק האָבן זיי אלע פאַרבאָכט צוויי זייער פריילעכע, אָבער זייער פאַרשוידנאַרטיקע זונטיקס: איינעם ביי אַ גרופע געוועהאַ פריינט אין אַ ווייטן קעניאַן און דעם צווייטן ביי צוויי יידישע פאַמיליעס: גריינבערג און ראַווען אין פלעגסטעף, אין וועמענס קראַמען דער פאַ פלעגט אָפט איינקויפן זיינע סתורות.

קומענדיק צוריק אַהיים, פלעגט מען, געוויינלעך, ערשט טרינקען אַ גלעזל קאַווע, עפעס צוביסן, דערנאָך פלעגט דייוויד, שוין אין האַגאַס'עס מאַשין, אָפּפירן באַיאַמ'קאַן צו איר אַהיים, אין דער שול'געבידע, אין טיבאָ סיטי.

און יעדעס מאל פלעגט ער זיך אָפּשטעלן אין וואַטן פונעם גרויסן שטיין, וואו דאָגאַס האָט זיך אָפּגעשטעלט אין צייט פון זייער ערשטן אַרויספאַרן. און אויב די נאַכט איז געווען אַ פינצטערע, פלעגן זיי היטן דעם גאַל־דענעם שפיל פון די שטערן אויפן שוואַרץ־סאַמעטענעם הימל און אין ליכ־טיקע נעכט — נאַכפאלגן דעם לויף פון דער לבנה און פלעכטן טריןמען וועגן זייער צוקונפטיקן לעבן.

און איין מאַל, אין אַזאַ העלער לבנה־נאַכט, ביים שטיין, נאָסדעם ווי ער האָט איר גענוי דערציילט, ווי אַזוי ער וועט זי אַריינפירן, צוערשטן — צו דער שוועסטער און שוואַגער קיין שיקאַגאַ, דערנאָך צום ברודער נייטן און דער שוועגערין אין ניו־יאָרק, נאָכדעם ווי זיי האָבן זיך אויך גוט אָב־געקושט, האָט זי אויך אים דערציילט דאָס פאַרגנדיקע מעשהלע:

— געדענקסט, דייוויד, ווי שטאַרק איך האָב זיך עס דעפרייט, ווען דו האָסט מיר געזאָגט. אַז דו שטאַמסט פון יידן?

— זיכער געדענק איך עס! — האָט ער אַ צופרידענעם לאַך געטאַן, — האָסט עס אַזוי שטורעמיש אויפגענומען, אַז כ'חאָב ניט געוואוסט צי ס'איז פון פרייז צי פון פאַרצווייפלונג.

זי האָט זיך שטיל צעלאַכט:

— בערג מיט זאָרען און פאַרצווייפלונג האָסטו דאָן אַראַפּגענומען פון מיין געמיט... און נאָך אַן אורזאך איז געווען, וואָס האָט מיך דערפרייט:

מיינער אַ באַקאַנטער, אַ מאַרמאַנישער פירער, וועלכער וואוינט אַנטקעגן אונדזער יוד אין טיובאַסיטי, האָט מיך איין מאָל פאַרזיכערט, אַז מיר, אינדיאַנער, שטאַמען אָפּ פֿון די צען ייִדישע, פֿאַרלורענע שבטים.

דייוויד האָט אַ פֿאַרוואונדערטן קוק געטאָן אויף איר :

— דאָס הער איך צום ערשטן מאָל... איך פאַרזיכער דיך אָבער, אַז ווען עס זאָל זיך אַרויסווייזן פֿאַר אמת, וואָלט עס מיך בלוזי געקענט פֿרייען. אמת, איך בין ניט קיין ספּעציאַליסט אין אונדזער ייִדישער געשיכטע, אָבער... עפעס גלויבט זיך עס מיר אינגאַנצן ניט...

און זי האָט צופֿרידן, שמיכלענדיק, ווייטער דערציילט :

— ער האָט מיך פֿאַרזיכערט, אַז ווען די צען שבטים זיינעם פֿונעם אַסירישן קעניג פֿאַרטריבן געוואָרן פֿון קעניגרייך ישראל, האָבן זיי זיך פֿאַרשפּרייט צווישן אַ צאָל פֿון אַרומיקע פעלקער און פעלקערעך, זיך אויס־געמישט מיט זיי, זיי איבערגעגעבן טיילן פֿון אַייגענעם גלויבן און איבער־גענומען שטיקלעך פֿון זייערע מנהגים... און מיט אַ סך יאָרן שפּעטער, זיי נען זיי, נאָך לאַנגע וואַנדערונגען און צופּאַסן זיך צו פֿאַרשיידענע קלימאַטן, דורכן „בערינגאַווים־פּאַס“, אָדער אפשר דורך אַן אַנדער וועג, אָנגעקומען, צוערשט קיין אַזאַקאַ, דערנאָך קיין קאַנאַדע און, צום שלום, צו אונדז קיין אַמעריקע.

ער האָט אַ הויב געטאָן מיט די אַקסלען :

— אמת, ס'איז אַ שיינע פֿאַרכאַפּנדיקע מעשה, אָבער...

— וואָרט אַ מינוט, — האָט זי אים, לאַכנדיק, אָפּגעשטעלט, — לאַז מיך

ענדיקן !

— מיטן גרעסטן פֿאַרגעניגן ! — האָט ער זיך פֿאַר איר אַ נויג געטאָן.

— איצט הער : צווישן די צענדליקער פֿון אונדזערע שבטים איז פֿאַ־

ראָן איינער מיטן נאָמען „שאַוויס“. ער איז קיינמאָל ניט געווען קיין צו גרויסער שובט און טיילן פֿון אים, אויב איך מאַך ניט קיין טעות, געפינען זיך נאָך איצט ערגעץ־וואו אין טעקסאַס און אַקלאהאַמאַ... זיי, די „שאַוויס“

— ווערן פֿאַררעכנט צווישן די וואַלד־שבטים און זיי זיינען אַמאָל געווען צווישן די העלדישסטע קעמפּער קעגן די ווייסע... איז זאָג מיר : מיט וואָס

קען מען פֿאַרענטפּערן די פֿאַלגנדיקע צוויי הויפּט־פּרינציפּן פֿון זייער גלויבן : איינס, — זי האָט פֿאַרבויען איין פינגער פֿון איר האַנט, — הרג'ע ניט אָדער

באַשעדיק ניט דייך שכן, ווייל ניט אים טוסטו אַן דעם שאַדן, נאָר זיך אַליין...

און פּרינציפּ נומער צוויי, — זי האָט פֿאַרבויען דעם צווייטן פינגער, — טו

ניט קיין שלעכטס, אָדער טראָג ניט קיין האַס אויף דייך שכן, ווייל ניט אים טוסטו מיט דעם שלעכטס, נאָר זיך אַליין. מאַנעטאַ — די הויפּט־מוטער, דאָס

העכסטע באַשעפעניש, — האָט אויך אים ליב, פֿונקט ווי זי האָט דיך ליב...

זי האָט שוויגנדיק געקוקט אויף אים און געוואַרט אויף אַן ענטפּער.
 דייוויד האָט נאַסגעטראַכט אַ ווילע און געענטפּערט. מיט אַ לייכטן זיפּץ:
 — ס'איז זייער אַ אינטערעסאַנטע פּראַגע, אָבער ענטפּערן אויף איר וועלן
 קענען בלויז געלעזנטע, — און ער האָט פאַרענדיקט, שוין מיט אַ שמיכל:
 — דעם אמת געזאָגט, געפּעלט מיר זייער ניט דין, זעט אויס, שטאַרקער
 וואונדער צו ווערן אַ טאַכטער פון אונדזער פּאָלק, ס'איז גענוג וואָס איך צי
 דיך איצט אַרין צו אונדז... אויב עס וואָל זיך, חלילה, אַרויסווייזן, אַז דו
 שטאַמסט טאַקע אין אַן אמת'ן פון די צען שבטים, קען נאָך אימיצער אַמאָל
 פּרוּבירן צו דערווייזן, אַז דו ביסט מיינע אַן אייגענע שוועסטער און מיר
 טאָרן גאַרניט חתונה האָבן...

זי האָט זיך צעלאַכט אויפן קוף:

— נין, טייערער! שוין צופיל צייט פאַריבער, אַז אַזאַ געזעץ וואָל נאָך
 האָבן אַ וועלכע ס'איז ניט אין קראַפט... אָבער אין וויכטיקע ענדלעכקייט,
 אין די שיקזאַלן פון אונדזערע ביינדס פּעקער, וועסטו מוזן צוגעבן: דאָס
 איז דער פּאַקט, אַז מען האָט אונדז און אויך אייך, יידן, געיאָגט און גע-
 מאַטערט, מיט שווערד און פּייער געפרוואווט אַוועקצורייסן אייך פון אייער
 קולטור און גלויבן... ס'איז זיי אָבער ניט געלונגען...

— דאָס איז ריכטיק, — האָט דייוויד צוגעגעבן.

זי האָט אים געוואַלט עפעס ענטפּערן, אָבער מיטאַמאָל אויסגעדרייט דעם
 קאָפּ אין ריכטונג צום וועג, און זיך גענומען איינהערן.

— וואָס איז? וואָס הערסטו זיך אַזוי איין?

— אימיצער יאָגט זיך אויף אַ פּערד אין אונדזער ריכטונג, — האָט

זי שטיל געענטפּערט.

— איז וואָס? — האָט ער זיך גע'הידושי'ט, — יעדער נעוועהאָ פאַר-

מאַגט אַ פּערד.

— ריכטיק, — האָט זי צוגעגעבן, — אָבער זיי יאָגן זיך ניט אַרום,

גלאַט אַזוי, שפּעט ביינאַכט, איבער די וועגן. דערצו... קעמפן איצט אונ-
 דזערע נעוועהאָס ווייט פון דאַנען...

ביידע האָבן זיך גענומען איינהערן. איצט האָט שוין אויך דייוויד גע-

הערט דעם ווייטן טופּען פון פּערדס קלאַען. אינגיכן האָט זיך אויפן וועג,

אין אַבנאָדישן, אַנטפּלעקט אַ טונקעלער סילוועט פון אַ רייטער.

באַיאַמ-קאָ האָט זיך איינגעקוקט אין אים אַ וויילע, דערנאָך אויסגע-

צויגן די האַנט צו איר גרויסן בייטל, וועלכער איז געלעגן נעבן רעדל פונעם

מאַשין. זי האָט געעפנט דעם בייטל, עפעס אַרויסגענומען פון דאָרטן, איינ-

געוויקלט אין איר ווייסן, זיידענעם שאַל, און ניט איילנדיק זיך, גענומען

אַרויסגיין פון אַטאַמאַביל.

דייוויד איז איר נאָסגעגאָנגען :

— וואוהיין גייסטו ?

— כ'זאָב אַ פאַרהאַכט אויף אימיצן, — האָט זי שטיל געענטפערט און זיך אַוועקגעשטעלט אין געדריכטן שאַטן פון שטיין, וביים סאַמע ראַנד פון וועג. דייוויד האָט זיך אויך צוגערוקט צום שטיין, נעבן איר. ווען דער רייטער איז צוגעקומען נאָענטער, האָט ער אַראָפּגעפירט דעם פערד פונעם שטיינערנעם וועג אויף אַ זאַמדיקער סטעזשקע און זיך גענומען דערנענטערן אַן דעם מינדסטן קלאַנג.

באַיאַמ'קאָ האָט דאָן שנעל גענומען צעוויקלען איר ווייסן שאַל.

ווען דער רייטער איז שוין געווען אַרום אַ הונדערט שפאַן פון שטיין, איז ער אַראָפּ פון פערד און גענומען, פאַרזיכטיק, גיין פאַראויס. אַ צען, פופצן שפאַן פאַרן אַטאַמאַכיל האָט ער, פאַרזיכטיק, אויף די שפיץ־פינגער, גענומען אַריבערגיין דעם וועג.

באַיאַמ'קאָ האָט זיך דאָן אַ שנעלן בויג געטאָן פאַראויס און אויסגע־צויגן איר רעכטע האַנט, אין וועלכער דייוויד האָט, צו זיין דערשטוינונג, באַמערקט דעם גלאַנץ פון אַ רעוואָלווער. און אין דער מהבר־שטילקייט האָבן שוואַרץ אָפּגעקלוגען אירע וואַרונג־ווערטער, אין דער נעוועהאַ שפראַך :

— נעזיטאַ, היי־אַה־קוועי ! (בלייב שטיין !), אויב ניט, דערשיס איך דיך

גלייך !

דער מאַן איז וויליג געבליבן אינמיטן וועג.

— נעזיטאַ, — האָט באַיאַמ'קאָ ווייטער גערעדט, — צוליב וואָס ביסטו,

ווי אַ גנב, געקומען אַהער אין דער האַלבער נאַכט ? איך האָב, לעצטנס, צוויי מאָל דיך באַמערקט, נאַכפּאָלגנדיק מיך, ווען כ'בין מיט מיין חתן צו ריקגעפאַרן אַהיים פון די דאַגלאַס'עס... צוליב וואָס טוסטו עס, נעזיטאַ ?

— גלויב מיר, באַיאַמ'קאָ, אַז איך וויל קיין שלעכטס ניט טאָן ניט דיר,

ניט דעם חן דיינעם, — האָט ער, נאָך אַ קורצער פּאָווע, געענטפערט, — עס מאַטערט מיך אָבער דער געדאַנק, אַז עס איז מיין חוב דיך צו דערמאַנען, אַז קיין איינציק געמישט פאַרל, אין אונדזער געגנט, איז נאָך קיינמאַל ניט גליקלעך געווען, אַז די ווייסע האָבן שטענדיק פאַרזאַזט זייערע „סקוואַס“ (ווייבער), אָפּט נאָך מיט אַ צאָל קינדער.

— כ'ווייס עס, נעזיטאַ, פונקט אַזוי גוט ווי דו, — האָט זי געענטפערט,

— און אויב דיין קומען איז בלויז צוליב זאַרג פאַר אַן אַלטן פריינט, דאַנק איך דיר פאַר דעם... אָבער דענקסטו ניט, אַז איך בין שוין אויסגעוואַקסן גענוג אַליין צו פאַרשטיין, וואָס עס איז גוט פאַר מיר און וואָס ניט ?

ער האָט אָפּגעקערט דעם קאַפּ, געשוויגן אַ ווילע, דערנאָך, עטוואָס שטיי־

דער, געענטפערט :

— ביסט גערעכט, אָבער ... אזוי האָב איך געפֿילט ... מיר זיינען דאָך
נאָמאַל די בעסטע פֿריינט געווען ...
זי האָט אַ קורצן לאַך געטאָן:

— ריכטיק: מיט צען יאָר צוריק, ווען מיר זיינען צוזאַמען אין שול
געגאַנגען, ווען כ'בין קוים צוועלף יאָר אַלט געווען ... דו האָסט דאָן ניט
געוואָרט מער פֿערנען, ביסט אַנטלאָפֿן פֿון שול און איך האָב נאָך צען יאָר
געפֿערנט, געלערנט ומיט ליבשאַפט און מיטן איינציקן געדאַנק: דורך וויסן
צו העלפֿן סיי מיין אייגענעם שבט, אזוי אויך אַנדערע, ביז כ'האַב ענדלעך
דערגרייכט מיין ציל, ביז כ'בין געוואָרן אַ לערערין און העלף איצט דער—
ציען אַ נייעם דור אינדיאַנער ... אַ דור, וואָס זאָל דורך וויסן קעמפֿן פֿאַר
זיין גלייכבאַרעכטיקייט ... דאָס איז געווען מיין וועג און ווי אזוי האָסטו דיין
אייגענעם וועג אויסגעשפּרייט? דו האָסט חתונה געהאַט מיט אַ וואונדערלעך
מיידל פֿון דיין שבט, מיט יאַנאַבאַן, דו האָסט געהאַט מיט איר צוויי קינד—
דער ... האָסט אָבער אינגיכטן גענומען שיכור'ן, ביסט געוואָרן אַ "ענטלאטה"
(אַ שיכור), און "אַדאַקטע" (אַ קאַרטן־שפּילער) און דער סוף איז געווען, אַז
דיין ווייב, צוזאַמען מיט איר פּאַטער, האָבן דיך אַרויסגעטריבן פֿון זייער
האַגאַן ... איז עס, אפשר, ניט אמת?

נעזיטאָ האָט טיף אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ און צוזאַמען מיט אים האָט זיך
אויך אַראָפּגעלאָזט באַ־יאַמ־קאַס'ס האַנט מיטן רעוואָלווער.

— הער, נעזיטאָ, — זי האָט געמאַכט אַ שפּאַן נאָענטער צו אים און איר
קול איז געוואָרן וויכער, אינטימער, — אין נאָמען פֿון אונדזער אַמאָליקער,
קינדערשער פֿריינטשאַפט, בעט איך דיר, גיב אויף דינע שלעכטע וועגן!
זאָלן די ווייסע מענטשן ניט קאָנען אַנווייזן אויף דיר ווי אויף אַ ביישפּיל
פֿון אַלע אינדיאַנער. איך מיט דייווידן וועלן איבעררעדן מיט פּאַ האַגלאָסט.
דו ווייסט, אַז אַלע אינדיאַנער האַלטן אים פֿאַר זייערן אַן אמתן פֿריינט און
הערן זיך צו צו זיינע רייד. ער וועט שוין געפֿינען אַ וועג, ווי אזוי שלום
צו מאַכן צווישן דיר מיט יאַנאַבאַן און איר משפּחה ...

דאָן האָט אויך דייוויד געמאַכט אַ טראַט פֿאַראַויס און גענומען רעדן.
און נעזיטאָ האָט אים געקוקט גלייך אין פנים אַריין מיט ניט־גלויביקע אויגן.
— הער, נעזיטאָ, — האָט דייוויד געזאָגט, — איך בעט דיך, גלויב מיר,
אַז איך וואָלט זייער געוואָלט ווערן דיין פֿריינט, פֿונקט ווי איך בין זשויזן ביז
איצט געוואָרן אַ פֿריינט פֿון אַ צאָל פֿון דינע ברידער, נעוועהאַס, וואָס קו—
מען אַריין צו אונדז אין "טרעדינג־פּאַוסט". איך דערמאָן זיך איצט, אַז
כ'האַב דיך געווען אַ פֿאַר מאַל אין קראָם, אָבער דו האָסט זיך געהאַלטן פֿונ—
דערווייטנס. בלויז געקוקט אויף מיר. איצט פֿאַרשטיי איך שוין די סיבה
פֿון דעם ... פּאַלג מיך: נעם אַן באַ־יאַמ־קאַס'ס פֿריינטלעכע צעה ... איך

דאָנק דיר אויך פאַר דיין זאַרג וועגן איר גליק און איך פאַרזיכער דיר, אַז אונדזער צוזאַמענלעבן וועט בייטן אַביסל דיין גערעכטע מיינונג וועגן גע- מישטע הייראַטן.

נעזיטאַ האָט מיטאַמאַל זיך אַ שאַרפן דרייגעטאַן און גענומען גיין אין ריכטונג צו זיין פּערד, אָבער אינמיטן וועג זיך אָפּגעשטעלט, אויסגעדרייט דעם קאַפּ אויף צוריק און ווי אויסגעשריגן:

— אָבער חתונה האָבן, באַיאַמ'קאַ וועט ער דיר דאָך פירן אין אַ קלויסטער אַרײַן... צו די מיסיאָנערן!...

און ווי אַ מעטאַלענער הילכיקער גלאַק האָט אין דער ביינאַכטיקער לבנה־שטילקייט אָפּגעקלונען באַיאַמ'קאַ'ס טריאומפּירנדיקער געלעכטער, גע- מישט מיטן ענטפּער:

— האָסט ניט געטראָפּן, מיין פריינט, נעזיטאַ: אין קיין שום קלויסטער וועט מיין חתן מיך ניט פירן: דייוויד איז ניט קיין קריסט, נעזיטאַ... ער איז אַ ייד!

נעזיטאַ'ס פנים האָט זיך אויסגעצויגן, די אויגן האָבן זיך ברייט צעעפנט. ס'איז קענטיק געווען, אַז באַיאַמ'קאַ'ס ענטפּער איז פאַר אים ניט אינ- גאַנצן קלאָר געווען, אָבער איר טאָן און געלעכטער האָבן אים איבערצייגט, אַז זי זאָגט דעם אמת, אַז אין קיין קלויסטער חתונה האָבן וועלן זיי זיכער ניט גיין.

ער האָט, ווי אין צעטומלעניש, צוויי מאָל אַ פיר געטאַן מיט דער האַנט איבערן פנים, איז כמעט ווי צוגעלאָפּן צום פּערד, זיך האָסטיק אַרויפגעזעצט, זיך צוגעבוירן צום פּערד'ס קאַפּ, אַ פייף געגעבן און דאָס פּערד האָט זיך אַ ווילדן ריס געטאַן פאַראויס.

און דייוויד האָט אים נאַכגעשריגן:

— געדענק, מיר זיינען דיינע פריינט!

ווען די קלאַנגען פונעם פּערד'ס קלאָען זיינען שוין אינגאַנצן פאַרשטילט געוואָרן אין דער ווייטקייט, האָט דייוויד צוגעצויגן באַיאַמ'קאַ'ן צו זיך און ביידע זיינען זיי נאָך אַ היפשע צייט אַזוי געשטאַנען, פּעסט צוגעטוילעטע איי- נער צום צווייטן.

צענטער קאַפיטל

פאַסירט האָט עס אין אַ שבת אין דער פרי, פונקט פינף חדשים פון יענעם שבת פאַרנאַכט, ווען דייוויד האָט, אַ טויט־מידער, זיך קוים דער- שלעפט צו נעט דאָגלאַס'עס, „טרעדינג־פּאָסט“.

פונקט צען אַזיגער איז באַיאַמ'קאַ'ס „ראַהדסטער“ שטיל אַריינגעפאַרן

אין הויף פון דאגלאס'עס קראָם און שטיין געבליבן פאַר דער וועראַנדע. איר קליידונג, פונקט ווי איר האַלטונג, איז יענעם פרימאַרגן געווען אַ פיל מער איינגעהאַלטענע ווי שטענדיק; אַ שוואַרץ סאַמעטן קלייד, אַ טונקל רויט קאַפּטל, אַן שום צירוטג, אַ זילבער רעמל, באַפּוצט מיט טוירקווי, האָט גע- האַלטן אין אַרדענונג אירע האָר.

שטיל איז זי אַרויף אויף דער וועראַנדע, זיך אַרומגעקוקט און זיך באַמיט איינצהאַלטן דעם ציטער פון איר אונטערשטער לייפ.

די מאַג האָט זי באַמערקט פון דער קיך, איז אין אַנטקעגן געגאַנגען און ביידע האָבן, ניט אַרויסרעדנדיק קיין וואַרט, זיך אַרומגעכאַפט, צעקושט און צוגלייך אויסגעווישט די טרערן.

— זאָר זיין אין אַ גוטער שעה, באַיאַמ'קאַ טייערע! — האָט די מאַג איר צוגעווינטשט.

— אַ דאַנק, מאַ... גלויבט מיר, איך האָב גאָר קיין ווערטער ניט אָפּ- צודאַנקען דיר און דעם פּאַ פאַר אַלץ, וואָס איר טוט פאַר מיר, — האָט באַיאַמ'קאַ, מיט טרערן אין קול, געענטפּערט.

אין קראָם האָבן שוין אויף איר געוואַרט דער פּאַ מיט דייוידן, ביידע אויסגעפּוצטע אין זייערע יום-טובדיקע קליידער.

מיטן פּאַ האָט זי זיך צעקושט, אָבער דייוידן בלויו אַ דריק געטאַן די האַנט, און באַלד זיינען שוין אַלע דריי געזעסן אין דאָגלאַס'עס אַטאַמאַביל, וועלכער האָט זיך אַ יאָג געטאַן אויפן וועג קיין פּלעגסטעף, און די מאַג האָט, שטייענדיק אין דער טיר פון דער קראָם, זיי נאַכגעפּאַכעט מיט אַ טיכעלע און נאַכגעשריגן:

— אין אַ גוטער שעה!... זאָר זיין מיט גליק!

ביים אַריינגאַנג פון דער פּלעגסטעפּער מוניציפּאַליטעט געביידע — האָבן אויף זיי שוין געוואַרט דעם פּאַ'ס צוויי אַלטע יידישע פּריינט, אַנגעזעענע קורעמער: גרינבערג און ראַומאַן, און מיט אַ האַלבע שעה שפּעטער זיינען זיי שוין אַלע געשטאַנען פאַר אַ ריכטער, וועלכער האָט פאַרקנס'ט דאָס יונגע פּאַרל.

דערנאָך זיינען אַלע, אַריינגערעכנט דעם ריכטער, אַריין אין אַ דערביי- איקן רעסטאָראַן, געכאַפט אַ שנאַפּט, צוגעביסן, געוואונטשן דעם יונגן פּאַרל, די שטערנס, אַ לאַנגן, גליקלעכן לעבן, און געזעגענענדיק זיך, האָט דער פּאַ זיי אַלעמען איינגעלאָדן צום מאַרגנדיקן יום-טוב, דריי אַזיגער בייטאַג, טאַקע אין הויז פון ווין „טרעידניג-פּאַויסט“.

די מאַג האָט שוין, אומגעוולדיק, געוואַרט אויף זיי, פאַר דער טיר פון דער קראָם. מען האָט זיך ווידער געקושט און ביים עסן מיטאַג האָט די מאַג געטרונקען דעם ערשטן טאַסט פאַרן גליק פונעם יונגן פּאַר און דערקלערט,

אז היינט האבן די דאָגלאַסעס חתונה געמאַכט זייער דריטן זון. און דער פאָ האָט, אין זיינע פאָר ווערטער, איינגעשטימט מיט דער פרוי און צוגעגעבן, אז זייער גרעסטע באַלדינג וועט קומען, ווען באַ-יאַמ-קאָ מיט דייווידן וועלן אַנרופן זייערע ערשטע צוויי קינדער מיט זיין און דער מאַס ערשטע נעמען. — איך זאָג עס צו! — האָט דייוויד גלייך אָפגעענטפערט. באַ-יאַמ-קאָ האָט, שמייכלעדיק, געקוקט צו זיך אין טעלער.

ווי ס'איז פון פריער געווען באַשטימט, האָט דאָס פאָר, גאָכן עסן, באַ-דאַרפט גלייך פאָרן צו דער כלה'ס עלטערן, וואו ער האָבן באַדאַרפט דורכ-געפירט ווערן געוויסע „האַפּי“ חתונה-צערעמאָניעס, און פאַרברענגען דעם אַרונט מיט באַ-יאַמ-קאָ'ס עלטערן און מיט דער משפּחה.

און די מאַ האָט ניט פאַרגעסן צו דערמאָנען באַ-יאַמ-קאָ'ן :

— זע, טאָכטער, פאַרנדיק איצט אַהיים, פאַרגעס ניט צו באַקענען דייווידן, דעם מאַן דינעם, וועגן דעם טייל פון אייערע מנהגים, וועלכע איר וועט ביידע מוזן דורכמאַכן... בפרט פונעם פיינעם מנהג פון וואַשן די קעפּ... — וואָס פאַר אַ קעפּ וואַשעניש?! — האָט זיך דייוויד געוואונדערט.

דער פאָ האָט זיך צעלאַכט :

— האָב געדולד, דייוויד. וואָס האָסטו געוואָלט, אוועקנעמען ביים „האַפּי“ שובט זיין שענסטע טאָכטער און אים גאַרניט באַצאָלן דערפאַר ?

— אָבער, זאָגט מיר, וועגן וואָס האַנדלט זיך עס דאָ? — האָט שוין דייוויד גענומען לאַכן.

— האָב געדולד! — האָט אים די מאַ באַרואיקט, — מען וועט דיך דאַרטן ניט אויפּעסן... זי וועט, פאַרנדיק, דיך שוין מיט אַלץ באַקענען... —

דייוויד האָט לאַנגזאַם געטריבן דעם אַטאַמאַביל און, פון צייט צו צייט, געוואָרפן זייטיקע בליקן אויף באַיאַמקאָ'ן, וועלכע איז געזעסן אַ פאַרטראַכטע, עטוואָס אָפּגערוקט פון אים.

— האָסט מיר, דאָכט זיך, געוואָלט עפעס דערציילן? — האָט ער זי דערמאָנט.

— איך געדענק עס! — האָט זי אַ שמייכל געטאָן, — איך טראַכט בלויז ווי קירצער און קלערער דיך צו באַקענען מיט די קאָמפּליצירטע חתונה-מעטאָדן, וועלכע מיין שבט האָט געשאַפן אין לויף פון, ווער וויסט וויפּל, הונדערטער יאָרן פון זיין עקזיסטענץ.

— מאַך עס פראַסט און פשוט, — האָט ער איר געראַטן, — מיט די איינפאַכסטע ווערטער, וועלכע וועלן דיר קומען אויפן זינען... איך פאַרשטיי דאָ, אַז דו אַליין גלויבסט ניט צו שטאַרק אין דעם געטלעכן אָפּשטאַם פון אַט-די אַלע מנהגים, פונקט ווי דו גלויבסט ניט אין די שאַמאַנען מיט די

גוטע און שפעכטע גייסטער... מיר'ן צוזאמען דורכגיין דעם חתונה-פראצעס צוליב דינע עלטערן, צוליב דיין שבט, וועלכער שטאָלצירט מיט דיר און וועמענס קינדער דו דערציסט אין גייסט פון זייער איגענער קולטור, — ער האָט אַ גלעט געטאָן איר האַנט, — כ'ווייס ניט צי כ'האָב זיך פינקטלעך אויסגעדריקט, אָבער איך האָף, אַז דו פאַרשטייסט מיך.

זי האָט אים אַרומגענומען און געגעבן אַ קוש :

— אַ האַנט. כ'האָב דיך זייער גוט פאַרשטאַנען און איך נעם אָן דיין עצה. איצט הער זיך אויפּמערקזאַם צו: ערשטנס, מוזטו וויסן, אַז אונדזער שבט איז צעטיילט אויף פאַמיליעס, וועלכע זיינען ענג פאַרבונדן מיט דער מוטער-טאָטן. יעדער משפּחה רופט מען אויף ענגליש „קלען“. ס'איז פאַראַן: אַ „פּייער-קלען“, אַ „שלאַנגען-קלען“, אַ „זון-קלען“, אַ „הירשן-קלען“, אַ „בערז-קלען“, אַ „קאַיאָטן-קלען“ און אַזוי ווייטער. קיין מיטגליד פון איין קלען איז ניט דערלויבט צו היראַטן מיט אַ מיטגליד פון דעם זעלבן קלען.

— אונדזער מאַדערנע מעדיצין דערלויבט אויך ניט קיין צו נאַענטע קרובים חתונה צו האָבן איינער מיטן צווייטן, — האָט דייוויד באַמערקט. און באַיאַמקא האָט ווייטער גערעדט:

— ווען עס ווערט ביי אונדז געבוירן אַ קינד — ווערן דער מוטערס אַלע אייגענע שוועסטער, אַזוי אויך אַלע פרויען פונעם גאַנצן קלען — פאַרוואַנדלט אין קינדס מוטערס, פונקט אַזוי ווערן אויך פאַרוואַנדלט אין פאַטערס, ניט נאָר דעם קינדס אייגענער פאַטער, צוזאַמען מיט זיינע ברי-דער, נאָר אויך אַלע מענער פון זיין קלען... אין דער זעלבער צייט, ווערן דער מוטערס ברידער און אויך אַלע זייערע קלען-ברידער — פאַרוואַנדלט אין קינדס פעטערס און דעם פאַטערס שוועסטער און קלען-שוועסטער — ווערן דעם קינדס מומעס... פאַרשטאַנען?

ער האָט געלאַכט:

— וואָס פאַר אַ מאַדנע רינג פון פאַרוואַנדשאַפט!... דענקסטו ניט, אַז אַזאַ מנהג האָט געקענט איינגעפירט ווערן מיטן צוועק ענגער צו פאַרבינדן די משפּחה... בעטער אָפּצוהיטן דאָס קינד?

— גאַנץ מעגלעך! — האָט זי צוגעגעבן, — און איצט הער זיך גוט צו צו אַן ענין, וועלכער האָט דירעקט צו טאָן מיט אונדז ביידן... כ'מייך, מיט אונדזער חתונה... — זי האָט אַ שטילן לאַך געטאָן, — נאָר שרעק זיך ניט צו פיל.

— כ'ביין פאַרטיק אויף אַלע אָפּקומענישן! — האָט ער געלאַכט, — דערצייל!

— לויט אונדזער איינשטעל, דאַרף יעדע כלה געבראַכט ווערן אין

חתנים' הויז מיט דריי טעג פאר דער חתונה און זי מוז, אונטערן אויפזיכט פון חתנים' מוטער, גאנצע דריי טעג האלטן אין מאַלן בלויזן קאָרן. די דריטע נאַכט פאַרברענגען אלע מוטערס צוזאַמען מיט אַ צאָל נאַענטע פרויען קרובים, ביים חתן אין הויז און אויפן פערטן פרימאָרגן, נאָך איידער די זון גייט אויף, גיט דער כלה'ס מוטער, צוזאַמען מיט דימ'ס מעס און די איבער-ריקע פרויען-קרובים, דעם חתן אַ גוטע באַד... דאָס מיינט, אַז זיי וואַשן פון אים אַראָפּ זיין יוגנט און מאַכן פאַרטיק זיין לייב צום פאַרהייראַטן לעבן... פאַרשטאַנען?!

— וואָס מיינסטו די ווייבער גיבן אים אַ באַד? — ער האָט פון פאַר-וואַנדערונג אַפּגעשטעלט דעם אַטאַמאַביץ.

— איך מיין דאָס וואָס דו האָסט געהערט, — האָט זי אים געענטפערט, קוים איינהאַלטנדיק דעם געלעכטער, — אַבער כּיבעט דיך, שלאָג ניט איי-בער: וועסט ושפעטער קאָנען פּראַטעסטירן. אין דער זעלבער צייט, וואָס מען וואַשט דעם חתן, גיבן דעם פּאַטער'ס קלען-שוועסטער אַ באַד דער כלה... דערנאָך גיסט מען אַן צוויי שיסלען מיט קאַלטער וואַסער, געמישט מיט די וואַנדערלעכע מיליגעס פון דער „יאָקאָ" פּאַלמע. מען שטעלט אַוועק דעם חתן מיט דער כלה פאַר די שיסלען אויף די קני און דעם חתנים' מוטער וואַשט דער כלה'ס קאָפּ און דער כלה'ס מוטער דעם חתנים'. דערנאָך גיסט מען צוזאַמען די וואַסער פון ביידע שיסלען אין איינער און מען וואַשט נאָך אַמאָל זייערע קעפּ און צום שילוש — דרייט מען צוזאַמען זייערע האַר, ווי אין אַ שנור. דאָס מיינט, אַז מען פאַרבינדט זיי שוין צוזאַמען אויפן גאַנצן לעבן... און יעדע טאַנטע גייט דערביי צו, דערגיסט אַביסל וואַסער אין דער שיסל און העלפט אַ שוועגן טאָן זייערע האַר...

דייוויד האָט געקוקט אויף באַיאַמקאָן מיט ברייט-צעפענטע אויגן:

— זאָג, וווּ מיינסט עס זיכער ניט ערנסט? ...! דו שפּאַסט?!

— קיין שפּאַסט, ליבער! — האָט זי ערנסט געשאַקלט מיטן קאָפּ אויף

ניין, — דו מוזסט עס וויסן פאַראַויס.

ער האָט, אַ פאַרזאָרגטער, געטראַכט אַ וויילע:

— זאָג מיר, וויפּיל, אַשטייגער, אַזעלכע מומעס דערוואַרטסטו צו אַט-

דער פּראַצעדור?

— ווער ווייסט זיי, — האָט זי אַ הויב געטאָן מיט די אַקסלען, — צו

אַזאָ וויכטיקן ענין קאָנען אַמאָל קומען אלע מיינע מומעס.

— אַזוי?! — האָט ער איר געקוקט גלייך אין פנים אַריין, — וויפּיל, פאַרט,

מיינט ביי דיר „אַלע"?

— כּיבין ניט זיכער, נאָר עס קענען אַמאָל אַנקומען צווישן דרייסיק און

פערציק...

— און דו דענקסט, אָ כ׳וועל בכוח זיין אויסצוהאַלטן אזא מין וואָך שונג ?? — האָט ער זיך נאָך אַלץ ווי ניט געגלויבט אין דער ריכטיקייט פון אירע רייד, — דענקסטו ניט, אָז מיין לעבן וועט זיין אין געפאַר ? — דאָס זיכער ניט ! — האָט זי געשמייכלט, — קיינער איז נאָך, אויף וויפל איך ווייס, ביז איצט פון דעם ניט געשטאַרבן. דערצו האָסטו מיר דאָך איין מאָל דערציילט, אָז ביסטו אין קאַלעדזש געווען צווישן די אַטלעטן. ער האָט געקוקט אויף איר מיט אַ פאַרוואַרטן בליק און ווי האָט ענדל לעך, ניט אויסגעהאַלטן און זיך הויך צעלאַכט.

— זיי וויסן, מיין טייערער, אָז יעדעס וואָרט מיינט איז אמת/דיק, אַט די גאַנצע פראָצעדור מוז ביי אונדז דורכגיין יעדער חתן. אָבער דו האָסט אַ דרייענדיקן מזל: ערשטנס, ביסטו ניט קיין האָפּי; צווייטנס, האָסטו ניט קיין עלטערן און דריטנס, איז פאַ האַגלאַס נאָך לעצטע וואָך געקומען צו אונדז און זיך צוזאַמענגערעדט מיטן „הויפט“ פון אונדזער דאָרף, וועמענס נאָמען איז „האַמיניקניואַ“.

און אַט דער „הויפט“ פאַרמאַגט אַ גאַנץ היקשע מאַראַטישע מאַכט. אַלע אין דראָף רופן אים „פאַטער“ און ער זיי — „קינדער“. ער באַלאַנגט שטענדיק צום „בערן-קלען“. טעראַרעטיש — דאָרף ער אַכטונג געבן אויפן גאַנצן, אַרומיקן לאַנד, אויף אַלע הימער, אויף דער גערעטעניש און זיינער אַ באַ-פעל ווערט שטענדיק אויסגעפירט. נו, האָט זיך דער פאַ צוערשט צוזאַמען גערעדט מיט אים, דערנאָך זיינען זיי ביידע אַוועק צו מיינע עלטערן און ס׳איז באַשלאָסן געוואָרן, אָז אַזוי ווי מיר ביידע זיינען אַנגעוועענע מענטשן און אמתע פריינט פונעם „האַפּי“-שבט מיט אַלע זיינע פירונגען, וועלן די „גייסטער“ זיכער אונדז ניט באַשטראַפן, אויב מיר וועלן אין דער חתונה פראָצעדור מאַכן אַ צאָל געוויסע אויסנאַמען... — ערשט דאָ האָט זי זיך געכאַפט, אָז דער אויטאָמאָביל שטייט און אַ פּרעג געטאַן: — פאַרוואָס האָסטו אַפּגעשטעלט די מאַשין ?!

— פון שרעק ! — האָט ער געענטפערט, אָבער גלייך זיך אַ כאַפּ געטאַן: — זאָג שנעלער, וואָס זיינען די אויסנאַמען ? — און לאַמיר דיר זאָגן, אָז דו מעגסט ווילן פרייען, — זי האָט אונטער-געשטראַכן אירע ווערטער, — אַזעלכע אויסנאַמען זיינען נאָך ביז איצט פאַר קיינעם ניט געמאַכט געוואָרן. — האָב רחמנות ! — האָט ער זיך געבעטן, — זאָג, וואָס זיינען די אויס-נאַמען ?? די הויפט-וואָך, ווי האַלט עס מיט די דרייסיק-פערציק מומעס און מיט זייער וואַשן מיר ?!

— פון דעם האָבן זיי אונדז ביידן באַפרייט...
ער האָט אויפגעהויבן ביידע הענט צום הימל:

— דאנקען גאט!

— מען וועט אונדז אבער מאַרגן, נאָך איידער די זון וועט אויפגיין, גוט אויסוואַשן די קעפּ, צוערשט באַזונדער, דערנאָך צוזאַמען, אין איין שיסל, מיט די וואַנדערלעכע ומילינעס פון דער „יאַקאָ-פּאַלמע“, דערנאָך וועט מען, פאַרשטענדלעך, צוזאַמענדריקן אונדזערע האַר אַלס סימבאָל און צוזאַמענ-בינדן אונדז אויפן גאַנצן לעבן... — זי איז אַנטשוויגן געוואָרן און זיך פאַרטראַכט.

— וואָס איז? וועגן וואָס טראַכסטו? — האָט דייוויד געוואַלט וויסן.
— איך ווייס אויף זיכער, אַז אַלע מיינע, ווי דו זאָגסט, דרייסיק-פּערציק מומעס זיינען זייער אומצופרידן מיטן פּאַקט, וואָס מען האָט ביי זיי אַוועק-גענומען דעם פאַרענגיגן אונדז אויסצובאַדן... — האָט זי לאַנגזאַם גערעדט, ווי צו זיך אַליין.

— נו, איז וואָס? — האָט ער זי איבערגעשלאָגן, — וואָס קאָנען זיי אונדז טאָן?

— אָפיציעל — גאַרניט, — האָט זי אַ לאַך געגעבן, — אזוי ווי אַבער זיי בעמען אַן אַקטיוון אַנטייל אין צוגיסן קאַלטע וואַסער צו ביידע שישלעך, ווי אויך אין איינדריען אונדזערע האַר, האָב איך מורא, אַז זיי זאָלן, אַלס נקמה, אונדז ניט אויסרייסן די האַר.

— בעסער צו פאַרלירן די האַר, איידער דאָס לעבן! — האָט ער מיט-געלאַכט — ענדיק, וואָס קומט נאָכן וואַשן די קעפּ?

— דערנאָך לאָזט מען אונדז זיך אָפטריקענען אַביסל ביים פּייער, מען פאַרקעמט מיינע האַר ניט ווי כ'האַב זיי ביז איצט באַדאַרפט טראָגן, אין אויסזען פון צוויי קירבעס אין ביידע זייטן קאַפּ, נאָר אין גלייכע שטראַמען אַראָפּ-צו, ווי פאַרהייראַטע פרויען טראָגן ביי אונדז. און צום סוף גיט מען אונדז צוביסלעך געהייליקטע קאַרן-מעל, מיר'ן דאַרפן צוהיין צו אַ הויכן אָרט, אין מזרח-זייט פון זאַרף, אַ וואַרף-טאָן דאָס מעל אַנטקעגן דער אויפ-גייענדיקער זון און בעטן אַ לאַנג, געזונט און גליקלעך לעבן, — און זי האָט פאַרענדיקט, שוין אַביסל שטילער און ווי עטוואָס פאַרשעמט, — פון יענעם מאַמענט אָן זיינען מיר שוין מאַן און ווייב, אויך לויט אונדזערע „האַפּי“-געזעצן.

ער האָט זי צוגעצויגן צו זיך מיט דער רעכטער האַנט און ווידער אַ טרייב-געטאָן די מאַשין.

— און מיך האָט מען אַנגעשראַקן, — האָט ער זיך דערמאַנט, — אַז ערשט נאָכן וואַשן די קעפּ, הויבן זיך אָן אַ צאַל יום-טובים מיט פאַרשיי-דענע פּראַצעדורן.

זי האָט זיך צעלאַכט:

— ס'איז אמת... ערשט נאך דער חתונה הויבן זיך ביי אונדז אן ריינע יום-טובים מיט באקן "פיקי" (פלעצל-ברויט) און קאכן און מאלן פארביקע קארן-מעץ און טראגן שפייזן און מתנות איינער צום צווייטן. דעם חתנים פאטער, מיט א צאל פריזוויליקע פריינט, הויבן אין דער "קיווא" (אונטער-ערהישער צימער) אן פאר מיר צו שפינען: צוויי טעפפיקער, אן ברייטן גארטל אין א פאר "מאקאסינס" (שטיוועלעטן). און פארגעס ניט, מיין ליבער, אן לויטן מנהג וואלטן מיר זיך אויך באדארפט באזעצן צוזאמען מיט מיינע עלטערן.

— דאס וואלט זיכער ניט געווען קיין אומגליק, — האט ער זי פארוי-כערט, — ווען זיי וואלטן נאר ניט געוואוינט אין אזעלכע דריי פיצניקע, נידעריקע ליממענע צימערלעך... זיי זיינען טייערע מענטשן און געפעלן מיר זייער. און איצט, טייערע, זאג מיר, אין וואס באשטייט אונדזער היינ-טיקע פראגראם?

— היינט זיינען מיינע עלטערן די הויפט מחותנים: צו זיי אין הויז, גיכער, ארום דעם הויז, וועט זיך צוזאמענקלייבן ניט נאר אונדזער גאנצע משפחה, נאר אויך וואס גאנצע דארף אונדזערס. עס וועלן, מעגלעך, אויך אַנקומען פריינט און משפחה פון אייניקע פון די אַרומיקע דערפער: "אַראַיב" און "אַטאַווילאַ". מען וועט עסן, טרינקען און די עלטסטע וועלן, מעגלעך, האַלטן רעדעס, לויבנדיק אונדז ביידן. אויב מען וועט פאָדערן פון דיר אַ רעדע, זשאַלעווע ניט קיין קאָמפּלימענטן אַלעמען, בפרט מיינע עלטערן און דעם "הויפט" פון דארף, דעם אַלטן "טשיף" האַמיניקוויאַ. וועלכער האַט דיך געראַטעוועט פון די הענט פון מיינע דרייסיק-פערציק מומעס... — איך פאַרשטיי.

— דער הויפט-יום-טוב וועט אָבער פאַרקומען מאַרגן, דריי אַזייגער בייטאָג, ביים פּאָ אין מאַ אין הויף. דער פּאָ האַט, אַחוץ מיין גאַנצער משפּחה, אויך איינגעלאָרן אַ היפּשע צאַל פון זיין "האַפּי" און "געוועהאַ" פריינט, אויך אַ צאַל פאַמיליעס פון פּלעגסטעף און טוסאַן. צווישן זיי אויך די גרינבערגס און די ראָזמאַנס, וועלכע זיינען געווען אונדזערע עדות, ביים אַרויסקריגן אונדזערע פאַפּירן. אויך געזיטאַ וועט קומען מיט דער פּרוי און אירע עלטערן. דער פּאָ האַט שלום געמאַכט ביי זיי אין האַגאַן. צען גרויסע לע-מער האַט ער באַשטעלט צו קויפּן פאַרן יום-טוב... —

דייוויד האַט זיך אַזש אַנגעכאַפט פאַרן קאַפּ:
— זאָג, באַיאַמקאַ, מיט וואָס וועלן מיר קענען אַפּדאַנקען אַט-די צוויי וואונדערדעכע מענטשן פאַר אַליץ, וואָס זיי טוען פאַר אונדז?
— ווען מיר וואַרטן געהאַט מיליאָנען האַלאַרן, וואַלטן מיר דאַן אויך צו אַרעם געווען זיי אַפּצוהאַנקען, — האַט זי געענטפּערט, — פאַרגעס אויך

ניט, אז דו ביסט איר דריטער זון און איך איר דריטע שנור.
 — און וואס איז מכוח דעם פאָס פאַרשלאָג? — האָט זי דיוויד דערמאָנט.
 — איך געדענק אים ניט, — האָט זי אַ הויב געטאָן מיט די אַקסליען,
 — אין וואָס איז ער באַשטאַנען?
 — אַז מיר זאָלן אַנרופן אונדזערע ערשטע צוויי קינדער מיט זייערע
 נעמען...

באַיאַמקאָ האָט זיך צעלאַכט:

— איך נעם אים, מיט פאַרגעניגן, אַן אַבער עס וועט זיי אויסקומען
 צו וואַרטן אַ גאַנץ היפשע צייט.
 — פאַרוואָס? — האָט ער געשמייכלט, — בלויז ניין חדשים... ס'איז
 ניט אַזוי לאַנג.

— וואָס מיינסטו ניין חדשים? — האָט זי ניט פאַרשטאַנען, — זיי זיינען
 דאָך צוויי, דער פּאָ מיט דער מאָ?

— נו און ווער וועט דיך אַפּשטעלן פון צו האַבן אַ פּאַרל? — האָט ער
 פרובירט מאַכן אַן אומשולדיק פנים, — אַ יינגל מיט אַ מיידל... וועלן מיר
 זיי טאַקע גלייך אַנרופן: נעט און הילדאָ.

באַיאַמקאָ האָט זיך אַפּגעקערט און, לויט די באַוועגונגען פון אירע אַקסל,
 האָט ער געזען, אַז זי האָט שטיל געלאַכט. ער האָט זי אַרומגעכאַפט, געוואַלט
 איר אַ קוש טאָן, זי האָט זיך אַבער, לאַכנדיק, אַרויסגערוקט פון זיינע הענט:
 — וואַרט צו אַ מינוט — איך האָב דיר נאָך אַ פּאַר זייער און זייער
 וויכטיקע זאַכן צו זאָגן.

— וואָס, צום ביישפּיל? — האָט ער געוואַלט וויסן, — דאַכט זיך, אַז
 איך ווייס שוין אַליין.

— מאַכסט אַ גרויסן, אַ ריזיקן, אַ קאַלאַסאַלן טעות, — האָט זי זיך
 גערייצט מיט אים.

— טאָ זיי אַ גוטער פּריינט, מיסעס שטערן, און זאָג! — האָט ער שוין
 געבעטן.

און זי האָט לאַנגזאַם, מיט אויגן פינקלענדיק מיט פּרייד, גענומען, זעט
 אויס, אַפּוויכטלעך ציען פון זיך די ווערטער:

— ערשטנס... מאַרגן, גלייך נאַכן יום-טוב, פאַרן מיר ביידע אַפּ צום...
 ער האָט געקוקט אויף איר מיט פאַרוואַונדערטע אויגן און איבערגע-
 חזר'ט אירע לעצטע פּאַר ווערטער:

— „פאַרן מיר ביידע אַפּ צום“... וואוהיין פאַרן מיר עס ביידע אַפּ?

— צום „גרענד קעניאַן“, — האָט זי ווי אויסגעשאַסן.

— ווער האָט עס דיר געזאָגט? — האָט ער געפּאָדערט.

— דער פּאָ דאָנלאַס! ער האָט מיר אויך שטרענג אַנגעזאָגט דיר

עס ניט אויסצוזאגן ביז מערגן אונט, אבער, — זי האט הילפלאז צענומען מיט ביידיע הענט, — איך האב עס שוין ניט געקענט מער איינהאלטן אין זיך. ער האט שוין אפילו באשטעלט פאר אונדז אין „עס-טאָוואַר“ האַטעל אַ צי- מער אויף אַ וואָך... דאָס וועט זיין דיין אורלויב, האַט ער געזאָגט.

זיי זיינען אין דער צייט פאַרבייגעפאַרן דעם שטיין, נעבן וועלכן דאָגלאַס האַט זיך דעם יערשטן מאל אָפגעשטעלט אין אַ פינצטערער נאַכט און געוויזן דייוויד פּלעגט אָפּט אָפּשטעלן זיין מאַשין, אָפּפירנדיק, אין די זונטיקדיקע נעכט, באַיאַמקאַן צו איר אַהיים, אין טיובאַ סיטי.

ער האַט איצט מיט איין דריי פונעם מאַשין-רעדל, אַראָפּגעפירט דעם אַטאַמאָביל פונעם געפלאַסטערטן וועג און אים אַרועקגעשטעלט אין שאַטן פון שטיין.

— וואָס איז געשען? — האַט זיך באַיאַמקאַ געוואונדערט.

— דער קאַפּ האַט זיך מיר פאַרדרייט פון דיניע נייעסן, — האַט ער אַ זאָג געטאַן, מיט אַ טיפּן זיפּף, — כּימוּ זיך אַפרוען אַ וויילע, אַנדערש וועל איך נאָך אַרויפפאַרן אויף אַ צווייטנס אַטאַמאָביל... —

— אויב אַזוי רוי זיך טאַקע אָפּ אַביסל און מאַך זיך פאַרטיק פאַר נאָך אַ געטיקל נייעס, דאָס גאָר, גאָר פון די וויכטיקסטע... — זי האַט זיך באַ- מיט צו זיין ערנסט, אָבער אַ פרייד האַט זיך געשפאַרט פון אירע גרויסע, פעך-שוואַרצע אויגן, פון יעדן ווינקל פון אירע זאַפטיקע ליפּן.

— דו הויבסט מיך אָן צו שרעקן, — האַט ער פרוּבירט אַ שמיכל צו טאַן, — נו, קום שוין אַרויס, זאָג אין וואָס באַשטייט די גאָר גרויסע נייעס דיניע!

זי איז מיטאַמאָל געוואָרן ערנסט:

— הער: צווישן די איינגעלאָדענע געסט אויף וואַנדער מאַרגנדיקן יום- טוב וועלן אויך זיין... — זי האַט ניט פאַרענדיקט דעם זאָג און געקוקט אויף אים מיט, ווי טיף געוואַרענע בליקן.

— ווער? — דייוויד האַט זיך אַ הויב געטאַן אויף זיין זיץ-פּלאַץ, — זאָג, ווער נאָך וועט קומען?

און זי האַט אים געענטפערט מיט אַ שטיל, גערירט קול, כמעט ווי דורך

טרערן:

דיין ברודער נייטן מיט זיין פרוי פון ניר-יאָרק און אויך דיין שוועסטער

מיטן נאָמן פון שיקאַגאָ.

דייווידס גרויסע, בלייע אויגן האָבן מיטאַמאָל זיך פאַרמאַכט, אָבער זיך גלייך ווידער ברייט צעעפנט, זיך ווי איינגעשניטן אין איר פנים און ער האַט שטיל, מיט אַ פאַרכאַפּטן אַטעם, זיך, כמעט ווי אַ בעט געטאַן:

— דו שפאסט ניט ?

— ביין, טייערער ! — האָט זי אַ דרייַ וועטאַן מיטן קאָפּ, — מיט אַזעלכע זאַכן שפאסט מען ניט.

ער איז געזעסן אַ וויילע מיט פאַרמאַכטע אויגן, דערנאָך זיי, ווי האַלב, געעפנט און שטיל געוואָגט :

— איך האָב זיי גענוי אַלץ געשריבן וועגן דיר, באַיאַמ-קאָ... אָבער זיי ניט אינגעלאָדן צו אונדזער חתונה, ניט וועלנדיק זיי שלעפן אַזוי ווייט אַהער... ניט געוואָלט צעשטערן זייערע געשעפטן... געוואָלט עס לייכטער מאַכן פאַר זיי... נאָך דער חתונה דיך ברענגען צו זיי אַדעמען...

— עס מאַכט ניט, — זי האָט אים אַרומגענומען, — איך מיט דער מאַג האַבן עס ושוין געטאָן פאַר דיר... מיר שרייבן זיך שוין איבער מיט זיי אַ גאַנץ היפשע צייט. די מאַג האָט אפילו, אָן מיין וויסן, איבערגעשיקט צו זיי מיינע צוויי ביידער... ערשט שפעטער מיר וועגן דעם דערציילט.

דייַויד האָט אַראַפּגעלאָזט דעם קאָפּ, אים אונטערגעשפּאַרט מיט דער האַנט און ווען באַיאַמקאָ האָט אים אַ קויש געטאָן, האָט זי דערפילט, אַז זיין פנים איז נאָס פון טרערן. און אַרומגעטענדיק אים מיט דער רעכטער האַנט, האָט זי מיט דער לינקער, געגלעט זיינע האַר און שטיל, ווי צו אַ קינד, גענומען רעדן :

— אַזוי וועט עס שוין זיין, טייערסטער מיינער!... דאָ וועלן מיר פאַרבלייבן, דאָ איז אַריזאָנאַ... שוין פערציק יאָר, אַז די דאָגלאַסעס גע- פינען זיך דאָ... פערציק יאָר, אַז זיי פירן אַ שטיל, אַ הערלעך, אַ שוין לעבן צווישן אונדז, באַגול/ענטע, און באַרויבטע, ביי וועלכע מען האָט ניט גאָר צוגענומען זייער לאַנד און אַלע זייערע רייכטימער, גאָר אפילו ביז דער דעצטער צייט זיך אַלץ באַמיט אַוועקצוגעמען פון זיי זייערע פרימיטיווע גע- טער... די דאָגלאַסעס האַבן מיט זייער הערדעכקייט אויסגעברענט אַ וועג צו די אינדיאַנישע פאַרביטערטע הערצער, זיי דערווייזן, אַז ניט אַלע ווייסע מענטשן זיינען מערדער און רויבער אַז עס זיינען פאַראַנען אַזעלכע דאָג- לאַסעס אויך צווישן די געלערנטע אין אַ צאָל אוניווערזיטעטן און גלאַט הערלעכע ווייסע מענטשן איבערן לאַנד... טאָ לאַמיר פאַרזעצן דעם פּאַיס און דער מאַס אַרבעט, גיין אין זייערע פּוס-טריט...

ער האָט צוגעדריקט איר האַנט צו זיינע ליפן :

— יאָ, טייערע, אַזוי וועט עס זיין...

און זי האָט, ווישנדיק די טרערן, ווייטער שטיל גערעדט :

— אויב איך שטאַם אפילו ניט פון אייערע „צען פאַרלירענע שבטים“,

וואָס איך באַדויער זייער שטאַרק, האַבן מיר, אינדיאַנער, דאָך זייער אַ גאָ- ענטע שייכות צו דיין פּאָלק, וועלכעס אַנטיסעמיטיזם און ווייסער שאָוויניזם

האָבן אזוי ביטער און בלוטיק פאַרפּאָלגט אין לויף פון דורות און האָבן נאָך אויך איצט ניט אינגאַנצן אויפגעגעבן זייער היטלעך טרוים איך אינגאַנצן צו פאַרניכטן... ליידן בינדן צוזאַמען סיי איינצעלנע מענטשן, אזוי אויך גאַנצע פעלקער. פון אייך, יודן, וועלן מיר זיך לערנען ווי אזוי צו קעמפן קעגן אונדזערע שונאים, ווי אזוי אַנצוהאַלטן אונדזער אייגענעם פנים, אונדזער אָפּשטאַם און דאָס רעכט אויף אונדזער אייגענער קולטור און זאָל זיין אפילו געצישן גלויבן...

אָ פאַר מיניטן האָבן זיי ביידע געשוויגן, קוקנדיק פאַרטראַכט פאַר זיך. דערנאָך האָט דייוויד שטיל, ווי פאַר זיך, אַ זאָג געטאָן :

— דעם ענין וועגן דער קראָם, וועל איך, ביי דער ערשטער געלעגנהייט, אויפנעמען מיטן ברוחדער.

— ניטאָ דערווייל, זיך וואָס צו איילן, — האָט זי אים פאַרוויכערט, — איך האָב לעצטע וואָך, צופעליקערווייזע, גערעדט מיט דער מאַ וועגן דעם. זיי אַנטלויפן נאָך ניט אזוי שנעל פון דאָנען. פערציק יאָר לעבן און מי דאָ איינגעפלאַנצט. עטלעכע קרעמער פון פלעגסטעף זיינען וויליק געווען צו געבן דעם פּאָ אַ גאַנץ הויכן פרייז פאַרן „פּאַוסט“. ער האָט זיי אָפּגעזאָגט, ווייץ. ער קען זיי פאַר געלט גייען קען מענטשן, וועלכע וועלן ניט באַהאַנדלען די אינדיאַנער, ווי ער האָט עס געטאָן... אונדז, מיר מיט דיר, וואָרט ער, מיט פרייז, איבערגעגעבן די קראָם פאַר אַ פיל קלענערן פרייז. אין דער צייט, וואָס מיר וועלן פאַרברענגען ביים „גרענד קעניאַן“ וועט דער פּאָ זיך שוין דורכשמוצען מיט דיין ברוחדער.

— גוט! — האָט דייוויד צוגעשטימט, — איך אַליין וועל אים אויך, פאַרן אַוועקפאַרן, זאָגן אַ פאַר ווערטער וועגן דעם. — עס קען זיכער ניט שאַטן! — האָט זי צוגעשטימט.

די זון האָט זיך לאַנגזאַם גענומען זעצן און דער גאַנצער הימל, אויף וויפּל דאָס אויג האָט נאָר געקענט פאַרנעמען, איז געווען געדיכט באַזעצט מיט קלענערע און גרעסערע, וויסע וואַקנדהלעך, וועלכע האָבן אויסגעזען ווי אַ אומגעווענער גרויסע סטאַדע מיט שאַף.

און מיטאַמאַל זיינען די זונען־שטראַלן, פונקט ווי ריזיקע, גאַלדענע און פּורפּור־רויטע פינגער צוגעפאַלן צו די וואַלקנדהלעך און בעת די גאַלדענע שטראַלן האָבן בלויז באַצירט זייערע זויםען, האָבן די פּורפּור־רויטע אַריינגע־דרונגען אין זייער טיפעניש, אַרויסרופנדיק אַ געפיל פון באַוואונדערונג, גע־מישט מיט ווילדער פרייז.

— זע, דייוויד!... גיב נאָר אַ קוק אויפן הימל! — האָט באַיאַמקאַ מיטאַמאַל אויסגעשריגן.

דייוויד האָט אויפגעוויבן דעם קאַפּ, זיך איינגעקוקט אַ ווילע אין צו־

בער-שפיל פון ווייס, גאלד און פורפור-רויט און טיף אָפגעזיפצט :
— יא, טייערע, דיין הימל איז וואונדערלעך, פונקט ווי דו אַליין ביסט.

מיין באיאַמקא... פונקט ווי א צאל זאכן זיינען דא אַרום אונדז...

ער האָט א קוק געטאָן אויפן האַנט-זייגער :

— יא, טייערע! עס וואַרטן נאָך אויף אונדז לאַנגע רייען העלע טעג

און אויסגעשטערנדיקע נעכט, זוניקע פרימאָרגנס און פאַרנאַכטן און גליק, וואָס וועט אָנפילן אונדזערע הערצער, פונקט ווי אַט-די פורפור-רויטע פייערן אויפן הימל, איבער אונדזערע קעפּ, פילן אָן די אינגעווייזן פון די ווייסע וואַלקנודלעך... און איצט לאַמיר זיך צוואַיילן! איך וויל מען האָל דאָרטן ניט וואַרטן צו לאַנג אויף אונדז.

זי האָט געוואָרפן אויף אים אַ דאַנקבאַרן בליק, צוגעצויגן זיין האַנט

און זי צוגעזריקט צו איר ברוסט :

— ביסט גערעכט, טייערע. לאַמיר פאַרן. — און שטיי, ווי אַ תפילה

פאַר זיך, אַ זאָג געטאָן עטליכע ווערטער אין איר אייגענער „האַפּי-שפראַך.

— וואָס האַסטו געזאָגט, מיין באיאַמקא? — האָט ער אַ בעט געטאָן, —

די ווערטער קלינגען עפעס אַזוי שיין, אַזוי דערהויבן! חזר זיי איבער, איך בעט דיך!

און זי האָט, ווי אַרויסגעזונגען, קלאַנג טאָך קלאַנג :

— „אי קאַן נאָיא... בעס-נו-אַן-נאַ-וואַקנאַ...

— וואָס מיינט עס, באיאַמקא?

— עס מיינט: „מיין טייערע, איך האָב דיך זייער שטאַרק ליב...

ער האָט זי צוגעצויגן צו זיך.

יולי-אויגוסט, 1958, נאָוועמבער, 16, 1958.

אויפן צפון־זויט פון גרענד־קעניאן

די ערשטע זונען־שטראלן איבער דער אַריזאָנער וויסטעניש, האָבן יעדעם פרימאָרגן, ווי געוויינלעך, צוערשט זיך אַ גלייכגילטיקן קייקל־געטאָן איבער די ברוינ־זאַמדיקע מיידן, עטוואָס פאַרהאַלטנדיק זייער לויף פאַר די ריזיקע „סאַגואַראַ“־קאַקטוסן, אָדער פאַר די געדריכטע אַרופעס פאַרשיידנ־אַרטיקע מדבר־גראַזן, קוסטן און ביימלעך.

צוקומענדיק אָבער צום פילפאַרביקן שטח לאַנד, וועלכער טראַגט דעם נאָמען „פעניטעווד דעזערט“ (געפאַרבטע וויסטעניש), האָבן די זונען־שטראַלן זיך ווי אַנגעפליט מיט אַ באַזונדערער מין העלקייט און, ווי מיט פרייד, זיך שטורמיש אַ יאָג געטאָן איבער די זאַמדיקע און שטיינערנע בערג, בערגלעך, טאָלן און פּאַכקייטן, וועלכע האָבן זיך, ווי קייטלענדיק אויסגעשפרייט פאַר זיי אין אַן ענדלאָזן איבערהאַנג־שפיל פון גריין, געל, ברוין און רויט, ווייט, שוואַרץ, גרוי און פּיאַלעט.

דערנאָך, אַריבערשפרינגענדיק דעם אַספאַלטענעם וועג, וועלכער לויפט פון יוטאָ שטאַט צום גרענד קעניאַן — האָבן די זונען־שטראַלן זיך, ווי זשערנע איינגעגראָבן אין די זאַפטיקע, גרינע אַרעמס פון דעם קעיבאַבער וואַלד.

די שפיצן פון די ריזיקע סאַכנעס און טאַנען ביימער — זיינען געווען די ערשטע אויפצונעמען די זונען־שטראַלן, די ערשטע זיך ווי איינצוטונקען אין פליסיקן גאַלד, וועלכן זיי האָבן גלייך צאַרט אַראַפגעדאַזט אויף די קעפ פון די נידעריקערע קיפער און אַספען ביימער, וועלכע האָבן, פון זייער זייט, ושנעל פאַרגאַסן מיט זונען־שיין די אַרומיקע קוסטן און גראַזן.

— דער פרימאָרגן איז געקומען! — האָבן רוישיק אויסגערופן די סאַס־נעס און די טאַנען־ביימער, — רירט זיך אַלע! כאַפט זיך אויף!

און דער גאַנצער וואַלד האָט מיט אַ שלאַטער אָפגעענטפערט:

— דער פרימאָרגן איז געקומען!... רירט זיך אַלע!... כאַפט זיך

אויף!...

און די קעיבאַבער וועווערקעס, די איינציקע אין דער וועלט — מיט ווייסע עקן — האָבן די ערשטע אַרויסגערוקט זייערע שפיציקע קעפלעך פון די לופטיקע נעסטן, זיך שנעל און פאַרשנדיק אַרומגעקוקט און טאַקע גלייך זיך גענומען אַרומאַגן איבער די צווייגן און ווי פייגל שוועבן דורך דער לופט פון איין בוים צום צווייטן.

די ווייס־ברוינע און גאַלדיק־גרויע, ווילדע טויבן האָבן וואַרקעמדיק, גענומען מיט די שנעבעלעך רייניקן זייערע ברייט־צעשפרייטע עקן, און די

וואלד-הינער האבן פויל זיך גענומען רוקן פון איין ארט צום צווייטן און, ווי ניט ווילנדיק, הויבן און אראפלאזן זייערע פליגל.

א געדיכטע נעץ פון זונען פלעקן האט אויף א פארוואקסענער לאנקע אפגעזוכט א גרופע מאמעס-הירשן מיט זייערע נאך גאר יונגינקע, פאר אלץ זיך שרעקנדיקע הירשעלעך.

די הירשעלעך האבן זיך א צאפל געטאן, ניט גלויביק א קוק געגעבן איינער אויפן צווייטנס גאלדענע פלעקן, אבער די מוטערס האבן זיי גלייך בארואיקט, צורדיקנדיק זייערע לאנגע, גאלדיק-ברוינע העלדזער צו זייערע קעפלעך. אבער מיט א פאר מינוטן שפעטער, ווען אויף א דערבייאיקן, הויכן שטיין האבן זיך באוויזן צוויי גרויסע, ווילדע קעץ, זיינען שוין די הירשעלעך דערשראקן אויפגעשרונגען אויף זייערע דינינקע, ציטערנדיקע פיסלעך, פארטיקע צום אנטלויפן. אבער אזוי ווי די מוטערס האבן געקוקט גלייך אויף די קעץ און זיך פון ארט ניט גערירט, זיינען זיי געשטאנען א ווילדע מיט אויפגעשטעלטע אויערן און ברייט-צעפענטע אויגן און זיך ענדלעך, ווי שול-דיקע, צוריק אראפגעלאזט אויפן גראז.

די קעץ האבן באטראכט א ווילדע די הירשן, דערנאך גענומען פויל אויסציען זייערע רוקנס, ניט אראפגעמענדיק זייערע בליקן פון די הינער און טויבן אויף די צווייגן, איבער זיי. די לעצטע האבן, ווייזט אויס, זיך אב-געשטויסן וואס אט-די בליקן קענען פאר זיי מיינען און פליגן גענומען אריבערפליען אויף העכערע צווייגן.

מיטאמאל האבן די קעץ אפגעשטעלט זייער ציען זיך, אינצייטיק אויס-געדרייט די קעפ אויף לינקס און ביידע זיינען, מיט איין שפרינג, אראפ פון שטיין און פארשוואונדן צווישן די קוסטן, לינקס.

האבן דאן אויך אלע הירשן, ווי איינער, זיך פלינג א שטעל געטאן אויף די פיס, זיך איינגעקוקט און זיך צו עפעס צוגעהערט אין דער לינקער זייט פון וואלד, א פאר מאל אריינגעצויגן אין זיך די לופט פון יענער זייט און אלע האבן מיטאמאל זיך געלאזט לויפן רעכטס.

א פאר מינוטן איז אלץ ארום געווען שטיל און באזיעגלאז. דערנאך האט אויפן גרויסן, קיילעכדיקן שטיין, וואו די צוויי קעץ זיינען נאר-וואס גע-שטאנען, זיך באוויזן דער קאפ פון א בער, און נאך אים — זיין גרויסער, ברוין פארוואקסענער קערפער.

ער האט זיך ארומגעקוקט, אריינגעצויגן אין זיך די ארומיקע לופט, טאריכטיק אראפגעגלימטשט זיך פון שטיין אויף דער לאנקע, ארומגעגאנגען און באשמעקט די ערטער, וואו די הירשן זיינען ניט לאנג צוריק געלעגן און זיך אויפמערקזאם גענומען איינקוקן אין דער ריכטונג, וואוהיין זיי זיינען אזועק. דערנאך האט ער זיך אזועקגעזעצט און מיט דער רעכטער לאפע,

ווי מיט פארדרוס, גענומען זיך קראצן אונטער דער לינקער פאכווע. שפע-
טער, ווייזט אויס, עטוואס א בארואיקטער, איז ער נאך אמאץ ארומגעגאנגען
די לאנגקע, ווידער באשמועקט דאס גראָן און לאַנגזאָם זיך געלאָזט גיין אין
דער ריכטונג פון דעם צפון־זוים פונעם גרענד־קעניאָן. — — — — —

פון די ביימער שפיצן פונעם „קעי־באבער“ וואָלד האָבן זיך די זונען־
שטראַלן אַ יאָג־געטאָן אין גרענד־קעניאָן גופא און מיט הונדערטער צונטער־
רויטע פאָקלען גענומען צינדן די העכער־שפיצן, טעראַסן, קאָלאַנען און די
טיף־צעאָקערטע רוקנס און ווענט פון די גאַענטע און ווייטע בערג־טעמפ־
לען, וועלכע טראָגן די נעמען פון שאַפער און געטער פון אַלטע וועלט־
רעליגיעס.

דער ערשטער האָט אויפגעפלאַקערט דער זיבן טויזנט און זעקס הונ-
דערט פּוסיקער טעמפל פון אינדישן האָט שיווא. זיין שפיציקער דאָך האָט
אַ פלאם געטאָן און דורך זיינע שמאַלע פענצטער האָבן אויף די דעכלעך,
קאַרגיזן, טעראַסן און ווענט — גענומען גיסן שטראַמען צעלאָזענעם גאָלד.
און די טעמפלען פון די איבעריקע געטעכקייטן: פון בודאָה, בראַה-
מאַ, אַזיריס, קאַנפּוציאָוס, זאַראַסטער, ווישנא, אַפּאָלאָ, ווענוס, יופּיטער און
פּי־אַנדערע — האָבן זיך גענומען איינער נאָכן אַנדערן טונקען אין רויט־
בלויע מאַנטלען, באַפּוצטע מיט גאָלד.

און די שוואַרצע נאַכט שאַטנס האָבן זיך, ווי אין שרעק, גענומען
צערוקן אין אַדע זייטן, געפּינענדיק מאַמענטאַלע שוין אונטער הויכע שטיי-
נער, אין טיפע באַג־שפּאַלטן און אין דער טיפעניש פונעם קעניאָן.

און ווען פונעם צפון־זוים פון גרענד־קעניאָן האָט זיך דערטראָגן אַ
צווייטער רוף פונעם קעי־באבער וואָלד: „דער פרימאַרגן איז געקומען!...
רירט זיך, טעמפלען!... כאַפט זיך אויף!...“

האָט דער מעכטיקער געטער־כאַר גלייך אַפּגעענטפּערט: „מיר זיינען
וואָך, קעי־באב!... גיב אַקאַרשט נאָר אַ גוטן קוק אויף אונדז!... זע, ווי
אויסגעפּוצט מיר זיינען שוין!...“

און פון גאַר אונטן, פונעם סאַמע גרונט פון קעניאָן, האָט רוישיק אַפֿ-
געענטפּערט דער אייביק אומרויאַקער, שטענדיק אומצופרידענער קאָלאָראַ-
דאָ טיך: „מאָך זיך ניט טאַריש, דו אַלטער פריינט מיינער — קעי־באבער
וואָלד!... דו קענסט מיך שוין טויזנטער יאָרן און דו וויסט זייער גוט, אַז
איך שאַפֿ קיינמאַל ניט איין... אַז מיר דאַרף מען קיינמאַל ניט וועקן!...
אַז איך האָב געשאַפֿן דעם שענסטן און גרעסטן טאַל אויף דער וועלט —
דעם גרענד־קעניאָן און איך בין שטענדיק אויף דער וואָך! — — — — —

אויף א פארווארפענער, געדיכט פארוואקסענער לאַנקע אויפן צפון-זוים פונעם גרענד קעניאַן איז געשטאַנען אַן איינזאַמער „האַגאַן“. דאָס איז גע- ווען אַ נידעריקע, קיילעכדיקע וואוינונג, צוזאַמענגעשטעלט פון ביימער-שטאַ- מען און געפלאַכטענע צווייגן. דער דאָך — אַן עררענער און אינדערמיט פון אים האָט זיך געפונען אַ קיילעכדיקער לאַך פאַרן רויך. די הילצערנע טיר איז געווען פאַרדעקט מיט אַ קורלים.

אין אַזעלכע „האַגאַנען“ וואוינט, געוויינלעך, דער אינדיאַנער „נעוועהאַ“ — שובט אין אַריזאָנאַ און אין ניו-מעקסיקאָ.

פונעם געפלאַסטערטן הויפט-וועג, אויף וועלכן די האַטעל אַטאַמאַבילדן פלעגן פירן די טוריסטן, כדי זיי צו ווייזן די שיינקייטן פון קעניאַן, איז אַט- דער פלאַץ געווען אָפגעטיילט מיט אַ טיפן, שאַרפן אַפרייט אין קעניאַן און אַחוץ דעם געדיכטן וואַלד, אויך געווען פאַרשטעלט מיט עטלעכע היפשע בערגלעך.

לינקס פונעם „האַגאַן“ איז געשטאַנען גאַר אַ נידעריק טישל, אַ באַנק און ס'איז געווען איינגעאַרדנט אַ פייער-פלאַץ, וואו ס'איז איבער אַן אייזער- נעם דרייעק, געהאַנגען אַ היפש פאַרושאַווערט קעסעלע. לינקס — האָט זיך, אין פולן בלי, געצויגן אַ היפשער גרינוואַרג גאַרטן, זאָרגפעלטיק באַ- וואָרנט מיט אַ הויכן צאַם.

ווי ס'ווייזט אויס, האָבן די ערשטע זונען-שטראַלן, מיט דער הירף פון צוויי וועווערקעס, וועלכע האָבן, ווער ווייסט צוליב וואָס, זיך גענומען אַרומ- יאַגן און קוויטשען אויפן האַך פון „האַגאַן“, — אויך אויפגעוועקט דעם אַרטן נעוועהאַ אינדיאַנער — הע-ראַ-ראַ.

דעם ערשטן בליק האָט ער, אַרויסקומענדיק פון זיין „האַגאַן“, אַ הויב- געטאַן צו די באַלויכטענע שפיצן פון די ריזיקע סאַסנעס און טאַנען-ביימער, דעם צווייטן — צו זיין גאַרטן און אַ צופרידענער שמייכל האָט זיך צעגאַסן איבער זיין פנים.

ער האָט גענומען אויסגלייכן די ביינער, הויבן און אַראַפלאַזן די הענט און דער לויף און די שטייפקייט פון זיינע מוסקולן האָבן ערות געזאָגט, אַן אין אים האָט זיך נאָך פאַרהאַלטן אַ היפש ביסל פון זיין אַמאָליקער יונגער גבורה.

דערנאָך האָט ער אַראַפגענומען דאָס קעסעלע פונעם דרייעק, איז צו- געגאַנגען צו אַ ניט ווייטן שטיי, פון וועלכן עס האָט זיך געריזלט אַ דינער וואַסער שטראָם, אָנגעפילט דאָס קעסעלע, עס צוריק אויפגעהאַנגען אויפן דרייעק און אונטער דעם צעלייגט אַ קליין פייערל פון פּיניאַן צווייגן. דער- נאָך האָט ער זיך גוט אַרומגעוואַשן, איז לאַנגזאַם צוגעגאַנגען צו אַ געדיכט צעשפרייטן אַספען קוסט לינקס, וועלכער האָט מיט זיינע גאַלדיק פלאַ-

טערנדיקע בלעטער פארהעקט דעם מייליקן אפרייס אין טאָל. דאָ האָט ער זיך אַוועקגעשטעצט אויף אַ פּלאַכן, ווייסן שטיין, אויסגעשטרעקט בידיע זענען צו דער אויפגייענדיקער זון און גענומען תפילה טאָן.

ווי אַ מעכטיקע, ובראָנוענע, אויסטערלישע סטאַטוע האָט ער אויסגעזען, דער אַלטער הערצאָר, שטייענדיק אַ באַגאַסענער מיט די פּרימאַרגנדיקע זונען-שטראַלן אויפן סאַמע שאַרף פּונעם אַפּרייס אין גרענד קעניאַן. און תפילה טאָן פלעגט ער אינגאַנצן אָן ווערטער. בדוּיז מיטן געדאַנק פלעגט ער בעטן דעם פּאַטער פון דער וועלט, דעם פּאַרזאָרגער פון אַרץ וואָס לעבט — „טאַהאַ-ני-היי“ (די זון), ווי אויך די מוטער פון דער וועלט — די ערד — און אַלע אַנדערע גוטע געטער, דאָס ערשטע — צו פאַרהיטן פון אַלעם שלעכטס זיין איינציקן זון, מעי-טסאַ, זיין גוטע און קלוגע שגור סיסלאָ מיט זייערע צוויי קינדער. דערנאָך האָט ער געבעטן די זעלבע געטער, אויב מעגלעך, צו פאַרניכטן די ריזיקע מאַכט פּונעם ווייסן מענטשן און אויך ניט פאַרגעסן צו באַשטראַפּן אים פאַר אַלע אומרעכטן און מער-דערייען, וועלכע ער איז באַגאַנגען קעגן זיין אייגענעם נעוועהאַ שבט, ווי אויך קעגן אַלע אַנדערע אינדיאַנישע שבטים... אין זיינע תפילות פלעגט ער אָפט דערמאַנען זייער גרעסטן פירער מאַנועליטאַ, ווי אויך מיט אַ קדוּה, דעם נאַמען פּונעם אַמערסטן פאַרהאַסטן ווייסן מענטשן, דעם באַוואוסטן אַמעריקאַנער העלד: קאַפיטאַן קיט קאַרסאָן. אים, קאַרסאָנען, פלעגן זיי, די נעוועהאַס, כמעט קיינמאַל ניט רופן ביי זיין אמתן נאַמען, נאָר ביים צונאַמען „אַדלוויהי“, וואָס האָט געמיינט אויף זייער שפּראַך: „דער וואָס פאַרוואַרפט דעם שטריק“...

דאָס האָט ער, קיט קאַרסאָן, אַנגעפירט די לעצטע, די אויסראַטונגס-מלחמה קעגן זיי. אַ מלחמה מיט זיינע „פייער וועגענער“ (האַרמאַטן), ניט נאָר קעגן זיי אַליין, ניט נאָר קעגן זייערע ווייבער און קינדער, נאָר אויך קעגן זייערע שאַפּ, אייזלען און פּערד, קעגן זייערע פאַרזייטע פּעלדער און אפילו קעגן זייערע פּרוכט-ביימער, וועלכע ער פלעגט, נאָך יעדן זיג, באַ-פּוילן אויסצהאַקן... דריי טויזנט אַזעלכע טייערע, אַליין פאַרוזייטע און אויסגעכאַוועטע פּרוכטן ביימער האָט ער, דער מעחדער, פאַרניכטעט...

יא, ער האָט זיי באַזיגט, דער „שטריק-פאַרוואַרפּער“. ער האָט זיי גע-האַלטן אין איין טרייבן פון איין עק פון זייער באַפעסטיקטן „קעניאַן דע-שעלי“ צום צווייטן... און ווען זיי האָבן שוין מער ניט געקענט אויסהאַלטן און אין ווינטער פון יאָר 1663 זיך אים ענדלעך אונטערגעגעבן, האָט ער די לעצטע, נאָך לעבן געבליבענע זיבן טויזנט, ווי ושאַפּ, גענומען טרייבן דורך די שנייען און קעלטן קיין ניו-מעקסיקאַ, אין אַ געגנט מיטן נאַמען „באַסקע-ראַדאַנדאַ“, נעבן דער „סאַמנער“ פעסטונג.

„דער לאַנגער טויטן ווטג“ — אַזוי האָבן די נעוועהאַס אַ נאַמען געגעבן

אָט־דעם שרעקלעכן גאַנג. אַ גרויסע צאַל זענענער, פרויען און קינדער זיינען אומגעקומען אויפן וועג. ניט געווען קיין צייט און אויך ניט קיין חשק די טויטע צו באַערדיקן, האָט מען זיי געלאָזט ליגן, וואו נאָר זיי זיינען געפאַלן.

צען יאָר איז הער־אַר אַלט געווען אין דער צייט פון די שלאַכטן אין קעניאַן דע־שעלי. ער האָט געהאַט די ווייסע סאַלדאַטן און געטאַן אַלץ אין זיינע כוחות זיי צו באַזיגן. ער האָט גלייך מיט אַלעמען געקלאָגט אויפן טויט פון די געפאַרענע העלדן, אָבער נאָך מער שטייַע טרערן פאַרגאַסן, ווען ער איז געשטאַנען פאַר די אָפּגעהאַקטע שטאַמען פון די צוועלף פּרוכט־ביימער, וועלכע זיין פאָטער האָט, מיט אַ צאַל יאָרן צוריק, אַליין פאַרזייט געבן זייער "האַנגן" ... ביימער, וועלכע האָבן סיי מיט זייער בליען, אַזוי אויך מיט זייערע פירות אים געהאַט פאַרשאַפט אַזוי פיל קינדער־שע פרייה. צווישן די קרבנות פונעם "פאַנגן וועג" האָבן זיך אויך געפונען זיינע עלטערן, מיט אַ טאַג פאַר זיין טויט, האָט אים דער פאָטער באַשוואוירן: — געדענק הער־אַר, זון מיינער, ווען דו וועסט אויסוואַקסן, וואָלסטו נקמה נעמען פאַר מיר, פאַר דער מאַמען, פאַר אונדזער גאַנצן שבט ... זע, פאַר־געס עס ניט!

און ער האָט, ציטערנדיק מיטן גאַנצן קערפער, פון קעלט און שרעק, אים צוגעזאָגט: — כּוועל עס טאַן, פאָטער! כּוועל עס ניט פאַרגעסן! ... באַסקע־דאָדאַהאַ" אין ניר־מעקסיקאַ — איז געווען דער ערשטער קאַנ־צענטראַציע־לאַגער אין אמעריקע. דער באַדן איז דאָרטן געווען זייער אַ שלעכטער; ליים מיט שטיין, אויך ווייניק וואַסער און דערצו איז זי געווען געמישט מיט זאַלץ און געהאַט אַ שלעכטן גערוך. געוואַקסן האָבן דאָרט זייער ווייניק ביימער און נאָך ווייניקער גראַז פאַר די שאַף. דערצו האָט מען אויך די פאַרשיקטע געגעבן שלעכטע וואוינונגען, ווייניק קליידער און באַהייצונג און אַפט פוילע שפייז. ס'איז געווען אַ פּלאַץ גיכער צום שטאַרבן, ווי צום לעבן. אַרדענונג האָט מען געקענט אויפהאַלטן בלויז מיט דער הילף פון ביקס און שווערד פון די סאַלדאַטן, וועלכע האָבן זיך געפונען אין דער דערבייאַיקער "סאַמנער"־פעסטונג.

ביי אַזעלכע אומשטענדן האָבן זיך אין קעמפּ גענומען פאַרשפּרייטן פאַר־שיחענע קראַנקהייטן און די אינדיאַנער האָבן גענומען אויסשטאַרבן אין יאָר גרויסע צאַלן.

ענדלעך, נאָך פיר יאָר מאַטערניש, אין יאָר 1667, ווען פון די ערף אָדער צוועלף טויזנט פאַרשיקטע, זיינען אַריבער אַ דריטל שוין געווען טויט, האָט מען באַשלאָסן ווי צוריקצופירן אין זייער אַלטער אַריזאָנער רעזערוואַציע. ברענגענדיק זיי צוריק, האָט מען אויסגעטיילט צווישן זיי אַ קליינע צאַל שאַף, זיי געגעבן אַביסל זריעה פאַרן צוקונפטיקן פאַרזיי, געקראָגן פון זיי

א צוואג, אז זיי וועלן פירן א רואיקן ארט לעבן, ניט אָנפאלן, ווי אין די אַלטע צייטן, מער אויף זייערע שכנים — און זיי געלאָזט צורו. און זיי זיינען, פונקט ווי שאַטנס, פאַרשוואונדן צווישן זייערע היימישע בערג און טאָלן, גליקלעכע ניט אַנצוקוקן מער דעם פאַרהאַסטן ווייסן מענטשן מיט זיינע ביקסן און פייער־וועגענער. און ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס דריי־פערטל פון זייער רעזערוואַציע לאַנד איז געווען פאַרנומען מיט זאַמד און שטיינערנע בערג, זיינען זיי וויאזער צוריקגעקומען צו זייערע כוחות און מיט אַ צאָל יאָרן שפּעטער נאָך אַמאָל, דערשינען געזונטע, צופרידענע און אין אַ פּיף פאַרגעסערטער צאָל.

אַ היפשע צאָל יאָרן זיינען פאַרלאָפן זינט דער צייט פון „באַסקער־ראַד־דאָנאַר“ וואָס לעבן האָט זיך איינגעשטעלט, דאָס וואָרט פון געזעץ און גע־רעכטיקייט איז געוואָרן שטאַרקער און עס האָט ביסלעכווייז גענומען אויך באַווירקן דאָס לעבן פונעם אינדיאַנער.

מען האָט שוין מער ניט געוואַגט, סיי די רעגירונג, אזוי אויך פּריוואַטע קאָמפּאַניס, אזוי אַפֿן, ווי פּריער, צו באַראַבעווען דעם „ווילדן“ אינדיאַנער. דערצו איז שוין אויך ניט געווען מער וואָס פון אים אַוועקצונעמען. עס האָבן זיך אויך געפונען, אמת, ניט קיין הייער גרויסע צאָל, אָבער ערלעכע אַמעריקאַנער: שרייבער, געלערנטע און אפילו רעגירונגס־אַנגע־שטעלטע, וועלכע האָבן זיך איינגעשטעלט פאַרן „רויטן מענטשן“ און גע־נומען אויספאַנגערן דעם אַמעריקאַנער עולם פון די פּאַלשע, אין אים איינ־גערעדטע באַגריפן וועגן אינדיאַנער, ווי וועגן נאַראַנים, אָדער סטראַשיד־לעס, מערדער און „סקאַלפּן“־שינדער.

מען האָט גענומען קעמפן פאַר זיין פּלעך בירגערשאַפט און פאַר זיין רעכט צו גלויבן אין זיינע אייגענע געטער.

מיטן אַנקומען אין „ווייסן־הויז“ פון פּרעזידענט פּרענקלין וועלענאָ רוח־וועלט — זיינען די צייטן געוואָרן נאָך מער גינסטיק פאַר די אינדיאַנער, אָבער דער אַלטער הער־ראַד־האַט בשום אופן ניט געקענט אינגאַנצן פאַר־געסן די אַמאָליקע אומרעכטן.

זעלבסט פאַרשטענדלעך, אַז אין אים האָט ניט געקענט בלייבן לעבן דער געהאַנגע וועגן אויספירן די שבועה פון נקמה, וועלכע ער האָט אַמאָל געגעבן דעם שטאַרבנדיקן פּאַטער, אָבער קיין צו גרויסע פּרייטישאַפט, ווי אַמערע פון זיין שבט, צום זיגער האָט זיין האַרץ ניט געקענט אַרייננעמען אין זיך און ער פלעגט מיט אַלע כוחות אויסמיידן די געזעלשאַפט פון ווייסע מענטשן.

אָבער אַ פּאַסירונג, וועלכע איז געשאַפן געוואָרן אַדאָנק אַט־דעם אומ־זן געפיל צו די ווייסע, האָט דעם אַלטן טאַקע פאַריאַגט אין אַט־דעם איינ־

זאמען האָגאַן, אויף דער צפון זויים פונעם גרענד קעניאַן.
און אַט ווי עס האָט פּאַסירט:

דער געוועהן שובט האָט זיך לעצטנס היפשדעך פאַרמערט און עס איז אים ענג געוואָרן אין זיין אַלטער אַריזאָנער רעזערוואַציע. האָט די רעגירונג פאַרגעלייגט אַ צאַל פון זיי זיך אַריבערצוקלייבן אין דער שכנה/שער „קאַ-לאַראַדאַ-רעזערוואַציע“, וואו ס'האָט זיך געפונען אַ היפשע צאַל מילן מיט ניט קיין פאַרנומענעם לאַנד. יעדער נייע געקומענער איז געווען באַרעכטיקט צו פערציק אַקער לאַנד און צו אַן הלוואה פון דריי טויזנט דאָלער אויף איינ-צוואַרענען זיך.

דער זון מעיסטאָ מיט דער פרוי, האָבן זיך גלייך אָטגעכאַפט אין פאַרשלאָג און כמעט קעגן דעם אַלטנס ווילן, זיך איינגעאַרנט אויפן נייעם אָרט. אויס „האַגאַן“ — זיי האָבן איצט שוין געוואוינט אין אַ הילצערן שטיב פון צוויי צימערן, וועלכע זיי האָבן אויסגעבירט מיט אַ טיש און פיר בענק-לעך, מיט צוויי בעטן: איינעם פאַר זיך, דעם צווייטן פאַר די קינדער. אויך אַ צוואַמענגעלייגט לייזונטן בעטל פאַרן טאָטן. זיי האָבן אויך איינגעהאַנדלט אַן אייערנעם אויוון, אַ צאַל טעפלעך, טעלער און אַנדערע קיך-זאַכן. אפילו ניט פאַרגעסן צו קויפן צוויי זאַכן, וועלכע זיי האָבן קיינמאַל אין זייער „האַגאַן“ פריער ניט געהאַט: אַ קליינעם וואַנט-שפיגל און אַ טיש-זייגער. דאָס פּאַרל, בפרט די צוויי יונגלעך, זיינען געווען זייער צופרידן און אויך דער אַלטער האָט זיך ביסלעכווייז גענומען צוגעוואוינען צום נייעם אָרט לעבן.

די ערד זייערע איז ניט געווען קיין איבעריק גוטע און ביידע מענער פלעגן פאַרברענגען גאַנצע טעג אין פער, גראַבנדיק באַוואַסערונג-קאַנאַלן. און איינמאַל, מיטאַג-צייט, ווען דער זון, מעיסטאָ איז נאָך עפעס אַוועק אין הויז, איז דער פּאַטער געבליבן אַליין אין פּעלד. ער איז געשטאַנען אַ פאַרטיפטער אין דער אַרבעט, ווען ניק טאַמסאָן, אַ בחור פון אַ יאָר פינף, זעקס-און-צוואַנציק, אַן אָנגעשטעלטער ביים אויפזעער איבער דער צעטייל-טער ערד, אַ גרויסהאַלטער און אַ אינדיאַנער-האַסער איז, גראַד דאָן, פאַר-בייגעגאַנגען הינטער זיינע פלייצעס. דער אַלטער האָט אים נאָך באַמערקט פון ווייטנס, אַבער זיך געמאַכט ניט זעענדיק און פאַרגעזעצט זיין אַרבעט. טאַמסאָנען האָט, ווייזט אויס, פאַרדראָסן דעם אינדיאַנערס גלייכגיל-טיקע באַציאונג. ער האָט זיך אָפגעשטעלט, פאַררויכערט אַ סיגאַרעט און מיט ביטול אין קול אַ זאָג געטאָן:

— שוין לאַנג צייט געווען, אַז מיר זאָלן אייך, די פּוילע געוועהאַס, אויס-לערנען צו זיין אַביס פלייסיקער.

הער-אַראַ האָט אויסגעדרייט צום טאַמסאָנען דעם קאָפּ, אים אָפגעמאַסטן מיט אַ שפּאַטישן בליק און זיך ווידער גענומען צום גראַבן.

און טאָמסאָן האָט ווייטער גערעדט :

— איר, נעוועהאַס, זענט ווי ביזע, הונגעריקע הינט : אַט האָבן מיר אייך ערד געגעבן, פון די שמוציקע „האַגאַנען“ אייך אַרויסגעשלעפט... הייז-קעס אייך געהאַלפן אויפשטעלן... אויף די קני וואָלט איר באַדאַרפט פאַר אונדז אַרומקריכן... די הענט אונדז קושן...

דער אַלטער האָט מיטאַמאַל דערפילט, פונקט ווי אַ פייער וואָלט זיך אָנגעצונדן אין זיין ברוסט. ער האָט זיך שנעל אויסגעדרייט צו טאָמסאָנען און אים שאַרף ווי אַ וואַרף געטאַן אין פנים אַריין :

— אונדזער ערד, ניט אייערע!... ביי אונדז צוגענומען!...
טאָמסאָנס פנים איז רויט געוואָרן :

ביסט אַ גאַט-פאַרדאַמטער לייגנער! — האָט ער שוין גאַנץ הויך אויס-געשריגן, — אַדע ווייסן, אַז איר, נעוועהאַס, זענט מערדער און גנבים!... דערפאַר האָט מען אייך נאָך מיט יאָרן צוריק אין „באַסקע-ראַדאַנדאַ“, ווי שמוציקע הינט פאַרשפאַרט! אַ גרויסער שאַד, מען וואָלט אייך נאָך ביז איצט באַדאַרפט דאָרטן האַלטן!

די דערמאָנונג וועגן „באַסקע-ראַדאַנדאַ“ האָט ביים אַלטן ווי אויפגעריסן אַן אַלטע וואונד. ער האָט זיך אויסגעדרייט צו טאָמסאָנען און שוין אייך מיט אַ הויך קול, אים צוריקגעשלידערט :

— מערדער און גנבים זענט איר געווען, ניט מיר!

טאָמסאָן האָט אַוועקגעוואָרפן דעם סיגאַרעט און מיט אויפגעהויבענע פויסטן זיך אַ לאַז געטאַן צום אַלטן.

הער-אַראַ האָט פלינג אַפגעטראָטן אויף אַ פאַר שפאַן צוריק, געשיקט אויסגעמידן דעם געגנערס פויסטן, אָבער מיטאַמאַל זיך איינגעבויגן, אַ וואַרף געטאַן פאַראויס, אַרומגעכאַט טאָמסאָנס ביידע פיס און אים אומגעוואָרפן. און באַלד האָבן זיי זיך שוין ביידע געקויקלט איבערן זאַמל און מיט אַלע כוחות געזעצט איינער דעם צווייטן, וואוהין זייערע פויסטן האָבן נאָר גע-קאָנט דערגרייכן.

אַט אין דער לאַגע האָט זיי מעי-טסאַ געפונען, אַנקומענדיק פונעם הויז. — וואָס איז געשען? — האָט ער, אין דער נעוועהאַ-שפראַך, אַ געשריי געטאַן צום פאַטער און צו טאָמסאָנען שוין זיך געווענדט אין ענגליש : — וואָס האָט פאַסירט?! פאַרוואָס שלאָגט איר זיך!?!

ער האָט זיי אַפגעריסן איינער פונעם צווייטן און בעת די שלעגער האָבן געהאַלטן אין אַפטרײס-ען די זאַמל און שטייגדלעך פון זייערע קליידער, האָט דער פאַטער זיך, ווי באַקלאַגט :

— גנבים און מערדער, זאָגט ער, זימען מיר!... אין „באַסקע-ראַדאַנדאַ“ האָט מען אונדז, נאָך ביי איצט, באַדאַרפט האַלטן!...
און טאָמסאָן האָט ביז געדראַעט הער-אַראַן מיט ביידע פויסטן :

— דו ווארט נאך צו א וויילע, דו אלטער, לויזיקער הונט! ... כוועל זיך נאך אראפכאפן אהער... ווי א מויז וועל איך זיך דערשטיקן... דו שמוציקער אינדיאנער! ...
 ער איז אוועק מיט שנעלע טריט.
 מעי-סטא האט, שווינגנדיק, אים נאכגעקוקט מיט דראַענדיקע בליקן...

פאַרנאכט, נאָכן עסן, האָט סײַ-סלאָ, די שנור, געהייסן די קינדער פאַר-טרייבן די שאַף אין זייער באַנאכטיקער פאַרצאמונג און אַליין זיך ניט גענו-מען צו איר באַליבטער אַרבעט: צום געוועב פון דעם טעפיד, וועלכן זי פלעגט, געוויינלעך, אָפּגעבן אירע אָונטן. אויך דער אַלטער האָט זיך ניט אוועקגעזעצט צו זיין זילבער-שמידעריי. אַלע ווינען זיי געבליבן זיצן אַרום טיש מיט פאַרזאָרגטע פנימ'ער, און ווען זיי האָבן דורכן פענצטער געזען, אַז די קינדער זיינען שוין ווייט און קענען זיי ניט הערן, האָט סײַ-סלאָ, די ערשטע אַ זאָג געטאָן:

— איך דענק, אַז דער "פאַקאָ" (הונט), דער טאַמסאָן, וועט וועגן הייב-טיקן געשלעגט ניט מערדן דעם הויפט-אויפזעער... וועט, אין אַלגעמיין, קיינעם ניט דערציילן וועגן דעם...

— איך בין זיכער אין דעם! — האָט מעי-סטאָ באַשטעטיקט איר מיי-נונג, — ער וועט זיך פשוט שעמען צו דערציילן, אַז אַלטער געוועהאָ האָט אים, ווי אַ געקוילעטן שעפס, געוואָלגערט איבערן זאַמד...
 ער האָט ניט געקענט זיך קאָנטראָלירן און אַ צופרידענעם שמיכל געטאָן. און איך דענק אויך, — האָט סײַ-סלאָ פאַרגעזעצט, — אַז דער פאַטער האָט זיך אינגאַנצן ניט באַדאַרפט אָנפאַנגען מיט אים.

— ריכטיק! — האָט דער אַלטער צוגעשטימט. — ניט באַדאַרפט... און כּוואַלט עס אויסגעהאַלטן, ווען דער "וואַלירי" (טכיר) וואַלט מיר ניט דערמאַנט דעם "באַסקאַ-ראַדאַהראַ" קעמפ און מיט אים צוזאַמען אויך די שבועה, וואָס כּ'האַב מיין פאַטער אַמאָל געגעבן נקמה צו נעמען פאַר אים...
 — איך פאַרשטיי זיך, פאַטער, — האָט סײַ-סלאָ אים געענטפערט מיט אַ צוטרוילעכן טאָן און דערביי אים אַ צאַרטן גלעט געטאָן איבערן אַקסל, — איך פאַרשטיי... אָבער מיר מוזן שטענדיק גוט געדענקען, אַז מיר לעבן שוין איצט אין נייע צייטן און אַלטע ווערטער, אפילו אַטע שבועות, טאַרן אונדז שוין ניט שרעקן מער... — זי האָט זיך צוגעבויען צו אים אַביסל נאָענטער און שטילער געבויען רעדן: — איך האָף, פאַטער, אַז ס'איז קאַר פאַר דיר, אַז אין אונדזער אַלטער רעזערוואַציע, צום שמוציקן "האַגאָן" מיטן לאַך אין האַך פאַרן רויך — וועלן מיר זיך שוין קיינמאַל מער ניט צוריק-קערן... סיידין... — זי האָט שווער אָפּגעזיפצט, — סיידין מען וועט אונדז מיט שטריק אַהין שלעפּן... — זי האָט זיך צוגעבויען נאָך נאָענטער: —

איך וויל, פאטער, און האָס זעלבע וויל אויך מיין מעי־טסאָ, דער מאַן מיינער, אַז אונדזערע צוויי ייטגלעך זאָלן ניט נאָר ענדיקן די שול, וואו זיי לערנען זיך איצט, נאָר אויך באַזוכן דעם ווייסן מאַנס אַ קאַלעדזש, קיין אונטערשייד צי אין פלעגסטעף, אין טוסאַן, אָדער אין אַן אַנדער שטאַט, — אַ ציטער זאָט דורכגעטרייסלט איר גאַנצן קערפער, — אין מיין קאַפּ האָב איך אַלץ שוין אויספלאַנירט: — מיר'ן אַלע דאָ, אין דער היים, אַרבעטן שווער, כדי צו קענען זיי אַרויסהעלפּן... איך האָב געהערט וועגן אינדיאַנער, וועלכע פאַרנעמען איצט הויכע שטעלעס אין דער וועלט פונעם ווייסן מענטשן... פאַרוואָס זאָלן אונדזערע צוויי זין זיך ניט דערשלאָגן צו דעם זעלבן?... — און וואָס איז וועגן אונדזער גלויבן?... וועגן אונדזערע פון דורות־אַלטע פירונגען? — האָט דער שווער טיף איר אַריינגעקוקט אין די אויגן און אַ ווייטאַק זאָט געקלונגען אין זיין קול, — צי ווילסטו אפשר, אַז דייע קינדער זאָלן ווערן אויס אינדיאַנער? זאָלן נעמען גיין צו די מיסיאָנערן אין זייערע קלויסטערס?!

— ניין, פאָטער! — זי האָט אַן אַנטשלאָסענעם דרייגעטאַן מיטן קאָפּ אויף בנין, — דאָס וויל איך זיכער ניט! אמת, איך בין ניט קיין געדערנטע, אָבער איך האָב אויגן און איך זע, אַז טאַקע דאָ, ביי אונדז אויף די רעזער־וואַציע געפֿינען זיך קלויסטערס פון פאַרשידענע גלויבנס, וואוהיין יעדער גלח שרעפט אונדז באַזונדער... זאָג איך, און עס דאַרף זיין דאָ נאָך איין קלויסטער, נאָך איין גלויבן — אַן אינדיאַנישער.

הערצאָר האָט איצט שוין געקוקט אויף דער שנור מיט וואַרעמע, דאַנקבאַרע אויגן און פון זיין מויל האָבן זיך אַרויסגעריסן עטלעכע טיפישע געוועה־קלאַנגען, וועלכע דריקן אויס גרויס צופרידנקייט: „האַ!... האָ!... האָ!...“ דערנאָך האָט ער צוויי מאל איבערגע־חזרט: „לאַ... לאַ...“ וואָס מיינט: „אַט דאָס איז עס!“ און צוגעגעבן: — דו רעדסט קלוגע רייד, טאַכטער מיינע. „אַה־ייה־היה!“ (אַ דאַנק דיר!).

— ריכטיק! — האָט מעי־טסאָ אַ צופרידענעם שמיכל געטאָן און צוגעגעבן: — וואָס מיך פאַרנעמט איצט, איז ווי אַזוי פטור צו ווערן פון דעם הונט, פון טאַמסאַנען? זיינע דעצטע ווערטער זיינען געווען, אַז, מעגלעך, נאָך מאַרגן, וועט ער קומען זיך אַפצורעכענען מיטן טאַטן.

— זאָל ער קומען, — האָט סי־סלאָ באַמערקט, — וועט ער שטיין און בילן ווי אַ הונט. דער פאָטער וועט אים אפּידו קיין איינציק וואָרט ניט ענטפערן.

— זייער פיין, — האָט מעי־טסאָ אַן איראַנישן שנייכל געטאָן, — און וואָס אויב ער וועט אַנפאַנגען אַ געשלעג?

— דו דענקסט, אַ זאָנעלכעס איז מעגלעך? — האָט סי־סלאָ זיך ניט געגלויבט.

— זייער מעגלעך! — האט דער מאן זי פארזיכערט. — האסט באדארפט זיי וואָ פריער ביידן זען זיך וואָלגערן אין זאָמער און קלאָפן איינער דעם צווייטן.

— וואָס-זשע איז דיין עצה? — האָט זי געוואָלט וויסן.
 — מיין עצה איז, אַז דער טאַטע זאָל אַוועק פון דאַנען אויף אַ שטיק צייט... ביז יענער משוגענער זועט זיך באַרוואַיקן.
 — יוואוהיין קען ער גיין? — האָט זי געוואָלט וויסן.
 — פאַרוואָס ניט צו דער שוועסטער באַזיג-באַזיג אין דער רעזערוואַ-ציע?... כוואַיס, אַז ס'איז זייער ענג ביי איר אין האַגאַן... ס'איז אַבער בלויז אויף אַ קורצער צייט...

דער פאַטער האָט מיטאַמאַל אַ פאַטש געטאַן מיט איין האַנט אין דער צווייטער אַוּ, פון אויפֿרענגונג, זיך אַזש אַ הויב־געטאַן פון אַרט:
 — הערט קינדער, איך האָב אַן אויסגעצייכנטן פּלאַן!
 — וואָס איז דיין פּלאַן?! — האָבן ביידע, דער זון מיט דער פרוי, געוואָלט וויסן.

— זאָגט קינדער, געדענקט איר נאָך אַנדזער אַלטן האַגאַן, אין קע"ב אַאָבער וואָלד, אויפן צפון זייט פונעם גרענד קעניאַ? ... מיר האָבן אַמאַל געוואוינט דאָרטן אַ פאַר זומערן.

— זיכער געדענקען מיר אים! — האָבן ביידע באַשטעטיקט.
 — טאָ פאַרוואָס, זאָגט מיר, זאָל איך זיך איצט ניט פאַרקלייבן אַהין אויף היינטיקן זומער?... זאָל זיין, ווי איר זאָגט, ביז אַלץ וועט זיך איינ-שטעלן... דו, זון, וועסט פאַרברענגען דאָרטן מיט מיר בלויז איין טאַג: וועסט מיר דאָרפן העלפן צערעכט מאַכן דעם האַגאַן און אויסגראַבן אַ גאַרטן... — ער האָט זיך פריילעך צעלאַכט: — איר האָט זיכער פאַרגעסן וואָס פאַר-אַ גוטע, שוואַרצע ערד עס איז דאָרטן פאַראַן... כוועל אויך מיט-נעמען מיינע שמידעריי אינסטרומענטן, אויך אַביסל זילבער און טוירקויז שטיינדלעך און וועל אויסשמידן פאַר אייך אַלעמען צירונג...
 — זיינע אויגן האָבן געלויכטן מיט פרייד.

דער זון מיט דער פרוי האָבן זיך איבערגעקוקט מיט ניט קיין זיכערע בליקן.

— אַבער ווי אַזוי וועסטו, פאַטער, קענען זיין איינער אַליין אין אַזאַ פאַרוואַרפענעם ווינקל אין וואָלד? — האָט די שנור זיך געשראַקן, — פאַראַן דאָרטן אַ סך ווילדע, געפערלעכע חיות.
 דער אַלטער האָט אַ זיכערן שמיכל געטאַן און אַ צעפיר־געגעבן מיט די אַקסלען:

— נישקשה, טאַכטער, הער־אַראַ איז נאָך אַלץ אַ נעוועהאַ אינדיאַ-נער און פאַרמאַגט נאָך גענוג כוחות זיך צו פאַרטיידיקן, בפרט נאָך מיט

דער הילף פון זיין לאנגן, זייער שארפן מעסער.
 — גוט פאטער, — האט מעי-טסא, נאך א קורצן טראכטן, צוגעשטימט,
 — איך דענק, אז האס איז דער בעסטער פלאן. איך וועל נאך היינט אי-
 בעררעדן מיט אונדזער האפטי שכן. ער איז א גוטער מאן און וועט מיר
 זיכער לייזן אויף דריי טעג איינעם פון זיינע איינלעזן, וועלן מיר טאקע
 מארגן גאנץ פרי פארפאקן די נויטיקע זאכן און זיך לאזן אין וועג-אריין.

ער האט געווארפן א פרעגנדיקן בליק צו דער פרוי:

— וואס דענקסטו וועגן דעם?

— דענט איר בידע זיכער, אז איר געדענקט דעם וועג? — האט זי

געוואלט וויסן.

ביידע מענער האבן א זיכערן שאקל געטאן מיט די קעפ.

— טא האר זיין מארגן אין דער פרי, — האט זי באשלאסן און צוגע-
 געבן: — און זעט טרעפט זיך אויפן וועג מיט וואס ווייניקער מענטשן.

ביידע מענער האבן ווידער צושטימיק אנטגעבויגן זייערע קעפ. — — — — —

אויפן צווייטן פרימארגן, נאך איידער די זון איז אויפגעגאנגען, האבן
 זיי באלאדן דעם געליענעם אייזל מיט די נויטיקע מכשירים און שפיין
 און זיך געלאזט אין וועג אריין. זיי האבן אויסגעמידן, אויף וויפל מעגלעך,
 די הויפט-וועגן, זיך פארויכטיק געשלייכט איבער שמאלע, פארשאטנטע
 טעעושיקעס.

די נאכט האבן זיי פארבראכט שוין אין קעי-באבער וואלד און ערשט
 מיטאג צייט, נאך א היפשו ארומבלאנדזשען, זיך ענדלעך דערקליבן צו דער
 געדיכט-פארוואקסענער לאנקע, מיטן האלב-צעשטערטן האגאן אינדערמיט.
 דער פאטער איז דאס ערשטע ארומגעגאנגען די לאנקע, אפגעזוכט,
 דינקס פונעם האגאן, א מיל-טיפן אויפרייס אין טאל, וועלכער איז פון
 אויבן געווען טיילווייז פארדעקט מיט א געדיכטן „עספען“ קוסט, וועמענס
 האלדענע, פלאטערנדיק-רוישיקע בלעטער האבן ווי געווארנט ניט צוקומען
 צו-נאענט צום אפגרונט.

אויף א וויסן פלאכן שטיין, איינגעגראבן אין גרונט, האבן בידע איי-
 דיגער זיך אוועקגעשטעלט און, דאס ערשטע, באדאנקט די געטער פאר
 דער געלונגענער רייזע. דערנאך האט מען אויפגעקאכט אביסל קאווע, אי-
 בערגעכאפט און זיך א נעם געטאן צו דער ארבעט.

די וועווערקעס, די טויבן און אפילו די פויגע פעטע וואלד-הינער האבן
 נאר אפגעקוקט פון די צווייגן און זיך ווי געוואונדערט, וואס הא אזוינס קומט
 פאר. טשיפמאנסק, וועלכעקע חזירימלעך און פארשיידענע מינים מיט
 האבן זיך באמיט וואס שנעלער אפצוטראגן זיך אין וואלד אריין און עטלעכע
 צעשראקענע האזן האבן היך געהאלטן אין איין ארומיאגן היין און צוריק.

איבער דער לאַנקע, אַ פּאַר מאָל זיך פּלוצלונג אָפּגעשטעלט אינדערמיט, ניגעריק באַטראַכט די געסט און ווידער פאַרשוואונדן.

אַ צאָל הירשן-קעפּ האָבן אָפּט אַרויסגעקוקט פון וואַלד און, ווי ס'ווייזט אויס, ניט געקענט באַשליסן צי די צוויי נייע באַשעפענישן אויף דער לאַנקע זיינען פריינט צי שונאים.

אַונטצו, ווען דער קעניאַן, פון אונטן, האָט זיך גענומען פּוצן אין זיינע ביינאַכטיקע שוואַרץ-בלויע קליידער און דער וואַלד, פון אויבן, האָט זיך גענומען אַליין איינשולעפּערן אין רויש פון זיינע ביימער — איז שוין די גאַנצע אַרבעט געווען פאַרענדיקט. דער האַגאַן איז געווען צערעכט-געמאַכט און באַוואַרנט מיט אַ שטאַרקער טיר, די לאַנקע אויסגערייניקט, אַ פייער-פּלאַץ איינגעשטעלט און בעבן האַגאַן איז שוין געשטאַנען, פון פרישן האַלץ, אַ געמאַכטע באַנק און אַ נידעריק טישעלע פאַרן עסן און פאַר דעם אַלטנס זיבער-שמידעריי.

די נאַכט זיינען זיי ביידע איבערגעשלאָפּן אין האַגאַן און גאַנץ פרי, נאָך אַביסל קאווע, מיט אַ צובייס, האָבן זיי זיך געזעענט :

— גיי אַהיים, זון, און זאָרג זיך ניט פאַר מיר. זאָג דיין ווייב, אַז כוועל פאַר איר דאָ באַכט אַ פאַר שיינע האַרדזבענדער, אויך רינגלעך פאַר דיר מיט די קינדער.

— גוט, פּאַטער, ווע, זיי פאַרויכטיק. אויב וועסט באַגעגענען אַ „שאַש“ (אַ בער), אָדער אַ „נעשוואַיטסאַ“ (אַ באַרג-לייב) — טרעט זיי אָפּ דעם וועג. אַ גרויסע קלאַפּער-שלאַנג האָב איך געכטן אַליין פאַרטריבן אין וואַלד.

— זיי רואיק, זון; דער „גרויסער גייסט“ וועט מיך אָפּהיטן און איר, צוזאַמען מיט מיין גרויסן, שאַרפן מעסער — וועלן טאָן דאָס זעלבע.

— איך בין זיכער אין דעם! — האָט מעיטסאַ זיך צעלאַכט און אַ טרייב געטאָן דעם אייזל, — קומענדיקע וואָך וועל איך דאָ ווידער זיין.

— גוט. כוועל וואַרטן אויף דיר.

דער אייזל האָט זיך ניט ווילנדיק אַ ריר געטאָן פון אַרט. ער האָט שוין פון אַ היפּשער צייט ניט געקייט אַזאַ זאַפטיקע, געשמאַקע גראַז און ניט געהאַט איבער זיך אַזאַ קילן, געדיכטן שאַטן. — — — — —

עס האָבן זיך פאַר הערראַראַן אַ קייקל געטאָן אַ רייע גאַלדענע טעג און קילע, וואַפטיקע נעכט. יעדן פרימאָרגן פלעגן די אַרומליפּנדיקע וועווער-קעס, אויפן דאָך פון זיין האַגאַן, אים אָנזאָגן, אַז די זון האַלט אין אויפגיין און ווען ער פלעגט אַרויס אויף דער לאַנקע, האָבן אים שוין די טויבן באַ-גריסט מיט זייער פריינטלעכן וואַרקען. כמעט אַלע וואַלד-באַשעפענישן, אַחוץ די ווילדע קעץ און די קליינע, רויטלעך-ברוינע, פלינקע פּוקסלעך, האָבן זיך אין עטלעכע טעג היפּשעך צוגעוואוינט צו אים און פלעגן רואיק

אָנגיין מיט זייער אַרט לעבן.

אמת, אַ פּאַר מאָל, ווען עס האָט אים אויסגעפעלט אָביסל שפיץ, זיינען פון וואָלד פּאַרשוואַנדן אַ פּאַר הינער אָדער טויבן, אָבער זייער צאָל איז אַזוי גרויס געווען, אַז עס האָט זיך לחלוטין ניט אָנגעזען.

ער פלעגט אויפשטיין מיטן זונען־אויפגאַנג, זיך אַרומוואַשן מיט קאַל־טער וואַסער פונעם קוואַל, זיך אַוועקשטעלן אויף זיין שטענדיקן אַרט, אויפן ווייסן, פּלאַכן שטיין, ביים אַפרייס פון קעניאַן און דאַנקען דעם „גרויסן גייסט“ פאַרן נעכטיקן גליקלעכן טאַג לעבן און בעטן פאַר ניט קיין ערגערן היינט. דערנאָך פלעגט ער אָפעסן און זיך גלייך אַ נעם טאַן צום גאַרטן. און דער גאַרטן זייער, אַ געשפּיזטער פון פּרוכטבאַרער ערד, פון גענוג זונען־שיין און קיין קוואַל־וואַסער, האָט זיך וואונדערלעך פּאַנאָדערעגוואַקסן און אים פאַרשאַפן דעם גרעסטן פאַרגעניגן. אַחבעטנדיק אין גאַרטן האָט ער גערעדט צו יעדן פּלאַנץ, ווי צו אַ לעבעדיקער באַשעפעניש און זיי אַלעמען באַדאַנקט פאַר זייער וואונדערלעכן וואוקס און פאַר דער פּרייד וואָס זיי פאַר־שאַפן אים. בייטאַג פלעגט ער, אַממערסטן, רוען און די פאַרנאַכטן פלעגן פאַריבער אין שמיידן זיכער־צירונג פאַר דער שנור מיט די קינדער און אין באַוואונדערן דעם פאַרבן־שפּיל פון קעניאַן.

און די וועוועחקעס, די טויבן, די הינער, אָפט אויך אַ צאָל הירשן מיט זייערע יונגע, פלעגן איינדימלען, זיך צוהערנדיק צו די מעלאָדישע קלאַנג־גען פון זיין העמערל און דאַטע איבער דער קליינער קאָוואַלע אויפן גי־דעריקן טישל.

מע־י־טסאַ פלעגט קומען יעדע צוויי וואָכן, מיטברענגען אָביסל שפיץ, איבערגעבן גרוסן פון דער פרוי מיט די קינדער און דערציילן, ווי גוט עס וואַקסט אויף זייער פעלד דער קאַרן און די אַספּאַלפּאַ. און אליין פלעגט ער באַוואונדערן דעם טאַנסט גאַרטן און זיך פרייען, וואָס דער טאַטע פילט זיך דאָ אַזוי גוט, און איינמאַל האָט ער געבראַכט מיט זיך אַ גוטע בשורה, אַז דער הונט, דער שונא זייערער, ניק טאַמסאַן אַרבעט שוין מער ניט אין זייער רעזערוואַציע. ער האָט זיך, פאַר עפעס, צעקריגט מיטן אָגענט און יענער האָט אים אַוועקגעשיקט.

און יעדעס מאָל, ווען מע־י־טסאַ פלעגט אַהיים גיין, פלעגט אים שוין איצט דער פּאַטער מיט שטאַלץ מיטגעבן אַ היפש פעקל מיט גרינוראַג און אַ צאָל הינער און טויבן, און ביידינס פנימער האָבן דערביי געלויכטן פון פּרייד.

אַ אינטערעסאַנטע פּאַסירונג איז איינמאַל געשען אין אַ פּרימאַרן, אויף דער פינפטער וואָך פון הע־ראַ־ראַס וואָלד־לעבן, ער איז געזעסן אויף זיין באַנק, פאַרן פייער־פּלאַץ, זייער לאַנגזאַם געטרונקען זיין טאַסע קאַווע און

עס צוויי מאָל אַ דעק געטאָן און ערשט דאָן — עס שנעל אַ נעם געטאָן אין מויל און זיך גענומען רוקן, אַלץ אויפן בויך, צוריק אונטער זיין קוסט. דאָרטן האָט ער עס גענומען געשמאַק עסן, וואָרפנדיק אַפטע בליקן אויף זיין ברויט־געבער.

און דעם בערס באַוועגונגען זיינען אַזוי קאָמיש געווען, אַז דעם אַלטנס שרעק איז זיך ווי צערונגען און אים האָט זיך אפילו פאַרוואַלט לאַכן. דאָך האָט ער ניט אויפגעהערט צו באַגריסן דעם גאַסט און ווען יענער האָט גע־ענדיקט דאָס שטיק ברויט און ווידער אַ קוק געטאָן צו אים, האָט ער אים צוגעוואָרפן נאָך אַ שטיק.

דעם מאָל איז דאָס ברויט געפאַלן אַביסל באַענטער צו אים אַזיין. דער בער האָט זיך איצט אַביסל ושנעלער, ווי פריער, אַרויסגערוקט פון אונטער זיין קוסט, אָבער זיך פאַרהאַלטן אויפן אָרט, וואו דאָס ערשטע שטיק ברויט איז געפאַלן. ער האָט באַשמעקט דאָס גראָז, אויפגעקליבן מיט דער צונג צוויי געבליבענע ברעקלעך און אַ פאַרטראַכטן קוק געגעבן אויף הע־ראַראַן, פונקט ווי ער וואָלט געוואַלט פּרעגן ביי אים אַן עצה ווי ווייטער זיך נוהג צו זיין.

האָט דער אַטער איצט עטוואָס געביטן דעם ווערטער־צוזאַמענשטעל פון זיין באַגריסונג: — „אינד־אַה־סיקיז־שאַש!“ (איך בין דיין פריינט, בער!) און אים אַ וואָרף געטאָן אַ דריט שטיק „פיקי“ צום סאַמע מויל.

דער בער האָט אונטערגעכאַפט דאָס ברויט, זעט אויס, מיט פאַרגעניגן, עס אויפגעגעסן, דערנאָך זיך שוין אַ סך זיכערער אַ רוק געטאָן צום צווייטן שטיק, עס אַריינגענומען אין מויל, זיך איצט שוין אויסגעדרייט מיט דער פלייצע צו הע־ראַראַן, צוריק צוגעגאַנגען צו זיין אָרט, זיך אַוועקגעלייגט, שוין האַלב אויסערן קוסט, און גענומען קייען דאָס ברויט. דערנאָך האָט ער זיך אויפגעשטעלט, ווידער אַ קוק געטאָן אויף זיין שפּיטער און לאַנגוואָם זיך געלאָזט גיין אין וואַלד אַריין.

און אַזוי האָט זיך עס איינגעשטעלט: דער בער פלעגט קומען יעדן פרי־מאָרגן, אויסהערן זיין שפּיטערס באַגריסונגען, אויפּעסן זיין פאַרציע ברויט און צוריק אַוועקמאַרשירן אין וואַלד. אָבער מיט אַ וואָך שפּעטער פלעגט ער שוין ניט אַוועקגיין ומער, נאָר זיך פאַררוקן אונטער אַ קוסט און געשמאַק איינשלאָפן. און עס האָט אים ווייניק וואָס געאַרט וואָס זיין ושכן טוט. אָבער יעדעס מאָל, ווען דער אַלטער פלעגט אויסרופן: „האַלאַ, סיקיז־שאַש!“ — פלעגט ער אויפהויבן דעם קאָפּ, עפעס אַ ברום טאָן און ווייטער איינשלאָפן. און ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס לויט דעם געוועהאַ גלויבן זיינען בערן און קלאַפּער־שלאַנגען געווען פאַררעכנט פאַר שלעכטע גייסטער, האָט זיך דער אַלטער אין די קומענדיקע וואָכן אַזוי צוגעוואוינט צום בער און יענער צו אים, אַז דער בער פלעגט גלייך פון וואַלד צוקומען צום האַנגאָן צו קריגן

זיין פארציע ברויט פון הער-ראס הענט און ער פלעגט זייער הנאה האבן, ווען דער אלטער פלעגט אים נעמען קראצן אונטער די פאטועס און אין דער פלייצע. ער פלעגט דאן אפט אזוי אפפאנגען צו ברומען פון גרויס פארגעניגן.

אין די טעג, ווען מעיטסאָ פלעגט קומען באַזוכן דעם פאָטער און אים ברענגען אַביסל שפייז, פלעגט דער בער זיך אינגאנצן ניט באַווייזן, אָבער דער אלטער האָט אויף זיכער געוואוסט, אַז ער ליגט ערגעץ-וואו, ניט ווייט, אַ באַהאַלטענער אין די קוסטן. און ווען ער האָט אים איין מאָל אין אַזאַ טאָג געפונען נעבן קוואַל און אים אַ וואַרף-געטאָן אַ שטיקע „פּיקי“, האָט דער בער בלויז אַ קוק געטאָן אויף דעם און איז אַוועק.

ס'איז קענטיק געווען, אַז ער איז ווייט ניט צופרידן מיט זיין פריינטס גאסט און ער זעעט אפילו אַנהאַלטן דעם ברוגו אויפן צווייטן פרימאָרגן. נאָכדעם ווי מעיטסאָ איז שוין געווען אַוועק, ער פלעגט זיך ניט באַווייזן אויף דער לאַנקע ביי הער-ראַס פלעגט אים ניט אַ רוף טאָן עטלעכע מאָל: „האַ-ביש ווהיל אַהאַ סי-די-קי, שאַט? !“ (וואוּ ביסטו, ברוּדער בער? !) — ערשט דעמאָלט פלעגט ער, ניט איינדיק זיך, אַרויסקריכן פון זיין באַ-העלטעניש, אַרומשמעקן די לופט. קריגן זיין פאָרציע ברויט און ביסלעכווייז זיך באַרואיקן.

מעיטסאָען האָט דער פאָטער גאַרניט דערציילט וועגן זיין פריינטשאַפט מיטן בער, צוליב צוויי סיבות: ערשטנס, כדי אים ניט אַנצושרעקן און צווייטנס, צוליבן שלעכטן שם אַלס ביזע גייסטער, וואָס בערן פאָרנעמען אין דעם גלויבן פון די געוועהאַס. — — — — —

דער זומער האָט שוין געהאַלטן ביים פאַרגיין. די בלעטער אויף די ביימער און קוסטן האָבן זיך גענומען אַנגיסן מיט געלע און רויטע פאַרבן פון אַלערליי שאַטירונגען, די גראַזן זיינען געוואָרן שיטערער און די בלומען צווישן זיי זעלטענער.

די בייטאַגיקע לופט איז געוואָרן הייסער, די ביינאַכטיקע פיל קיָער און דער שאַרפער ריח פון סאַסנעס איז אין די פרימאַהנס און אין די פאַרנאַכטן, געוואָרן פיל שטאַרקער.

און דער גרענד קעניאַן איז גאַרניט מיד געוואָרן עטלעכע מאָל אין טאָג, לויט דער שפּיל פון די זונען-שטראַלן, צו בייטן זיינע הונדערט פאַרביקע קליידער. פאַרבן, פאַר וועלכע די רעגן-בויגנס האָבן אויסגעזען שוואַך און בלייך.

איינמאָל, פאַרנאַכט צו, איז הער-רע-ראַס געזעסן אויף זיין געוויינלעכן אָרט פאַר זיין נידעריקן טישל און צווינגענדיק עפעס אַ ליד, זיך באַמיט אויס-צוקאַרבן אויף זיין קליינער קאָוואַדלע, אַ זילבערנע רויז פאַר דער שנורס

האַלדזבאַנד.

די ווערערקעס האָבן זיך שוין געהאַלטן נעבן זייערע נעסטן און די טויבן מיט די הינדער האָבן געזוכט אַלץ באַקוועמערע צווייגן פאַר דער נאַכט. דער בער איז געלעגן אונטער אַ ניט ווייטן קוסט און זיך ווי צוגעהערט צום אַלטנס געזאַנג.

— האַ-האַ-האַ! — האָט זיך מיטאַמאַל דערטראָגן פון וואַלד אימעצנס אַ רוף.

הער-האַ-האַ, אינציטיק מיטן בער, אויסגעדרייט דעם קאַפּ אין ריכטונג פון די קלאַנגען.

— האַ-האַ-האַ! ... וואו ביסטו?! — האָט דאָס קול זיך ווידער דער-טראָגן, דעם מאַל שוין היפּשלעך נאַענטער און דערצו אין באַגלייטונג מיטן טופּען פון אַ פּערדס טלאַען.

אַ מחנה דערשראַקענע טויבן האָבן זיך אַ יאָג געטאַן פון דער ריכטונג פון קול און דער בער האָט זיך שנעל אַ הויב געטאַן פון זיין אָרט, אַ בייזן ברום געטאַן אין יענער ריכטונג און זיך פאַררוקט אונטער אַ רייע ווייטער-דיקע קוסטן.

— אַפּנים אַ פאַרבלאַנדזשעטער ... מעגלעך אַ גאַסט פונעם האַטעל ... — האָט דער אַלטער אומצופרידן אַ טראַכט געטאַן, — זאָג ער בעסער ניט קומען אַהער ... ס'איז בעסער זיך ניט אַפּצורופן ... ער וועט שוין אַליין געפינען דעם וועג צוריק אין האַטעל ...

דאָס טופּעניש פון פּערדישע קלאַען האָט זיך גענעל גענומען דערנעבן-טערן און מיט אַ פאַר מינוטן שפּעטער איז פון צווישן די ביימער אַרויס-געפאַרן אויף דער לאַנקע אַ רייטער, מיט אַ ביקס איבער דער פלייצע און אַ רעוואַלווער אויפן גאַרטל.

הער-האַ-האַ האַרץ האָט זיך מיטאַמאַל אַ ווילדן הייב געטאַן און גלייך גענומען זינקען: ער האָט אין רייטער דערקענט דיק טאַמסאַנגען. ער האָט לאַנגזאַם אַוועקגעלייגט אויפן טישל דעם האַמער מיט דער דלאַטע, וועלכע ער האָט צו יענער צייט געהאַלטן אין די הענט, געוואַלט זיך אויפשטעלן, אָבער זיך ניט געקענט רירן פון אָרט. אין קאַפּ האָט ביי אים גענומען הייבן, פונקט ווי מען וואַלט אַהין געווען אַריינגעשטעלט איינע פון יעדע גרויסע „טאַם-טאַם“ פויקן, אין וועלכע זיי, די נעוועהאַס, קלאַפּן אין צייט פון זייער „פיייער-טאַנץ“.

ניק טאַמסאַן איז פלינק אַראָפּ פון פּערד, פאַרוואָרפן דאָס צוימל אויף אַ קוסט, שטייפער פאַרדרייט דאָס קורצע, געדיכט געפלאַכטענע, פּערד-בייטשל אַרום זיין האַנט און לאַנגזאַם זיך געלאָזט גיין צום אַלטן. זיין פנים איז פול געווען מיט שפאַט און נצחון.

הער-האַ-האַ זיך ענדלעך באַהערשט און זיך לאַנגזאַם אויפגעשטעלט,

ניט אפדענדנדיק זיינע בליקן פון טאמסאָנס פנים.
 — אזוי הייסט עס, — האָט דער לעצטער גענומען רעדן מיט שפּאַט,
 — אין קעיי-באָבער וואָלד האָסטו זיך פון מיר באַהאַלטן?! אָבער ווי פּאַסט
 עס פאַר אַזאַ בראַוון בעוועהאַ אינדיאַנער, ווי דו ביסט?! ... דו שטאַמסט,
 דאַכט זיך, פון גאַר גאַר גרויסע „טשיפּס“?! ... פּע, ניט שיקן! ... אייער
 גרויסער פירער מאַנ-נע-לי-טאַ וואָרט עס זיכער ניט געטאַן... — ער
 איז זיך פאַרגאַנגען אין אַ שפּאַטישן געלעכטער.

דער אַלטער האָט געפילט ווי אַ העלישער פייער צעברענט זיך אין זיין
 ברוסט, ווי יעדער איינער פון זיינע מוסקולן שטייפט זיך אָן מיט אַ וואַנזניקן
 וואונטש זיך אַ שליידער צו טאַן אויף אַט דעם פאַרפלוכטן יונג, וואָס שטייט
 דאָ פאַר אים און באַליידיקט אים אזוי שטאַרק. ער האָט דערביי אויך אַ
 טראַכט געטאַן וועגן זיין לאַטגן, שאַרפן מעסער, וועלכער הענגט אזוי רואיק
 אויף דער וואַנט פון זיין „האַגאַן“ און אין מוח האָט אָפגעקלונגען דעם טויטן
 פּאַטערס לעצטע בקאַשה: „געדענק, הער-רוא, זון מיינער... ווען דו וועסט
 אויסוואַקסן, וואָסטו נקמה נעמען פאַר מיר, פאַר דער מאַמען, פאַר אונדזער
 גאַנצן שבט... זע פאַרגעס עס ניט!...“

ער האָט זיך אָבער פון אַרט ניט געריירט. אַנטקעגן זיין שאַרפן מעסער,
 וועלכן ער האָט דערצו ניט געהאַט אין דער האַנט, האָבן שפּאַטיש געשוואַרצט
 די צוויי קיילעכדיקע לעכלעך פון זיין שונאס ביקס מיטן רעוואָלווער. און
 דערצו האָבן נאָך אין זיינע אויערן אָפגעקלונגען דער שנוחס ווערטער וועגן
 דער נייער צייט, וועגן זייער נייעם, בעסערן לעבן, וועגן איר טרוים צו זען
 אירע קינדער צווישן די פירער סיי פון די ווייסע, אזוי אויך פון איר שבט...
 „ניין!“, — האָט ער פּעסט ביי זיך באַשלאָסן, — „ער וועט זיך קאָגן“

טראַלירן, וועט ניט צעשמערן די קינדערס לעבנס...“
 ער האָט טיף אָפגעכאַפט דעם אַטעם און, מיט אַ געמאַכטער רואיקייט,
 אַ פרעג געטאַן:

— זאָג טאָמסאָן, וואָס ווילסטו?... נאָך וואָס ביסטו, אייגנטלעך, גע-
 קומען אַהער?

— וואָס איך וויל?! — האָט טאָמסאָן בייז געענטפערט, — נאָך וואָס
 איך בין געקומען אַהער, פרעגסטו?! איך וויל און איך בין געקומען אַהער
 כדי דיר, אַ חוצפּהדיקן בעוועהאַ הונט, אַנווייזן דיין אמתן אַרט!... מיט
 אַ בייטש דיר דערווייטן, אַז מיר, די ווייסע מענטשן, זיינען די בעלי-בתיים
 דאָ אין לאַנד, ניט דו, מיט דייער לויזיקע אינדיאַנער... דיין אייגענער זון
 האָט מיר דאָ ניט לאַנג צוריק, ניט ווילנדיק, אַנגעוויזן די ריכטונג צו דיין
 באַהעלטעניש...“

ביי הער-רואַן אין קאַפּ האָט זיך אַ פּלאַנטער געטאַן אַ חוצפּהדיקער
 ענטפער, אָבער ער האָט אים פאַרשטיקט אין זיך און געשוויגן. געקוקט אים

גלייך די אויגן און געשוויגן.

— איז וואָס־זשע שוויגסטו ? — האָט טאָמסאָן סאַרקאָסטיש געלאַכט, עס טוט דיר איצט אפשר באַנק, וואָס האָסט זיך אָנגעפאַנגען מיט מיר ? — יאָ. — האָט דער אַלטער צוגעגעבן, — עס טוט מיר זייער באַנק און... און זיי מיר מוחל.

— אזוי ? — האָט טאָמסאָן זיך שפּאַטיש צעלאַכט, — דו בעסטט מחייה ? אָבער עס וועט ניט גיין... דו ביסט אַ כיטרער פּוקס : דו ווילסט זיך אויס־דרייען פון דער שטראָף...

הער־דער־אָ האָט אַזש פאַרביסן די ליפּן פון כּעס, אָבער מיט אַ געמאַכ־טער רואיקייט ווייטער גערעדט :

— אייערע גזחים דערציילן אונדז אזוי פיל וועגן די וואונדער פון קריסטנטום, וועגן ברוחדע ליבע, וועגן פאַרגעבונג... איז עס מעגלעך, אָז דו זאָלסט פון דעם אַרץ ניט האַלטן ?

— ניין ! — האָט טאָמסאָן ביין געענטפּערט, — ניט ווען עס קומט אין באַצוג צו אייך, אינדיאָנער ! בפרט נאָך אַזאַ אַלטן הונט ווי דו ! — ער האָט דערביי אַ שמייס געטאָן מיט דער בייטש איבער די בליסטשענדיקע כאַליעוועס פון זיינע רייט־שטייול.

הער־דער־אָ האָט קיין וואָרט מער ניט געענטפּערט. דאָס הענגענדיקע מעסער אויף דער וואַנט פון האַגאָן האָט זיך ווידער אַ וויג געטאָן פאַר זיינע אויגן און אַ געדאַנק האָט אים ווי אונטערהעזאָגט, אַז אַזאַ מעסער קען אַמאָל, אין די פּאַסיקע הענט, פיל מער ווירקזאַם זיין אפילו פון אַ געגענערס אַ ביקס מיט אַ רעוואָלווער צוזאַמען.

ניק טאָמסאָן האָט דערווייל געוואָרפן אַ בליק אַרום דער לאַנקע : — זע נאָר, אַ פיינעם האַגאָן זיך דאָ אויפגעשטעלט... — ער האָט געוואָרפן אַ בליק אויפן טישל, — אַ „בעש־לע־געי“ (זיבער שמידעריי) זיך האַינגעאַרדנט... — ער האָט פּלוצלונג, מיט איין שטויס פונעם פּוס, איי־בערגעקערט וואָס טישל און סיי דאָס געצייג, אַזוי אויך די שטיקלעך זילבער און טוירקויז שטיינדלעך זיינען זיך צעפּלויגן איבערן גראָז.

הער־דער־אָ האָט געפילט פונקט ווי יעדער מוסקול פון זיין קערפּער וואַלט זיך באַזומדער אַ ווילדן ריס געטאָן צו אַט־דעם ביטערן שונא זיינעם, אָבער ער האָט זיך באַמיט ניט צו רירן זיך פון אָרט. אים האָט זיך געדאַכט, אָז די שנור זיינע, די טייערע קלוגע סי־סלאָ, שטייט הינטער אים און שעפּטשעט בעטמדיק אים אין אויער אַרײַן — ריר זיך ניט פון אָרט, פּאַטער... שווייג... באַהערש זיך... האָסט דאָך מיר צוגעזאָגט... צוליב די קינדער...

טאָמסאָן איז דערווייל צוגעגאַנגען צום גאַרטן :

— זע נאָר וואָס פאַר־אַ פּראַכטפולן גאַרטן דו האָסט זיך עס דאָ איינגעאַרדנט !... זע נאָר וויפּל גרינוואָרג... אפילו בלומען...

דער אלטער האָט געמאַכט אַ פּאָר טריט צו אים :

— איך בעט דיך, טאַמסאָן, ריר נישט אָן מיין גאַרטן... כּיחָאָב זייער שווער אויף אים געאַרבעט...

— אזוי?! — האָט טאַמסאָן מיט אַ געמאַכטן מיטגעפיל איבערגעפרעגט, — האָסט טאַקע אזוי שווער אויף אים געאַרבעט? — ער האָט מיט צוויי קלעפּ פון פּוס איבערגעקערט די פאַרצאַמונג, און לאַכנדיק, מיט ביידע פּיס גענומען טרעטן די געוויקסן.

הערציראַ האָט אים אָנגעכאַפט פאַרן עק פון זיין רעקל און אים גע- פּראוואוט אַרויסציען פון גאַרטן, שרייענדיק אין שרעק :

— וואָס טוסטו? אַרום פון מיין גאַרטן!

האָט טאַמסאָן דאָן אָפּגעטראָטן אויף אַ שפּאַן צוריק און מיט דער בייטש אַ שמיס געטאַן דעם אַלטן איבערן קאַפּ.

אַ גרילצנדיקער, די לופט שפּאַלטנדיקער מלחמה-רוף פונעם נעוועהאַ שבת, האָט ווי מיט אַ שאַרפּן מעסער מיטאַמאַל צעשניטן די לופט און אָפּ- געקלונגען, סיי אין דער טיפעניש פון גרענד קעניאַן, אזוי אויך אין דער הויך פונעם וואַלד. ניק טאַמסאָן, אביסל אַ צעטומלטער פונעם שוידערלעכן קוויטש, האָט נאָך צייט געהאַט דעם צווייטן מאָל אויפצוהויבן זיין בייטש, אָבער הערדעראַ איז שוין געהאַנגען אויף אים און אים געשלעפט צו דער ערד. און קייקענדיק זיך, פעסט איינגעקאַמערטע איינער אין צווייטן, איי- בער דער לאַנגקע, האָבן ביידע מיטאַמאַל דערפילט, איינער מיט שרעק, דער צווייטער מיט פריד, און די ביקס האָט זיך אָפּגעריסן פון טאַמסאָנס פליי- צעס און איז ערוגעץ-וואו פאַרפלוין. איצט האָבן זיי זיך ביידע געהאַלטן פאַר די העלדער מיט זייערע לינקע הענט און מיט די רעכטע געקעמפט פאַרן באַזויץ פונעם רעוואָלוציער. און נאָך אַ געדאַנק האָט זיך געפלאַנגערט ביים אַלטן אין מוח, אַ געדאַנק וועגן דעם מייל טיפּן אַפרייס אין קעניאַן... טאַקע אָט דאָ ביט ווייט... אַ פּינף, זעקס שפּאַן, נישט מער... דער אַפרייס, וועלכער איז פון אויבן בלוז פאַרדעקט מיט די גאַלדענע, שטענדיק עפעס שעפטשענדיקע בלעטער פון אַן עספען קוסט... וואו ער דאַנקט און בעט הילף יעדן פרימאַרגן און אַרונט ביי זיינע געטער... זיי וועלן אים זיכער איצט העלפן...

אַהין האָט ער קעמפנדיק און קייקענדיק זיך געציפּט און עס איז אים דערביי גאַנץ ווייניק וואָס אָנגעגאַנגען די פּראַגע, צי וועט ער בלוזי אַראַפּ- שטויסן אַהין אין מיליקן אָפּגרוזנט אַט-דעם פּאַהאַסטן גוף פון זיין געגנער, צי ער וועט מיטפּאַלן מיט אים...

און ווען ביידע, קעמפנדיק מיט די לעצטע כוחות, האָבן זיך שוין געהאַט צוגעקייקט צום סאַמע זוים פון אַפרייס, שוין געפילט גאַר נאַענט דעם פלאַפּל פון די עספען בלעטער, איז די לופט מיטאַמאַל ווי פול געוואָרן מיט

א מעכטיקן ברומען פון א בער.

און צו זיי האט זיך גלייך דערטראגן דאס דערשראקענע הירושען פון א פערד און טאקע גלייך די אנטלויפנדיקע קלאנגען פון א פערדישן גאלאפ. — דאס איז מיין „שאש“, מיין בער! — האט א געהאנג א בלייך געטאן אין הער-ראדאס מוח און ער האט, מיט די לעצטע כוחות, גענומען שרייען: — „שיקא-א-נעל-ווי-סי-קיז!“ „שיקא-א-נעל-ווי-שאש“!... (העלף מיר, ברחדער! העלף מיר, בער!).

און א מוראדיקער ברומען איז געווען דער ענטפער. און שוין ליגנדיק אונטער טאמסאנען, כמעט ווי אינגאנצן אן כוחות, נעבן עספען קוסט, ביים טאמע זויס פון אפגרונט, האט דער אלטער מיטאמאל דערווען איבער זיך דעם בערס קאפ און דערפילט זיין ושוערן אטעם אויף זיין פנים.

— העלף מיר, „סיקיז!“ (פריינט), העלף מיר „שאש!“ (בער)! — האט ער אויסגעשריגן מיט די לעצטע כוחות.

דערפילנדיק דעם בער איבער זיך, האט טאמסאן ארויסגעלאזט א דער-שראקענעם געשריי, אפגעריסן הער-ראדאס האנט פונעם הענטל פון זיין רעוואלוער, אויסגעדייט עטוואס דעם לינקן אקסל אויף רעכטס און אריינגעשאסן דעם בער דריי קוילן אין זיין ברוסט-קאסטן.

דער בער האט א מוראדיקן ברום געטאן, א ברום אין וועלכן עס האט געקלונגען אי וויי, אי רציחה און דער אלטער האט פון אונטן ארומעט גע-זען, ווי דעם בערס ביידע פעדערשטע לאפעס האבן זיך א ליג געטאן אויף טאמסאנס שארבן און אים צעקוועטשט.

און אין דעם מאמענט, ווען הער-ראדאס האט דערפילט, אז ביידע קער-פערס, טאמסאנס און דעם בערס, האבן זיך גענומען גליטשן, איבער אים, אין קעניאן אריין, האט ער זיך אנגעכאפט מיט דער לינקער האנט אין שטאם פונעם עספען קוסט. און טאקע גלייך, ווי נאך ביידע קערפערס זיינען אריבערגעפאלן איבער אים, האט ער גיכער אינסטינקטיוו, ווי באוואוסטזיי-ניק, זיך עטוואס אונטערגעהויבן, אנגעכאפט דעם קוסט אויך מיט דער צוויי-טער האנט, זיך אפגערוקט פונעם אפרייסט און איז געבליבן ליגן א בא-וואוסטלאזער.

ווי לאנג ער איז אזוי געלעגן האט ער ניט געוואוסט. נאך ווען ער איז געקומען צו זיך, האט א האלבע זון זיך שוין געהאט באהאלטן, ווי אין א ראדברוינעם הימלישן טייך און בלויז די אויבערשטע טיילן פון די קעניאן טעמפלען האבן זיך נאך געבאדן אין שטראמען גאָלד, געמישט מיט פיאלעט.

ער האט זיך לאנגזאם אויפגעזעצט, זיך ארומגעקוקט, געפילט א שארפן ווייטאק אין יעדן גליד און גענומען אפוישן דאס נאך ניט אינגאנצן פאר-

טרוקנטע בלוט פונעם פנים. מיטאמאל, פונקט ווי א פארהאנג וואלט אראפ־געפאלן פאר היין פארנעפטלן זכרון, האט ער זיך הערמאנט וועגן אלץ וואס עס האט דאָ פאָסירט. ער האָט זיך מיט שרעק אַרומגעקוקט, זיך אויסגעצויגן אויפן בויך, מיטן קאָפּ איבערן קעניאַן, זיך גענומען איינקוקן אין דער טי־פעניש און רופן:

— וואו ביסטו „סיקיו“? וואו ביסטו מיין „שאַט“?

ער האָט גענישטערט מיט די בליקן איבער דער לענג און ברייט פון קעניאַן, אָבער קיינעם ניט געזען און קיינער האָט זיך פון דאָרטן ניט אָפֿ־גערופן.

כמעט ווי אויף אלע פיר, איז ער דערנאָך דערקראַכן צום קוואַל, צוערשט מיטן מויל צוגעפאלן צום קאלטן וואַסער, דערנאָך אינגאַנצן איינגעטונקען אין אים דאָס פנים. ער איז געלעגן באַוועגלאָז, געפירט ווי די קאלטע וואַ־סער גלעט זיין פנים, גיסט זיך איבערן האַלדז, ריזלט זיך איבער די אַקס־לען און איבער דער פלייצע.

דאָס וואַסער האָט אים אויפגעלעבט. ער האָט זיך לאַנגזאַם אויפגע־שטעלט, זיך באַמיט אויסצוגלייכן און איז טראַט נאָך טראַט, דאָס ערשטע צוגעגאַנגען צום גאַרטן. ער האָט, מיט באַלייכטערונג, אָפגעכאַפט דעם אַטעם, דערזענדיק, אַז בלויז אַ קליינע טייל פון די פלאַנצן זיינען געווען צעטראַטן. דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צום איבערגעקערטן טישל, באַטראַכט אַ וויילע זיינע גאַלד־שמיד אינסטרומענטן, וועלכע זיינען, צוזאַמען מיט די זיב־ער־טיילן און טוירקויז שטיינ־העלך פון דער שוורס האַלדז־באַנד, געלעגן צעוואַרפן איבערן גראַז. ער האָט אפילו געפרואווט זיך אייטבייגן, זיי אויפצוקלייבן, אָבער אַ שאַרפער ווייטאַק אין רוקן, האָט אים צוריקגעהאַלטן. דאָן איז ער צוגעגאַנגען צו היין שטענדיקן תפילה פלאַץ, צום ווייסן, פלאַכן שטיין, פאַרן סאַמע אָפרייט אין טאָל. ער האָט אַ וויילע באַטראַכט דעם האַלב־צעבראַכע־נעם עספען קחט, וועלכער האָט אים געראַטעוועט זיין לעבן, דערנאָך אויפ־געהויבן די בליקן צום הימל.

די זון איז איצט געווען אַ בלוטיק־רויטע, דריי־פערטל שוין אַ פאַרזונ־קענע אין אַ גאַלדענעם טייך, מיט פּיאַלעטענע ברעגן. לייכטע, ווייסע וואַלקנ־לעך, ערטערווייז דורכגעזאַפטע מיט ראַז, האָבן זיך לאַנגזאַם גערוקט צו מזרח צו.

הער־ראַד האָט, מיט האַלב פאַרזומרעטע וואיגן, זיך איינגעקוקט אין דער זון און ער איז זיכער געווען, אַז זי פאַרהאַלט זיך היינט עטוואַס לענגער ווי שטענדיק, בלויז צוליב אים, ווייל ער, איר געטרייער דינער, דער אַלטער בעוועהאַ הער־ראַד, האָט איר היינט עפעס זייער וויכטיקעס צו זאָגן, דאַרף היינט, מיט איר איבערשיקן אַ וויכטיקע שליחות אין ווייטן לאַנד, צום „גרויסן גייסט“, וואו אַלע אינדיאַנער העלדן און פירער געפינען זיך... און צווישן זיי — אויך זיין אייגענער פאָטער...

ווי געוויינלעך, האט ער אויך היינט תפילה געטאן און ווערטער, אבער אין אגענדאנק ניט אויפגעהערט צו בעטן איבערצוגעבן דעם פאטער, און ער האט היינט, ענדלעך, דערפילט זיין שבועה און האט, מיט דער הילף פון זיין „סיקיוז-שאַש“ (דעם פריינט, דעם בער) פארניכטעט איינעם פון די ביטערסטע שונאים פון זיין פאָלק. און נאָך אַ בקשה האט ער געהאט צום „גרויסן גייסט“ און צו אַלע גוטע גייסטער: ער וואָלט זיי זייער געוואָלט בעטן, און מען זאל זיי „שאַשן“ (די בערן) אַרויסנעמען פון דער צאל שלעכטע גייסטער, זיי ניט צוזאַמענגעבונדן מיט די „בייזע גייסטער“ — די קלאַפער-שלאַנגען... און אויב זיין בקשה קען ניט אָנגענומען ווערן פאַרן גאַנצן בערן-קראַך, טאָ זאל מען כאַטש מאַכן אַן אויסנאַם פאַר זיין בער, וועלכער האט ניט נאָר געראַטעוועט זיין לעבן, נאָר איז אַליין איך אומגעקומען דערהיי... די זון איז שוין אינגאַנצן פאַרשווינדן אין דעם גאַלדענעם טייך מיט די פּיאַלעטענע ברעגן, די ראַזע וואָלקנדלעך זיינען אין גרוי-ברוינלעכע פאַרוואַנדלט געוואָרן.

די טעמפלען אין גרעטד קעניאָן האָבן שוין פאַרביטן זייערע וואונדער-לעכע, פאַרנאַכטיקע, רויט-בלויע און געלע מאַנטלען אויף ביינאַכטיקע — פּיאַלעט און שוואַרצע.

די גאַלדענע שפיצן אויף די ביימער פון דעם קעי-באָכער וואָלד האָבן זיך גענומען אויסלעשן און די וואָלד-באַשעפענישן — זיך טרייטן צו דער נאַכט.

די וועווערקעס, טויבן און היינער האָבן זיך שוין אינגעאַרדנט אויף די צווייגן און בלוז צוויי האָזן מיט עטלעכע מינו זיינען, איינדיק זיך, אַרומ-געלאָפּן איבער דער לאַנקע און נייגעריק באַטראַכט און באַשמעקט דעם אַלטנס געצייג און די שטיקלעך זילבער און גרינע טוירקויז שטיינדלעך, צעוואַרפענע איבערן גראַז.

צוויי מוטער-הירשן האָבן פאַרזיכטיק אַרויסגערוקט פון צווישן די קוסטן זייערע שיינע, לאַנגע גאַלדיק-ברוינע קעפּ און באַטראַכט און אַרומגעשמעקט די להט. צוגעטוליעט צו זייערע זייטן, זייגען געשטאַנען צוויי יונגע הירש-לעך. זיי האָבן אויך נאָכגעטאָן די מוטערס באַוועגונגען. ס'ווייזט אויס, באַ-רואיקטע, האָבן זיי זיך אַרויסגערוקט אויף דער לאַנקע, אַ שיפע געטאָן דאָס גראַז און זיך אַוועקגעצייגט.

פון דער טיפעניש פון וואָלד האָבן זיך לאַנגזאַם גענומען אַרויסרוקן גע-דיכטע מחנות שאַנס, אָנגעזאַפטע מיטן גערויך פון סאַנסעס, און גענומען ווי אַרומשפינען יעדן בוים, יעדן קוסט באַוונדער מיט אַ ווייכער, פאַר-חלומ'טער, קילער, נאַכטיקייט.

— — — און דער אַלטער אינדיאַנער הערער-ראַ איז נאָך אַרץ געשטאַ-נען אויפן וויסן שטיין ביים סאַמע זויס פון קעניאַן, מיט די הענט אויסגע-שטרעקט צו דער פאַרגאַנגענער זון, און תפילה געטאָן צו זיינע געטער...

צוגאסט ביי די סיו אינדיאנער

ווי יעדן פרימאָרגן, אויף מיין שפּאַציר פון „אַטלאַנטיק ביז פּאַסיפיק“, האָב איך אויך יענעם פרימאָרגן אויסגערעכנט פּאַראַויס, פּאַרשטענדלעך — מיט מער אָדער ווייניקער וואַרשיינלעכקייט, וויפל מייל כּוועל דעם טאָג „מאַכן“: סיי מיט מיינע אייגענע פּיס, אַזוי אויך מיט דער הילף פון פרעמדע, גוט האַרציקע מענטשן, וועלכע וועלן מיך אַרײַננעמען אין זייערע אַטאַמאַבילן, פונקט זיבן אַזײַגער אינדערפרי האָב איך אַרויסגעשפּאַנט פונעם שטעטל קאָדאַקאָ, וועלכעס געפינט זיך אין שטאַט דרום-האַקאַטאַ, וואו איך בין איי-בערגעשלאָפן אין אַ מעבלירטן צימערל, און זיך געלאָזט גיין אין ריכטונג צו אַ געגנט, וועלכע האָט געטראָגן זייער אַ שלעכטן נאָמען: „בעד לענד“ (דאָס שלעכטע לאַנד).

געטראַכט האָב איך, אַז כּוואַלט געווען זייער צופרידן, ווען עס וואַלט מיר יענעם טאָג געלונגען דורכצושניידן, פּאַרשטענדלעך, אין אַ פרעמדן אַטאַ-מאַביל, די שטרעקע פון די ניינציק מייל, וועלכע די „בעד-לענד“ פּאַרנעמט און ביזן אַוונט זיך צו דערקלייבן ביז דער שטאַט רעפּיד-סיטי, און פון דאָרטן, ווי מיין וועג-מאַפּע האָט מיר געוויזן, איז שוין געווען מיט דער האַנט צו דערלאַנגען צו די פּאַנטאַטישע „בלעק-הילס“ (שוואַרצע בערג), וועלכע האָבן אויך געטראָגן דעם פּיל-צוואַנגנדיקן נאָמען: „גאַד'ס קאָנטרי“ (גאָט'ס לאַנד).

וועגן די „בלעק-הילס“ האָב איך, לויט די פּיעד באַשרייבונגען געוואוסט, אַז דאָס איז אַ זואונדער-שיינע, באַרגיקע געגנט, באַדעקטע מיט געדריכטע וועדער, מיט צויבערנדיקע טייכלעך און וואַסער-פּאַלן; אַז דאָרטן האָט זיך אַמאָל אויפּגעהאַלטן דער קעמפּערישער שוכט פון די „סיו“ אינדיאַנער, וועלכע די ווייסע האָבן באַזיגט און פּאַרטריבן; אַז יעדער שפּאַן איז דאָרטן דורכגעוועבט מיט גאַד-זוכעניש און אינדיאַנער בלוט, און אַז דאָרטן גע-פינט זיך אויך דער באַוואוסטער „קאָסטער פּאַרק“, נאָכן נאָמען פונעם העל-רישן קאַפיטאַן קאָסטער, וועלכער איז טאַקע געפּאַלן, ניט ווייט, אין אַ שלאַכט מיט די סיו אינדיאַנער.

דערוויסנדיק זיך פון מיר, אַז איך קלייב זיך מאָרגן, גאַנץ פרי, פּאַר-צוועצן מיין וועג קיין קאַליפּאָרניע דורך „בעד-לענד“, האָט די באַלעבאַסטע פונעם צימער, וואו איך בין איבערגעשלאָפן, מיך געוואַרנט צו זיין זייער פּאַרזיכטיק, ווייל יענע געגנט איז אַ פּאַרשאַלטענע פון גאָט, אַ געפּערלעכע באַרגיקע וויסטעניש, אַן אַ ביימל, אַ גרעזל, אַן אַ טראָפּן וואַסער. איין שמאַל טייכל, וועלכעס, ווי זי האָט געהערט הייסט „וואונדער ני“ (פּאַרוואונדעטע

קנין, שלענגלט זיך דארטן צווישן די בערג, איז עס אויך ניט מיט וואסער, נאָר איז פול מיט אַן עסיד, מיט אַ מיין סם, וועלכן די אַטגעגליטע שטיינער גיבן אַרויס פון זיך. קיין שום באַשעפעניש, אַחוץ קלאַפער-שלאַנגען, יאָש-טשערקעס און שפּרינגערס האַלטן זיך דארטן ניט אויף. אויב אַ פּויגל פאַר-פליט אַהין אַמאָל, דורך אַ טעות, טראַגט ער זיך גלייך אָפּ פון דארטן.

און אויף מיין בקשה מיר עפעס צו דערציילן וועגן אורשפרונג פון יעדע נעם שרעקלעכן לאַנד, האָט זי מיר דערציילט די פּאָלגנדיקע געשיכטע, וועלכע זי האָט געהערט, נאָך פון איר זיידן.

מיט אַ סך, אַ סך, מעגלעך הונדערטער יאָרן צוריק, איז די „בעד-לענד“ געווען פונקט אזוי שיין און פרוכטבאַר, ווי אַלע אַרומיקע געגנטן. און באַלאַנגט האָט דער גאַנצער שטח לאַנד צו זייער אַ רייכן און אויסער-געוויינלעך גוטן מענטשן, אַ פאַרמער, וועלכער האָט איינגעטיילט מיט שטיי-קער לאַנד אַ צאָל אַרעמע מענטשן און זיך געזאָרגט וועגן זיי. און געהאַט האָט דער פאַרמער אַ פרוי, פונקט אזאָ פיינע און גוטע ווי ער אליין און אויך צוויי ליבע, קליינע קינדער. אָבער די וועגן פון גאָט זיינען אומבאַוואוסט פאַר אַנדן, מענטשן, און מיט אַ צייט שפעטער איז דעם פאַרמערס פרוי, פּלוצ-לונג, געשטאַרבן און כדי ניט איבערצולאָזן די קינדער אָן אַן אויפזיכט פון אַ מוטער האָט ער אינגיכן התונה געהאַט. אָבער די צווייטע פרוי האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַ ביזע מכשפה, אַ קלאַפער-שלאַנג, וועלכע האָט געהאַט דעם מאַן מיט די קינדער און האָט דערצו נאָך געהאַט אַ געליבטן. מיין גוטתאָרציקע באַלעבאַסטע האָט אָפּגעווייט אַ טרער און פאַרגע-זעצט איר געשיכטע:

יאָ בחור, דו ביסט נאָך יונג, אָבער מעגסט וויסן, אַז אַזעלכע געשיכ-טעס געשעען זייער אָפט אין אונדזער לעבן... יאָ און ווייטער איז אַט וואָס געשען: די גיפטיקע שלאַנג, כ'מין, דעם פאַרמערס צווייטע ווייב, האָט מיט אַ צייט שפעטער אומגעבראַכט, פשוט פאַר'ס'מ'ט, סיי דעם מאַן, אזוי אויך די קינדער און זיי מיט דער הילף פון איר געליבטן, באַגראָבן אין אַ ווייטן ווינקל פון זייער פעלד... אָבער אזאָ פאַרבירען האָט שוין אפילו דער שטענדיק גלייכגילטיקער הימל ניט געקענט מער פאַרטראַגן און איין מאָל, אין אַ פינצטערער נאַכט, האָט ער אַטגעשיקט אַ שרעקלעכן שטור-רעם, אַ ציקלאָן, וועלכער האָט געבושעוועט ביז ער האָט ניט נאָר פאַרניכ-טעט די ביזע פרוי מיט איר געליבטן, נאָר אויסגעריסן, מיטן וואַרצל, יעדן בוים, יעדעס גרעזל און טיף אין דער ערד פאַריאָגט יעדן קוואַל, יעדעס טייכל... און די ביזע, פאַלשע פרוי האָט דער שטורעם-ווינט אויפּגעהויבן, זי אַוועקגעשטעלט אויף אַ שפיץ פון אַ הויכן באַרג און זי פאַרשטיינערט... און אַט אזוי שטייט זי דארטן ביז היינטיקן טאָג, שטייט אַ פאַרשטיינערטע,

מיט די בליקן און הענט, אויסגעשטרעקטע צו די קברים פונעם מאן מיט די קינדער... און יענע מענטשן, וועמען ס'איז ווען אויסגעקומען דורכצו-פארן די "בעד-לענד" אין פיינצטערע, שטורעמדיקע נעכט, האבן פארזיכערט, אז זיי האבן פאר מיילן ווייט געהערט די געשרייען און דאס געוויין פון דער פארשטיינערטער פרוי...

זי האט ווידער אפגעווישט א טרער און פארענדיקט:

— דו זעסט אויס צו זיין א פיינער בחור און דערפאר טאקע ווארן איך דיך ניט צו דאָן זיך גיין דורך יענעם וויסטן געגנט, וועלכער צייט זיך אויף א שטרעקע פון ארום א נינציק מייל. הארטן, ביים אריינגאנג, האט מען מיר געזאגט, דארף זיך געפינען א קליין טיכל מיט אמת-דיקער וואסער. איז מיין עצה: ווארט צו ביי אט יענעם טיכל, ביז עס וועט אַנקומען אן אַטאַמאַביל, דיך אַרױפֿנעמען און ברענגען צו רעפּייד־סיטי... געדענק: ביסט נאך יונג און האָסט זיך ניט וואָס צו אײלן... ס'וועט דיר זיכער לייכט זיין אַרױפֿצושפּאַנען צווישן יענע שרעקלעכע, טױטע בערג, אָבער ווער ווייסט, ווי שווער ס'וועט דיר זיין זיך אַרױפֿצופלאַנטערן פון דאָרטן... געדענק עס! און אויפן צווייטן פרימאָרגן, איידער כּװאַב פּאַרלאָזן דאָס שטעטל קאָדאַקא, האָב איך נאָך אַמאָל אויפֿמערקזאַם דורכגעשטודירט מיין וועג-מאַפע, זיך דערמאַנט וועגן דער נעכטיקער מעשה, וואָס מיין באַלעבאַסטע האָט מיר דערציילט און ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס די מאַפע האָט קלאַר געוויזן, אַז עס איז פּאַראָן אַ צווייטער, אַ היפּשולעך ווייטערער וועג צו די "בלעק הילס", האָב איך זיך דאָך פּאַרנומען אין דער ריכטונג צו דעם שרעקנדיקן "בעד-לענד".

ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס די אַרומיקע געגנט איז געווען אַ היפּשעך באַוואוינטע און די צאָל אַטאַמאַבילן, וועלכע האָבן זיך פּאַרבייגעטראָגן אַ— אַ גאָר היפּשע, האָט זיך יענעם פרימאָרגן קיין איינציקע מאַשין ניט אַפּגע-שטעלט מיך אַרױפֿצונעמען, ניט קוקנדיק אויף מיין אַפּט אויפֿגעהויבענער האַנט. האָב איך, ווי מיין געוואוינהייט איז געווען, נאָכגעשיקט יעדן אַטאַ-מאַביל אַ צאָל לאַנגע קללות און געשפּאַנט ווייטער.

עס זייענן פּאַראַנען טעג, ווען די פּאַרביילויפּנדיקע אַטאַמאַבילן קאָנ-קורירן ממש צווישן זיך אין זייער באַגער אַרױפֿצונעמען אַ "הייקער" (אַ פּוס־גייער) אין זייערע מאַשין, עס זייענען, לידער, אויך פּאַראַן טעג, ווען קיינער קוקט זיך אפּילו ניט אום אויף דיר, ווען זיי יאָגן זיך, ווי טייוואַלים פּאַרביי, פּונקט ווי דו וואַלסט אפּילו קיין לעבעדיקע באַשעפּעניש ניט געווען. עס האָט ווייטזאָיס, עפּעס פּסיכאָלאָגיש צו טאָן מיט דער געגנט און מיט דעם וועטער. אַזוי דענק איך.

און דער טאָג איז געווען ניט אַזוי קיין שטאַרק הייסער, ווי אַ שטיקנ-

דיקער און, אַ ביזער, האָב איך געשפּאַנט ווייטער. פון איינס ביז דריי אַזיי גער בין איך געלעגן ביי דער זייט פון וועג, אין שאַטן פון אַ געדיכטן דעמב, דערנאָך ווידער אַרויס אויפן וועג און באַשלאָסן, אויף צוילהכעיס די פּאַרבייפּאַרער, ניט אויפצוהויבן מער קיין האַנט. זאָלן זיי אייננעמען אַ מיתה'מזשונה, צוזאַמען מיט זייערע אַטאַמאַבילן. איך האָב זיי טיף אין דער ענד, כ'קען פּונקט אַזוי גוט גיין און קומען צו יעדן אַרט מיט מייע אייגענע צוויי פיס. אי, ס'וועט נעמען אַביסל לענגער? נו, איז וואָס? איך שפּאַן ניט אויף דער שעה און קיין באַלעבאַס ציילט ניט מייע טריט.

אַרום פיר אַזיגער האָב איך אויף אַ בוים, אויף דער רעכטער זייט פון וועג, באַמערקט אַ הילצערנע שילד מיט אַן אויפשריפט: „בעד-לענד" און אַן אויסגעמאַלענער פינגער, פון אַ האַנט, האָט מיר אַנגעוויזן אין דער ריכטונג פון אַ שמאַלן וועג. ליינקס.

האָב איך זיך שטאַרק דערפרייט און זיך גלייך פּאַרנעמען אויפן אַנגע-וויעזענעם שאַטנדיקן וועג. דאָ האָב איך שוין באַזיגט מיין באַליידיקטן שטאַלץ און ווידער גענומען הויבן די האַנט צו די זייער זעלטענע פּאַרביילויפּנדיקע מאַשינען. אָבער די טרייבערס פון די אַטאַמאַבילן האָבן זיך געמאַכט ווי ניט זעענדיק און גלייכטיק פּאַרגעזעצט זייער וועג. אַרום פינף אַזיגער בין איך שוין געשטאַנען פאַר אַ קליינעם טייכל, נעבן וועלכער אַ היפשער שילד, אויף אַ סלופ, האָט ווי געוואָרנט מיט גרויסע בוכשטאַבן: „בעד-לענד, ניינציק מייל ביז רעפּיד-סיטי".

— אַט דאָס איז עס — דער געפּערלעכער פּלאַץ, די „בעד-לענד", —

האָב איך אַ טראַכט געטאָן און זיך גענומען איינקוקן.

פאַר מיר האָט זיך געצויגן אַ געוויינלעכער, געפּלאַסטערטער וועג און זיך פּאַרלוירן אין דער ווייט צווישן צוויי רייען בערג, פון זיינע ביידע זייטן. איך האָב, געוויינלעך, זייער ליב בערג, אָבער אַט-די בערג און בערגלעך זיינען געווען אַזעלכע מאַדנע, אַש-ברוינע, אייניקע מיט אַזעלכע, ווי קונציק אויסגעקלאַרבעטע שפיצן, אַדער גאַר מיט פּלאַכע קעפּ, אַנדערע ווי אַרומגע-זוימטע מיט פּאַרשיידנאַרטיקע שניצערייען. דער איינדרוק איז געווען ניט גאַר אַן אומעטיקער, גאַר אויך אַ דראַענדיקער, אַן אויסערגעוויינלעכער, ווי פון אַ שטאַרק פּאַרשטויבטן גאַטור-וואונדער.

אַן אומעט האָט מיך אַרומגעכאַפט, ער האָט זיך אָבער באַד פּאַרביטן מיט נייגיר, אפילו מיט פרייד, ווען עס האָט זיך צו מיר דערטראַגן פון דער צווייטער זייט אַזערע, אַ פּאַרטיק, מענערש קול. כ'האָב זיך גענומען איינ-קוקן און באַלד באַמערקט, ליינקס פון זיך, פּאַרשטעלטע מיט אַ גרויסן שטיין, דריי, זיך באַדנדיקע מענער: אַן אַלט, אַ מיטליאַריקן און אַ יונג, פון אַ יאָר צוואַנציק. אויפן אַלטנס שטערן האָב איך דערזען אַ גרין, אַרומגעוויקלט

טיכל און גלייך באשלאסן, און דאס מוזן זיין דריי אינדיאנער פונעם סיו שובט, וועלכע וואוינען דא אין א צאל ארומיקע דערפער.

ביז די דריי מענער האבן מיר באמערקט, האבן זיי זיך פריילעך דורכ- גערעדט, זיך געפלושקעט אין וואסער און, ווייזט אויס, שטארק הנאה געהאט פונעם באדן זיך. אבער גלייך ווי כ'בין נאר צוגעקומען אביסל נאענטער, זיינען זיי אנטשוויגן געווארן, זיך פארגעזעצט צו טונקען אין וואסער און געווארפן אויף מיר אפטע, ניט קיין זיכערע בליקן.

איך האב אראפגעווארפן פון זיך מיין פעקל און זיי גאנץ הויך באגריסט: — האלא, פריינט! ווי איך זע, האט איר זייער הנאה פונעם באדן זיך! ... ווען איך האב ניט מורא צו פארלירן א מאשין, וועלכע זאג מיר דורכפירן די "בעדלענד", וואלט איך אליין, מיט פארגעניגן, אויך אריינגעשפרונגען אין טיכל! ...

קיינער האט מיר ניט געענטפערט, אפילו קיין שמיכל ניט געטאן. זיי האבן זיך בלויז, ווי פרייגנדיק, איבערגעקוקט.

— וואס שווייגן זיי, — האב איך א טראכט געטאן, — עס זעט אויס, פונקט ווי זיי וואלטן פאר עפעס מורא געהאט. — און כדי צוצוגעבן זיי אביסל מער קוראזש, האב איך ווייטער גערעדט: — דער טאג איז היינט געווען א שטיקנדיקער און איך בין ארויס פון קאדאקא זיבן אזויגער אינ- דערפרי... קיין איין הונט האט א גאנצן טאג ניט געוואלט מיר אונטערפירן אפילו אויף קיין איינציקן יארד...

זיי האבן זיך ווידער, שווייגנדיק, איבערגעקוקט.

— פארוואס שווייגט איר? — האב איך ענדלעך זיי גלייך א פרעג גע- טאן, — איך בין אייערער א פריינט! איך קום אָזש פון ניו-יאָרק... האט איר אמאל געהערט וועגן אונדזער ריזיקער שטאט ניו-יאָרק? ... אריבער אכט מייליאנען מענטשן וואוינען דארט...

דער אלטער מיטן מיטליאריקן האבן זיך ווידער איבערגעקוקט, אבער דער יונגער האט שוין געענטפערט אויף א גאנץ פיינעם ענגליש:

— יא, מיר האבן געהערט וועגן ניו-יאָרק...

איך האב גלייך געביטן די טעמע:

— איז די וואסער שטארק קאלט? ווי טיף איז דאס טיכל? קען מען אריינגעשפרינגען מיטן קאפ אראפ?

דער יונגער האט א קורצן לאך געטאן און א שאקל געטאן מיטן קאפ אויף "ניין":

— ניין, די וואסער דערגייט ניט מער ווי ביז אהער, — ער האט מיט דער האנט אנגעוויזן ביזן ברוסט-קאסטן.

איצט האט שוין אויך דער מיטליאריקער געקוקט צו מיר, בלויז

דער אלטער האָט ניט אויסגעדרייט דעם קאַפּ.
 — ווי עס זעט אויס, זענט איר אינדיאַנער פונעם סיו שבט, — האָב
 איך ווייטער גערעדט, — איך האָב אַ סך גוטעס געהערט וועגן איך. גע-
 הערט און געלייענט, אַז איר זענט געווען אַמאָל זייער בראַווע קעמפער און
 אַז איר האָט ניט איין מאָל פאַרטריבן אייערע שונאים...
 דער יינגערער מיטן מיטל-יאָריקן האָבן זיך איבערגעקוקט און אפילו
 דער אלטער האָט, אונטן אַרומעט, געוואָרפן אויף מיר אַ שטויבענדיקן בליק.
 — איך בין אייערער אַ פריינט, — האָב איך זיי פאַרזיכערט, — און איר
 האָט פאַר מיר ניט וואָס מורא צו האָבן. — כ'האָב געוואָרפן אַ פאַרשנדיקן
 בליק אויפן וועג הינטער זיך און ניט זעענדיק דאָרטן קיין אַנקומענדיקע
 אַטאַמאַבילן, באַשאַטן, אויף שנעל, זיך אויסצובאָדן.
 כ'האָב זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ דערבייאַיקן שטיין און זיך גענומען
 אויסטאַן, זינגענדיק מיין באַליבט וועג-דיהל:

There came three Gypsies to my door,
 And down came my lady..... Oh.....
 One sang high, the other sang low
 And the third sang: Bonny, Bonny Biskay Oh.....

איצט האָבן שוין אַלע דריי אינדיאַנער געקוקט אויף מיר: דער מיטל-
 יאָריקער מיטן יונגן — שמייכלענדיק, מיט פריילעכע פונקען אין די אויגן
 און דער אַלטער — מיט אַ האַרב-אַפענעם מויל און גרויס פאַרוואַונדערונג
 אין זיינע שוואַרצע, ברייט צעעפנטע אויגן.
 כ'בין פלינג אריין אין פרישן, קילן וואַסער, זיך דריי מאָל אונטערגע-
 טונקען, ניט אויפהערנדיק צו זינגען און צו מישן די ווערטער פונעם צי-
 גינער ליד מיט אויסגעשרייען: „אַך, ווי גוט!... אַ פאַרגעניגן!...“ דער-
 נאָך האָב איך אַ פרעג געטאַן:

— ווי ווייט וואוינט איר פון דאָנען?

איצט האָט מיר שוין דער מיטל-יאָריקער געענטפערט:

— גאָר נאָענט: פון דער צווייטער זייט פונעם הויפט-וועג.

און דער יונגער האָט מיך דערמאָנט:

— וויפל מענטשן, האָסטו געזאָגט, וואוינען אין ניו-יאָרק?

— אַריבער אַכט מיליאָן.

ער האָט פאַרטראַכט זיך איינגעקוקט אין מיין פנים:

— עס מוז זיין היפשליך ענג אין אייערע גאַסן.

— ביסט גערעכט: ס'איז מער ווי אַ סך פאַר איין שטאָט, — האָב איך

צוגעשטימט, — אויף די הויפט-גאַסן, ווי בראַדוועי און ענדעכע גאַסן גיסן

זיך מענטשן-שטרעמען, פונקט ווי כוואליעס פון ים. מיר האָבן דאָרטן גע-
ביידעס פון צענדליקער שטאַק די הויך... איינע פון זיי, די "עמפיער
סטעיט" געביידע פאַרמאָגט הונדערט מיט צוויי שטאַק.

— הונדערט און צוויי שטאַק?... — האָט דער מיטל-יאָריקער זיך ניט
געקענט אַפֿ'חידוש'ן, און דער יונגער האָט געוואָלט נאָך עפעס פרעגן, אָבער
איז דער מינוט האָט זיך פונעם וועג, ווי אַרויסגעגליטשט אַ שוואַרץ-פינק-
לענדיקע "קראַיסלער" מאַשין און זיך אָפגעשטעלט האָרט נעבן טייכל.
די אינדיאנער האָבן זיך נאָענטער אַ רוק געטאָן איינער צום צווייטן,
זיך שנעל גענומען איבעררעדן, ניט אָפּווענדנדיק זייערע עטוואַס דערשראָ-
קענע בליקן פונעם אָנגעקומענעם מאַשין.

פונעם אַטאָמאָביל זיינען אַרויסגעקומען צוויי יונגעלייט אין באַד-
קאַסטיזומען: איינער — אַ נידעריקער, אַ היפּשלעך פעטער, מיט אַ טונ-
קעל פנים; דער צווייטער — אַ הויכער, אַ דאַרער, אַ רויטלעך-בלאַנדער.
אָזוי ווי איך בין געווען דער נאָענטסטער צום ברעג, האָבן זיי צוערשט מיך
אויפּמערקזאַם באַטראַכט, שטיל עפעס אַ זאַג געטאָן איינער צום צווייטן,
דערנאָך קאַנצענטרירט זייער אויפּמערקזאַמקייט אויף די דריי אינדיאנער.
— שנעל אַרויס פון וואַסער, איר שמוציקע הינט! — האָט דער בלאַג-
דער זיך צעשריגן מיט אַ גרילצנדיקער, פאלצעטאַ, שטימע.

— אַרויס, צום טייוול, אָדער מיר יאָגן איך אַרויס מיט שטיינער! —
האַט דער צווייטער צוגעגעבן מיט אַ באַס, און גענומען מיט די בליקן, ווי
זוכן אַ פאַר שטיינער אַרום זיך.

דער אַלטער אינדיאנער האָט עפעס גענומען שנעל רעדן צו די אַנ-
דערע צוויי, געמאַכט אַ באַוועגונג צום ברעג און זיי ווי גערופן מיטצוגיין.
אָבער ביידע אינדיאנער האָבן זיך ניט גערירט פון אַרט: דער מיטל-יאָ-
ריקער איז געשטאַנען מיט אַן האַלב-אַראָפּגעקאַזטן קאַפּ; דער אינגערער
האַט מיט בליקן פולע מיט צאַרן און האָס געקוקט אויף די געקומענע.
— אַרויס פון וואַסער, איר הינטישע זין! — האָט דער בלאַנדער זיך
געבייזערט.

— פאַרשמוצט ניט אונזער טייכל! — האָט דער פעטער אים אַרויס-
געוואָלפן.

איך האָב זיך אינגאַנצן אָנגעצונדן, בין כמעט ווילד געוואָרן פון כעס
און זיך אויך, גאַנץ הויך, צעשריגן:

— ווער, צום שוואַרצן יאָר, זענט איר?! און ווער האָט אייך געגעבן
דאָס רעכט זיי צו טרייבן פונעם טייכל?! — און צו די אינדיאנער האָב איך
געשריגן: — גייט ניט אַרויס פונעם וואַסער...! עס איז אייער טייכל, ניט
זייערס!... באַדט זיך, זאַג איך אייך!

דאָס פּאַרל, אויפן ברעג, זיינען די ערשטע פּאַר רגע'ס ווי דערשטוינט געוואָרן פון מיינע געשרייען, דערנאָך האָט דער בלאַנדער, מיט אַן איינגע- האַלטענער רציחה, מיך אַ פּרעג געטאָן :

— און ווער, צום טיטול, ביסטו? ... אויך אַ שמוציקער אינדיאַנער? !
— גיין! — האָט דער צווייטער אַ שפּאַטישן לאַך געטאָן, — ער זעט אויס צו זיין וויינער פון יענע פּויזיקע אינדיאַנער ליבהאַבער ... פּונקט ווי אונ- דער דאַקטער בעלסאָן ...

— עס זעט אויס אַזוי, — האָט דער בלאַנדער אַ שאַקל געטאָן מיטן קאָפּ, ניט אַפּווענדליך זיינע אַנאַרפּע, ביזנע בליקן פון גיין פנים, — קום, לאַמיר אים טאַקע איצט אַנלערנען אַביסל ...
— ריכטיק! — האָט דער צווייטער צוגעשטימט, — ס'זעט זיין אַ גוטע זאַך ... און מען וועט עס דאַרפן מאַכן אַזוי, אַז ער זאָל עס אויף לאַנג געדענקען !

— גיי אַרויס פון וואַסער ! — האָט דער בלאַנדער מיר אַ באַפעל געטאָן, מיט אַ דראַענדיקן קול — און מאַך עס שנעל !
דער צווייטער האָט אַנגעוויזן אויף מיינע זאַכן :
— ער זעט אויס צו זיין אַ „הייקער“ (אַ גייער איבערן לאַנד) און צו- געגעבן מיט בייזער איראַניע : — זיינע זאַכן זעען מיר אויס צו זיין היפש- פּעך שמוציק; מען באַדאַרף זיי אים אַריינזאָרפן אין טייכל ... ער זאָל זיי אויסוואַשן אַביסל ...

— ריכטיק! — האָט דער בלאַנדער צוגעשטימט, — אַבער וואַרט-צו אַ ווייזע! — און ער האָט זיך ווידער אַ בויג געטאָן צו מיר : — גיי אַרויס פון וואַסער, האָב איך דיר געזאָגט !

כ'האַב געוואַרפן אַ בליק אויף צוריק, צום ווטיין : די אינדיאַנער זיינען פאַרשוואַנדן.

מיין כעס האָט מיך מיט אַמאָל אַפּגעלאָזט און אַ שאַרפּער געדאַנק האָט זיך, ווי אַ צאַפּל געטאָן : — וואָס טוט מען ? וואָס טוט מען פאַרט? ! ... זיי וועלן מיך דאָ צע'ממית'ן ... זיי קענען נאָך דערצו אַוועקנעמען מיינע קריי- דער און מיך אויבערלאָזן אין די ארטנער-וועש ... אַבער אַזוי צי אַנדערש, האָב איך צום שלום באַשלאָסן, איז בעסער אַרויסצוגיין, פילן די פעסטע ערוו אונטער זיך, איידער שטיין, אַ הילפלאַזער, אין וואַסער ...

איך האָב זיך לאַנגזאַם געלאָזט גיין צום ברעג. און געדאַכט האָט זיך מיר, אַז ניט אין קיין קילער וואַסער שפּאַן איך, נאָר איך גיי אויף הייסע קוילן. אַלץ האָט איצט אַרום מיר גענומען אויסזען ווי ניט רעאַל, ווי אין אַ חלום.

דער אַרויסגאַנג פון טייכל איז אין דעם אַרט געווען ניט קיין גלייכער,

נאָר זיך געהויבן אויף אַ דריי־פערטל, אָדער אויף אַ יאָרד און כדי מען זאָל קענען אַרויס פונעם וואַסער, האָט מען זיך געמוזט צוערשט אַנשפּאַרן מיט בייַדע הענט אויפן ברעג.

אַבער יעדעס מאָל, ווי נאָר כ'האַב אָנגערירט מיט די הענט די ערה, האָט דער בלאַנדער בחור זיך פאַרמאַסטן, מיט זיין שטייור, מיר צו געבן אַ זעץ אין פנים אַרײַן. איך האָב זיך יעדעס מאָל געוואָרפן אויף צוריק און בייַדע בחורים זאָבן זיך געהאַלטן ביי די זייטן פון געלעכטער.

— דערלאַנג אים! דערלאַנג אים! — האָט דער פעטער בחור אָנגע־קוואַל, — וועט ער געדענקען אַ צווייטן מאָל ניט צו קושן די געזעסן פון די לויזיקע אינדיאנער!

אַ פאַרצווייפלונג, האָט ווי אַן אייז־קאַלטע רייף, צוזאַמענגעצויגן מיין גאַנצן אינגעווייז, אפילו דער געדאַנק איז ווי פאַרגליווערט געוואָרן. ניט געווען איז שוין אויך, אפילו, קיין סימן פון שרעק אין האַרצן, בלויז שאַרף און בליציק האָט זיך געשענעגלט ערגעץ־וואו אין די פאלדן פון מיין מוח, אַן אַנווייזונג. אַז איין זאָך מוז גלייך נאָך געטאָן ווערן, אַז אַט־די זאָך, אַט־די באַוועגונג, קען נאָך, מעגלעך, מיר אַביסל אַרויסהעלפן... אַביסל... אַביסל... פרוּביר!... — האָט מיך דער געדאַנק ווי אונטערגעטריבן — קענסט סיי ווי קיין זאָך ניט פאַרלירן: אַט־די צוויי ברוטאַלע חיות וועלן דיך סיי ווי, אויב ניט טויטן, איז זיכער פאַרקריפלען אויף דיין גאַנצן לעבן... טאָ, פרוּביר! פרוּביר! אפשר?... אפשר?... כאַפּ אָן זיין פוס, אַט דעם לויזיקן... דעם מערדישן פוס זיינעם... כאַפּ אים אָן און גיב אים אַ שטאַרקן דריי... זייער אַ שטאַרקן... אויף רעכטס... וואַרט ניט! טו עס גלייך! גלייך!

און דער בלאַנדער בחור האָט שוין צום פערטן, אָדער אפשר פינפטן מאָל, געפרוּאווט מיר צו דערלענגען מיטן פוס אין פנים אַרײַן, האָב איך ניט נאָר זיך, ווי פריער, אָפגעוואָרפן מיטן גאַנצן קערפער אויף צוריק, נאָר זיך אויך פלינגן אַ בויג געטאָן אויף לינקס, אָנגעכאַפט מיט בייַדע הענט דעם הינד־טערשטן טײל פון זיין שטאַרק אויסגעשטרעקטן פוס און מיט אַזע מיינע כחות, מיט דער גאַנצער פאַרצווייפלונג פון מיין לאַגע, אים צוערשט אַ דריי־געגעבן אויף רעכטס, דערנאָך נאָך אַ שלעפּ געטאָן צו זיך.

אַ דערשראָקענער פאַצזעמאַ אויסגעשריי האָט, ווי אַ הויב־געטאָן די לחפּט, דער בחור האָט זיך אַראָפגעלאָזט אויף דער ערה, זיך אָנטעכאַפט מיט בייַדע הענט פאַר דער רעכטער זייט און ניט אויפגעווערט צו קרעכצן, דער חבר זיינער האָט אַ וואָרף געטאָן מיינע שטייול, וועלכע ער האָט גע־האַלטן אין זיינע הענט, אַ פאַרטיקער זיי אַרייַנצוואָרפן אין טייכל, און איז צוגעלאָפן צו אים.

— וואָס איז געשען, סטיוו? — האָט ער אין שרעק אויסגעשריגן, —
וואָס האָט ער דיר געטאָן?!

אַבער סטיוו האָט ניט געענטפערט, געהאַלטן אין איין קרעכצן און רימבן
מיט ביידע הענט די רעכטע זייט.

איך בין פלינק אַרויס פון טיכל און, ניט אויסקוועטשנדיק אפילו מיינע
אונטערזוועש, זיך שנעל גענומען אַנטאָן, אַ פאַרטיקער, צו יעדער רגע, צו
באַגעגענען מיט די פויסטן, איצט שוין, דעם איינציקן קעגנער.

— נעם מיך שנעל אַהיים! — האָט סטיוו געקרעכצט, — שנעל... דער
פאַרשאַלטענער הונט האָט מיר, ווייזט אויס, אויסגעדרייט אַ פוס... אַדער...
אפשר צעבראַכן אַ ביין... שנעל, שנעל...!

— וואָרט, דו לויזיקער הונט! מיר'ן זיך נאָך היינט אַפּרעכענען מיט
דיר! — האָט מיך דער פּעטער ובחור פאַרזיכערט, העלפנדיק זיין פריינט זיך
אויפצושטעלן אויף די פיס, — מיר'ן גלייך קומען צוריק און... מיר'ן
שוין זיין פיל מער ווי צוויי...!

איך האָב געשוויגן, זיך געאיילט, וואָס שנעלער אַנצוטאָן און געהיט זייער
יעדע באַוועגונג.

ווען סטיוו איז שוין געזעסן אין מאַשין, האָט ער אַ זאָג געטאָן צום
פריינט:

— דזשעק, באַטראַכט אים נאָר גוט: זאָלסט שפּעטער קענען אַנווייזן
דער חברה אויף אים.

— זיי רואיק! — האָט אים דזשעק פאַרזיכערט, — כּוועל שוין קיין
טעות ניט מאַכן.

איך האָב זיך ניט גערירט פון אַרט ביז דער מאַשין האָט זיך ניט אַ
ריס געטאָן פאַראויס און אפילו קלאָר באַמערקט סטיוו'ס אַ פויסט, וועלכע
ער האָט מיר געוויזן דורכן אַפּענעם פענצטער.

ווען דער שוואַרצער, פינקלענדיקער "קראַיסלער" איז פאַרשווינדן אויפן
וועג, האָב איך טיף אַפּגעכאַפט דעם אַטעם, זיך אַרומגעקוקט, ווי זוכנדיק
אימיצן, דערנאָך זיך אַליין אַ פרעג געטאָן:

— נו, און איצט וואָס? ... וואָס טוט מען איצט? ... זיי וועלן דאָך
באַד קומען נאָך מיר און... מיר צעברעכן יעדן ביין... אַ גאַנצע חברה,
האָט ער געזאָגט, וועט באַד נאָך מיר קומען... איז וואָס-זשע טוט מען?!

דער געדאַנק איז מיט אַמאָל, ווי שטיין געברייבן אויף איין אַרט און אַליין
ניט באַגרייפנדיק קלאָר, וואָס איך טו, האָב איך זיך געלאָזט האַסטיק גיין אין
דער ריכטונג פון "בעד דענד".

אַ פינף מינוטן און אפשר צען האָב איך אַזוי געשפּאַנט, ווי וועלנדיק
אַנטלויפן פון מיין אייגענעם שרעק, דערנאָך שטיין געבליבן און זיך גע-
נומען אַרומקוקן.

איך האָב זיך געפונען אינדערמיט פון אַ היפשלעך ברייטן, אַספּאַלטענעם וועג און פון זיינע ביידע זייטן האָבן זיך אין דער ווייטער ווייט געצויגן הויכע בערג און בערגלעך, אַזע מיט אַזעלכע זאָנדערבאַר אויסגעשניצטע און אויסגעקארבטע שפיצן, קרפּאַלן, קאַלאַנעס, טעראַסן און היילן, פונקט ווי טויזנטער סקולפּטאָרן וואָרטן דורות פּאַנג אויף אַט-די בערג געאַרבעט, זיך ווי געוואָלט פאַר אימיצן אויסצייכענען מיט זייער קונסט. אַבער אויפן אַרט פון צו זיין איינטאָניק, גרוי און ברוינלעך, ווי איך האָב זיי פריער צום ערשטן מאל דערזען, זיינען זיי איצט, אונטער די שטראַלן פון דער אונטער-גייענדיקער זון, געווען ווי באַגאַסן: די אויבערשטע טיילן מיט צונטער-רויט די נידעריע — מיט בלוי און פּיאַלעט.

אַ ווילע בין איך אזוי געשטאַנען און זיך איינגעקוקט אין די בערג און מיטאַמאַל האָט דער מאַרד מיינער ווידער אויפגעוואַכט און כּ׳האַב זיך אַליין אַ פרעג געטאַן: — וואוהין לויפסטו פאַרט? ... אַט באלד קומען זיי דאָר אָן און פאַקן דיר, ווי אַ מייזל אין אַ פּאַסטקע... זיך אפשר באַהאַלטן, איבער נאַכט, אין אַט איינער פון די היילן? ... זאָל זיין אפילו צוזאַמען מיט קאַפּער־שלאַנגען... — אין מיין מוח האָט ווי אַפּגעקלונגען די וואָר-נומער פון דער באַלעבאַסטע פונעם מעבלירטן צימער... — „זאָל זיין מיט קלאַפּער־שלאַנגען, — האָב איך זיך אַליין געענטפערט, — די מענטשן זיינען דאָ ערגער פון זיי...“

— אפשר גאַר לויפן צוריק, צום הויפט־וועג און זיך דאָרטן פרוּבירן באַהאַלטן? — האָט אַ צווייטער געדאַנק אויפגעבליצט, — פאַראַן דאָרטן אזוי פיל הייזער, גערטנער... צי אפשר זיך דאָרטן גאַר אַליין איבערגעבן דער פּאַליציי? ... כּ׳בין האָך, גאָד אַלעמען, קיין שום פאַרברעכן ניט באַ-גאַנגען...

כּ׳האַב שוין געהאַט זיך אויסגעדרייט אַ פאַרטיקער צו לויפן צוריק, ווען אַ שאַרפּער פייף האָט זיך פּלוצלונג דערטראָגן צו מיר, דאַכט זיך, פון לינקס און פון ערגעץ־וואו, פון דער הויך.

— זיי קומען שוין, ווייזט אויס, גאָד מיר! — האָט אַ געדאַנק אַ ציטער געטאַן און מיד ווי צוגעפרוירן צום אָרט, — אַבער וואָס טוט מען?! ... וואָס טוט מען פאַרט! ... ווי אזוי ראַטעוועט מען זיך פון זיי? ...

כּ׳בין שוין פאַרטיק געווען זיך אַ יאָג טאַן אין דער ריכטונג צום באַרג, ווען דער פייף האָט זיך ווידערהאַלט, איצט שוין פיל קלאַרער און גאַנצ-טער און ניט איבערגעלאָזט קיין צווייפל, אַז ער קומט ניט פונעם וועג, גאַר פון לינקס, פון די בערג.

כּ׳האַב זיך גענומען איינקוקן און גלייך באַמערקט אַ מענטשלעכע פיגור אויף איינער פון די באַרג פּלאַטפאָרמעס, וועלכע האָט, מיט דער פלינקייט

פון אַ מאַלפע, גענומען שפּרינגען און זיך אַראָפּגליטשן פון איין שטיין אויפן צווייטן, ניט אויפהערנדיק עפעס צו שרייען און צו פּאָכן צו מיר מיט די הענט.

— ווער קען עס זיין? — האָב איך אי מיט פּרייד, אי מיט שרעק, אַ טראַכט געטאָן, — צי אפשר איז עס גאָר אַן אַליוצינאַציע?... אפשר האָב איך פון שרעק גאָר מיין פאַרשטאַנד פאַרלוירן?

און גיך האָב איך שוין אויך אויפגעכאַפט די רופן און דערקענט אין דער פיגור דעם יתגן אינדיאַנער, מיט וועלכן כ'האָב זיך, דאָ ניט לאַנג צוריק, געכאַדן אין טייכל.

אַבער אַט-דער „ניט לאַנג צוריק“ האָט ביי מיר איצט אויסגעזען, פונקט ווי עס וואָלט שוין פּאַסירט מיט אַ סך, אַ סך יאָרן צוריק.

אַ שטרעם האָט מיר ווי אַ הייב געטאָן אין דער לופטן און, דאַכט זיך, אפילו ווי ניט אַנאָרינדיק די ערד, האָב איך זיך אַ טראַג געטאָן אים אַנט-קעגן. צוערשט בין איך געלאָפּן איבער אַ שטיינערנער לאַנקע, דערנאָך זיך גענומען הייבן אויפן היפּשן באַרג, אויף וועלכן ער איז געשטאַנען.

— טרעט ניט אויף קיין זאַמד! — האָט ער מיך געוואָרנט, — די הינט וועלן, מעגלעך, זוכן סימנים פון דייע טריט.

גיך האָט ער מיך אַנגעכאַפט פאַר דער האַנט און מיר האָבן גענומען, צוזאַמען, קלעטערן אַלץ העכער. כ'האָב אים עטלעכע מאָל אַריינגעקוקט אין פנים, געפרוואָרט אַפּזוכן אין מיין זכרון אַ פאַר דאַנקבאַרע ווערטער, אַבער זיי בשום אופן ניט געקענט געפינען: אַלץ אין מיר האָט זיך גע-דרייט און געשפרונגען, זיך געהויבן און געפאַלן, פונקט ווי אַט-די זאַנדער-באַרע אויסגעקאַרבעט בערג און בערגלעך, איינגעטרונקענע אין רויט, געל, בלוי און פּיאָלעט.

— שנעלער! — האָט ער מיך אונטערגעטריבן, — די הינטישע זיך קענען יעדע רגע איצט אַנלויפן.

מיר האָבן פאַרגעזעצט דאָס שפּרינגען פון איין שטיין אויפן צווייטן, דאָס דראָפּען זיך פון איין ווענטל איבערן אַנדערן און עס האָט זיך מיר גענומען זיכטן, אַז אַט דאָס לויפן, קלעטערן און שפּרינגען וועט זיך שוין קיינמאָל ניט ענדיקן. יענדלעך זיינען מיר ביידע, כמעט ווי אַן אַן אַטעם, געבליבן שטיין אויף אַ קליינער טעראַסע, וועמענס פּאָדערשטער טייף איז געווען, ווי אומישנע, באַפּוצט מיט אויסגעקייטעכטע, קליינע שטאַמעטלעך. מיר האָבן, ווייזט אויס, זיך שוין געפונען היפּשלעך הויך, ווייל דער אַספּאַלטיע-נער וועג אונטער אונדז האָט איצט אויסגעזען ווי אַ ווייטע, גרויע סטענגע, איצט האָב איך נאָך אַמאָל באַשאַסן אים צו באַדאַנקען, אַבער ווי גאָר כ'האָב אויפגעעפנט דעם מויל, האָט ער שנעל אַ דרייגעטאָן דעם קאַפּ אויף

לינקס, אַנגעכמוּרעט דעם שטערן, זיך צוּגעהערט אַ ווייַע, דערנאָך זיך גע-
שווינד אויסגעצויגן צווישן די שטאַכעטן און מיך מיטגעשלעפט מיט זיך.
— זיי קומען! — האָט ער אַ שעפטשע געטאָן און מיר אַטגעוויזן, מיט
דער האַנט, אויף אַ שפּאַלט, צווישן שטיינער, דורך וועלכן מען האָט גע-
קאָנט זען, וואָס עס קומט פאַר אויפן וועג.

אַ גרויסער, ברוינער אַטאַמאַביל האָט זיך באַוויזן אויפן וועג און, ניט
איינדיק זיך, פאַרשוואַנדן רעכטס, צווישן די בערג.

— אַ גרויסער שאַד, — האָב איך אַ זיפּץ געטאָן, — דאָס זיינען, זעט
אויס, טוריסטן, וועלכע וואַלטן מיך זיכער אַרױסגענומען און געבראַכט קיין
רעפּיד־סיטי.

דער אינדיאנער האָט אַ קורצן לאַך געטאָן :

— אַרױסגענומען וואַלטן זיי דיך זיכער, אָבער דערפּירט וואַלטן זיי דיך
ניט ביז רעפּיד סיטי, נאָר, מעגלעך, אַוועקגעשיקט אויף יענער־וועלט.

— וואָס מיינסטו? — האָב איך אים, פאַרוואַונדערט, אַנגעקוקט.

— דער ברוינער אַטאַמאַביל באַדאַנגט צו מיסטער מעק דאָנעלן, דעם
רייכן שענקער פון שטעטל, וועמענס איינציקן, בלאַנדן זינדל — סטיוו, דו
האַסט, ווייזט אויס, אויסגעדרייט אַ פּוס. דאָס ווכן זיי דיך אַרום סדי דיר
אַפּצוואַנקען.

— פון וואַנען ווייסטו וועגן פּוס? — האָב איך זיך גע'חידו'ש'ט.

— דער היידע מיטן טאָטן זיינען גלייך פון טייכל אַוועק אַהיים און מיך
איבערגעלאָזט נאָכצוקוקן, וואָס עס וועט ווייטער געשען.

— ביסטו זיכער, אַז דער מאַשין איז דאָנער'סעס? — האָב איך נאָך
אַלץ געצוויפּלט.

— יאָ! — האָט ער קורץ געענטפּערט.

— דאָס מיינט, אַז דו האָסט מיר איצט געראַטעוועט דעם לעבן? —

האַב איך, אַביסל נאַרישעוואַטע, באַמערקט, — אַ גרויסן דאַנק דיר!

— מיר, אינדיאנער, פאַרגעסן קיינמאַל ניט אונזערע פריינט — און

ער האָט פאַרענדיקט מיט אַ זיפּץ: — אַ שאַד, זייער צאַל איז נאָך אַזוי
קליין.

— ווי אַזוי הייסטו? — האָב איך געוואַלט וויסן.

— מיין אמת'ער נאָמען איז „אַ־קע־טשע־לאַ־וואַש־טאַ“, וואָס מיינט אויף

אונדזער לשון: אַ וווינער ייטגל, אָבער אַלע רופן מיך מיט מיין שול־נאָ־
מען „דזשאָן“. קענסט מיך אויך אַזוי רופן. און ווי אַזוי איז דיין נאָמען?

— שין, — האָב אין געענטפּערט.

— גוט. אַ גרינגער נאָמען צו געדענקען. שין פון ניר־יאָרק. — ער

האַט אַנגעוויזן אויף אַ שפיץ פון אַ העכערן באַהג, איבער אונדז: — דער

זיידע האָט מיר געהייסן דיך צו באַהאַלטן אין אַ הייל אָט אויף יענעם באַרג. קיינער, אפילו ניט די אינדיאַנער פונעם „קראָ-שבת, וועלכע זיינען די ווייסע, אַלס פּאַליציי, ווייסן ניט וועגן יענעם אָרט, — ער האָט זיך אייב־געקוקט אַ וויילע אין וועג, אונטער אונדז, און ווייטער גערעדט: — מיין זיידע איז זייער אַ וויכטיקער מענטש ביי אונדז, אין ושבט... מען רופט אים: „אי-הי-ווי-טשאַ-שאַ“, וואָס מיינט: דער סאַווע מאַן... ער האָט נאָך געקעמפט מיט די ווייסע מענטשן אונטער דער פירערשאַפט פון אונדז דזערע גרעסטע פירער: „סיטינג בול“ (דער זיצנדיקער אַקס) און „קרעזי האַרט“ (דער ווילדער פּערד), דער זעלבער, וועלכער האָט צעשמעטערט קאָל לאַבעל קאָסטערס אַרמיי און אים אַליין געטויט. און דעם טאַטנ'ס נאָך מען איז: „מאַד-דאַ-האַ-טאַן“ (דער אייזערנער האַרן). ער איז זייער אַ שטאַרַ קוער... ער האָט ווידער אַ קוק געטאַן אויפן וועג, — קום, מיר מוזן זיך, וואָס שנעלער, ווייל עס איז נאָך ליכטיק, דערקלייבן צו דער הייל. — ער האָט זיך אויפגעשטעלט, אָבער אידער איך האָב נאָך צייט געהאַט אים נאָכ־צופאַלגן, האָט ער זיך ווידער אויסגעצויגן אויפן דיל פון דער טעראַסע, זיך צוגערוקט צום שפּאַלט צווישן די צוויי שטיינער, מיטן אויסקוק אויפן וועג. — עס קומט נאָך אַן אַטאַמאָביל! — האָט ער אַ שפּעטשע געטאַן. איך האָב זיך צוגערוקט, האַרט, צו אים.

אויפן וועג האָט זיך באַוויזן דער פּריערדיקער, שוואַרץ פינקלענדיקער „קראַיסלער“. אויף זיינע צוויי טראַט־ברעטער, פון ביידע זייטן, זיינען גע־שטאַנען צוויי מענער, אין אונדזערע פון פּאַליציי־לייט און יעדער פון זיי האָט אויפּמערקזאַם זיך איינגעקוקט אין די בערג פון זיין זייט. פון די אויטאָמאָביל פּענצטער, פון ביידע זייטן, האָבן אויך אַרויסגעקוקט אַ צאָל מענער. די מאַשין האָט זיך באַוועגט זייער לאַנגזאַם. דערנאָך האָט זי זיך אָפּגעשטעלט און בעת די אינדיאַנער האָבן אויפּמערקזאַם באַטראַכט די זאַמד פון ביידע זייטן וועג, האָט דער טרייבער געגעבן דריי פייף. פון דער ווייט, רעכטס, האָט אַ צווייטער מאַשין אויך אָפּגעענטפּערט מיט דריי ענלעכע קלאַנגען.

איך מיט דזשאַנען האָבן זיך איבערגעקוקט און ביידע האָבן מיר אַ צושטימיקן שאַקל געטאַן מיט די קעפּ. באַלד זיינען די אינדיאַנער צוריק אַרויף אויף די טרעט־ברעטער און דער אַטאַמאָביל איז גיך פאַרשווינדן צווישן די בערג, רעכטס. — ריר זיך וואָס שנעלער, — האָט דזשאַן אַ שפּעטשע געטאַן, — מיר מוזן דערגרייכן אונדזער פּלאַץ, איידער זיי וועלן קומען צוריק! נאָך אַ צען מינוטן דראַפעניש און שפּרינגען איבער שטיינער און גריי־בער, האָבן מיר דערגרייכט אַ קוים־באַמערקבאַרע פּלאַטפּאָרמע אין דער

טיפעניש, פון וועלכער עס האט געשווארצט ניט קיין גרויסע עפענונג. — אָט דאָ איז עס! — האָט מיין פריינט, מיט באַלייכטערונג, אָפּגע- כאַפּט דעם אָטעם: — לאַמיר גלייך אַרײַנקריכן, כדי דו זאָלסט זיך קענען אַרומקוקן אַביסל.

— איך טראַכט, ווי אַזוי וועלן מיר זיך קענען אַרויסקלייבן פון אַזאַ אָרט, ווען ס'וועט מעגלעך זיין? — האָב איך זיך געוואונדערט.

— וועגן דעם האָסטו זיך ניט וואָס צו זאָרגן, — האָט ער מיט אַ שמייכל מיך פאַרזיכערט, — פאַראַן נאָך אַ צווייטער אַרויסגאַנג, זייער אַ פאַרוואַק- סענער, פון דער צווייטער זייט בערג. אַ גוטער אַרויסגאַנג צום הויפט־וועג, אָבער קיינער, אַחוץ דעם זיידן מיטן טאַטן, וויסן ניט וועגן אים.

די הייל איז ניט געווען קיין זייער גרויסע, אָבער אַ היפשולעך הויכע און די צוויי שמאַלע דורכגאַנגען, וועלכע האָבן ערגעץ־וואו געפירט, האָבן געשראַקן סיי מיט זייער פינצטערניש און נאָך מער מיט דער עכאַ פון יעדן מינדסטן קלאַנג. יעדעס אַרויסגערעדטע וואָרט האָבן זיי ווי נאָסגעזאַגט, דער- נאָך עס שטיל, עטלעכע מאָל, איבערגע'חזרט פאַר זיך.

ער האָט מיך אַרוםגעפירט און מיך באַקענט מיטן אָרט: — מיט אָט- די צוויי פינצטערע דורכגאַנגען האָסטו גאַרניט וואָס צו טאָן. זיי פאַראַיי- ניקן זיך ביים סאַמע אַרויסגאַנג צום הויפט־וועג. מיר'ן דיך קומען באַ- זוכן דורך איינעם פון זיי. אָט־דער ווינקל איז דער וואַרעמסטער. גוט וואָס דו האָסט צוויי קאָלדערעס מיט זיך. אָרדן זיך איין, און מאַך ניט קיין טעות: אָט־דער לאַך אין דער רעכטער וואַנט איז ניט דער אַרײַטגאַנג. גיי ניט צו צו אים: עס איז אַן אָפּרייס פון עטלעכע הונדערט פוס... פון דאַנען עפנט זיך אַ גוטער אַרויסקוק צום טייכל, ״וואונדער נ״ (די פאַרוואונדערטע קני), וואו מען האָט אַ צאַל פון אונדזערע מענער, פרויען און קליינע קינדער אויסגעקוילעט... — ער האָט זיך אַ כאַפּ געטאַן, — אָבער וועגן דעם וועט דיר שוין דער זיידע אַזײַן דערציילן... אַזוי האָט ער מיר פריער געזאָגט... אַ שוואַכער רוזש פון מאַטאַרן האָט זיך דערטראַגן פונעם וועג. מיר זיינן ביידע צוגעלאָפּן צו דער טעראַסע. אין דער האַלב־פינצטערניש, וועלכע האָט שוין געהערשט אויפן וועג, האָבן מיר קלאַר באַמערקט ביידע אָטאַ- מאַבידן, וועלכע זיינען לאַנגזאַם געפאַרן צוריק. מיטאַמאַל האָבן זיי זיך אָפּ- געשטעלט און ווי גענומען שמירן מיט די שטאַרקע ליכט־שטראַמען פון זייערע פראַזשעקטאָריס איבער די בערג, פון ביידע זייטן. דערנאָך איז צו אונדזער פאַרוואונדערונג, איינער פון די צוויי מאַשינען אַראָפּ פון וועג, זיך אַרײַנגע- רוקט צווישן צוויי בערגלעך און אויסגעלאָשן זיינע לאַמפּן. דער צווייטער איז אַוועק.

— וואָס קאָן עס באַדייטן? — האָב איך זיך געוואונדערט, — צוליב

וואס האָבן זיי דאָ איבערגעלאָזט איינעם פון זייערע מאַשינען ?

דזשאַן האָט נאָכגעטראַכט אַ וויילע :

— מן הסתם מיט דער האַפּענונג, אַז דו ליגסט דאָ ערגעץ וואו אַ באַ-
האַלטענער און וועסט ביינאַכט אַרויסקריכן אויפן וועג...

— כ'דענק, אַז דו ביסט גערעכט, — האָב איך צוגעגעבן.

— כ'דענק, אַז דו ביסט גערעכט, — האָב איך צוגעגעבן.

דזשאַן האָט אַ צופרידענעם לאַך געטאָן :

— כ'בין וויכער, אַז זיי אַליין, די ווייסע, מיין איך, וועלן זיך ניט אַוועק-

זעצן דאָרטן היטן דיך אַ גאַנצע נאַכט... מן הסתם זיינען דאָרטן געבליבן
די אינדיאַנער פּאָליסלייט... זאָלן זיי פּריין, די הינט... — ער האָט זיך
אַבער גלייך אַ כאַפּ געטאָן : — זאָג מיר, שוין, האַסטו ביי זיך שוועבעלעך
אַדער אַ ליכט-וואַרפּער ?

— איך רויכער ניט, אַבער כ'האָב ביי זיך ביידע זאַכן.

— אויב אַזוי געדענק, אַז די היטער אונטן זיינען אינדיאַנער און זיי וועלן

זיכער באַמערקן דעם שוואַכסטן אַפּשיין פון ליכט אויף די בערג און זיי
וועלן, אַן שום צווייפל, אויך וועלן זיך אויסצייכענען פאַרן שענקער דאַנעלן
מיט זיין סטיוון און דיד כאַפּן... פאַרשטייסטו וואָס איך מיין ?

— יא, דזשאַן, איך פאַרשטיי און זיי זיכער, אַז דאָס לעבן איז מיר נאָך

ניט מיאוס געוואָרן און כ'וועל קיין שום ליכט ניט אַנצייטן. — כ'האָב זיך
פּלוצלונג דערמאָנט וועגן דער באַלעבאַסטע פּונעם נעכטיקן מעבדירטן צי-
מער און צוגעגעבן : — און זאָג מיר, פּריינט, איז עס מעגלעך, אַז אין אַט-
דער וועלבער הייז זיינען אויך פאַראַן אַ פאַר קלאַפּער-שלאַנגען ? — כ'האָב
זיך באַמיט צוצוגעבן מיין קול אַ פעסטן אויסדרוק, אַבער געפילט האָב איך
גאַרניט ווי צום לאַכן.

דערפאַר האָט ער זיך אַבער צעלאַכט :

— ניין, מעגסט זיין רואיק : זיי פאַרקריכן קיינמאַל ניט אַזוי הויך —

ער האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן : — האַסטו עפעס צום עסן מיט זיך ?

— יא, פאַראַן ברויט און פּרוכטן.

— דאָס איז גוט. מאַרגן וועל איך דיר ברענגען נאָך אַביסל שפייז.

איצט מוז איך גלייך גיין און כ'ווייס ניט אין וואָס פאַראַ צייט איך וועז זיך
מאָרגן קענען אַריינסאָפּן אַהער. מען וועט דאַרפן גוט אַרומשמעקן די געגנט,
צי די פּאָליציי זוכט דיך אַוויך ניט אַרום אויף די וועגן... ער איז זייער אַ
רייכער, דער ווייסער, היינטישער זון, דער שענקער מעק און וועט זיכער
גוט באַצוינען יעדן פּאָליצייאַנט, וועלכער וועט דיך כאַפּן. פאַרשטייסט ?

— אַ דאַנק, זיכער פאַרשטיי איך.

— און גיי ניט צו צו נאָענט ניט צו דעם לאַך אין דער וואַנט און אויך

ניט צו דער טעראסע: דו וויסט זיכער ווי ווייט בינאקלען קענען גרייכן.

— זיכער ווייס איך.

— א גוטע נאכט.

— א גוטע נאכט און גיב איבער דעם טאטן מיטן זיידן מיינע גרוסן און

הארציקע דאנקען!

— גוט. כוועל ניט פארגעסן.

ער איז זיך ווי צעגאנגען אין דער פינצטערניש, אבער זיינע טריט, ווי שטיל זיי זיינען ניט געווען, האבן דאך איבערגעלאזט נאך זיך א מין שאַרקע אין די צוויי דורכגאנגען, פונקט ווי אימצער וואָלט זיך גע'אנבעט' מיט באַר-וועסע פיס.

ווען די קלאַנגען זיינען שוין אינגאנצן פאַרשוואונדן, האָב איך אויסגע-שפּרייט אין אַנגעוויזענעם ווינקל מיינע צוויי קאָלדערעס, זיך אַוועקגעזעצט, אַרויסגענומען פונעם וועג-בייטל אַ ווייס ברייטל, אַ באַר און געפרואווט עסן. עס איז אַבער ניט געגאנגען: דער האַלדז האָט זיך איינפאַך אָפּגעזאָגט דורכ-צולאָזן די שפּייז. האָב איך געפרואווט מיט אים, מיטן האַלדז מיינעם, איינ-טענה'ן, געפרואווט אים דערווייזן, אַז כ'בין איצט כמעט ווי אויסער יעדער געפאַר: די צוויי אינדיאַנער זיצן אין זייער מאַשין טיף, טיף אונטן און ווייסן אַ קרענק וואו איך געפין זיך... כוועל דאָ גאַנץ רואיק איבערשלאָפן די נאָכט און ס'איז גאַנץ מעגלעך, אַז נאָך מאַרגן זאָל איך קענען פאַרזעצן מיין וועג צו די "שוואַרצע בערג"... טאָ וואָס-זשע איז דאָ פאַראַן אַזעלכעס זיך צו שרעקן און ניט דורכצולאָזן אפילו קיין ביסל שפּייז אין דער צייט, וואָס כ'האָב פון צוועלף אַזיגער אַן גאַרניט געגעסן? ...

אַבער דער האַלדז מיינער האָט, ווי ס'ווייזט אויס, געהאַט זיינע אייגענע חשבונות און דער סוף איז געווען, אַז כ'האָב געמוזט זיך אונטערגעבן: צו-ריק אַריינגלייגן וואָס ברויט מיט דער האַלבער באַר אין בייטל, זיך איינזויק-לען אין איינער פון די קאָלדערעס און זיך באַמיען איינצושלאָפן. אַבער אויך וואָס איז ניט געווען קיין זייער גרינגע זאַך: ערשטנס, האָט מיך זייער שטאַרק געצויגן אַרויסצוקריכן אויף דער טעראַסע און, אויב מעג-לעך, כאַפן אַ קוק וואָס די צוויי אינדיאַנישע וועכטער מאַכן; צווייטנס, זיינען אין קאָפּ אַריינגעקראַכן און האָבן זיך געפּלאַנטערט אַן אַ שיעור געדאַנקען וועגן ניו-יאָרק: וועגן פריינט, באַקאַנטע און איבערהויפט, וואָס מיין פרוי מאַכט און וואָס זי וואָרט געזאָגט, ווען זי זאָל וויסן וואו איך געפין זיך איצט... .

עס האָט שוין גענומען טאַגן, ווען איך בין ענדלעך איינגעשלאָפן. אַרום צוועלף אַזיגער האָט דזשאַן מיך אויפגעוועקט. ער איז געשטאַ-נען פאַר מיר אַ שמייכלעדיקער, מיט אַ שוואַרצן, לייזונטענעם קאַשיק אין האַנט.

— גומער מאַרגן, שוין! נו, ווי אזוי ביסטו עס די נאַכט איבערגעשלאָפֿן?
 — עס וואָלט געקענט זיין אַביסל בעסער, אָבער ס'איז אַ קלייניקייט, —
 האָב איך אַ וואוילינגערישן מאַך געטאַן מיט דער האַנט.
 — לאַמיר האָפֿן, אַז מאַרגן וועסטו שוין שלאָפֿן אין אַ באַקוועמערן פּלאַץ.
 — האַט ער אַ לאַך געטאַן, — דערווייל האָב איך דיר געבראַכט אַ פּלעשל
 הייסע קאַווע און צוויי קעזסענדווויטשעס. פאַרנאַכט-צו וועל איך דיר ברענ-
 גען עפעס מער און בעסערס... אזוי האַט די מומער מיר באַפוילן דיר
 צו זאָגן.

איך האָב אַ היפּלאָזן הויב געטאַן מיט די הענט:
 — כ'וואָלט איך אַלעמען געוואָלט זייער שטאַרק באַדאַנקען פאַר אַלץ
 וואָס איר טוט פאַר מיר, אָבער... כ'קען פשוט קיין ווערטער ניט געפינען
 פאַר דעם.

ער האַט, ווייזט אויס, פאַרשטאַנען מיינע געפילן און אַ מאַך געטאַן מיט
 דער האַנט:

— ווער דאַרף עס? אזוי, אַן ווערטער, איז בעסער. זאָלן די דאַנקען
 בלייבן ביי דיר אין האַרצן און טראַג זיי אַוועק, צוזאַמען מיט דער נעכטיקער
 פּאַסירונג, צו אַלע זיינע פריינט... זאָלן זיי אויך וויסן וועגן אונדזער אמת'ער
 לאַגע און זען עפעס טאָן, אויב זיי וועלן נאָר קענען!

און בעת איך האָב זיך געקוויקט מיט דער הייסער קאַווע, האַט ער מיר
 גענומען דערציילן:

— ווען איך בין נעכטן געקומען אין האַרף, האָב איך שוין דאַרטן גע-
 פונען נאָך צוויי פּאַליסלייט, שוין פונעם „אַפּאַטשי“ שבט. זיי האָבן געוואָלט
 אויסגעפינען ווער עס זיינען געווען די הריי אינדיאַנער, וועלכע האָבן זיך
 נעכטן געבאָדן אין טייכל און צי האַט ניט אימיצער פון אונדז באַגעגנט אַ
 הויכן, טונקל-פּנימ'דיקן „הייקער“? און אזוי ווי קיינער פון אונדז האַט זיך
 אין טייכל ניט געבאָדן און דעם הויכן „הייקער“ ניט באַגעגנט — זיינען
 זיי אַוועק מיט גאַרניט.

— דאָס קען אויך מיינען, אַז מען זוכט מיך אַרום אויך אויפן הויפט-
 וועג? — האָב איך זיך אָנגעשטויסן.

— אַן וואָס צוריקפּאַל, — האַט דזשאַן צוגעשטימט, — מעק דאַנעל איז
 זייער אַ רייכער מאַן און אונדזער פּאַליציי וועט אַלץ טאָן, ס'די אים צופרידן-
 צושטעלן.

— איז וואָס-זשע דענקסטו, דזשאַן, וועט זויטער זיין? — האָב איך
 געוואָלט וויסן, — ווי אזוי וועט איר פאַרט שפורן ווערן פון מיר?
 דזשאַן איז צוגעקומען אַביסל נאָענטער צו מיר און אפילו די שטימע
 זיינע האַט ער אַראָפּגעלאָזט מיט אַ פאַר טענער בידעריקער:

— ניט געזארגט, שין, ס'איז פאראן אַ גוטער פלאַך, וועלכער וועט דיר, אמת, ניט היינט, נאָר מאַרגן זיכער באַפרייען. היינט, זאָגט דער זיידע, איז אונדזער וועג נאָך צו הייס פאַר דיר זיך אויף אים צו באַווייזן. פאַרשטייט ? — איך פאַרשטיי, — האָב איך צוגעשטימט, — אָבער... זיי אַזוי גוט און זאָג מיר, אין וואָס באַשטייט עס דער מאַרגנדיקער פלאַך ? — הער זיך גוט צו, — האָט ער מיר כמעט ווי באַפוילן, — אַט־דעם פלאַך האָב איך צוגעטראַכט מיט מיין בעסטן שול־פריינט: „נאַ־מאַס־טי־וואַ.“ ער איז פונעם „האַפֿי־שבת, אַ קלוגער און אַ טייערער בחור. דער זיידע מיטן טאַטן האָבן דעם פלאַך גוטגעהייסן.

— גוט. איצט זאָג מיר אין וואָס באַשטייט עס אייער פלאַך ? — ער, „נאַ־מאַס־טי־וואַ“, מיר'ן אים בעסער רופן פֿיטער, ווי זיין נאָ־מען איז געווען אין שול, ער אַרבעט אין שטעטל ביי אַ בעקער. ער צעפירט, אין זיין קליינעם לאַסט־וואָגן, צוויי מאָל אַ טאָג ברויט און קוכן צווישן די פאַרמערס און אין די אַרומיקע האַטעלן. דעם ערשטן מאָל פאַרט ער אַרויס זיבן אַזיגער אין דער פרי, דעם צווייטן מאָל — צוועלף אַזיגער בייטאָג. נו, האָב איך אָפגעמאַכט מיט אים, אַז מאַרגן, פונקט צוועלף אַזיגער, ווען דער הויפּט־וועג איז פול מיט אַטאַמאַבילן און לאַסט־וועגענער, זאָל ער, פאַר־בייפאַרנדיק, אַראָפּ פונעם וועג אויף דער סטעזשקע, וועלכע לויפט פאַרביי דעם וועלדל אין וועלכן עס געפינט זיך דער אַרויסגאַנג פון אונדזער הייז... דאַרטן זאָל ער זיך אָשטעלן און מאַכן דעם אָנשטעל, אַז ער מאַכט עפעס צערעכט. פאַרשטענדלעך, אַז צו יענער צייט וועלן מיר שוין דאַרפן וואַרטן אויף אים. דו וועסט אַריין אינווייניק דורך די צעעפנטע טירלעך און איך מיט פֿיטערן וועלן זיך אַוועקוועצן פון פאַרנט און... — ער האָט אַ פריי־לעכן פאַטש געטאָן מיט די הענט, און זיך אַ דריי געטאָן אין אַ טענצל, — און מיט איין האַלבע שעה שפּעטער — וועסטו שוין זיין ווייט פון דעם טייל וועג, אויף וועלכן אונדזער שטעטלשע פּאַליציי גיט אַכטונג... פאַרשטאַנען ? ! — ער האָט מיר אַ פריינטלעכן קלאַפּ געטאָן מיט דער האַנט איבערן אַקסל. — פאַרשטאַנען ! — האָב איך צוגעגעבן — און איך דענק אויך, אַז דער פלאַך איז אַ גוטער, און דאָמיר האַפּן, אַז ער וועט געלינגען.

ער האָט מיך אויך דערמאַנט :

— און פאַרגעס ניט, אַז היינט ביינאַכט, ווען ס'וועט גוט טונקל ווערן, וועט דער זיידע מיטן טאַטן קומען זיך געזעגענען מיט דיר. דער זיידע קלייבט זיך אויך דיר צו דערצייילן וועגן אונדזער אַמאַליקן, גוטן לעבן, ביז די ווייסע מענטשן זיינען געקומען מיט זייער ווילדן דרשט נאָך גאַלד און פּרעמדן לאַזן. איך אַזיין וועל קומען פריער און דיר ברענגען זייער אַ גוטע זאַך צום עסן, אַ מאַכל, וועלכן די מוטער קאַכט שוין איצט, — ער האָט

מיר אויך איבערגעגעבן אן אלטע, האלב-צעריסענע צייטונג, וועלכע ער האט אויפגעהויבן אויפן וועג, גייענדיק אהער.

כ'האב זיך זייער דערפרייט מיט דער צייטונג:

— אַ גרויסן דאָנק! וועט טאַקע זיין וואָס צו לייענען. זאָל זיין אַלטע נייעס... בעסער ווי קוקן אויף די ווענט.

רעדנדיק וועגן פאַרשידענע ענינים, האָט דזשאָן מיך אויך אַ פרעג גע- טאָן וועגן מיין באַשעפטיקונג.

— איך בין אַ ייִדישער לערער און אויך אַ ייִדישער שרייבער, — האָב איך אים געענטפערט.

— אַ לערער און אַ שרייבער?! — האָט ער זיך אַזש אַ כאַפּ געטאָן. — דאָס מיינט דאָך, אַז דו לערנסט קינדער און שרייבסט ביכער?

— עס ווייזט אויס אזוי, — האָב איך אַ שמייכל געטאָן.

ער האָט מיך פאַרטראַכט אויף אַ ווייזע און, ניט זיכער, ווייטער אַ פרעג געטאָן:

— קען עס אויך מיינען, אַז אַהיים קומענדיק, וועסטו אויך דערצייין דייע שילער און אפשר טאַקע אויך עפעס שרייבן אין דייע ביכער וועגן אונדז, די „סיו“ אינדיאַנער?... כ'מיין, וועגן אונדזער לעבן און... ווי

אזוי די ווייסע מענטשן באַציען זיך צו אונדז?... אויך וועגן דיין פאַר- ברענגען דאָ, ביי אונדז, אין דער הייל?

— כ'וועל עס, אָן שום צווייפל, טאָן! — האָב איך אים פאַרזיכערט.

זיין פנים האָט זיך באַלויכטן מיט אַ צופרידענעם שמייכל:

— דאָס איז גוט... פאַרגעס אויך ניט צו זאָגן דייע שילער, אַז מיר זיינען ניט קיין ווידער באַשעפענישן, ווי זיי וועלן אונדז אָפט פאַר אין זייערע מוואַויס... גיב צו פאַרשטיין דייע קינדער, אַז ווען מען באַרױבט

אימיצן, אָדער מען וועלעט צו אַ מעסער צו זיין האַלדז, האָט ער אַ רעכט צוריק צו שלאָגן.

— כ'וועל זיי עס זיכער דערצייין, — האָב איך אים באַרואַיקט — און איך וויל, אַז דו און אַלע דייעניקע זאָלן אויך וויסן, אַז אונדז, יעדן, האָט מען

הונדערטער יאָרן באַהאַנדלט פונקט אזוי ווי איך, אינדיאַנער... מען האָט אונדז פאַרפאַנגט, אָפט צוגענומען די פאַרמעגנס, געטריבן פון איין לאַנד

אין צווייטן, געברענט אונדז אויף שייטער-פּייערן... אַלץ געוואַלט אונדז צווינגען אויפצוגעבן אונדזער גלױבן... צו ווערן קריסטן... דו האָסט

זיכער געהערט, אַז היטלער האָט, אַט דאָ ערשט ניט לאַנג, פאַרברענט און דערשטיקט זעקס מיליאָן יידן?!

ער האָט זיך מיטן גאַנצן קערפער אַ רוק געטאָן צו מיר און, ווי אייני- האַלטנדיק דעם אַטעם, געענטפערט:

— יאָ, איך האָב געהערט וועגן היטלערן, אָבער, זאָג, וואָס האָבן זיי אַזע

אויסגעפירט?... זענט איר געווארן קריסטן?

— ניין, געבליבן יידן.

ער האָט טיף אָפגעכאַפּט דעם אָטעם, נאַכגעטראַכט אַ ווילע און זיכער

אַ זאַג געטאָן:

— מיר'ן אויך בלייבן אינדיאנער!

— איך האָף אַזוי! — האָב איך צוגעשטימט.

ער האָט געשוויגן אַ ווילע, זעט אויס, עפעס אָנגעשטרענגט נאַכגע-

טראַכט, דערנאָך, קוקנדיק מיר גלייך אין די אויגן, שטיל אַ זאַג געטאָן:

— הער, שוין: דו ביסט דער ערשטער וויסער מענטש, וועמען איך

פרעג אָט די פראַגע, זאַג, גיב מיר אַ פריינטלעכע עצה — וואָס דאַרף

זיין דער לעבנס-וועג פון אַזאַ בחור, ווי איך בין? און אויך פון הונדער-

טער, ענדלעכע צו מיר, אינדיאַנישע בחורים?... — זיינע האַלב-צוואַנצענגע-

זשמורעטע אויגן האָבן זיך, ווי צוויי נאָדלעך איינגעשטאָכן אין מיין פנים.

און איך האָב געענטפערט, ניט נאַכטראַכטנדיק אפילו קיין רגע:

— איך זע בלויז אין וועג פאַר איך, יונגע אינדיאַנער: דאָס איז דער

וועג אויף וועלכן עס גייט דער וויסער מענטש אַליין, דער וועג פון אַריינ-

טרעטן אין אַלע וויינע שולן, אין אַלע זיינע מאַכות און פראַפעסיעס. און

אויב מען וועט ניט אַריינלאָזן, איז קעמפן פאַר דעם... ס'איז שוין איצט

פאַראַן אַ גאָר היפשע צאַל פראַמינענטע ווייסע מענטשן, וועלכע שטעלן זיך

אין פאַר אייך, פאַדערן פאַר איך גערעכטיקייט, איר מוזט זיי העלפן!...

מיטן ליגן באַגראַבן אין אייערע דערפער, וועט איר גאַרניט אויפטאָן... איר

וועט בלויז אונטערגיין.

ער האָט זיך אַ ריט געטאָן פאַראויס:

— נו, און ווי איז וועגן די אַלע קריסטלעכע פריסטער, וועלכע יאָגן

זיך נאָך אונדזערע גשמות?!

— אויך קעגן דעם דאַרפט איר קעמפן! אין וואָס צו גלויבן איז אייער

אייגענער ענין און קיינער טאָר זיך אין דעם ניט אַריינמישן. — האָב איך

פעסט געזאָגט, — אָבער אויך צו אַזאַ מין געזעץ קענט איר זיך דערשיאַגן

בלויז דורך וויסן. בלויז דורך קאַמף — קענט איר אָנהאַלטן אייער אַדטן

גלויבן, אייער אַלטע קולטור.

עטלעכע מינוט איז ער געזעסן מיט אַ טיף אַראַפגעלאָזטן קאַפּ און ווען

ער האָט אים אויפגעהויבן, האָבן זיינע אויגן געקוקט גלייך און אַנטשלאָסן

מיר אין פנים אַריין. ער האָט זיך פלינגן אַ הויב געטאָן פונעם שטיין, אַויף

וועלכן ער איז געזעסן, איז צוגעגאַנגען, מיר געגעבן די האַנט און זיכער

אַ זאַג געטאָן:

— אַ דאָנק, ברודער! דו האַסט איצט קלאַר מיר אָנגעוויזן מיין וויי-

טערדיקן לעבנס-וועג און איך וועל עס קיינמאַל ניט פאַרגעסן. כוועל נאָך

מאָהגן אָנשרייבן אַ בריוו צום דירעקטאָר פון דער טעכנישער שול, וועלכע
 כ'האָב פאַראַיאַרד, קעגן זיין ווילן, פאַרלאָזן. ער וועט מיך זיכער צוריק
 אַרײַננעמען... און כ'וועל ווייטער לערנען... ווייטער לערנען!... — די
 לעצטער פאַר ווערטער האָט ער אויסגעשריגן, שוין מיט טרערן אין זיין קול.
 דערנאָך האָט ער זיך שאַרף אויסגעדרײט און איז פאַרשוויגן אין אײ-
 נעם פון די פינצטערע דורכגאַנגען און שוין פון דאָרטן האָט זיך צו מיר דער-
 טראָגן זײַנע לעצטע פאַר ווערטער:

— אַ דאַנק דיר, שײן!

כ'האָב אים נאַכגעקוקט און אויפן האַרצן איז געווען אַזוי ווייטאַקדיק און
 גוט, אַז ס'האָט זיך אַרײַן געוואַלט לאָזן אַ טרער.
 דערנאָך האָב איך זיך אויסגעשפּרייט מײַנע ביידע קאָלדערעס פאַרן
 לאַך אין דער וואַנט, דורך וועלכער עס האָט אין דער הײַ אַרײַנגעשטראָמט
 אַ פּאַטערנדיק טײכל מיט דײַכט, אַן איבערגעפּילטס מיט גאַלדענע זונען-
 פּלעקן.

דער טאַג איז פאַריבער אין עטלעכע מאָל איבערלײענען די אַלטע, דריי-
 וואַכנדיקע צײטונג, אין דרימלען און אין היטן דעם וועג, טיף אונטער זיך.
 פינף אַטאַמאַבילן זײַנען יענעם טאַג דורמגעפאַרן פאַר מײַנע אויגן און בײ-
 יעדער מאַשין האָט זיך מיר שטאַרק, כמעט ווי ביז משוגעת, געוואַלט אַ גע-
 שריי טאָן, אָפּשטעלן דעם אַטאַמאַביל, אַראַפּדײַפן פון באַרג און בעטן זײ
 זאָלן מיך אַרײַננעמען און צופּרין ניט מער ווי כײז רעפּיד־סיטי... בלויז
 בײז יענער געוויינטשטער שטאַט, ניט מער...

אַבער די געשעענישטער פּונעם געכטיקן ברוינעם אַטאַמאַביל, צוזאַמען
 מיטן שוואַרצן „קראַיסלער“, מיט די צוויי אינדיאַנער פּאַליציאַנטן אויף די
 טראַט־ברעטער, זײַנען יעדעס מאָל אַרויסגעשוואַמען פאַר מײַנע אויגן און
 מיך געטרײבן זיך וואָס טיפּער צו באַהאַלטן אין מײן הייל. — — —

ווען עס האָט גענומען טונקל ווערן איז דזשאַן ווידער דערשינען פּונעם
 דורכגאַנג און אַחוץ קאַווע, ברויט, צוויי רײטע טאַמאַטן, מיר אויך געבראַכט,
 אין אַ קליין טעפּעלע, אַ שטיקל, זײער געשמאַקן, געפּרעגלטן האָזן־פּלייש.
 און גלייך ווי ס'איז נאָר גוט פינצטער געוואָרן, האָב איך דערהערט די
 עכאַ פון אַנקומענדיקע טריט: דאָס זײַנען געקומען, זיך געזעגענען מיט
 מיר, דזשאַנס פּאַטער און זיין זיידע.

שווייגנדיק, האָבן מיר זיך געדריקט די הענט און זיך אַוועקגעזעצט
 אויפן דיל: דער אַלטער מיטן זון נעבן דער וואַנט, איך מיט דזשאַנען —
 קעגן זײ. מיר האָבן ווידער געשוויגן אַ ווײלע, דערנאָך האָט דער ווידע גע-
 נומען לאַנגזאַם רעדן אויף זיין „סײַן־לשוו“, און געדאַכט האָט זיך, אַז זײַנע
 ווערטער טראָגן זיך ניט פון אים גלייך צו אונדז, נאָר הויבן זיך, צוערשט,

אין דער הויך און פאלן אַרונטער אויף אומהזערע קעפּ. און דזשאָן האָט שנעל גענומען, ווי אונטערקאָפּן דעם זיידנס יעדנס קלאַנג, זיי שנעל איבער-גיסן אין ענגלישע ווערטער און זאַצן און זיי אונטערגעטראַגן צו מיר. און דער פּאָטער, וועלכער האָט, ווייזט אויס, אויך געקענט ביידע שפּראַכן, האָט אויפּמערקזאַם זיך איינגעהערט צום זונס איבערזעצונג און צופּרידן צוגע-שאַקלט מיטן קאָפּ.

און דער זיידע האָט שטיל ווייטער גערעדט:

— צוויי מאָל, זון מיינער, בלויז צוויי מאָל אין מיין לאַנגן לעבן האָב איך זיך אליין געלאָזט פּאַרפּירן און אויף אַ קורצער וויילע, געגרייבט ווייסע מענטשן... צוויי מאָל האָב איך, צוזאַמען מיט אונדזערע „טשיפּס“, אונ-טערגעשריבן מיט מיין נאַמען אָפּמאַכן, אָפּמאַכן פּולע מיט כּיטרע פּאַסטקעס, מיטן צוועק אָפּצוגאַרן אונדז, ערלעכע און גלויביקע אינדיאַנער... אַלץ אָפּ-מאַכן, וועלכע האָבן אַוועקגערויבט פּון אונדז טויזנטער און טויזנטער אַקער-לאַנד, אונדז געטריבן אַלץ ווייטער פּון אונדזערע יאַגד-פעלדער און היי-דיקע וועדער... אָבער, אפילו אַט יענע לינגערשישע אָפּמאַכן האָבן מיר, אינדיאַנער, היידיק געהאַלטן און געבראַכן האָבן זיי שטענדיק די ווייסע אונטערשרייבער, די יעניקע, וועמענס מיסיאָנערן האָבן מיט כּוח געוואָלט אונדז אָפּרייסן פּון אונדזער אַרטן גלויבן... — ער האָט אַ שטילן, ביטערן לאַך געטאַן און זיך אַ האַסטיקן בויג געטאַן צו מיר: — טאָ זאָג אַליין, מיט וואָס נאָך פּאַראַ געפּילן, אַחוץ האַס און פּאַראַכטונג, האָבן מיר זיך געקענט באַציען צו זיי, צו די „בלייד-פּנימ/דיקע“ לינגער?!...

ער האָט געשוויגן אַ וויילע און ווייטער גענומען רעדן:

— דו, זון מיינער, ביסט דער דריטער ווייטער מענטש, וועלכער האָט אויפּגעוועקט אין מיין האַרצן דאָס געפּיל פּון גלויבן, דאַנק איך דיר שטאַרק פּאַר דיין מוטיקער שטעלונג און פּאַרן פּאַרטיידיקן אונדז קעגן די שטעטלשע, רייכע לומפּן, וועלכע האָבן אונדז געטריבן פּון אונדזער אייגן טייכל... און מיר באַגריסן דיין קומען צו אונדז, און כּוויל, אַז דו זאָסט טאַקע וויסן, אַז אַט דאָס גאַנצע לאַנד, אויף הונדערטער מיילן אַרום, אַריינגערעכט אויך די „שוואַרצע בערג“, דאָס שענסטע און רייכסטע שטיק לאַנד אויף דער וועלט, וועלכע ווי, די ווייסע, רופן מיטן נאַמען „גאַט'ס לאַנד“ — איז אַמאָל געווען אונדזערס, האָט באַלאַנגט צום „סיו“-שבט און דאָרטן, אין וואַלד, האָבן זיך געפונען אַ סך פּון אונדזערע היידיקע פּלעצער, וואו מיר פּלעגן, מיט טענץ און תּפּילות, דינען אונדזערע געטער און גייסטער...

ער האָט אַרויסגענומען פּון אונטער זיין מאַנטל אַ ליידיקע און בעת ער האָט אָנגעצונדן דאָס שוועבעלע, זי צו פּאַררויכערן, האָט דזשאָן, ווייזט אויס, אַלט פּאַרזיכטיקייט, פּאַרשטעלט דאָס ליכט מיט אַ ברייטצעשפּרייטער קאָל-זערע, דער פּאָטער האָט פּאַררויכערט אַ סיגאַרעט, אָבער אויך ער האָט גיט פּאַרגעסן, יעדעס מאָל צו פּאַרשטעלן מיט דער דלאַניע פּון זיין לינקער

האָנט, דעם העלן גלי פון זיין סיגארעט, ווען ער פלעגט אַ צי טאָן אין זיך דעם דויך.

דער אַלטער האָט אַ שאַק ליגעטאָן מיטן קאָפּ און דער זון האָט פאַר-געזעצט :

— ווען די „בלייכע פנימ'ער“ האָבן זיך צום ערשטן מאָל באַוווּזן אין אונדזער געגנט, האָבן מיר זיי אויפגענומען ווי גוטע פריינט, ווי געגעבן לאַנד, זיי געהאַפּן זיך איינאַרדענען, זיי געוווּזן וואו און ווי אַזוי מען קען כאַפּן פּיש און בעסער שיסן ווילדע חיות... ווען ניט אונדזער הילף, וואָלטן זיי געווען אומגעקומען נאָך דעם ערשטן ווינטער... אָבער זיי זיינען גאַנץ גיך געוואָרן חוצפה'דיק און האָבן מיט ליגנס גענומען אַוועקנעמען פון אונדז אַלץ גרעסערע שטיקער לאַנד...

— ריכטיק! — האָט דער אַלטער באַשטעטיקט און ווייטער גענומען דערציילן: און פון יענער ווייט פון דעם „גרויסן געזאַלצענעם וואַסער“ (דעם אַטלאַנטיק) האָבן געהאַלטן אין איין אַריבערקומען אַלץ גרעסערע מחנות ווייסע, אונדז גענומען אַרומרינגלען און שטויסן אַלץ ווייטער צו מזרח צו... און מיר אַליין זיינען געווען ווי נאַרישע, אין אַלץ גרויסנדיקע, קינדער: ניט באַגרייפנדיק די ווערט פון זייער געלט, האָבן מיר זיי אַוועקגעגעבן די טייערסטע פּוטערס און גרויסע שטרעקעס לאַנד פאַר העל-פאַרביקע, ביי-פּיקע, גלעזערנע קרעלן און ענלעכע שיינענדיקע, ווערטלאָזע, באַפּצונגען... אָבער דעם גרעסטן שאַדן האָבן זיי אונדז אָנגעטאָן, ברענגענדיק מיט זיך אַלע זייערע קראַנקהייטן, זייער „פּייער-וואַסער“ (שנאַפּס), זייער אויסגע-לאַסנקייט און זייערע פאַרברעכנס!... ביז זייער קומען האָבן מיר דאָ געהאַט נעכט אַזעלכע פּולע מיט רוי, מיט לבנה'זשיין, מיטן ריינעם צייטער פון די שטערן... ואיצט האָבן זיי פאַרפּליצט אונדזערע שטעטלעך מיט זייערע שענקען, מיט שכורים, קאַרטן שפּילער, מיט אויסגעלאַסענע מייד-לעך, מיט שיסערייען און געשלעגן... זוי בלייך און טרויעריק דאָס פנים פון דער לבנה איז איצט געוואָרן און ווי פאַרשעמט עס קוקן די שטערן... — ער האָט טרויעריק אַראַפּגעלאָזט דעם קאָפּ.

דער פּאָטער האָט אַ ביטערן לאַך געטאָן און פאַרגעזעצט :

— פריער האָט דער ווייסער מענטש געהאַט טובערקולאָז און מיר, אינ-דיאַנער, דאָס לאַנד, איצט איז געוואָרן פּונקט קאָפּויער: מיר האָבן טובער-קולאָז און ער — דאָס לאַנד. און אַזוי איז סמעט מיט יעדער זאַך. אפילו דער שנאַפּס וואָס זיי פאַרקויפּן אונדז, באַהאַלטענעדיג פאַר זייער הויכע פּרייזן, איז געפּעלקשט: ניט נאָר ער פאַרשיכור'ט אונדז, נאָר ער פאַר'סמ'ט אונדז אויך, וויל דאָס איז ניט קיין שנאַפּס, וועלכן די ווייסע טרינקען, נאָר סטריכנין געמישט מיט וואַסער... ווייסע מענטשן וועלן אַלץ טאָן פאַר געלט. איך געדענק נאָך ביז איצט, די פּנימער פון די ווייסע, וועלכע פלעגן אונדז

פארקויפן בייקסן, גוט וויסנדיק, אז מיר וועלן מיט זיי שיסן זייערע אייגענע ברידער... און נאך א זאך: יעדעס מאָל, ווען מיר פֿלעגן זיי באַזיגן, האָבן זייערע צייטונגען געמאכט גוואַלדן וועגן אַ "מעסעקער" (אויסשלאַכטונג). האָבן זיי אָבער, אונדז באַזיגט, דערצו נאָך, יעדעס מאָל אויסגעקויפֿעט אונד-דערע פֿרויען און אפילו קליינע קינדער — איז דאָס געווען אַ גלענצנדער, אַ העלדישער זיג...!

דער זיידע האָט מיך מיטאַמאָל אַ פרעג געטאָן:
— האָסטו אַמאָל געהערט די מעשה מיט דער קו? —
— ניין, פֿאָטער! — האָב איך שנעל געענטפֿערט, — כּוואַלט אָבער אַ בעלן געווען זי צו הערן.

— דערצייל זי אים! — האָט דער אַלטער אַ זאָג געטאָן צום זון.
— דאָס איז אַ מעשה וועגן דער לינגערישקייט פֿון די ווייסע און דער נאַרישקייט פֿון אונדז, אינדיאנער, — האָט דער פֿאָטער גענומען דערציילן.
— איין מאָל, ווען די ווייסע האָט זיך פֿאַרוואַלט אַ געוויסן שטיק פֿון אונדזער פֿאַנד, זיינען זיי געקומען צו אונדז מיט אַן "ערדעכע" פֿאַרשלאַג. אַזוי האָבן זיי עס אַנגערופן. גענוג, מער ראַבעווען זיי שוין ניט אונדזער פֿאַנד. איצט זיינען זיי געקומען ווי "ערלעכע" סוהרים: זיי ווילן מאַכן אַן אויסטויש מיט אונדז. זיי האָבן אונדז געוויזן אַ יונג, שיין קעלבל און דערקלערט, אז זיי ווילן בלויז מאַכן אַ בייט מיט אונדז. מיר, הייסט עס, זאָלן זיי געבן דאָס פֿאַנד און זיי אונדז — דאָס קעלבל.

האָבן מיר זיך דורכגערעדט צווישן זיך: אמת, דאָס פֿאַנד האָט הונד-דערטער מאָל מער דער ווערט ווי דאָס קעלבל, אָבער אַן אויסטויש איז פֿאַרט בעסער, ווי רויבעריי. האָבן מיר צוגעשטימט: מיר האָבן זיי געגעבן דאָס פֿאַנד, אָבער דאָס קעלבל... דאָס קעלבל האָבן זיי אונדז ניט געגעבן.

מיט אַ צייט שפּעטער, האָט זיך זיי פֿאַרוואַלט נאָך אַ שטיק פֿאַנד. זיינען זיי ווידער געקומען צו אונדז מיט די זעלבע רייד וועגן אַן אויסטויש און דעם מאָל אונדז געוויזן דאָס זעלבע קעלבל, וועלכעס איז שוין איצט געווען אַ גאַנץ פינע, יונגע קאַלב. האָבן מיר זיך ווידער דורכגערעדט און ווידער איינגעשטימט: מיר האָבן זיי געגעבן דאָס פֿאַנד, אָבער די קאַלב אַלץ ניט געקראָגן. שפּעטער, ווען די קאַלב איז אויסגעוואַקסן אין אַ שיינער, בליי-ענדיקער קו מיט שטאַרצע הערנער און מיט אַ פּוֹלן היטער מיט מילך, זיינען זיי ווידער געקומען פֿאַר אַן אויסטויש, ווידער געקראָגן אַ שטיק פֿאַנד און אונדז ווידער ניט געגעבן די קו. ווען זיי זיינען אָבער געקומען דעם פּערטן מאָל נאָך פֿאַנד און אונדז שוין געוויזן אַן אַלט געוואָרענע בהמה, מיט אויסגעדרייטע הערנער, אַן אַראַפּגעלאָזטן קאָפּ און אַ צעקנייטשטן איי-טער, אַן אַ טראָפּן מילך — האָבן מיר זיך ערשט דאָן געכאַפּט, וואָס פֿאַראַ פֿאַרשאַלטענע נאַראַנים מיר זיינען די גאַנצע צייט געווען און... ווען זיי

האָבן אונדז זיידער גענומען טרייבן פון לאַנד, האָבן מיר געמאַכט אַ ברוי-טיקן אויפשטאַנד...

— יאָ, זון מיינער, — האָט דער אַלטער טיף אָפגעזיפצט, — אזוי האָבן זיי, אַלע יאָרן, געהאַנדלט מיט אונדז — אַלץ געוואָלט אַוועקנעמען אונדזער גלויבן, אונדזער ערד, אונדזער פרייהייט און אונדז פאַרוואַנדלען אין „איידזשענסי“ אינדיאַנער... וואָס מיינט — אין בעטלער, און צווייב דעם האָבן זיי טאַקע, אזוי ברוטאַץ און נוצלאָז, פאַרניכטעט די מידיאַניקע סטאַדעס מיט בופלאַקסן, וועלכע האָבן געשאַפט דעם גרעסטן טייל פון אונדזער שפייז... דער זון האָט מיט ביטערקייט צוגעגעבן:

דערצו האָבן מיר קלאָר געזען, וואָס עס איז געוואָרן פון יענע אינדיאַנער, וועלכע האָבן זיך אונטערגעגעבן און זיינען אַוועק מיט זייערע משפחות וואוינען אַרום די „איידזשענסיס“. די מערהייט פון זיי זיינען געוואָרן ליידיק-גייער, שכורים, קאָרטן-שפילער, פאַרברעכער און זייערע ווייבער און טעכטער האָבן זיך גענומען אַרומשלעפן מיט די סאָלאַטן, וועלכע מען האָט געבראַכט אונדז צו פאַרניכטן. אָבער אפילו אויך זיי, די „איידזשענסיס“ אינדיאַנער, האָט מען אויך ראַבירט פון אַלע זייטן: געגנבײַע פון זייער שפייז, קליידונג און באַהיצונג...

דאָ האָט זיך דזשאַן דערמאַנט:

— געדענקסט, זיידע, דו האָסט מיר איין מאָל דערציילט, אַז אונדזער גרויסער פירער „סיטינג בורד“ (דער זיצנדיקער אָקס) האָט איין מאָל געזאָגט צו גענעראַל נעלסאָן מייילס: „גאָט האָט מיך באַשאַפן אַלס אַ פרייען אינדיאַנער, אָבער ניט אַלס אַן איידזשענסיס אינדיאַנער!“

— איך געדענק עס, — האָט דער אַלטער אַ צופרידענעם שמיכל גע-טאָן, און ווייטער גענומען דערציילן: — גאָר שלעכט איז אונדז געוואָרן אין יאָר 1874, ווען מען האָט אין אונדזער דעמאָסטריקער רעזערוואַציע, אין די „שוואַרצע בערג“ אַנטדעקט גאָלד. ווי הונגעריקע היישעריקן, האָבן די ווייסע זיך דאָן אַ וואַרף געטאָן אויף אונדזער שטיקל לאַנד. אונדזערע היי-ליקע וועלדער, וואו מיר פלעגן תפילה טאָן צו אונדזער „גרויסן גייסט“, וואו מיר האָבן ניט געוואָגט אפילו צו טויטן קיין ושוים לעבעדיקע באַשעפעניש, ווי אויך אַלע אונדזערע פעלדער — זיינען פול געוואָרן מיט זשעדנע, ווילדע, חוצפה'דיקע חיות, מיט גאָלד-זוכער... קיין טרייבן, אפילו שייסן זיי האָט ניט געהאַלפן. אויפן אָרט פון איין דערשאַסענעם זיינען גלייך געקומען אַ טויזנט אַנדערע, די רעגירונג, אין וואַשינגטאָן, האָט אויך אַרויסגעוויזן אַ קנאַפן ווילן אונדז צו באַשיצן, שפעטער האָט זי פאַרגעלייגט אַפצוקויפן אונדזער לאַנד, מיר האָבן אָבער ניט געגאָויבט, ניט געוואָלט קיין איבער-חזרונג פון דער אַלטער, נידערטרעכטיקער פאַסירונג: איך מיין פון דער אַלטער געשיכטע מיט דער אויסגעטוישטער קו... שפעטער האָט דער פּרעזידענט גרענט אינ-באַנצן געעפנט אונדזער געגנט פאַר יעדן איינעם לאַנד-פאַרכאַפער און גאַד-

זוכער... איז וואָס־זשע האָבן מיר דאָן געקענט טאָן?... אויף וועמען זיך געקענט פאַרלאָזן? זועמען גלויבן?... איז די גרעסטע צאָל פון אונדז דאָן אַנטלאָפֿן פון דער רעזערוואַציע צו די נאָך פרייע אינדיאנער, וועלכע האָבן, אונטער דער פירעחשאַפט פון „קרעזיזי האַרס“, געקעמפט פאַר אונדז פריי־הייט מיט די רעגירונגס סאַלדאַטן... עס האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ נייע מלחמה...

ער האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ, זיך ווי צוגעהערט צו עפעס אין זיך און מיט אַ גאָר שטילן קול פאַרענדיקט:

— אַ נייע מלחמה... אַן האַפענונגסלאָזע, ווייל ווי לאַנג האָבן מיר, האַלב־הונגעריקע, מיט די וויכער און קינדער אויף די הענט, געקענט מיט אונדזערע פרימיטיווע שפיזן, „טאַמאהאָקס“ (העקלעך), מיט אונדזערע פיידן און בויגנס און מיט דער נישטיקער צאָל ביקסן קעמפן קעגן די גרויסע רע־גירונגס־אַרמייען, גוט באַוואָפנטע ניט נאָר מיט נייע זוינטשעסטער ביקסן. נאָר אויך מיט קאַנגען און „געטלינג“ קוילן־וואַרפערס?...!

עטלעכע מינוטן זיינען מיר אַלע געזעסן מיט געבויגענע קעפּ און זיך צוגעהערט צום שטיין פייפן פון ווינט צווישן די געקארבטע שפיצן פון די אַרומיקע בערג.

נאָך אַ היפשן שוויגן, האָב איך אַ זאָג געטאָן:

— אויב, פאַטער, עס איז פאַר דיר ניט צו שווער, וואַלט איך דיך גע־בעטן מיר צו דערציילן וואָס עס איז באַמט פאַרגעקומען אין צייט פון אייער באַוואוסטער שלאַכט, אין וועלכער גענעראַל קאַסטער איז געפאַלן?... מען זאָגט אים דאָך געמאַכט פאַר אַ נאַציאָנאַלן העלד, אָנגערופן מיט זיין נאָמען דעם פאַרק אין אייערע „שוואַרצע בערג“ און, דאָכט זיך, אויך אַ דערבייאַקע שטאָט?

אַ טרויעריקער און, אין דער זעלבער צייט, אויך אַ שפּאַטישער שמיכל האָט זיך באַוויזן אויפן אַלטנס ליפן:

— גוט, זון מיינער, איך וועל דיר דערציילן. איך בין געווען דערביי און די גאַנצע שלאַכט איז נאָך פריש אין מיין זכרון. דערצו בין איך נאָך געווען דעם פירער „קרעזיזי האַרס־סעס“ אַ פּערזענלעכער פריינט און איינער פון די בעסטע אויסשפירער. און גלויב מיר, אַז ניט קוקנדיק אויפן גאַנצן רום, מיט וועלכן מען האָט קאַסטערן אַרומגערינגלט, איז ער געווען זייער און זייער אַ שטעכטער מיליטערישער פירער... — ער האָט טיף אַריינגע־צויגן אין זיך דעם הויך פון זיין לולקע, פאַרטראַכט זיך, ווי איינגעקוקט אין עפעס, פאַר זיך, און נאָך אַמאָל באַשטעטיקט: — יאָ, ער איז געווען זייער אַ שלעכטער גענעראַל...

דער אַלטער האָט טיף אָפּגעויפצט און ווייטער גענומען דערציילן:

ווי כ׳האָב דיר שוין געזאָגט, זיינען מיר אין די יאָרן פון 1873 ביז אַריי־בער 1876 געווען אין שטענדיקן קריג. מיר האָבן, דורך אונדזערע אויס־

שפירער זיך דערוואוסט, אז דריי אַרמיען גייען אויף אונדז, און פון וואָס שינגטאָן איז געקומען אַ באַפעל אונדז צו פאַרניכטן און אויב עס וועלן נאָך אייניקע פון אונדז בלייבן דעבן, זיי גלייך פאַרשפאַרן אין אַ רעזערוואַציע... אונדז דזערע פירער זיינען דאָן געווען: „סיטינג בול“ און „קרעזי האַרס“. די נאַענטסטע צו אונדז אַרמיי איז אַרויס פון „פאַרט [פעסטונג] אייב לינקאַרן“, אונטער דער פירערשאַפט פון גענעראַל טעדי. אין איר האָט זיך אויך געפונען דער זיבעטער קאָואַלעריע אַפטייל, אונטער דער אַנפירערשאַפט פון קאַסטערן.

מיר האָבן נאָך פריער געהערט ניט קיין זייער גוטעס וועגן אים. מיר האָבן געוואוסט, אַז ער איז אַ גרויסער פּוצער, צירט זיך שטענדיק אין אַ העל־ברוינעם דעזערנעם זשאַקעט, טראַגט אַ ליכטיק־ברוינע הוט מיט ברייטע ראַנדן, פון אונטער וועלכע עס הענגען אַרונטער זיינע זאַנגע, גאַלדענע האַר... מיר האָבן אויך געוואוסט, אַז ער טראַגט שטענדיק מיט זיך צוויי רעוואַלוערן: איינע אַ גרויסן פאַר אונדז מענער און פאַר פּערה, דעם צווייטן, אַ קלענערן — פאַר אונדזערע פרויען און קינדער...

ער האָט נאָכגעטראַכט אַ וויילע, זיך ווידער פאַרצויגן מיטן רויך פון זיין לולקע און פאַרגעזעצט:

אין איך טאָג האָב איך זיך דערוואוסט, אַז גענעראַל טערי האָט אַינסגעשיקט פאַראויס מיט זיין קאָואַלעריע רעגמענט, זעט אויס, פעסט־צושטעלן אונדזער צאָל און אונדזערע פּאַזיציעס. זיין אַפטייל איז (ניט געווען קיין גרויסער און קיין שום פאַראַנטוואָרטלעכער פירער וואָלט קיינ־מאַל ניט אָנגעפאַנגען קיין שלאַכט מיט אונדז, וויסנדיק, אַז אונדזערע כוחות זיינען פיל שטאַרקערע פון זיינע. און ער האָט עס אויף זיכער געוואוסט, דורך זיינע גוטע אויסשפירער פון די „קראַ“ און „אַריקאַרי“־שבטים.

ביים באַרג „ריטלי־ביג־האַרן“ (קליין־גרויסער האַרן), עבן טייכ־מיטן זעלבן נאָמען, האָבן מיר זיך געטראַפן. קיינעם פון אונדז איז אפילו ניט איינגעפאַלן, אַז ער וועט מיט אַזעלכע שוואַכע כוחות פון איין קאָואַלעריע רעגמענט, וועלכער באַשטייט, געוויינלעך, ווייניקער ווי פון דריי הונדערט מאַן, וואָגן אונדז צו אַטאַקירן, בפרט נאָך, ווי מיר זיינען זיכער געווען, אַז ער האָט פון זיינע אויסשפירער אויך אויסגעפונען, אַז מיט אַ טאָג פריער, זיינען אונדז געקומען צו הילף אַריבער טויזנט „שייעניס“ אינדיאַנער. אויך, פונקט ווי מיר, העלדישע קעמפער.

מען האָט אונדז אויך איבערגעגעבן, אַז דערוויסנדיק זיך, אַז ער קלייבט זיך אונדז צו אַטאַקירן, זיינען זיינע אויסשפירער געקומען צו אים און אים געוואַרנט עס ניט צו טאָן, נאָר אויסוואַרטן ביז גענעראַל טערי וועט אָנ־קומען מיט זיינע הויפט־כוחות. אָבער דער „גרויסער העלד“ האָט אַלעמען פאַרטריבן פון זיך, זיי געענטפערט, אַז ער איז דער פירער, אַז ס'איז ניט

זייער זאך צו מישן זיך אין זיינע געשעפטן. דאן האט דער עלטסטער פון די אויסשפירער, ווי מיר האבן זיך ושפעטער דערוואוסט, אים דערקולערסט: „אויב דו הויבסט אן די שלאכט, וועלן מיר אלע גאר אינגליכן גיין לאהיים, אבער ניט מיטן וועג מיט וועלכן מיר זיינען אהער געקומען, נאר מיטן וועג פון גייסטער.“ דאס האט געמיינט, אז ער וועט פארשפיינן די שלאכט און אלע וועלן אומקומען.

קאסטער האט, ווייזט אויס, זיך אויך ווייניק וואס געזארגט פאר די לעבנס פון זיינע סאלדאטן. ער האט דאן צעטיילט זיין קליינע אפטיילונג אויף דריי טיילן און, געפינענדיק זיך אליין אין צענטער, אנגעהויבן די אטאקע. ער האט, ווייזט אויס, גערעכנט אונדז איבערצושרעקן און באזיגן, ביז גע- נערצט טעריי וועט אנקומען און אזוי-ארום אליין אריינצוקריגן דעם גאנצן רום.

דער אלטער האט פארמאכט די אויגן און א היפשע וויילע געשווינגן, צושאקלענדיק זיך, פאראויס און צוריק, פונקט ווי ער וואלט, אין זכרון, נאך אמאל איבערגעלעבט די היסטארישע שלאכט. דערנאך האט ער גע- עפנט די אויגן, אלעמען אויפמערקזאם באטראכט און שטיי פארענדיקט: — דאס איז געווען זיין סוף, דער סוף פון א שלעכטן פירער. צוזאמען מיט אים זיינען אויך אומגעקומען זיינע צוויי אייגענע ברידער, ארום דריי הונדערט סאלדאטן, ווי אויך זיינע געטרייע אויסשפירער, אחוץ איינעם, און ס'איז געשען, פונקט ווי דער פירער פון זיינע אויסשפירער, האט פאר- אויס געזאגט, אז אויב ער וועט אנהויבן די שלאכט, וועלן זיי אלע אוועק צו זייערע היימען מיטן וועג פון גייסטער...

מיר זיינען ווידער געזעסן א וויילע שווייגנדיק און איך האב געהאט א מאדנע געפיל פון „ניט-זיין“, פון ניט פילן זיך, פון א מין פארגעסן וועגן אייגענעם נאמען און וועגן אים, וואס עס האט מיט מיר און ארום מיר, ווען עס איז ניט איז פריער פאסירט. אן ענלעכן צושטאנד האב איך איין מאל איבערגעלעבט, שטייענדיק אויפן דאך פון א „האפּי“ הויז אין זייער באר- גיקן דארף „אראיבי“ נאך א „שלאנגען-טאנץ“. כ'בין געשטאנען און בא- טראכט דעם אריזאנער מדבר, אונטער די שטראלן פון דער אונטערגייענ- דיקער זון, און מיטאמאל האבן איך פארגעסן ווער איך בין, פון וואנען איך קום און ווי אזוי איך בין, אין אלגעמיין, געקומען אהער. כ'האב זיך אפילו ניט געקענט דערמאנען מיין אייגענעם נאמען. אט-דער צושטאנד האט דאן אנגעהאטן זיכער ניט מער ווי א צען מינוט, אבער דער שרעק איז געווען נאך א שטארקער: ס'האט גענומען א היפשע צייט ביז כ'בין געקומען צו זיך.

דער אלטער האט זיך מיטאמאל געווענדט צו מיר:

— הייסט עס, זון, דו פארלאזט אונדז מארגן אין דער פרי, אויפן וועג צו „אונדזערע“ שווארצע בערג?

- יא, פאָטער, אויב אַלץ וועט נאָר צוגיין זוי עס איז געווען פלאַנירט, — האָב איך געענטפערט, אַביסל אַ צעטומלטער.
- איך האָף אַזוי, — האָט ער אַ זיכערן בויג געטאָן מיטן קאָפּ.
- איך האָב זיך דערמאָנט, אַז כ'האָב נאָך זיי ניט באַדאַנקט פאַר מייך רעטונג און טאַקע גלייך אָנגעהויבן:
- טייערע פריינט, איך האָב גאָר קיין ווערטער ניט, ווי אַזוי איך צו באַדאַנקען פאַרן ראַטעווען מיך פון די הענט פון די וויסע לומפן!
- דער אַלטער האָט אַ דריי געטאָן מיטן קאָפּ אויף ניין:
- דאַנקען איז אַן איבעריקע זאַך: מען דאַרף בלויז געדענקען. און אויב צווישן דינע פריינט איז פאַראַן אַ צאָל פון וועלכע ווי דו, גיב זיי איבער אונדזער אַלעמענס האַרציקע גרוסן.
- עס זיינען פאַראַן — האָב איך אים פאַרזיכערט — און זייער צאָל ווערט וואָס אַמאָ אַלץ גרעסער.
- מייך אַלט, ניט גלויביק, האַרץ פרייט זיך, זון מיינער, פון דינע ווערטער: כ'בין זיכער, אַז דו נאַרסט מיך ניט... גלויב מיר, אַז איך קלייב זיך ניט היינט, אין אַט־דער פינצטערער באַהעלטעניש, דיר צו דערציילן די גאַנצע בלוטיקע געשיכטע פון אונדזער אינדיאָנער פּאַלק... אפילו קיין טויזנטסטער טייל פון דעם — אויך ניט. ס'איז אָבער פאַראַן איין בלוטיקע געשעעניש, וועלכע האָט פאַסירט גאָר נאָענט פון אַט־דעם אָרט, וואו מיר געפינען זיך איצט... און אַט־די געשיכטע וויל איך מיטשניקן מיט דיר צו דינע פריינט און צו דער גאַנצער וועלט... — ער האָט זיך לאַנגוואָס אויפֿ־ געהויבן פון אָרט, איז צוגעגאַנגען צום אַרויסגאַנג פון אונדזער הייל, אַ וויילע זיך אייטגעקוקט אין דער אַרומיקער פינצטערניש, געוואַרפן אַ בליק צום הימל, דערנאָך מיר אָנגעוויזן, מיט דער האַנט, אויף רעכטס און גאָר שטיף, מיט אַ לייכטן כריפּ אין קול, גענומען רעדן: — אַט דאָרטן, ניט ווייט, צווישן די בערג, ריזלט זיך גאָר אַ שמאָל טייכל, אויף אונדזער לשון הייסט עס "מיניעסיטשי", אָבער אַלע קענען עס אונטערן נאָמען "וואונדער־ני־קריק" (דאָס טייכל פון דער פאַרוואַנדעטער קני), און ניט קיין טייכל מיט קיין טרינק־וואַסער איז עס, נאָר ס'איז אַנגעפילט מיט אונדזער בלוט און טרערן. — ער האָט זיך אַ שאַקל געטאָן און זיך צוגעשפּאַרט צו דער וואַנט.
- דזשאַן האָט אים אַרומגענומען:
- קום, היידע, זען זיך אוועק, באַרוואַיק זיך. האָסט אונדז שוין היינט וועגן צופיל בלוטיקע געשעענישן און גרויזאָמע אומגערעכטיקייטן דער־ צייט. קום, רן זיך אָפּ אַביסל.
- וואָס קען מען העלפן? — האָט דער אַלטער אַ טיפן זיפן געטאָן, — דאָס איז אונדזער אינדיאָנער געשיכטע אין די פאַראַייניקטע שטאַטן. און

פארגעס ניט, אז אלץ וואָס איד האָב אייך היינט דערציילט, איז בלויז אַ טראַפּן אין ים.

— קום, פּאָטער, זעץ זיך צו און שווייג אַביסל, — האָט אים דער זון שוין אויך אָנגענומען פּאַר דער האַנט, אים צוגעפירט און אַוועקגעזעצט אויף זיין פּריערדיקן אָרט, — איך וועל שוין אונדזער טאַסט אַליין דער צייטן וועגן דער בלוטיקער געשיכטע, וואָס האָט פּאַסירט אַנט דאָ, גאָר נאָך ענט, אויפן ברעג פון אונדזער טיכל, — און ער האָט, מיט ביטערקייט, צו געגעבן: — איך בין דאָך אַליין ביגעווען ביי יענער אויסמאַרדונג... כ'האָב דאָך דאָרטן פּאַרלוירן מיין יונגע פּרוי מיט מיין ערשטן קינד, אַ צוויי יאָרדיק ייטגעלע... זיי אַליין געזען ליגן אויפן שניי דורכגעשטאַכענע מיט אַ שפיט פון אַ סאַלדאַטסקע ביקס... —

ער איז דורכגעגאַנגען אַ פּאַר מאָל די הייל, איז צוגעגאַנגען און אַרויס געקוקט דורך דער עפענונג פון דער וואַנט, דערנאָך, אַביסל אַ באַרהאַלטער, זיך אַוועקגעזעצט אויף זיין פּריערדיקן אָרט און שטיל גענומען דערציילן: — געשען איז עס אין יאָר 1890. אין אַ רעזערוואַציע האָבן מיר שוין דעמאָלט געלעבט, פּאַרשפּאַרטע ווי ווילדע חיות. עס איז אונדז אָפט אויס געקומען צו ליידן הונגער און קעלט, ווייל יעדער איינער אָנגעשטעלטער, פּונעם העכסטן ביזן נידעריקסטן, האָט אונדז געראַבענעט און דערנידעריקט. אַלס פּאַרשפּאַרטע האָבן מיר זיך געפונען אונטער דער אויפזיכט פון דער רעגירונג, וועלכע האָט באַדאַרפט אונדז באַזאָרגן מיט אַליץ נויטיקן פּאַרן לעבן... אָבער אַרץ האָט ביים הויפט־אַגענט, מיט זיינע אָנגעשטעלטע, ווי אַבוזיכטלעך, ניט געאַרבעט. קיין זאַך איז קיינמאַל ניט געקומען אין צייט און מיר פלעגן, ניט זעלטן, הונגערן, פּירן אין אונדזערע שטיבלעך... און די שפיט איז אָפט אַווי שדעכט געווען, אז מיר האָבן זיי ניט געקענט עסן... און אונדזער כּעס איז געשטיגן מיט יעדן טאָג, מיט יעדער וואָך... אונדזער פּירער, דער „סיטינג בול“, האָט זיך דאַן געפונען צוזאַמען מיט אונדז אין דער רעזערוואַציע.

ער האָט אָפּגעכאַפט דעם אַטעם, פּאַררויכערט נאָך אַ סיגאַרעט אין וויי טער גענומען דערציילן:

— אין יענער צייט האָבן זיך צווישן אונדז גענומען פּאַרשפּרייטן קאַנאָ גען וועגן די זייער וויכטיקע נבואות פון אַ אינדיאַנער פּונעם „פּאַיטן“ שבט, מיטן נאָמען „וואָ-וואָ-קאַ“, וועלכער האָט דערציילט, אז אין דער צייט פון זיין קראַנקהייט, פונקט אין טאָג, ווען די לבנה האָט פּאַרשטעלט די ווין, איז דער „גרויסער גייסט“ געקומען צו אים און אים געלאָזט וויסן, אז ער, דער „גרויסער גייסט“, וועט גאָר, גאָר אינגיכן אַליין קומען אויף דער ערד און מיטברענגען מיט זיך די אַמאַליקע ריזיקע טשענענעס מיט בופלאַקסן און הירשן, אז אלע אַלטע אינדיאַנער וועלן צוריק יונג ווערן, די טויטע — לע בעדיק און אז דער ווייסער מענטש וועט אינגאַנצן פּאַרשווינדן... דער „גרויסער גייסט“ האָט אים אויך אָנגעזאָגט, אז די אינדיאַנער זאָלן דורכ-

פירן געוויסע „גייסט־טעניץ“ אין „גייסט־העמודער“, דורך וועלכע די ביקסן־
 קוילן פון די ווייסע מענטשן וועלן ניט קענען דורכגיין... אונדזער פירער,
 דער „סיטינג בוי“, האָט געגלויבט אין וואַר־אַ-קאַס נביאות און מיר
 צוזאַמען מיט אים. מיר האָבן דורך די נעכט גענומען דורכפירן די „גייסט־
 טעניץ“ אין אונדזערע „גייסט־העמודער“ און שטאַרק געבעטן דעם „גרויסן־
 גייסט“ צו קומען אין אונדז צו באַפרייען וואָס שנעלער...

די רעזערוואַציע אַגענטן, די גענעראַלן און דער רעגירונג ווינען אונדזערע
 „גייסט־טעניץ“ זייער ניט געפעלן געוואָרן און ס'איז אַרויס אַ באַפעל זיי אָפֿ־
 צושטעלן, און, ס'ווייזט אויס, כדי אונדז נאָך מער אַנצושרעקן, האָט מען
 באַפוילן צו אַרעסטירן דעם פירער אונדזערן, דעם „סיטינג בוי“. און אין
 מאַס, אינמיטן נאַכט, זיינען צו אים אין דער צעל אַריין אַ צאָל סאַדאַטן, צו־
 זאַמען מיט אינדיאַנער פּאַריצי, וועלכע זיינען פון שטענדיק אַן געווען אונ־
 דזערע ערגסטע שונאים. מען האָט אים אויף גאַר אַ גראַבן שטייגער, אויפֿ־
 געוועקט פון שלאָף, אים קוים געגעבן אַ מעגלעכקייט זיך אַנצוטאָן, און אים
 אַרויסגעשטויסן פון צימער. ער האָט, ווייזט אויס, פּראַטעסטירט קעגן דעם
 באַלידנדיקן אופֿן, ווי אַזוי מען האָט אים באַהאַנדלט... ס'האָט זיך אַנט־
 וויקלט אַ געשלעג. זיי די אינדיאַנער פּאַריציאַנטן האָבן שפּעטער, צוזאַמען
 מיט די סאַלדאַטן, דערציילט, אַז ער האָט פּרוּבירט צו אַנטלויפֿן, אָבער מיר
 האָבן געוואַוסט, אַז ס'איז אַ ליגן: זיי האָבן אים דערשאַסן, און געלאָזט זיין
 קערפּער זיך וואַלדערן אויף דער ערד עטלעכע שעה צייט...

ווען מיר האָבן זיך דערוואוסט וועגן דעם, האָט זיך ערשט אַנגעהויבן
 אַ געשלעג און אַ שייסעריי. אַ פּאַר הונדערט פון אונדז, — ער האָט אַנגע־
 וויזן מיטן קאַפּ אויפֿן פּאַטער, — זיינען דאָן צוזאַמען מיט זייערע פּרויען
 און קינדער, אַוועק פון דער רעזערוואַציע, מיטנעמענדיק מיט זיך, אפילו,
 זייערע ביידלעך. אונדזער משפּחה איז געווען צווישן זיי. מיר האָבן זיך
 צוזאַמענגערעדט מיט אַ צאָל אַנדערע אינדיאַנער ויך צו טרעפֿן, אויפֿן צווייטן
 טאַג, אין „בעד לעמד“ און דאַרטן דורכצופירן נאָך אַ „גייסט־טאַניץ“ און צו־
 זאַמען אויסאַרבעטן אַ פּלאַן פון ווייטערדיקער האַנדלונג. אָבער, ווי עס
 ווייזט אויס, האָט מען אין דער „פעין רידזש אינדיזשענסי“, דורך די אינדיאַ־
 נער פּאַריצי, זיך דערוואוסט וועגן דער באַשטימטער באַגעגעניש. — ער
 איז אַנטשוויגן געוואָרן אויף אַ וויילע, טיף אַפּגעזיפּצט, זיך ווי איינגעקוקט
 אין עפעס פאַר זיך, טרויעריק צושאַקלענדיק מיטן קאַפּ. דער אַרטער האָט
 אפילו ניט קוקנדיק צום זון, אויך גענומען טרויעריק צושאַקלען מיטן קאַפּ.
 ווי עס האָט אויסגעזען האָבן ביידע, דער טאַטע מיטן זון, געזען פאַר זיך
 דאָס זעלבע טרויעריקע בילד.

— יא, — האָט דער דערציילער זיך אַ כאַפּ געטאָן, — אַזוי האָט עס
 פּאַסירט... אויפֿן צווייטן טאַג, נאָך איידער מיר האָבן צייט געהאַט צו־

קומען אפילו צום "בעדלענד", נאך גייענדיק אויף דער פרער, האט אַ גרויסע אָפטיילונג פון פוסגייער און קאָראָלעריסטן אונדז אַרומגערינגלט. מיר האָבן אפילו אינזיגען ניט געהאַט זיך קעגנצושטעלן. זיי האָבן אונדז צוגעפירט צו אַט־דעם זעלבן טייכל, טאַקע דאָ אונטער אונדז, זואו זיי האָבן נאָך פריער שוין געהאַט צעלייגט זייער קעמפ און אונדז באַפּוילן אויפֿ-צושטעלן אונדזערע ביידלעך. מיר האָבן געפּאָלגט. דורך דער נאַכט איז אויסגעפּאַלן אַ טיפּער שניי. מיר זיינען רואיק איבערגעשלאָפּן די נאַכט און אויפֿן צווייטן פּרימאָרגן האָט דער אָפיצער אונדז באַפּוילן זיך אויסצושטעלן אין איין רייע פאַר אונדזערע ביידלעך. דערנאָך האָט ער באַפּוילן, אַז אַלע וועלכע האָבן געווער זאַלן עס גלייך אַרויסגעבן. אייניקע פון אונדז זיי-נען אַריין אין די ביידלעך און אַרויסגעבראַכט אַ צאַל ביקסן. דער אָפיצער איז אָבער געבליבן ניט צופּרידן און באַפּוילן די סאַלדאַטן אַריינצוגיין אין אונדזערע ביידלעך און אַליין אַ זוך טאָן. גיך האָבן זיך פון די ביידלעך אַרויסגעריסן געשרייען פון די פרויען און אַ געוויזן פון דיר קינדער. מיר האָבן זיך אַ וואָרף געטאָן אַהין און... עס האָט זיך ווידער איבערגע'חזרט דער נידערטרעכטיקער ליגן און פאַרדאַרבנקייט פונעם וויסן מענטשן... אימיצער האָט אויסגעשאַסן... עס האָט אויסגעבראַכן, צוערשט, אַ געשליעג אין און אַרום די ביידלעך... מיטאַמאַל האָבן די סאַלדאַטן גענומען שיסן אויף אונדז... אייניקע פון אונדז האָבן אַ סאָפּ געטאָן די נאַר-וואָס אַוועק-געגעבענע ביקסן און גענומען צוריקשיסן... מיר האָבן באַלד גענומען אָפֿ-טרעטן, מיטשולעפּנדיק מיט זיך אונדזערע פרויען און קינדער... די סאַל-דאַטן, אונטער דער העלדישער פירערשאַפט פון זייער אָפיצער, זיינען אונדז נאַכגעלאָפּן, ניט נאָר שיינדיק אויף אונדז, נאָר אויך שיינדיק און דורכ-שטעכנדיק מיט די שפיזן פון זייערע ביקסן אונדזערע שוואַלאַוע פרויען און קינדער... מיין פרוי און קינד אויך צווישן זיי... — ער האָט געשוויגן אַ וויילע, אַראָפּגעשלונגען די וואָרגעניש אין האַלדז און ווייטער גענומען דער-ציילן: — דער העלדישער מאַיאָר האָט אויך ניט פאַרגעסן צו לאָזן אין גאַנג זיינע פיר קאַנאָנען, וועמענס קוילן האָבן גלייך אונטערגעצונדן די ביידלעך און זיך גענומען אויפרייסן צווישן אונדזערע פרויען און קינדער... — ער איז אַנטשוויגן געוואָרן אויף אַ וויילע, איבערגעפירט אַ פאַר מאַץ זיינע בליקן איבער דער הייל, און אפילו אין דער פינצטערניש האָבן אידן געקענט באַ-מערקן ווי שטאַרק זייך פנים האָט געצוקט.

דערנאָך האָט דער פּאָטער שטיל און לאַנגזאַם, ווי ציילנדיק די ווערטער, פאַרענדיקט:

— אַט דאָס זיינען אַממערסטן געווען די טיפן פון זייערע זיגן איבער אונדז און די צייטונגען האָבן אויך אַט־דעם זיג זימערן, אין די "בעדלענד", נעבן טייכל "וואונדערל" ניי, וועלכער איז פאַרגעקומען דעם 29טן דעצעמבער, פון יאָר 1890, פאַרצייכנט אַלס אַ העלדישן, וסטראַטעגישן זיך איבער די

ווייזדע, גרויזאמע אינדיאנער פונעם „סיו“ שבט... פון אונדזערע 110 אָדער 115 מענער — זיינען 100 אומגעקומען און אונדזערע 200 פרויען און קינדער זיינען אַלע דערשאַסן און דורכגעשטאַכן געוואָרן פון סאַלדאַטסקע שפיזן... מען האָט אויך דערציילט, אַז אַ צאָל סאַלדאַטן זיינען געפאַלן, אָבער... איך גלויב ניט אין דעם... — ער האָט אָפּגעזיפצט, געשוויגן אַ ווייזע און צוגעגעבן: — דאָס איז געווען אונדזער לעצטע שלאַכט... און די עטלעכע פון אונדז, וועלכע זיינען לעבן געבליבן, האָט מען ווידער פאַר-שאַרט אין „רעזערוואַציע“

— און וואָס איז געוואָרן מיט אייער פירער, מיטן „קרעזי האַרס“ (משוגענער פערד)? — האָב איך געוואָלט וויסן.

דער אַלטער האָט שבעל אַ הויב געטאָן דעם קאַפּ, זיך איינגעקוקט אין מיין פנים מיט אַזאַ מין אויסדרוק, אַז כ׳האַב ניט געקענט באַשטימען צי ער וויינט, צי ער לאַכט:

— אַ דאָנק דיר, שין, פאַר געדענקען אים, מיין טייערן, אַלטן פריינט... וואָס עס איז פון אים געוואָרן, ווילסטו וויסן?... איך ווייס, איך וועל דיר זאָגן און איך וויל, אַז דו זאָלסט אויך וויסן, אַז ער איז געווען ניט נאָר דער ינגסטער, נאָר אויך דער פייאיקסטער צווישן אַלע אונדזערע „טשיפס“... ער האָט ניט אין מאָל צעשלאָגן אַמעריקאַנער גענעראַל אויפן שלאַכט-פעלד... אויך דער היג איבער קאָסטערן איז געשען, אַממערטן, אַדאָנק אים... איך ווייס עס אויף זיכער, וואָס עס איז געשען מיט אים: ווען ער, „קרעזי האַרס“, האָט ענדלעך איינגעזען, אַז מיר'ן שוין קיינמאָל ניט באַזיגן דעם ווייסן מענטשן, אַז אונדזער קאַמף איז אַ פאַרלוירענער, האָט ער, בלויז צוליב די ליידן פון די פרויען און קינדער, באַשלאָסן זיך אונטערצוגעבן, און נאָכדעם, ווי מען האָט אים און זיינע נאָכפאלגער צוגעזאָגט אַ פולקאָמענע באַגאָדיר-קונג, איז ער, אין אַפּריל פון יאָרן 1877, צוזאַמען מיט זיינע עלטערן און נאָך מיט אַרום אַ צוויי טויזנט פון זיינע נאָכפאלגער, אַריינגעפאַרן אין דער „רעד קלאַוד אייזשענסי“ און זיך איבערגעגעבן אין די הענט פון דעם מיליטער. מען האָט ביי זיי גלייך צוגענומען דאָס געווער און זיי פאַרשאַרט אין אַ „רעזערוואַציע“. עס האָט זיך אָבער איינמאָל געמאַכט, אַז זיין כלה איז ביינאַכט פּלוצלונג שטאַרק קראַנק געוואָרן און ניט קענענדיק קריגן קיין דאָקטער אין זיין אייגענער רעזערוואַציע איז ער, אין פאַרצווייפּלונג, אַוועק אין אַ ישכּנות'ער רעזערוואַציע זוכן הילף. מען האָט אים גלייך גע-טאַפּט און צוריקגעבראַכט. אין אָט, נעבן דער סאַמע טיר פון דער טורמע, וואוּהיזן מען האָט אים געוואָלט פאַרשאַרן, האָט זיך איבערגע'חזר'ט די זעלבע, פונקט די זעלבע, געשיכטע ווי פריער, מיטן „טשיף“, „סיטינג בול“: אַ סאַלדאַט האָט אים, לויטן באַפעל פון זיין אָפיצער, דורכגעשטאַכן מיט זיין באַיאָנעט... אויב דו, שין, ווילסט טאַקע וויסן דעם אמת, פאַרוואָס מען

האָט אים דערשטאַכן, וועל איך דיר זאָגן, אַז בלויז דערפאַר, ווייל ער איז געווען אַ „שמדציקער“ אינדיאנער און האָט, דערצו נאָך, געוואָגט צו באַ- זיגן זייער גרויסן העלד, דעם גענעראַל קאָסטערן... דער „העלדישער“ אָפּיצער האָט ושפעטער דערקלערט, אַז „קרעזי האָרס“ האָט געוואָלט אַנט- לויפן, אָבער אפילו אַ קליין קינד קען פאַרשטיין, וואָס פאַראַ אומזין אַזאַ דערקלערונג איז. אַנטלויפן, ווען די כלה ווײַנע ליגט אַ געפערלעך קראַנקע, ווען ער איז נאָר וואָס געלאָפן אין אַ צווייטער „רעזערוואַציע“ ווכן אַ האַק- טער פאַר איר? ... ליגן און באַטרוג — ווינען שטענדיק צוזאַמען געגאַב- גען ביים וויסן מענטשן אין באַצוג צו אונדז... — ער האָט אויף שנעל אָפּגעווישט אַ טרער, און ווייטער גענומען דערציילן: — זיינע עלטערן זיינען באַלד געקומען צו לויפן און פאַרן אויסגיין, האָט ער זיי געזאָגט: „זאָגט מיין פאָלק, אַז מער טאָן פאַר אים האָב איך ניט געקענט“... אויפן צווייטן טאָג האָט מען אים, לויטן מנהג פון אונדזער שבט, איינגעוויקלט אין קאַלדערעס, אים אַרויפגעלייגט אויף אַ טראַגברעט, געמאַכט פון די שטאַמען פון צוויי יונגע ביימלעך, איבערגעפלאַכטענע מיט גרינע צווייגן, און אַ פערד האָט דאָס טראַגברעט גענומען שלעפן אין דער אָפּענער פּרעריע. זיינע על- טערן זיינען רייטנדיק געפאַרן פון ביידע זייטן... מען האָט קיינעם ניט דערלויבט נאָכצוגיין... אמת, כ׳האָב געהערט, אַז אייניקע מילטער לייט, באַגרייפנדיק די פאַרברעכרישקייט און וואַזין פונעם באַגאַנגענעם מאַרד, האָבן פאַרגעלייגט זיינע עלטערן אַ טויטן-וואַגן, ווי האָבן זיך אָבער אַנט- זאָגט. און קיינער ווייסט ניט, ביז אַצינד, וואו עס ליגן די ביינער פון איינעם פון די גרעסטע פירער פון אונדזער „סיו“-שבט...

נאָך אַ היפשן שטילשווייגן, האָט דער אינגסטער צווישן אונדז — דזשאַן, — געטראָן און אַנטשלאָסן, גענומען רעדן:

— איר זענט ביידע געווען גערעכט: דו, טייערער זידע — און אויך דו — פאָטער, באַקענענדיק אונדזער פריינט שינען מיט דער בלוטיקער געשיכטע פון אונדזער ושבט, וואָס איז, אין דער זעלבער צייט, אויך די גע- שיכטע פון אַלע אונדזערע שבטים. אָבער איר וועט ביידע מוזן צוגעבן, אַז אונדזער איצטיקע לאַגע איז היפשעלעך בעסער, ווי זי איז געווען אין אייער צייט... די צאָל פון אונדזערע ווייסע, איינפלוסרייכע פריינט ווערט וואָס אַמאָל גרעסער און איך דערמאָן זיך איצט, ווי איינער פון אונדזערע לערער אין שול, האָט אונדז לעצטן יאָר איין מאָל דערציילט, אַז אין אַ צאָל פון די בעסערע, פון די ערלעכערע צייטוטגען און אַז אפילו אויך אין די רעגירונגס-קרייזן, האָט מען שוין גענומען רעדן וועגן אונדזער אַלטער אינדיאנישער קולטור און קונסט און אַז עס איז ניט מענטשלעך אַרויפצו- צווינגען אויף אונדז אַ פרעמדן גלויבן... איך מוז זיך דאָ אויך מוחזק זיין, אַז איך אַליין האָב זיך ביז איצט, ביז מיינע געשפרעכן, — ער האָט אַב- געוויזן אויף מיר, — מיט שינען זיך ניט גענוג טיף איינגעטראַכט אין

האנג פון אונדזער און פונעם אלגעמיינעם לעבן... איך מוז זיך אויך מודה זיין, אז מיין פארלאזן, לעצטן יאר, מיין שול אין קארלסדעיל און אויך מיין באשלוס צו בלייבן דא מיט אייך אין הארף, וואס דאס מיינט, זיך אפצורשליסן פונעם אלגעמיינעם אַמעריקאַנער לעבן — איז געווען אַ גרויסער טעות. איך האָב ניט פאַרשטאַנען, אז מיטן טראָגן האָס אין האַרצן, מעג זיין אפילו אַ גערעכטן, שאַף איך גאָר ווייניק דאגות פאַר אַמעריקע, אָבער איך באַגיי אַ גרויסן פאַרברעכן קעגן זיך אליין, קעגן וואוילזיין ניט נאָר פון מיין אייגענעם שבט, נאָר אויך פון אַלע אונדזערע שבטים...

— ריכטיק, זון! — האָט דער פּאָטער, שטיל, באַמערקט, — כ'האָב שוין דאָנג וועגן דעם געטראַכט, אָבער עס אַרץ ניט געקענט און אפשר טאַקע ניט געוואָגט דיר עס אַרויסצוהאַנגן, כ'האָב מורא געהאַט, דו וואָסט ניט טראַכטן וועגן מיר ווי וועגן אַ פאַררעטער צו מיין ושבט...

און דזשאַן האָט, ציטערנדיק מיט אַן איבערלעכן ברען, ווייטער געזאָגט: — מאַרגן, גלייך נאָך דעם ווי מיר'ן פאַרנאָרגן שינ'ען מיט אַ פרייען דורכגאַנג, שרייב איך אַן אַ בריוו צו מיסטער טאַמסאָנען, דעם דירעקטאָר פון מיין שול, און איך קום גלייך צוריק... ער איז זייער אַ פיינער מענטש און מיך זייער ניט געראַטן צו פאַרלאָזן די שול. ער האָט מיך פאַרוויכערט אין מיינע פייאָיקייטן און אין אַ גוטער צוקונפט... מאַרגן שרייב איך צו אים!... מאַרגן! — האָט ער אונטערגעשטרעכט און טרערן האָבן אַ ציטער געטאָן אין זיין קור, — און כוועל לערנען, לערנען, ביז כוועל זיך דער-שלאָגן צו אַ פּאַזיציע, און כ'זאָל קענען אויפּטאָן עפעס גוטעס סיי פאַר מיינע רויטע ברידער, אַזוי אויך, מעגלעך, פאַר אַלעמען!... ווי אַ צאָל אינדיאַ-נער האָבן עס שוין דערזויזן צו טאָן...

— אויסגעצייכנט, ברודער דזשאַן! — האָב איך אים אַ קלאַפּ געטאָן איבערן אַקסל, — אַזוי דאַרף רעדן אַן אמת "בראַווער" אינדיאַנער פונעם "סיו" שבט!

דזשאַן'ס פּאָטער האָט צופרידן געשמייכלט און דער זיידע האָט פאַר-טראַכט צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ, געשמאַטשקעט דאָס פּיסקל פון זיין שוין לאַנג-פאַרשאַשענער לולקע און ענדלעך, שטיל, ווי פאַר זיך, אַ האַג געטאָן: — מעגלעך... מעגלעך... איך ווייס ושוין ניט אַצינד וואָס ס'איז בעסער און... וואָס ס'איז ערגער... נייע צייטן — וואָגט איר? אפשר?... אפשר וועט בעסער זיין אַזוי... — ער האָט אויפּגעהויבן דעם קאַפּ צו דזשאַן'ען: — טו עס, מיין קינד... און זאָל אונדזער "גרויסער גייסט" דיך היטן אויף דיין נייעם וועג... —

ביים געזעגענען זיך, האָב איך ניט נאָר געדריקט דעם אַרטיגן האַנט, נאָר אויך אים אַ קוש געטאָן אין קאַפּ; מיטן פּאָטער האָבן מיר זיך ביידע

גלייך אַרומגענומען און זיך צעקושט. דער אַלטער האָט, אַרויסגייענדיק, מיר נאָך צוגעוואָרפֿן אַ פֿאַר וואַצן אין דער „סיו“־שפּראַך, אָבער דוּשאַן האָט אין יענער צייט עפעס גערעדט מיטן פּאָטער און ניט באַוויזן מיר זיי צו איבערזעצן. אָבער דאָס זיינען זיכער געווען נאָך אַ פֿאַר גוטע וואונטשן.

אַרויסגייענדיק, האָט דוּשאַן מיך דערמאַנט :

— מאַרגן, פּונקט צען אַזייגער, וועל איך זיין דאָ. זע זיי פּאַרטיק.

— זיי רחמיק. כּוועל וואַרטן אויף דיר. — — — — —

זיי זיינען אַוועק און אַ שטיקל צייט האָבן אונטערן סופּיט פון מיין הייל און פון די צוויי דורכגאַנגען זיך נאָך, ווי געשאַרבעט זייערע פּאַרזיכטיקע, שטילע טריט.

כּהאַב אויסגעשפּרייט מיינע צוויי קאַלדערעס גאַר נאָענט פון דער טע־ראַסע, זיך אַוועקגעלייגט מיטן קאַפּ צום אַרויסגאַנג, בין לאַנג געלעגן און זיך איינגעקוקט אין שטאַרק שוואַרצן הימל, אַזאַ פּולן מיט פינקלענדיקע שטערן. מיין ברוסט־קאַסטן איז איבערפּילט געווען מיט אַזאַ מין מאַדנע יואַרעמקייט, פּונקט ווי אַ מאַמעס האַרץ וואַלט געווען צו מיר צוגעדריקט... און צו וואָס זיך שעמען? כּהאַב אַ פֿאַר מאַל אפּילו אָפּגעווישט אַ טרער... כּיבין, וויחט אויס. שנעל איינגעשלאָפֿן, אָן שום חלמות איבערגעשלאָפֿן די נאַכט און ווען כּהאַב ווידער געעפנט די אויגן, האָט שוין די זון גע־האַלטן אין אויפגיין און די וואונדער־שיין אויסגעקארבטע שפּיצן פון די בערג, אַנטקעגן מיר, האָבן שוין אין אייניקע פּלעצער געגליט מיט ראַה, גאַלד, פּורפור־רויט און לייכטן פּיאַצעט און אין אַנדערע ערטער מיט אַט־די אַלע פּיר פּאַרבן צוזאַמענגעמישט... — — — — —

צען אַזייגער אין דער פּרי בין איך שוין געזעסן אַ פּאַרטיקער אין וועג אַריין: די צוויי קאַלדערעס נעט צוזאַמענגעדרייט און אַלע מיינע וועג־מכשירים, אַריינגערעכנט אַ מעטאַלן קעסטל מיט „ערשטער הילף“ — פעסט איינגעוויקלט אין זיי. אַ פּערטל נאָך צען בין איך שוין געוואָרן אַביסל אומ־רויאיק און די אומרו איז געוואָקסן מיט יעדע פינף מינוט. אַ פּערטל צו עלף — בין איך שוין געווען כמעט זיכער, אַז עפעס האָט פּאַסירט מיט דוּשאַנען. און מיין פּרייד איז גרויס געווען, ווען כּהאַב, צען מינוט צו עלף, דערהערט זיינע שנעלע, שאַרכנדיקע טריט אין איינעם פון די דורכגאַנגען.

כּיבין אים אַנטקעגן געגאַנגען :

— וואָס איז געשען, דוּשאַני?

ער איז געווען בייז, אָבער איינציטיק זיך אויך ניט געקענט איינהאַלטן פון ניט צו שמיכלען :

— ס'איז געשען זייער אַ קאַמיש־נאַרישע מעשה, וועלכע האָט דאָך געקענט אָפהאַלטן בין מאַרגן דיין אַוועקגיין פון דאַנען.

— וואָס איז עס פּאַראַ מעשה? — בין איך נימגערק געוואָרן.

— פֿאַרשטייטסטו? — האָט ער אָנגעהויבן, — אַ פּערט־צו צען בין איך שוין צוגעקומען צום וועלדל. כ׳האַב אָבער, נאָך פון ווייטס, באַמערקט אַ יונג פּאַרל, וועלכעס איז געזעסן דאָרט אויפן גראַז און זיך געהאַלטן אין קושן. און אויסגעקליבן אַ פּלאַץ האָבן זיי גראַדע גאַנץ נאָענט פונעם גרוב, וועלכער פירט אַהער. איז וואָס־זשע האָב איך געקענט טאָן אַחוץ צואוואַרטן אַביסל? נו, וואָרט איך און האָף, אַז אַט באַלד וועלן זיי מיר ווערן און זיך אויפהערן צו קושן און טאַקע אויך אַוועקגיין. ס׳איז דאָך, נאָך אַלעמען, אַ העלער, ווינקער טאָג און דער דערבייאַיקער הויפט־וועג איז פול מיט פּאַרבייפּאַרער און פּאַרבייגייער... אָבער זיי האָט עס, ווייזט אויס, ווייניק וואָס געאַרט: אַט לאָזן זיי אָפּ אַיינער דעם צווייטן און אַט קושן זיי זיך שוין ווידער...

— ווי ס׳ווייזט אויס, דזשאַני טייערער, האָסטו זיך נאָך ביז איצט ווייניק וואָס געקושט מיט מיידלעך, — האָב איך באַמערקט, — אָבער זעץ־פאַר: ווי אַזוי האָסטו זיי פּאַרט פּאַרטריבן פון דאָרטן? ווייל, לויט דיין טאָן, צווייפל איך, צי זיי זיינען פּרייוויליק אַוועק פון זיין וועלדל.

— ביסט טאַקע גערעכט! — האָט ער זיך צעלאַכט, — איך שטיי און שטיי פונדערווייטנס און איך זע קלאָר, אַז זיי קאָנען אַזוי אָפּזיצן ביזן אַוונט און ווער ווייסט ווי שפּעט נאָך אין דער נאַכט אַריין און האָ ווייזט מיר מיין זינגער, אַז ס׳איז שוין צוואַנציק מינוט צו עלף און דער „האַפּי“ חבר מיין נער, „נאַס־טי־וואַ“, וועלכער דאַרף דיר אַרויספירן מיט זיין בעקער־וואַגן, קומט באַלד אָן...

— איז וואָס־זשע האָסטו פּאַרט געטאָן זיי צו פּאַרטריבן פון דאָרטן? — בין איך שוין געוואָרן אומגעוולדיק.

— וואָס, אַשטייגער וואָלסטו, מיין גרויסער חכם, געטאָן אין אַזאַ פּאַל? — האָט ער שוין אויך געוואַלט וויסן.

— כּוואַיס ניט! — בין איך זיך מודה געווען, — כּוואַלט... כּוואַלט... כּוואַלט... כּוואַיס ניט. זאָג וואָס רוד האָסט געטאָן?

ער האָט זיך צופּרידן צעלאַכט:

— טאָ הער! זעענדיק, אַז די מעשה איז נאָן אַ סוף, האָב איך אויפגע־הויבן פון וועג גאָר אַ היפּשן שטיין און גענומען, זייער פּאַרויכטיק, אַרומ־גיין און אַרונטערקוקן אונטער יעדן קוסט, אַ פּאַרטיקער אויף אימיצן אַ וואָרף צו טאָן דעם שטיין. זיי האָבן עס באַמערקט און מיר גענומען נאָכ־קוקן. און ווען איך בין צוגעקומען צו זיי, האָב איך זיי געוואָרנט צו זיין זייער און זייער פּאַרויכטיק, ווייל עס דרייט זיך דאָ אַרום אַ משוגענער הונט... אַ פּאַרבייפּאַרנדיקער פּאַליציאַנט האָט אים דאָ פּריער געוואַלט ייערשיסן, אָבער דעם הונט איז געלונען זיך דאָ, ערגעץ־וואו צו באַהאַלטן... דאַרפן זיי טאַקע זיין זייער פּאַרויכטיק...

— נו און וואָס האָבן זיי געזאָגט? — האָב איך, לאַכנדיק, געוואָלט וויסן.
 — ווען זיי דערשרעקן זיך ניט און אַנטלויפן ניט, וואָלט איך נאָך
 איצט אויך דאָ ניט געווען. — האָט ער מיטגעלאַכט מיט מיר, — נו, פאַר-
 נעם דיינע זאַכן און לאַמיר גיין!

ערי האָט אַ קוק געטאָן אויפן זייגער און זיך געלאָזט גיין פאַראויס. איך
 האָב געוואָרפן אַ בליק אויף דער, איצט העל-באַלויכטענער, זוניקער הייל
 און געפילט ווי צופאַלן און אַ קוש טאָן יעדן שטיין באַזונדער. איך האָב
 שנעל באַפעסטיקט מיינע דריי, טרייע וועג-באַגלייטער אויף זייערע געוויינ-
 לעכע ערטער: דאָס פעקל מיט די קאָדערעס — אויף דער פלייצע, דעם
 גרויסן שפייז-בייטל אויפן לינקן אַקסל, דאָס וואַסער-פּלעטל — אויפן רעכטן
 און ביין אים נאָכגעגאַנגען. — — — — —

פונקט עלף אַזויגער איז פונעם הויפט-וועג אַראַפּגעפאַרן אַ קליינער,
 העל-געלער, לאַסט-וואָגן און זיך אַפּגעשטעלט אויף דער סטעוועקע פאַרן
 סאַמע וועדל. גרויסע, שוואַרצע בוכשטאַבן האָבן אַראַפּגעשוויגן פונעם
 געלן בלעך, אַז לעטבערס געבעקסן זיינען די בעסטע אין שטאַט. אַ הויכער,
 פעטלעכער בחור איז אַראַפּ פונעם טרייבערס אָרט, זיך גענומען עפעס פאַרן
 ביי די פעדערשטע רעדער און זיך געהאַלטן אין איין אַרומקוקן, דערנאָך
 האָט ער צוריק פאַרנומען זיין פריערדיקן אָרט, אויף שנעל אויסגעדרייט די
 מאַשין אויף אַזאַ אופן, אַז איר הינטערשטער טייל, מיט די צוויי האַלב-
 צעעפנטע טירלעך, האָט זיך אַריינגעשפאַרט אין אַ געדיכטן קוסט אין סאַמע
 וועלדל.

— שפּרינג גלייך אַריין! — האָט דזשאַן אַ באַפעל געטאָן — און זע
 פאַרקייטל ביידע טירלעך!

איך בין אַריין אינווייניק, פאַרקייטלט די טירלעך און ס'האַט מיר פאַר-
 כאַפט דעם אַטעם פון די וואַרעמע, רייצנדיקע ריחות פון פאַרשיידענע מינים
 ברויטן, זעמל און טאַרטן. כ'האַב געפילט ווי דאָס מאַשינל דרייט זיך
 שנעל אויס, פאַרט אַרויף אויפן אַספּאַלטענעם וועג און כ'האַב אויך באַ-
 מערקט אויף די באַלויכטענע, פעדערשטע זיץ-פּלעצער צוויי פיגורן.

— דאָס יצט שוין דאָרטן דזשאַן, צוזאַמען מיטן טרייבער, — האָב
 איך מיט פּרייז אַ טראַכט געאַטן, — אַלץ, זעט אויס, גייט ווי עס באַדאַרף
 צו זיין.

— „לאַמאָד-דאַל-וויע!“ — האָט איינע פון די צוויי פיגורן אויסגעדרייט
 צו מיר דעם קאַפּ און מיר, ווייזט אויס, באַגריסט.

— דאָס האָט ער דיר געזאָגט „גוט-מאַרגן“ אויף דער „האַפּי“ שפּראַך,
 — האָט דזשאַן צו מיר אַ לאַך געטאָן, — ענטפער אים „קאָ-וועי“ (אַ דאַנק)
 — און ער האָט צוגעגעבן: — זע האַלט די טירלעך גוט פאַרמאַכט, אויב
 ניט — קענסטו נאָך אַרויספליען צוזאַמען מיט אַ טויך ברויטן און מיט אַ

כּוּוּאַלע פּוֹן זעמלעך און זיסע טאַרטן!

— „קאַָקוועי“! — האָב איך געענטפערט דעם טרייבער און דזשאַנען

באַרוואיקט: — האָב קיין מורא ניט: די טירלעך זיינען פאַרקייטלט.

איך געדענק, ס'איז מיר גוט, זייער גוט דאָן געווען אויפן האַרצן. עפעס

אַן אומרוואיקער יחבל האָט געזאָטן אין ברוסט און עס האָט זיך שטאַרק,

זייער שטאַרק, געוואַלט זינגען, אָדער פשוט אפילו שרייען.

אַרום אַ האַלבע שעה זיינען מיר גאַנץ שנעל געפאַרן. אַ פּאַר מאָל

האָט דזשאַן אויסגעדרייט צו מיר דעם קאַפּ און זיך נאַכגעפרעגט:

— נו, ווי פּיחסטו, שין?

— אויסגעצייכנט!

— נעם אַ פּאַר זעמלעך און קיי, — האָט דער טרייבער מיר געראַטן, —

וועט דיר ניט זיין אַזוי לאַנגווייליק האַרטן.

— נאַַמאַס־טי־וואַ“ — איז זיין נאַמען, — האָט מיר דזשאַן אַרויסגע־

האַלפן, — אָבער דו קאָנסט אים רופן מיט זיין ענגלישן נאַמען, ווי מען האָט

אים גערופן אין שול: פּיטער.

— אַ האַנק, „נאַַסטאַם־טי־וואַ“, פּיטער! — האָב איך אַ פּאַך געטאַן,

— ווי לאַנג האָבן מיר נאָך צו פאַרן?

— מיר זיינען שוין ווייט פון אונדזער שטעטל, — האָט ער אַ צופרידע־

נער געענטפערט, — אין פּינף מינוט אַרום שטעל איך זיך אָפּ.

און ער האָט געהאַלטן וואָרט: פּונקט מיט פּינף מינוט שפּעטער האָב

איך געפּילט, ווי די מאַשין גיט זיך אַ דריי אַויף רעכטס, גייט אַראָפּ פון

גלאַטן וועג, גיט אַ שפּרינג אונטער איבער אַ צאָל שטיינער, און בלייבט

שטיין, כּ׳האַב געזען, ווי פּיטער מיט דזשאַנען שפּרינגען אַראָפּ פון זייערע

פלעצער און געהערט ווי זייערע טריט בלייבן שטיין נעבן מייע צוויי טירלעך.

— וואָרט צו אַ מינוט! עפּן ניט! צופּיל אויגן אַרום! — האָט זיך צו

מיר דערטראָגן דזשאַנס קול, און מיט אַ פּאַר מינוטן שפּעטער האָט שוין

פּיטער אָנגעקלאַפּט: — שפּרינג אַרויס!

איך האָב צעעפּנט די טירלעך, בין אַרויסגעשפּרונגען און גלייך אַרייַן־

געפּאַלן אין די שטאַרקע אַרעמס פון אַ געוויקסיקן בחור, מיט אַ רויטלעך

ברוינעם פנים, אַ שאַרפּער נאַז און שוואַרצע, איינפאַך, ברענענדיקע אויגן.

מיר האָבן זיך אַרומגעכאַפּט, ווי אַלטע, גוטע פּריינט און ער האָט זיך

פאַרגעשטעט:

— דאָס בין איך: „נאַַמאַס־טי־וואַ“ און איך פּיטער.

— זעבסטפאַרשטענדלעך! — האָב איך זיך צעלאַכט און איך בין „שין“!

— אַט אַזוי האַרפּן זיך גוטע פּריינט טרעפּן! — האָט דזשאַן אָנגע־

קוואַלן פון אונדזער ברידערלעכער באַגעגעניש, ניט אַראָפּהאַנדיק זיינע

פאַרשנדיקע בליקן פון די פאַרביילויפנדיקע אַטאַמאַבילן.

— א גרויסער שאַד, ברודער פֿיטער, וואָס מיר קענען איצט אַזוי ווייניק צייט פֿאַרברענגען צוזאַמען! — האָב איך אַ זאַג געטאָן.

— זיכער! — האָט פֿיטער אַן אומצופֿרידענעם שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ, — דושאַן האָט מיך נעכטן באַדאַרפֿט ברענגען צו דיר אין דער הייל, וואָלטן מיר פֿאַרבראַכט עטלעכע שעה צוזאַמען.

— טאַקע אַ גרויסער שאַד! — האָב איך צוגעשטימט, — אָבער כּיבּין זיכער, אַז דאָס האָט ער מיך בלוין געוואָלט וואָס בעסער באַשיצן.

דושאַן האָט אַ צושטימיקן בויג געטאָן מיטן קאַפּ און, מיט דער האַנט, מיר אָנגעוויזן אויפֿן וועג:

— גענוג געשמועסט, שין! אין וועג אַריין! אויב ס'וועט דיר אָפּגליקן אָנצוטרעפֿן גוט־האַרציקע טוריסטן, וועסטו נאָך היינט ביינאַכט שלאָפֿן אין אונדזער אַמאָליקער היים, אין די „שוואַרצע בערג“... — ער האָט אַ זיפֿץ געטאָן, — גיב היי איבער, די בערג און די ביימער, אַ האַרציקן גרוס פֿון אונדז, „סיו“ אינדיאַנער... בפרט פֿונעם זיידן, דעם אַלטן „אי־הי־ווי־טשאַ“ שאַ“ (דעם סאָווע מאַן), אפשר געדענקען זיי אים נאָך, מיט זיין ברוינעם, ווייס־געפֿלעקטן פֿערד...?

פֿיטער האָט דערווייל אַרויסגענומען פֿון זיין מאַשינדל אַ גאַנץ היפּשן פֿאַפֿירענעם בייטל, אים אָנגעפֿילט מיט פֿאַרשיידענע מינים געבעקסן און אים, קעגן מיין ווילן, אַריינגעשטופּט אין מיין וועג־בייטל.

— זיי ניט קיין נאַר, — האָט ער מיך באַראַיאַקט, — וועסט אַזעלכע געשמאַקע געבעקסן ניט קריגן פֿאַר מיילן אַרום.

כּ'האַב זיך צוערשט אַרומגענומען און צעקוּשט מיט דושאַנען:

— זע, דושאַני ברודער, פֿאַרגעס ניט וועגן דיין באַשלוס, אַז נאָך היינט גייט אַרויס דיין בריוו צום דירעקטאָר פֿון דיין ריווערדעיל שול, אַז דו קומסט צוריק.

— קענסט זיין זיכער אין דעם, — האָט ער מיך באַראַיאַקט, — גלייך פֿון האַנען פֿאַר איך אַזייים און זעץ זיך שרייבן דעם בריוו.

כּ'האַב זיך אויך אַרומגענומען מיט פֿיטערן:

— אַ שאַד וואָס מיר האָבן זיך אָביסל צו שפּעט געטראָפֿן.

— הער, ברודער, — האָט ער זיך פֿלוצלינג דערמאַנט: — דעם קו־מענדיקן חודש וועל איך מיינע צוויי וואַקאַציע וואָס פֿאַרברענגען אין מיין געבורט דאָרף „וואַלפֿי“, אין אַריזאָנאַ. אויב וועסט זיך געפֿינען ערגעץ וואו, ניט ווייט, סאָפּ זיך אַרויף צו אונדז אויפֿן באַרג... אַלע קענען האַרטן „נאַ־מאַס־טי־וואַן“... מיינע עלטערן וועלן דיך אויפֿנעמען ווי זייערן אַ פֿריינט... פֿאַרגעס אויך ניט, אַז קומענדיקן חודש קומט דאָרט פֿאַר אונדז דער „שלאַנגע־טאַנץ“. הונדערטער מענטשן קומען אים זען... — אַ דאַנק. כּוועל עס זיכער געדענקען.

כ'האָב זיי ביידין נאָך אַמאָל געדריקט די הענט, ווידער פאַרוואַרפן מייער
פעקלעך אויף דער פלייצע און אויף די אַקסלען און, ווי הונדערטער מאָל
פריער, אַרויפגעטראָטן אויפן הייסן אַספּאַלט פונעם ברייטן שליאַך, גלייך
אין רויש און ווירבל פון די, זיך יאָגנדיקע אַטאַמאַבילן און לאַסט־וועגענער.
און געפילט האָב איך, פונקט ווי כ'חאָלט שוין לאַנג, זייער לאַנג ניט גע-
ווען באַטראַטן אַט אַזא ליבן, אַזא רופנדיקן וועג, און געדאַכט האָט זיך מיר
אויך, אַז אפילו דער אַספּאַרט האָט דערפילט מייער טריט, זיך ווי אויך דער-
פרייט מיט זיי און מיך פריינטלעך איינגעלאָרן פאַרצוועצן מיין וועג.

און פון הינטער זיך האָב איך, אויף מיין נאָקן, געפילט דעם שאַרפן
באַריר פון צוויי פאַר פריינטלעכע אויגן, און איידער כ'בין פאַרטונקען גע-
וואָרן אין רושיקן וועג־געדריי, האָב איך אַ הויב געטאָן צו זיי מייער בימדיע
הענט און אויסגעשריגן :

— בלייבט געזונט! ... בלייבט געזונט, מייער טייערע פריינט!

כ'האָב שוין אַבער ניט געקענט ניט זען, ווי אויך ניט הערן זייער ענט-
פער : אַ גרויסער לאַסט־וואָגן האָט זיך, מיט אַ בייזן ברומען, אַריינגעשניטן
צווישן אונדו.

אַרום אַ צען מינוטן האָב איך געשפּאַנט, ווי געוויינלעך, ביי דעם זויס
פון וועג, ניט אויפהויבנדיק אפילו די האַנט צו די פאַרביידיפנדיקע אַטאַ-
מאַבילן. מיטאָמאַל האָט מיך, מיט אַ הילכיקער פייפּעריי, אַנגעיאַגט אַ קליי-
נער, העל־געלער לאַסט־וואָגן מיט שוואַרצע בוכשטאַבן וועגן מיסטער לעט-
נער'ס בעסטע געבעקסן און צוויי שטימעס האָבן מיך, איינציטיק, באַגריסט :

— האַלאַ, שין! ... זיי געזונט!

— האַלאַ, ברודער! ... פאַרגעס אונדו ניט!

— אַ דאַנק, באַיס! אַ דאַנק, טייערע! — האָב איך זיי נאָכגעשריגן און
נאָכגעפאַכעט מיט בימדיע הענט.

זיי האָבן זיך שנעל פאַרבייגעטראָגן, איבערלאָזנדיק מיך אַ פריידיק
צעטומלטן.

ווי אַ חלום, זיינען זיי פאַרשוואַנדן אין רושיקן מאַשינען־געיעג. און
קומענדיק צו זיך, האָב איך ווייטער גענומען שפּאַנען, אַבער איצט אַשוין
אויך גענומען היטן די פאַרביידיפנדיקע אַטאַמאַבילן. פאַר אייניקע האָב איך
געהויבן די האַנט, בעטנדיק מיך אַריינצונעמען, פאַר אַנדערע ניט און מונ-
טער פאַרצוויגן מיין באַליבט וועג־ליד :

There came three Gypsies to my door,
And downstairs came my lady . . . Oh . . .
One sang high, the other sang low
And the third sang: Bonny, Biskay Oh . . .

די ערשטע שוואַלבו

ס'האָט באַדאַרפט זיין אַרום פינף אַזיגער פאַרנאַכט. דער אַריזאָנער הימל — זייער אַ טיפער, אַ גרינ-בלויער, ערטער־ווייז ווי אַ פאַרשטריקטער מיט כוואַליענדיקע שטראַמען ווייסע וואַלקנדלעך מיט ראַז-ברוינלעכע זוּימען. די פאַרגייענדיקע זון איז, ווי אומדערוואַרטעט פאַר זיך אליין, אַריינגעשוואַר-מען און זיך פאַרהאַלטן אין אַ ליכטיק-גרויען טייך, וועלכער האָט איינגע-שלונגען אַלע אירע שטראַלן און זי אַזיין געלאָזט הענגען אויפן ווייב פון הימל, זייער אַ גרויסע, זייער אַ בלוטיק רויטע.

דער האָפּי אינדיאַנער האָ-נאַ-ני האָט אומגעדולדיק געשפּאַנט איבער דער פּלאַטפּאַרמע פון דער פּלעגסטאפּער אייזנבאַן-סטאַנציע און געוואַרט אויפן עקספּרעס-ציג, וועלכער האָט באַדאַרפט ברענגען זיין יוגנט-פּריינט קעלע פון דער ווייטער שטאָט — דעטראַיט.

האַ-נאַ-ני האָט זיך ווייניק וואָס געקיימערט וועגן ריש און מענטשן-געפּאַף אַרום אים, בלויז פון צייט-צו-צייט זיך אָפּגעשטעלט, אַיינגעקוקט זיך אין ווייטן לויף פון די רעסן, אין דער ריכטונג פונעם דערוואַרטעטן באַן און געוואַרפן אָפּטע בליקן אויף זיין שווער-אַנגעלאַדענעם לאַסט-וואַגן, וועלכן ער האָט אַוועקגעשטעלט אין גאַס, פונקט אַנטקעגן דער אייזנבאַן-סטאַנציע.

האַ-נאַ-ני האָט זיך ווייניק וואָס געקיימערט וועגן ריש און מענטשן-געווען אַ טיפיש האָפּישער: פון מיטעלן וואַקס, עטוואָס אַ פעטלעכער, מיט אַ קיילעסדיקן פנים, אַ שאַרפע נאַז און שוואַרצע, עטוואָס פאַרושמורעטע, אויגן. געטראַגן האָט ער היפּשלעך אויסגעריבענע, שמאַלע, בלויע הויזן, אַ פאַר הויכע שטייול, אַבער עס ווייזט אויס, אַז למבּוד דעם גאַסט האָט ער זיך אויסגעפּוצט אין אַ ניי, העל-רויט העמהל און אַ בלוּי, שמאַל צוואַמענ-געפּייגט טיכל האָט אַרוםגעכאַפּט זיין שטערן, צוואַמען מיט די לאַנגע פעך-שוואַרצע האָר.

שפּאַנענדיק הין און צוריק איבער דער פּלאַטפּאַרמע, האָט ער געטראַכט וועגן די קינדער-יאָרן, וועלכע ער האָט אַזוי גליקלעך פאַרבראַכט מיט קע-לען, ביז יענעם שרעקלעכן פּרימאַרגן, ווען אַן אָפּטיילונג פון נעגערשע סאַל-דאַטן האָט, אונטער דער קאַמאַנדע פון אַן אָפּיצער, צוואַמען מיטן „אַגענט“ איבער זייער „רעזערוואַציע“, אַרומגערינגלט זייער דאַרף, מיטן צוועק צו פאַרנעמען, אפילו, די קפּיינע קינדער, אין אַ רעגירונגס-שוש, קעגן דעם ווילן פון זייערע עלטערן.

אפילו איצט, מיט אַזוי פיל יאָרן שפּעטער, איז אים אַ ציטער דורכגע-

דאָפן איבער דער פלייצע און אין זיינע אויערן האָבן אָפגעקלונגען די צאָרנדיקע פראָטעסטן פון די מענער, דאָס געווייזן פון די פרויען און קינדער. אַ צאָל פון דעם קליינזאָרג האָט זיך געפרוואוּט באַהאַלטן אין גריבער און אין די לעכער צווישן און אונטער די שטיינער, אָבער די סאָלאַטן, אַממעסטן מיט אַ געפיר פון רחמנות אין זייערע הערצער, האָבן זיי געשלעפט פון די באַהעלטענישן, זיי אַריינגעטריבן אין לאַסט־וועגענער, אַרומגערינגלטע פון אינדיאַנער פּאַליציי, און זיי אַוועקגעפירט.

איז ווי־זשע האָט ער, האַנאַני, געקענט ליב האָבן אַזאַ מין שול? ווי אַזוי האָבן אים אין קאָפּ אַריין געקענט קריכן זייערע געגנשטאַנדן, בפרט ווען מען האָט זיי אים געשטופט מיט דער הילף פונעם גלח'ס פריידיקן, אונטערן שרעק פון ושווערע שטראַפן?!... האָט ער טאַקע געהאַט די לערער, צוזאַמען מיט זייערע קענטענישן און אין די פיר ווינטערן, פאַרבאַכטע אין שול, אַחוץ אַביסל ענגליש רעדן, עטוואָס לייענען און שרייבן, קיין וואָך זיך ניט אויסגעלערנט.

גאָר אַנדערש האָט אָבער דער חבר זיינער קעלע געהאַנדלט: ער האָט ווי אָפגעטיילט די לערער פון זייערע געגנשטאַנדן און ניט וויער ליב האָבנדיק די ערשטע, זיך וואָך אויפמערקזאַם צוגעהערט צו זייערע לעקציעס. בפרט האָט אים פאַרכאַפט אַלץ וואָס האָט געהאַט צו טאָן מיט מעכאַניק, ער האָט זיך פרייוויליק אַרויסגערופן צו העלפן די צוויי אַרבעטער, וועלכע האָבן גע־האַט דעם אויפזיכט איבער די אַטאָמאָבילן און געענדיקט די שול האָט ער אַלס אַן אויסגעצייכנטער אַטאָמאָביל מעכאַניקער.

און פונקט ווי אין שול, אַזוי האָבן זיך אויך, צוריקקומענדיק אין דאָרף, פאַרשידנאַרטיק, איינגעשטעפּט די לעבנס פון ביידע פריינט. האַנאַני האָט אינגיכן חתונה געהאַט און געקראָגן אַ שטעלע ביים שטעטלשן קרעמער נאַ־מאַס־טי־וואַ, אַס אַ טרייבער פון זיין לאַסט־וואָגן. אמת, דער פאַרדינסט איז געווען אַ קליינער און די אַרבעט אַ שווערע: מען האָט געמוזט אַלע פריי־מאַרגן פאַרן קיין פּלעגסטעף און זיך שלעפן מיט שווערע פּעק. ער איז אָבער געווען צופרידן: ער האָט שטאַרק ליב געהאַט זיין שיינע פרוי קענייאָן־סי, און אים איז אין אַלגעמיין טייער געווען דער דאַרפישער עמטיגער לעבן פון זיין שבת. גאָר אַנדערש האָט זיך איינגעשטעלט דאָס לעבן פון זיין בעסטן פריינט קע־דע, וועלכער האָט זיך די גאַנצע צייט געריסן אין דער ווייטער וועלט אַריין.

אַ גאַנצן ווינטער האָט ער זיך אָפגעמאַטערט אין דאָרף, טוענדיק פאַר־שיידענע מינים אַרבעט, אָבער ווען עס האָבן אַ בלאָז געטאָן די ערשטע אָסיע־דיקע ווינטן, האָט ער זיך געזעגנט מיט דער מוטער זיינער, מיט דער אלמנה סאָלע־מאַנאַ, מיט די אַנגעזעענע צוויי אַנקלען, די פריסטער: קאַ־יאַפ־

טי-ווא און לא-לא-לא-לא-לא, אויך מיט די איינוואוינער פון דארף, אלעמען פארזיכערט, או ער האפט אינגיכן צוריקצוקומען און איז פארשוואונדן אויף גאנצע פינף יאר. געזאגט האט ער אלעמען, אז ער פארט קיין לאס-אנגעלעס- לעס, אבער הא-גא-ני, וועלכער האט אים אפגעפירט צו דער פלעגסטעפער אייזנבאן סטאנציע, האט אויף זיכער געוואוסט, אז ער האט געקויפט א בילדעט קיין דעטראיט, אין דער הויפט-שטאט, וואו עס ווערן יעדע שעה געבוירן טויזנטער און טויזנטער אטאמאבילן...

עס זיינען פאריבער גאנצע פינף יאר. קעלע האט ווייניק געשריבן: בלויז איין בריוו יעדן חודש צו דער מוטער אויף הא-גא-ניס אדרעס. און אין יעדן קאמוערט פלעגט ער, אהויך א בריוו צו הא-גא-ני, אויך אריינלייגן א צעטעלע מיט פינף דאלער, פאר דער מוטער. און הא-גא-ני פלעגט, איבער-געבנדיק דאס געלט ווער מוטער, אויך איבערזעצן פאר איר אין דער האפני-שפראך דעם זונס, ענגליש געשריבענעם, ברייוול, און ער פלעגט דערביי ניט זשאפעווען צוצוגעבן א היפשע אגא ווערטער, פולע מיט ליבע און בענקשאפט. און ביידע, — ער מיט דער מוטער סו-לע-מא-גא — פלעגן דערביי אפט אפווישן א טרער. און יעדעס מאל, ווען ער פלעגט ענדיקן דאס ליענען פון קעלעס ברייוול, פלעגט זי פארזיכטיק עס ארויסנעמען פון זיינע הענט, עס אויפמערקזאם באטראכטן פון ביידע זייטן, עס אוועקלייגן אויף איר קני, א צארטן גלעט טאן, עס צודריקן צו איר ברוסט און צום סוף א קוש טאן. ווערנאך פלעגט זי ארויסרוקן פון אונטער איר בעטל אן אגט קעסטל, ארויסנעמען פון דארטן איר רויטן ווידענעם שאל, וועלכן דער פארשטארבענער מאן האט איר געשענקט צו זייער חתונה און אין וועלכן זי האט געהאלטן איינגעוויקלט דעם זונס ברייוו. זייער פארויכטיק פלעגט זי צענעמען דעם שאל, צולייגן דאס ניי-געקראגענע ברייוו, צוזאמען מיטן געלט, צו דעם פעקעלע פונעם זונס אגטע ברייוו און די גאנצע צייט גע-האלטן עפעס אין איין שעפטשען. אפשר א תפילה צו די גוטע גייסטער, זיי זאלן אפהיטן איר איינציקן זון אין דער ווייטער שטאט.

צום סאמע סוף, ווען האס קעסטל איז שוין געווען זיכער פאררוקט ווייט אונטערן בעטל, פלעגט זי מיט דאנקבארקייט אויפהויבן די אויגן צו הא-גא-ני און עטלעכע מאל איבער'חורן: "קא-קוא, הא-גא-ני, אס-עמא-קוא" טשיי!"... (א דאנק, הא-גא-ני, דו ביסט אן אמתער פריינט!).

אויך ביידע אגאס, די "טשיפס", און אויך אלע שכנים פלעגט הא-גא-ני איבערגעבן גרוסן פון קעלען, זיי דערציילן, אז יענער ארבעט אין א ריי זיקער אטאמאביל-פאבריק, אז עס לעבט זיך אים זייער גוט און אז ער קלייבט זיך, מעגלעך נאך אין גיכן, קומען אהיים צוגאסט.

אבער אין זיך אליין איז ער ווייט ניט זיכער געווען צי זיין אטער חבר

וועט זיך נאך ווען ניט איז צוריק אומקערן צו זיי. און באאומרואיקט האָבן אים געוויסע אומפאַרשטענדלעכע ווערטער [און וואָצן, וועלכע האָבן זיך לעצטנס אַלץ אַפּטער גענומען דורכוואַרפן אין זיין חבר'ס בריוו.

אזוי האָט האַנדאַני, צום ביישפּיל, ניט געקענט סאָפּן דעם זין פון אַזעלכע זאַצן ווי: "קלאַסן־קאַמף"... "אַרבעטער פון דער וועלט האַרפּן זיין פאַראייניקט", אַדער "די גאַנצע וועלט באַלאַנגט צו די וואָס אַרבעטן"... און פון ענלעכע זאַצן.

און זיך אַנפּרעגן וועגן דעם אמת'ן זין פון אַט־די געהיימיספולע זאַצן האָט ער ניט געהאַט ביי וועמען, סיידין זיך ווענדן צו איינעם פון די גלחים, וועלכע ער האָט אזוי שטאַרק פיינט געהאַט. האָט ער טיף אין זיך באַהאַלטן זיין אומרו און איז צו יעדער מינוט פאַרטיק געווען אויף עפעס אַן אומגליק. און ווען ער האָט איינמאַל, קריגנדיק אַ בריוו פון דעטראַיט, באַמערקט אויפן קאָנווערט אַ פּרעמדיע האַנטשריפט, האָט דאָס האַרץ אין אים אַ ציטער געטאָן און אַ געדאַנק האָט אים ווי אונטערזעצאָגט: "אַט דאָס איז עס!". דעם בריוו האָט טאַקע געשריבן אַ צווייטער, זעט אויס, קעלעס אַ פריינט.

קיין בריוו צו דער מוטער איז דעם מאַל אויך ניט געווען, אַ פינף דאָלער באַנק־נאָט איז אָבער געווען צוגעפּעסטיקט צום בריוו. דער אומבאַקאַנטער שרייבער, מיטן נאָמען פּאַל, האָט געלאָזט וויסן האַנדאַני, אַז אין זייער אַטאַמאַביל פאַבריק איז פאַרגעקומען אַ סטרייק, און אַז ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס קעלע איז פּאַלקאַמען געזונט, וועט ער אָבער זעקס חדשים צייט זיי ניט קענען שרייבן פּערזענלעך, ווייל ער איז אַרעסטירט. ער האָט, אין קעלע'ס נאָמען, געבעטן קיינעם אין דאָרף ניט צו דערציילן וועגן אַרעסט און צוגעזאָגט אַליין צו שרייבן אַלע חודש אַ בריוו און אויך צו שיקן אין יעדן בריוו פינף דאָלער פאַר דער מוטער.

און פאַר האַנדאַנין איז איצט שוין געוואָרן קלאָר, אַז זיין פריינטס אַרעסט האָט עפעס אַ שייכות מיט די געהיימיספולע זאַצן אין יענעמס לעצטע בריוו. אָבער וואָס פאַראַ שייכות — צו דעם האָט ער זיך בשום אופן ניט געקענט דערטראַכטן.

נאָך דעם זעלבן פאַרנאַכט איז ער אַריינגעגאַנגען צו דער אַלטער סאַלע־מאַנאַ, איר געגעבן די פינף דאָלער און אויפן אַרט פונעם זונס שטענ־דיקן פּערזענלעכן בריוו, איר איבערגעלייענט אַ בריוו, וועלכעס ער האָט אַליין אָנגעשריבן און אונטערגעשריבן מיט יענעמס נאָמען. אַן האַרציק בריוו, פול מיט ליבשאַפט צו דער טייערער מאַמען סאַלע־מאַנען.

די אַלטע האָט פאַרוויכטיק גענומען דאָס בריוו, עס אַ קוש געטאָן און עס פאַרוויכטיק איינגעבונדן אין פעקעלע מיטן זונס פריערדיקע בריוולעך. ווי עס זעט אויס, האָט די דעטראַיטער פּאַציצי זיך אָנגעפּרעגט ביים

„אגענט“ פון דער „רעזערוואציע“ וועגן קעלען און געלאזט וויסן וועגן זיין ארעסט. און פונעם „אגענטס“ אפיס איז די נייעס, דורך א פאָר אינדיאנער אַנגעשטעלטע, אַנגעקומען אין דאָרף אַריין.

און דער גאַנצער דאָרף, האָט ווי אַן אַלטער דעמבן בוים אונטערן ערשטן אַנלויף פון אַ שטורעם ווינט, זיך אַ שווערן וויג געטאָן פון דער נייעס און יעדן אַוונט, זיצנדיק אויף דער ערד ביים עסן וועטשערע, האָט מען שטיי־ לערהייט ניט אויפגעהערט צו רעדן וועגן „זייער“ קעלען און זיין אַרעסט. און געדענקנדיק זיין ערלעכקייט און פריינטלעכע באַציאונג צו יעדן איי־ נעם, האָבן אַלע איינגעשטימט, אַז ניט אַנדערש, ווי ער זיצט אין טורמע פאַר זיי, פאַר זיינע ברידער, די אינדיאנער, פאַר וועלן זיי העלפן אין קאַמף מיט די „ווייסע“.

און די אַלגעמיינע מיינונג, אַז ער איז אַ מאַרטירער פאַר זייער „זאָך“ איז ביי אַלעמען נאָך שטאַרקער געוואָרן, ווען מען האָט אַ פאַר מאָל אין די אַוונטן באַמערקט ביידע אַנקלס, קאַריאַפֿטי־וואַן צוואַמען מיט אַאַ־אַ־אַ־ לאַ־מאַיען אַריינגיין צו דער אַלטער סאַ־לע־מאַ־נאַן און זי טרייסטן.

מיט זעקס חודשים שפּעטער האָט האַ־נאַ־ני אויפן קאַנווערט פון אַ ניי־ געקראַגענעם בריוו, גלייך דערקענט קעלעס האַנטשריפט. אין דעם בריוו האָט אים קע־זע געלאָזט וויסן, אַז ער איז שוין פריי, פילט זיך אויסגעצייכנט, אַז ער האָט זיך פאַרבענקט אַביסל נאָך דער מוטער, נאָך די לאַנדסלייט, נאָכן היימישן דאָרף און ער האָט אויך אַנגעגעבן דעם טאַג און די צייט פון זיין קומען.

דעם לעצטן בריוו האָט האַ־נאַ־ני אויך איבערגעלייענט פאַר ביידע אַנקלס, וועלכע האָבן באַשלאָסן צו רופן אַן אַלגעמיינע פאַרוואַמלונג אין דער „קיווא“ (אַן אונטער־ערדישער פאַרוואַמלונגס־צימער) אויפן צווייטן אַוונט נאָך האַ־נאַ־ ניס קומען, אויסהערן פון אים אַ באַריכט און אים אָפּגעבן דעם פאַרדינטן סבוּד.

און דער „שרייער“ (אַנאַנסירער) האָט נאָך דעם זעלבן פאַרנאָכט, שטיי־ ענדיק אויף איינעם פון די הויכע דעכער, האַלב זינגענדיק, געלאָזט וויסן דעם גאַנצן דאָרף, אַז זייער הויך־געשעצטער לאַנדסמאַן קעלע קומט אַהיים און ער וועט מאַרן, נאָכן אַוונט־ברויט, מיט גרויס כבוד אויפגענומען ווערן אין דער קיווא־.

דער באַן האָט זיך אַנגעטראָגן, ווי אַ וויכער, און נאָך איידער ער האָט זיך אינגאַנצן אָפּגעשטעלט, איז שוין דער גאַסט, מיטן רענצל אין האַנט, אַראָפּגעשפּרונגען פון די פאַר טרעפּלעך פון זיין וואַגאָן און ביידע פריינט האָבן זיך אַרומגעכאַפט.

— א, ווי גוט עס איז דיך ווידער צו זען — אַ לעבעדיקן! — האָט האָ-
נאַני אויסגעשריגן מיט פרייד.

— און וואָס מאַכסטו, טייערער, אַלטער פריינט?! — האָט קעלע צוויי
מאַל איבערגע'הוור'ט, ניט אַרויסלאָזנדיק האָנאַניס הענט פון זיינע.

— ניט שלעכט... קום, מיין לאַסט-וואַגן וואָרט אַט דאָרטן, אין גאַס...
אַנטקעגן דער סטאַנציע... קום! מיר'ן זיך שוין דורכשמועסן אויפן וועג!

האַלטנדיק זיך פעסט אַרומגענומען, האָבן וביידע פריינט זיך געלאָזט גיין
צום אַרויסגאַנג פון דער פלאַטפאָרמע. זיי האָבן אויסגעזען ווי צוויי ברידער:

אַן עלטערער און אַ יינגערער. האָנאַני איז טאַקע געווען מיט איין יאָר
יינגער. דער אונטערשיד צווישן זיי: קעלע איז געווען עטוואָס העכער

און שלאַנגער, די נעז און אויגן — כמעט ווי די זעלבע, בלויז קעלעס
הויט האָט פאַרמאָגט אין זיך אַביסל מער בראַנז, ווי האָנאַניס. דורכפאַרן-

דיק די שטאַט, האָט קעלע זיך געהאַלטן אין איין חידושין:
— זע נאָר, זע נאָר... ווי אונדזער שטעטעלע פלעגסטעף איז זיך

עס צעוואַקסן!

— יא, — האָט האָנאַני צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ, — דאָס וועטעלע
וואַקסט בייטאָג און בייטאָכט, עס וואַקסט אין דער לענג און אין דער ברייט

און די געביידעס וואַקסן אויך אין דער הויך...

און זיינען ווי אַרויסגעפאַרן פון שטאַט, זיך פאַרבייגעטראַגן אַ צאָל
גרינע לאַנקעס מיט שיינע הייזער, אַרומגערינגלטע מיט רייען ביימער און

ווייטער געפאַרן, איצט שוין פאַרצאַמטע, פון ביידע זייטן וועג, מיט זאַמדיקע
שטרעקעס און מיט סילוועטן פון ווייסע, רויטלעכע בערג און בערגלעך.

— איצט, ברודער, האָס ערשטע דערצייל מיר ווי פילט די מוטער און
וואָס הערט זיך, אין אַלגעמיין, ביי אונדז אין דאָרף? — האָט דער גאַסט

גענומען אויספרעגן און אַרומקוקנדיק זיך צוגעגעבן: — מיר דאַכט זיך
איצט, נאָר כּיבין שוין הונדערטער יאָרן דאָ ניט געווען...

— די מוטער פילט ניט שלעכט, — האָט האָנאַני אַנגעפאַנגען, —
פאַרשטענדלעך, אַז זי איז אַביסל עלטער געוואָרן, זינט דו ביסט אַוועק און

וועגן די איבעריקע דאָרפישע נייעס וועסטו שוין אַליין אויסגעפינען, קור-
מענדיק באַהאַד אַהיים... דו בעסער דערצייל מיר וועגן היין לעבן אין דער-

טראַיט און... פאַרוואָס האָט מען זיך עס פאַרשפאַרט אויף זעקס חדשים
אין טורמע?

— ניט נאָר מיך אַליין, — האָט האָהו אַ שמיכע געטאָן, — נאָר נאָך
אַ היפשע צאָל מיט מיר צוזאַמען.

— אַלע... אינדיאָנער? — האָט האָנאַני ווי פאַרויכטיק אַ פרעג געטאָן.
— ניין, די מערהייט — ווייסע אַרבעטער. געווען אויך עטלעכע נעגערן

און בלויז צוויי אינדיאנער: איך און אַן „אַפּאַטשי“ אינדיאנער פון ניו-מעקסיקאָ.

— אין וואָס איז באַשטאַנען אייער פּאַרברעכן? — האָט האַנאַני גע-וואָלט וויסן.

— ערשטנס, אין אַרויסגיין אין סטרייק, און צווייטנס, פאַר באַלאַנגען צו אַ פּאַרטיי, וועלכע סיי אונדזער רעגירונג, אזוי אויך די רייכע — האָבן זייער ניט ליב.

— וואָס איז עס פאַר אַ פּאַרטיי?... און וואָס פּאַראַ פּאָדערונגען שטעלט זי אַרויס? — האָט האַנאַני ניט אָפּגעלאָזט.

— פּאָדערונגען פאַר אַ גוט לעבן פאַר אַלע אַרבעטער, פאַר אַלע אַרעמע מענטשן, — האָט קע־לע זיכער געענטפערט.

— טאָ ווי קומט עס, אַז מען זאָל פאַרן באַלאַנגען צו אַזאַ גוטער פּאַרטיי וואָרפן מענטשן אין טורמע?! — האָט האַנאַני ניט געקענט באַגרייפן.

— ווי קומט עס, וואָס מען האָט ביי די אינדיאנער אַוועקגענומען אַלץ וואָס זיי האָבן פאַרמאָגט און נאָך טויזנטער פון זיי אויסגעמאָרדעט, ווען זיי האָבן זיך גענומען קעגנשטעלן?! — האָט קע־לע געענטפערט זיין פריינט מיט אַ פּראַגע.

אויף האַנאַניס שטערן האָבן זיך אויסגעקריצט עטלעכע טיפע קנייטשן. ער האָט אָנגעשטרענגט געטראַכט אַ פאַר מינוט, דערנאָך באַמערקט: — איך דענק, אַז דו דאַרפסט אויך וויסן, אַז דאָס גאַנצע דאָרף ווייסט וועגן דיין זיצן אין טורמע... דייע צוויי הויכגעשטעלטע אַנקלס האָבן פאַר דער צייט עטלעכע מאָל באַזוכט דיין מוטער און זי געטרייסט... אַלע מיינען זיי, אַז דו האָסט זיך איינגעשטעלט פאַרן אינדיאנערס כבוד און דערפאַר האָט מען דיך פאַרשפּאַרט... אויף מאַרגן אַוונט איז באַשטימט אַ צוזאַמענקום אין דער „קיוואַ“ און דו וועסט זיי מוזן דערציילן פאַרוואָס מען האָט דיך פאַרשפּאַרט...

קע־לע האָט געקוקט אויפן פריינט מיט אַן אומצופרידן אומרואיקן בליק: — ווי אזוי האָבן זיי זיך דערוואוסט וועגן מיין אַרעסט? — זיכער ניט פון מיר! — האָט האַנאַני אַ דריי געטאָן מיטן קאַפּ אויף גיין, — די דעטראַיטער פּאַָיזי האָט, ווייזט אויס, זיך נאָכגעפרעגט וועגן דיר אין אונדזער אַגענטור און פון דאַרטן איז עס, דורך די פאַר אינדיאנער אָנגעשטעלטע, אויסגערונען צו אונדז אין דאָרף... — צום טייל! — האָט קע־לע אַן אומצופרידענעם דריי געטאָן מיטן קאַפּ, — אויף אַזאַ געשיכטע האָבן איך זיך שוין געאַרניט געריכט... — ער האָט אָנגעשטרענגט נאָכגעטראַכט אַ וויליע און ענדלעך, קומענדיק, ווייזט אויס, צו אַ געוויסן באַשלוס, זיך באַרואיקט אַביסל און שוין מיט אַ שמייכל

א זאג געטאן: — אַנטשולדיק, ברודער! מיר האָבן זיך אַזוי שטאַרק פאַר-
טיפט אין זייטיקע זאַכן, אַז איך האָב אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז דו ביסט שוין
אַ פאַרהייראַטער מאַן, פאַרגעסן צו פרעגן וואָס דיין פרוי קען-יאָנסי מאַכט...
וויפל קינדערלעך איר פאַרמאַגט שוין... דערצייל מיר, פריינט, אויך אַביסל
וועגן זיך פּערזענלעך.

האַנאַניס פנים איז זיך צעלאָפּן אין אַ ברייטן, שטראַליקן שמייכל:
— ניטאָ קיין סך וואָס צו דערציילן... קען-יאָנסי איז אַ טייערע
מידל... מיר לעבן זיך שטיל... שוין... פאַרמאַגן צוויי ייטגלעך: איינער
פיר יאָר אַלט, דער צווייטער דריי...

— פאַרוואָס בלויז צוויי? — האָט קע-לע, ושמייכלענדיק, געוואָרט וויסן,
האַנאַני האָט אַ זיפּץ געטאָן:

— ביסט גערעכט. ס'וואָלט זיכער פרייעכער געווען מיט נאָך צוויי,
אַבער... מיינע פאַרדינסטן זיינען, ניט קוקנדיק אויף מיין שווערער אַרבעט,
זייער קליינע... קוים וואָס מען קומט דורך.

— ס'איז זייער שלעכט, אַז נאָך אַ טאַג שווערער אַרבעט, זאָל מען ניט
קענען דורכקומען מיטן געהאַלט, — האָט דער גאַסט אַן אומצופרידענעם
שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ, — ווער איז ער, דער טייערער באַלעבאַס דינער?
— דאַס איז נאַ-מאַס-טיוואַ. — האָט האַנאַני ווידער אָפּגעזיפּצט, —

דו דאַרפסט אים זיכער געדענקען... ער האָט, אין דיין צייט, געהאַט אַ
קליינטיק קרעמל דאָ, אין דאַרף... ער איז אַזאַ קורצער, אַ פעטער...
דער רעכטער אַקסל איז ביי אים העכער פונעם לינקן. איצט איז ער אַ
גביר מיט גאַר אַ גרויסער קראַם... ער פאַרמאַגט דריי לאַסטוועגענער,
וועלכע איך און נאָך צוויי פון אונדזערע שול-חברים טרייבן פאַר אים...
דו געדענקסט זיי זיכער, מיר פלעגן זיי אין שוץ רופן מיט ענגלישע נע-
מען: הערי און טאַם.

— זיכער געדענק איך זיי! — האָט זיך קע-לע דערפרייט, — זיי פלעגן
זיך נאָך מער פון אונדז נאַכיאָגן נאָך אונדזערע מיידלעך, די שילערינס.

— ריכטיק, דאַס זיינען זיי! — האָט זיך האַנאַני צעלאַכט, אַבער
מיטאַמאָל אָפּגעהאַקט דעם געלעכטער, זיך אַ בויג געטאָן צום רעדל און
פאַרזיכטיק אַרומגעפירט דעם שווער-אַנגעלאָדענעם לאַסט-וואָגן אַרום אַ
גרויסן שטיין, וועלכער האָט זיך, ווייזט אויס, ניט לאַנג צוריק אַראָפּגע-
קייקלט פון אַ דערבייאַיקן בערגל.

— ביינאַכט, אַנלויפנדיק אויף אַזאַ שטיין, קען מען זיך נאָך אַמאָל דעם
קאַפּ צוזאַמען מיט דער מאַשין צעברעכן, — האָט ער אַ זאָג געטאָן מיט
זאַרג, דערנאָך ווידער אַ קוק געטאָן אויף זיין פריינט, וועלכער האָט אַנגע-
שטרענגט געקוקט פאַר זיך: — וואָס איז? וועגן וואָס טראַכסטו עס איצט?
— אַט טאַקע וועגן דעם, וואָס דו האָסט דערציילט, אַז נאַ-מאַס-טיוואַ

האלט אייך אויף אויף א הונגע-ר-ליון, — האט זיך דער גאסט אפגערופן.
— יא! — האט האַרנאָני אַ זיפן געטאָן, — ער איז הארט דער אלטער,
ווי אַ שטיין. מיר, די דריי טרייבער זיינע, האָבן אים ישוין אַ פאַר מאָל גע-
בעטן צו פאַרגרעסערן אונדזער דוין, צעשרייט ער זיך יעדעס מאָל, און ער
צאָלט אונדז נאָך צופיל.

האַ-הו האָט אַ שפּאַטישן שמייכל געטאָן :

— אַלע ווינען זיי אזוי הארט ביז מען מאַכט זיי ניט ווייכער אַביסל...
— ווייכער? ווי אזוי? — האָט זיך האַרנאָני געוואונדערט.
— מען וואָלט באַדאַרפט אים אַליין, אויף אַ ווטיקל צייט, צווינגען צו
טרייבן זיינע דריי מאַשינען און זיך שלעפּן מיט די שווערע פעק, — האָט
דער גאסט מיט אַ בייזן שמייכל אַ זאָג געטאָן.
האַרנאָני האָט צוערשט מיט ניט פאַרשטייטעדיקע, דערנאָך שוין מיט
פרעגנדיקע בליקן זיך איינגעקוקט אַ וויילע אין חברים פנים און שטיף אַ
פרעג געטאָן :

— נו און וואָס, אויב אַנדערע וועלן קומען טרייבן דעם אַלמנס מאַשינען?
— דאַרף מען זען, און קיין אַנדערע זאָלן עס ניט וועלן, אַדער ניט קע-
נען טאָן! — האָט ער פּעסט געענטפערט.
האַרנאָני האָט, ווייזט אויס, פאַרשטאַנען וואָס זיין פריינט מיינט און
אפגעקערט דעם קאַפּ.

און קע-לע האָט, נאָך אַ קורצער פּאָווע, ווידער אַ פרעג געטאָן :

— פאַראַן נאָך עפעס נייע אויפגעקומענע גבירים אין דאַרף?
— פאַראַן, דער צווייטער רייך געוואָרענער איז סאַפּע-לאַ, אַ הויכער
אַזאַ, אַ דאַרער... זיין ליימיק הייזל איז, אין דיין צייט, געשטאַנען פּונקט
אַנטקעגן אייערן... די ווייב זיינע אַזאַ נידעריקע, אַ פעטע, אַ גרויסע שריי-
ערקע, מיט אַ גרילצנדיקן קול'עכל...
— איך געדענק זיי בייזן זייער גוט, — האָט קע-לע באַמערקט, — זאָג,

פון וואָס איז ער רייך געוואָרן?

— ער פאַרט פאַר די לעצטע עטלעכע יאָר אַרום צווישן די שכנישע
בעוועהאַס און קויפט ביי זיי אויף: שאַף, וואָל, טעפּיכער, צירונג... אַלין
וואָס עס מאַכט זיך, און ווי זיי דערציילן, טאַרט ער זיי זייער שטאַרק אַפּ
סיי מיט דער פרייז, אזוי אויך מיט דער וואָג.

קע-לע האָט טיף אַפּגעזיפּצט :

— נו, און ווער נאָך?

— דער דריטער איז... — האַרנאָני האָט זיך פּרֹוצלונג צעלאַכט, —
דו וועסט זיך ניט גלויבן, און אַזאַ „גאַרניט“ זאָל אויך אַמאָל קענען ווערן
אַ רייכער מאַן...

— ווער, צום ביישפּיל, איז עס? — האָט שוין אויך קע-לע אַ שמייכל

געטאָן.

— דאָס איז אַטאַקאַ... זיין ברודער איז איינער פון די אַנטי־פּאַפּן פריסטער... —

קע־לע האָט זיך געפרואווט דערמאָנען:

— צי מיינסטו ניט דעם קליינטשיקן, האַרינקן אַטאַקאַ, וועלכער האָט געוואוינט ביים סאַמע אַרויפפאַר אויף אונדזער באַרג, וואו ס'האָט זיך גע־פונען די הייל פון דער „שפּיגעל פרוי“ (איינע פון די גוטע האַפּי גייסטער)? האַכט זיך, אָז די ווייב זיינע האָט אים זייער פיינט געהאַט און פלעגט אַפּט אַנטלויפן פון אים צו אירע עלטערן?

— ריכטיק! — האָט האַנאַני זיך צעלאַכט. — דאָס איז ער טאַקע, דער הונט... האָסטו אַ גוטן זכרון! זי, די ווייב זיינע, האָט אים אויך איצט פונקט אַזוי פיינט ווי פריער, איצט אַבער, זינט ער איז דורך געוואָרן, אַנטלויפט זי שוין ניט מער פון אים: אירע אַרעמע עלטערן דערלאָזן ניט צו דעם, אַבער אַלע אין דאָרף ווייסן, אָז זי האָט אַ נעוועהאַ אַ געליבטן, וועלכער קומט צו איר אַלע מאָנטיק אַרונט, ווער דער „פּאַקאַ“ (דער הונט), דער מאַן אירער, פאַרט אַוועק צום אַגענט אונטערצופירן זייערע גנב'ישע חשבונות פאַר דער וואָך.

— חשבונות מיטן אַגענט? — האָט זיך קע־לע געוואונדערט. — וואָס

פאַר אַ חשבונות האָבן זיי צווישן זיך?

— זייער פשוטע, — האָט האַנאַני אַ ביטערן שמיכל געטאָן. — אונ־דזער שטאַט־רעגירונג האָט לעצטנס גענומען בויען אַספּאַלטענע וועגן דורך די רעזערוואַציעס. פאַרשטענדלעך, אָז ניט צוליב אונדזער וואוילטאָג, טוט זי עס, נאָר כדי צוציען מער טוריסטן.

— זעלבסט פאַרשטענדלעך! — האָט קע־לע צוגעגעבן.

— נו... האָט דער אַגענט באַשטימט האַטאַקאַן צו קריגן און אַב־שטעלן אַרבעטער און, די הויפט־זאַך, אַכטונג צו געבן, אָז זיי זאָלן אַרבעטן ווי פּערד. נו... — האָט האַנאַני מיט אַ טיפן זיפן געענדיקט: — אַרבעט מען זייער שווער, מען פאַרדינט זייער ווייניק און אַלע מאָנטיק פאַרט אַ־טאַקאַ צום אַגענט און מען פירט אונטער דעם חשבון אויף וויפל יעדער פון זיי איז רייכער געוואָרן... די אַרבעטער האָסן אים ווי דעם טויט.

— עס ווייזט אויס צו זיין דאָס ריכטיקע פאַרל גנבים! — האָט קע־לע אַ ביזן זאָג געטאָן. — מען וועט שפעטער מוזן עפעס טאָן וועגן דעם... מען וועט דאַרפן איבערדענדן מיט די אַרבעטער.

האַנאַני האָט מיט דער האַנט אַנגעוויזן אין דער ריכטונג פון דאָרף: — וועסט באַד זען וואָס פאַר אַ שיינע הימער אונדזערע דריי גבירים האָבן זיך אויפגעבויט ביים אַרויספאַר אויף אונדזער באַרג, נעבן „טרעיי־דינג פּאַוסט“. אַלע דריי טראָגן זיי זיגערס אויף די הענט און האָבן אין פלעגסטעף, פונקט ווי די וויסע, איינגעקויפט טייערע מעבל פאַר זייערע ווימען...

דער לאַסט-וואַגן האָט זיך גענומען לאַנגזאַם אַראַפּלאָזן אין אַ ניט טיפּן, אָבער ברייטן טאַל, דער גרויסט אין וועלכן איז געווען גלייך, ווי מיט אַ ווירע צעטיילט אויף פּאַנגעציקע בייטן מיט גרינוואַרג און מיט געדיכטע גערטנדלעך, פון וועלכע עס האָבן זייער היימלעך אַרויסגעקוקט קליינע, העל-געפאַרבטע הייזקעס.

ביי איינער פון די שטיבלעך האָט האַנגאַני אָפּגעשטעלט די מאַשין, אַ דריק געטאַן מיט דער האַנט אויפן קנאַפּ פון פייפער און פונעם שטיבל זיינען גלייך אַרויסגעלאָפּן פיר יונגעלייט. צוויי פון זיי, די אַלטע שול-חברים הערי און טאַם, האָט קלע גלייך דערקענט. די אַנדערע צוויי זיינען געווען אַטאַקאַס וועג-אַרבעטער.

אַלע האָבן זיי זיך אַרומגעכאַפט מיטן גאַסט און אים איינגעלאָדן אין הויז אַריין.

האַנגאַני איז אָבער באַשטאַנען מען זאָל אָפּרייגן דעם וויזט אויף אַ צווייטן מאַל, ווייל ער האָט געוואַלט, וואָס שנעלער ברענגען האַהרן צו דער מוטער, וועלכע וואָרט זיכער מיט אומגעדולד אויף אים.

האַט האַהר אָפּגעמאַכט מיט די פיר פריינט זיך צו טרעפן מיט זיי מאַרגן, נאָך דער פאַרזאַמלונג אין דער "קיווא".

דער לאַסט-וואַגן האָט מיט אַ פריילעכן פייפן זיך ווידער אַ לאָז געטאַן אין וועג.

דאָס האַרף איז, ווי די מערסטע צאָל אינדיאַנישע דערפער פונעם "האַפּי" שובט אין שטאַט אַריזאָנאַ, געלעגן אויף אַ הויכן באַרג; די קליינע זיימיקע הייזקעס זיינען געשטאַנען צוגעקלעפט איינע צו דער צווייטער און זיך גע- הויבן אויף אַזאַ שטייגער, אַז דער דאָך פון איין הייזל, אַחוץ דעם העכסטן, האָט געדינט פאַר אַן הויז, אָפּט אויך פאַר אַ שלאַף-פּלאַץ פאַר די איינוואוי- נער פונעם הייזל איבער אים. אַזוי אַרום האָבן די הייזקעס זיך געהויבן אויף דריי, פיר שטאַק און פון ווייטנט אויסגעווען ווי ברייטע, העל-ברוינע טרעפּ. הויכע הילצערנע לייטערס האָבן פאַרבונדן די ערשטע שטאַקן מיט דער גאַס, און איין שטאַק מיטן צווייטן.

אויף איינעם פון די גאַר הויכע דעכער זיינען געשטאַנען צוויי אַדלערס, זייערע סילוועטן האָבן זיך שאַרף אויסגעקריצט אויפן ראַז-בלויזען טוך פונעם פאַרנאַכטיקן היימל.

נאָך אַ צען מינוט פאַרזיכטיקן קלעטערן איבער אַ שומאַלן, אָפּט גע- פערזעכן וועג באַרג אַרויף, האָט זיך דער לאַסט-וואַגן וויל פאַרקירעוועט אין אַ שומאַלן, זאַמדיק געסל.

אין די שטיבלעך, פון ביהדע זייטן, איז שוין געווען האַלב-פינצטער. די אינדיאַנער זיינען געוועסן פאַמיליעס-ווייז, מיט די פיס אונטער זיך, פאַר

זייערע טירן און געגעסן זייער וועטשערע. די פנימ'ער האָבן ביי אלעמען אויסגעזען זייער טונקל, כמעט ווי שוואַרץ, בלויז די ווייסע ציין האָבן גע- בליאסקעט ביים עסן און אין צייט פון זייערע געשפרעכן.

ערגעץ-וואו האָט אַ קליין קינד אַ הויכן וויין געטאָן, אָבער אַלע קלאַטגען זיינען געווען ווי אָנגעזאַפט מיט אַ מין שווערער מידיקיט, וועלכע קומט אָפט נאָך אַ זייער הייסן טאָג.

דער לאַסט-וואָגן האָט זיך אָפגעשטעלט נעבן דער אַלטער סאָלע-מאָ- נאָס איינגעהויקערט שטיבל, וועלכעס האָט זיך מאַכטלאָז צוגעשפּאַרט צו דער וואַנט פון אַ צווייטער, גרעסערער שטוב.

די אַלמע איז געזעסן אויף אַ קליינער פּריזבע, נעבן הויז, אונטער אַ קליינטשיק פענצטערל, מיט אַן אויסגעהאַקטער שויב און זיך געקעמט דעם גרויען קאָפּ. אַ לידיק, זייער פאַרברענט טעפל איז, צוזאַמען מיט אַ בלע- כענעם טעלער און לעפל, געלעגן נעבן אירע באַרוועסע פּיס, אַ צייכן, אַז זי האָט שוין געהאַט אָפגעגעסן איר וועטשערע. דאָ איז אויך געשטאַנען אַן אויסגעבויענער עמער מיט וואַסער און אויפן זאַמד, נעבן אים, איז געלעגן אַ פאַרושאַווערט קענדל, צו שעפּן די וואַסער.

מיטן רענצל אין האַנט איז קע-לע אַראָפּ פון אַטאַמאַביל, געמאַכט אַ פאַר טריט צו דער שטוב און אַ שטיין רוף געטאָן: „איטגע!“ ... (מוטער).

דער אַלטערס האַנט, מיטן קעמל, איז ושטיין געבליבן, און ניט רירנדיק זיך פון אַרט האָט זי לאַנגזאַם אויסגעדרייט דעם קאָפּ אין דער ריכטונג פון די צוויי קלאַנגען, זיך איינגעקוקט אין זון און אים, ווייזט אויס, דערקענט. דאָן האָט זי זיך האַסטיק אויפגעשטעלט, די טיפע קנייטשן אויף איר ברייטן פנים האָבן זיך צוערשט, ווי צוזאַמענגעצויגן, דערנאָך זיך פאַנאַנדערגע- לאָפּן, ברייט-צעפּנדיק אירע אויגן, צוזאַמען מיטן מויל און שטאַרק צי- טערנדיקע ליפּן.

— מוטער, טייערע! — האָט ער אויסגעשריגן, געלאָזט פּאַלן דאָס רענצל פון האַנט, זיך אַ וואַרף געטאָן צו איר און זי אַריינגעכאַפט אין זיינע אַרעמס.

— קע-לע... זון מיינער!... — האָט זי שטיל אַ וואָג געטאָן און איז אַ באַוואוסטלאָזע געבליבן ליגן אין זיינע הענט.

ער האָט זי אַריינגעטראָגן אין איר פינצטערן שטיבל.

האַ-נאָ-ני איז שטיף אָפגעפאַרן מיט זיין לאַסט-וואָגן.

די שכנים, וועלכע זיינען געזעסן פאַר זייערע טירן, פון ביידע זייטן געסל, האָבן זיך פיל באַדייטנדיק איבערגעקוקט און שטיל, עכאָדיק, איבער- גע'חזר'ט:

— קע-לע... קע-לע איז אַהיים געקומען...

און דאָס וואָרט „קע-לע“ האָט, ווי אַ צאַרטער פּרילינגס ווינטל זיך אַ

טראַג געטאָן פון אַיין הויז צום צווייטן, האָט אויפגעצייטערט אויף יעדנס
 דיפן, אָנגעצונדן אַ וואַרעם פייערל אין יעדנס בליקן און זיך ווייטער געטראַגן.
 און ביז שפעט אין דער נאַכט האָט מען אין די פינגערע שטיבלעך
 שטיל גערעדט איינער צום צווייטן: „אינדזער קעלע איז היינט אַהיים גע-
 קומען“... „פינף יאָר צוזאַמען מיט די ווייסע אין אַ גרויסער, ווייטער שטאַט
 געלעבט...“ „זיי האָבן אים אין טורמע פאַרשפאַרט“... „ער האָט זיכער
 פאַר אונדז זיך אָנגענומען“... „מאַרגן, אין דער קיוואַ, וועט ער אונדז וועגן
 אַלץ דערציילן“...

די ראַדיאָם ווייזערס אויף קעלעס האָנט־זיגער האָבן געוויזן פונקט
 צוועלף, ווען ער איז שטיף אַרויס פון דער מוטערס שטיבל און זיך געלאָזט
 גיין איבערן זאַמדיקן געסל. אַרום איז געווען שטיף, טויט שטיף, אפילו
 די היימישע הינט האָבן ניט געבילט. בלויז פון צייט צו צייט האָט זיך
 פון דער וויסטענזש דערטראַגן דער געוואוי פון איינעם אַדער צוויי קאַיאָט.
 אַ פולע לבנה האָט זיך געפלאָנטערט צווישן קופעס ווייס־גרויע וואַלקנס,
 געדיכטע און געקרייזטע, זיי לעמערשע פעלן. דורכזיכטיקע שאַטנס האָבן
 זיך אַרומגעשלייכט איבערן דאָרף, זיך געגליטשט איבער די אינדיאַנער,
 וועלכע זיינען געשלאָפן אויף די דעכער פון די הייזער, און זיך אַלץ, ווי
 געפרוואוט אַריינכאַפן און אַ קוק טאָן, וואָס עס טוט זיך אין די שטאַק־
 פינגערע צימערלעך. אַ זיכערנע לבנה־נעץ האָט געהאַנגען צווישן הימל
 און ערד און זיך ווי באַמיט אַפצושוואַכן דעם פלאַטער פון די שטערן.
 קעלע האָט זיך פאַרנומען רעכטס, צום צענטער פון דאָרף, צום אַרט,
 וואו עס האָט זיך געפונען די הייזיקע „קיוואַ“. ער איז פאַרביי נאָך אַ פאַר
 שמאַלע געסלעך און עס האָבן זיך פאַר אים אַנטפלעקט די הויכע שטאַנגען
 פונעם לייטער, וועלכער האָט געפירט אַראָפּ, אין דער „קיוואַ“. אויף איינעם
 פון די שטאַנגען איז געהאַנגען אַ פעלכל מיט נאָך עפעס ענדלעכעס צו אַ
 לאַנגער סטענגע.

ער האָט פרובירט זיך צו דערמאַנען וואָס פאַראַ באַדיטונג אַט־די
 צוויי אַרויסגעוואָנגענע זאַכן קענען האָבן, אָבער ניט געקענט. ער איז צו־
 געגאַנגען, זיך צוגעשפאַרט צום לייטער, פאַרמאַכט די אויגן און ביסלעכ־
 ווייז דערפילט, ווי אַ גאַנצע רייע, לאַנג פאַרלאָרענע חושים נעמען אויפ־
 וואַכן אין אים.

ער האָט זיך אַליין דערנען, אַס אַ קינד פון פאַרשידענער עלטער,
 אַרומלייפנדיק אויף אַט־די אַלע אַרומיקע, שמאַליקע געסלעך... און די
 פנימער פון שכנה־שע קינדער האָבן זיך, ווי אין אַ קאַראָהאד אַ דריי־
 געטאַן פאַר אים און זיין בעסטער חבר האַג־ני — אויך צווישן זיי... און
 אַט איז ער שוין אַלט געוואָרן אַכצן יאָר... ס'איז שוין צייט פאַר אים צו
 ווערן אויס קינד, צו ווערן אַ מאַן און אַריינצוטראַטן אין איינער פון די

געהיימע געזעלשאפטן, צו ווערן א מיטגליד פון איינער פון די "קיוואס" אין דערף.

גאנצע אכט טעג האָט געדויערט דער פראָצעס פון זיין אַרײַנשרײַט, פון ווערן אַ מיטגליד אין "קעללע-קלען" (אין דער פּאַלקאַן, אָדער שפּאַרבער-געזעלשאַפט). אַנגעפּאַנגען האָט זיך די פּראָצעדור מיטן אויסבאַדן זיך אין אַ דערבייאַיקן קוואַל, דערנאָך האָט מען גאַנצע זיבן טעג געמוזט עסן שפּייז אָן זאַץ און זיך באַמיען ניט צו האָבן קיינע זינדליקע מתשבות וועגן פּרויען. דאָס זײַנען געווען אַכט פּאַרבראַכטע טעג, אַממעסטן אין דער קיוואַ; טעג איבערגעפּאַקטע מיט תּפּילות, געזאַנגען און טענן, אונטען אַקאַמפּאַנימענט פון אַ פּויק.

אויפן פינפטן טאָג האָט מען אים, צוזאַמען מיט נאָך אַ צאָל נייע מיט-גלידער, געוואָשן די קעפּ מיט דער זיף פון דער "אַקאַ" פּאַלמע, פּאַרביטן זייערע אַלמע בעמען מיט נייע און יעדן איינעם אויסגעפּווצט אין צוויי וויסע מאַנטלעך און אין אַ וויסן גאַרטל, וועלכער האָט ברייט צענומען די פע-דערשטע פּאַלעס פון די מאַנטלעך אין אויסזען פון צוויי פּליגל. אַ וויסער, וויכער פּעדער איז צוגעפּעסטיקט געוואָרן צו זייערע קעפּ. זיי זײַנען איצט מער ענלעך געווען צו פּאַלקאַן פּליגל, ווי צו מענטשן.

אויפן זעקסטן טאָג, נאָך פּאַרן זונען-אויפגאַנג, האָט מען זיי אַרויפגעפּירט אויף אַן הויכן אָרט אין מזרח-טייל פון דערף, וואו זיי האָבן, נאָך אַ תּפּילה, געלאָזט וויסן דער אויפגעגאַנגענער זון, דעם פּאַטער פון דער וועלט, וועגן זייערע נייע בעמען.

דעם לעצטן טאָג זײַנען די שפּייזן שוין געווען באַטעמט מיט זאַץ. פון איצט אָן זײַנען שוין די יוגנטלעכע געוואָרן פּאַררעכנט פאַר פּאַלקאַ-מענע מענער.

קעללע האָט זיך צוגעזעצט אויף אַ דערבייאַיקן שטיין, אונטערגעשפּאַרט דעם קאַפּ מיט ביידע הענט און פאַר אים האָבן זיך, איצט שוין, אַ יאָג-געטאַן די דערטראַיטער גאַסן, מיט זייער טומל און געווייבל פון מענטשן און אַטאַמאַבילן. אַט האָבן זיך פאַר אים אַ צי געטאַן די, ווי גאַסן לאַנגע, קאַרפּוסן פון דער אַטאַמאַביל פּאַבריק, וואו ער האָט געאַרבעט, דער פּאַר-טויבנדיקער געיעג פון מאַשינען און דער שווינדל פון אַחבעטנדיקע מענטש-לעכע הענט. אין זײַנע אויערן האָט מיטאַמאַל אַפּגעקלונגען די פּאַרשטויב-דיקע שטילקייט פון די זעלבע קאַרפּוסן אין צײַט פון זייער סטרייק.

דערנאָך זײַנען געקומען די בלוטיקע געשלעגן מיט די "סקעבס" און פּאַליציי און ווי אַ קאַשמאַר איז פאַר אים שטיין געבליבן: דער אַרעסט, די זיך אַיינדיקע געריכט-פּראָצעדור און, צום שלום, זי טורמע מיט אירע טויטע, שטיקנדיקע טעג און נעכט.

און דורך די גראַטעס פון דער טורמע האָט זיך מיטאַמאַל שטיל און

צאָרט דורכגעשלייכט מערס בלאַנדער קאָפּ מיט אירע בלויע אויגן: די זעלבע חבר'טע מערי, וועלכע פלעגט אים יעדע וואָך באַזוכן אין טורמע, אים ברענגען צייטונגען, אַביסל פּרוכט, איבערגעבן גרויסן פּון דער פּרייער וועלט און אויך האַנאַניס בריוו פונעם ווייטן, באַרגיקן דאָרף אין אַרײַ זאַנאַ. זי איז אויך געקומען, צוזאַמען מיט אַ צאָל פּריינט, אים באַגלייטן צום באַן, ווען ער איז אָפּגעפּאַרן אַהיים. אירע לעצטע ווערטער זיינען געווען: — פּאַר געזונט, קעלע!... גריס פּון מיר דיין מוטער און אויך דיין טרייען פּריינט — האַנאַנין... מיר'ן זיך אינגליכן ווידער זען... ניט אמת? — זיכער! — האָט ער שמייכלענדיק איר געענטפּערט, — איך דענק, זיך דאָרטן ניט צו פּאַרהאַלטן אויף זייער זאַנג... כּוועל דיר וועגן אַלץ שרייבן...

און אים האָט זיך איצט גענומען דאַכטן, אַז פּון דער אַרומיקער פינצ' טערניש, פּון די שוואַרצע שאַטנס, וועלכע האָבן דראַענדיק זיך צוזאַמענגע- קליבן צווישן די נידעריקע ווענט פּון די ליימיקע היזקעס, שווימט אַרויס מערס בלאַנדער פנים מיט די פּריילעכע בלויע אויגן, מיט איר האַרציקן שמייכל, קומט צו גאָר נאָענט צו אים און פּדיסטערט אים אין די אויערן אַרײַן:

— פּאַר געזונט, קעלע!... גריס פּון מיר דיין מוטער און אויך דיין טרייען פּריינט האַנאַנין... מיר'ן זיך אינגליכן ווידער זען... ניט אמת? און אים ווערט מיטאַמאַל אַזוי וואַרעם אויפן האַרצן און עס ווילט זיך איבער'חור'ן וואַרט אין וואַרט, וואָס ער האָט איר געענטפּערט. זיך גע- זעגענענדיק, אָבער דאָ רייסט זיך אים אַרײַן אין זכרון דער מוטערס טרוקן קול, איר פּאַדערונג, אַז ער זאָל שוין אויף שטענדיק בלייבן דאָ מיט איר, ביי זיי אין דאָרף... אויף שטענדיק... אַז ער קאָן דאָ איצט קריגן דאָס פּיינסטע און שענסטע מיידל פּאַר אַ ווייב... זי איז זיכער, אַז אפּילו דער אַנקל זייערער, דער דאָרף "טשיף" קאָל-לאַ-לאַ-מאַי וועט זיך ניט אָפּזאָגן אים צו געבן זיין איינציקע טאָכטער... און זי איז דאָס געענסטע מיידל אין דאָרף און אויך האָט רייכסטע... ער דאָרף שוין מער ניט אַוועקגיין צו די ווייסע מענטשן: זיי וועלן אים נאָכאַמאַל אין טורמע פּאַרשפּאַרן... דער פּאַטער האָט פּאַרן טויט איר אַנגעזאַגט, אַז אויב ער, קעלע, וועט אַמאַל צוריקקומען אין דאָרף, זאָל זי אים ניט לאָזן מער אַוועקגיין...

קעלע שמייכלט ביטער. ער האָט געשוויגן... קיין וואַרט איר ניט געענטפּערט... און וואָס האָט ער איר געקענט וואַגן?... זי וואַלט אים סיי ווי ניט פּאַרשטאַנען... זיי קען ער דאָ פּאַרבלייבן?... בלייבן אונטער דער הערשאַפט פּון דער אַלטער "קיווא", וועלכע האַרט נאָך איצט פּעסט אין אירע הענט יעדן איינעם, פּונקט ווי מיט הונדערטער יאָרן צוריק?... נו, און ער אַליין?... ער איז דאָך אַזוי ווייט, אַזוי ווייט אַוועק פּון אַט-דעם

אַלעמען... ניין, זיין לעבן איז דאָרטן, אין דער ריזיקער שטאָט, מיט די חברים, מיט איר, דער ברוי-אויגיקער מערין, מיט זייער קאַמף פאַר אַ פרייער, ברידערלעכער וועלט...

עס האָט שוין גענומען טאָגן, ווען קע-דע האָט שבעל און פאַרויכטיק זיך אַריינגעשלייכט אין דער מוטערס הייזל און אַ מידער זיך אויסגעצויגן אויפן טעפיד, וועלכן זי האָט גאָך נעכטן ביינאַכט אויסגעשפרייט פאַר אים אויפן דיל.

יענעם פאַרנאַכט האָט מען אין דאָרף זיך שטאַרק געאילט מיטן אַונט-ברויט. גאָך אידער די זון האָט זיך גענומען זעצן, האָט דער „שרייער“, שטייענדיק אויפן דאָך פון זיין הויז, מיט אַן אינטאַניקער, עטוואָס גריצנ-דיקער ושטימע געלאָזט וויסן די איינוואוינער פון דאָרף, אַז אין דער „קיווא“ וועט היינט פאַרקומען זייער אַ וויכטיקער צוזאַמענקונפט, כדי צו באַגריסן און אויסהערן קע-לען, דעם זון פון דער זייער חשובער סאַלע-מאַנאַן, וועלכער איז ערשט נעכטן אַהיים געקומען, גאָך פינג יאָר לעבן אין אַ ווייטער שטאָט, צוזאַמען מיט ווייסע מענטשן.

און גאָך אידער דער „שרייער“ האָט צייט געהאַט אַראָפצוקריכן פון זיין דאָך, איז שוין די „קיווא“ געווען איבערגעפאַקט. אַ היפשער עולם האָט שוין מער ניט געקענט אַריין אינווייניק און זיך געשטופט פאַר דער טיר, וועלכע איז אַרויסגעקומען אין דער טיפער זייט פונעם בערגל, אין וועלכן די „קיווא“ האָט זיך געפונען.

אויף דער פאַדלאגע, אַרום די ווענט, ענג איינגעשלאָסן איינער אין צווייטן, מיט די פיס אונטער זיך, זיינען געזעסן די איינוואוינער פון דאָרף, גערויכערט זייערע פיפקעס און געדולדיק געוואָרט. אייניקע האָבן געטראָגן זייערע וואַכיקע סאַקי העמדלעך, אַנדערע האָבן, צוסיבן גאַסט, זיך אויסגע-פּרעזנט אין העלע העמדלעך מיט פילפאַרביקע טיכלעך אַרום זייערע קעפּ. אַלעמענס פנימער זיינען געווען אַנגעשטרענגט, פאַרשוויצט און גע-גלאַנצט אין דעם שוואַכן שייך פון די צוויי קעראַסין לאַמפּן, וועלכע האָבן געברענט אויף צוויי קעסטלעך, אין צוויי קעגנזייטיקע ווינקלעך.

אויף אַ בענקל, נעבן דער טיר, האָט מען אוועקגעזעצט די אַלטע מוטער סאַ-דע-מאַנאַן. היינט איז געווען איר טאָג: אַלע האָבן זי געגעלט, באַ-גריסט, געשמיכלט צו איר. זי איז ווי אויסגעוואַקסן, גלייכער געוואָרן זינט דעם זונס קומען, און מיט שטאַלץ געקוקט אַלעמען גלייך אין די אויגן. קע-לע איז געזעסן אויף אַ קעסטל, ניט ווייט פון איר, זיך אויפּמערקזאַם איינגעקוקט אין די אַרומיקע פנימער און דער אויסדרוק פון זיין פנים האָט זיך אָפּט געביטן פון פאַרלאַרנקייט צו אַנטשלאָנגקייט.

ענדלעך האָט דאָ-דאָ-מאַי, דער אַנקל זייער, אויפגעוויבן בייער

הענט און דער געדיכטער טומל האט גענומען ווי פאלן און ווען עס איז אינגאנצן שטיל געווארן, האט ער ווירדיק און לאנגזאם גענומען רעדן:

טייערער זון מיינער, קעלע... זוי אַ בעטל פון אַ דעמבן-בוים, האָט אַ שטורעם ווינט דורך אָפּגעריסן פון דיין אייגענעם שטאַם און דורך פאַר-טראָגן איבער טאָלן, בערג און טייכן אין אַ ווייטער, ווידער-פרעמדער שטאַט, אַ ריזיקער שטאַט פון ווייסע מענטשן, וואו איינער קאָן ניט דעם צווייטן, וואו אַלעמענס טירן און הערצער זיינען שטענדיק מיט שלעסער באַוואַרנט, ווייל... — ער האָט זיך ווי פאַרטראַכט אויף אַ רגע, — ווייל יעדער איינער האָט דאָרטן מורא פאַרן צווייטן, יעדער איינער איז ניט זיכער אין זיין שכנים ערלעכקייט און פריינטשאַפט... דו, קעלע, האָסט אין יענער שטאַט פאַר-בראַכט גאַנצע פינג אַר און ביסט דאָך געבליבן אַ געטרייער זון צו דיין שבת. דו האָסט ניט נאָר גיט פאַרגעסן אין דייע ברודער, נאָר, ווי מיר האָבן געהערט, זיך אפילו אינגעשטעלט פאַר אונדזער כבוד און די ווייסע קומען אין נאָמען פון אונדזער „גרויסן גייט“, ווי אויך אין אונדזערע אַלע-מענס נעמען...

און דער עולם האָט צוזשטימיק צוגעשאַקלט מיט די קעפּ, ניט אָפּגע-ווענדט די הייסע, האַנקבארע בליקן פון קעלעס פנים און ביי אייניקע האָבן פון צווישן די האַלב-פאַרמאַכטע ליפּן, זיך ווי אַרויסגעגלייטשט שטילע קלאַנגן, ענלעכע צו „אַ-יאַ... אַ-יאַ“...

און דער רעדנער האָט פאַרענדיקט:

— איצט, זון מיינער, אַז דו ביסט אַהיים געקומען, גלויבן מיר אַלע, אַז דו וועסט שוין דאָ מיט אונדז פאַרבלייבן, וועסט זיך אויסקלייבן אַ ווייב פון צווישן אונדזערע טעכטער און וועסט אונדז אַרויסהעלפּן מיט די חכמות, וועלכע דו האָסט אָנגעזאַמלט אין דער ווייטער, גרויסער וועלט.

אַלעמענס קעפּ האָבן זיך, ווי איינער, אַ צושטימיקן בויג געטאָן, זיך גלייך אויפגעהויבן און צענדליקער אויגן האָבן זיך, ווי איינגעשטאַכן אין קעלעס פנים.

און ער, קעלע, איז געזעסן אַ פאַרשוויצטער, אַ האַלב-פאַרדירערער און ניט געקענט באַשליסן וואָס זיי צו זאָגן. זיין מוח האָט פיבעריש געאַר-בעט: „אפשר זיי באַוויזן באַגריסן?... באַדאַנקען פאַר דער פריינטלעכער אויפנאָמע און פאַרשווייגן די אמתע סיבה פון זיין זיצן אין טורמע?... אויך וועגן די סטרייקס און אַנדערע זיינע קאַמפּן... צו וואָס זיי דאָס אַלץ דערציילן?... זיי וועלן אים זיכער ניט פאַרשטיין... אָבער ווי קען ער זיי נאָרן?... זיי ווייסן דאָך סיי ווי וועגן זיין אַרעסט... אפשר וועלן זיי פאַרט עפּעס לערנען?... ואויב ניט אַלע, איז אייניקע פון זיי?...

פון אַנפאַנג האָט ער גערעדט לאַנגזאַם, ניט זיכער, ניט געקענט אָפט געפינען די נויטיקע ווערטער אין דער אייגענער האַפּי-שפּראַך. אָבער וואָס

ווייטער איז זיין טאָן געוואָרן פעסטער און אַ נײַער קלאַנג האָט אויפגע־
צײַטערט אין זײַן שטימע: אַ שאַרפער, אַ קורצ־אַפּגעהאַקטער, ווי מיט אַ
גרילצנדיקן טראָפּ אויפן סוף פון יעדער זילבע.

דער הערנדיק אַט־די קלאַנגען, האָבן די אַלטע אינדיאַנער גענומען זיך
איבערקוקן און פֿייערדעך האָבן זיך אָנגעצונדן אין זייערע בליקן: דאָס
איז געווען אַן אַפּקלאַנג פון זייערע אַמאָליקע מלחמה־רופן. עס איז געווען
דער רוף פון קע־לעס אַלטן, קעמפּערישן דור, וועלכער האָט זיך איצט, אומ־
באַוואוסט פון אים אַליין, דורך זײַן בלוט, זיך אַ וועג געמאַכט.

און ער האָט זײ גענומען דערצײלן, צוערשט, וועגן זײַנע פיר יאָר
אין דער רעגירונגס־שול, וועגן די לײדן און דערנײַערונגען וואָס די אינדיאַ־
נישע קינדער זײַנען אַמאָל זיך האָרטן אויסגעשטאַנען. ער האָט אויך, אין
קורצן, דערמאָנט דאָס צעטל מיט אַפּנאַרעריי און פאַרברעכנס, וואָס די וויסע
מענטשן זײַנען ווען עס איז נײַט איז באַגאַנגען קעגן אַדע אינדיאַנער, אָבער
שטאַרק אונטערשטראַכן, אַז צײַטן בײַטן זיך און, צוזאַמען מיט זײ, אויך די
נאַציאָנאַל צווישן אײַן מענטשן און דעם צווייטן. ער האָט זײ, אינגיכן, מיט־
געפירט מיט זיך אין דער רײזיקער אַטאַמאַביל פאַבריק, וואו ער האָט גע־
אַרבעט, זײ דערצײלט וועגן דער איצטיקער קלאַס־צעטייִדונג פון דער גע־
זעלשאַפט, וועגן אַרעמען לעבען פון די אַרבעטער־מאַסן און רײכן לעבן פון
די באַלעבאַטים. וועגן דער אַרבעטער פאַראײניקונג, וועגן דער גרינדונג
פון אַרבעטער יוניאָנס און צום סוף האָט זיך פון זײַן מױל, ווי אַ קױל פון
דער רער פון אַ ביקס, אַרױטגעריסן האָס קילעסדיק־שווערע וואָרט:
„סטרייק!“

אַ טױטע שטילקײט האָט געהערשט אין דער „קיווא“. די לײלעס האָבן
זיך שוין מער נײַט גערויכערט, אַלעמענס קערפּערס האָבן זיך אויסגעבוִיגן
אויף פאַראױס, אַלעמענס אַטעמערענגטע בליקן, אונטער טײַף־געקנייטשטע
שטערנס, געווענדט צו אים.

איצט האָט ער גערעדט וועגן דער ברוטאַליטעט פון דער פּאַליצײ, וועגן
דער האַרצאַזױקײט און זשענדעקײט פון די רײכע, וועגן וויסערײַען, קלאַבס
און טרעזן־באַמבעס, וועגן צעשפּאַטענע קעפּ, פאַרקױפּטע ריכטער, פאַר־
קױפטע רעגירער...

פּאַכנדיק מיט די פּױסטן, האָט ער זײ דערצײלט ווי ער, צוזאַמען מיט
הונדערטער חברים־אַרבעטער און גלאַט פּרײַנט, האָבן זיך קעגנגעשטעלט
דער ברוטאַלער מאַכט, וועלכע האָט זײ אין זײַער אײַגן בלוט געבאַדן און
אין טורמעס פאַרשפּאַרט...

און אין דער זעלבער רגע, ווען ער האָט אַפּגעכאַפט דעם אַטעם, האָט
דער „טשיף“ קאַ־אַפּ־טײַזאַנאַ שאַרף אַוועקגעשטעלט זײַן פּראָגע:
— זאָג מײַר, זון מײַנער, איז עס מעגלעך, אַז אַט־די אַלע אַרבעטער,

וועגן וועלכע וו דערציילסט אונדז, זיינען געווען אונדזערדיקע? ... איך מיין — אינדיאנער?

אַ שאַרפע אומרו האָט אַ פינקל געטאָן אין קעלעס אומגן, אָבער ער האָט פעסט געענטפערט:

— ניין, פּאָטער, ווייסע זיינען זיי געווען. אַ צאַל נעגערן און בלויו צוויי אינדיאנער.

אַלע האָבן זיך שנעל איבערגעקוקט און אַ שטילער געמורמל האָט זיך אַ טראַג געטאָן דורך די זיצנדיקע רייען.

און עמיצנס, אַן אַלטע שטימע, פונעם רעכטן ווינקל, האָט מיט אַ טיפן זיפן אַ זאָג געטאָן:

— און איד, קעלע, דענק, אַז ווען די ווייסע שלאָגן זיך, האַרפן מיר, אינדיאנער, זיך ניט אריינמישן. זיי וועפן זיך, פריער אָדער שפעטער, איי-בערבעטן און צוזאַמען אונדז נאָך שטאַרקער נעמען דריקן.

און צענדליקע שטימען האָבן ווי אַ ביזן פלאַטער געטאָן אונטערן ני-דעריקן, ערדענעם סופיט:

— אַלע זיינען זיי קעגן אונדז!

— יעדער ווייסער איז אַן אָפּענער אָדער פאַרבאָרגענער שונא!

— יעדער פון זיי איז צו יעדער צייט גרייט אָפּצורייסן אַ עטיק פון אונדזער האָב און גוט!

— ניטאָ שוין מער וואָס צו רייסן!

— ריכטיק: אַלץ שוין צוגענומען!

— די מיסיאָנערן יאָגן זיך נאָך אונדזערע נשמות!

— זיי נוצן זייער יעזוסן בלויו אַלס אַ צוהעק אויף זייערע רויבערייען! עס האָט זיך געדאַכט, אַז אַ רייע ביזע, אויפגערגטע בינען האָבן מיט-אַמאָל אָנגעפילט די „קיווא“ און מיט זייערע גיפטיקע צינגלעך-נאָדלען גע-נומען זיך איינשטעכן אין אַלעמענס גלידער.

קעלע האָט דאָן זיך אַ האַסטיקן הויב-געטאָן פון זיין אָרט, אַרויסגע-ריסן פון זיין שכנס הענט, יענעמס שטעקן, געגעבן מיט אים דריי שטאַרקע קלעפּ אין קעסטל, אויף וועלכן ער איז פריער געזעסן, און ווען דער טומל האָט זיך אַביסל איינגעשטילט, האָט ער הויך און אַנטשאַסן ווידער גענומען רעדן:

— ברידער, איך בעט אייך, הערט מיך אויפמערקזאַם אויס: איר לעבט אַט דאָ, אויפן פלאַך פון אייער באַרג שוין מעגלעך הונדערטער יאָרן און איר זענט אינגאַנצן אָפּגעשניטן פון דער גרויסער וועלט און איר ווייסט ניט וואָס פאַר אַ וויכטיקע געשעענישן עס קומען דאָרטן פאַר... אייער אייגענע לאַגע, ווי שרעכט זי איז ניט איצט, איז דאָך פיל לייכטער ווי זי איז געווען מיט יאָרן צוריק... דער אַריגאַניזירטער אַמעריקאַנער אַרבעטער-קלאַס

קעמפט איצט פאַר אַ בעסער לעבן און בלוז גייענדיק מיט אים צוזאַמען וועט אויך אייער לעבן פאַרבעסערט ווערן. ניט די פאַרב פון דער מענטש-לעכער הויט אונטערדריקט אונדז. נאָר די מאַכט פון די רייכע. עס וועט קומען אַ צייט, ווען אַלץ ווי אונדז אין לאַנד וועט באַלאַנגען צו די אַרבע-טער, צו די, וואָס באַשאַפן אַלץ און זיי, די אַרבעטער, וועלן אונדז פאַרגי-טיקן פאַר אַלע עוולות, וועלכע זיינען באַגאַנגען געוואָרן קעגן אונדז...

אַ ווייַע איז שטיל געווען, דערנאָך האָט דער ערשטער זיך אַפּגערופּן דער רייכער קרעמער באַמאַס-טי-וואָ:

— דו, קע-לע, רעדסט ניט צו דער זאך: וואָס מיינסטו מיט דינע ווערטער, אַז אַלץ וועט שפּעטער באַלאַנגען צו די אַרבעטער?! און וואו וועלן מיר, די באַלעבאַטיים, זיין? מיר, די וואָס גיבן אַרבעט צו די אַרבעטער?... אויף דעם שטייט די וועלט און אַנדערש וועט קיינמאַל ניט זיין! אַלע ווייסן עס! — זיכער ווייסן מיר עס! — האָט דער צונויפקויפּער סאַפּע-לאַ אונ-טערגעהאַלטן דעם קרעמער, — קיין איינציקער אַרבעטער וואָלט קיינמאַל ניט געוואָלט אַרבעטן, ווען עס זאָר איבער אים זיך ניט געשינען קיין באַלעבאַס, קיין אַרבעט-געבער!

— עס איז זיכער אַזוי! — האָט דער קליינינקער, דאַרינקער אויפּזעער איבער די וועג-אַרבעטער, אַטאַ-קאַ, צוגעגעבן מיט אַ כּיטרען שמייכל, — מיינע אַרבעטער פּוילן זיך צו אַרבעטן, ווען איך היט זיי אפּילו... ווען ניט איך, וואָלט די גאַנצע אַרבעט אויף די אַרומיקע וועגן זיך פון אַרט ניט גערייט.

— יעדע זאך וואָס איר דריי האָט דאָ נאָר-וואָס געזאָגט, איז ניט אמת! — האָט קע-לע זיי צוריקגעוואָרפּן, — דאָס רעדן פון איך אַרויס די שוּעכטע, די זשעדינע גייסטער פון וואָלד-זאַמלער, פון רייך געוואָרענע... און ס'איז אַזוי-איז ניט אמת דאָס, וואָס דו, אַטאַ-קאַ, האָסט דאָ נאָר וואָס געזאָגט, אַז מען מוז שטיין איבער די אַרבעטער מיט אַ בייטש: פאַראַן אַ ריויק לאַנד אין צווייטן עק וועלט, וועלכעס הייסט איצט סאַוועטן-רוסלאַנד. דאָרטן האָט פאַר הונדערטער יאָרן געהערשט אַ צאַר מיט זיינע גענעראַלן און רייכע באַלעבאַטיים, וועלכע האָבן געהאַלטן אין איין רויבן און אונטערדריקן דאָס פּאָלק... ביז... די אַרבעטער האָבן זיך צוזאַמענגערעדט מיט די פּויערים און סאַדאָוטן און אונטער דער פירערשאַפט פון לענינען פאַרטריבן דעם צאַר מיט אַלע זיינע אַרויסהערלפּערס!... דערנאָך האָבן זיי איבערגעגעבן אַלע פּאַבליקן צו די אַרבעטער, די גאַנצע ערד צו די פּויערים און אַלע אַרבעטן זיי איצט אויסגעצייכנט און קיינער דאַרף ניט שטיין מיט אַ בייטש איבער אַ צווייטן! — ער האָט זיך אויסגעבויגן אויף פאַראַויס און אַלעמען טיף אַריינגעקוקט אין די אויגן, — זאָגט, האָט איר געוואוסט וועגן דעם?... קענט איר עס פאַרשטיין?!

אין דער קיווא איז איצט ווידער געווען טויט שטיף. אַלע האָבן גע-
קוקט, סיי אויף קעלען, אַווי אויך איינער אויפן צווייטן מיט ניט גלויביקע
אָדער שפּאַטישע בליקן. אייניקע האָבן, ווי פאַר זיך, בלוזי מיט די דיפּן,
איבערגע'חור'ט די צוויי, ווילד אומבאַקאַנטע קלאַנגען:

— לע-נין! לע-נין! ...

ביידע „טשיפּס“, לאַל-לאַ-פּאַ-מאַי און קאַ-יאַפּ-טי-וואַ, וועלכע זיינען גע-
זעסן איינער נעבן צווייטן, האָבן די גאַנצע צייט געהאַלטן זיך אין איין איבער-
קוקן און שטיל זיך איבעררעדן. איצט האָט דער ערשטער זיך אָפּערופן:

— ס'איז אמת, קעלע, אַז מיר ווייסן ניט וועגן אַט-די אַלע זאַכן, וועגן
וועלכע וו האָסט דאָ אונדז וויינט דערציילט. ס'איז אויך מעגלעך, אַז דער
לע-ני איז אַ גוטער און מעכטיקער גייסט, ער געהערט אָבער צו די ווייסע
מענטשן און קען דעם אָרט פון אונדזער אייגענעם „גרויסן גייסט“ ניט פאַר-
נעמען.

— ויכער ניט! — האָט עמיצער, פון לינקן ווינקל, גלייך אונטערגע-
טאַפט. — מיר וועלן אונדזערע גייסטער אויף קיין אַנדערע ניט פאַרבייטן!
— קעלע האָט דערשפירט די געפאַר און גלייך געענטפערט:

— לענין איז ניט געווען קיין גייסט, נאָר אַ מענטש, אַ גרויסער, קלוג-
גער „טשיף“, וועלכער האָט בלוזי געזוכט אַלעמענס גליק, אונדזערס אַריי-
גערעכנט. און איך פאַרזוכער איך, אַז ...

סאַפּע-לאַ איז, ווי מיט אַ ביזן כאַרכלען אים אַריינגעפאַלן אין די רייד:
— הייסט עס, לויט דיין מיינונג, אַז אויב אַ אינדיאַנער אַרבעט שווער,
אויב ער איז קליינער פון אַנדערע און קריגט אַריין פאַר אַ ביליקערער
פרייז אַ צאָל שאַף, אָדער טעפּיכער, אָדער אַביסל צירונג ביי די געוועהאַס,
דאַרף ער זיך מיטן פאַרדינסט צעטיילן מיט די אַרעמע אָדער פּוילע?! ניט
אמת!?

— דו ווילסט אפשר אויך מיין „טרעדינג-פאַוסט“ צונעמען?! — האָט
דער קרעמער נאַ-מאַס-טי-וואַ אומגעוויבן זיין קול, — צוועלף פערד פאַר-
מאָג איך, דריי לאַסט-וועגענער און אַביסל געלט אין באַנק ... — דיר עס
אפשר אַרעקגעבן? ... וועסט אפשר אויך ראַטן די אינדיאַנער מיר ניט צו
באַצאַלן זייערע חובות?! ...

— הערט, ברידער! — האָט קעלע זיך באַמיט זיי איבערצושרייען, —
איך בין ניט געקומען צו איך, כדי אַוועקצונעמען ביי קיינעם קיין זאַך, איך
ווי'ל בלוזי אַ גוט לעבן פאַר איך אַלעמען!

קליינער האָט אים שוין אָבער ניט געהערט אין אויפגעברויטן טומל.
דעם וועג-בויער אַט-טאַ-קאַס גרילצנדיק קול האָט איינפאַך געשניטן די דופּט:
— קעלע, איך בין זיכער, אַז די ווייסע האָבן זיך אונטערגעשיקט
אַהער! ... אונדזערע גייסטער העלפּן מיר, אויך סאַפּע-פּאַן, נאַ-מאַס-טי-וואַ

און אַנדערע אין אַלע אונדזערע וועגן! ... מיר ווילן ניט דיין לע-ני!
 סאָפּע-לאַ האָט מיט זיין גראַבער שטימע ממש פאַרהיילכט די לופט:
 — די מיסיאָנערן זאָגן אויך, אַז זיי ווילן בלויז גוטעס פאַר אונדז!
 — ער וויל אונדז אין קלויסטער פאַרשלעפּן! — האָט נאַ-מאַס-טי-וואַ
 אָנגעוויזן אויף קע-לען מיטן פינגער.
 — ס'אָ זיגן! — האָט קע-לע צוריקגעשריגן, — איך האָב פיינט די
 קלויסטערס פונקט ווי איר! איך וויל בלויז...
 דער עולם איז אויפגעשפרונגען פון זייערע ערטער און יעדער איינער
 האָט עפעס געשריגן, עפעס אויפגעערעגט גערעדט צו זיין שכן. און פונעם
 אָלגעמיינעם טומל האָבן זיך אַרויסגעריסן איינצעלנע זאָצן:
 — גיי, קע-לע, פאַרנעם מיין קראָם!
 — אויך מיינע שאַף, טעפּיכער און נעוועהאַ-צירונג!
 — צעטרייב מיינע אַרבעטער, וואָס בויען די וועגן!
 — מיר ווילן דיך דאָ ניט האָבן!
 — גיי צוריק צו דיינע ווייסע ברידער! צו דיין לענין! ...
 — ווער ווייסט פאַרוואָס זיי האָבן דיך אין טורמע פאַרשפּאַרט!
 — אַם-עטאַ-דאַל-קאַ...! (דו ביסט אונדזער שונא!).
 — אַמע-באַ-ע-קאַ-יע-טני...! (מיר ווילן דיך דאָ ניט האָבן!).
 — ברידער, הערט מיך אויס! ... — האָט קע-לע געפרוואוּט איבער-
 שרייען דעם עולם, — טראַכט זיך אַריין אין מיינע רייד!
 — מיר האָבן דיך שוין גענוג געהערט!
 — מיר ווילן דיך ניט! גיי פון דאַנען!
 — ביסט ניט קיין אינדיאַנער מער!
 — ביסט אַ פאַרדעטער!
 — גיי! ... גיי! ...

די אַלטע סאָלע-מאַ-נאַ איז געשטאַנען אויף איר פריערדיקן אָרט, ביים
 אַרויסגאַנג פון דער "קיווא", אַן איינגעבויענע אין צווייען, דעם ווייס-גרוען,
 איצט צעשוּיבערטן קאַפּ אירן האָט זי געהאַלטן טיף אַריינגערוקט צווישן די
 אויסגעדאַרטע אַקסעלען און געקוקט אויפן זון מיט צעמישטע, גאַרניט פאַר-
 שטייענדיקע בליקן. זי איז איצט געשטאַנען איינע אַליין: די געדריכטע ראַד
 פון פרויען און קינדער, וועלכע האָט זי פריער אַזוי פריינטלעך אַרומגענו-
 מען, איז איצט געשטאַנען ווייט פון איר אָפּגערוקט.

קע-לעס פנים איז געווען שטיין רואיק, ער האָט שוין מער ניט גע-
 קוקט אויפן עולם. זיינע אָנגעשטרענגטע, כמעט ביזנע, בליקן זיינען גע-
 ווען געווענדט צום אַרויסגאַנג, וואו די מוטער איז געשטאַנען און הינטער
 איר האָט ער באַמערקט זיין פריינט האַנג-אַ-נין מיט אַ היפשער גרופע אַר-
 בעטער. דער לעצטער האָט צו אים אַ מאַך געטאַן מיט דער האַנט און אַ

פריינטלעכן שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ.

און ווען דער "טשיף" לאַ-לאַ-לאַ-מאי האָט, נאָך אַ קורצן באַראַטן זיך מיטן "טשיף קאָיאָפּ-טי-וואָן, אויפגעוויבן זיין האַנט, האָבן אַלע גאַנץ שנעל פאַרנומען זייערע פּריערדיקע ערטער און ס'איז ווידער געוואָרן שטיל. און אין דער שטילקייט האָבן זיך איצט דעם "טשיפּס" ווערטער געצויגן אַזוי גינדעריק און דראַענדיק :

— זון מיינער, קע-לע! איך רוף דיך נאָך אַרץ "זון", ווייל כ'בין זי-כער, אַז אַט-די אַלע רייד, מיט וועלכע דו ביסט היינט צו אונדז געקומען און וועלכע וואָלטן געקענט אומברענגען אונדזער אַלטן אַרט לעבן, זיינען געוואָגט געוואָרן מיט אַ ריינעם, אָבער אומוויסנדיקן האַרצן... ווען מיר האָבן מיט אַ צייט צוריק זיך דערוואוסט, אַז מען האָט דיך אַרעסטירט, האָבן אונדזערע הערצער שטאַרק געווייטיקט פאַר דיר. מיר האָבן געמיינט, אַז דו האָסט זיך וויינגעשטעלט פאַר אונדז, אינדיאָנער... איצט זעען מיר איין, אַז מיר האָבן געמאַכט אַ טעות, אַז געליטן האָסטו פאַר זי, פאַר די ווייסע, פאַר עפעס זייערער אַ זאָר, פאַר דער פירערשאַפט פון זייערן אַ "טשיף"... טוט עס אונדז זייער לייד... — ער האָט אַראַפּגעלאָזט דעם קאַפּ און אַ טייל פון עולם האָבן אים נאָכגעטאָן. נאָך אַ וויילע האָט ער מיט אַ ויפּץ אויפגע-זויבן דעם קאַפּ און שטיל פאַרענדיקט: — און טאַקע דערפאַר איז מיין עצה, ווי אויך די עצה פון "טשיף" קאָיאָפּ-טי-וואָן, אַז האָס בעסטע, סיי פאַר דיר אַזוי אויך פאַר אונדז, וואָלט געווען, דו זאלסט, וואָס שנעלער פאַרלאָזן אונדזער דאָרף.

און קאָיאָפּ-טי-וואָ האָט גלייך צוגעגעבן :

— יאָ קע-לע, איך דענק אויך אַזוי. און מיין עצה איז, אַז מאַרגן גאַנץ פרי, מיטן זונען-אויפגאַנג, זאָסטו אונדז פאַרלאָזן: ס'וועט זיין בעסער פאַר דיר און אויך פאַר אונדז. און פאַר דער מוטער דיינער, פאַר סאַ-לע-מאַ-נאַ, זאָלסטו זיך גאַרניט זאָרגן: מיר'ן שוין אַכטונג געבן אויף איר... — ער האָט אַראַפּגעלאָזט דעם קאַפּ און דער גאַנצער עולם האָט אים נאָכגעטאָן. פאַרזיכטיק שפּאַנענדיק צווישן די זיצנדיקע, איז קע-לע צוגעקומען צום אַרויסגאַנג און איז שטיין געבליבן פאַר דער מוטער: — "אינגע!" (מו-טער) — האָט ער אַ שטילן רוף געטאָן.

זי האָט אויסגעדרייט דעם קאַפּ צו אים, זיך שאַרף איינגעקוקט אַ וויילע אין זיין פנים, דערנאָך זיך לאַנגזאַם, מיטן גאַנצן קערפער, אָפּגעקערט פון אים. ער איז שנעל אַרויס פון דער קיווא. די פרישע לחם האָט זיך מיט אַזאַ אימפעט אַריינגעריסן אין זיינע לונגען, אַז דער קאַפּ האָט זיך אים פאַרהרייט. ניט טראַכטנדיק פון קיין זאָר, האָט ער זיך געלאָזט גיין צו דער מוטערס שטיבל און אַלץ אַרום האָט פאַר אים איצט אויסגעזען ניט רעאַל, ווי אין אַ חלום. ער האָט אפילו ניט באַמערקט, אַז האַ-נאַ-ני, און מיט אים

א גרופע יונגע לייט, זיינען, פון ווייטנס, אים שטייט נאָכגעגאָנגען, האָטנדיק זיך אין די שאַטנס פון די הייזקעס, פון ביידע זייטן געסל.
א פּוּרע לבנה, אַ לויטערע, אַ גאַלדיק העלע, האָט זיך שנעל באַוועגט איבערן טיף בלויזען הימל און, ווי אין אַ שפּיל, זיך געהאַלטן אין איין טונ- קען צווישן ווייסע, געקרייזטע וואַלקנדילעך, באַגיסנדיק זייערע זוימען מיט איר ברוינלעך-גאַלדענער ליכט.

אויפן שמאַרן פּריזבעלע, אין שאַטן פון דער הויכער וואַנט, וואו ער האָט ערשט נעכטן אַרומגעכאַפט די מוטער, האָט ער זיך איצט אַוועקגעזעצט. פון ווייטנס זיינען די דאַרף-אינוואוינער געגאַנגען פון דער קיחא צו זייערע היימען, געגאַנגען שטיל, אין זייערע "מאַקאַסין" שיך, אָבער זייערע שטימעס, אויפגערגוטע און קורץ געשניטענע, האָבן, ווי פּלעדערמיז, זיך פלינק גע- יאַגט פון איין עק דאַרף צום צווייטן.

די ערשטע עטלעכע מינוטן איז ער געוועסן אַן דעם מינחסטן געדאַנק אין קאַפּ. דערנאָך האָט ער טיף אָפּגעכאַפט דעם אַטעם און צו זיך אַליין אַ גאַנץ הויכן זאַג געטאַן: — יא, קעלע... אַזוי איז עס... ביסט אַהיים געקומען אויף אַ וויילע און... מען טרייבט דיך גלייך אַרויס... — די ווערטער פון זיינע ביידע אַנקלס, די "טשיפּס", האָבן אָפּגעקלאָנגען ביי אים אין די אויערן און ער האָט, ווידער אין דער הויך, באַשטעטיקט: — יא, קעלע, מען האָט דיר געהייסן פאַרלאָזן דאָס דאַרף נאָך מאַרגן גאַנץ פּרי... ווען די זון וועט אויפגיין... גוט, זייער גוט... און פאַרוואָס איז עס אַליין אַזוי געשען? בלויז דערפאַר וואָס דו, קעלע, ביסט געווען אַ גאַט פאַר- דאַמטער נאַר און זיך געשעמט זיי אָפּצונאַרן, ניט געוואַלט שפּילן די פאַלשע ראַלע פון אַן העלד... און ווער וויסט? מעגלעך זיי זיינען געווען גערעכט, אַז מיט מיין אָנוועזנהייט וואַלט איך מעגלעך טאַקע צעשטערט דעם גאַנג פון זייער אור-אַלטן לעבן, מעגלעך אפילו די הייליקייט פון זייערע "קי- וואָס"?... — ער האָט געשוויגן אַ וויילע, אַ וויש געטאַן דאָס פנים מיט ביידע הענט און אַ טראַכט געגעבן: — און טאַקע צו וואָס פאַר אַ טייוף האָב איך באַדאַרפט זיך אַריינרייסן מיט לעניגען און דעם סאַוועטן-פאַר- באַנד?... וואָס פאַר אַ קראַפט האָט עס מיך אַליין אַזוי פאַרשיכורט אין דער "קיוואַ"?...! — מאַדע, ווי איך האָב זיך עס צערעדט דאַרטן, פּונקט ווי פאַר די אַרבעטער אין צייט פון לעצטן סטרייק... און ווייטער...

אַ שאַטן פון אַ מאַן האָט דורכגעשניטן די פון דער לבנה באַלויכטענע העלפט פון געסל און זיך גענומען דערנענטערן צו אים.

— ווער קען עס זיין? — האָט ער טראַכט געטאַן — און וועמען זוכט

עס אַזוי שפּעט עפעס אַ יונגער בחור?

ער האָט זיך אויפגעשטעלט און אַ פּרעג געטאַן:

— וועמען זוכסטו?

— דיך, קע'לע! — האָט דער יונגער מאַן געענטפערט. ער איז צו-געקומען אין זיך אליין פאַרגעשטעלט: — מיין נאָמען איז טאָבאָ און איך בין אַ וועג-אַרבעטער און דער אַלטער „פּאַקאַ“ (הונט) אַ-מאַ-קאַ איז מיין באַזעבאַס. האָ-נאַ-ני האָט מיך געשיקט דיר צו זאָגן, אַז מיר ווילען דאָ צוועלף אַרבעטער און מיר וואָלטן זייער געוואָלט זיך צו טרעפן מיט דיר... זיך דורכרעדן... אונדז געפעלט זייער שטאַרק דיין רעדע. אמת, ניט אַלץ איז פאַר אונדז נאָך קלאָר אין דינע רייד, אָבער מיר וויסן אַזוי ווייניק און פילן, אַז דו קענסט אונדז אויפקלערן, מעגלעך אויך אַנטוויזן אַ וועג ווי אַזוי צו פאַרבעסערן אונדזער לאַגע.

און קע'לע האָט מיטאַמאָל דערפילט פונקט, ווי אַ פייער וואָלט אויפ-געפלאָמט אין זיין ברוסט, אים האָט זיך געדאַכט, אַז די שטיבלעך אַרום אים, נאָר וואָס אַזעלכע פאַרזונקענע אין שוואַרצע שאַטנס, וואָלטן זיך מיט-אַמאָל צעפאַרן און אַנטפלעקט פאַר אים אַ ברייט, אַ ליכטיק, אַ בליענדיק פעדל, פון וועלכן ס'האָט אוי גים אַ בלאַז געטאַן אַ פריש פּרילינג ווינטל. — פאַרשטיסטו, קע'לע, וואָס מיר ווילן פון דיר? — האָט דער בחור איבערגעפּרעגט, — מיר ווילן זיך נאָך היינט ביינאַכט טרעפן מיט דיר און זיך דורכשמועסן...

קע'לע האָט אים אַרומגעכאַפט און אַ פריידיקן טרייסל געטאַן:
— זיכער, ברודער, פאַרשטיי איד... דו זאָג מיר נאָר וואו מיר וועלן זיך טרעפן און ווען?

— טאָקע גלייך. אין אַ גאַרטן. ניט ווייט. דו גיי מיר נאָך... אַביסל אָפּגעטיילט פון מיר.

צען יונגע, קרעפטיקע אינדיאַנער זיינען אין יענער לבנה-נאַכט געזעסן, אין אַ געדיכט-פאַרוואַקסענעם גאַרטן, זיך אויפּמערקזאַם צוגעהערט צו קע-לעס רייד און אים געשטעלט פאַרשידענע פּראָגן. און ער האָט זיי דער-ציילט וועגן ווייטע, ריזיקע שטעט, וועגן קאַלאָסאַלע פּאַבריקן, וועגן דער אומבאַזיגבאַרער קראַפט פון אַרבעטער פאַראייניקונג און וועגן די גרויסע זיגן און דערגרייכונגען פונעם אַרבעטער-קלאַס.

און די רויט-הויטיקע יונגען האָבן זשעדינע, מיט קלאַפּנדיקע הערצער און ברענענדיקע אויגן, זיך צוגעהערט צו זיינע רייד און די יאָרן לאַנגע שנה און האָס פון איין מענטש צום צווייטן, פון איין פאַרב הויט צו אַ צווייטער — האָט זיך געלאָשן און אַ ברודערלעכער בונד האָט זיך געפלאַכטן צווישן ווייט-אָפּגעטיילטע, אומבאַקאַנטע ברידער.

און אַזוי איז אַריבער די גאַנצע נאַכט, ביז די בלוי-שוואַרצע שאַטנס פון די געל-רויטע בערג האָבן זיך גענומען אַראָפּגליטשן אין די טאַגן, ביז די ערשטע זונען-שטראַלן האָבן זייערע ערטער פאַרנומען.

דאן האָבן צוועלף רויט-הויטיקע יונגען שטאַרק, מיט ליבשאַפט, איינער נאָכן צווייטן, געדריקט קע-לע'ס האַנט און זיך ווי ניט געקענט צו זאָט אַנ-דער קוקן אין זיין פנים.

און האַנאַ-ני האָט פאַר אַלעמען געזאָגט :

— „ע-טאַם-אַ-קוואַ-טישיק“ (מיר זיינען דיינע פריינט) און געבענטשט זאָל זיין דיין קומען צו אונדז, ברודער, קע-לע! דו האַסט אונדזערע אויגן געעפנט, אונדז אַ נייעם לעבנס-וועג געוויזן...

און אַלע האָבן מיט טיפן באַדויער אָפגעזיפצט און צוגעגעבן סיי אין זייער „האפּי-שפראַך, אַזוי אויך אין ענגליש :

— אַ שאַד, ברודער, וואָס דו קענסט דאָ מיט אונדז ניט פאַרבלייבן כאַטש נאָך אויף עטלעכע טעג.

און איינער פון זיי האָט מיט פרייד אַ זאָג געטאָן :

— דו, קע-לע, גיי גלייך מיטן הויפט-וועג. מיט אַ צען-פופצן מינוטן שפעטער וועל איך דיר אָניאָגן, טאַקע אין נאַ-מאַס-טי-וואָס אַ לאַסט-וואָגן און דיר פאַרנעמען קיין פּלעגסטעף, צו דער אייזנבאַן סטאַנציע.

— זאָג, קע-לע, אפּשר פעלט דיר אויס אַביסל געלט? — האָבן עטלעכע שטימעס צוזאַמען אים אַ פּרעג געטאָן.

— גיין, חברים, — האָט ער אויפגעלייגט געענטפערט, — אַ דאָנק.

כ'האָב איבער גענוג ביז דערטראַיט און דאַרטן — זיינען צענדליקער גוטע פריינט פאַראַן.

די פנימער פון אַ רייע פריינט האָבן אויפגעבליצט אין זיין זכרון און צווישן זיי האָט צו אים אויך אַ שמייכל געטאָן מערס באַנדער פנים מיט די בלויע אויגן און אין זיינע אויערן האָבן אָפגעקלונגען אירע לעצטע ווערטער, ביים געזעגענען זיך, אויף דער באַן-סטאַנציע

— פאַר געזונט, קע-לע... גריס דיין מוטער און אויך דיין פריינט האַ-נאַ-נין... מיר'ן זיך נאָך זען... זיך נאָך טרעפן...

און אימצער האָט אין אים פריידיק אָפגעענטפערט :

— יאָ, מערי טייערע, מיר'ן זיך נאָך זען... זיך נאָך טרעפן...

צוועלף שטאַרקע הענט האָבן נאָך אַמאָל געדרוקט זיין האַנט און אים נאָך אַמאָל געוואונטשן :

— פאַר געזונטערהייט, קע-לע, און לאַז פון זיך הערן!

— אַ דאָנק, חברים! כ'וועל איך זיכער שרייבן, דורך האַנאַ-נין.

מונטער, מיטן רענצל אין האַנט, איז ער אַרויס אויפן וועג און זיך גע-לאָזט גיין באַרג אַראָפּ. פון דער לינקער זייט האָט אַ רייע פאַרביקע הייז-קעס, אַרומגערינגלטע מיט געדיכטע ביימער, אים נאָכגעשיקט אירע שמייכל-דען און גוט וואונטשן. פון רעכטס האָבן אים שטרענג באַגריסט אַ צאָל געל-רויטע בערג און אין אידערמיט — האָט זיך אים אַנטקעגן געקייקלט אַ גאַלדענע ווין, אַן איינגעהילטע אין איר פרי-מאַרגנדיקן הימל-בלויען מאַנטל.

לייכט און מונטער האָט קעלע געשפּאַנט, זשענדע אַריינציענדיק אין זיך די פּרישע פּרימאַרגן לופט און אים האָט זיך געוואָלט זינגען, זינגען אַזוי הויך, אַז די זון זאָל אים אַזש דערהערן און אויך וואַרפן אַן אַרויסרוף סיי דער אַלטער „קיווא“ אין זיין היימישן, באַרגיקן דאָרף, אַזוי אויך — דער גאַנצער וועלט.

אַבער ערגעץ-וואו, טיף, טיף אין אים, אין אַ ווינקל פון זיין באַוואוסט-זיין, האָט געבליקט אַ וואונד: די דעריבערונג פון זיין טייערער, אַלטער „אינגע“ (מוטער), וועמענס גאַנצע וועלט איז איצט אַזוי גרויזאם צעשמעט-טערט געוואָרן. ער האָט זי געזען פאַר זיך, ווי זי איז נעכטן אַוונט געזעסן ביי דער טיר פון דער „קיווא“: צוערשט אַ גליקלעכע, מיט שטראַנדדיקע בליקן, אַרומגערינגלט מיט די שכנים און זייערע קינדער, אַזאַ שטאַלצע מיט איר זון, וועלכער האָט זיך אַזוי העלדיש אינגעשטעצט פאַרן כבוד פון זיין פּאָלק, דערנאָך אַ צעווייטאַקטע, אַ דערשטאַגענע מיט איר שאַנדע, אַ פאַר-פּאַזענע פון אַלעמען.

אַבער וואָס האָט ער געקענט טאָן? ... ער האָט קלאָר געפילט, אַז אין דער מענטשלעכער וועלט זיינען ניט געווען קיין ווערטער זי צו טרייסטן; אַז זי איז איצט אַפּגעריסן, אַפּגעפרעמדט פון אים, פונקט ווי דער גאַנצער דאָרף, פונקט ווי דער גאַנצער שבט...

ער איז אויך זיכער געווען, אַז די שכנים וועלן איצט נאָך פּריינטלעכער זיין צו איר ווי פּריער, אַז די צוויי הויכגעשטעצטע אַנקלס וועלן האַלטן זייער צוואַנג און זי באַזאָרגן מיט אַליץ וואָס ס'איז נויטיק צום לעבן און ער האָט אויך ניט געצווייפלט, אַז קיין געלט, אַדער אַן אַנדער מיז הילף פון אים — וועט זי איצט ניט אַננעמען.

און ער האָט זי, אין דעם מאַמענט, קלאָר געווען זיצנדיק איינע אַליין, אין איר האַלב-פּינצטערן צימערל, געזען זי, מיט איר פאַרשטיינערטן פנים, צוגעבויגן איבער איר טייערן, רויטן, זיידענעם שאַל, די חתונה מתנה פון זיין טאַטן. געזען זי... צערייסנדיק זיינע בריוו, מעגלעך, צוזאַמען מיט די פינגער-האַלערדיקע, וועלכע ער פלעגט איר צושיקן יעדן חודש...

ער האָט זיך אַפּגעשטעלט נעבן אַ שטיין, וביי דער זייט פון וועג, זיך אַוועק-געזעצט, פאַררויכערט אַ סיגאַרעט און שנעל, ווי איילנדיק זיך, אַפּגעווישט אַ טרער.

און באַלד האָט פון דער לינקער זייט וועג זיך דערטראַגן אַ שווערער רויש פון אַן אַנקומענדיקן לאַסט-וואָגן און איבער זייער זוניקער וויסטע האָט זיך אַ טראַג געטאָן אַ יונגע, שטאַרקע שטימע:

— קעלע!... וואו ביסטו, ברודער קעלע!?

קעלע האָט זיך אויפגעוויבן פון שטיין, צוזאַמען מיט אַ טיפּן זיפּף, אויך אַריינגעצויגן אין זיך אַ גאַנצע כוואַליע מיט בלויז-זוניקער לופט און זיך געלאָזט גיין אַנטקעגן דעם מונטערן רוף

דער אינדיאנער זון

ווי אלע יאר פון זיין צוואנציק יאָריקן פאַרהייראַטן לעבן, האָט פּאַל לענסער, דער אינגטימער פון איינעם פון די גרעסטע „דעפּאַרטמענט“ קראָך מען אין פיניקס, אַריזאָנאַ, אויך דעם היינטיקן זומער פאַרבראַכט זיין פיר וואַכנדיקע וואַקאַציע, צוואַמען מיט זיין פּאַמיליע, אויף דעם מאַיאַנטעק פון זיינע רייכע שווער און שוויגער, נעבן אלביוקוירק, ניר-מעקסיקאַ.

אַזוי איז שוין געווען פעסט איינגעשטעלט נאָך פונעם ערשטן יאָר פון זיין הייראַט. נעלי, פּאַלס פרוי, האָט נאָך אין דער ערשטער וואַך פון זייער „האַניק-חודש“ אין קאַליפּאָרניע, אים איבערגעגעבן דעם פּאַטערס בקשה, אַז די קינדער, דאָס מיינט זי מיט פּאַלן, זאָרן יעדן זומער פאַרברענגען זייער פיר וואַכנדיקע וואַקאַציע ביי זיי אויפן „רענטש“ (אויפן פּאַרם). און פּאַל האָט מיט פּאַרגעניגן צוגעשטימט. און אַזוי האָט זיך עס איינגעשטעלט אויף גאַנצע צוואַנציק יאָר.

צו דער צייט פון זיין באַגעגעניש מיט נעלין, איז פּאַל לענסער געווען זייער אַ שיינער, פינף-אין-צוואַנציק יאָריקער בחור: זעקס פוס מיט דריי אינטשעס די הויך, מיט אַ פּאַנגעכיקן פנים, אַ שיינער, גלייכער נאַז, שוואַרצע האָר און טונקל-בליוע אויגן. לויטן כאַראַקטער איז ער געווען אַ האַרציקער, גוטמוטיקער בחור, אַביסל אַ צוריקגעצויגענער. צום לערנען האָט ער גע- האָט אַ קנאַפן חושק און ענדיקנדיק די מיטל-שול, האָט ער גאַנץ פלייסיק גענומען אַרויסהעלפן דעם פּאַטער אין זיין קדינער דרוקעריי. און כּדי צו פּאַרגרעסערן אַביסל די פּאַרדינסטן, פלעגט ער אין די אָונטן צואַרבעטן אַדס אַ פּאַרקויפער ביי דעם אַלטן סעם באַרגשטיין אין זיין קליינעם „דע- פּאַרטמענט“ קרעמל, וואו זיין שיינער אויסזען און ערעגאַנטע באַנעמונג האָבן זייער שטאַרק אויסגענומען ביים שיינעם געשלעכט.

זיינע צוויי הויפט-לידנשאַפטן זיינען געווען: ליבשאַפט צו דער נאַטור און אמתע פריינטשאַפט צו די אַרומיקע אינדיאַנער שבטים, בפרט צום „נעוועהאַ“ שבט, אין וועמענס „רעזערוואַציע“ ער פלעגט אַפט פאַרברענגען וואַכן לאַנג, און וואו ער האָט פאַרמאַגט אַ היפשע צאָל גוטע פריינט. און יעדעס מאָל, ווען זיין געלט פלעגט אים אויסגיין, פלעגט ער צוריקקומען אַהיים און זיך ווידער נעמען צו זיינע צוויי פּרנסות: בייטאַג אַרבעטן ביים פּאַטער אין דער דרוקעריי און אין די אָונטן — ביי מיסטער סעם באַרענ- שטיינען אין קראָם. אַנזאַמלענדיק אַביסל געדט, פלעגט ער ווידער פאַר- פּאַלן ווערן אויף אַ פאַר חדשים אויף דער נעוועהאַ רעזערוואַציע און פאַר- בלייבן האַרטן אַזוי לאַנג, ביז דאָס געלט פלעגט ווידער אַמאָל אויסגיין.

פארשטענדלעך, און דעם זונס ארט לעבן האָט ווייניק וואָס פאַרגעניגן פאַרשאַפן זיינע עלטערן און יעדעס מאָל, ווען ער פלעגט אַהיים קומען פון דער „רעזערוואַציע“, האָבן ביידע, סיי דער פאָטער, אַזוי אויך די מוטער, אים ניט אויפגעהערט פאַרצוואַרטן זיין זייער ניט קיין תכליתדיקן אַרט לעבן, בפרט די פריינטלעכע באַציאונגען מיט די „ווילדע און שמוציקע“ אינדיאנער.

פאַל פלעגט זיי גוטמוטיק אויסהערן, צוזאַגן, אַביסל שפעטער, צו נע- מען אין אַנבאָטראַכט זייערע גוטע, קלוגע וואונטשן, אָבער פאַרגעזעצט זיינע פריינטלעכע באַציאונגען מיט זיינע אינדיאנער.

אין איינעם פון זיינע אַרבעט־פּער־יאָרן אין שטאַט, ווען ער איז צוריק־ געקומען נאָך זייער אַ לאַנגן פאַרברענגען אין דער „רעזערוואַציע“, האָט ער זיך אין אַן אַוונט, טאַקע ביי דער אַרבעט ביי באַרענשטיינען אין קראָם, זיך געטראָפן מיט דער רייכער נעלי מעק־פאדען, וועלכע איז געקומען פון דער שטאַט אַלביקוריק צוגאַסט צו אירער אַ טאַנטע קיין פיניקס. פאַל איז איר זייער וועטאַרק געפעלן און זי האָט, דורך אַ פריינדיגע, וועלכע האָט גוט געקענט פאַלן, אַראַנזשירט זיך ווידער צו טרעפן מיט אים, טאַקע ביי דער זעלבער פריינדיגע אין הויז, צו דער פייערונג פון יענערס געבורטסטאָג.

נעלי אַליין איז אויך געווען אַ שלאַנקע, ריינדיקע ברונעטקע, אויף וועלכער צענדליקער ובחירים האָבן אויסגעקוקט זייערע אויגן, סיי צוליב איר אייגענער שינקייט, אַזוי אויך צוליב איר זייער רייכן פאַטער, איינעם פון די גרעסטע לאַנד און שאַף־באַזיצער אין ניו־מעקסיקאָ.

ס'איז געווען, ווי מען זאָגט, אַ ליבע פון ביידע זייטן, פונעם ערשטן בליק. און נעלי, אַן ענערגישע פון דער נאַטור, האָט ניט פאַרלוירן אומזיסט קיין צייט: זי האָט זיך נאָך די זעלבע וואָך באַקענט מיט פאַרס עלטערן, וועלכע זיינען, פאַרשטענדלעך, גליקלעך געווען זי צו האָבן פאַר אַ שוור און זי האָט אויך גלייך אָנגעשריבן אַ זייער הייסן בריוו צו אירע עלטערן, אַנזאַגנדיק זיי די גוטע בשורה, אַז זי האָט שוין, ענדלעך, געפונען איר באַשערטן.

מיט אַ וואָך שפעטער איז נעלי, אַ שיינעדיקע פון גליק, אָפגעפאַרן אַהיים, אָפמאַכנדיק מיט פאַלן, אַז ער זאָל גלייך, ווי נאָר ער וועט קריגן איר טעלעגראַמע, קומען זיך באַקענען מיט אירע עלטערן. אויך פאַל האָט, ווי נאָר זי איז אַוועקגעפאַרן, דערקלערט זיינע עלטערן, אַז ער מוז, אויף אַ פאַר טעג בלויז, אָפפאַרן צו זיינע אינדיאנער און זיך געזעגענען מיט זיינע אַלטע פריינט, מיט וועלכע ער וועט מעגלעך זיך שוין קיינמאָל מער ניט טרעפן. די עלטערן האָבן, ניט וויינדיק, צוגעשטימט און אים ניט אויפגע- זעצט צו דערמאָנען, אַז ער מוז גלייך קומען צוריק, ווייל נעלי קאָן אים

יעדן טאג ארויסרופן און זיי זיינען ניט מיד געווארן איבערצוהורן, אז אונז גליק קען פאסירן בדיוז איינמאל אין טויזנט יאר.

אין דער געוועהנער רעזערוואציע איז פאך ארויסגעפארן גאנץ פרי, אויפן צווייטן טאג נאך נעליס אפפארן אהיים. זיינע עלטערן האבן גערעכנט, אז ער וועט דארטן פארבלייבן אמווייניקסטן א צוויי טעג, און גרויס איז געווען זייער פרייד, ווען זיי האבן אינמיטן נאכט, פון דעם ועלבן טאג, דערהערט זיין אריינקומען אין הויז. אבער זייער פרייד האט זיך גלייך פארביטן מיט שרעק, ווען זיי האבן א קוק געטאן אויף אים: ער איז געווען בלייך ווי קאלד, די אויגן געשוואלן פון טרערן, זיין הויכע פיגור איז געווען ווי איינ-געבראכן און ער האט קוים געקענט איינהאלטן דעם נערוועזן קלאפן פון די ציין.

און ווען די עלטערן זיינען צוגעשטאנען צו אים מיט זייערע פראגן, וואס עס האט פאסירט מיט אים, איז ער זיך ומודה געווען, אז ער האט אין דער רעזערוואציע א פרוי, א אינדיאנערין, וועלכע האט, מיט א וואך צוריק, געבוירן א קינד, א וואונדערלעך, שייך יינגעלע... אויך, אז ער האט קיין מוט ניט געהאט איר און דעם פאטער אירן צו דערציילן דעם אמט, אז ער איז איצט פארליבט אין א צווייטער און קלייבט זיך מיט יענער חתונה צו האבן... ער האט זיי אין דער רעזערוואציע דערציילט, אז ער מוז גלייך צוריקפארן אין שטאט, ווייל דער פאטער האט אריינגעקראגן אין זיין דרום קערן א גרויסע, זייער וויכטיקע באשטעלונג, וועלכע מוז גלייך געמאכט ווערן...

די עלטערן האבן שווייגנדיק אים אויסגעהערט, זיך האלטנדיק אין איין איבערקוקן מיט שטומע בליקן, פולע אי מיט זארג, אי מיט א געהיימער פרייד. דערנאך האבן זיי אים, ווי אין קינדערשע יארן, זיך געהאלפן אויס-טאן, געגעבן א האלבע גלאז ענאפס, אים גוט איינגעהעקט און אים געפרוואוט פארזיכערן, אז די זאך איז ניט אזוי שרעקלעך, ווי אים דאכט זיך עס איצט אויס, אז עס געשען אזעליכע זאכן און אז זיי וועלן זיך שוין מארגן גענויער דורכשמועסן.

און פאך האט, איינשלאפנדיק, געהאלטן אין זיין איבער'חורן, אז ער האט זייער מיאוס געהאנדלט און וועט מארגן אינדערפרי גלייך צוריק אוועק פארן אין דער רעזערוואציע און וועט שוין דארטן אויף שטענדיק פארבלייבן. א גאנצע נאכט זיינען פאלס עלטערן געוועסן אין קיך בוים טיש, געטרונ-קען זיין טאט קאווע נאך דער צווייטער און געזוכט וועגן ווי אזוי ארויס-צופלאגנטערן זייער זון פון דער געשאפענער לאגע.

דער גאנצער צווייטער טאג איז אויך פאריבער אין אומענדלעכע רייד און אפילו טרערן פון טאטע-מאמע, וועלכע האבן מיט אלע מיטלען געפרוואוט

איבערצייגן פאלן, אז די זאך איז ניט אזוי שרעקלעך ווי אים דאכט זיך עס איצט אויס, אז הונדערטער ווייסע מיידלעך געבוירן אלע יאר אומגעזעצט לעכע קינדער און דאס שאדט זיי, להלכותי, ניט שפעטער חתונה צו האבן און פירן א גליקלעכן פאמיליע-לעבן, בפרט נאך ווען עס האנדלט זיך וועגן אינדיאנער, וועמענס מאַראַל באַגריפן זיינען ווייט ניט אויף קיין צו הויכן צושטאַנד... און ווי קען עס אים אפילו קומען אויפן געדאַנק אזא נאַריש-קייט, ווי גיין זיך באַזעצן אין דער שמוציקער רעזערוואַציע אין דער צייט, וואָס ער זאָל זיך פאַרליבט אין אַ ווייסער, זייער אַ שיינער און רייכער מיידל, וועלכע איז אויך וואַנזיניק אין אים פאַרליבט? און... ווער ווייסט? זי קען זיך נאָך דאָס לעבן נעמען... אויך זיין צווייטער פלאַן — וועגן אַרי-בערברענגען די אינדיאנערין מיטן קינד אהער — איז אַ לויטער משוגעת: ניט זיי וועלן זיך קענען איינלעבן צווישן די ווייסע, ניט די ווייסע מענטשן מיט זיי... ער האָט ריכטיק געהאַנדלט ניט דערצייילנדיק די אינדיאנער וואָס מיט אים האָט פאַסירט, און ער מוז, איינמאַל פאַר אַלעמאַל, אַרויסשלאָגן זיך פון קאָפּ זיינע נאַרישע פלענער... מיט אַיין זאָך האָבן זיי אַבער איינ-געשטימט מיט אים: ער דאַרף דער אינדיאנערין מיט איר קינד אַרויסהעלפן מיט געלט, און געלט, האָבן זיי געזאַפט, וועט אים שפעטער זיכער ניט פעלן... טאָ האָל ער אויפגעבן זיי נאַרישע געדאַנקען און זיך בעסער נעמען פאַרטיק מאַכן אין וועג אַריין: בעלי קאָן אים יעדן טאָג אַ רוף טאָן. און זעננדיק, אז פאַל הערט נאָך אַלץ ניט אויף אַרומצושפּאַנען אַ צע-ווייטיקטער איבערן הויז, האָבן די עלטערן אַריינגערופן פאַלס אינטימסטן פריינט און אים דערצייילט וועגן וואָס עס האַנדלט זיך דאָ. און יענער האָט פאַלקאַמען באַשטעטיקט די לאַגישקייט פון די עלטערנס טענות און זיך דערביי אויך מודה געווען, אז אין צייט פון זיין מיליטערישער דינסט אין די האַוואַיען אינדזלען, האָט ער אויך דאַרטן געהאַט אַ געליבטע, אַ שיינע האַוואַיער מיידל... און ווער ווייסט?... אפשר איז דאַרטן... געווען אויך אַ קינד... ס'איז אים אַבער קיינמאַל אפילו ניט איינגעפאַן אין געדאַנק צו ברענגען זי אַהער... און פאַל ווייסט, אז ער לעבט איצט זייער גליקלעך מיט זיין פרוי... האָט צוויי קינדער און פירט אַן אַנשטענדיקן לעבן...

דעם לעצטן צו הילף האָט פאַלס פאַטער איינגעלאָדן זייער גלח, אויך ער האָט, אמת, מיט גאַר אַנדערע ווערטער, איבערגע'חזרט די עלטערנס אַרגומענטן. ער האָט אַבער די גאַנצע צייט ניט אויפגעהערט שטאַרק צו שטרעבן פאַלן פאַר זיינע פאַרבינדונגען מיט דער אינדיאנישער מיידל און שטאַרק אונטערשטאַכן, אז עס איז זיין הייליקער חוב אַרויסצוהעלפן דער אינדיאנערין מיטן קינד מיט וויפל ער וועט נאָר קענען, אז דאָס געזונטסטע און לאַגישסטע סיי פאַר אים, פאַלן, אַזוי אויך פאַר איר איה, אז זיי זאָלן זיך מער ניט טרעפן...

און צוואנציק יאָריקן געבורטסטאָג, געוואָרן דער אייגנטימער פון אַ גרויסער קראָם און זיין פאַמיליע לעבן האָט אַ שוועב געטאָן אויף אַ ווייכן, זאָרגלאָזן וועג. זייער ערשטע פיר-וואַנדיקע זומער-וואַקאַציע האָבן זיי, לויטן אָפּמאַך, פאַרבראַכט ביי שווער און שוויגער, אין זייער רחובותדיקער היים, נעבן אלביקווירק, און צו דער צייט פון זייער צווייטער וואַקאַציע, האָט דאָס יונגע פאַרל שוין מיטגעבראַכט מיט זיך זייער ערשט קינד: אַ שיין, געראַטן מיין-דעצע, וועמען מען האָט אַ נאָמען געגעבן — פּלאָרענס.

און אַלעמענס פרייד איז זייער גרויס געווען און די יאָרן האָבן זיך ווייטער זייער ווייך גענומען קיינען פאַראויס און צום גרויסן יום-טוב פון פאַסט און נעליס צען יאָריקער חתונה, האָבן זיך שוין פיר קינדער, פיר מיידלעך, אַלע שיינע און געראַטענע, זיך באַוועגט און געטומלט אין, סיי דעם רייכן הויז פון זייערע עלטערן אין פיניקס און נאָך מער — אויף די פרייע לאַנגקעס פונעם זיידנט און דער באבעס מאיאָנטעק, אין צייט פון זייער וואַקאַציע.

אַבער צו אַלעמענס פרייד האָט, איינציטיק, זיך אויך צוגעמישט אַ לייכטער באַדויער, וואָס צווישן די פיר מיידלעך האָט זיך אויך ניט אַריינגעכאַפט קיין איינציקער בחור. מען האָט נאָך אַבער געהאַפט, אַז עס איז ניט צו שפעט, אַז דאָס קומענדיקע קינד וועט זיין אַ אינגל, אָדער אפילו צוויי און אַזוי אַרום פאַרפולן דעם בעכער גליק פון דער גאַנצער משפּחה. און די יאָרן האָבן פאַרגעזעצט זייער לויף און גרויס איז געווען, צוערשט אַלעמענס שרעק, דערנאָך — באַדויער, ווען נעלי איז פּרובירט קראַנק גע-וואָרן און די האַקטוירים האָבן, נאָך אַן אַפּעראַציע, דערקלערט, אַז מער קיין קינדער וועט זי ושוין ניט קענען האָבן. און אַזוי איז מיטאַמאַל פאַרשווינדן אַלעמענס טרוים: וועגן גאָר אַן אייגענעם יאַטל אין דער משפּחה, וועגן אַ זון, אַ יורש.

און די קינדער זיינען געוואָקסן און אַלעמען פאַרשאַפן גרויס נחת. און טרייבנדיק די מאַשין צום שווער און שוויגער אויף זייער יערלעכער וואַ-קאַציע, דערנאָך פאַרנדיק צוריק אַהיים, האָט פאַל זיך באַמיט וואָס שנעלער דורכצופאַרן די אינדיאַנישע רעזערוואַציעס און זיך אַלץ געהאַלטן אין איינקוין אין די פּנימער פון די נעוועהאַ אינדיאַנער, וועלכע מען האָט אָפט באַגעגנט אויפן וועג, פאַרנדיק אין זייערע הויך-רעדערדיקע וועגענער, אָדער רייטנדיק אויף פּעריד.

און סיי נעלי, אַזוי אויך די צוויי עלטערע טעכטער פלעגן באַמערקן דעם פאַטערס אומרו, אַבער עס צוגעשריבן צו זיין זאָרג וועגן זיי אויף אַט די אָפט פּוסטע וועגן פון דער נעוועהאַ רעזערוואַציע און האָבן אים, ניט איין מאָל, געפּראַווט באַרהאָלן, אַז זיי האָבן קיין מורא ניט, אַז די נעוועהאַס זיינען

ניט געפערלעכער פון די שלומדיקע „האָפּיס“, אָדער פון די אַנדערע אַרױס-
מיקע, אינדיאָנער שבטים.

פּאָל פּלעגט זאָן מאַכן אַ פּרײלעך פּנים, זײ פּאַרזיכערן, און עס דאַכט
זיך זײ בלוז אויס, פּרובירן אפילו אויסצופייפן אַ ניגון, אָבער ער האָט גע-
פילט, און זײן אומרו פּאַרשווינדט אינגאַנצן בלוז דאָן, ווען די גרופּעס צע-
וואָרפענע „האַגאַנען“ (הײזלעך) פּונעם נעוועהאַ שבט ווערן זײ אַנטרונען הײ-
טער אים, און פּאַר זײנע אויגן גיט זיך אַ שפּרײט-אויס דער ברייטער, אַס-
פּאַטענער וועג קײן אלביקוירק אָדער צוריק אַהײם, קײן פּיניקס.

און איינמאַל איז, פּאַרנדיק צוריק אַהײם פון שווער און שוויגער, גע-
שען מיט זײ אביסל אַ טשיקאַווע געשיכטע: אינמיטן וועג האָט זײ פּאַרכאַפט
אַ שטאַרקער שלאַקסרעגן, וועמענס שנעל-לויפּנדיקע וואַסערן האָבן אין אײ-
ניקע פּלעצער, בפרט אויף שטאַלע, ניט בראַקירטע וועגן, אָנגעראַנגן האַנץ
היפשע בערג מיט זאַמד. און אין איינעם פון זײ האָבן זיך פּאַרפלאַנטערט
די רעדער פון פּאָלס אַטאַמאַביל.

נאָך אַרום אַ האַלבער שעה פון מאַטערן זיך און פּרובירן זיך אַײן אַרױס-
צוהייערן פּונעם זאַמד, האָט פּאָל געמוזט אַרױסגיין פּונעם מאַשין און זיך
ווענדן נאָך הילף צו אַ גרופּע פון פיר נעוועהאַ רייטער, וועלכע זײנען אין
יענער צײט פּאַרבייגעפּאַרן. און צו נעליס און די קינדערס פּאַרוואַונדערונג
האַט ער זיך, אמת, ניט זייער פּליסיק, אָבער דאָך גאַנץ שנעל צוזאַמענגע-
רעדט מיט די רייטער און געבעטן זייער הילף.

יענע זײנען פּלינק אַראָפּ פון די פּערד, אָנגעבראַכן, פון ביידע זײטן
וועג, אַביסל צווייגן, אָנגערײסן אַביסל גראָו, עס אונטערגעלייגט אונטער די
רעדער, אויך צוגעלייגט זייערע אַקסלען און לייכט אַרױפּגעשטויסן די מאַשין
אויפן גלאַטן וועג.

פּאָל האָט זײ באַדאַנקט, טאַקע אין זייער שפּראַך, און באַלױנט זײ מיט
פּינף דאָלער. ווייזט אויס, זייער צופרידענע, זײנען זײ צוריק אַרױף אויף די
פּערד און, אַפּפּאַרנדיק, האָט יעדער איינער פון זײ אים אַ פּריינטלעכן זאַג
געטאָן: „אַה-שעה-י-הע!“ (אַ דאַנק) און ער האָט, זעט אויס, אויך זייער אַ צו-
פרידענער, זײ אָפּגעענטפּערט מיט אַ קלאַנג, ווי פון אונטערן צונג, זייער אַ
ענלעכן צו: „רַאַ-רַאַ!“ (ניטאָ פּאַר וואַס).

די נעוועהאַס זײנען שנעל אָפּגעפּאַרן און פּאָל האָט זײ, אַ ווײלע, נאָכ-
געקוקט מיט פּאַרטראַכטע בליקן.

— זעסט, פּאַטער, — האָבן די צוויי עטערע טעכטער געלאַכט, — די
נעוועהאַס זײנען, נאָך אַלע שלעכטע קלאַנגען אויף זייער חשבון, גאַרניט
אַזעליכע געפערלעכע מענטשן, ווי דו האָסט געדענקט וועגן זײ!
און נעלי האָט זיך געחידושט:

— ווי קומט צו דיר דאָס ביסל נעוועהאַ שפראַך? איך וואָלט זיך די צונג צעבראַכן און אַלץ ניט געקענט אַרויסציען פון זיך אַזעלכע מאַדנע קלאַנגען.

ער האָט איר געענטפערט מיט אַ געצוואונגענעם געלעכטער:
— דו וויסט דאָך... זיי קומען אָפּט אַריין אין קראַם און אפילו ניט ווילנדיק כאַפּט מען אויף אַ צאַל ווערטער...

— איך וואָלט עס ניט געקענט באַווייזן! — איז נעלי זיכער געווען.
— מעגלעך! — האָט ער, פאַרטראַכט, צוהענגעבן, — גאַנץ מעגלעך...

פאַסירט האָט עס פונקט אויפן צוואַנציקסטן יאָר נאָך זיין חתונה, דעם אַכטצנטן אויגוסט, ווען ער איז צוריקגעפאַרן פון די שווער און שוויגער אַהיים. געפאַרן איז ער דעם מאַל איינער אַליין. דעם ערשטן מאַל אַליין, אין צוואַנציק יאָר, אויף אַט־די אַזעלכע גוט באַקאַנטע וועגן, צווישן די נעוועהאַ און האַפּיר־עווערוואַציעס.

די סיבה פון זיין פאַרן אַליין איז געווען אַ פאַרקילונג פון זיין אינגסטער טאכטער. דער דאָקטער האָט געראטן זי ניט צו פירן אַהיים ביז איר, אמת, ניט זייער הויכע טעמפּעראַטור וועט ניט אינגאַנצן פאַרשווינדן. פאַרשטענד־לעך, אַז נעלי האָט באַשלאָסן צו בלייבן מיט דער טאכטער און, איינציטיק, האָבן שוין אויך די איבעריקע דריי שוועסטער אויסגעדריקט זייער פאַר־לאַנג צו בלייבן מיט דער מוטער.

דערוויסנדיק זיך, אַז אים וועט דעם מאַל אויסקומען צו פאַרן אַהיים אַליין, האָט פאַלן אַרומגעכאַפּט אַ שרעק, אַ שרעק געמישט, ערגעץ־וואו אין דער טיפּעניש פון אים, מיט אַ געהימער פּרייד. אַ דרייבנער ציטער האָט זיך ווי אַ יאָג געטאַן דורך זיין רוקן־ביין און איבערגעפאַזט יעדן מיסקול פון זיין קערפּער אין אַ צושטאַנד פון אַ מין גערוועזער דערוואַרטונג פון אַ פאַסירונג, וואָס מוז אומפאַרמיידלעך געשען.

און ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס דער כאַראַקטער, דער סאַמע תוך פון דער צוקונפטיקער פאַסירונג איז פאַר אים אַליין ניט אינגאַנצן קלאַר געווען, האָט ער דאָך, כמעט ווי באַשטימט געפינט, אַז אַט־די פאַסירונג האָט, אין לויף פון די צוואַנציק יאָר פון זיין פאַרהייראַטן לעבן, געדוילדיק, ווי געוואַרט אויף אים אויף אַט־די אלע אַרומיקע וועגן און שטעגן, געוואַרט אַ זיכערע, אַז ער וועט אין איין טאָג אַדער נאַכט מוזן קומען אַהער און זיך טרעפן מיט איר...

— איז ווי־זשע, טייערער מיינער, וועט מאַרגן זיין? — האָט אים נעלי אַ פּרעג געטאַן ביים עסן אַונט־ברויט.
— זייער פשוט, — האָט ער געענטפערט מיט אַ געמאַכטער רואיקייט, — איך וועל אַרויספאַרן מאַרגן אין דער פּרי אין אונדזער געוויינלעכער

ציט... פארצאן אין קראם א צאל וויכטיקע ענינים צו דערליידיקן... אב-
דערש וואלט איך אליין נאך אויך פארבליבן דא אויף א טאג אדער צוויי...
— ער האט זיך ווי פארטראכט אויף א ווילע און פארגעזעצט: — איך
וועל שוין זען אזוי אויספלאנדיגן די צייט, אז איך זאל קענען צוריקקומען
אזערוי פרייטיק אין דער פרי, אנטאט שבת... וועלן מיר דא פארברענגען
גאנצע דריי טעג... — ער האט געקוקט אויף דער פרוי, ווארטנדיק אויף
איר ענטפער און אימיצער האט אין אים זיך ווי געשראקן: „גו, און וואס
אויב זי וועט זיך בארעכענען און וועלן מיטפארן?!...“

זי האט זיך אבער ניט בארעכנט, אפילו דעם ימינדיסטן באגריף ניט גע-
האט, וואס אין אים קומט פאר און א צופרידענע צוגעשטימט:
— איך דענק, אז דיך פלאן איז זייער א גוטער. פאר און קום וואס
שנעלער צוריק.

ער איז א גאנצע נאכט ניט געשלאפן. א גאנצע נאכט געפילט פונקט ווי
ער וואלט געלעגן א צעשניטענער אין צווייען, אדער גאר ווי עפעס א צוויי-
טער נפש וואלט אין אים געלעגן, זיך געהאלטן אין איין רייצן מיט אים,
וועגן עפעס דערמאנען און ניט דערזאגן, אנטפאנגען עפעס צו דערציילן און
ניט פארענדיקן.

א פאר מאל דורך דער נאכט האט אים ארומגעכאפט אזא מין שטארקע
ציטערניש, אז ער האט געמוזט מיט אלע כוחות פארשטימען די ציין, די
פריי זאל, אין צווייטן בעט, ניט דעהערן זייער קלאפן.
און צום פרימארגן, ווען אים איז ענדלעך שוין געלונגען איינצושלאפן,
האבן א רייע בילדער פון זיין אמאל, איינע נאך דער אנדערער, גענומען ווי
אויפלוכטן אין זיין חמיון:

...א היסער זומער טאג... ער יאגט זיך אויף זיין ברוינעם פערד
איבערן שמאלן, שטומביקן וועג פונעם „קעניאן-דע-טשעלי“... די ריזיק-
הויכע שטיינענע ווענט פונעם שמאלן טאל, ווי איינגעטונקענע אין בלו-
טיקן רוים און העלן געל, יאגן זיך אים ווי נאך פון זיינע ביידע זייטן...
ער קוקט זיך אנטגעשטרענגט איין אין דער ווייט און באלד אנטפלעקט זיך
פאר אים א היפש, מיט גראז-באוואקסן בערגל, א טשערעדע ווייסע שאף
און א געדיכט וועלדל אויפן סאמע שפיץ פון בערגל... ער בויגט זיך אומ-
געדולדיק צו צום הארדז פון פערד, גיט א הילכיקן פייף און האט פערד,
ווי עס וואלט פארשטאנען זיין וואונטש, גיט זיך א אימפעטדיקן ריס פאר-
אויס...

...און אט זעט ער שוין קלאר, ווי פונעם גראז, וואנטער א בוים,
הויבט זיך פלינק אויף א שלאנקע מיידלשע פיגור און גייט אים אנטקעגן...
זיין הארץ ברויזט אויף אין ברוסט... א, ווי שטארק ער האט זי ליב! ווי

קלאָר ער זעט זי איצט, אפילו פונדערווייטנס: זי איז עטוואָס העכער פון מיטעלן וואָוקס, איר קיינענדיקער פנים איז כמעט ווי ווייס, בלויז פון אונדער טער דער הויט שיינט דורך אַ לייכטע, רויטלעכע ברוינקייט... איר שוין, גלייך נעזל פלאַטערט און לאַכט צווישן צוויי טיפע חן-גריבלעך און דעם פינקל פון אירע שוואַרצע אויגן...

...איצט לויפט זי אים שוין אַנטקעגן: פאַכעט אין דער לופטן מיט ביידע הענט און איר געל-סאַמעטן קאַפּטל, צוזאַמען מיטן רויטן, געדויכט געפאלדעוועטן קלייד — פלאַטערן ווי צוויי העלע פאַנען... ער זעט אפילו קלאָר אירע פינקלענדיקע האַרדן-בענדער, באַפּוצטע מיט בלוי-גרינע טויר-קווי שטיינער און העל-רויטע קאַראַלן...

...און ער טראַכט נחתיק, אַז דאָס האָט זי זיך היינט אַווי אויסגעפּוצט צוליב אים... צוליב זיין קומען... ער שפּרינגט אַראָפּ פּונעם פערה, נאָך איהער עס שטעלט זיך אינגאַנצן אָפּ, און כאַפּט זי אַריין אין זייער אַרעמס: — גי-זע-ני!... טייערע מיידל מינע!

— מיין פאַר! — זאָגט זי שטיל, זיך טוהיענדיק צו אים, — כּי-האַב אַווי שטאַרק געבענקט נאָך דיר!

זייערע ליפּן גיסן זיך צוזאַמען און לאַנג נאָך שטייען זיי אַווי, פעסט צוגעדריקטע איינער צום צווייטן. אַ פאַר לעמעלעך טיילן זיך אָפּ פון דער סטאַדע, קומען שטיף צו צו זיי, און בלייבן שטיין באַוועגלאָז, ניט אַראָפּ-נעמענדיק פון זיי זייערע מילדע אויגן.

פאַר שטאַפט און נאָך אַ ביידל לעכט-אויף אין זיין צעהיצטן זכרון:

...אן אַוונט אַרום אַ פּייער, נעבן זייער „האַגאַן“ (הייל). זיי זיצן אין דרייען: ער, גי-זע-ני און איר פאַטער: קלע-האַגאַני. ער, דער פאַטער אירער, איז נאָך קיין זעכציק יאָר ניט אַלט, אָבער דער טויט פון זיין פרוי מיט צוויי קינדער, וועלכע זיינען, מיט אַ יאָר צוריק, געשטאַרבן פון עפעס אַן עפידעמיע, האָט אים אַביסל ווי דערשלאָגן. ער שווייגט אַממערסטן, אָבער פאַל ווייסט אויף זיכער, אַז דעם פאַטער געפּעכט זייער ניט, וואָס זיין איינ-ציקע טאַכטער פירט אַ ליבע מיט אַ ווייסן מאַן. ער איז זיכער, אַז פאַל וועט זי, פריער אָדער שפעטער, פאַרלאָזן און חתונה האָבן מיט אַ ווייסער פרוי, פונקט ווי אַ צאַל אַנדערע האָבן עס, פאַר אים, געטאָן. ער שווייגט אָבער, דער אַלטער, שווייגט, ניט וועלנדיק ערגערן זיין איינציק קינד...

...עס שווייגט אויך דער שכן זייערער: נאַר-באַ-נאַ, זייער נאַענטסטער פריינט. ער האָט אויך, אין צייט פון דער לעצטער עפידעמיע, פאַרדאַרן זיין יונגע פרוי און זייער איינציק קינד... ער האָט זייער שטאַרק ליב גי-זע-ני און ער טראַכט אָפּט, אַז ווען ניט דער ווייסער, שיינער בחור, מיטן נאַמען פאַל, וואָרט גי-זע-ני, זיכער געקענט ווערן זיין פרוי... אמת, זי ואיז אַ געלערנטע, האָט גאַנצע פיר יאָר באַזוכט די „אידישענסים“ שול, זי שרייבט, רעדט און ליינעט זייער פליסיק ענגליש, בעת ער איז אפילו קיין פולן יאָר

אין שול אריין ניט געגאנגען, אבער האָס, איז ער זיכער, וואָלט קיין אַפּשטעל ניט געווען, ווען ניט אָט דער פּאָל... אַבער קיין געדאַנק וועגן אים עפעס שלעכטס טאָן, קומט אים קיינמאָל ניט אין מוח. פּונקט ווי נייִזע־ניס פּאָטער, הענקט ער אויך, אַז אין איין שיינעם טאָג וועט דער ווייסער פּאָל אַוועק און זיך שוין ניט אומקערן מער צוריק... טוט אים, אין פּאָר־אויס, וויי דאָס האַרץ פּאָר נייִזע־ניס לייַדן, און ער טרייסט זיך אַליין, אַז ער וועט געדולדיק וואַרטן אויפן סוף און וועט דערנאָך געטריי אַכטונג געבן סיי אויף איר אַליין, אַזוי אויך אויף זיין פּריינט — קלע־האַנד־אָנין...

זיצט ער אָפּט אַליין פּאָר זיין איינזאַמען פייער און אַמאָל, אַממע־רטן, ווען פּאָל איז אין פיניקס, האָרט אים נייִזע־ניס איין צו זייער „האַנטאָן“. זיצט ער און רעדט שטיל מיטן פּאָטער און טאַכטער וועגן טאָג־טעגלעכע ענינים און אין מוח פּלאַנטערט זיך אים איינער און דער זעלבער געדאַנק: „איך ווינטש דיר ניט קיין שלעכטס, נייִזע־ניס, טייערע... אַבער איך וועל וואַרטן... און אויב עס האָל פּאַסירן, וועסטו מיך דאַרפן האָבן...“

...און פּאָל איז, געוויינלעך, אַזוי גוט, אַזוי לייכט צו פּאַרברענגען, ניט נאָר מיט זיין געליבטער, נאָר מיט אַלע שכנים אַרום זייער „האַנטאָן“. די אַרומיקע נעוועהאַס באַציען זיך זייער פּריינטלעך צו אים: ערשטנס, איז ער אַליין אַ פּרייִדע־טער יאָט, באַהערשט, מער אַדער ווייניקער, זייער שפּראַך, קען זיך וויצלען, שוין דערציילן מעשיות און די נעוועהאַס זיינען גרויסע ליבהאַבער פּון אַזעלכע זאַכן. ער באַטייטיקט זיך אויך אין אַלע זייערע פּאַר־ווילונגען און טעניץ, טראַגט דאָן, גלייך מיט אַלעמען, אַ פּאַרביק טיכל אַרום זיין שטערן און די „ווייסע“ געסט פּאַרט גאַרניט איין, אַז ער איז ניט קיין אינדיאַנער, דערצו נאָך, יעדעס מאָל ווען ער קומט צוריק פּון פיניקס, ברענגט ער מיט זיך גאַנצע פעק מיט מתנות פּאָר די קינדער פּון די אַרומיקע שכנים...

...און נאָך אַ בילד, שוין גאָר אַ פּיינלעכע, וואַכט־אויף אין פּאַלס מוח: האָס איז זיין לעצטער ובאַזוך אין דער רעזערוואַציע, נאָך דעם ווי נעלי איז אַוועקגעפּאַרן אַהיים אַנצוזאָגן די עלטערן די פּריילעכע בישורה וועגן איר גע־פונענעם גליק און ער איז אויפן צווייטן טאָג, צום לעצטן מאָל, אַוועק אין דער רעזערוואַציע אַ קוק צו טאָן אויף נייִזע־ניס און אויף זיינעם, מיט אַ וואָך צוריק, געבוירנעם זון...

...פּאַרנדיק אַהין, האָט זיך אים די גאַנצע צייט געדאַכט, אַז אַ העלישער פייער, צוזאַמען מיט אַ גליווערטיקער קעלט, האָרט זיך אין איין אַרומ־יאָגן איבער זיין קערפּער. עס האָט אים געהאַלטן אין וואַרפן פּון היץ אין קעלט און צוריק אין היץ אַריין. אין אויפגערייצטן מאָרד האָבן זיך צעמד־ליקער געדאַנקען געהאַלטן אין איין קנולץ און זיך פּיינדעך איינשניידן אייִנער אין צווייטן. איינער האָט קלאָר און דייטלעך אים ווי דיקטירט: „נייִזע־ניס“

וועני האט זיכער ניט פארדינט, אז דו זאלסט זי נארן... דו מוזט איר גלייך דערציילן דעם גאנצן אמת וועגן דיין ליבע צו בעלין, וועגן אייער פלאנירטער חתונה... זי מוז וויסן דעם אמת, ווי שטארק עס זאל איר ניט וויי טאן... און א צווייטער געדאנק, גאר א שטילער, אן אנגעזאפטער מיט טרערן און חרטה, האט זיך געהאפטן אין איין בעטן: "צו וואס, פאל, האנדלען אזוי גרויזאם?... ווער ווייסט? מעגלעך, אז טיף אין זיך האט אויך גייעני, פונקט ווי דער פאטער מיט נאר-בא-נאן, געהאט א שטענדיקן פארדאכט, אז אזא מין שיינדג וועט מוזן, פריער אדער שפעטער, קומען?... פאלג מיך, וואג איר איצט קיין זאך ניט... זאל זי האבן נאך אביסל רו, אדענפאלס, ביז דאס ערשטע געלט וועט אנקומען... זי וועט זיך צוגעוואוינען צום געדאנק, אז דו עקזיסטירסט שוין ניט מער פאר איר, אז דו ביסט טויט... פונקט ווי טויזנטער אנדערע פרויען געוואוינען זיך צו צום טויט פון זייערע מענער... פאלג מיך, פאל, זאג איר קיין זאך ניט..."

און אריינפארנדיק אין דער רעזערוואציע האט זיך ואים געדאכט, אז די שטילע טריט פון זיין פערד הילכנאפ אין אלע "האגאנען" און אזו באלד וועלן פון דארטן ארויסלויפן אלע איינוואוינער, זיך ארומשטעלן ארום זיין פערד און פארשנדיק, ווי אין פנים פון א גנב, זיך נעמען איינקוקן אין אים...
...און אט איז ער שוין אין זייער "האגאן"... זי כאפט אים ארום, קושט אים, טראגט אים צו דעם זון, אינגאנצן אן איינגעפלאכטענעם, ווי אין א קאשיק. זי קוועלט זייער שטארק אן פון דעם קינדס שיינקייט און פון זיין ענלעכקייט צו אים, דעם טאטן זינעם... דער אטער זיצט ביי דער זייט, א שווינגנדיקער, ווי שטענדיק, און קוקט אויף אים מיט זינע פארשנדיקע בליקן... ער, פאל, ווייסט אליין ניט אויף וואס פארא וועלט ער געפינט זיך: דער קאפ זיינער איז פול מיט א גערויש און אין די אויגן שווינדלט... ער דערציילט איר, גייעני, אז צו זיין גרויסן באדויער, וועט ער מוזן, טאקע גלייך, צוריקפארן אין שטאט אריין: דער פאטער האט אריינגעקראגן זייער א גרויסע און וויכטיקע דרוקארבעט, צוליב וועלכער ער האט געמוזט אנטשטעלן נאך עטלעכע ארבעטער... זי ווארטן דארטן אויף אים אין דער דרוקעריי...

ער רעדט פיל מער, ווי געוויינלעך, און חדושט זיך אליין, ווער עס האט פאר אים אויסגעטראכט אט-דעם ליגן מיט דער וויכטיקער דרוקעריי-בא-שטעלונג?...

זי, גייעני, גלויבט אים און בעט אים ניט צו ארבעטן צו שווער. און אט גיט ער איר דעם לעצטן קוש, ער קושט אויך דאס קינד, גיט איר איבער זיין בייטל מיט דרייסיק דאלער, געזעגנט זיך אויך מיטן פאטער און גייט ארויס...

עס דאכט זיך אים, אז די ערד בויגט זיך אונטער זינע טריט. ניט

באגריפנדיק קלאָר וואָס ער טוט, פירט ער אַוועק דאָס פּערד פּונעם הויפּט-
וועג אויף אַ זייטיקער סטעזשקע און, איידער זיך אַרויפצוזעצן אויף דעם,
קוקט ער זיך, אין שרעק, אַרום : אים דאַכט זיך נאָך אַלץ, אַז פון די אַר-
מיקע „האַגאַנען“ וועלן באַד אַרויסלויפן אַלע זיינע געוועזענע פריינט און
אים ביזי נעמען נאַכשרייען : — אַנטלויף, פּאַל ! אַנטלויף, פּאַררעטער ! דו
ביסט פיל ערגער פון אַלע אַנדערע ווייסע ברידער, וועלכע האָבן אונדז צענד-
ליקער יאָרן געמאַרדעט, אַוועקגערויבט פון אונדז אונדזער לאַנד, אונדז פאַר-
וואַנדלט אין בעטלערס ! ... מיר האָבן זיי געצאָלט מיט האַס, אָבער דו האַסט
אויסגענאַרט אונדזער פריינטשאַפט, אונדזער ליבשאַפט ... זאַסט מער ניט
וואָגן אַנצוטאָן אונדזער אַ טיכל אויף דיין ושטערן, צוצוקומען נאָענט צו
אונדזערע פאַרווילונגען, צו אונדזערע טעגן ! ... און פאַרנעס וועגן ניי-זע-
נין, ובפרט וועגן איר זון. אונדזערער וועט ער זיין, ניט דייער ! ... אַנט-
לויף, פּאַל, אַנטלויף ! ...

און ער איז אַנטלאָפן. זיך איבערן קאַפּ איינגעוויקט אין אַ געדיכטן
טוך פון רייכקייט, פון פאַמיליען גליק, אָבער בשום אופן ניט געקענט מיטן
גאַנצן וואָרצל אויסשניידן פון זיך דעם וואונדערלעכן, דעם נאַאיוון חלום
פון אַמאַל, דעם חלום אויסגעוועבט, אַממערכטנס, אין וואונדערלעכן „קעניאַן-
דע-טשעלי“, מיט זיינע ריזיק-הויכע, שטייערנע ווענט, געפאַררט מיט בלו-
טיקרויט, זוניק-געל, מיט אַלע איבערגאַנגס פאַרשן פון האָז און ערטערווייז,
ווי איבערגעשניטן מיט שטראַמען ווייס און שוואַרץ ... — — — — —

אַט דער זאָנדערבאַרער טאַג איז ביי די נעוועהאַס געווען פאַררעכנט פאַר
אַ הייליקן אַרט, ווייל ער איז געווען ענג פאַרבונדן מיט אייער פון די
בלוטקסטע געשיכטעס אין לעבן פון זייער שבט. פאַרבונדן אויך מיטן נאָ-
מען פונעם אַמעריקאַנער העלד, דעם „קוירנעל“ קיט קאַרסאָן, וועלכער איז
אין זייער זכרון געבליבן מיטן נאָמען : „אַה-די-לאַ-הי“, וואָס עס מיינט :
דער שטריק-פאַרוואַפער, דער תּליון, וועלכער האָט אין יאָר 1863 פאַר-
ניכטעט כמעט ווי דריי-פערטל פון זייער שבט.

און ווען עס זיינען אַנגעקומען אַביסל בעסערע צייטן, ווען היסטאָריקער
און גלאַט אינדיאַנער פריינט, ווי אויך רעגירונגס-פירער, האָבן זיך געכאַפט,
וואָס פאַר אַ שוידערלעכע מערדערייען, אַפּנאַרערייען און רויבערייען עס
ווערן באַהאַנגען קעגן דעם „רויטן מענטשן“, קעגן די אמתע בעלי-בתים
פון דער גאַנצער אַמעריקאַנער ערד און מען האָט גענומען אַפּווענדן דעם
שאַרפן שפיץ פון שווערד פון זייערע העלדער, פלעגן יעדן זומער אַ צאָל
אינדיאַנער פאַרלאָזן זייער רעזערוואַציע און זיך באַוועצן אין זייער באַדיבטן
„קעניאַן-דע-טשעלי“ טאַל. דאָ פלעגן זיי אויפשטעלן „האַגאַנען“, באַאַרבעטן

יעדן פיצל פרוכטבארן באָדן און פֿירן, אינגאַנצן אומגעשטערט, זייער איי-
גענעם אַרט לעבן.

אַט אין יענעם היסטאָרישן "קעניאַן-דע־טושעלי" האָט אויך פּאָל פּאַר-
בראַכט מיט ניי־זע־נין צוויי אומפּאַרגעסלעכע זומערן... זומערן, וועלכע
ער קאַן בשום אופן ניט פּאַרגעסן: שטיקלעך פון זוניקע טעג און סאַמעט-
פינצטערע נעכט, אָפּט ענג צוזאַמענגעפלאַכטענע מיט ניי־זע־ניס פלאטערנדיקע
אַרעמס, פלעגן זיך אַמאַל ווי דורכ'גנב'ענען דורך די פענצטער פון זיין
רייכן שלאָפּצימער, אָדער אים אַנטקעגן קומען איר גאַס, ווען ער פלעגט
באַגעגענען אַ גרופע נעוועהאַס, פּאַרנדיק אין זייערע וועגענער מיט די וויי-
כער און קינדער...

און אַמאַל פלעגט אויך אַ געפערלעכער געדאַנק זיך, ווי פון אַ געהימען
ווינקל, אַריינגליטשן אין זיין מוח: "וואָס הערט זיך דאָרטן מיטן קליינעם,
שיינעם אינגעלע, וועלכן ער האָט בלויז איין מאָל אין לעבן געזען, געזען אויף
אַזאַ שוידערלעך קורצער צייט, ווען ער איז זיך געקומען געזעגענען מיט
ניי־זע־נין? ... און יעדעס מאָל פּאַרריכט ער זיך אליין: "ניט געזעגענען
זיך איז ער דאָן געקומען, נאָר אָפּנאַרן זי מיטן פּאַטער... יא, וואָס מאַכט
דער אינגל? ... ער מוח שוין אַיצט זיין אַ היפּשלעך גרויסער בחור... און
ווי זי האָט זיך עס דאָן געפרייט, וואָס ער איז, אינגאַנצן געראַטן אין אים,
פּאָל... עס וואָלט געווען זייער אינטערעסאַנט אויף אים אַ קוק צו טאָן...
אפשר אים טאַקע אויך פּאַרנעמען צו זיך?!" דאָ פלעגט דער געדאַנק
זינער ווטיין בלייבן אַ דערשראָקענער, און איז שוין ווייטער מער ניט גע-
גאַנגען: ניט געווען שוין מער פּאַר אים קיין וועג, סידן... סידן...

פּאָל האָט געהאַרטן זיין צוואַנג: אין אָנפאַנג פון יעדן ווינטער, פלעגט
ער אַריינשיקן צו מיסטער גולדן, דעם אייגנטימער פונעם "טרעדינג-פּאַסט"
אין דער נעוועהאַ רעזערוואַציע, הונדערט האָלער און ער פלעגט זעלטן קריגן
פון יענעם אַן ענטפער. ער איז אָבער געווען זיכער, אַז האָס געלט ווערט
יעדן יאָר איבערגעגעבן אין די ריכטיקע הענט.

בלויז צוויי מאָל אין די פּאַרגאַנגענע צוואַנציק יאָר האָט גולד געענט-
פערט פּאָלן אויף די צוגעשיקטע געלטער. האָס ערשטע ברייול זיינס איז גע-
קומען גלייך נאָך די ערשטע צוגעשיקטע הונדערט האָלער. עס האָט געדיי-
טעט, אַז דער אַלטער קלע־האַנג־ני האָט זיך אָפּגעזאָגט צו נעמען האָס געלט,
אָבער אַז מיט פיר וואָכן שפעטער איז ניי־זע־ני אליין געקומען אין קראַם,
האַלטנדיק דאָס קינד אויף די הענט, און ווען זי האָט געקראָגן דאָס פעקעלע
מיט אַסינגאַציעס, האָט זי עס צוערשט אויפּמערקזאַם באַטראַכט. אויסגעווישט
די טרערן, געוווּן דאָס געלט דעם קינד און שטיל געזאָגט צו אים: — זון
מיינער, דיין טאַטע האָט דיך פּאַרלאָזן... מיט אַט־דעם געלט וויל ער זיך
אויסקויפּן ביי דיר... איך פּאַרגיב אים... — און דער קרעמער האָט צו-

געגעבן, אז זי האָט גלייך, אויפן אָרט, אויסגעגעבן כמעט ווי אַ דריטל פונעם געלט, איינקויפנדיק פאַרשיידענע זאַכן בלויז פאַרן קינד.

אין זיין צווייטן ברייב, מיט אַכט יאָר שפּעטער, האָט ער אים געלאָזט וויסן, אז דער פּאָלטער איז געשטאַרבן און אַז נייִזעני האָט חתונה געהאַט מיט זייער שכן באַר־באַרנאָן, וועלכער האָט זייער ליב דעם אינגל און באַ־האַנדלט אים, ווי אַן אייגענער פּאָטער.

און דאָן האָט ווידער אין פּאָלס מוח אַ בלייך געטאָן אַ געדאַנק, ווי גוט עס וואָלט געווען אַרויסצוקריגן דעם זון פון דער רעזערוואַציע, אָבער ער האָט דעם געדאַנק גלייך פאַרטריבן ווי אַ צאָל ענלעכע פּאַר אים. אָבער אַלע זומער, פּאַרנדיק מיט דער משפּחה צום שווער און שוויגער אויף וואַ־קאַציע, בפרט פאַרביפּפּאַרנדיק ניט ווייט פונעם „קעניאָן־דע־טשעדי“, פּלעגן ענלעכע געדאַנקען אויפּבליצן אין זיין מוח און אימיצער פּלעגט אים ווי פאַרויכערן, אז עס וועט קומען דער טאָג, די שעה ווען ער וועט אַליין אַרונ־טערפּאַרן אין דעם בלוטיק־רויטן, טיפּן קעניאָן און וועט געפינען דאָרטן דאָס, וואָס ער זוכט שוין אזוי לאַנג און אזוי ווייטאַקדיק...

און אַט אזוי זיינען פּאַריבער גאַנצע צוואַנציק יאָר. און ווען דער טאָג וואָס זיך ענדלעך, אומדערוואַרטעט פאַר אים אַליין אונטערגערוקט, ווען די אינגסטע פון די פיר טעכטער איז פּלוצלונג קראַנק געוואָרן און די פרוי מיט די איבעריקע קינדער האָבן באַשלאָסן צו בלייבן מיט דער קראַנקער, האָט זיך פאַר אים ענדלעך געעפּנט אַ מעגלעכקייט צו פּאַרן אַליין אַהיים און אויפן זעג אויך צו באַזוכן דעם „קעניאָן־דע־טשעלי“ — — — — —

כדי אַרונטערצוטרייבן פון זיך די מידקייט פון דער שלאַפּלאַזער, קאַש־מאַרנער נאַכט, איז פּאָל גאַנץ־פרי שטיף אַרויס פון שלאַפּ־צימער, זיך אָפּ־געפּרישט אונטער אַ קאַלטן שפּריץ און מיט אַ שמיכל אויף די ליפּן, דער ערשטער, אַלעמען באַגריסט. ער האָט זיך געצוואַונגען אַראַפּצושלינגען אַ טייל פונעם פּרישטיק און, צוליבן טומל אין קאַפּ, זיך הייער אויפּמערקזאַם און מיט אַ שמיכל צוגעהערט צו אַלעמענס רייד.

אַרום עלף אַזיגער האָט ער זיך מיט אַלעמען געזעגנט, און מיט אַ גע־צוואַונגענער לאַנגזאַמקייט זיך גענומען אַריינזעצן אין אַטאַמאַביל. אַ מאַך מיט דער האַנט, עטלעכע לופּט־קושן, גוטע וואַונטשן פון דער פרוי מיט די קינדער און די מאַשינן האָט זיך לאַנגזאַם גענומען אַרויסגליטשן פונעם הויף. יא, לאַנגזאַם, בעת אים האָט זיך געוואַרט מיט אַלע כוחות אַ דריק־טאָן אויפן גאַנצ־פּעדאל און זיך אַ ווילדן רייס־טאָן פאַראויס, צום הויפּט־וועג צו. און שוין זייענדיק אויפן וועג, האָט ער זיך אַליין דערשראַקן, ווען ער האָט מיט עטלעכע מינוטן שפּעטער באַמערקט דאָס מייִל־צינגל ציטערן צווישן פינג־און־ניינציק און הונדערט מייל אַ שעה.

ער האָט איינגעהאלטן דעם לויף פון דער מאַשין, עטלעכע מאָל טיף אַריינגעצויגן אין זיך די לופט, געפילט ווי עפעס אַ שוועריקייט, וועלכע האָט אים זייער לאַנג געדריקט. הויבט אָן זיך ווי אַראָפּגליטשן פון זיינע אַקסלען. אים האָט זיך פאַרוואַלט זינגען, אַדער זיך גאָר צעשרייען אויפן קול... אָן ענלעכער געפיל, אַ נאַענטער עקסטאז, פלעגט אים אויך אַרוםכאַפּן, ווען ער פלעגט, רייטנדיק אויף זיין באַליבטן ברוינעם פערד, אַריינפאַרן אין אַ פרימאַרגן פון שטאַט, אין דער רעזערוואַציע: אַ העדע זון, אַ בלויער הימל איבער אים, פון בידע זייטן וועג — קופּעס מדבר־פלאַנצן, אַרום וועלכע עס פלאַטערט אַ געמיש פון פאַרשידענע מינים פייגל און אין צענטער פון אַלץ — זי — די זוניקע ניי־זעני... דער אונטערשייד צווישן דעם אַמאָליקן ביזן איצטיקן געפיל איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס אין צענטער פון דער איצטיקער שטימונג האָט געלויערט שרעק און פרייד, געמישט מיט שוואַד. ער האָט נאָך אַביסל פאַרלאַנגזאַמט דעם גאַנג פון דער מאַשין און גע־נומען אויסרעכענען, זיכער צו מאַכן די צייט, ווען די קליינע צאָל געוועהאַ משפּחות פאַרברענגען, געוויינלעך, אין זייער באַליבטן „קעניאַן־דע־טשעלי“.

דער חשובּון האָט געשטימט און ער האָט פעסטער אַ דריק געטאָן אויפן גאַר־פעדאל. און פלוצלונג האָט אַ געדאַנק, ווי אַ פיינלעכע וואונד, אויפגע־ריסן אין אים, און אימיצער, עפעס גאָר ווי אַ זייטיקער, האָט גענומען שטעלן פראַגן: — נו, גוט, פאַל, דו וועסט איצט זיכער אַרונטערפאַרן אין „קעניאַן“... און לאַמיר זיך פאַרשטעלן, אַז דו וועסט דאָרטן טרעפן ניי־זעני ביי מיטן זון... וואָס וועסטו זיי ענטפערן, אויב זיי וועלן דיך פרעגן נאָך וואָס דו ביסט פלוצלונג געקומען זיי זען?... צוואַנציק יאָר זיך ניט באַוויזן פאַר זייערע אויגן און מיטאַמאָל ביסטו דערשינען?... צוליב וואָס?... זיך, אפשר, פאַרבענקט?... זיי וועלן זיך אויסלאַכן פון אַזאַ ענטפער, צי אפשר וועסטו זיי זאָגן, אַז ביסט געקומען אַויסגעפינען, צי מיסטער גולד האָט זיי די אַדע יאָרן איבערגעגעבן דאָס צוגעשיקטע געלט?... דאָס איז נאָכער אויך ניט קיין געניגנדיקע אורזאַך צו קומען אַהער... צי אפשר וועסטו זיי גאָר זאָגן, אַז דו האָסט חרטה אויף זיין אַמאָליקער האַנדלונג און ביסט געקומען גוט מאַכן דאָס שלעכטע, וואָס האָסט פאַראורזאַכט סיי צו ניי־זעני, אַזוי אויך צו דיין זון, וועמען דו האָסט בלויז איינמאָל אין דיין לעבן געזען אויף עטלעכע מינוטן און וועמענס נאָמען דו וויסט אפילו ניט?... פאַל האָט געפילט, אַז דער קאַפּ ווערט אים צעשפאַלטן און ער איז שוין געווען פאַרטיק אויסצודרייען די מאַשין אויף צוריק, אָבער זיינע הענט און פיס זיינען געווען ווי פאַראַליזירט און דער מאַשין האָט זיך אַרץ נאַענ־טער געיאָגט צום שטעטל „טשינלי“, דעם נאַענטסטן אָרט צום אַריינגאַנג אין „קעניאַן“. דאָ האָט זיך אויך געפונען אַ קעמפּ, וואו מען האָט געקענט קריגן אַ מאַלצייט, אַ צימער צום איבערשלאַפן און פערד, צוזאַמען מיט וועג־וויזער פאַרן „קעניאַן“.

מיט אַ האַלבע שעה שפעטער איז שוין פאַל געווען אין קעמפּ.
 ער איז אַריין אין עס־ציימער, באַשטעלט אַ קאַווע מיט אַ „סענדוויטש“,
 אויך אַ פּערד, אַבער אַן אַ וועג־ווייזער. און אויף דער וואַרנונג פּונעם בעל־
 הבית וועגן די געפּערלעכע סטעזשקעס און בערגלעך, וועגן געפּאַר פּאַר־
 בהאַנדזשעט צו ווערן, האָט ער געענטפּערט, מיט אַ שמייכל, אַז ער קען
 דעם קעניאַן אויסגעצייכנט און נויטיקט זיך ניט אין קיין וועג־ווייזער.
 איידער ער האָט זיך גענומען אַראַפּלאָזן אין טאַל, איז ער אַרויפגעפּאַרן
 אויף אַ הויכן בערג, ביים סאַמע ראַנד און, מיט דער הילף פּון אַ שטאַרקן
 בינאַקל, אַפּגעזוכט די גוט באַקאַנטע לאַנקע און געפּונען די דריי „האַגאַנען“
 אויף זייערע וואַלטע פּלעצער. אים האָט זיך אפילו אויסגעדאַכט, אַז פּאַר
 איינעם פּון זיי זעט ער זיצן אַ מענטשן: אַ מאַן אַדער אַ פּרוי, אין אַ רויטן
 רעקל. דאָס האַרץ האָט זיך אין אים אַ שטורמישן הויב־געטאַן און אַ פייער
 האָט זיך אַ יאָג געטאַן איבערן רוקן. ער האָט טיף אַפּגעכאַפט דעם אַטעם, זיך
 ווידער איינגעקוקט אַ ווילע אין ווייטן, רויטן פּלעק, אַן אַנטשלאַסענעם צי
 געטאַן דאָס פּערד ביים צוימל און זיך געלאָזט פּאַרן צום וועג אין טאַל אַריין.
 אַראַפּלאָזנדיק זיך איבער די שמאַלע, אַפט געפּערלעכע סטעזשקעס,
 האָט ער מיט צופּרידנקייט אַ טראַכט געטאַן, אַז עס איז געווען אַ גוטער גע־
 דאַנק יעדן יאָר, אַגאַנץ אַפט זיך דורכצורייטן אויסערן שטאַט, אַנדערש וואַלט
 ער אַגאַנץ מעגלעך איצט ניט איין מאָל זיך אַראַפּגעקייקלט פּונעם פּערד.
 נאָך אַ האַלבע שעה פּאַרן, האָט זיך פּאַר אים, פּונדערווייטנס, אַנטפּדעקט
 די וואַז גוט באַקאַנטע לאַנקע, מיט די דריי „האַגאַנען“, מיט די שטיקלעך
 פּאַרזייטע גרינוואַרג בייטן און מיט די צוויי קופּעס פּרוכטן־ביימער. ער האָט
 זיך אויך איבערציגט, אַז זיין בינאַקל האָט אים ניט אַפּגענאַרט: פּאַר איינעם
 פּון די „האַגאַנען“ איז, אויף אַ פעל, געזעסן אַ פּרוי אין אַ העל־רויטן, סאַ־
 מעטענעם קאַפּטל און געשיקט געפּלאַכטן אַ טעפּיך. עטלעכע קנויך פּאַר־
 ביקע וואַל־פעדים זיינען געלעגן נעבן איר זייט. בלויז איין העלפט פּון איר
 אַרבעט איז שוין פּאַרטיק געווען און דאָס פּעדעמדיקע געוועב פּון דער צוויי־
 טער העלפט האָט אַראַפּגעהאַנגען פּון אַ לאַנגן, קיילעכדיקן שטעקן, וועלכער
 איז, מיט איין עק, געווען פּאַרשטעקט צווישן צוויי צווייגן פּון אַ דערבייאיקן
 בוים און מיטן צווייטן זיך געהאַלטן צוגעפּעסטיקט צום שפּיץ פּון אַן איינ־
 געגראַבענעם סלחפּ.
 די פּרוי האָט, ווייזט אים, דערהערט דאָס אַנקומען פּונעם פּערד. זי
 האָט שנעל אויסגעדרייט דעם קאַפּ, אויפּמערקזאַם אַ קוק געטאַן אויפּן ריי־
 טער און צוריק זיך אַפּגעקערט.
 פּאַלס הענט און פּיס זיינען מיטאַמאַל ווי אַפּגענומען געוואָרן: ניט
 קוקנדיק אויף דער פּרויס גרויען קאַפּ און עטוואַס צעוואַקסענעם קערפּער,
 האָט ער אין איר דריי מיטן קאַפּ, בפרט אין איר פּראַפּיר, גלייך דערקענט

נייזע-נין. עטלעכע מינוטן איז ער געזעסן אויפן פערד מיט פעסט צוגע-
מאכטע אויגן און זיך צוגעהערט צום האַסטיקן מאַנג פון זיין האַרצן. און
ווען ער האָט צוריק געעפנט די אויגן האָט ער ווידער דערזען פאַר זיך
דער פרויס גלייכגיטיקע פלייצע און דעם רחאיקן, שנעלן לויף פון איר
שפינדל צווישן דער געדיכטער נעץ פון איר שפינער.

ער איז לאַנגזאַם אַראָפּ פון פּערד, זי ווידער באַטראַכט, זי באַגריסט
מיט אַ הימערדיקן קול און אַ פּרעג געטאָן:

— וואָלסטו אפּשד געוואָלט אַזוי גוט זיין און מיר זאָגן דיין נאָמען?
ניט אויסדרייענדיק מער דעם קאַפּ און ניט איבעררייסנדיק איר אַר-
בעט, האָט זי אים, ווי צוגעוואָרפּן איר קורצן ענטפּער:
— „נאַטאַר-ווי!“ (איך פאַרשטיי ניט).

ער האָט געשוויגן אַ ווילע, זיך אויסגעהויסט און אַ פּרעג געטאָן, שוין
אין דער בעוועהאַ שפּראַך:

— „יאַ-הע-טע, נייזע-ני? (וואָס מאַכסטו, נייזע-ני?) — און שוין פאַר-
ענדיקט אין ענגליש: — פון ווען אָן האָסטו אויפגעהערט צו פאַרשטיין
ענגליש?

דער פרויס האנט האָט אַ ציטער געטאָן און דאָס שפינדל מיטן גרינעם,
וואָלענעם פּאַדעם, וועלכעס האָט זיך ביז דער רגע אַזוי געשווינד און זיכער
געפונען דעם וועג אין דער געדיכטער נעץ פון גרויע פּאַדים, איז מיטאַמאָל
מאַכטלאָ געבליבן ליגן אין איר האַנט, און האָט זיך באַלד, ווי אַראָפּגע-
גליטשט צו די פאַרביקע קנולן מיט וואָל. דערנאָך האָט זי לאַנגזאַם אויס-
געדרייט דעם קאַפּ, אים אַריינגעקוקט אין פנים, איבערגעפירט איר בליק
אמבער זיין גאַנצן קערפּער און, ווייזט אויס, אים דערקענט.

זי האָט זיך לאַנגזאַם אויפגעשטעלט, ווידער אַ קוק געטאָן אויף אים,
אַטאַמאַטיש גענומען אַפּרייניקן איר געדיכט געפּאַלדעוועט קליידל, פון פאַר-
ביקע שטיקלעך וואָל און ווען זי האָט ווידער אַ קוק געטאָן אויף אים, איז
שוין געווען איר פנים כמעט ווי רואיק, בלויז דער לינקער ווינקל פון מויל
האָט נאָך געהאַלטן אין ציטערן.

— יאַ, נייזע-ני, דאָס בין איך! — האָט ער, ווי אומדערוואַרטעט פאַר
זיך אַליין, גענומען רעדן, — איך בין דיך געקומען ווען נאָך צוואַנציק יאָר...
דער ציטער פונעם לינקן ווינקל פון איר מויל איז פאַרשוואַנדן און
קוקנדיק אים גלייך אין די אויגן, האָט זי אַ פּרעג געטאָן:

— זאָג, צוליב וואָס ביסטו געקומען אַהער?!

ער האָט זיך באַמיט אַ שומייכל צו טאָן:

— גלאַט אַזוי... געוואָלט אַ קוק טאָן אויף דיר און אויך אויף... —
ער האָט ווי ניט געוואָגט אַרויסצורעדן דאָס גוטיקע וואָרט — געוואָלט
זען ווי עס לעבט זיך אייך דאָ...

אירע אויגן האָבן זיך פאַרשמעלערט און פון זיי האָבן ווי אַ שפּריץ געטאָן ווערן צו אַרבעטן, ניט גלויביקע פונקען:

— גלאַט אזוי קומט מען ניט אין אונדזער קעניגן, נאָך צוואַנציק יאָר ניט זיין... מן הסתם געוואָלט אויך טאָפּן אַ קוק אויף מיין זון, ניט אמת?! — דאָס וואָרט "מיין" האָט זי שאַרף אונטערגעשטראַכן.

— זעלבסט פאַרשטענדלעך... — האָט ער גלייך צוגעגעבן, — ווי אזוי האָב איך אים געקענט אַנרופּן, אז איך ווייס אפילו ניט זיין נאָמען.

— וואָססטו זיך ניט געווען אזוי שטאַרק געאייגט צו אַנטלויפּן אין יענער נאַכט, וואָלסטו אויך צייט געהאַט אויף אים נאָך אַמאָל אַ קוק צו טאָן, מעגלעך אויך אַן עצה געבן ווי אזוי זיין נאָמען זאָל זיין. — ביטערקייט און איראַניע וואָבן געקלונגען אין איר קול. זי האָט זיך אָבער גלייך באַ-ווערט און פאַרגעזעצט: — זיין פאַרלאָזן מיך איז געקומען צו אונדזער-וואָרטעט און מיך כמעט ווי פון זינען גערירט... כ'האָב געמוזט געפינען אַ שטיקל טרייסט, זאָל זיין אַן אַפּנאַרערישע פאַרזעצונג פונעם פאַרשוואונד-דענעם גליק... האָב איך אים אַ נאָמען געגעבן נאָך דיר: פּאַל... מיין קליינער פּאַל... און אזוי איז שוין זיין נאָמען פאַרבליבן. נאַר-באַ-נאָ, מיין איצטיקער מאַן האָט אים דערצויגן ווי אַן אייגענער פּאַטער. אונדזערע אינדיאַנער רופן אים אויך מיט אַ צווייטן נאָמען: "נאַ-טי-נעס-טאַ-ני".

— וואָס מיינט עס? — האָט ער זיך גע'חדוש'ט.

— עס מיינט: "יענער, וועלכער לערנט ויך אַליין".

— איך פאַרשטיי נאָך אַלץ ניט.

זי האָט אים צוגעפירט צו דעם אַריינגאַנג אין "האַגאַן" און ער האָט, אין אַ שאַפקעלע, צוזאַמענגעקלאַפט פון מאַראַנצן-קעסטלעך, דערזען צוויי פּאַליצעס אַנגעפאַקטע מיט אויסגעשטעלטע ביכער. זי האָט מיט שטאַלץ אַנ-געוויזן אויף זיי:

— ליינענען ביכער איז זיין גרעסטע ליידנשאַפט. יעדעס מאָל ווען ער

פאַרט אין שטאָט, ברענגט ער צוריק אַ פעקל מיט ביכער.

פאַר איז צוגעגאַנגען און אויפּמערקזאַם זיך גענומען איינקוקן אויף די אויסגעשטעלטע ביכער רוקנס: דאָ האָבן זיך געפינען קאָפּיעס פון דזשעק לאַנדאָן, מאַרק טוועין, סינקלער לואיס, אַ היפשע צאָל פאַרשידענע זשורנאַלן, ווי אויך דריי געשיכטע-ביכער: אַ געשיכטע פון די פאַראייניקטע שטאַטן און צוויי ביכער וועגן אַמעריקאַנער אינדיאַנער. אויף אַ קליינער פּאַליצע, איבער די ביכער, איז געשטאַנען, זעט אויס, אַ קינדערזשע שפּיציגי: אַ לייב, וועלכער האָט פּאַרן אויסגעזען ווי באַקאַנט. ער האָט אים גענומען אין די הענט און אויפן בויד פון לייב באַמערקט דעם צייכן פון דער פירמע, וועלכע באַזאָרגט אויך זיין אייגענע קראָם מיט שפּילצייג.

ביידע זיינען זיי שווייגנדיק ארויס פון „האָגאַן“.

— זאָג מיר, ניי-זעני, — האָט ער, מיט ניט קיין זיכערער שטימע, אַ פּרעג געטאָן, — ווי אזוי זעט ער איצט אויס ?
זי האָט נאָמעטראַכט אַ וויילע און פּעסט געענטפּערט :

— פּונקט ווי דו האָסט אויסגעזען, ווען דו ביסט צו מיר געקומען... אפילו די אויגן האָט ער אינגאַנצן דיינע : גרויסע, שיינע, טונקל-בלויע. — זי האָט אַ זיפּין געטאָן און ווייטער דערציילט : — ער האָט פּאַראַיאָרן גע-ענדיקט די שול אין בריגהעם סיטי, יוטאַ, מיט אַן אויסצייסענונג. ער וויל אָבער ווייטער ניט לערנען... כּווייס ניט וואָס די אַרזאַכע איז... ער וויל זאָגט ער, בלייבן צווישן אונדז און זיין אַ פּשוטער אינדיאנער... — און זי האָט שטיל צוגעגעבן : — ער האָט ניט צו שטאַרק ליב קיין ווייסע מענטשן... — צי קומט עס ניט פון דיר ? — האָט פּאַל אַ פּרעג געטאָן.

— ניין ! — האָט זי אַן אַנטשלאָסענעם דריי-געטאָן מיטן קאַפּ, — ער ווייסט קיין זאָך ניט וועגן דיר. איך האָב אים דערציילט, אַז זיין פּאַטער איז געווען אַ געוועהאַ, וועלכער איז געשטאַרבן אין צייט פון דער עפּי-דעמיע און נאַר-באַ-נאַ, וועמען ער האָט ליב ווי אַן אייגענעם פּאַטער, האָט עס באַשטעטיקט.

ביידע האָבן געשוויגן אַ וויילע, יעדער קוקנדיק פּאַרטראַכט פּאַר זיך. — האָט מיסטער גוֹרד דיר, יעדן אָנהויב ווינטער, איבערגעגעבן דאָס געלט, וואָס איך פּלעג צושיקן ?

— יאָ. דער טאַטע האָט זיך אָבער אָפּגעזאַגט זיך צוצורירן צו דעם און איך פּלעג יעדעס מאל מוזן פּאַרן אליין עס אָפּנעמען.
— זאָג דעם אמת, — האָט זי, נאָך אַ וויילע שווייגן, אַ פּרעג געטאָן :
— ביסטו פּאַרהייראַט ? האָסטו קינדער ?

— יאָ. — האָט ער אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ, — איך האָב אַ פּרוי מיט פיר קינדער — פיר טעכטער — און ער האָט, ווי קעגן זיין אייגענעם ווילן, פּאַרענדיקט, — און זי, די פּרוי מיינע, וועט שוין מער קיין קינדער ניט קענען האָבן...

זי האָט זיך אַ בויג געטאָן און אים אַריינגעקוקט אין פנים :

— האָט זי קיין זון קיינמאל פּריער ניט געהאַט ? !

— ניין !

זי האָט טיף אָפּגעסאַפּט דעם אַטעם און, ווי צו זיך אליין, אַ שטיין,

אַ טריאומפּירנדיקן זאָג געטאָן :

— דער איינציקער זון איז... מיינער ! — דערנאָך איז זי אַ פּאַרטראַכטע איבערגעאַנגען די לאַנקע, שטיין געבליבן נעבן דעם ניט-הערוועבטן טעפּיד, זיך מיטאַמאַל אַ סאַפּ געטאָן, אַ קוק געגעבן, צוערשט אויף דער זון, דערנאָך

צום וועג און אַ זאָג געטאָן: — שוין צייט פאַר זיי צו ווייזן אין דער היים, — דערנאָך צוריק צוגעגאַנגען צו פּאָלן און פעסט געזאַגט, קוקנדיק אים גלייך אין די אויגן: — געדענק! מיין זון פּאָל, מיט נאַר-באַ-נאַן וועלן זיכער באַלד זיין צוריק, זיי זיינען נעכטן אַוועק צו אונדזערן אַ טאַגן... געדענק, אַז דו ביסט אַ פּרעמדער צו אים... מיין פּאַטערס אַן אַטער, גור טער פּריינט, וועלכער איז געקומען אונדז זען און פּאַרט גלייך אַוועק צוריק פּון וואַנען ער איז געקומען... איז עס קלאַר פאַר דיר, אַז דאָס איז דער איינ-ציקער און בעסטער וועג פאַר אונדז אַלעמען?!

פּאָל האָט אַ לאַנגזאַמען און צושטימיקן שטאַק געטאָן מיטן קאַפּ און געפילט, אַז ער פּאַרלירט דעם געפיל פּון רעאַזאָנירען: נעלי, די קינדער, די קראַם, דער שווער מיט דער שוויגער, זיין גאַנץ לעבן פאַר די לעצטע צוואַנציק יאָר האָט אים גענומען אויסזען ווי אַ ווייטער חלום און די געגנ-וואַרט איז געווען בלויז אַט די שיינע, שטאַלצע פרוי, וועלכע איז איצט געשטאַנען פאַר אים, פינקלענדיק מיט די שוואַרצע אויגן, אַ פאַרפּוצטע אין רויטן, סאַמענעם רעקל מיט דער נעץ פּון טוירקויז און רויטע קאַראַלן-בענדער אַרום אין רונדן, זאָפטיקן האַלדז. אים האָט זיך גאַר געוואַלט צו-גיין, זי אַרומנעמען און זי פּאַרויכערן, אַז קיין זאַך האָט זיך ניט געביטן, אַז דער שרעק וואָס שפּרייט זיך איצט צווישן זיי איז ניט מער ווי אַ בייזער חלום...

ווייט, אויפן וועג, האָט זיך באַוויזן אַ וואַלקן שטויב, פּון וועלכן עס האָט זיך גלייך דערטראָגן דער טומפער לויף פּון פּערדישע קלאַען. ניי-זע-ני האָט זיך אינגעהערט אַ ווילע:

— דאָס קומט פּאָל אליין... נאַר-באַ-נאַ האָט זיך, ווייזט אויס, ערגעץ-וואו פאַרהאַלטן, — און זיי האָט צו אים פּעסט, כמעט ווי האַרט, אַ זאָג געטאָן: — געדענק, דו ביסט מיין פּאַטערס אַן אַטער פּריינט!

אויפן וועג, אין דער רויטער טיפעניש פּון קעניאַן האָט זיך טאַקע גלייך באַוויזן אַ רייטער. ניי-זע-ניס פנים האָט אויפגעצויכטן און זיי האָט מיט קליינע, דאַטמזאַמע טריט גענומען אים אַנטקעגן גיין.

און אין פּאָלס מוח האָט אַ פאַרגלייך, ווי אַ בליץ געטאָן: „פּונקט אזוי פּלעגט זי אַמאַל אויך מיר אַנטקעגן גיין... מיט די זעלבע דאַטמזאַמע טריט, מיטן זעלבן באַגייסטערטן אויסדרוק אויפן פנים...“

ווען דער רייטער האָט זיך דערגענטערט, האָט פּאָל באַמערקט, אַז ער איז געווען היפּשעלעך אויסגעפּוצט, ווייזט אויס, צוליבן טאַגן, פּון וועלכן ער האָט זיך איצט צוריקגעקערט. ער האָט געטראָגן אַ בלוי סאַמעטן העמד, געלע, אויך סאַמעטענע הויזן און ווייס-גרינע מאַקאַסינס. אַרום זיין האַלדז האָבן זיך געהויבן און אַראָפּגעלאָזט עטלעכע שנירלעך, פאַרשיידענע מינים

קאראלן; אויף יעדער האנט א זיבערנער בראסלעט און א העלעכער גארטל ארום זיין טאליע. א צוזאמענגעשייגט בלוי טיכל האט ארומגעכאפט זיין שטערן און געהאלטן אין ארדענונג זיינע לאנגע שווארצע האר. ער איז אראפ פון פערד, נאך איידער עס האט זיך אפגעשטעלט און, פונקט ווי ער אמאָל, אריינגעכאפט די מוטער אין זיינע אַרעמס. ער האט, ווייזט אויס, נאך ניט באַמערקט דעם גאסט, ווי אויך ניט זיין פערד, אין שאַטן פון אַ בוים.

„ווי שיין ער איז!“ — האַט פּאַל, מיט אַ ווייטיק, אַ טראַכט געטאָן, — „דער שענסטער בחור, וועלכן כ'האַב ווען ניט איז געווען...“
נירזעני האַט צוגעדריקט איר קאָפּ צום זונס ברוסט, דערנאָך אים גע-געבן אַ קוש און עפעס אַ זאָג געטאָן, אין דער ריכטונג פונעם גאסט. פּאַל האַט אויסגעדרייט דעם קאָפּ און זיין בליק, צוערשט אַ נייגעריקער, איז מיטאַמאָל געוואָרן אַנגעשטרענגט און ער האַט, כמעט ווי אין שרעק, אַפּגעטראָטן אויף אַ שפּאַן צוריק. די מוטער האַט, ניט באַמערקנדיק זיין פּעצטע באַוועגונג, אים אַנגענומען פאַר דער האַנט און, ווי אַ קינד, אים גענומען פירן צום פּאַטער.

און אין דער האַלבער אַדער גאַנצע מינוט, וואָס זי האַט אים געפירט, האַט אין פּאַלס מוה, ווי אויפגעבליצט דאָס פּאַלגנדיקע ביזד:
... אַ זוניקער נאָכמיטאָג, דאַכט זיך, ניט זייער לאַנג צוריק... ער, פּאַל אליין, געפינט זיך אין קראַם נעבן דער קאַסע... מיט אַ גלייכגילטיקן בליק באַטראַכט ער די לאַנגע רייע קונים, וועלכע קומען איינציקווייז צו צו דער קאַסירשע, באַצאָלן און קרייגן, שוין פון אַנדערע צוויי מיידלעך, די איינגעפאַקטע סחורות... און אַט באַווייזט זיך אין טיר אַ יונגער מאַן, זי כער אַ אינדיאנער... ער טראַגט געוויינלעכע קליידער, אָבער אַ בלוי טיכל כאַפט אַרום זיין שטערן... ער גייט לאַנגזאַם אַריין אין קראַם, קוקט זיך אַרום און זוכט ווי אימיצן... זייערע אויגן באַגעגענען זיך. דעם יונגן מאַנס בליקן שפּרינגען שנעל אָפּ און גראַבן זיך איין אין די טישן מיט פּאַרשיי-זענע מינים צעלייגטע סחורות... ער גייט פון איין טיש צום צווייטן, באַטאַפט אַ צאָל זאַכן און וואַרפט, פון צייט צו צייט, בליקן אויף פּאַל... „דער בחור, זעט אויס, באַלאַנגט צום „האַפּי“ שבת... ער איז זייער אַ שיינער און געזונטער יונג“, — טראַכט פּאַל. ער וויל זיך וועגן נאָך עפעס דערמאָנען, נאָר דער קראַם-פּאַרוואַלטער קומט צו און פּרעגט אים עפעס, און זיין געדאַנק פּאַרשווינדט.

די אַנגעשטעלטע האַבן שוין באַמערקט דעם מאַדנעם קונה. זיי ווינקען זיך איבער און היטן זיינע באַוועגונגען און אויך זיינע הענט... און אַט שטייט שוין דער יונגער אינדיאנער פאַר דער קאַסירשע. ער האַרט אין

האָנט אַ קינדער שפּילצייג: אַ היפּשן לייב. און בעת מען נעמט ביי אים דאָס געלט און דאָס מיידל לייגט אַריין דעם לייב אין אַ בייטל, נעמט ער ניט אַראָפּ דעם בליק פון פּאָלן. פּאָל פּיזט אויף זיך דעם יונגן מאַנס אויגן. ער וואָרפט אויף אים אַ שנעלן בליק, וויל אים אפּילו אויך עפּעס זאָגן, אָבער די קאָסירישע דערלאַנגט אים אַ טשעק, וועלכן איינע פון די קויפּערינס האָט איר געגעבן און פּרעגט זיך נאָך, צי זאָל זי אים אָננעמען... פּאָל הייסט אָננעמען דעם טשעק, באַגריסט זיך מיט דער קויפּערין און ווען ער דרייט ווידער אויס דעם קאָפּ, וואו דער אינדיאַנער איז נאָר וואָס געשטאַנען, איז שוין יענער ניטאָ. און אין אַלגעמיינעם טומל האָט פּאָל דאָן גלייך פאַרגעסן וועגן דער באַגעגעניש מיטן יונגן אינדיאַנער, אויך וועגן יענעם פּאַרשנ-דיקע בליקן און דעם געקויפטן לייב.

און ווי מיט אַ בליץ אין אַ פינצטערער נאַכט, ווערט פּאַר פּאָלן מיטאַמאַל איצט קלאָר ווער דער אינדיאַנער איז דאָן געווען און וואו ער האָט געקויפט דעם לייב, וועלכן ער האָט דאָ נאָר וואָס געווען שטיין אויף דעם ביכער-שראַנק אין ניו־זעניס "האַגאַן".

ער האָט געפּילט, ווי ווילד אויסצושרייען פון ווייטיק, ווי אַוועקצופּאָלן אויף דער ערד און פּאַריגראַבן דעם קאָפּ אין זאַמד.

ני־זעני איז שוין אָבער געשטאַנען פאַר אים און ער האָט דערדערט איר, דאָכט זיך, אינגאַנצן רואיק קול:

— זון ומינער, דאָס איז מיסטער לענסער... דעם זיידנס אָן אַרטער, גוטער פּריינט.

פּאַטער און זון האָבן, שוויגנדיק, געקוקט איינער אויפן צווייטן און זיך פון אַרט ניט גערירט. און ווען ני־זעני, אַ פאַרוואונדערטע פון זייער שווייגן, האָט זיי ביידן אַ קוק געטאָן אין די פּנימער, איז דער יונגער פּאָל דער ערשטער געקומען צו זיך און איר, כמעט ווי רואיק, געענטפּערט:

— מוטער, איד קען מיסטער לעסערן.

— דו קענסט אים? — האָט זי זיך געוואונדערט, — פון וואָנען און

פון ווען אָן?

— שוין אַ היפּשע צייט, — האָט דער זון געענטפּערט, — וועסט מיר אַנטשולדיקן, כּימוז זיך איצט מודה זיין, אָז כּיבין פאַר די לעצטע עטלעכע יאָר צוויי וואָל, אָן דיין וויסן, געפאַרן קיין פיניקס, כדי זיך מיט אים צו באַקענען...

זי האָט אויפגעצייטערט מיטן גאַנצן קערפּער:

— כדי זיך צו באַקענען, זאַגסטו? צוליב וואָס?! — אירע אויגן האָבן

זיך ווי איינגעשטאַכן אין אים און דינינקע קנייטשעלעך האָבן זיך אַ שפּרייט געטאָן איבער איר קלאָרן שטערן און אין די ווינקלען פון מויל.

ער האָט זי אַרומגענומען :

— מוטער טייערע, וועסט מיר אַנטשולדיקן... איך קלייב זיך שוין לאַנג
דיך עס צו זאַגן : איך... ווייס ווער מיסטער פּאַל לענסער איז... כ'בין
צוויי מאָל געווען ביי אים אין הער גרויסער, רייכער קראַם, צוויי מאָל אים
געקוקט גלייך אין די אויגן, זיך געבעטן מיך צו דערקענען, זיין האַרץ איז
אַבער טויט געווען...

זי האָט אים אַנגעכאַפט פאַר די הענט :

— דו ווייסט?... ווער האָט עס דיר געזאָגט?... דער זידע ?!

— ניין, אונדזער "טשיף" : דו-קאַטשיקע...

נייזע-ני האָט טיף אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ און פעסט צוגעדריקט ביידע
הענט צו איר ברוסט.

דער זון האָט זי אַרומגענומען :

— גלויב מיר, מוטער, אַז אַזוי איז בעסער. כ'בין שוין לאַנג קיין קינד
ניט און מען דאַרף שוין קיין זאַך פאַר מיר ניט באַהאַלטן. — ער האָט
אַנגעוויזן אויפן פּאַטער : — ער האָט זיך מיט וואָס צו זעמען, אַבער ניט
דו... און מעגסט אויך זיכער זיין, אַז כ'וועל דיך קינמאָל ניט פאַרלאָזן און
ניט מיטגיין מיט אים צו... זייניקע. אָפט, אין שלאָפּלאַזע נעכט, פלעג
איך טראַכטן, אַז ווען כ'וועל זיך אַמאָל טרעפן מיט אים, וועל איך פּאַדערן
פון אים צענדליקע ענטפערס, אַבער איצט האָב איך בלויז אין פראַגע אים
צו זעטען : — ער האָט זיך האַסטיק אויסגעדרייט צום פּאַטער : — זאַג
מיר, כ'ווייל בלויז איין זאַך וויסן... נאָך וואָס ביסטו היינט אַראָפּגעקומען
צו אונדז אין קעניאַן?! דו האָסט אונדז איבער גענוג שלעכטס געטאָן...
האַסטו אונדז היינט אפּשער אויך עפעס גוטעס געבראַכט ?!

פאַל האָט געפילט ווי דעם זונס יעדעס וואָרט וואָרט פון אים אַראָפּגע-
ריסן איין מלבוש נאָכן צווייטן און גיך איז ער געשטאַנען, ווי אינגאָנצן אַ
נאָקעטער פאַר זיי ביידן. מיט האַלב-צוגעמאַכטע אויגן, האָט ער געקוקט
אויפן זון און אָפּגעריסענע שטיקלעך געדאַנקען האָבן, ווי פאַרטריקנטע
געזע בלעטער, געטריבענע פון אַן אַסיענדיקן ווינט, זיך געהויבן און צוריק
געפאַלן אין זיין האַלב-פאַראַליזירטן מאַרד.

און ווען זיין פאַרצווייפלונג האָט דערגרייכט די שטופע פון טויטלעכער
גלייכגילטיקייט, האָט ניט ער, נאָר אימצער אין אים גענומען רעדן : —
ביסט גערעכט, פּאַל, כ'האָב זיכער ניט פאַרדינט פון דיר צו הערן דעם
נאָמען "פּאַטער"... ס'איז אויך אמת, אַז כ'האָב דיך, ביידע מאָל, אין
קראַם ניט דערקענט... וועגן דעם האָט דער לייב, וואָס היט דינע ביכער,
מיר אַנגעזאָגט... און זיך ניט פאַרענטפערן אַהער בין איך געקומען און קיין
גוטעס האָב איך איין אויך ניט געבראַכט... און גלויבט מיר ביידע, אַז

דאָס לעבן איז שטאַרקער פון יעדן איינעם באַזונדער און... — ער האָט הילפֿלאָז צענומען מיט ביידע הענט. — און קיין שום בייט אין גאַנג פון מיין איצטיקן לעבן קען איך נישט און וויל אויך נישט מאַכן. ס'וואָלט קיינעם פון אונדז קיין גוטס נישט געבראַכט און בלויז פיינלעך פאַרפלאַנטערט אַ צאָל, אינגאַנצן, אומשולדיקע מענטשן... און געקומען היינט אַהער בין איך, וויל טיף אין מיר האָט די אַלע יאָרן געלעבט אַ געפיל פון אַ גרויסער, באַגאַנ-גענער אומרעכט קעגן איך בידן...

— כדי האָלט דערנאָך רואיקער קענען פאַרועצן דיין רייכן אַרט לעבן! ?

— האָט דער זון ביז אַ פּרעג געטאָן.

— אפשר, — האָט פּאַל צענומען ביידע הענט — און מעגלעך, אַז נישט... רייכקייט האָט זייער אַ שטאַרקע צוציאונגס-קראַפט פאַר אַרעמקייט, זי ווערט אָבער פאַרוואַנדלט אין אַ טעגלעכער רוטין, ווען מען איז אין איר... צוויי שטאַרקע וואונטשן האָבן אַלע יאָרן טיף אין מיר געלעבט: איינער, איך בידן צו זען און דער צווייטער — ביי איך, אַרעמע, אַ טובה צו בעטן.

נייזעני האָט לאַנגזאַם, ווי פאַרויכטיק, אויפגעהויבן דעם קאַפּ און דעם זונס בליקן האָבן אויסגעדריקט פאַרוואַנדערונג.

— זאָג, וואָס ווילסטו? — האָט זי שטיף אַ פּרעג געטאָן, — וואָס קענסטו

ביי אונדז בעטן?

— איך וויל, אַז איר זאָלט מיר דערלויבן איך אַרויסצוהעלפן אויף אַ פיל ברייטערן וועג, ווי בין איצט. ערעדט זיך ביידע אויך דורך מיט נאָר-באַנאָן... ער איז אַ פיינער, אַ הערלעכער מאַן. אפשר וועט איר באַשליסן צו תּפּענען עפעס אַ געשעפט דאָ, ביי איך אין דער רעזערוואַציע, אָדער אין ושמאָט?... אָדער אפשר גאַר קויפן אַ שטיק לאַנד?... באַשליסט און לאַזט מיר גלייך וויסן מיט אַ בריוו, אָדער זאָל איינער פון איך אַריינקומען אין קראָם און פּרעגן אויף מיר... זאָגט איר עס מיר צו? דער יונגער פּאַל האָט אָפּגעקערט דעם קאַפּ און געשוויגן.

נייזעני האָט אַ צושטימיקן שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ:

— יאָ, פּאַל, איך זאָג עס דיר צו! — זי האָט, אויף שנעל, אויסגעווישט

די טרערן.

פּאַל האָט דאָן, איילנדיק זיך, אַרויסגענומען פון קעשענע זיין טייסטער, אים צעעפנט, אַרויסגעכאַט פון דאָרטן אַליק, וואָס עס האָט זיך אין אים געפונען און דערלאַנגט דאָס פעקעלע אַסיגנאַציעס צו נייזענין.

זי האָט, פאַרויכטיק, אַרויסגענומען דאָס געלט פון זיין האַנט, עס אַריינגערקט אין בוזים און שטיל אַ זאָג געטאָן:

— אַזשיהי, פּאַל! (אַ דאַנק) און צוגעגעבן: — איך בין דיר מוחל...

גיי און זיי גליקלעך אין דיין וועלט, מיט דיין משפחה.
און איר שטיל ציטערנדיק קול, אירע פאר מוחיה ווערטער האבן, ווי
מיט א פלוצלינגדיקן הייסן שטראם א וואשגעטאן זיין פארגלישווערטן גע-
מיט און א יאגגעטאן א פייערדיקן שטראם איבער זיינע אדערן.
— א דאנק, ניי-זעני, א דאנק, פאל! — האט ער א זאג געטאן און,
אייננדיק, זיך געלאזט גיין צום פערד.

דער זון איז נאך אלץ געשטאנען מיט אן אפגעווענדטן קאפ.
פאל איז ארויף אויפן פערד און אידער ער האט א ציגעטאן די
לייצעס, האט ער נאך אמאל אויסגעזרייט דעם קאפ: ניי-זעני מיטן זון
זיינען איצט געשטאנען פעסט ארומגענומען און ער האט קלאר געזען, און
אין זייערע ביידנס אויגן האבן געפינקלט טרערן.

ער האט א שטארקן ציגעטאן די לייצעס און דאס פערד האט זיך
א ריס געטאן פאראויס. מיט אויגן איבערגעפילטע מיט טרערן, האט ער
זיך געיאגט, ניט פאנאנדערקלייבנדיק אין וועג. אים האט זיך געדאכט,
אז דאס הארץ אין אים ווערט צעריסן אויף שטיקער און געוואלט האט זיך
אים שרייען, וויינען, בעטן ביי אימיצן הילף. דער קאפ האט זיך אים גע-
נומען דרייען און ער האט געפילט, אז ער פאלט באלד אראפ פון פערד.

ער האט פארקירעוועט פונעם הויפט-וועג אויף א שמאלער סטעזשקע,
בארג ארויף צו איינער פון די רויטע ווענט, און איז אראפ פון פערד אויף
א קליינינקער לאנקע, א געדיכט פארוואקסענער מיט קוסטן און הויכן גראז.
דא איז ער געשטאנען א ווילע, האלטנדיק צוגעשפארט דעם קאפ צום פערדס
האלדז, קלאר געזען פאר זיך ניי-זעני, שטייענדיק ארומגענומען מיט "איר"
זון, געהערט איר שטיל קור: "א-שי-הי, פאל... איך בין דיר מודה..."
און פון אויבן, פון דער רייזיק-הויכער, רויטער וואנט פונעם קעניאן, האט
זיך צו אים דערטראגן זיין פרוי, נעדיס, קול: "פארזיכטיק, פאל טייערער,
ווי דו טרייבסט די מאשין! יאג זיך ניט צו שנעל!"... און ארום איר האט
ער דערזען זיינע פיר טעכטער, וועלכע האבן געפאכעט מיט די הענט און
אים נאכגעשריגן: "גוד-ביי, פאפא!... קום וואס שנעלער!"...

ער האט זיך אראפגעלאזט אויפן גראז, פארדעקט דאס פנים מיט ביידע
הענט און, ווי א קליין קינד, זיך צעכדיפעט.

און איבער אים איז געשטאנען דאס פערד, פון צייט-צו-צייט אנגע-
שפיצט ביידע אויערן, זיך ווי פויל צוגעהערט צום מענטשלעכן געוויין און
צוגעשאקלט מיטן געדיכטן, לאנגן עק.

דער שלאנגען טאָנן

עס האָט באַדאַרפט זיין אינדערמיט פון חודש אויגוסט. נאָך אין שלאָף האָב איך דערהערט דעם גאַלאָפּ פון אַ שנעל־לויפנדיקן פּערד און ווען דאָס טופּען פון די פּערדישע קלאַען האָט זיך מיטאַמאַל אָפּגעשטעלט נעבן מיין טיר, בין איך שוין געווען אינגאַנצן וואָך. איך האָב שוין קלאָר געהערט, ווי אימיצער איז אַראָפּ פּונעם פּערד, איז פאַרויכטיק צוגעגאַנגען צו מיין טיר און שטיל אָנגעקלאַפּט.

איך האָב זיך פלינק אויפגעזעצט אויפן דיל, אויף וועלכן איך בין גע- שלאָפן און איינגעוויקלטער אין צוויי קאָלדערעס און אַ פּרעג געטאָן :

— ווער איז עס דאָרטן ?

אַ באַקאַנטע מענערשע שטימע האָט גלייך אָפּגעענטפּערט :

— דאָס בין איך ! אַ-קאַ-וואָ.

אַ-קאַ-וואָ, מייןער אַ גוטער האָפּי פריינט, איז געשטאַנען פאַר מיר, און איינגעוויקלטער אין זיין קאָלדערע און אין דעם פרימאַרגנדיקן נעבל. הינטער זיינען פלייצעס האָט זיך שווער באַוועגט דער סילוועט פון אַ פּערד.

— וואָס איז געשען ? — האָט איך אַ פּרעג געטאָן, — דו ביסט, דאָכט

זיך, די גאַנצע וואָך געווען אין אַראַיבי ?

— ריכטיק ! — האָט ער אַ צושטימיקן בויג געטאָן מיטן קאַפּ, — איך

קום טאַקע איצט גלייך פון דאָרטן.

— איז וואָס־זשע געווען די איילעניש מיך אויפצואוועקן אַזוי פרי ? —

האָב איך זיך גע'הרוש'ט.

— כ'האָב זייער אַ נויטיקן בריוו פאַר דיר, — האָט ער אַ שמיכל געטאָן,

— אַ בריוו פון דיינעם און אַלטן פריינט, דעם שלאַנגען פריסט'ס זון — אַ-

טאַ-קאַ-ן. — ער האָט אַרויסגענומען פון בוזים־קעשענע אַ בריוו און מיר

אים דערלאַנגט.

אַ-טאַ-קאַ איז געווען אַ יונגער אינדיאַנער מאַלער, אין וועמענס הויז

איך האָב, מיט צוויי יאָר צוריק, פאַרבראַכט וואונדערלעכע פיר וואָכן

און וועלכער האָט, מיט אַלע כוחות, זיך באַמיט ומיך אַריינצופירן אין אַי-

נערלעכן לעבן פון זיין האָפּי שבט. זיין פּאַטער, לאַ-מאַ-וואַנ-טי-וואָ איז

געווען דער הויפּט־פריסטער פונעם שלאַנגען־קלען, און די מוטער האָר

מאַ-נאַ האָבן מיך איינגעאַרדנט אין אַ הילצערנעם ביידל, נעבן זייער הויז,

און זיך באַצויגן צו מיר מיט דער וואַרעמסטער פריינטשאַפּט.

עס איז אין יענער צייט אָנגעגאַנגען אַ ביטערער קאַמף אין אַראַיבי

צווישן צוויי גרופּעס איינזואוינער : „פּראַגרעסיווע“, וועלכע האָבן געוואָלט

אינשטעלן פריינטלעכע באציאונגען מיט די וויסע מענטשן און „טראדי- ציאנאליסטן“, וועלכע האבן געשטרעבט זיך אינגאנצן אפצוזאגן פון יעדער פארבינדונג מיט דער ארומיקער, וויסער וועלט. לאַ מאַזואאַנטי-ווא איז געווען דער פירער פון די „פראַגרעסיווע“ און זיין ברודער — סאַקיעס-טי- ווא האָט אָנגעפירט מיט די פאַרביסענע געגנער.

איך האָב גענומען דעם בריוו — אַ דאַנק, אַ-קאַוואַ, פאַרן בריוו און... זאָג מיר, וואָס הערט זיך עפעס אין אַראַיבי? ... וואָס מאַכט אַ-טאַקאָ מיט זיינע עִטערן? ... ווי גייט, אין אַלגעמיין, צו וואָס לעבן דאַרטן? אויף דער ערשטער טייל פון מיין פראַגע איז געקומען אַ פריילעכער ענטפער: — זיי זיינען אַלע געזונט. אַ-טאַקאָ האָט לעצטן יאָר חתונה גע- האָט און האָט שוין אַ זון פון זעקס חדשים און אין דאַרף גופא... — ער איז אַנטשווינגן געוואָרן אויף אַ ווילע און זיין פנים האָט אָנגענומען אַ טרוי- עריקן אויסדרוק: — אין דאַרף גופא איז זייער, זייער ניט פריילעך... — ער האָט זיך פאַרטראַכט אויף אַ רגע און איבערגעזחורט: — יא, זייער, זייער ניט פריילעך...

איך האָב זיך איינגעקוקט אין זיין טרויעריקן פנים, זיך שוין אפילו גע- נומען אַנשטויסן וועגן וואָס עס האַנדלט זיך, אָבער דאָך איבערגעפרעגט: — קענסטו מיר, אפשר, זאָגן וואָס דו מיינסט? וואָס שאַפט דאַרטן אַוואַ גרויסע מאַס, ווי דו דריקסט זיך אויס, ניט „פריילעכקייט“?

ער האָט טיף אָפגעזיפצט:

— איך מיינ דעם ביטערן קאַמף, וועלכער גייט אָן צווישן אונדזערע אייגענע האַפּי ברידער.

— דו מיינסט דעם קאַמף צווישן די „פראַגרעסיווע“ מיט זייערע געג- נער? — האָב איך פרובירט, אויף זיכער, אַוועקשטעלן די פראַגע. — יא, דאָס טאַקע מיינ איך, — האָט ער-נאָך אַמאָל טיף אָפגעזיפצט, — אַ העלפט פון די הייזער אין אַראַיבי שטייען שוין אינגאַנצן לידיק... סאַקיעס-טי-וואַ מיט זיינע פריינט, האָבן זיך באַזעצט אין אַ נייעם דאַרף — אַטעוויליאַ און איינגעשטעלט ביי זיך די זעלבע פירונגען און אפילו דעם „שלאַנגען-טאַגן“, פונקט ווי אין אַראַיבי...

פאַר מיינע אויגן האָט אַ שוועב געטאַן דער הויך-באַריקער דאַרף, מיט די רייען ליימקע הייזקעס, צוגעקלעפטע איינער איבערן צווייטן, מיט זיינע פיל-צאָליקע וּשפיצן פון די הויכע לייטערס, וועלכע קוקן אַרויס פון די „הייליקע קיוואס“ (אונטערערדישע צימערן) מיט די סילוועטן פון געפאַנגענע אַרדערס אויף אַ צאָל דעכער.

איך האָב זיך אַ כאַפּ געטאַן:

— גוט, מיינ פריינט, אַ דאַנק דיר פאַרן גרוס. איצט גיי, היין וויילב

קאַרעאָמאַנאַ וואָרט שוין, וּמֵן הַסְתֵּם, מיט אַחַמְגֵּדוֹלד אויף דיר. איך וועל
באַלד איבערלייענען דעם בריוו און וועל שוין געפינען אַ וועג ווי אַזוי אים
צו ענטפערן.

ער איז אַרויס און איך האָב גלייך געעפנט דעם בריוו.
טייערער פריינט דיקסי, — האָט אַטאַקאַ געשריבן, — איך און מייע
עלטערן געדענקען נאָך דעם געפיל פון אַמַת־דיקער פריינטשאַפֿט וואָס דו
האַסט מיט זיך געבראַכט צו אונדז מיט צוויי יאָר צוריק... איצט, דער-
זויסנדיק זיך פון אַקאַדעמיע, אַז דו געפינסט זיך שוין ווידער אין מאַענקאַפֿי,
לאַדן מיר היך ווידער איין צו זיין אונדזער גאַסט אויף אַ טאַג, אַ וואָך, אַ
חודש... אויף ווי לאַנג וועסט נאָר קענען און וועלן. מיט צוויי וואָכן שפעטער
פירן מיר דורך אונדזער „שאַנגען-טאַנץ“. קום וואָס פריער, זיי אונדזער
גאַסט.

„דיין פריינט: אַטאַקאַ“.

עפעס אַ מין געפיל פון אומרו האָט אויף מיר אַ ווייע געטאָן פון
צווישן די שורות פון בריוו און אַ פראַגע צו זיך אליין האָט זיך שאַרף
אַדעקגעשטעלט אין באַוואוסטזיין: — מיט וואָס קענסטו זיי העלפֿן? צוויי
טיילן פון אַ פיל-געזיטענעם שבט ראַנגלען זיך פאַר זייער קיום, זוכן, פאַר-
צוויפלט, אַ וועג ווי אַזוי ניט אונטערצוגיין... וואָס קענסטו זיי זאָגן?
אַבער אימיצער אין מיר האָט גלייך געענטפערט: — ס'איז קיין אונ-
טערשייד צי דו וועסט זיי דאַרטן קענען העלפֿן אָדער ניט... דאָס וויכטיקסטע
איז דער פאַקט, וואָס אַ פריינט, בפרט אַ אינדיאַנער פריינט, רופט, דאַרף
מען זיך אַפרופן און... וואָס שנעלער.

דאָס איז געווען מיין באַשלוס און, פאַרנאַכט צו, נאָך פון יענעם זעלבן
טאַג, האָב איך, מיט אַקאַדעמיעס הילף, זיך צוזאַמענגערעדט מיט אַ יונגן
האַפֿי בחור, אַ טרייבער פון אַ פֿאַסט-וואָגן, וועלכער האָט, אויפן צווייטן
פרימאַרגן, באַדאַרפט אַפּפירן אַביסל סחורה פון טיובאַ סיטי צו אַ „טרעי-
דיגנפּאַסט“ ניט ווייט פון אַראַיבי.

מיר זיינען אַרויסגעפאַרן גאַנץ פרי און מיט אַ פאַר שעה שפעטער האָט
ער מיך אַראָפּגעלאָזט אין מדבר, אין דרום זייט פון דער „מעסאַ“ (באַרנג),
וואו אַראַיבי האָט זיך געפונען און מיך געוואָרנט צו זיין זייער פאַרויכטיק
ביים אַרויפגיין די שמאַלע, אָפט געפערלעכע, סטעזשקע צום דאַרף.
איך האָב אים באַדאַנקט און לאַנגזאַם זיך געלאָזט גיין אין ריכטונג
צום באַרג.

דער טרוקענער רויע פון אַ קלאַפער-שלאַנג האָט מיך אָפּגעשטעלט
אינמיטן וועג. כ״בין גלייך עשטיין געבליבן, זיך גענומען אַרומקוקן און
באַלד באַמערקט אַ היפשע קלאַפער-שלאַנג אַרום אַ צען שפאַן פון זיך,

וועלכע האָט זיך אַרומגעוויקלט אַרום אַ טרוקענעם קוסט און מיך באַטראַכט מיט ווייט ניט קיין פריינטלעכע בליקן. האָב איך, צוערשט, זיכער געמאַכט צי עס זיינען אַרום גיט פאַראַן קיין האַפּיס, וועלכע מיידן אויס צו באַשעדיקן שלאַנגען, דערנאָך גענומען באַמבאָדירן מיין שכלה מיט אַזאַ געדיכטן האַגל פֿון היפּשע שטיינער, אַז זי האָט זיך שנעל געמוזט אַפּטראַגן.

און באַלד בין איך שוין געשטאַנען פאַר דער „מעסאַ“, וועלכע האָט זיך געהויבן איבער דעם מדבר זאַמד אויף אַ הויך פֿון אַריבער טויזנט פּוס און, לאַנגזאַם, אָנגעהויבן דעם שווערן אַרויפגאַנג.

דערגרייכנדיק, כמעט ווי אַ האַלבן וועג, האָב איך זיך אָפּגעשטעלט פאַר גיט קיין זייער טיפּער הייל, וואו עס האָט זיך, לויטן גלויבן פֿון די האַפּיס, באַדאַרפט געפינען די וואוינונג פֿון איינער פֿון זייערע וואוינטעטיקע גייס-טער, פֿון דער „שפינען-פּרוי“. אויף דער ערד און אויף אַ דערבייאַיקן שטיי, אינדערמיט פֿון דער הייל, זיינען געשטאַנען אַ צאַל, איצט שוין ליי-דיקע, טעלער און טעפלעך, וועלכע זיינען, ווען מען האָט זיי געבראַכט, זיכער געווען פֿול מיט פאַרשידענע שפייזן; נעבן זיי זיינען געפֿעגן „פּאַהאַס“ (הייליקע שטעקעלעך מיט צוגעפּעסטיקטע פעדערן) — אַלץ מתנות פאַר דער „שפינען-פּרוי“.

עס האָט זיך מיר זייער שטאַרק געוואַלט אַריינגיין אינווייניק, גענויער באַטראַכטן דעם פּלאַץ, כּי האָב אָבער מורא געהאַט עס וואָל ווער גיט אָן-קומען און שלעכט אויסטייטשן מיין אַריינדרינגונג אין זייער הייליקטום. אַריינקומענדיק אין דאַרף, האָב איך גלייך באַמערקט, אַז סיי די צאַל אַרומלויפּנדיקע קינדער, און אויך די אַלגעמיינע צאַל אינוואוינער, איז געווען פֿיל קלענער ווי מיט צוויי יאָר צוריק, ווען כּי האָב דאָ פאַרבראַכט. סיי די קינדער, אזוי אויך די עלטערע האַפּיס האָבן זייער פריינטלעך גע-ענטפּערט אויף מיינע באַגריסונגען און צוויי מיטליאַריקע האַפּיס האָבן מיך אפילו גלייך דערקענט אַלס זייער פאַרצווייאַריקער גאַסט.

— לאַמאַ-דאַלאַ-וויע (גוטער מאַרגן), — האָבן זיי מיך באַגריסט און צוזאַמען מיט אַ טויף קינדערלעך, מיך באַגלייט ביזן סאַמע אַריינגאַנג אין זייער „טשיפּס“ הייל.

אָ-טאַקאַ האָט, נאָך פֿון ווייטנס, באַמערקט מיין קומען און איז, מיט שנעלע טריט, מיר געגאַנגען אַנטקעגן. מיר האָבן צוערשט זיך געדריקט די הענט, דערנאָך זיך אַרומגעכאַפט.

— האָט אַזוי האַנדלעך אַן אמתער פריינט! — האָט ער אויסגעשריגן, — אויפן אָרט פֿון צו שיקן אַ בריוול, קומט ער אַליין!

איך האָב מיט פאַרגעניגן אים אַריינגעקוקט אין זיין שיינעם, טיפּיש אינדיאַנישן, פנים:

— דו, ברוידער, קענסט זיך גארניט פארשטעלן, ווי שטארק עס פרייט מיך דיך צו זען!

האלטנדיק זיך ארומגענומען, זיינען מיר אריין אין זייער לימענעם הייזל און דאס ערשטע, האָט ער פאַר מיר פאַרגעשטעלט זיין שיינע, פעט־לעכע ווייבל, וועלכע האָט געוואָרט אויף אונדז נעבן דער טיר, האָלטנדיק אויף די הענט, אַ שיינעם, אויך פעטלעכן, אינגעלע.

— האָט איז מיין פרוי, — האָט ער זי פאַרגעשטעלט, — איר נאָמען איז „מאַ-האַ“ — דאָס מיינט: דער פלאַנץ פון דער „יאַקאַ“ פאַלמע. און דאָס איז מיין זון. מיר רופן אים „קע־לע“, וואָס עס מיינט — אַדער. איך האָב געגעבן דער יונגער פרוי די האַנט:

— איך בין זיכער, מאַ-האַ, אַז דו ביסט פונקט אַזוי קדוג, ווי שיינ דו ביסט, אַנדערש וואָלט דיין מאַן, דער קינסטלער, דיך ניט געווען אויס־געקליבן.

זי איז שטאַרק רויט געוואָרן, זיך פאַרנייגט, באַדאַנקט און, מיט אַ באַוועגונג פון דער האַנט, מיך איינגעלאָדן אין צווייטער צימער, וואו עס האָט, זעט אויס, אויף מיר, זיצנדיק נעבן אַ קליינעם טישל, געוואָרט דער פּאַטער, דער טשיף „לאַ-מאַ-וואַנ-טי-וואַ“. ביי דער טיר פון קיך איז גע־שטאַנען, ברייט שמייכלענדיק, זיין פרוי: מאַ-סע-ני-מ-קאַ.

דער טשיף האָט זיך אויפגעשטעלט, מיר געגעבן די האַנט און באַגריסט: — זאַל געבענטשט זיין דיין קומען... דו ביסט ביי אונדז אַ טייערער גאַסט...

גאַר אינגיכן זיינען מיר שוין אַזע געזעסן, אויף קליינע בענקעלעך, אַרום אַ נידעריקן טיש, און געגעסן מיטאַג. די שפייזן — טיפיש האַפישע: אויפן אָרט פון ברויט האָט מען דערלאָנגט „פיקי“ (היפשע), פלאַכע פלעצלעך פון קאַרן־מעל), דאָס הויפט־געקעכטס איז געווען: „פאַ-וואַ-לאַ“ (אַ גע־שמאַקע געמישעכטס פון קאַרן־מעל מיט לעמערן פלייש) און פאַרטרונקען האָבן מיר מיט קאַווע.

ומלייך נאָכן עסן האָט דער פּאַטער זיך אַנטשולדיקט: דער יום־טוב פונעם „שלאַנגען־טאַנץ“ רוקט זיך אַן אַדץ גאַענטער און ער מוז זיך באַלד טרעפן מיט אַ צאַל פריסטער אין דער „קיווא“. ער האָט דערבוי, נאָך אַמאָל, אויסגעדיקט זיין צופרידנקייט מיט מיין קומען.

ער איז אַוועק צוזאַמען מיט דער פרוי.

מיר האָבן אַלע דריי, אַ וויילע, געמיטלעך געשמעקט צווישן זיך וועגן וועלט־נייעס, אָבער מיטאַמאָל האָב איך זיך דערמאַנט און אַ פּרעג געטאַן: — זאַג מיר, אַ-טאַ-קאַ, אויף וויפל איך בין באַקאַנט מיט אייערע גע־

וועצן, וואָס ווילך מיר, און דו מיט דיין מאַהאָן האָבן זיך באַדאַרפט, גלייך
נאָך אייער חתונה, באַוועצן ביי אירע עלטערן? ... טאָ ווי קומט עס טאַקע,
וואָס איר וואוינט באַזונדער אין אייערע צוויי צימערלעך?
אַ-טאַקאָ מיט דער פרוי האָבן זיך, איינציטיק, צעלאַכט און זי האָט
געענטפערט:

— מיין משפחה איז אַ גאַנץ גרויסע. פאַראַן נאָך אַ צאָל קליינע קינד-
ייער... ס'איז פאַר אונדז פשוט קיין פּלאַץ דאַרטן ניט געווען... האָבן
מיר אַביסל איבערגעטראָטן דעם מנהג און, מיט דער דערלויבעניש פון
אונדזער טשיף, וועלכער גיט אויף יעדער זאך אין דאַרף אַכטונג, זיך באַ-
זעצט אין אַטרי צוויי קליינע צימערלעך...
— און וואָס הערט זיך, ברודער אַ-טאַקאָ, מיט דיין מאָלן? האָסטו
עפעס נייע, גוטע זאַכן געשאַפן פאַר די צוויי יאָר, וואָס מיר האָבן זיך ניט
געווען?

— פאַראַן נאָך גענוג צייט, — האָט ער אַ מאַך געטאַן מיט דער האַנט,
— זאָל זיין אַ צווייטן מאָל.
אַרבעט אין סטודיאָ...
און מאַהאָ האָט מיט שטאַלין צוגעגעבן, אַטווייגנדיק אויף דער סטעליע:

— מיר האָבן דאַרטן אַ קליין צימערל, איז עס פול מיט זיינע בילדער...
— אפּטער וואָרט איך געקענט כאַפּן אַ קוק אויף זיי? — האָב איך
געפרעגט.

— פאַראַן נאָך גענוג צייט, — האָט ער אַ מאַך געטאַן מיט דער האַנט,
— זאָל זיין אַ צווייטן מאָל.
— גוט, — האָב איך צוגעשטימט, — אָבער איצט דערצייל מיר, וואָס
עס הערט זיך דאָ, ביי איר, אין אַראַיבי? ... לויט מיין שכן אַ-קאַוואַס גרוס
איז עס ניט זייער פריילעך.

ער האָט, שווייגנדיק, אַראַפּגעלאָזט זייעם קאַפּ, און זיין פנים האָט אָנ-
גענומען אַ פיינלעכן אויסדרוק.

— דערצייל, — האָב אים אונטערגעגעבן מוט, — איך בין זיכער, און
איך קען איר דאָ מיט קיין זאך ניט העלפן, אָבער... ס'איז בעסער זיך
זורכצושמועסן.

ער האָט אויפגעהויבן דעם קאַפּ, געגעבן אַ קוק אויף מיר, דערנאָך
אויף דער פרוי, וועלכע האָט, ווייזט אויס, פאַרשטאַנען זיין בליק, זיך
אויפגעהויבן און פאַרלאָזט דעם צימער.

ער האָט אַ וויילע זיך איינגעקוקט אין מיין פנים און ענדלעך זיינען
פון זיינע ליפן, ווי פיר טויטע באַשעפענישן, אַרויסגעפאַלן פיר ווערטער:
— פריינט, מיר גייען אונטער.

— דו רעדסט וועגן דער צעטיילונג? — האָב איך געוואַלט קלאָר מאַכן.

ער האָט אַ צושטימיקן שאַקל-געטאַן מיטן קאַפּ און, מיט אַ טיפּן זיפּן, גענומען דערציילן:

ס'איז ערגער, פיל ערגער ווי די ערגסטע קראַנקהייט... מיר זיינען איצט ווי אויף צווייען אַ צעשניטענער קערפּער... מיר זיינען שוין מער ניט דאָס פּאַלק פּון שלום, ניט נאָר אין באַצוג צו אַנדערע פעלקער, נאָר אפילו ניט אין באַצוג צו זיך אליין... אַרום אַ העלפט פּון אונדזער דאָרף איז, אונטער דער פירערשאַפט פונעם פּאַטערס ברודער, סאַקיעס-טי-וואָן, אויך אַ שלאַנגען-פריסטער, אַוועק פון אונדז און געגרינדעט זייער אַן איי-גענעם דאָרף, אַ-טאָ-ווי-לאַ... משפּחות זיינען צעריסן געוואָרן, אייניקע זיינען אין שונאים פאַרוואַנדלט געוואָרן... און די הויפט-שווערקיט פּאַרט אויפן טאַטן... איך ווייס ניט ווי ער נעמט כוחות עס אויסצוהאַלטן... זיי האָבן שוין אפילו איינגעפירט ביי זיך זייערע אייגענע „שלאַנגען-טעניץ"... קאַנ-קורענטן געוואָרן... — ער האָט טיף אַראַפּגעלאָזט דעם קאַפּ.

— זאָג מיר, — האָב איך, נאָך אַ קורצן שווייטן, אַנגעפאַמגען, — מאַך פאַר מיר קלאַר אין וואָס, איינגטלעך, באַשטייען די הויפט-שטרייט מיינונג-גען צווישן דעם פּאַטער מיט זיין ברודער, סאַקיעס-טי-וואָן?... כּמיינ, צווישן די „פּראַגראַעסיווע" מיט די „טראַדיציאָנאַליסטן"?

ער האָט אייפּגעהויבן דעם קאַפּ:

— דער ענין איז זייער אַ פשוטער, און אַט וועגן וואָס עס האַנדלט זיך: דער פּאַטער, צוזאַמען מיט זיינע פּראַגראַעסיווע פריינט טענה'ן, אַז אזוי ווי די ווייסע זיינען שוין דאָ אויף צו פאַרבלייבן און זיי זיינען די בעדי-בתים פון לאַנד און אונדזערע קינדער באַזוכן זייערע, אַריבער 300 שולן און ווי, די ווייסע, לעבן טאַקע אויך פיל בעסער פון אונדז, מוזן מיר זיך צופאַסן אַביסל צו זיי, דאָרפן איבערנעמען זייערע בעסערע זיטן, ווי אויך זייער מאַטעריעלע הילף, אַלץ, אַחוץ זייער גלויבן...

— און די „טראַדיציאָנאַליסטן", — האָב איך געוואַלט וויסן, — וואָס

ווילן זיי?

— זיי ווילן זיך איינגאַנצן אָפּזונדערן פונעם ווייסן מענטשן... ווילן ניט אַנערקענען ניט זיינע שולן, ניט זיין רעגירונג, ניט זיין הילף, זיי זאָגן זיך אויך אָפּ צו גיין אין זיין מיליטער... אַ צאָל פון זיי גלויבן נאָך אַלץ, אַז די ווייסע מענטשן וועלן סוף-כל-סוף איינגאַנצן אַוועק פון דאַנען, פונקט ווי די שפּאַנישע זיגער זיינען אַמאָל געקומען און זיינען שפּעטער פאַרשוואַונדן. איך האָב געשפּאַנט איבערן צימער, זיך אָפּט אָפּגעשטעלט פאַרן קליינעם פענצטערל און אַרויסגעקוקט אין ווייטן מחבר און ווען כּהאָב שוין גענוג קאַנצענטרירט מיינע געדאַנקען האָב איך גענומען רעדן:

— איצט הער, אַ-טאָ-קאָ, וואָס איך וועל דיר זאָגן: דו פאַרשטייסט

אליין, אז מינע מינונגען, פונקט ווי דיין פאטערס, זיינען ניט קיין געזעצן פאר קיינעם, אבער איך בין מער ווי זיכער, אז דיין פאטער וועט בלייבן דער גערעכטער, ווען אפילו אט דא, אין אייער אראמי. זאל פארבלייבן וואוי-נען בלויז אייער איינציקע משפחה... פונקט ווי מען קאן זיך ניט איהא-לירן פון דער לופט אין א פארהאקטן צימער, אזוי קען מען זיך ניט אויס-באהאלטן פונעם ארומיקן, בפרט נאך א בעסערן לעבן... אין יעדער רע-ליגיע געפינט זיך א סך גוטעס, אפילו פארן פארגעשריטענעם מענטשן, צוזאמען מיט א סך אבערגלויבנס. אייער אינדיאנישער גלויבן, אויף וויפל איך קען אים, איז זייער א פיינער גלויבן, א פאלקס-גלויבן, וועלכער איז דורכגעזאפט מיט דער מוטער נאטור. א גלויבן, וועלכער איז פונקט ווי א צאל אנדערע גלויבנס, געשאפן געווארן פון אייער ארט לעבן, פון אייערע פריידן און זיידן. די נאטור איז דאך איבערגעפאקט מיט די גרעסטע וואונ-דער, וואונדער פונעם לעבן פונעם קלענסטן גרעזעלע בין דעם ריזיקן „סעקוואיא“ בוים, פון דעם מינרסטן פליגעלע ביזן מענטשן... זאג מיר, וואס נאך פאר א פאלק, אחוץ אייערן, בעט מחיה אפילו ביי דעם קלענסטן פלאנץ, איידער מען רייסט אים ארויס פון דער ערד פאר שפייז אדער א מעדיצין?...

אײטאקא האט זיך צעלאכט:

— דו וויסט, דיקסי, איך דענק, אז דו ביסט א בעסערער אינדיאנער

פון מיר!...

— מעגלעך, — האב איך, אויך דאכנדיק, געענטפערט, — אבער איך וויל בלויז נאך איין זאך צוגעבן און איך וויל, אז דו מיט דיין פאטער זאלן עס וויסן. איך פאלג פאר די לעצטע צוויי יאר נאך אין די צייטונגען און אין דער ליטעראטור אײך, וואס עס ווערט געשריבן וועגן אייך און לאמיר דיר זאגן, אז עס גייט איצט אן א פיין ארגאניזירטע באוועגונג צווישן אונ-דזערע בעסטע און הערלעכסטע בירגער, אויף וויפל ס'איז מעגלעך, גוט צו מאכן די גרויסע עוולות, וועלכע זיינען באגאנגען געווארן קעגן אלע אינ-דיאנער שבטים. אזוי, אז ניט באהאלטן דארפט איר זיך איצט, נאר דער היפך, ארויסקומען אין דער עפנטלעכקייט און פארערן גערעכטיקייט... און איך גלויב, אז עס וועט ניט נעמען זייער לאנג און די אנטלאפענע, אדער אפשר זייערע קינדער, וועלן זיך צוריקערן צו אייך...

אײטאקא׳ס פנים האט איצט שוין געשיינט:

— דו, דיקסי, קענסט זיך גארניט פארשטעלן וויפל פארגעניגן דייע

רייד, ווען כ׳וועל זיי איבער׳הורן, וועלן פארשאפן דעם פאטער. — — —

עס האבן זיך פאר מיר, פונקט ווי מיט צוויי יאר צוריק, ווידער א

צוויקל-געטאָן אינטערעסאַנטע טעג און נעכט אין אַרומפּאַרן און פּאַרברענ-
גען מיט אַ-טאַ-קאָן צווישן זיינע האַפּי און נעוועהאָ פּריינט. עס זיינען אויך
זייער שנעל אַנגעלאָפּן ווי זייער וויכטיקע ניין טעג, אין דער צייט פון וועל-
כע די פּריסטער פון די אַנטילאָפּן און שלאַנגען קיוואס הויבן אָן זיך פּאַר-
טיק צו מאַכן פּאַרן „שלאַנגען-טאַנץ“.

אַלע טאַג האָבן קיין אַראַיבי גענומען אַנקומען, צו זייערע פּריינט און
משפּחות, גאַנצע גרופּעס האַפּיס פון די אַרומיקע דערפער, כדי צוזאַמען
בייוואוינען דעם שלאַנגען-טאַנץ. אויף די שמאַלע, זאַמדיקע געסלעך איז
ווידער געוואָרן ענג און פּריידעך.

איינמאָל. ווען קיינער איז אין הויז ניט געווען, האָט אַ-טאַ-קאָ מיר
געוויזן דעם פּאַטערס קאַסטיוו, וועלכן ער, ווי אויך אַנדערע שלאַנגען-
פּריסטער, וועלן טראָגן אין צייט פונעם שלאַנגען-טאַנץ.

— אַט דער קלאַפּער, — האָט ער מיר אַנגעוויזן, — איז געמאַכט פון די
צוויי פּאַנצער-דעקלעך פון אַ טשערעפּאכע און איז צוזאַמענגעשטאַסן מיט
נעגל פון אַ שאַף. צוויי אַזעלכע קלאַפּערס ווערן צוגעבונדן צו ביידע פּיס.
אַט דער ריימען מיט די גרעקלעך ווערט געטראָגן איבערן רעכטן אַקסל און
די קליינע פּוקסן-פעל איז צוגעפּעסטיקט צום הינטערשטן טייל קאַפּ. דאָס
קורצע, ראָזרויטע, געפּאַרבטע קלייד, ווי אויך די רויטע מאַקאַסינס, מיט
די אַריבערהענגענדיקע דאַנגע פּרינגז, זיינען געמאַכט פון הירשן-פעל און
באַפּוצט מיט פּאַרביקע פּאַסן. אַט-די בינטלעך העל-רויטע פּעדערן זיינען
צוגעפּעסטיקט צו דער מיט פון יעדנס קאַפּ.

— זייער אינטערעסאַנט! — האָב איך באַמערקט, — וואָס ווייטער?
— די פּנימער מוזן זיין קויל-שוואַרץ, — האָט ער פּאַרגעזעצט, —
ווייסע פּאַסן אַרום טשערן און מויל, מיט וויסן זיינען אויך באַשמירט די
אויבערשטע טיילן פון די אַקסלען, הענט און פּיס... פּאַרשטענדלעך, אָן
אויף די הענט טראָגט מען בראַסלעטן און שוורן קרעלן אַרום האַלדז...
— אַ דאָנק, — האָב איך אים אָפּגעשטעלט, — וואָלסט מיר אפּשור אויך,
אין קירצן, איבערגעגעבן דעם היסטאָרישן הינטערגרונט, אויף וועלכן עס
איז געבויט די שלאַנגען לעגענדע? איך מיין, דעם קנפּ, וואָס פּאַרבינדט די
שלאַנגען מיטן רעגן?

מיר האָבן זיך אַוועקגעזעצט און ער האָט ושמיל גענומען דערציילן:
— דעם אמת געזאַגט, האָב איך זיך אַליין קיינמאָל ניט גענוג טיף איינ-
געטראַכט אין גאַנצן ענין. ס'איז מיר עטלעכע מאָל אויסגעקומען צו הערן
אַ צאָל מעשיות פון די אַרומיקע... איינע, געדענק איך, האָט געהאַט צו
טאַן מיט אַ ריזיקער, מיט פּעדערן-באַפּוצטער שלאַנג, וועלכע לעבט ערגעץ-
וואו אין אַ רויטן לאַנד אין דרום-אַמעריקע. אַט-די שלאַנג זאָל געווען האָבן

די אויבערזיכט איבער די וואסערן פון דער אונטערזעלסט און דערפאר טאקע שיקן מיר צו איר שלאנגען אין געבעט פאר רעגנס... די צווייטע לעגענדע דערציילט אַ געשיכטע וועגן אַ יונגן אינדיאַנער מיטן נאָמען „טייִהאַ“, וועל־כער האָט געוואָלט אויסגעפינען וואוּהיין עס גיסן זיך אַריין די וואַסערן פון נעם קאַלאָראַדאָ טייך. ער האָט זיך באַוואָרנט מיט פאַרשיידענע מינים „פּאָהאַס“ (אייליקע שטעקעלעך, באַפּוצטע מיט פעדערן) און אַנדערע הייליקע מתנות פאַר דער „שפינען־פּרוי“ און אַנדערע גייסטער און, אין אַ שיפל, זיך געלאָזט אין וועג אַריין. די „שפינען־פּרוי“, וועמען טייִהאַס מתנות זיינען שטאַרק געפּעלן, האָט אים גענומען אונטער איר שוץ. זי האָט אים אַרונטערגעפירט אין דעם אונטערשטן טייל פון דער וועלט, אים פאַרביי־געפירט אַ ריזיקן שלאַנג, מיטן נאָמען „גאַט־טאַיאַ“, אויך אומגעשטערט פאַרבייגעפירט אַ צאָל ווילדע, ריזיקע זיות און אים ענדלעך געבראַכט צו דער ווין. אויך דער זון איז „טייִהאַ“ שטאַרק געפּעלן און אַלס אַ צייכן פון פריינטשאַפט, האָט זי אים אַרויפגעזעצט צו זיך אויפן אַקסל און איז איבער־געשוואומען, מיט אים, דעם הימל, באַקענענדיק אים מיט דער גאַנצער וועלט. ווייטער ווערט דערציילט אין דער מעשה, אַז „טייִהאַ“ האָט זיך צוריקגע־קערט צו דער „קיווא“ פון דער שלאַנג, וואו ער האָט זיך באַקענט מיט שלאַנגען און אנטילאָפן פּריסטער, וועלכע האָבן אים אויסגעלערנט אַדע לידער און תפילות, אים אויך געוויזן ווי אַזוי צו פאַרבן דעם קערפער און וואָס פאַר אַ קליידער צו טראָגן ביי דעם שלאַנגען־טאַנץ, כדי צו ברענגען די וואַלקנס און ראַטעווען די פאַרוזיטע פעלדער פון אמקום. זיי האָבן אים אויך מיטגעגעבן צוויי זייער שינע מיידלעך, וועלכע האָבן געוואוסט דעם סוד, ווי אַזוי צו ראַטעווען פון אַ ביס פון קלאַפער־שלאַנגען.

— זייער אַ אינטערעסאַנטע מעשה ברודער! — האָב איך באַמערקט,

— זעץ־פאַר!

און ער האָט ווייטער דערציילט:

— ווען דער יונגער „טייִהאַ“ איז אַהיימגעקומען, האָט ער התונה גע־האַט מיט איינער פון די צוויי מיידלעך און די צווייטע געגעבן זיין יונגן ברודער פאַר אַ ווייב. זיי האָבן זיך באַזעצט אין צוויי באַוונדערע „קיוואס“ און געפירט אַ גליקלעכן לעבן... מיט אַ צייט שפּעטער, ווען אַ שרעקלעכע טרוקעניש האָט אַדעמען געדראָט מיט הונגער־טויט, האָבן, אינמיטל, שפּעט אין דער נאַכט, געדיכטע וואַלקנס באַדעקט דעם גאַנצן הימל, אָבער אויפן אָרט פון שטרוממען, זייער גויטיקן וואַסער, האָבן פון די וואַלקנס זיך אַראַפֿ געלאָזט אַ צאָל שלאַנגען־מענטשן פון דער אונטערזעלסט. זיי זיינען גלייך אַריין אין די בידע „קיוואס“ און פאַרשוואונדן. אין דער פרי האָבן די בריי־דער אויסגעפונען, אַז די מענטשן זיינען פאַרוואַנדלט געוואָרן אין שלאַנגען

און זיי געפינען זיך אויף די אַרומיקע פעלדער... פיר מאָל, נאָכט נאָך נאָכט, האָט זיך דאָס לעצטע איבערגע'הוּר'ט, ביז די צוויי שוועסטער האָבן זיך אָנגעשטויסן וואָס דאָס קען מיינען. האָבן זיי דאָן געזאָגט צו זייערע מענער: אַט-די שלאַנגען זיינען אייערע עלטערע ברידער, וועלכע זיינען פיר מאָל געקומען ראַטעווען אייערע פאַרטרוקנטע פעלדער. גייט אַרויס, זאַמלט זיי צוזאַמען, ברענגט זיי אַהער, וועלן מיר זיי וואַשן, געבן עסן און טאַגצן מיט זיי און דערנאָך זיי פריילאָזן. וועלן זיי צוריקקומען אין זייער אונטערערדישער "קיווא" און ברענגען אַהין אומדער בקשה פאַר אַ רעגן... און אַט-טאַקאַ האָט פאַרענדיקט, מיט אַ לייכטן זיפן און אַ שמייכל:

— די מענער האָבן געפאַלגט זייערע פרויענס קלוגער עצה און אַ שטאַרקער רעגן האָט געראַטעוועט די פעלדער און אויך די באַפעלקערונג פון אַ הונגער-טויט.

— זייער אַ שיינע און אינטערעסאַנטע מעשה, — האָב איך באַמערקט, פונקט אַזוי שיינ ווי די גריכישע, רוימישע העלדן לעגענדעס, אָבער אויך אַ דורסגעזאַפטע מיטן גייסט פון שלום.

— די מעשה ווייזט אויך אַן אויף אַ היפּשן וואַנדערונגס פראָצעס, וואָס מיר, האָפּיס, און זיכער אויך אַנדערע אינדיאַנישע שבטים, האָבן דורכגע- מאַכט, איידער זיי זיינען אָנגעקומען אַהער אין לאַנד, — האָט אַט-טאַקאַ שטיל צוגעגעבן.

— גאַנץ ריכטיק! — האָב איך צוגעשטימט. — — — — —

די טעג האָבן זיך געיאָגט מיט אַן אומגעהויער שניעקייט און מיט זייער לויף איז אויך געוואָקסן די צאָל געסט. די שלאַנגען און אנטילאָפן פריסטער האָבן גאַנצע טעג פאַרבראַכט אין זייערע קיוואס, איינוינגענדיק יעדן טאַג, לויט אַט-טאַקאַ'ס רייד, ניט ווייניקער פון זעכצן לידער, מאַכנדיק פאַרטיק זייערע "פאהאַס", ברענגענדיק אין אַרדענונג זייערע טאַנץ-קאַסטיומען און רויכערנדיק פון דער הייליקער ליוקע, וועמענס רויך האָט באַאַרפּט דער- גיין ביזן הימל און העלפן אַרויסצורופן דעם נויטיקן רעגן.

אַט-טאַקאַ האָט מיר אויך דערציילט, אַז אין ביידע "קיוואס" ווערן איצט אויפגעשטעלט אַלטארן, עס ווערן אויך פאַרטיק געמאַכט לעדערנע בייטלעך, וואוהין אַריינצוהייגן די געכאַפטע שלאַנגען נאָך אויפן פעלד; עס ווערן אויך אָנגעגרייט הויכע שיסלען, וואו זיי צו האַלטן אין דער "קיווא". די דילן פון ביידע "קיוואס" ווערן אויך באַפּוצט מיט סימבאָלישע צייכענונג- גען, געמאַכט פון פיל-פאַרביקע זאַמדן.

גיין טעג דויערן, געוויינלעך, די פאַרברעייטונגען צום שלאַנגען-טאַנץ. פון זיי זיינען פיר גאַנצע טעג געווינדמעט דעם כאָפן פון די שלאַנגען. פיר

פרימארגנס האב איך געזען ווי אַ גרופע אויסגעפּוצטע שלאנגען-פּריסטער לאָזן זיך, פּלינק, אַרונטער פון אונדער „מעסא“ אין די אַרומיקע מדבר-געגנטן אין זוכעניש נאָך שלאנגען. יעדער האָט, אַחוץ דעם לעדערנעם בייטש פאַר די געכאַפטע שלאנגען, אויך געטראָגן מיט זיך אַ ספּעציעלע „באַהאַ“ און אויך אביסל הייליקן קאַרן-מעל, צו באַשיטן און באַרואיקן די געכאַפטע שלאנג. דעם ערשטן טאָג האָט מען געזוכט שלאנגען גייענדיק בלויז אין דער צפון ריכטונג, דעם צווייטן — אין מזרח, דעם דריטן — אין דרום און דעם לעצטן טאָג — אין מערב זייט.

אויפן אַכטן טאָג, אין דער צייט פון זונען-אונטערגאַנג, האָבן די אַנטי-לאָפּן פּריסטער דורכגעפירט, אויף דער פּלאַצ, זייער ערשטן טאָג. אין אַלגעמיין איז אַט-דער טאָג אַביסל ענגלעך געווען צום שלאנגען-טאָג, וועלכער האָט באַדאַרפט דורכגעפירט ווערן פון די שלאנגען-פּריסטער אויפן צווייטן טאָג. דער אונטערשיד איז בלויז געווען, וואָס אויפן אַרט פון דער בעדיקע שלאנגען האָבן זיי געהאַטן אין זייערע הענט קאַרן-שטענגלעך, מיט וועלכע זיי האָבן, טאַנצנדיק, געמאַכט פאַרשידענע באַוועגונגען, פונקט ווי אין זייערע הענט וואָלטן זיך געפונען שלאנגען.

דער עולם האָט זיי אויפגענומען מיט אַפּלאַדיסמענטן און זיי זיינען, זעט אויס, צופרידענע, אַוועק צו זיך אין דער „קיווא“.

ענדלעך איז אָנגעקומען דער לאַנג דערוואַרטעטער, דער ניינטער טאָג, דער טאָג פון אמת'ן שלאנגען-טאָג.

אין יענעם טאָג, גאַנץ פרי, נאָך איידער די זון איז אויפגעגאַנגען, זיינען ושוין אויף אַ הויכן אַפרייס פונעם באַרג געשטאַנען אַרום אַ הונדערט מענטשן, אַריינגערעכנט גאַר אַ היפשע צאָל ווייסע געסט, און געשפּאַנט נאָכגעפּאַלט אַ געזויף פאַרמעסט, וועלכער האָט זיך אָנגעהויבן מיט עט-לעכע מייל פון אונדזער דאַרף, נעבן אַ וואַסער-קוואַל.

מיט פאַרכאַפטע אַטעמס זיינען מיר געשטאַנען און געהיט די פאַר צענדליק לויפערס, וועלכע האָבן זיך געיאָגט איבערן זאַמדיקן מדבר, טיף אונטער אונדז. די קלאנגען פון די גלעקלעך, צוגעבונדענע צו זייערע פיס, האָבן זיך דערטראָגן פון דער ווייט און מיר האָבן ניט אַראַפּגענומען די אויגן פון די מיניאַטורנע פיגורלעך, וועלכע האָבן זיך באַמיט איבערצויאָגן איינער זעם צווייטן.

מען האָט אונדז אָנגעזאָגט, אַז יעדער לויפער טראָגט מיט זיך אַ בינטל פרישע בליטן פון קירבעס אָדער אַנדערע גאַרטן-פּלאַנצן, אַלס אַ סימבאָל פון פרישן וואַקס און בליענדיקן לעבן.

ווען די לויפערס האָבן זיך גענומען הערנעענטערן, האָבן מיר זיי באַ-גריסט מיט הילכיקע געשרייען און אָנגעשטרענגט געהיט זייער קונציקן

ארויפשטייגן איבער די שמאלע, אָפּט געפערלעכע, סטעזשקעס באַרג אַרויף. אַ פּריסט, מיט אַ צאָל געהויבענע געסט, האָבן באַגעגנט דעם ערשטן געווינער, שוין ביים סאַמע אַרויפגאַנג פון דער פּלאַצא. מען האָט אים באַ- שאַטן מיט אַביסל קאַרן מעל, אַלע האָבן אים גראַטולירט און דער פּריסט האָט אים, אונטער אַ שטראַם פון אונדזערע אויסגעשרייען און אַפּלאַדיס- מענטן, אַוועקגעפירט אין דער אַנטילאָפּן "קיווא", וואו ער האָט געקראָגן זיין באַלוינונג. געוויינלעך — אַן אמולעט (אַ קמיע) מיט אַ פאַרבישוּפּטער קראַפט.

אַ טאַקאָ מיט זיין פּרוי מאַג האָן זיינען געשטאַנען נעבן מיר און ער האָט מיר גענוי באַשריבן דעם פּראָצעס פון וואַשן, אין הייליקער וואַסער, און דערנאָך פון טרוקענען די שדאַנגען, אויף ספּעציעל אָנגעגרייטן ריינעם וואַסער. עס פירט זיך, געוויינלעך, אַז אויף בינאַכט לאַזט מען ניט די שלאַנגען אַליין, נאָר מיט עטלעכע אינגלעך אַלס היטערס, היטערס מיט באַרוועסע פּיס. אים אַליין איז, אין זיין יוגנט, צוויי מאַל אויסגעפאַלן דער כבוד צו פאַר- ברענגען אַ פאַר נעכט אין קיוואס, איבערגעפילטע מיט שלאַנגען, אַ היפשע צאָל פון זיי — קראַפּער-שלאַנגען. און ער האָט באַמערקט דערביי, מיט אַ ניט זיכערן שומייכל:

— דעמאָלט האָבן איך פאַר זיי, לחלוטין, קיין מורא ניט געהאַט, אָבער איצט... איצט ווייס איך שוין אַליין ניט...

אינדערמיט פון דער פּלאַצא האָט מען אויסגעגראָבן אַ גרוב פון דער זעלבער טיפּקייט, ער זאָל קאָנען אַרייננעמען אין זיך דעם גרויסן, ליממענעם טאַפּ מיט שלאַנגען. "קיס" — האָט געהייסן דער גרוב. איבער אים האָט מען באַפּעסטיקט אַ צאָל פּרישע, העל-גרינע צווייגן פון אַ פּאַפּעל בויס. פאַרן גרוב האָט מען אויך אויסגעגראָבן אַ קליין גריב און עס פאַרדעקט מיט אַ ברעט. האָט גריבל האָט געהייסן: "סי-א-פּא-פּו" און האָט באַדאַרפט מיט זיך פאַרשטעלן דעם אַריינגאַנג צו דער אונטער-וועלט, וואו עס האָט זיך געפונען די היים פון די הויפט-גייסטער.

די וון האָט זיך גענומען זעצן און די פּלאַצא איז שוין געווען איבער- געפילט מיט האַפּיס, מיט ווייסע און מיט אַ היפשער צאָל אינדיאַנער פון דערבייאַיקע שובטים. סיי קינדער, אַזוי אויך דערוואַקסענע, האָבן, אין גע- דיכטע רייען, באַזעצט אַלע דעכער פון די אַרומיקער הייזער. און וואָס ני- דעריקער די וון האָט זיך געזעצט, אַלץ גרעסער איז די שפּאַנונג געוואַקסן. ענדלעך איז דער צייכן געגעבן געוואָרן און פון דער אַנטילאָפּן קיוואַ זיינען, איינער נאָכן צווייטן, דערשינען די אַנטילאָפּן פּריסטער. אין קורצע קריידלעך, אויף די אַנטבליזטע ברוסטן און הענט — ווייסע בליץ-זיגזאַגן און שנורן מיט קרעלן אויף די העלדזער. איבער די אויבערשטע ליפּן און באַקן

וויסן פאסן. די האָר, ביי אַלעמען, גראַט פאַרקעמפט אין ביידע זייטן, בלויז ביים פירער — אַ פּערער אין די האָר. דאָכט זיך, אַז זייער צאל איז געווען זיבן, אָבער נאָך זיי זיינען אין די זעלבע, אָדער ענלעכע קאָסטיומען, נאָכגעגאַנגען עטלעכע יוגנטלעכע. די קלאַפּערס אויף זייערע פיס האָבן די גאַנצע צייט אַנגעהאַלטן דעם דיטמישן טאַקט פאַר אַלע טענצער.

פיר מאָל האָבן זיי, זינגענדיקע, אַרומגעטאַנצט אַרום דער פּלאַצאָ און יעדעס מאָל, פאַרבייגענדיק די „קיס“, האָט יעדער איינער פון זיי, צורערשט, אַ וואַרף געטאָן אין דער ריכטונג צו איר אָביסל קאַרן-מעל און אַנגעקלאַפט מיטן פוס אין דער „סי-אַ-פּאַ-פּו“, אַנגאַנדיק מיט דעם די אונטערערדישע געטער, אַז דער טאַגן פאַר רעגן האָט זיך שוין אַנגעהויבן. און אַט ווי אַט-טאַ-קאַ האָט איבערזעצט פאַר מיר זייער איינטאָניקן, שטייגנדיקן און פּאַלנדיקן, געזאַנג:

„הערט זיך צו, אונדזערע פּאַטערס! אַט שטיי איך דאָ פאַר אייך!
פאַרוואָס זיינען די וואַלקנס נאָך ניט אָ,
די וואַלקנס פון מוח, מערב, צפון און זרם?
פאַרוואָס ברענגען זיי קיין רעגן ניט?
דער קאַרן איז אָפּגעשוואַכט און האָט אויפּגעהערט צו וואַקסן...
איך האָב שוין פאַרטיק געמאַכט מייע תּפילות שטעקלעך,
טאָ פאַרוואָס קומט נאָך אַלץ ניט דער רעגן?
פאַרוואָס הער איך ניט דעם דונער אין די כּמאַרעס —
און דעם רויש פון די פּאַלנדיקע וואַסער-שטראָמען?
די זשאַבעס וויינען, אָבער דער רעגן קומט נאָך אַלץ ניט...
טאָ פאַרוואָס, פאַרוואָס קומען ניט די כּמאַרעס און דער רעגן? !“

ענדיקנדיק דעם פּערטן מאָד זייער טאַגן אַרום דער פּלאַצאָ, האָבן די אַנטילאָפּן פּריסטער זיך אויסגעשטעלט אין איין שורה פון איין „קיס“ און ניט אויפּגעהערט צו זינגען און צו קלאַפּן אין טאַקט מיט די קלאַפּערס. דאָן האָבן זיך די שלאַנגען פּריסטער ממש אַרויסגעריסן פון זייער קיוואַ, זיך אַרויסגעריסן אין אַ ווילד-פאַרביקן שטראָם מיט אויסטערלישע אויס-געשרייען. ווי אַ וויכער האָבן זיי אויך, זינגענדיק, פיר מאָל אַרומגעטאַנצט אַרום דער פּלאַצאָ, צוואַואַרפּנדיק יעדעס מאָל צו דער „קיס“ אָביסל קאַרן און אַנקלאַפּנדיק מיט די פיס אין דער „סי-אַ-פּאַ-פּו“.

דערנאָך האָבן זיי זיך אויסגעשטעלט אין אַ שורה, אַנטקעגן די אַנטי-לאַפּן פּריסטער. דאָן איז אַרויסגעקומען דער הויפט שלאַנגען-פּריסט: לאַ-מאַ-וואַנטי-וואַ. זיין קלייד און גאַרטל זיינען געווען פון ריין וויסן זשאַפּאָ און ווי באַשטריקט מיט געזעע בריצן. די פּוקסן-פעל, זעלכע האָט אַראַפּ-

געהאנגען פון זיין הינטערשטן טייל קאפ איז געווען ניט ברוין, ווי ביי אלע אנדערע, נאָר געל.

ער איז לאַנגזאַם פאַרבייגעגאַנגען צווישען ביידע רייען פריסטער, זיי באַשפּריצט מיט אַ הייליקער פליסיקייט און זיך געווענדעט מיט אַ תפילה צו דער „קיס“ מיט די שלאַנגען:

„מיר ווילן אַ שטורעם און רעגן פון אלע זייטן...“

אַזוי, אַז אונדזערע קוואַלן זאָלן פול ווערן,

און דער קאַרן, וועלכער גיט אונדז לעבן זאָל קאָנען וואַקסן,

און מיר זאָלן האָבן גענוג שפייז פאַר אונדזערע קינדער.

דערנאָך, ווען אונדזערע קינדער וועלן זאָט ווערן,

זאָל נאָך בלייבן גענוג שפייז פאַר אַלעמען...“

דאָן האָט ער געגעבן אַ צייכן און די שלאַנגען־פריסטער האָבן זיך צעטיילט איז גרופעס צו דריי: דער שלאַנגען־טרעגער, דער היטער פון דער שלאַנג, און, צולעצט, דער שלאַנגען־זאַמלער. דאָן האָט ער זיך צו־געזעצט צו דער „קיס“, אַראַפּגענומען דעם צוּדעק פון דער, מיט שלאַנגען, פולער כלי, אַריינגערוקט אַהין זיין האַנט, אַרויסגענומען די ערשטע, זיך וואַרפּנדיקע, שלאַנג און זי איבערגעגעבן דעם ערשטן שלאַנגען־טרעגער, וועלכער האָט זי איבערגענומען מיט ביידע הענט, שטייענדיק אויף איין קני, זי האַנגזאַם, אָבער זיכער, אַריינגענומען אין מויל, עטוואַס גאַענטער צום קעפל, זיך אויפגעשטעלט און גענומען, טאַנצנדיק, אוועקגיין. דער היטער, מיט זיין „פּאַהאַ“ (אַ לאַנגן שטעקל, מיט צוויי פּעדערן ביים עק) איז אים נאַכגעגאַנגען, האַטנדיק זיין לינקע האַנט אויפן טרעגערס דינקן אַקסל, און זיך באַמיט אַפּצואווענדן די אויפמערקזאַמקייט פון דער שלאַנג פונעם פנים פון איר טרעגער. דער שלאַנגען־זאַמלער האָט זיי ביידן געהיט, האַלטנדיק זיין אייגענע „פּאַהאַ“ אין האַנט.

און אין פּאַל, ווען אַ שלאַנג פּלעגט, אַדאַנק איר צו שטאַרקן וואַרפּן זיך, אַדער איר שווערקיט אַרויספּאַלן פונעם טרעגערס מויל, פּלעגט שוין דער זאַמלער זי גלייך אויפהויבן און צוריק אַריינזאַרפּן אין דער „קיס“. און אַט־די פּראַצעדור פון טאַנצן מיט, אָפט גיפטיקע, קלאַפּער־שלאַנגען אין די מיילער אַרום דער פּלאַצ, איז אַנגעגאַנגען, ביז אלע שלאַנגען זיינען אַרויסגענומען געוואָרן פון דער „קיס“. דאָן האָט דער הויפּט־פריסט אָפּ־געצייכנט אַ שטיקל פּאַץ, אַרום אַ צען פוס די לענג און ברייט, עס, מיט דער הילף פון אַ צאָל האַפּי פרויען, באַזוימט מיט קאַרן־מעל און אַלע שלאַנגען־פריסטער האָבן גענומען אַריינזאַרפּן זייערע שלאַנגען אין אָפּגע־טיילטן פּלאַץ.

דערנאך האָבן זיי אַלע, ווידער אַ טאָפּ געטאָן די שלאַנגען אין די הענט, צו איינער, צו צוויי אין יעדער האַנט, און אַלע האָבן זיי זיך גענומען יאָגן, באַרג אַראָפּ אין מדבר, כדי צו לאָזן די שלאַנגען פריי. די שלאַנגען, זיינען זיי געווען זיכער, וועלן שוין איצט איבערגעבן די אונטערערדישע געטער זייערע תפילות פאַר אַ רעגן.

אַביסל שפעטער בין איך געשטאַנען, אַ באַהאַלטענער אונטער אַ שטיין און צוגעקוקט, ווי די צוריקגעקומענע פריסטער האָבן זיך אויסגעשטעלט נעבן איינעם פון די באַרג-אַפרייסן, געטרונקען עפעס אַ פליסיקייט און גלייך עס אַרויסגעגעבן אויף צוריק. דערנאָך זיינען זיי אַריין אין זייערע "קיוואס", וואו ס'האַט אויף זיי געוואַרט אַ גוטער מאַצייט, און גענומען וואַרטן אויפן געבעטענעם רעגן.

איך מיט אַ-טאַ-קאָן, מיט זיין פרוי מאַ-האַן האָבן אויך געוואַרט אויפן רעגן, זיצנדיק אויף אַ שטיין, ביים סאַמע אַפרייס פון דער פלאַנאַ. מאַ-האַן איז געווען זייער אומרויאיק און ניט אַראָפּגעלאָזט אירע בליקן פונעם ווייטן, דערווייל זייער קלאָרן האַריוואַנט. אַ-טאַ-קאָס פנים איז געווען פאַרטראַכט, טיילווייז אויך גלייכגילטיק. איך האָב, אין זיך, באַדויערט זיי ביידן. די דופט אַרום איז געווען פול מיטן ספעציפישן רויש פון געזעגענונגס-שטימען און מיטן רויש פון אַפפאַרנדיקע אַטאַמאַבילן. און גאָר אינגיכן האָט אַ פולקאַמענע שטיקלייט און פינצטערניש איינגעהילט דאָס גאַנצע דאָרף. איך האָב געשוויגן און געטראַכט, אַז דאָס האָבן זיך אַלע איינוואוינער פון דאָרף באַהאַלטן אין דער פינצטערניש, דערשראַקענע פאַרן דורכפאַל פון זייערע תפילות, פאַר דער געפאַלנקייט פון זייערע אַלטע געטער. דערנאָך האָב איך פאַרפירט אַ געשרעך וועגן קונסט, וועגן מאַלערייען און מיט אַלע בוחות זיך באַמיט אַפצוואוישן יעדע דערינערונג פונעם גאָר-וואָס דורכגעפירטן טאַנץ.

אַרום עלף אויגער, ווען מיר זיינען שוין פאַרטיק געווען אַהיים צוגיין, האָט מאַ-האַן אָנגעוויזן אין דער מזרח זייט און, מיט אַ ציטערנדיקן קול, אַ פרעג געטאָן:

— גיט נאָר אַ קוק! ... וואָס זעט איר דאָרטן?

מיר האָבן זיך ביידע איינגעקוקט.

— איך זע גאַרניט! — האָט אַ-טאַ-קאָ באַמערקט.

— און איך זע אַ קליין שוואַרץ פאַלקנעל, — האָב איך אונטערגעהאַלטן מאַ-האַן.

— פילט איר ניט. אַז עס האָט פון דאָרטן גענומען בלאָזן אַ קיף ווינט?

— האָט זי זיך, ווי גענומען בעטן ביי אונדו.

— איך פיל גאַרניט! — האָט אַ-טאַ-קאָ קאַטבלוטיק געענטפערט.

— און איך פיל עס! — האָב איך באַשטעטיקט, — און דאַכט זיך, אַז עס ווערט מיט יעדער מינוט אַלץ שטאַרקער.
 זי האָט אָנגעכאַפט מיין האַנט מיט אירער און מיר האַבן זיך ביידע גע-
 נומען אייניקוקן אין ווייטן מזרחדיקן טייל פון הימל, וואו דאָס גאַר-וואָס
 קליינע וואַלקנדל האָט באַמת גענומען וואַקסן.
 — זיי ניט אזוי סקעפטיש, אַטאַקאַ, — האָב איך אַ זאָג געטאָן, —
 כאַפּ אַ קוק: דאָס וואַלקנדל וואַקסט און רוקט זיך אַלץ נאָענטער צו אונדז.
 ער האָט, זוי געצוואונגענערהייט, אויסגעדרייט דעם קאַפּ צו מזרח צו
 און נאָך אַ ווילע זיך אייניקוקן אין דעם אַלץ מער וואַקסנדיקן וואַלקן, אויך,
 לאַנגזאַם, אויסגעדרייט זיין גאַנצן קערפער אין יעדער ריכטונג און גע-
 בלייבן זיצן באַוועגלאָז.
 — ער רוקט זיך, דער וואַלקן! — האָב איך, אַביסל שפעטער, אַ זאָג
 געטאָן.

— ווער ווייסט וואוהיין? — האָט אַטאַקאַ שטיל באַמערקט.
 — אַהער, צו אונדז! — האָט מאַהאַ פעסט געענטפערט, — ס'איז
 אונדזער רעגן... פאַר אונדזערע פעלדער...
 — מיר'ן צוואוואַרטן?!... — האָב איך פאַרגעלייגט.
 — מיר'ן ניט וואַועקגיין... — האָט מאַהאַ גלייך צוגעשטימט.
 אַטאַקאַ האָט בלויז אַ צושטימיקן שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ. — — —

און אַט אזוי, אַממערסטן — שווייגנדיק, זיינען מיר אַלע דריי געזעסן,
 און געוואַרט, ניט אַפּווענדנדיק אונדזערע בליקן פון די שוואַרץ-גרויע,
 שווערע וואַלקנס, וועלכע האַבן זיך, אין אויסזען פון דראַענדיקע קנוילן,
 גערוקט אַלץ נאָענטער צו אונדז, פאַרכאַפנדיק, מיט יעדער מינוט, אַלץ
 גרעסערע שטיקער הימל.

און אין אונדזערע קעפּ, און ווער ווייסט אין וויפּל נאָך הונדערטער
 אַנדערע, אין דער פינצטערניש, אַרום אונדז האַבן זיך, מעגלעך, געדרייט,
 און ווי געברייט איין-און-די-זעלבע געדאַנקען:

„וואו, וואו וועלן זיי זיך, אַט-די כמאַרעס, פאַרט אַפּשטעלן?... וועט
 זיאַ היינט רעגענען צי ניט?... יא, צי ניין?!“ — — —

אַרום איינס אזיגער ביינאַכט האָט אויסגעבראַכן אַ שראַקס-רעגן מיט
 דונערן און בליצן און, דאַכט זיך, ווי אַבזיכטלעך, גענומען פאַרפלייצן אונ-
 דזער באַרגיקן דאָרף מער, ווי דעם גאַנצן אַרומיקן געגנט.
 און מיטאַמאָל האַבן מיר דערפילט און דערהערט, אַז דאָס גאַנצע דאָרף
 אַרום אונדז האָט, ווי דורך אַ כּשוף, אויפגעלעבט: אין צענדליקער פענצטער
 האַבן אויפגעבליצט העלע פייערלעך און שטימעס, דערפרייטע, טריאומפירנ-

דיקע, האָבן זיך אַ טראַג געטאָן דורך די שטראַמען פאַלנדיקן וואַסער. און מענטשלעכע שאַטנס האָבן זיך באַוווּן אין די געסלעך און אויף די דעכער און פריידיקע באַגריסונגען האָבן זיך געטראָגן פון איינעם צום צווייטן.

און אַ גרויסע פרייד האָט אויך אויפגעלויכטן אין אונדזערע אייגענע דריי הערצער און געקוקט האָבן מיר איינער אויפן צווייטן מיט פריידיקע בליקן און קינדערש, כמעט ווי הילפלאַז, געשמייכלט.

— קומט! — האָט אַטאַ-קאָ, ענדלעך אַ האָג געטאָן דער ערשטער, — קומט אַהיים, מיר זיינען שוין גענוג דורכגעווייקט.

— איצט קאָן מען שוין גיין אַהיים, — האָט מאַ-האַ באַשטעטיקט, אַרומ-נעמענדיק און זיך צודריקנדיק צו אונדז ביידן.

— יאָ, — האָב איך צוגעשטימט, — כ'האַב שוין פון זייער לאַנג ניט געהאַט אזאָ קאלטע, דערפרישנדיקע באַר. — — — — —

דער טשיף לאַ-מאַ-וואַנ-טי-וואַ האָט, צוזאַמען מיט דער פרוי, אונדז באַ-געגנט ביי דער טיר. אויף ביידנס פנימער — אַ גליקלעכער שמייכל.

— אַ פיינער רעגן! — האָט ער, מיט אַ שטילן טריאומף אין קול, אַ זאָג געטאָן.

— יאָ, פאַטער, זייער אַ פיינער רעגן! — האָט אַטאַ-קאָ באַשטעטיקט. — עס גיסט, ווי מיט צעבערס! — האָט מאַ-האַ פריילעך אויסגעשריגן. — אזוי דאַרף עס זיין! — האָט די מוטער, זיכער, באַשטעטיקט. — אַ שטאַרקער רעגן נאָך אונדזער שלאַנגען-טאָג!

— יאָ טשיף לאַ-מאַ-וואַנ-טי-וואַ, — האָב איך צוגעגעבן, — איך בין אַ גוטער עדות, אַז עס גיסט אַ וואַנדערלעכער רעגן מיט אמתער וואַסער, וועלכע וועט מאַכן די קערנער פון קאַרן גרויס און געשמאַק, אזוי, אַז עס וועט זיין איבערגענוג שפייז אי פאַר די קינדער אי פאַר די עלטערן. ער האָט, זיזט אויס, זיך אַנגעשטויסן, אַז דאָס ציטיר איך די ווער-טער פון זיין פריערדיקער תפילה צו די שלאַנגען. ער האָט זיך, נחת'דיק, צעשמייכלט:

— יאָ, יאָ, לאַמיר האָפן!

מאַ-האַ איז צוגעלאָפן צום פענצטערל, אַרויסגעקוקט און פריילעך אויס-געשריגן:

— עס רעגנט! ... עס פאַרן גאַנצע שטראַמען! ...!

— איך האָף, אַז עס וועט אזוי אַנהאַלטן אַ גאַנצע נאַכט! — האָט דער טשיף זיכער באַמערקט.

מיר האָבן אַלע, צושטימיק, אַנגעבוירן די קעפּ.

מיין אינדיאנישע מוטער

דארטן -- אין דער ריזן-שטאָט, פּונוואָנען איך בין אָהער ניט לאַנג צוריק געקומען -- זעט מען זעלטן דעם אמתן פנים פונעם הימל... דארטן האָבן אַריבער נאָכט מיליאָן נפשות זיך צוזאַמענגעדריקט אין שטיינערנע גאַסן, וואו די להט איז אַממערסטן פאַרפעסטעט מיטן ריח פון גאַזאַלין, מיטן רויך פון אומצאָליקע קוימענס פון הייזער און פאַבריקן... דארטן איז דאָס וואָסער אין די צוויי ריזן-טייכן "האַדסאָן" און "איסט-ריווער" שטענדיק גרוי און שוואַרץ פון אַפּפּאַל. אַט-די טייכן שפיגלען זעלטן אַפּ דעם שמיכל פון הימל, דעם לייכטן לויף פון די ווייט-ראָוערע וואַלקנאָדלעך, די צומבערנדיקע פאַרבן-שפּיל פון דער אויפגייענדיקער און פאַרוגייענדיקער זון...

פון דארטן בין איך, איין מאָל אין אַ פּריינג, אַנטלאָפּן. אַנטלאָפּן צום בלויזן זוים פון הימל, וואָס דרימלט ווייט-ווייט אויף די גרינע פּרעריס... איך בין אַנטלאָפּן צו דער זאַמדיקער וויסטעניש, צו די מאַסיווע, שטיינערנע, קערפּערס און שנייאיקע ושפיצן פון די הויכע בערג.

וואָכן-לאַנג, מיטן פּאַק אויף די פלייצעס, האָב איך געוואַנדערט איבער די וועגן און שטעגן פון מיין שיינעם, רייכן לאַנד -- אַמעריקע; ניט געטאַגט וואו כ'האַב גענעכטיקט; גוטע מענטשן פלעגן מיך אַרייננעמען אין זייערע אויטאָמאָבילן, און שלעכטע אָדער שרעקעדיקע האָבן, אויף מיין האַנט-צייכן וועגן אַ "ליפט", ביזן אָפּגעקערט זייערע בליקן און פלעגן פעסטער אַ דריק טאָן דעם פּוס אויפן "גאַז-שפּייזער" פון זייערע אויטאָמאָבילן.

אַרעמעלייט פלעגן, אַממערסטן, אַזיין אַפּשטעלן פאַר מיר זייערע קוים-נאָך-ווישפּענדיקע, פון-זון-אַפּגעשייטע, אויטאָמאָבילן, און מיט אַ שמיכל מיר אַפּטרעטן אַ שטיק פּלאַץ צום זיצן נעבן זיך.

און פאַר זייער גוטסקייט האָב איך זיי אַלעמען אַפּגעצאָלט מיט מעשיות וועגן מייע וואַנדערונגען אין קליין-אָזיע, געפלאַכטן פאַר זיי ענדלאָזע סטענ-געס פון וואַנדער-פּאַסירונגען; אַ צאָל אמתע און אַ צאָל גלייך אויפן-אַרט באַשאַפּענע.

**

אַט איצט איז נאָכט, אַ פינצטערע נאָכט, אין דעם אַריזאָנער מדבר. דער טיף-בלויזער, כמעט שוואַרצער, הימל איבער מיר איז געדיכט באַדעקט מיט טויזנטער גרויסע, העל-פינקלענדיקע שטערן, אַט-די שטערן זיינען אַזוי גאַל-דיק-העל, אַזוי פלאַטערנדיק און גרויס, אַז ווען איך צי צוזאַמען די וויעס, דאַכט זיך מיר, אַז דער גאַנצער הימל הויבט זיך און לאָזט זיך אַראָפּ אין אַ ריזיקער, פּלאַמיקער נעץ.

און די שטילקייט אַרום איז אויך אַזאַ מאַדנע; זי פאַרטויבט אין זיך

יעדן קלאַטג, וואָס שטערט איר רו. קיין אונטערשיד, צי עס זיינען די שטימען פון די „געוועהאָ“-אינדיאנער, וואָס געפינען זיך ניט ווייט, צי דער געוואָי פון „קאַיאָטן“, אַווער דאָס הירוּשען פון אַ צאָל פּערד, וואָס פאַשען זיך אויף אַ לאַנגע דערביי.

אויף אַ פּלאַכן שטיין, אונטערגעבעט מיט אונדזערע קאַלדערעס, ליג איך מיט מיין אינדיאנער פריינט, פון „האַפּי“ ושבט — אַטאָקאַ. ער איז אַ יונגער בחור, מיט וועלכען איך האָב זיך באַקענט, און זיך טאַקע גלייך באַ-פריינדעט, מיט צוויי וואָכן צוריק איז אינדיאנישן דאָרף אַראַיבלי, אין צייט פון דעם „שלאַנגען-טאַנץ“.

אַראַיבלי געפינט זיך אויפן דרומדיקן טייל פון אַ פּלאַכן, שטיינערנעם באַרג (מעסאַ), אַריבער הונדערט פוס די הויך, אין סאַמע האַרץ פון אַרי-וואַנער וויסטעניש. דאָס דאָרף איז פון די עלטסטע, און איז ביז מיט אַ צייט צוריק געווען פאַררעכנט אין די אַרומיקע „האַפּי“-דערפער פאַר אַן הייליקן אָרט. פאַרשטייט זיך, אַז צום יום-טוב פון „שלאַנגען-טאַנץ“, וועלכער קומט-פאַר אין געוויסע, גראַד-צאָליקע יאָרן, פאַרן זיך צוזאַמען אַהין ניט נאָר „האַפּי“-אינדיאנער, נאָר אויך אינדיאנער פון אַנדערע, אַרומיקע שבטים, ווי אויך אַ גאָר היפשע צאָל ווייסע געסט פון די נאַענטע און ווייטע שטעט.

אין יענער צייט האָב איך זיך געפונען אין אינדיאנישן דאָרף „מו-ען-קאַפּי“. דערוויסנדיק זיך, אַז עס וועט אין צוויי וואָכן אַרום פאַרקומען אַ שלאַנגען-טאַנץ אין אַראַיבלי, האָב איך זיך גענומען קלייבן אין וועג אַריין און אַמגעקומען בין איד צום באַרג, אויף וועלכען אַהאַיבלי געפינט זיך, מיט אַ טאָג פאַרן טאַנץ.

אַן אַפּגעשוואַכטער פון דער היץ און לאַנגן גאַנג, האָב איך זיך קוים אַרויפגעשלעפט מיט מיין פאַק איבער די שמאַלע, קרומע, שטיינערנע סטעזש-קעס צום סאַמע דאָרף, און זיך אַוועקגעזעצט אַפּרווען אויף אַ שטיין, צווישן צוויי ליימענע הייזקעס.

אין מיידן מוח האָט איינגעקשנט זיך געפלאַנטערט בלויז איין-אינצי-קער געדאַנק: וואו געפינט מען עפעס אַן אָרט זיך אויסצוטאָן, אַרומוואַשן, איבערשלאַפן ביזן מאַרגן, ביז דער טאַנץ וועט פאַריבער? אַ יונגער, אויסערגעוויינדע-שלאַנגער בחור פון אַ יאָר עטלעכע-און-צוואַנציק איז פאַרבייגעגאַנגען, אויספיינדיק דעם אַמעריקאַנער מיליטערישן ניגון: „אָווער דעיר“.

נאָך אַ רגע פון ישובן זיך, האָב איך אים אַ רוף געטאָן:

— האַלאַ, ברודער, קען איד דיך עפעס פרעגן?

ער האָט זיך אַפּגעשטעלט, מיך אויפּמערקזאַם באַטראַכט, פאַרהאַלטנדיק זיין בליק אויף מיין פעקל און איז צוגעגאַנגען אַביסל נעענטער:

— זיכער, מעגסטו. וואָס וויסטו?

— זאג מיר, איז דאָ ביי אייך ניט פאַראַן עפּעס אַ הויז, נו... ענלעך
 צו אַ האַטעל, וואו זאָג מיידער טייוול, ווי איך, וואַלט זיך געקענט אַרום-
 וואַשן, אויסרוען און צוואוואַרטן ביזן מאַהגנדיקן „שלאַנגען-טאַנץ“?
 ער האָט אַ שמייכל געטאָן און מיך ווידער באַטראַכט:
 — פּונדאָנען קומסטו?
 — פון מוֹענ־קאַפּי. ס'איז, דאַכט זיך, אַרום פּערציק מייל פון דאַנען.
 כ'בין אַרויס פון דאָרטן פינף אַזייגער אינדערפרי. געקראַגן אַ „ליפט“ אויף
 אַ האַלבן וועג.
 — וואָס האַסטו געטאָן אין מוֹענ־קאַפּי? — האָט ער זיך געצוּהוּט,
 וואָרפּנדיק נאָך אַמאָל אַ בליק אויף מיין פאַק, — פאַרקויפט עפּעס?
 איך האָב זיך צעלאַכט:
 — ניין! איך בין ניט קיין סוחר. איך שטיי שוין דאָרטן אַרום פיר
 וואָכן... כ'האָב דאָרטן אַ צאָל פריינט. ביי איינעם פון זיי בין איך טאַקע
 איינגעשטאַנען.
 — ביי וועמען, צום ביישפּיל? — האָט ער מיט אַ קינדערשער נייגע-
 ריקייט זיך טאַסגעפּרעגט.
 — ביי נעיסניען. כ'בין געשלאָפּן אין זיין האַלב־איינגעפאַלענער, אַל-
 טער הויז, נעבן זיין קרעמל.
 ער האָט זיך דערפרייט:
 — אַ נעיסניען קען איך זייער גוט, אָבער צוליב וואָס ביזטו איינגע-
 שטאַנען אין מאַענ־קאַפּי?
 — איך בין אַ שרייבער און קיין מוֹענ־קאַפּי בין איך געקומען גלייך
 פון ניו־יאָרק...
 — פון ניו־יאָרק? — האָט ער שטיל און ווי פאַרחידושט איבערגעפּרעגט.
 — יאָ, פון ניו־יאָרק, — האָב איך אונטערהגעשטראַכן, — איך וויל זיך
 באַקענען מיטן אינדיאַנישן לעבן, כדי כ'זאָל קענען דערנאָך אַנטרייבן וועגן
 דעם אַ ריי דערציילונגען... דו פאַרשטייסט מיך?
 — יאָ איך פאַרשטיי! — האָט ער שטיל געענטפּערט, און, זעט אויס,
 מיט עפּעס אַ פאַרכאַפּטער, האָט ער זיך גאַר נאָענט צוגעבויגן צו מיר: —
 צוליב וואָס דאַרפסטו עס? כ'מיי, דאָס שרייבן וועגן אונדז?
 — ווייל כ'הענק, אַז אַ שוידערלעכער אומרעכט איז באַגאַנגען געוואָרן
 דורכן וויסן מענטשן קעגן זיין רויט־הויטיקן ברוּדער... און שרייבער קענען
 אַמאָל אַ סך העלפּן...
 ער האָט אַ ווילע געקוקט אויף מיר מיט ברייט־צעעפנטע אויגן, דער-
 נאָך זיך אויסגעלייכט, טיף אָפּגעכאַפּט דעם אַטעם, און אַ פרייד, אַ קינ-
 דערשע, אַ העלע, האָט מיטאַמאָל פאַרגאַסן זיין פנים. ער האָט מיר אַ פריינט-
 לעכן קלאַפּ געטאָן מיט דער האַנט איבערן אַקסל און אַ זאָג געטאָן:

— גוט, וואָס מיר האָבן זיך געטראָפּן. מיין נאַמען איז אַ טאַָקאַ. מיין טאַטנס נאַמען איז לאַמאַוואַנטי־וואַ. ער איז איינער פון די פּריסטער וואָס וועלן דורכפירן דעם מאַרגנדיקן טאַגן. איצט הער: נעבן אונדזער שטוב געפינט זיך אַ קליין, אַבער ריין, הייצערן שטיבל. דו קענסט דאַרטן פאַרבלייבן ביז איבערן טאַג און אויך אויף וויפל וועסט נאָר אַליין וועלן... אַבער, כּימוז אויף דעם האָבן דעם טאַטנס דערלויבעניש... ער איז אַ וואונדערלעכער מענטש, הער פאַטער מיינער, און כּיבין זיכער, אַז ער וועט מיר ניט אָפּזאָגן... איך אַליין האָב געענדיקט די שול אין טיובאַסיטי און אויך די שול אין ריווערסאיד, קאַליפּאָרניע. איך אַליין בין אויך אַ... — ער האָט זיך פאַרהאַלטן אויף אַ רגע, — איך בין אַ מאַלער... איך מאל פאַרשיי־דענע בילדער און... — ער האָט ניט פאַרענדיקט: — איצט וואַרט־צו דאָ אַ ווייַע: כּוועל באַלד זיין צוריק...

ער האָט מיר ווידער אַ קלאַפּ געטאָן איבערן אַקסל און גענומען שנעל אַוועקגיין, אַבער זיך מיטאַמאַל אָפּגעשטעלט:

— ווי רופּט מען דיר?

— רוף מיך ברודער! — דאָס איבעריקע וועל איך דיר שפּעטער זאָגן.

ער איז אַוועק און מיט אַ צען מינוט שפּעטער געקומען צו לויפּן אַ פאַר־

סאָפּעטער, אַ ברויזנדיקער מיט פּרייד:

— קום, ברודער! דער פאַטער וואַרט שוין אויף דיר... די מוטער

שפּרייט שוין אויס אַקאַדורעס, זאָלסט האָבן אויף וואָס צו שלאָפּן... כּהאַב

דיר דאָך געזאָגט, אַז מיינע עלטערן זיינען וואונדערלעכע מענטשן!...

און שוין גייענדיק מיט מיר, האָט ער האַסטיק, כּמעט ווי פיבעריש,

גערעדט:

— וועסט מיר, ברודער, מוזן אַ סך דערציילן וועגן אייער ניו־יאָרק מיט

זיינע הימל־קראַצערס, אויך וועגן אייערע שרייבער, כּפרט וועגן אייערע

מאַלער מיט זייערע קונסט־גאַלערייען...

און אַט אַזוי זיינען, ווי אין אַ חלום, פאַריבער צוויי וואונדערלעכע וואַכן.

גאַנצע טעג פלעג איך פאַרברענגען מיט אַ טאַָקאַ אויפן פּלאַטן דאָך פון זייער

שטוב, פאַרטיפּטע אין לאַנגע שמועסן וועגן טויזנט־און־אייין זאַכן, אַדער

מיר פלעגן זיך אַרומיאָגן אויף פּערד איבערן מדבר. ער פלעגט גאַרניט

מיד ווערן מיר צו דערציילן וועגן זיין אייגענעם לעבן, אַזוי אויך וועגן דעם

אַרט לעבן און מנהגים פון זיינע לאַנדסלייט. ער איז געווען אַ געבוירענער

קינסטלער, און די פילע צייכענונגען, וואָס ער האָט מיר געוויזן, האָבן איינ־

פאַך געאַטעמט מיטן שטייגער לעבן פון זיין דאַרף. פּראַכטפול זיינען אויך

געווען זיינע בילדער פון מדבר אין פּרילינג, ווען די מרה־זשחררהדיקע, שטע־

סעדיקע קאַקטוסן צעבליען זיך מיט צענדליקער זאַפּטיקע פאַרבן און דער

גאַנצער מדבר ווערט, אויף אַ קורצער צייט, פאַרוואַנדלט אין איין בליענ־

דיקן גאַרטן.

לאַמאָ-וואַנ-טי-וואַ אַטאַ-קאָס פאַטער, האָט ווייזט-אויס, ווייניק וואָס געהאַט, אין זין פון אַ לעבן צו מאַכן, פון זיין פריסטנטום און געצויגן זיין חיונה פון אַ שטיקל פּענד אין מדבר, און פון אַ צען-צוועלף פּענד, וועלכע ער פלעגט פאַרדינגען צו שכנים פון דאַרף.

דריי מאָל אין די צוויי וואָכן איז מיר מיט אַטאַ-קאָן שוין אויסגעקומען צו פאַרברענגען די נעכט אין מחבר און היטן די פּענד, וועלכע האָבן זיך געפאַשעט אויף אַן אַרעם-גראַזיק שטיקל לאַנד.

היינט איז שוין געווען די פּערטע נאַכט אין מדבר און אויך די לעצטע נאַכט, וואָס מיר האָבן פאַרבראַכט צוזאַמען: מאַרגן גאַנגן פרי, האָט אַ שכן, לויט מיין אָפּמאַך מיט אים, באַדאַרפט מיך נעמען פון דאַנען אויף זיין לאַסט-וואַגן, און מיך אַראַפּלאָזן אויף איינעם פון די הויפט-וועגן, וואָס לויפט אין דער ריכטונג פון לאַס-אַנדזשעלעס.

און אַזוי זיינען מיר ביידע געלעגן אויף אונדזער שטענדיקן, פלאַכן שטיין, געהיט די פּענד, געקוקט אויף די שטערן, און אַ טיפּער טרויער האָט געהערשט אין אונדזערע בינדס הערצער. אַ טרויער פון צוויי אמתע פריינט, וועלכע האָבן זיך ענדלעך געפונען און מוזן זיך אַזוי גיך צעשיידן, און... ווער ווייסט? מעגלעך זיך שוין קיינמאַל מער ניט צו טרעפן.

— הייסט עס... דו פאַרסט טאַקע גאַנץ פרי אַוועק?

— יאָ, ברודער. גלויב מיר, אַז עס ווילט זיך ניט, אָבער... כ'בין אַהער געקומען בלויז אויף איין טאַג און זיך דאָ אַראַנגן דיין פריינטשאַפט, פאַרהאַלטן אויף גאַנצע צוויי וואונדערלעכע וואָכן.

— יאָ כזוים... כזוים... אַ שאַד... אַ גרויסער שאַד, — ויפצט

ער שווער אָפּ.

איך וויל אים צעשטרייען און פרעג:

— זאַג, פאַרוואָס האָט מען דיר אַ נאַמען געגעבן אַטאַ-קאָ?

ער גיט אַ שמייכל:

— ווייל אַטאַ-קאָ מיינט אויף אונדזער לשון אַ פויגל אַזאַ... אַ בושל:

אַ הויכער, מיט לאַנגע, דאַרע פיס. און איך בין אַזאַ מין געבוירן געוואָרן.

— ער לאַזט זיך אָבער ניט פאַררעדן: — זאַג מיר, וואו וועט זיך דיין צוויי-טער אָפּשטעל?

— צוערשט, בלויז אויף עטלעכע טעג, אין לאַס-אַנדזשעלעס, וואו צענד-

ליקער פריינט וואַרטן שוין חדשים אויף מיין קומען. דערנאָך וועל איך זיך אַריינבאַפן אין דעם וואונדער-שיינעם „יעסעמיטי-טאַל. ס'וואַרט זיך מיר זייער געוואַלט באַקענען אַביסל מיטן לעבן פון די דאַרטיקע אינדיאַנער.

— וואַרט-צו אַ וויילע, — האָט ער זיך מיטאַמאַל אויפגעוועצט, — אין

אַזאַ פּאַל וואַלט איך דיר געקענט אַ היפש ביסל אַרויסהעלפן.

איך האָב זיך אויך אויפגעוועצט, און מיט נייגער אים אַריינגעקוקט אין

די אויגן:

— צום ביהשפיל?

— אין מיין שול, אין ריווערסאָיד, איז מיין בעסטער חבר געווען און אינדיאָנער פון יעסעמיטי, אַ גוטער בחור מיטן נאָמען וויי-פאָיאַק, אויף זייער שפראַך מיינט עס: אַן אַדלער. ער האָט מיר איין מאָל דערציילט, אַז זייער משפּחה שטאַמט פונעם העלדישן טשיף טע-נאַיאַ, וועלכער האָט לאַנגע יאָרן געקעמפט מיט די ווייסע אַריינדרינגער אין זייער יעסעמיטי-טאַל. ער האָט מיר אויך דערציילט וועגן זיין קראַנקער, דאַכט זיך, פאַראַליזירטער מו-טער, וועלכע איז נאָך ביז איצט פאַרבליבן אַ בלוטיקער שונא פון די ווייסע און זאָגט זיך נאָך אפילו איצט אינגאַנצן אָפּ צו באַנוצן די עטגלישע שפראַך. — אויסגעצייכנט! — האָב איך זיך דערפרייט, — נאָ דיר שוין אַ פען מיט פאַפיר און שרייב מיר אַן אַ פאַר ווערטער צו דיין פריינט וויי-פאָיאַקן. — וואַרט-צו ביז עס וועט ליכטיק ווערן. — ער האָט זיך וויחער אַוועק-געצייגט און אָפּגעזיפצט, — אַ שאַד, ברודער, אַ גרויסער שאַד, וואָס דו פאַרסט אַוועק... היט-אָפּ מיינע צייכענונגען, וואָס כ'האָב דיר געגעבן. ווייז זיי צו מאָלער... שרייב מיר אָן, וואָס זיי דענקען וועגן מיין אַרבעט.

— ניט געזאָרגט: כ'וועל זיי אפילו אַריינטראַגן צום דירעקטאָר פון נעם לאַס-אַנדזשעלעסער קונסט-מוזיי און זיי אים ווייזן... כ'וועל דיר באַלד לאָזן וויסן זיין מיינונג... ביי דער ערשטער געלעגנהייט וועל איך זיך וויי-דער אַריינכאַפן אַהער, אין אייער אַלטער אַראַיב.

— געהענק, ס'איז אַ צוואַנג!

— כ'וועל עס ניט פאַרגעסן. זיי רואיק!

— מיט צוויי וואַכן שפעטער, אין אַ פאַרנאַכט, בין איך, אין אַ פרעמדן „ביחאיק“ אַריינגעפאַרן דורך די שמאַצע, שטיינערנע, געדיכט-פאַרוואַקסענע, ווענט אין יעסעמיטי טאַל.

דער אויטאָמאָביל האָט זיך אָפּגעשטעלט ביים אַריינגאַנג פון איינעם פון די רייכע האַטעלן, איך בין אַרויסגעשפרונגען דער ערשטער, שטאַרק באַ-וואַנקט דעם מיטל-יאַריקן פאַר-פאַלק, וואָס האָט מיך אַרויפגענומען מיט אַ דרייסיק מיי פאַרן טאַל.

— און וואו וועסטו איינשטיין? — האָט דער מאַן געוואַלט וויסן.

— אין איינעם פון גאָטס האַטעלן! — האָב איך לאַכנדיק געענטפערט.

— מיר וואַלטן אַ בעלזן געווען צו הערן דעם סוף פון דיין שיינער אַפיום-

מעשה, — האָט די פרוי באַמערקט.

— אויסגעצייכנט. ווי לאַנג וועט איר דאָ פאַרבלייבן?

— פונקט צוויי וואַכן פון מאַרגן-אָן, — האָט זיך דער מאַן אָפּגערופן.

— אויב וועסט קומען אין צייט, וועלן מיר דורך ברעטגען קיין לאַס-אַנדזשעלעס.

— אַ שיינעם דאַנק! ס'איז זייער פיין פון אייך.

— דענקסטו ניט, בחור, אַז אַ צענדלאַר-ביי וואָלט דורך דאָ געקענט

גוט צוויי קומען? — האָט דער מאַן מיך ושטיף אַ פּרעג געטאָן.

— אַ שיינעם דאַנק! ניין, כ'דאַרף עס ניט. ס'וועט אָבער גוט זיין צו

געדענקען, אַז עס זיינען פאַראַן אַזעלכע פיינע מענטשן ווי איר. נאָך אַמאָל

— אַ דאַנק. — כ'האַב אַ נעם געטאָן מיין פעקל און בין אַרעק.

אין מערב, הינטער איינער פון די הויכע, שטיינערנע ווענט, האָט זיך גע-

ועצט אַ בלוטיק-רויטע זון, און אירע רויטלעכע שטראַלן האָבן לאַנגזאַם, ווי

ניט ווילנדיק, איינער נאָכן צווייטן, גענומען אָפּמעקן די גאַלדענע פּלעקן און

פּאַסן פון די אַרומיקע ווענט און הויכע און נידעריקע באַרג-שפיצן. די לופט

איז געווען אַנגעזאַפט מיט אַ שמעקנדיקער פייכטקייט.

אַ פאַרגאַפטער, בין איך לאַנגזאַם געגאַנגען, און ענדלעך אָפּגעשטעלט אַ

פאַרבייגייענדיק, יונג מיידל:

— אַנטשולדיק, קענסטו מיר אפשר זאָגן, וואו עס געפינט זיך דאָ דאָס

אינדיאַנישע דאַרף?

וי האָט מיך אויפּמערקזאַם באַטראַכט:

— ביסטו אויך אַליין אַ אינדיאַנער? — האָט זי געוואָלט טרעפן.

— מעגלעך, אָבער וואו געפינט זיך דאָס דאַרף?

זי האָט מיר אַנגעוויזן אויף לינקס:

— זעסטו אַט דעם גרויסן בוים? גלייך פון הינטער אים הויבט זיך אַן

אַ שומאַלע סטעזשקע, וועלכע וועט דורך גלייך ברעטגען צו זייערע געצעלטן.

זאָג מיר נאָר, — האָט זי נאָך געוואָלט וויסן, — וועסטו זיך אויך באַטייליקן

קומענדיקן פרייטיק אין זייערע טעג?

— איך האָף אזוי. אַ דאַנק!

**

אויף אַ היפשער לאַנקע האָבן זיך אין צוויי רייען געצויגן אַ פאַר

צענדליק לייזונטענע און היצערנע געצעלטן. איינער פון זיי, אַ לייזונטענער

און אַ פיל גרעסערער פון די איבעריקע, און אַ קיילעכדיקער האָט זיך גע-

פונען אינדערמיט פון דער לאַנקע, און ביידע פאַרהאַנגען פון זיין אַריינגאַנג

זיינען געווען, ווי אומישנע, ברייט-צענחמען. אַ מעכטיקער דעמב האָט צע-

שפרייט זיינע לאַנגע געדיכטע צווייגן סיי איבערן געצעלט גופא, אזוי אויך

איבער אַ היפשן שטח אַרום אים.

אויפן גראַז, מיט די פיס אונטער זיך, זיינען געזעסן צוויי פאַרלעך. אַ

מיט-יאַריקס און אַ יונגס מיט דריי קליינע קינדער. אַלע — מיט ברויך-

רויטלעכע פנימער, מיט שאַרפע נעז און שאַרפע, שוואַרצע אויגן. פאַר זיי

האַט געברענגט, אַ קליין, לעבעדיק פייערל, איבער וועלכן ס'האַט געשוואַרצט

א קליינער קעסל. די פונקען פונעם פייער און די פאָרע פונעם קעסל האָבן זיך איינצייטיק געהויבן צו די געדיכטע צווייגן און זיך האַרטן ווי צעגאַנגענע. איך בין ושטיין געבליבן פון ווייטנס, אַראָפּגענומען דעם פּאַק פון דער פּלייצע, אָפּגעווישט דעם שווייס פון פנים, און זיי באַגריסט אין ענגליש:

— זייט געגריסט, מיינע פריינט!

קליינער פון זיי האָט זיך ניט גערירט פון אַרט, מיר קיין וואָרט ניט גע-
ענטפערט, אָבער זייערע בליקן האָבן זיך שאַרף און פרעגנדיק ווי איינגע-
שטאַכן אין מיר. איך האָב געוואָרט אויף אַן ענטפער.
פון דער פינצטערניש פונעם אָפּענעם געצעלט האָט זיך מיטאַמאַל דער-
טראַגן אַן אַלטע פרויען-שטים, מן-הסתם, מיט אַ פראַגע, אויף זייער לשון,
ווער עס איז געקומען.

ניט אַפּווענדנדיק די אויגן פון מיר, האָט די יינגערע פון די צוויי פרויען,
ווי אַ וואָרף-געטאַן עטלעכע שווערע, קורצע ווערטער אין געצעלט אַריין.
איך האָב אַרויסגענומען פון קעשענע אַטאַ-קאַס בריוו און אַ פּרעג
געטאַן:

— קענט איר מיר, אפשר, זאָגן, וואו איך קען געפינען וויי-פאַ-יאָק?
אַלע האָבן זיך ושנעל איבערגעקוקט, און דער יינגערער מאַן האָט זיך
אויפגעשטעלט:

— איך בין וויי-פאַ-יאָק, וואָס קען איך טאָן פאַר דיר?
— איך קום איצט פון אַראַיבי, און כ'האָב אַ בריוו צו דיר פון מיינ
בעסטן פריינט, אַטאַ-קאַן.

אַלע האָבן זיך ווידער שנעל איבערגעקוקט. אַ פריידיק פייער אין די
אויגן, צוזאַמען מיט עפעס אַ ניט-גלויביקן שמייכל, האָבן, איינצייטיק, באַ-
לויכטן וויי-פאַ-יאָקס פנים. מיר האָבן ביידע געמאַכט צו צוויי שפּאַן איינער
צום צווייטן, און איך האָב אים איבערגעגעבן דעם בריוו.

לייענענדיק דעם בריוו, האָט ער אַ פאַר מאַל געוואָרפן אויף מיר, ווי
ניט קיין גלויביקע בליקן. דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צום, ווייזט אויס,
עלטערן ברודער און אים איבערגעגעבן דעם בריוו. און בעת יענער האָט
אים אויפמערקזאַם געלייענט, האָב איך אבזיכטלעך, גאַנץ הויך, אַזוי, אַז די
קראַנקע מוטער אין געצעלט זאָל מיך קענען גוט הערן, אַ האָג געטאַן:

— איך האָב אויך געבראַכט אַ פּערזענלעכען גרוס צו אייער מוטער נאָ-
וויס פון אַראַיבי, פונעם טשיף לאַ-מאַ-וואַנ-טי-וואַ מיט זיין פרוי. צוויי וואָכן
ציט האָב איך געוואוינט מיט זיי צוזאַמען. זיי ווינטשן אייער מוטער אַ סך
געזונט און גליק!

ביידע פרויען האָבן זיך איבערגעקוקט, זיך איינצייטיק אַ הויב געטאַן
פון זייערע ערטער און אַריין צו דער מוטער אין געצעלט. ענדיקנדיק לייענען
דעם בריוו, האָט זיך דער עלטערער ברודער אויך אויפגעהויבן, איז צוגע-

גאטנען, מיר געגעבן די האנט און זיך אליין פארגעשטעלט :
— מיין נאמען איז לעמע.

וער האט מיר געבעטן זיך אוועקזעצן און טיילן מיט זיי זייער ארעמע
וועטשערע.

דער יינגערער האט מיר געדריקט ביידע הענט :

— אַטאַקאַ איז מיין בעסטער פריינט. קום, זעץ זיך נעבן אונדזער
פייער; זיי אונדזער גאסט.

ביידע פרויען זיינען ארויס פונעם געצעלט און זיך פארנייגט פאר מיר.
די עלטערע האט אנגעוויזן אויף זיך און שטיל, ווי באמערקט :

— מיין נאמען איז טעוועיע-נא.

און די יינגערע האט צוגעגעבן :

— און מיינער איז לאַיא.

מיר האבן זיך אלע אוועקגעזעצט ארום קעסל און נאך א פאר מינוטן
עסן און שווייגן, האט דער עלטערער אנגעהויבן :

— אונדזער פריינט אַטאַקאַ בעט אין זיין בריוו, אז מיר זאלן דיר
ארויסהעלפן אין דיין אַרבעט... קענסטו אונדז אפער גליקלעך מאכן און
זאָגן, אין וואָס דאַרף באַשטיין אונדזער הילף?

— מיר וועלן זיך זיכער ניט אַפּזאָגן דיר צו העלפן, — האט דער יינגערער
צוגעגעבן, — אָבער מאַך קלאַר, וואָס דאַרפן מיר טאָן?

— קיין זאך ניט. איר דאַרפט מיר בלויז דערלויבן צו זיין מיט אייך
עטלעכע וואָכן, און מיר געבן אַ פּלאַץ וואו צו שלאָפן, דאָס אַלץ. איר דאַרפט
זיך אויך ניט זאָרגן פאַר מיין שפּיט; איך קען עס לייכט קריגן אין דער קאַ-
פּעטעריע פון איינעם פון די האַטעלן.

די אַלטע פרויען-שטימע האט זיך ווידער אַרויסגעריסן פונעם געצעלט.
איצט זיינען אָבער אירע זאַצן געווען פיל לענגערע ווי פריער, און דער טאָן
פשוט אַ באַפעלנדיקער.

ווי-פאַ-יאַק האט פאַר מיר איבערזעצט דער מוטערס ווערטער :

— די מאַמע זאָגט, אַז דער ווער עס איז טשיף לאַמאַ-וואַנטי-וואַסי
פריינט איז אויך אונדזער פריינט, און מיר שיקן אַזעלכע ניט אַוועק צו
אונדזערע שוואַים נאָך וואָס עס זאל ניט זיין, בפרט ניט נאָך קיין שפּיט.
מיר טיילן זיך מיט אונדזערע געסט מיט אַלץ, וואָס מיר פאַרמאָגן. — און
ער האַט צוגעגעבן גאַנץ שטיף: — די מוטער פאַרשטייט אויסגעצייכנט
עפּגליש, זי וויל אָבער ניט נוצן די שפּראַך... זי וויל ניט קיין שלום מיט
זיי... מיט די וויסע... — ער האַט געשוויגן אַ ווייל און צוגעגעבן: —
זי וויל דיך זען נאָכן עסן.

אַ צאָל שוואַים: מענער, פרויען און קינדער זיינען אַרויס פון זייערע

געצעלטן, זיך פון ווייטנס צוגעקוקט צו מיר און עפעס שטיף גערעדט צווישן זיך.

— וואָס איז, אייגנטלעך, מיט אייער מוטער ? — האָב איך אָביסל שפע-טער, ניט הויך, אַ פּרעג געטאָן ביים עלטערן ברודער, — איז זי פּאַראַליזירט ? ווי לאַנג ליגט זי אין בעט ? האָט זי ווען אַ דאָקטאָר באַזוכט ?

— שוין אַ זעקס חדשים, אַזוי גייט איינגאַנצן ניט אַראָפּ פון בעט. זי איז ניט פּאַראַליזירט, ליידיט אָבער שטאַרקע ווייטאַקן אין רוקן און אין די פיס. מיט אַ חודש צוריק האָב איך, קוים מיט צרות, אַראָפּגעבראַכט צו איר אַ דאָקטאָר פון אַן האַטעל. האָט ער בלויז אַ קוק געטאָן אויף איר, געפּרעגט ווי אַלט זי איז, דערנאָך האָט ער אַ טאַפּ געטאָן מיט דער האַנט איר פּלייצע, זיך פּאַרקרימט ווען זיין האַנט איז, אַפּנים, נאָס געוואָרן פון איר שווייס. אויפן דריטן טאָג האָט ער, מיט אַן אַנגעשטעלטן פון האַטעל, איר צוגעשיקט אַ קעסטעלעך מיט פּילן... די פּילן, פּאַרשטייסטו, מן-הסתם, אַליין, האָט זי אַרויסגעוואָרפן, און איר האָט צו היי... — ער האָט אויסגעלאָזט דאָס וואָרט „ווייסע“ — איז נאָך מער פּאַרשטאַרקט געוואָרן.

— זאָג, לע-מע, ווי דענקסטו, וואָלט די מוטער מיר דערלויבט זי צו באַטראַכטן ?

אַלע האָבן אויף מיר אַ פּאַרוואַונדערטן קוק געטאָן.

— ביסטו אַ דאָקטאָר ?

— ניין, ניט אין דעם זין, ווי עס איז, געוויינלעך, אַנגענומען. איך פּאַרשרייב ניט קיין מעדיצינען, אָבער איך האָב געלערנט און ווייס ווי זיך צו באַגליין מיט קראַנקע מחסוקולן פונעם מענטשלעכן קערפּער. גאַנץ מעגלעך, אַז כּוואַלט געקענט אָביסל פּאַרלייכטערן אירע ווייטאַקן. אָבער אין איין זאַך קען איך אײך פּאַרווייכערן: ערגער וועל איך איר ניט מאַכן. זועגן דעם מעגט איר זיין רואיק.

— כּווייס ניט, — האָט ווייפּאַיאַק אַ הויב געטאָן מיט די אַקסלען,

— קום, מיר'ן דיך פּאַרשטעלן פּאַר דער מוטער, און דו פּרעג זי אַליין.

מיר זיינען אַלע אַריין אין דער אַלטערס געצעלט. לאַיאַ איז געגאַנגען פּאַראַויס מיט אַ לאַמטערן אין האַנט און איז שטיין געבליבן לעבן דער שוויגערס קאַפּ. די אַלטע איז געלעגן אויף איר בעטל, צוגעדעקט מיט אַ קאַלדרע. איר פנים — אַ נעץ פון קנייטשן, פון וועלכע ס'האָט שאַרף אַרויס-געשטעקט איר נאַז. אירע אויגן, אומנאַטירלעך-גרויסע און שאַרף-שוואַרצע, האָבן זיך ווי איינגעשטאַכן אין מיין פנים.

מיין האַרץ איז פּאַרגאַנגען פון ווייטאַק, געמישט מיט עפעס אַזאַ מאַדנע געפיל פון שרעק און רחמנות.

זי האָט אויסגעשטרעקט צו מיר איר האַנט, וועלכע איך האָב אַנגענו-מען מיט מייער ביידיע הענט, זי צוגעטראָגן צום מויל און אַ קוש געטאָן.

א שמיכל האָט זיך ווי צעגאַסן איבער אירע ליפן, און אַ ווייכער שיין האָט ווי אַ שפּריץ געטאָן פון אירע אויגן און זיך אָפּגעשפּיגלט אויף די קנייטשן פון איר פנים. זי האָט אַ גלעט געטאָן מיין האָנט און עפעס גענומען רעדן צו מיר אויף איר שפּראַך.

לעמע, דער עלטערער זון, האָט פאַר מיר שנעל גענומען איבערזעצן אירע ווערטער:

— די מוטער באַגריסט דיין קומען צו אונדז, און דאַנקט דיר פאַר די טייערע גרוסק, וואָס דו האָסט איר געבראַכט. זי האָפט, אַז דו וועסט זיך דאָ אויסרעדן און אויך אָפּטאָן די אַרבעט, נאָך וועלכער ביסט אַהער געקומען, און איך האָב איר דירעקט געענטפּערט:

— איך דאַנק דיר, טייערער פּריינט, און כ'בין זיכער, אַז די צייט, וואָס כ'וועל דאָ פאַרברענגען, וועט היין די בעסטע אין מיין לעבן. אָבער איך וויל אויפנעמען מיט דיר אַ זאָך, וואָס האָט צו טאָן אויב ניט מיין דיין פּאַלקאָמענעם געזונט-ווערן, איז מיט אַ קליינער פאַרלייכטערונג פון דייען לידן. איך וואָלט געוואָלט...

זי האָט מיך אָפּגעשטעלט מיט אַ הויב פון האָנט און עפעס אַ זאָג גע- טאָן צום עלטערן זון. און יענער האָט, מיט אַ שוואַכן שמיכל, מיר געלאָזט וויסן, אַז די מוטער האָט געהערט מיין פאַרשלאַג וועגן באַטראַכטן זי, און זי שטימט-צו. און ס'איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז איך זאָל זען די קראַנקע מאַרגן, אַרום צען אַזויגער אינדערפרי.

דעם אָונט האָבן מיר פאַרבראַכט, מיט אַ צאָל שכנים, אַרום אַ פייער. צו ערשט האָבן איך זיי דערציילט מעשיות וועגן ניו-יאָרקער לעבן, דערנאָך האָט אַ גרופע מענער, צעטיילטע אויף צוויי טיילן, זיך פאַרטיפט אין אַ שפּיל, וועלכע איז געווען פאַרבוטן מיט געזאַנג און מיט בייגערנע שטעקעלעך. אַ שפּיל, אין וועלכער כ'האָב זיך, אפילו שפעטער, בשום אופן ניט געקענט פאַנאַנדערקלייבן.

ווען כ'בין אויפן צווייטן פּרימאָרגן, צוזאַמען מיט ביידע זין און זייערע ווייבער, אַריינגעקומען צו דער אַלטער אין געצעלט, האָבן איך שוין פּריער געהאַט איינגעהאַנדלט אין דער קראַם, ניט ווייט, אַ פּלעש מיט אַלקאָהאָל, אַ סלאַי מיט וואַועלין און אַ פונט וואַטע.

— גוט מאַרגן, מוטער יאָ-וויים! ווי אַזוי איז די נאַכט פאַריבער?

טע-ווע-יע-נאָ, די עלטערע שוור, האָט געענטפּערט. אַז די קראַנקע האָט געהאַט גרויסע ווייטאָקן און איז אפילו אויף קיין מינוט ניט איינגעשלאָפן.

לויט מייענע אַנזוייונגען, האָבן ביידע ברידער פאַרזיכטיק אויפגעהויבן די קרעכצנדיקע מוטער און זי אַוועקגעלייגט מיטן פנים אַראָפּ. איך האָב מיט אַקאָהאָל, געמישט מיט וואַרעמער וואַסער, איר גוט אָפּגעוואַשן די גאַנצע פלייצע, אָנגעטאַפט דערביי עטלעכע פּעצער, וואו די מוסקולן זיינען געווען

שטייף און צוזאמענגעצויגן. אָט יענע ערטער האָב איך דערנאָך אָנגעשמירט מיט וואַזעלין און אַרום צוואַנציק מינוט געהאַלטן זיי אין איין לייכטן מאַ- סאַזשירן און פּרוּבירט צו באַוועגן די צוזאַמענגעצויגנע מוסקולן צו זייערע נאַרמאַלע ערטער. די טאַטע האָט געקּרעכצט און שטיל עפעס גערעדט צו זיך אַליין. אפשר האָט זי תּפּילת געטאַן צו איר „גרויסן גייסט“.

מיטאַמאַל האָט לאַיאַ מיך אַ ריר געטאַן ביים אַקסל, אָנגעוויזן אויף דער אַלטער און שטיל אַ וואָג געטאַן :

— שײש... זי איז וויינגעשלאַפּן.

און אַדע האָבן איבערגעחזרט :

— שײש... זי איז וויינגעשלאַפּן.

צוויי מאַל אַ טאַג האָב איך, פּון יענעם פּרימאַרגן אָן, אין משך פּון צוויי וואָכן, געוואָשן דער מוטער די פּלייצע און מאַסאַזשירט אירע פּאַרשטייפטע מוסקולן. אירע ווייטאַקן זיינען פּיל לייכטער געוואָרן, און זי האָט גענומען ביסלעכווייז אויך שלאַפּן ביינאַכט. און די שטימונג האָט זיך געביטן ניט נאָר ביי דער מוטער מיט דער משפּחה, נאָר ביים גאַנצן דערפּל. צום סוף פּון דער דריטער וואָך האָבן ביידיע זיך שוין אַרויסגעפּירט די מוטער, אונטער די הענט, און זי אַוועקגעזעצט אויף אַ ווייך, אויסגעריבענעם האָטעל-שטול, ביים פּיער, וואו ס'האַט זיך געקאַכט זייער וועטשערע.

גאַנצע טעג פּלעג איך פּאַרברענגען מיט ווייפּאַ-יאַקן, באַוואונדערן-דיק דעם צויבער-טאַל. מיר האָבן געקלעטערט אויף אַלע בערג, ניט דורכ-געלאָזט קיין איינציקן וואַסערפּאַל, געשפּאַנט אַרום די ריזיקע „סעקוואַיאַ“-ביימער, און זיינען דריי מאַל דורכגעלאָפּן דעם צען-פּוסיקן אויטאָמאָביל-וועג, וועלכן מען האָט דורכגעהאַקט דורכן סאַמע האַרץ פּון דעם ריזיקן „וואַוואַנאַ“-בוים.

— אַ גרויסער שאַד, וואָס אונדזער פּריינט אַ-טאַ-קאָ איז מיט אונדז ניטאַ, — האָט ווייפּאַ-יאַק עטלעכע מאַל דערמאַנט. און איין מאַל, קוּקנדיק אַראָפּ פּון אַ באַרג אין דער לענג פּון טאַל, האָט זיך ביי אים אַרויסגעריסן אַ ווייטאַקדיקער אויסגעשריי : — מען קען דאָך פּון זינען אַראָפּ, צוּקוּקנדיק וואָס זיי האָבן ביי אונדז אַוועקגערוקבט !... דעם שענסטן טאַל אין דער וועלט ! און גלויב מיר, אויב זיי דערלויבן אונדז נאָך צו אַטעמען אַביסל אַט-דאַרטן, אין ווינקל, אין אונדזער אַרעמען דערפּל, איז עס זיכער ניט צוליב זייער מענטשלעכקייט. נאָר בלויו צוליב רעקלאַמע, צוליב אונדזערע טענין, מיט וועלכע מיר פּאַרווייזן יעדן פּרייטיק זייערע געסט.

און די טעג זיינען געלאָפּן...

און דער מוטערס ווייטאַקן אין דער פּלייצע און אין די פּיס זיינען אַליץ מילדער געוואָרן, און ביקדע שנורן האָב איך אויסגעפּערנט ווי אַזוי, איצט שוין בלויו איין מאַל אַ טאַג, צו טאַן מיין אַרבעט, און אויך ווי אַזוי צו מאַכן

מיט איר לייכטע, פיזישע איבונגען.

ס'האט זיך שוין אנגערוקט פאןאליטישקע די זעקסטע וואך, און כ'האב ענדלעך באשטימט דעם פרימארגן פון מיין אפפאר. דעם לעצטן פארנאכט האבן מיר — איך, די מוטער און ביידע זין מיט זייערע פרויען — פארבראכט אויף אַ הויכן פלאַד־קעפיקן, בערגל, הינטערן דערפל, — אויף אַ בערגל, פון וועלכן ס'האט זיך געעפנט אַ פראכטפולער אויסקוק אויף אַ היבשן טייל פון טאָל. די מוטער איז געזעסן אויף איר ווייכן שטול, און מיר — אויף קעסטלעך, אַרום.

די זון האָט זיך געהאלטן אין זעצן, און פונקט ווי אין דעם פארנאכט פון מיין אַנקומען אַהער, האָבן די רויט־גאַלדענע זונען־שטראַלן נאָך גע־הערשט אויף די גאַר הויכע טיילן פון די ושטייגענע ווענט און אויף די שפיצן פון די אַרומיקע בערג, און די שאַטנס האָבן אַנגעווענדעט אַלע זייערע כוחות פון וואָרטן זיי צו פאַריאַגן. די לופט איז אויך ווי דאַן געווען זאַפטיק־קיל און פול מיט די צאַרטסטע ריחות.

אַ היפשע צייט האָבן מיר אַלע געשוויגן. אַ טרויער האָט געדריקט יעדן איינעם און ס'האָט זיך ניט געוואָלט רעדן. די מוטער האָט פאַרטראַכט גע־קוקט פאַר זיך און איין מאָל, שנעל, אַפגעווישט די טרען. מיר האָבן זיך אַלע געמאַכט ניט זעענדיק, און באַלד האָט זי שטיל גענומען רעדן, און צו אַלעמענס דערשטייננג, גענומען רעדן אויף ענגליש, אויף גאַר אַ פיינעם ענגליש. מיר האָבן אַלע פאַרשטאַנען, אַז דאָס טוט זי צוליב מיר. און זי האָט טאַקע גערעדט, קוקנדיק מיר גלייך אין פנים אַריין.

— דו ביסט געקומען צו אונדז אַ פרעמדער, אַ פרעמדער, ווייסער מענטש, אַבער איך בין זיכער, אַז געשיקט האָט דיך אַהער דער „גרויסער גייסט“, וועלכער האָט שוין, ווייזט אויס, ניט געקענט מער איבערטראַגן מינע זיידן, ניט געוואָלט דערלאָזן, אַז מיין האָס צו זיי זאָל מיך אַליין אינגאַנצן אויפעסן, זאָל מיך אַליין פאַרגיפֿטן... כ'האָב אַ סך געטראַכט און קען ניט פאַרשטיין, פאַרוואָס ער האָט גראַדע דיך אויסגעקליבן... — ווי האָט זיך אויפֿגערוקט אַם איינגעקוקט אין מיין פנים: — כ'ווייס ניט... עפעס איז פאַ־ראַן אין דיין פנים אַזעלכעס... עפעס אייגנס... אפשר שטאַמסטו אַליין אויך פון אונדזערן אַ ווייטן שטאַם... ווער ווייסט?... — זי האָט טיף אַפֿ־געכאַפט דעם אָטעם: — יעדן ווינטער לייען איך אַ סך ענגלישע ביכער... יא, ענגלישע, — האָט זי אונטערהגעשטראַכן, ווי זיך אַליין אויף צו־להכעיס, — ניטאָ נאָך, דערווייל, קיין אינדיאַנישע. נו, איז מיר, איין מאָל, אַריינגע־פאַלן אין די ווענט די ביכל מיט דער מעשה, ווי אַזוי גאַט האָט אין זעקס טעג באַשאַפֿן די וועלט, און דעם זיבעטן טאָג גערוט... און אויך ווי אַזוי ער האָט דערנאָך באַזעצט אַדמ'ען מיט חוה'ן אין ג'ערדן, ווי אַזוי זיי האָבן זיך שפּעטער פאַרזינדיקט און ער האָט געשיקט אַ מלאַך מיט אַ שווערד

זיי פון דארטן ארויסצוטרייבן... זייער אַ פיינע מעשה, און אַ גערעכטע אויך דערצו: פאַר זינד קומט אַ שטראַף. אָבער מיר, די יעסעמיטער אינדיאַנער, זיינען האָך קיין זינד נישט באַגאַנגען, טאָ פאַרוואַס זשע האָט דער גאָט פון די ווייסע מענטשן אָנגעשיקט אויף אונדז — אפילו ניט קיין מלאכים — נאָר בלוטדורשטיקע גאַלד-ווכער, וועלכע האָבן אונדז אַרויסגעטריבן פון אונדזער גן-עֶדֶן?!... און שפעטער, ווען מיר האָבן, אונטער דער פירערשאַפט פון אונדזער גרויסן טשיף טע-נאַ-יאָ, זיך גענומען קעגנשטעלן, האָבן זיי, שוין אויסגעפּרופּטע אין מיליטערישע אונפּאַרמען, טויזנטער פון אונדז אויסגע-שלאַכטעט, און די רעבן-געבליבענע, ווי ווילדע חיות, פאַרשפּאַרט אין אַ רע-זערוואַציע, נעבן טיך פרעשנאָ... טאָ וואו, פרעג איך דיך, איז גערעכטי-קייט?... אמת, אייער גאָט איז שטארקער, אָבער בלויז וויל ער איז גרוי-זאַמער. אונדזער „גרויסער גייסט“ איז גערעכטער, מענטשעכער... — זי האָט זיך פאַרטראַכט אויף אַ וויל און גאָר שטיל באַמערקט: — אונדזער משפּחה איז, האַכט זיך, די אינדיאַנער, וואָס שטאַמט דירעקט פון טשיף טע-נאַ-יאָ... .

פון דער ווייט, וואו עס האָבן זיך געפונען די האַטעלן, האָבן מיטאַמאָל זיך דערטראַגן קלאַנגען פון פאַרשייטער מוזיק און אַן הילכיקער אויפברויז פון צעיושעטן געזאַנג.

זי האָט אָנגעוויזן, מיטן קאָפּ, אין יענער ריכטונג:

— דו הערסט? אין אַ מאַרק האָבן זיי פאַרוואַנדלט אונדזער שטילן, הייליקן טאָג, און פונקט ווי אין די צייטן פון די אַמאָליקע מיינערס, אַזוי זוכט מען נאָך אויך איצט דאָ גאַלד... בלויז גאַלד... אָבער שוין ניט פון דער ערד, נאָר פון אַ צווייטנס קעשענעס... גאַלד... גאַלד... .

זי האָט אַ פיר געטאַן מיט דער האַנט איבערן ווייטן אַרומ:

— זאָג, וואו נאָך אויף דער וועלט קען מען, אויף אַ שטח פון אַ פאַר צענדליק מייל, זען אַזוי פיל גראַנדיעזע, אַזוי פיל הייליקע נאַטור-שיינקייטן? וואו קען מען טרעפן אַזעלכע וואונדער-בערג, ווי: „עֶל-קאַפּיטאַן“, ווי „קאַ-טעדראַלע שפיצן“, „גלייזשער“ און אינספּיראַציע-פּונקטן?... אַזעלכע מאַ-נומענטן, ווי די „דריי ברידער“, „וואַקן-רו“ און „וואַטקינס באַרג“?... וואו נאָך קען מען זען אַזעלכע אַמבאַשרייבליכע וואַסערפאַלן, ווי: „וואוירנאַל“, „יעסעמיטי“, „נעוואַדע“ און אַנדערע?... און די עלטסטע, העכסטע און דיקסטע ביימער אויף דער וועלט, די „סעקוואַציעס“, וואַסן בלויז אין אונדזער טאַל, און פאַרוואָס זאָלן די צוויי מערקווירדיקסטע פון זיי טראַגן די נעמען פון צוויי אַמעריקאַנער גענעראַלן: גרענט און שערמאַן, און ניט פון צוויי אונדזערע אינדיאַנישע טשיפּס?... .

זי האָט אויסגעווישט די טרערן.

— איך בעט דיך, מוטער, באַרואיק זיך! — האָט טעזע-יע-נאַ, די

עלסטטע שנור, שטיל א בעט געטאָן.

— דו טאָרסט זיך ניט אויפרעגן, — האָט לאַיאַ, די צווייטע שנור, צו-

געגעבן.

די מוטער האָט אָנגעוויזן מיטן קאָפּ אויף מיר :

— ער פאָרט שוין אָבער מאַרגן גאַנץ פרי אַוועק, און איך האָב שוין

אַזוי לאַנג געשטיקט אָט די רייד אין זיך... — זי האָט מיטאַמאָל צוואַמער-

געדריקט די פויסטן, און אַ געדריכטער שטרעם, ווייזט אויס, קללות, אויף איר

אייגענער שפראַך, האָט זיך אַ גאַס געטאָן פון איר מויל.

בידע זיך האָבן איינציטיק אַרויפגעלייגט זייערע הענט אויף אירע

אַקסלען :

— רואיק, מוטער ! — האָט לע-מע פעסט באַטאָנט.

— גענוג... כ'בעט היך ! — האָט ווי-פאַיאַק צוגעגעבן.

איך האָב אָנגענומען אירע ביידע הענט אין מיינע :

— גענוג, מוטער, צו רעדן וועגן דעם : קיין רייד, קיין זאך אויף דער

וועלט, קען שוין סיידוי ניט העלפן. האָס לעבן גייט אָפט אויף גרויזאַמע וועגן,

און די איינציקע האַפּענונג אייערע, פונקט ווי פון אַלע אַנדערע באַצוה'טע

איד, אַז די צוקונפט וועט בייטן די אומשטענדן, און דאָס אָנצע לעבן וועט

אָננעמען גאָר אַן אַנדער אויסזען : עס וועט אויפקומען גאָר אַ נייע וועלט

— אַ שיינע, אַ ברידערלעכע, און דער גאַלדענער טיטול וועט פאַרלירן זיין

גאַנצן גלאַנץ... איך בין גליקלעך, וואָס כ'האַב געקענט אַביטל שטילן זיינע

פיזישע ליידן, און האָף צו קריגן בריוו, אַז דו ביסט אינגאַנצן געזונט געוואָרן.

קומענדיק צו אייך, האָב איך דערוואָרט צו קריגן בלויו אַביסל פריינטשאַפט,

כ'האַב אָבער געקראָגן פיל, פיל מער... שוין לאַנגע, לאַנגע יאָרן, נאָך קינד-

ווייז, האָב איך פאַרלוירן מיין מוטער, אָבער אפילו דער שטאַרקסטער און

העלדישסטער מאַן נויטיקט זיך, צייטנווייז, אין דער הילף פון אַ מאַמען, פון

אַן איינפאַכער, ליבגליקער מאַמען... און אַט-די הילף האָב איך דאָ, אין

דיר, מוטער, געפונען...

ס'האָט מיר מיטאַמאָל פאַרכאַפט דעם אַטעם, און טרערן האָבן אַ ברי

געטאָן מיינע אויגן. כ'האַב צוגעדריקט אירע הענט צו מיין פנים.

און זי, די מוטער, יאָווים — אַ פרוי פון אַ „יעסעמיטי“ אינדיאַנישן

טשיף, האָט זיך צוגעבויגן און מיר אַ קוש געטאָן אין קאָפּ.

— אַ דאַנק דיר, זון מיינער, פאַר אַלץ ! טראַג מיך אַוועק אין דיין האַרצן,

פונקט ווי דיין פנים וועט בלייבן אין מיינעם. און וואָל גליק און רו שטענדיק

היטן דיין וועג... און וע, זע פאַרגעס אונדז ניט...

אַט אַזאַ מעשה האָט איין מאָל פאַסירט אין אַ זוניקן פאַרנאַכט אין אינ-

דיאַנישן דערפיל, אין „יעסעמיטי-טאַל“.

יוני, 1955.

מײן ערשטער אַרײנפאַר אין דעם לאַנד פון די „האַפּיט“

אין לאַס־אַנדרוזשעלעס איז עס געשען, אין דער צײט פון מײן צוויי־יאַריקן וואַנדערן איבערן לאַנד. אַנגעקומען אַהײן בין איך דאַן מיט אַ חחדש פריער, אַ שטאַרק פאַרקילטער, מיט אַ שווערן הוסט. געקומען בין איך פון דער שטאָט פאַרטלאַנד, אַרעגאַן שטאַט, וואו עס האָט נאָך אין יענער צײט פון יאָר, געהערשט כמעט ווי אַ פולער ווינטער.

און די שולד פון מײן געפערלעכער פאַרקילונג איז געווען אויסשליס־לעך מײן אינגענע. נאָך זײענדיק אין פאַרטלאַנד, האָב איך געהערט און געלייענט אין די צײטונגען, אַז אַדאַנק די שטאַרקע רעגנס און ווינטן, איז דער טײך וויאָמעט, אין אַ צאַל ערטער, אַרויס פון די ברעגן, פאַרטונקען גאַנצע געגנטן און פאַרשלעפט, אין זײן גאַנג, מיט זיך אַ היפשע צאַל הימער, דערטרונקענע פּי און אין אײניקע פלעצער אויך אונטערגעשווענקט די אויטאָמאָביל־וועגן און די אײזנבאַן־רעלסן.

מען האָט מיך געראטן איבערצואוואַרטן ביז נאַרמאַלע וועג־פאַרבינדונגן גען וועלן זיך אײנשטעלן און ערשט דאַן זיך לאָזן אין ווייטערדיקן וועג. אָבער מיר האָט זיך געוואַלט, וואָס שגעלער אַנצוקומען קיין קאַליפּאָרניע און איבערוואַרטנדיק בלויז אַ פאַר טעג, האָב איך זיך אַרויסגעלאָזט צופוס אין וועג, פאַרלאָזנדיק זיך, דעם מאָל, שוין אַביסל צופיל אויף מײן שטענ־דיקן מזל.

און מײן מזל האָט, דעם מאָל, נײט אויסגעהאַלטן מײן גלויבן. אַרויס פון פאַרטלאַנד בין איך גאַנץ פרי און פאַרנאַכט־צו האָב איך זיך אַראָפּגעגלישט, צוזאַמען מיט אַן היפשן אונטערגעשווענקענען באָרג, אין די אײניקע וואַסערן פונעם וויאָמעט טײך.

זײער גענוי צו באַשרײבן די איבערלעבונגען פון דער, כמעט ווי גאַנ־צער שעה צײט, ווען כ׳האַב זיך, ביז איבערן גאַרטל, געפונען אין דער בלאַט־טיקער וואַסער, ביז כ׳האַב, מיט דער הילף פון פאַרבישווימענדיקע ברעטער און קלעצלעך, צוריק זיך אַרויפגעקאראַבקעט אויפן ברעג — איז אוממעגלעך. אָבער שוין זײענדיק אויפן ברעג, האָב איך מיטן לעצטן ביסל כוחות און געטריבן פונעם לעצטן פונק פון מײן באַוואוסטזײן, גענומען לויפן פאַראויס, וואו אָונטיקע הײז־פײערלעך האָבן זיך שוין גענומען ציטן. איך בין דער־לאַפן צום ערשטן שטיבל, וואו גוטע מענטשן האָבן מיך דערוואַרעמט, מיך אַנגעפויעט מיט הײסער קאַווע און ווער ווייס מיט וואָס נאָך און מיך אַוועק־געלייגט שלאָפן.

אזוי, אַז ווען כ׳האַב מיט אַ וואָך שפעטער, פאַרשטענדלעך, שוין מיט אַ „באַס“, דערגרייכט לאַס־אַנדרוזשעלעס, איז אַ גוטער אָפרו אונטער די הײסע וועג־שטראַלן געווען פאַר מיר, פשוט, אַ לעבנס־נויטווענדיקייט. אָבער, ווי

לאנג קאן מען עס רוען, ווען מען איז ין וועג! ?
 לויטן פריער אויסגעארבעטן פלאן, האָט מיין קומענדיקער אָפּשטעל
 באַדאַרפט זיין ביי די אַרײַזאַנער אינדיאַנער. און ווען כּכּינן שוין אינגאַנצן
 געקומען צו זיך, האָב איך מיט אומגעדולד גענומען וואַרטן אויף דער ערשטער
 געלעגענהייט, מיט אימיצנט אָן אויטאָמאַביל, ווי צו דערקלייבן ביז אַרײַזאַנאַ.
 „דאָרטן וועל איך זיך שוין אָן עצה געבן“, — האָב איך געטראַכט און,
 ווי עס וועט אויס, שוין ווידער גענומען גלויבן אין מיין מזל.

און ווען איך האָב זיך דערוואוסט, אַז צוויי באַקאַנטע שיקאַגער פּאַ-
 מיליעס, וועלכע האָבן אין יענער צייט זיך געפונען אין לאַס-אַנדזשעלעס,
 קלייבן זיך גאָר אינטיכן אַהיימצופאַרן, בין איך גלייך אַוועק צו זיי. זיי
 האָבן, מיט פּרייד, צוגעשטימט מיך אַרײַנצופירן קיין אַרײַזאַנאַ, אָבער אַזוי
 ווי זייער אייגן געזינדל איז באַשטאַנען פון פיר דערוואַקסענע און פינף קינד-
 דער און אַרײַנצושפּאַרן מיך אין זייער אַלטן „דאָדזש“ איז געווען אוממעגל-
 לעך. האָב איך אָנגענומען זייער פּאַרשלאַג צו פּאַרן אין זייער „טרעילער“,
 צווישן די פעק מיט זייערע זאַכן.

אַמח, דער „טרעילער“ איז מיר שטאַרק ניט געפּעלן. ער איז געווען
 זייער אַ פּלאַכער און זינע צוויי הויכע, הילצערנע, גאָר דינע רעדער זיינען
 געווען באַקלעפט בלוז מיט אַ דינעם שיכט גומע. כּ״האָב זייער געצווייפּלט,
 צי ער וועט אויסהאַלטן דעם וועג ניט נאָר ביז שיקאַגאַ. נאָר אפילו ביז מיין
 אָפּשטעל אין אַרײַזאַנאַ, אָבער כּ״האָב באַשלאָסן מיטצופאַרן מיט זיי.

אויף זייער פּראַגע, וואָס כּ״וועל טאָן אין מחבר, האָב איך זיי פּאַרזי-
 כּערט, אַז זיי האָבן זיך לחלוטין ניט וואָס צו וואַרגן פּאַר מיר: פונעם ערשטן
 „טרעידניג פּאַסט“ וועל איך אַפּרופּן מיינעם אַ גוטן אינדיאַנער פּריינט, וועל-
 כּער וואוינט אין דאָרף „מאַענקאַפּי“ און וועלכער וועט גלייך קומען נאָך מיר.
 פּאַרשטענדלעך, אַז איך האָב קיינע אינדיאַנער פּריינט ניט פּאַרמאַגט.
 איך האָב אָבער, ווייזט אויס, שוין ווידער גענומען גלויבן אין מיין מזל און
 בין געווען זיכער, אַז זייענדיק אין יענעם טייל פון אַרײַזאַנאַ, וואו עס זיינען
 קאַנצענטרירט די „האַפּי“ און די „נעוועהאַ“ אינדיאַנער, וועל איך שוין
 געפינען אַ וועג ווי גאָזי ווי צו דערקלייבן צו זיי.

און מיט עטלעכע טעג שפּעטער, אין אַ חונטיק בייטאַג, אַרומגערינגלטע
 מיט אַ היפשער צאָל פּריינט, וועלכע זיינען געקומען זיך געזעגענען מיט
 אונדז, האָט דער אַלטער „דאָדזש“, שווער זיפּצנדיק, זיך אַ לאַז געטאָן אין
 ווייטן וועג און נאָך אים איז, ווי קינדעריש, נאָכגעשפּרונגען דער אָנגעלאַ-
 דענער טרעילער און איך האָב, שטייענדיק אויף אים צווישן די פעק, פּאַר-
 צויגן מיין באַליבט לידל:

„לאַמיר מאַכן פון מיטוואָך שבת,

טראַלאַלאַ... לאַלאַלאַ...

און ניט זיין ווי אלטע באַבעס,
טראַל־לאַ... לאַל־לאַ...“

און דער אַרומיקער עולם האָט פּריילעך אונטערגעכאַפט:

„לאַמיר אַלע פּריילעך זיין,
קוחט מיט מיר אין שענק אַרײַן:
טרינקען בראַנפּו, טרינקען וויין...
טראַל־לאַ... לאַל־לאַ...“

און איך בין געווען גערעכט: נאָך אידער מיר זיינען אפילו אַריינגע-
פאַרן אין אַרײַזאַנט, האָט דער גאַנצער טרעילער זיך גענומען פאַנגדער-
פאַלן. צוויי מאָל האָבן מיר אים פאַרריכט ביי די וועג קאוואַלן, אָבער גיך
אים געמוזט אינגאַנצן אוועקוואַרפן. מיך האָט מען דאַן אַריינגעשפאַרט צווישן
די צוויי משפּחות, אַוועקגעזעצט צוויי קינדערלעך אויף מיין שויס און מיט
די פעק אַרומגעגאַרטלט דעם גאַנצן אויטאָמאָביל.

אויב דאָס איז נאָך געווען ווייניק, האָט מיט אַ טאַג שפּעטער, פונקט
אין צייט, ווען מיר האָבן געהאַלטן, זייער פאַרזיכטיק, אין אַראַפּלאָזן זיך
פון אַ הויכן באַרג, האָט געפלאַצט איינע פון די הינטערשטע טייך, וועלכע
קאָנטראַלירט דעם גאַנג פון דער מאַשין און אונדזער „דאָדזש“ האָט זיך
גענומען ווילד קאָגן באַרג אַראָפּ.

און דער וועג איז געווען זייער אַ שמאַלער, אַ פאַרצאַמטער, פון לינקס,
מיט אַ הויכער שטיינערנער וואַנט, מיט שאַרפע שפיצן און פון רעכטס האָט
זיך מלאַך-המות אונדז באַגריסט מיט צענדליקער אויגן פון זייער אַ טיפן
טאַל. די מאַשין איז, ממש, געפלוויגן באַרג אַראָפּ און פון איר האָבן זיך גע-
ריסן דערשראַקענע קולות פון די פרויען מיט די קינדער. און ווער געדענקט
עס? אפּשר אויך פון די מענער?

גליקלעכער־ווייזע זיינען אונדז קיינע מאַשינען ניט אַנטקעגן געקומען
און, אַפּלויפּנדיק, שוין אין טאַג, אַ פאַר מייל, האָט דער אויטאָמאָביל זיך
אַליין אָפּגעשטעלט.

אַ האַלבע טאַכט האָבן צוויי מעכאַניקער, ביי דער שייך פון זייערע איי-
גענע אויטאָמאָביל-לאַמפּן געאַרבעט, ביז זיי האָבן צוריק אויפגעלעבט אונז-
זווער היפּשולעך צעקנייטשטן „דאָדזש“ און גאַנץ פּרי האָבן מיר זיך ווידער
אַ לאַז געטאַן אין וועג. מיטאַג-צייט זיינען מיר צוגעקומען צום הויפט-וועג,
וועלכער איז געלאָפּן פון פּלעגסטעף אין סאַמע האַרץ פון די „האַפּי“-דערפער.
דאָס איז געווען מיין שיידונגס-פּונקט. מיר זיינען אַלע אַרויס פון דער
מאַשין און זיך גענומען געזעגענען. זיי האָבן בשום אופן ניט געוואָרט

מיך איבערצולאזן אליין אין דער וויסטעניש, בעת גאר נאָענט האָט זיך געפונען אַ „טרעידניג־פּאַסט“. איך, פון מיין זייט, האָב ניט געוואָלט זיי זאָלן מיך צופירן צו דער קראַם און דאַרטן מעגלעך זיך איבערצייגן, אַז איך האָב ניט קיינע פריינט, וועמען אָפצורופן.

ענדלעך האָבן מיר זיך געזעגענט און זיי האָבן גענומען אָפּפאַרן. צוויי מאָל האָבן זיי, שוין אָפּפאַרנדיק קליינע שטרעקעס, זיך אָפּגעשטעלט, זיך נאָך אַמאָל געזעגענט און מיר פאַרגעלייגט צו פאַרגעסן וועגן די אינדיאַנער און מיטפאַרן מיט זיי קיין אַשיקאַגאָ.

ענדלעך זיינען זיי אַוועק און איך האָב, מיט בענקשאַפט, זיי נאָכגעקוקט. ווען זיי זיינען פאַרשוואַנדן, האָב איך זיך גענומען אַרומקוקן און פּלאַנירן וואָס ווייטער צו טאָן. כּוּהאַב שוין געהאַט אַרויפגעוואָרפן אויף זיך מיינע וועג־פעקלעך און זיך געוואָלט לאָזן גיין אין ריכטונג צום „טרעידניג־פּאַסט“, ווען כּוּהאַב באַמערקט אַן אַלטן אינדיאַנער, זעט אויס אַ „נעוועהאַ“, מיט אַ גרינער סטענגע אַרום זיין שטערן און צוויי שנירלעך קרעלן אַרום דעם האַלדז, וועלכער איז אַרויסגעקומען אויפן הויפט־וועג פון עפעס אַ זייטיקער סטעזשקע און וועלכער האָט זיך, ווייזט אויס, געלאָזט גיין אין ריכטונג צו דער קראַם.

„וואָס פאַראַ פּראַכטפולער טיפּ!“ — האָט איך אַ טראַכט געטאָן און אויף שנעל פאַרטיק געמאַכט מיין קאמערע. און ווען ער איז צוגעקומען גאר נאָענט, האָב איך, אים, פאַרשטענדלעך, אויף ענגליש, באַגריסט, אַנגעוויזן אויף מיין קאמערע און אים געבעטן זיך צו לאָזן פאַטאַגראַפירן.

דער אַלטער, וועלכער האָט צוערשט אַ פריינטלעכן שמיכל געטאָן, האָט, באַמערקנדיק די קאמערע, געמאַכט אַ ביזן פנים, עפעס אַ שנעלן זאָג געטאָן און ניט נאָר זיך אויסגעדרייט צו מיר מיט די פלייצעס, נאָר זיך אויך גאַנץ פלינק איינגעבויגן און מיר אַרויסגעשטעלט זיין הינטער־חלק. און אויב דאָס אַליין איז אים נאָך געווען ווייניק, האָט ער, מיט דער רעכטער האַנט, נאָך גענומען פאַטשן אויפן זיי־פלאַץ, ווי וועלכער זאָגן: — נאָ, פון אים קענסטו אַראָפּנעמען אַ בילד!

איך האָב פּרוּבירט אים זאָגן אַ פאַר באַרהאָקנדיקע ווערטער, אים אפילו פאַרגעלייגט אַ האַלבן דאָסער, אָבער ער האָט זיך פון אַרט ניט גערירט. דאָן בין איך שוין אַליין אויך ביזן געוואָרן, פאַרהאַקט די קאמערע, זיך אַוועקגעשטעלט אין אַ פּאָזיציע, זייער אַן ענלעכער צו זיינער און עטלעכע מאָל איבערגע־חזרט:

— נאָדיר, דו אַלטער נאָר! ... נאָ דיר דאָס זעלבע!

ווען ער האָט ענדלעך באַמערקט מיין פּאָזיציע, האָט ער זיך אויסגע־גלייכט, זיך אויסגעדרייט מיטן פנים צו מיר, זיך צעלאַכט, עפעס אַ זאָג געטאָן און רואיק פאַרגעזעצט זיין וועג.

איך האָב זיך אויך אויסגעגלייכט, אים נאָסגעוואָרפן עטלעכע ביזע ווער־

טער און אַ טראַכט געטאָן, אַז ס'איז נאָך אַ גליק וואָס עס איז דאָ פריער ניט געווען קיין דריטער פּערזאָן, וועלכער זאָל געווען אונדז ביידן פּאַטאַגראַפירן אין אונדזערע פּאַזעס. איצט האָב איך אַליין זיך שוין אויך צעלאַכט.

אין גיכן האָב איך באַמערקט אַ לאַסט־וואַגן, וועלכער האָט זיך באַוועגט אויפן וועג פון פּלעגסטערף. איך האָב זיך דערפרייט, ווען דער וואַגן איז צוגעקומען גאר נאַענט, האָב איך אויפגעהויבן די האַנט און ער האָט זיך גלייך אָפּגעשטעלט.

אויף דער קעלבע איז געזעסן אַ קליין געוויקסיקער, דאַרער, זיכער אינ-דיאַנער, מיט אַ שאַרפּער נאָז און שטאַלינקע אייגענעך. ווין ושטערן איז געווען אינגאַנצן פּאַרדעקט מיט אַ קאַר-באַי" הוט, מיט זייער ברייטע ראַנדן. איך האָב אים באַגריסט און גלייך אַ פרעג געטאָן:

— פאַרשטייטו ענגליש?

ער האָט מיט אַ צופרידענעם שמייכל געענטפּערט:

— איך פאַרשטיי: פיר ווינטערס אין שול אַריין געגאַנגען.

— דו האַסט טאַקע אַ אינטעליגענטן פנים. — האָב איך אים אַ לויב

געטאָן, זאָג מיר, וואוהין פאַרסטו?

— צו זיך גאָהים: אין דאַרף מאַענקאַפּי.

— וואוינען אויך דאַרען ווייסע מענטשן? — האָב איך געוואָלט וויסן.

— ניין, בלויז מיר, האַפּי אינדיאַנער. — און ער האָט צוגעגעבן: —

אין טויבא סיטי, צוויי מייל פון אונדז, זיינען פאַראַן אַ סך ווייסע... אויב דו ווילסט, וועל איך דיר צופירן אַהין.

— ניין, אַ דאַנק! — האָב איך געענטפּערט און גלייך צוגעטראָטן צום

ענין: — זאָג מיר, וואָלט איך געקענט קריגן ביי אייך אין דאַרף אַ פּלאַץ וואו איבערצושלאָפּן?

— אַוואַדאי, — האָט ער אַ זיכערן שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ, — פאַראַן ביי

אונדז איבער גענוג פרייען פּלאַץ. אויב דו ווילסט, וועל איך דיר מיטנעמען מיט זיך, — און ער האָט, גאַסט־פריינטלעך, מיר אָנגעוויזן אויפן ליידיקן פּלאַץ, נעבן זיך.

אַ צווייטן מאָל איבערצוהוירן זיין איינלאַדונג האָט ער זיכער ניט באַ-דאַרפט. כּוּהאַב שונעל פאַרנומען דעם אָנגעוויזענעם אָרט, ער האָט אַ דרוק-געטאָן מיטן פּוס אויפן גאַר-קנאַפּ און דער לאַסט־וואַגן האָט זיך אַ ריס גע-טאָן פאַראַויס.

אַ פּאַר מינוטן האָבן מיר ביידע געשוויגן. איך האָב אָנגעשטרענגט געטראַכט וועגן וואָס צו פאַרפירן מיט אים אַ געשפּרעך און ער האָט געהיט דעם וועג און אָפּט געגענעצט.

— דו זעסט אויס צו זיין אַ גוטער בחור, — האָב איך אים געמאַכט

דעם צווייטן קאָמפּלימענט, — זאָג מיר, ווי אַזוי הייסטו?

— נאַקווי-מאַ — איז מיין אמת'ער נאַמען, — האָט ער געענטפּערט,

— אָבער אין שול האָט דער לערער מיר אַ באַמען געגעבן דרושאַן. און אַלע רופן מיך שוין אַזוי.

— און מיין באַמען איז: דייקס, — האָב איך זיך אַליין פאַרגעשטעצט און באַטראַכטנדיק די אַרומיקע געגנט. האָב איך זיך אויך דערמאָנט וועגן אַן ענלעכער געגנט אין טורקעסטאַן, וואו איך האָב אַמאָל פאַרבראַכט אַ פאַר יאָר. און אָט דער פאַרגלייך האָט מיר געגעבן די טעמע, וועגן וועלכער צו רעדן. כ'האָב אים גלייך גענומען דערצוילן אַ געשיכטע וועגן אַ ריזיקן טיגער, מיט וועלכן כ'האָב זיך איין מאָל געטראָפן, פנים צו פנים, באַדנדיק זיך אין אַ טייכל.

ער האָט אויפגעלעבט, אויפגעהערט צו היטן דעם וועג און אפילו צו גענעצן.

ווען כ'האָב געענדיקט די מעשה, האָט ער מיך אַ פּרעג געטאָן:

— זאָג, ביסטו געווען אַמאָל אין מצרים?

אין מצרים? כ'ין איך קיינמאָל ניט געווען, אָבער אים האָב איך געענט-פּערט, אַז כ'האָב פאַרבראַכט דאָרטן גאָר אַ היפּשע צייט און אים טאַקע גלייך גענומען באַשרייבן, מיט אַלע איינצעלע היטן, סיי דאָס לאַנד גופא, אַזוי אויך די פיראמידן מיט די רייכע קעניגלעכע קברים, ווי אויך דעם ריזיקן טייך נילוס מיט זיינע יערלעכע פאַרפלייצונגען, וועלכע ברענגען פּרוכט-באַרקייט צום לאַנד.

ער האָט זיך צוגעהערט מיט אַ פאַרכאַפטן אַטעם, און צום שלום באַ-מערקט, מיט אַ טיפּן זיפּץ:

— אָט אַזאַ טייערן טייך וואָרטן מיר שטאַרק באַדאַרפט האָבן דאָ, ביי אונדז, אין אַריזאָנאַ.

אין גיכן האָבן זיך, פון ביידע זייטן וועג באַוווּזן, ניט קיין הויכע, רויט-געלע בערג און מיר זיינען מיטאַמאָל ווי אַריינגעפאַרן אין אַ שטיינערנעם, האַלב-צעשטערטן זאָלאַלאַגישן גאַרטן: אויף די זייטן פון די בערג זיינען פון ווינט, זון און רעגן אויסגעקארבט געוואָרן טאַנצע און האַלבע בילדער פון פאַרשיידענע מינים חיות און פייגל.

דערנאָך האָט די מאַשין, מיט איין פלינקן דריי אויף רעכטס, זיך ווי אַרויסגעריסן פון צווישן די בערג און מיר זיינען אַריינגעפאַרן אין אַ גע-דיכט פאַרוואַקסענעם ברייטן טאַל. די לופט איז דאָ געווען געדיכט אַנגעזאַפט מיטן לעבעדיקן ריח פון פלאַנצן, ביימער און פרישער ערד.

דער גאַנצער נידעריקער טייל פון טאַל איז געווען צעטיילט אין פיר-עקן פון פאַרשיידענע מאָסן, געדיכט באַדעקטע מיט גרינוואַרג פלאַנצן. קליינע היזקעס האָבן זיך ווי געטוילעט אין די שאַטנס פון געדיכטע ביימער און קינדער און פרויען, אין פאַרביקע קליידער, האָבן זיך באַוועגט אַרום די הייזקעס.

— וואָג, נאַ-קווי-מאַ, — האָב איך אַ פּרעג געטאַן, — פאַרמאָגסטו דאָ אויך אַ שטיקל קאָרן-פּעלד מיט אַ צאָל פּרוכטן ביימער ?

ער האָט אַ צופּרידענעם לאַך געטאַן :

— איך האָב אויך אַ קליין שטיקל פּעלד מיט דריי פּרוכטן ביימער, אָבער עס געפינט זיך נישט דאָ, נאָר אַביסל ווייטער אין מדבר... מיין אינ-גערער ברודער גיט אויף דעם אַכטונג. איך אַליין בין באַשעפטיקט אין מיינעם אַ קרעמל אין אונדזער דאָרף.

— ווער זיינען דייע קונים ?

— עס קומען פאַרשיידענע : שכנים פון דאָרף, אויך טוריסטן שטעלן זיך אַמאָל אָפּ... עס קומען אויך אייניקע נעוועהאַס, — ער האָט אַ זיפן געטאַן, — אָבער אַממערסטן גייען זיי קיין טיחבא סיטי צום גרויסן „טרעידנינג-פאַסט“, וואָס צוויי ווייסע האַלטן דאָרט... כדי צו האַנדלען מיט די נעווע-האַס. מוזו מען האָבן אַ סך געלט : זיי צאָלן, זייער אָפט, נישט מיין קיין געלט, נאָר זיי פאַרזעצן זייערע טעפּיכער און צירונג, וועלכעס מען מוז אויס-האַלטן ביז עס קומען אָן בעסערע צייטן...

— קריגט איר זיך אָפט מיט אייערע שכנים ?

— זייער זעלטן. מיר, האַפּיס, זיינען אַ פּרידלעך פּאַלק. „האַפּיטאַה שינומאַ“ הייסן מיר, וואָס עס מיינט : „דאָס פּאַלק פון שלום“.

דער אַוונט האָט גענומען לאַנגזאַם צופּאַלן. די זון, אַ בלוטיק-רויטע, האָט זיך לאַנגזאַם גענומען זעצן, ווי אין אַ גאַלדענעם טייך מיט הייטיק-ברוינע ברעגן. וואַלקנס, גרויסע און קליינע, מיט זיכער-גרויע, פּיאַלעט און ראַזעווע זוימען האָבן זיך לאַנגזאַם און ווי פאַרויכטיק גערוקט איבערן טיף-בליוען הימל.

— אַט איז שוין אונדזער דאָרף ! — האָט נאַ-קווי-קאָ, שמייכלענדיק, מיר אָנגעוויזן אויף אַ נישט הויכן, פּלאַכן באַרג, וואו עס זיינען געזעגן צע-וואָרפן פּיר-עקיקע הייזקעס.

ער האָט שנעלער אַ טרייב געטאַן דעם לאַסט-וואָגן און עפעס אַ גוט-מוטיקן געשריי געטאַן צו עטלעכע הינט, וועלכע זיינען באַפּאַלן דעם וואָגן. איך האָב מיט דער האַנט באַגריסט אַ צאָל פּרויען, וועלכע זיינען געשטאַנען נעבן די הייזקעס און זיי האָבן מיר געענטפּערט מיט שמייכלען און מיט אַ פּריינטלעכער באַוועגונג פון זייערע הענט.

מיר זיינען אַרויף אויפן באַרג און אַריינגעפאַרן אין דאָרף גופא. אין דעמרונג שייך האָב איך קלאָר געזען ווי לעבן די אָפענע טירן פון זייערע היימען זיינען אויף דער ערד און אויף קעסטלעך געזעסן האַפּי-פאַמיליעס און געגעסן זייער אַוונט-ברויט.

נאַ-קווי-מאַ האָט, פאַרבייפאַרנדיק, צוגעוואָרפן עטלעכע ווערטער צו איי-ניקע פון זיי אַטווייזנדיק אויף מיר. יענע האָבן געענטפּערט מיט אַ שמייכל און מיט אַ פּריינטלעכן בויג מיט זייערע קעפּ.

— דאָס זאָג איך זיי אָן, אַז איך האָב געבאַכט מיט זיך אונדזערן אַ פריינט, — האָט ער מיר צו פאַרשטיין געגעבן זיינע באַמערקונגען צו די שכלים.

ער האָט אָפּגעשטעלט די מאַשין נעבן אַ נידעריק הייזל, וועלכעס איז אַרויסגעקומען אויף אַ ברייטן, פרייען פּלאַץ, אַרומגערינגלט מיט אַ רייע אַב-דערע ענלעכע היזוקעס. איבער דער טיר פון זיין היזוקע האָב איך איבער-געלייענט, זעט אויס, אַ היימיש געמאַכטע ענגלישע שילד: „נאַ-קוי-מאַס טרעדינג-פאַסט, דאָרף מאַענקאָפּי“.

כ'האָב אַרועקגעלייגט אַ טייל פון מינע זאַכן ביי אים אין קרעמל און, עטוואַס שפּעטער, אים אַ פרעג געטאָן:

— זאָג מיר, ברודער, וואו אַשטייגער וועל איך היינט קאָנען איבער-שלאַפּן?

— וואָס מיינסטו וואו? — האָט ער זיך ווי גע'חידושו'ט, — קענסט שלאַפּן וואו נאָר דו ווילסט אַליין, — און ער האָט מיט דער האַנט, ברייטהאַרציק, מיר אָנגעוויזן, צוערשט אויף דער ליימענער פריזבע, נעבן דער טיר פון זיין קרעמל, דערנאָך אויפן דאַך פון זיין הויז, און צום לעצט — אויפן גאַנצן אַרום.

פאַר מיר איז שוין איצט קלאָר געוואָרן, אַז איך האָב אים פריער שרעכט פאַרשטאַנען, און אַז מיט זיין ענטפּער, אַז איך קען שלאַפּן וואו נאָר עס גע-פעלט מיר, האָט ער קיין בייזעס ניט געמיינט.

יענע נאַכט איז פאַר מיר געווען זייער אַ שווערע: די פריזבע, נעבן דער קראַם, אויף וועלכער כ'האָב צוערשט איינגעאַרדנט מיין געלעגער, האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אי צו שומאַל, אי צו האַרט. האָב איך אינמיטן נאַכט געמוזט איבערטראָגן מיינע צוויי קאַלדערעס מיטן צוקאַפּנס בינטל אויף אַ באַגראַזטן שטיקל אַרט, ניט ווייט. און ווען כ'האָב שוין ענדלעך גענומען איינשלאַפּן, האָב איך צוערשט דערשפירט און טאַקע באַלד אויך דערזען אַרום זיך עטלעכע הינט, די גרויס ווי די וועלף, וועלכע האָבן מיך געהאַלטן אין איין אַרומשמעקן.

האָב איך, צוערשט, געשוויגן, זיך געמאַכט ניט זעענדיק און ניט הערנ-דיק, מיט דער האַפּענונג, אַז זיי וועלן זיך באַקענען מיט מיין ריח און אַרועק צום טיזור. אַביסל שפּעטער, זעענדיק, אַז זיי טרעטן פאַרט פון מיר ניט אָפּ, האָב איך מיט אַ געמאַכטן רואיקן טאָן, עטלעכע מאָל איבערהגע'חזרו'ט: „געראַרי! ... געט עוועי! ...“

זיי האָבן אָבער, ווי ס'ווייזט אויס, ניט פאַרשטאַנען מיין ענגליש און פאַרגעזעצט דאָס אַרומשמעקן מיך, צוזאַמען מיט אַ שטיקל, אָבער ווייט ניט קיין פריינטלעכן ברומען.

איך האָב אויך אַ טראַכט געטאָן וועגן אויפּזעצן זיך און אַ רוף טאָן

אימיצן צו הילף, אָבער, ידעם אמת געזאָגט, פשוט מורא געהאַט זיך אַ ריר צו טאָן פון אַרט: ווער ווייסט זיי, די האָפּישע הינט? ביי זיי קען עס מיינען, אַז דאָס איז פונקט די צייט זיך איינצובייסן אין זייער קויבן מיט די ציין? ... בין איך געלעגן און געשוויגן, ביז כ'האַב באַמערקט, אַז איינער פון די הינט, אַ וויסער און אַ גרויסער, האָט נאָכן גוט באַשמעקן מיינע פיס, זיך אויסגעדרייט צו מיר מיטן הינטן, אויפגעהויבן איינע פון זיינע הינטערשטע פיס און זיך פאַרמאַסטן מיר עפעס אַפצוטאָן. דאָן האָב איך שוין פאַרגעסן אין מיין שרעק, כ'האַב שנעל אַ הויב געטאָן מיין לינקן פוס און מיט אַלע מיינע כוחות אַ זעץ געטאָן דעם כלאב אין זיין הינטער חלק.

און אַזוי ווי ער איז, אין יענעם מאָמענט, געשטאַנען בלויז אויף דריי פיס, האָט ער פון מיין אומדערוואַרטעטן קלאַפּ פאַרזיירן זיין גלייכגעוויכט און איז מיט אַ דערשראָקענעם געוואָי אַפגעפלוגן אויף אַ פאַר טריט, זיך איבערגעקוליעט און גענומען אַנטלויפן. די איבעריקע הינט זיינען אים גלייך נאָכגעלאָפן.

אַ בייזער, ווי צען רוחות, האָב איך דאָן אַ כאַפּ געטאָן מיינע צוויי קאָלדערעס מיטן צוקאָפּטן־פעקל, בין, מיט דער הידף פון אַ לייטער, אַרויף אויפן נאָענטסטן דאָך, וואו עס זיינען שוין געשלאָפן אַ צאָל אינדאָנער, איינ־געוויקלטע אין זייערע קאָלדערעס, און זיך אַוועקגעלייגט שלאָפן צווישן זיי. אינדערפרי האָט נאָ־קווי־מא שטאַרק געלאַכט, ווען כ'האַב אים דער־ציילט וועגן די באַנאָכטיקע פאַסירונגען און, אויף מיין בקשה צו געפניען פאַר מיר אַ צימער אָדער עפעס אַ ביידל וואו איינצושטיין, האָט ער מיר דער־קלערט, אַז דער איינציקער ליידיקער צימער אין גאַנצן האָרף איז זיין פרי־ערדיקע, איצט, פוסטע קראַם, טאַקע די צווייטע טיר פון אים. און ווען איך האָב זיך שטאַרק דערפרייט, האָט ער מיר געראַטן ניט צו פרייען זיך צו פרי, ווייל דער פלאַץ איז דאָרט אַ געפערלעכער. קיינער גייט די געצטע צייט אפילו ניט אַריין אַהין.

און זיינער אַ שכן, וועלכער איז געקומען עפעס קויפן, האָט באַשטעטיקט זיינע רייד, אַז אַריינצוגיין אין יענעם צימער קען מיינען — טויט־געפאַר. און ווען כ'האַב גענומען בעטן מען זאָל מיר זאָגן די סיבה פון דער טויט־געפאַר, האָט מיר נאָ־קווי־מא דערקלערט, אַז אַ האַלבע סטעדיע איז דאָרטן ניט לאַנג צוריק איינגעפאַלן און אַז די סלופעס פון דער צווייטער העלפט האַלטן זיך קוים, און אַז די זיכערסטע וואָך פאַר מיר וועט זיין צו שלאָפן, מיט אים צוזאַמען, אויפן דאָך.

איך בין גלייך אַריין אין יענעם צימער, געפרוואוט, אויף וויפל ס'איז מעגלעך געווען, אויסצורעכענען אויף וואָס פאַר־אַ ערטער די צוויי שווערע סלופעס, וועלכע האָבן נאָך אונטערגעהאַלטן די העלפט פון דער סטעליע, וואַלטן אין פאַר פון אומגליק אַראָפּגעקראַכט און וואָס פאַר־אַ מיטלען מען וועט קענען אָננעמען, אַז ווי זאָלן בלייבן הענגען אויף זייערע איצטיקע

ערטער ? כ'האב אויך באשטימט, אז דער זיכערסטער פלאץ פאר מיר צום שלאָפן וועט זיין נעבן קליינעם פענצטערל, דורך וועלכן ס'וועט, אין פאל פון א נויט, מיר לייכטער זיין אַרויסצוקריכן אין גאָס.

פאַרטיק ווערנדיק מיט אַט די אַלע השבונות, בין איך צוריק אַריין צו נאַ-קווי-מאַן און סיי אים, אַזוי אויך דעם שכן זיינעם, דערקלערט, אַז ס'איז שוין אַ באַשטימטע זאָך, אַז כ'האָב זיך שוין אפילו אַן עצה געהאַלטן מיט מיין גוטן גייסט, וועלכער היט מיך מיין גאַנצן לעבן אויס פון אַלע געפאַרן, אַז איד באַזעץ זיך אין צימער און נאָ קיין ביזו וועט מיט מיר דאַרטן ניט געשען.

בידע האָבן איינגעשטימט, אַז די געפאַר וועט זיכער זיין אַביסל קלע-נער, אַזוי לאַנג ווי מיין גוטער גייסט וועט מיך אָפּהיטן, אַבער מיר דאַך געראַטן צו זיין זייער פאַרויכטיק, בפרט ביים עפּענען און פאַרמאַכן די טיר ... און דער שכן מייער האָט צוגעגעבן :

— ס'וואָלט געווען נאָך אַביסל זיכערער, ווען דו, זון, וואָלט זיך גע-מאַכט אַ געוואוינהייט צו שלאָפן מיטן קאַפּ אינגאַנצן אַרויסגערוקט פון פענצטער ...

כ'האָב זיי עס צוגעזאָגט און זיך טאַקע גלייך גענומען צו דער אַרבעט. כ'האָב אויסגערייניקט דעם צימער פון אַ היפש ביסל שמוץ, פון צוויי קעסטלעך האָב איך צוזאַמענגעקלאַפט אַ טישל, אַ דריט קעסטל האָט באַדאַרפט מיר דינען אַלס אַ בענקל. כ'האָב אויך באַשלאָסן, וואָס שנעלער אָפּצוזוכן צוויי לאַנגע שטעקנס אָדער ברעטער און מיט זיי אונטערשפאַרן מייע צוויי סטעליע סלופּעס.

... און אַט אַזוי האָב איך זיך איינגעאַרדנט און פאַרבראַכט אין דאַרף מאַענקאָפּי כמעט ווי אַ גאַנצן זומער ...

מיט אייניקע האָפּיס בין איך געוואָרן זייער גוטע פריינט, ביי אַנדערע איז מיר ניט געלונגען דורכצוברעכן דעם געפיל פון פרעמדקייט, אַבער אַלעמען איז זייער געפּעלן מיין געוואָגט באַזעצן זיך אין נאַ-קווי-מאַס צימער, מיט דער געפערלעכער, הענגענדיקער סטעליע איבער מיין קאַפּ.

און אַ צאָל פריינטלעכע פעדים, פאַרקניפטע אין אַט-דעם דאַרף, האָבן מיך, מיט דער צייט, פאַרבונדן מיט אינדיאַנער אויך פון אַנדערע האָפּי דערפער און אַזוי אַרום מיר געהאַפּן צוקומען, זאָל זיין אפילו בלויז מיט איין פינטעליע, נאָענטער צו דער נשמה פון אַ פּאַלק, וועלכעס איז קיין מאָל קיינעם ניט באַפּאַלן, וועלכעס האָט זיך אַבער שטענדיק העלדיש פאַרטיי-דיקט קעגן זיינע אַנפּאַלער ; פון אַ פּאַלק, וועלכעס האָט נאָך, ווער ווייסט מיט וויפל הונדערטער יאַרן צוריק, אין אַ וועלט פּוּל מיט שנאה, מיט אכזריות און באַטרוג, שטאַלץ אָנגעצייכנט אויף זיין פּאַן די צוויי ווערטער : „האַ-פיטחה-שינומאַ“ — דאָס פּאַלק פון ערום.

אויפן וועג צו די ווייסע זאמדן

פאָסירט האָט עס אין שטאַט ניו־מעקסיקאָ, אין דער צייט פון מײן צוויי־יאָריקן וואַנדערן איבער אונדזער וואַנדער שיינעם לאַנד אַמעריקע. ס׳איז מיר אין יענער צייט ניט איין מאָל אויסגעקומען, אין פאַרשידענע פלעצער, צו הערן באַגייסטערטע אַרופן וועגן אַ נאַציאָנאַלן מאַנאָמענט אין ניו־מעקסיקאָ מיטן נאָמען „די ווייסע זאָמדן“. איך האָב שוין צו יענער צייט געהאַט געווען די גרעסטע צאָל נאַטור וואַנדער אין לאַנד און זיך בשום־אופן ניט געקענט פאַרשטעלן וואָס אַזויגס האָט אפילו די אַלמעכטיקע נאַטור געקאָנט באַשאַפן פון בלוז ווייסן זאָמד ?

און טאַקע דערפאַר האָב איך פעסט באַשלאָסן, ביי דער ערשטער געלעגנהייט, זיך אַריינצוכאַפן קיין ניו־מעקסיקאָ און אַ קוק טאָן, וואָס די „ווייסע זאָמדן“ שטעלן מיט זיך פאַר.

און די צייט איז געקומען, ווען אַ מיט־יאָריק פאַר פאַר האָט מיך איין מאָל, אין אַ יולי פרימאַרגן, נעבן אַריזאָנער שטעטל ספּרינגערוויל, אַריינגענומען צו זיך אין זייער נייעם, שוואַרץ־פינקלענדיקן אויטאָמאָביל. כ׳האַב זיך זייער דערפרייט, דערוויסנדיק זיך, אז זיי פאַרן צו גאַסט צו זייערער אַ טאַנטע קיין סאַן־אַנטאָניאַ, אין ניו־מעקסיקאָ.

איך האָב אַ קוק געטאָן אויף דער מאַפע און אויף שטעל אויסגערעכנט, אז פון סאַן־אַנטאָניאַ ביז די געווינטשטע „ווייסע זאָמדן“ דאַרף זיך געפינען אַ שטרעקע, זיכער ניט מער ווי אַרום אַ הונדערט און פופציק מייל, אָדער אפשר נאָך ווייניקער, און פּעסט באַשלאָסן זיך ניט צו רירן פון שטאַט ניו־מעקסיקאָ ביז כ׳וועל גוט ניט באַטראַכטן זיין „ווייס־זאָמדיקן“ נאַטור־וואַנדער. פאַרשטענדלעך, אז כ׳האַב דעם גאַנצן טאַג געהאַלטן דאָס פאַרל גע־שפאַנט מיט מיינע מעשיות און ווען מיר האָבן שוין פאַרנאַכט צו, זיך צעשיידט, האָבן זיי זייער באַדויערט וואָס זיי קענען ניט פאַרן ווייטער און ניט הערן מער מיינע שפאַנענדיקע מעשיות.

איך בין איבערגעשלאָפן די נאַכט אין אַ מעבלירטן צימער און זיבן אַזיגער אינדערפרי בין איך שוין געשטאַנען אויפן הויפט־וועג, נעבן אַ גאַל־וואַל־סטאַנציע, און זיך נאָכגעפרעגט ביים אייגנטימער, אַן אַלט, הויכן מאַן, ווי אַזוי לייכטער זיך צו דערקלייבן צו די „ווייסע זאָמדן“.

דער אַרטער, זעט אויס אַ סימפּאַטישער מענטש, מיט גרויע אויגן, אונטער געדיכטע, זייער שוואַרצע ברעמען און אַ מילדן שומיכע, האָט מיך אויפּערקומען באַטראַכט, ניט איילנדיק זיך, פאַררויכערט זיין ליולקע, מיך ווידער אָפּגעמאַסטן מיטן בליק און אַ פרעג געטאָן :

— זאג מיר נאָר, ווי לאַנג שפּאַנטו עס אַרום איבערן לאַנד?
זיין וועג פון פרעגן איז געווען אזאָ צוטרוילעכער, אזא געמיטלעכער,
אַז עס האָט זיך געוואָלט אים ענטפּערן, פונקט ווי אַן אַלטן באַקאַנטן:
— ושוין אַריבער אַ יאָר, — האָב איך אים געענטפּערט.
ער האָט זיך שטאַרק דערפּרייט:

— גוט אַזוי! ... אַז מען איז יונג און שטאַרק טאָר מען זיך ניט באַ-
גראַבן אויף קיין שום אָרט... אַרומגיין דאָרף מען... גאָטס וועלט באַ-
טראַכטן... — ער האָט זיך פּאַרטראַכט אויף אַ רגע און אַ זיפּץ געטאָן:
— איך בין אויך אַמאָל אַזוי אַרומגעגאַנגען... כמעט דאָס גאַנצע לאַנד
באַטראַכטן... — ער האָט אַרויסגענומען פון זיין קעשענע אַ מאַפע און זאָגן-
פעלטיק, מיטן פינגער, מיך גענומען פירן איבער די שווערן: — גיב אַ
גוטן קוק, בחור, אַט דער וועג, וואו מיר שטייען איצט, וועט דיך ברענגען
צוערשט צום שטעטל בינגהאַם — ניין און צוואַנציק מייל... פון דאָרטן
ביז קאַריזאָזאַ איז פינף און דרייסיק מייל... דערנאָך... אַט גיב נאָר אַ גוטן קוק
אויף דער מאַפע. דערנאָך פאַרנעמסטו זיך צו דרום צו. גייסט פאַרביי דריי
שטעטלעך: אַסקוראַ, טרי ריווערס און טוילאַראַסאַ... און פון דאָרטן וועט
דיר בלייבן צוועלף מייל ביז דער גרויסער שטאָט אַלאַמאַטאַהדאַ און פון
דאָרטן ביז די „ווייסע זאַמדן“ איז בלויז איין שפּרונג: ניט מער ווי דרייצן
אַדער פּערצן מייל...

— זאָג מיר, — האָב איך אַ פרעג געטאָן, — אין וואָס באַשטייט, אייגנט-
לעך, דער גרויסער וואונדער פון די זאַמדן? זאַמד איז דאָך אוממעטום זאַמד?
ער האָט זיך צעלאַכט:

— דו רעדסט ווי אַ קינד. אוממעטום זאַגסטו איז זאַמד — זאַמד? דאָס
איז ריכטיק, אָבער וואונדער זאַמד איז קיין זאַמד ניט, ס'איז ריינער גיפס,
ווייס ווי שניי, ווייך ווי זייד און דער ווינט באַוועגט אים ווי לעבעדיקע
ים טוואַליעס... האָסט נאָך אַזעלכעס אין דיין לעבן זיכער ניט געזען...
מער האָב איך אים שוין קיין זאך ניט געפרעגט. כ'האָב אים באַדאַנקט
און שוין פאַרטיק געווען אַוועקצוגיין, אָבער ער האָט מיך אָפּגעשטעלט:
— דו זעסט אויס צו זיין אַ פיינער בחור. ווי אַזוי איז דיין נאָמען?
ווער ווייסט? אפּשור וועלן מיר זיך נאָך טרעפן אַמאָל אויף דער אַדער יע-
נער וועלט.

— מעגלעך! — האָב איך זיך צעלאַכט, — דיקסי איז מיין נאָמען.
— דיקסי? — האָט ער איבערגע'חזר'ט, — אזא נאָמען איז לייכט צו
געדענקען. און מיין נאָמען איז טאַמסאָן, דזשעק טאַמסאָן. דאָרטן, ביי די
זאַמדן, אַרבעט מיינער אַ גוטער פריינט, אַ לאַנדסמאַן. מעק'קערי איז זיין
נאָמען. גיב אים איבער אַ גרויס פון מיר. זאָג אים, אַז איך לעב נאָך, האַלט

זיך נאך אלץ אין איין ווייזן אין גאנצליך. זאג אים, אז איך האב געהייסן ער זאל דיך ארומפירן אין זיין מאשינדל און דיך באקענען מיטן גאנצן פלאץ. — א דאנק, — האב איך געענטפערט, זיך שוין קאזנדיק אין וועג, — כוועל אים אויף זיכער אפזוכן און איבערגעבן דיין גרוס. בלייב געזונט! — א גליקלעכן וועג, דיקסי! — האט ער מיר נאכגעשריגן — און פאר געס ניט אריינצוגיין אין אונדזער קרעמל און אינקויפן אביסל שפייז. הארטן קאסט אלץ זייער טייער.

— א דאנק! כוועל עס טאקע גלייך טאן!

און כ'האב אים געפאלגט: כ'בין אריין אין ערשטן קרעמל, איינגע- קויפט א ברויטל, א האלב פונט קעז, א שטיק ווארשט און עטלעכע עפל. ארויפקומענדיק ווידער אויפן וועג, האב איך נאך אמאל באטראכט די מאפע, ווידער איבערגעזעענט די צאל מיין פון איין שטעטל צום צווייטן, זיי צוזאמענגעלייגט און א טראכט געטאן, אז אפשר וואלט גלייכער געווען, אויפן ארט פון זיך צו שלעפן איבערן וועג ארום וון ארום, פון שטעטל צו שטעטל, וואלט איך דערפאר געמאכט א גלייכן שניט דורך דער וויסטעניש, אט גלייך פון סאך-אנטאניע ביז אלעמאגארדא? ... שוין ניט איין מאל באוויזן אזעלכע קונצן ...

כ'האב זיך ווידער גענומען איינקוקן אין דער מאפע, מעסטן און וועגן די מיילן און טאנץ ווייניק וואס געצאלט אויפמערקזאמקייט צו קוים בא- מערקבארע, קיילעכדיקע, רויט-ברוינלעכע פינטעלעך און רעדלעך, וועלכע האבן זיך, אין עטלעכע ערטער, צעשפרייט אין לאנגע שורות איבערן ווייסן פאפיר פון דער מאפע, פונקט איבערן און ארום, פון מיר אריין, געשאפענעם קורצן מדבר וועג.

און ענדלעך, אנטעמענדיק דעם באשלוס צו קירצן מיין נסיעה, בין איך אראפ פונעם גלאטן, מיט אספאלט געגאסענעם וועג, וועלכער האט געטראגן דעם נומער "380". כ'האב דערביי אויך פארצויגן מיין באליבט וועג-לידל וועגן די "דריי ציגיינערינס" און מונטער גענומען שפאנען איבער זאמד, שטיינער, גריבער און פארשידענע מדבר פלאנצן.

דער זיגער האט געוויזן פונקט ניין. דער טאג האט צוגעזאגט צו זיין זייער א וויסער, דער הימל איז געווען א ריין בלויער און די זון עפעס א ווייס-געלע. די לופט אזא שווערע, א באוועגלאזע און אלץ ארום איז געווען ווי פארטייעט. זעלטן ווען אפילו א פינגלע האט זיך דורכגעטראגן דורך דער לופט.

גיין איז, וואס אמאָר געוואָרן אַרץ שווערער. די היץ האָט. ווי מיט קיינע העמערעדן גענומען קלאפן פון ביידע זייטן קאפ. ס'האט זיך זייער שטארק געוואלט אפפרישן דאָס פנים מיט אביסל וואַסער, אָבער דאָס ביסל

וואסער איז דאָ צו טייער געווען, עס צו נוצן פאַר אַזעלכע זאַכן. צוועלף אַזייגער האָב איך זיך פאַררוקט אונטער אַ גרופען קוסטן, זיך געוואונגען אויפצועסן אַ שטיקל קעז מיט ברויט, פאַרביסן מיט אַן עפּה, פאַרטרינקען מיט אַביסל וואַסער און סדי ניט איינצושלאָפּן ווי אַלץ אַרום מיר, האָב איך זיך געלאָזט ווייטער אין וועג אַריין.

דעם אמת געזאָגט, האָט מיר שוין גענומען אַביסל באַנג טאָן, וואָס כ'בין אַראָפּ פונעם הויפט־וועג און זיך אונטערגענומען איינצושפּאַרן אַ פאַר צענדליק מיילן... ווער ווייסט? אפשר וואָלט איך, פאַר דער צייט פון מיין שפּאַנען דאָ, שוין געווען געקראַגן אימיצנס און אויטאָמאָביל און וואָלט שוין געווען איצט גאַנץ היפשעלעך ווייט?... — האָט אַ געדאַנק זיך ווי גע' נומען רייצן מיט מיר. איך האָב אים אָבער געטריבן פון זיך און איינגע' שפּאַרט געשפּאַנט אַלץ ווייטער.

גייענדיק האָב איך אויף שטייגער און זאָמדן באַמערקט אַ היפשע צאָל גרויסע און קליינע פאַרשיידענע מינים יאטשערקעס, וועלכע זיינען געלעגן באַזעגלאָזן און זיך געבראַטן אויף דער זון. אייניקע האָבן, ווי פּויל, פּרוי' בירט אַנטלויפן, אַמדערע האָבן זיך אפילו פון אַרט ניט געריט. גרויסע, עקלהאַפטע שוואַרצע שפינען האָבן אין, שאָטן פון אונטער שטייגער, גע' זולדיק געוואַרט אויף זייערע קרבנות.

איך בין אַנטשלאָסן געגאָנגען פאַראויס, ווי ס'האַט זיך מיר געדאַכט, אויף אַ גלייכער ליניע פון סאָן־אָנטאַניע קיין אַלאַמאָגאַרדאָ, און גיין איז וואָס אַמאָל געוואָרן אַלץ שווערער און די צאָל בערגלעך אויף מיין וועג האָבן זיך, ווי גענומען מערן און זיך אַלץ ענגער פאַרבינדן איינער מיטן צווייטן. עס האָט באַדאַרפט זיין אַרום דריי אַזייגער, ווען אַריבערשפּרינגענדיק פון איין בערגל אויפן צווייטן, האָט דער שטיין, אויף וועלכן כ'בין אַרויפ' געשפּרונגען, זיך אַ גליטש געטאָן אונטער מיין פוס און מיר האָבן זיך ביידע אַראָפּגעקייקלט אַרום אַ דריי, פיר יאַרד אין טאַל אַריין. דער פיזישער שאָדן איז ניט געווען קיין צו גרויסער: דער שטיין האָט זיך צעבראַכן אויף צווייען, איך האָב זיך גאַנץ היפשעלעך צעקראַצט דעם שטערן. די הויפט' צרה איז אָבער באַשטאַנדען אין דעם, וואָס פאַלנדיק איז דאָס, ווייט אויס, שוואַך פאַרדרייטע פּיסקל פון מיין וואַסער־פלעש אַפּגעשפּרונגען און בין כ'האָב זיך צוריק אויפגעשטעלט אויף די פיס, איז דאָס לעצטע ביסל וואַסער אינגאַנצן אַרויסגערונען.

דאָס איז געווען פיל ערגער פונעם פאַלן גופא. האָב איך אַ טיפן זיפן געטאָן, אַפּגעטרייסלט פון זיך דאָס זאָמד, אַ לעק געטאָן, מיט דער פאַר' טרוקנטער צונג, די ליפן און זיך ווידער אַ לאָז געטאָן אין וועג אַריין. אַרום פינף אַזייגער האָב איך געפונען אַ גאַנץ היפשע זאָמדיקע לאַנקע.

פון איין זייט אַ געדיכט פאַרוואַקסענע, מיט ברויך־גרינע קוסטן, פון צווישן וועלכע עס האָבן אזוי סאַלידנע און זיכער אַרויסגעקוקט צוויי „פעסל־קאקטוסן“, געדיכט באַדעקטע מיט שאַרפע נאָדלען און עטלעכע „מעסקיט“ ביימלעך. פון דער צווייטער זייט לאַנקע האָט זיך געהויבן אַ היפשער באַרג מיט, ווי אומישנע, אַנגעוואַרפענע שטיינער, פאַרצויגענע צווישן זיך מיט מדבר גראַזן.

אין דערי טיפענקש פון דער לאַנקע האָט זיך געפונען גאַר אַ הויכער שטיין און אונטער אים, אין זיין שאַטן — אַ צווייטער, אַ גלאַטער, אַ פיל נידעריקער, זייער אַ באַקוועמע זיך אוועקצוועצן און אַפרוען אַביסל.

האַב איד טאַקע גלייך אַראַפּגעוואַרפן דעם פאַק פון דעם אַקסל, אויס־געטאַן דאָס פון שווייס־דורכגעווייקטע העמדל, עס אויסגעשפּרייט אויף איינעם פון די קוסטן, אומזיסט פּרוּבירט צו געפינען כאַטש נאָך איין טראַפּן וואַסער אין ליידיקן פּלעשל, דערנאָך זיך אוועקגעזעצט אויפן שטיין און כ׳בין, ווייזט אויס, איינגעשלאָפּן.

כ׳ווייס ניט ווי לאַנג מײן דרימל האָט געדויערט, אָבער מיטאַמאָל האָב איך דערפּיט און אויך הערהערט, ווי עפעס וואַלט זיך גענומען רייבן אין מײן לינקן שטייול. כ׳האַב אויפגעציטערט, אָבער זיך פון אַרט ניט גערירט, אפילו ניט אוועקגענומען מײנע ביידע הענט, וועלכע כ׳האַב די גאַנצע צייט געהאַלטן אויף די קני. לאַנגזאַם האָב איד געעפנט די אויגן, עטוואַס אַ דריי־געטאַן דעם קאַפּ אויף לינקס און, ניט קוקנדיק אויף דער היף, איז מיר מיטאַמאָל אייז־קאַלט געוואָרן.

אַ גרויסע, היפשעלעך גראַבע קלאַפּער־שלאַנג, אַ שיין באַצירטע מיט ווייסע, ליכטיק און טונקל־ברוינע פיר־עקן, האָט זיך לאַנגזאַם, ווי פּויל, באַוועגט צווישן מײנע ברייט־צעשפּרייטע פיס. אַטאַמאַטיש, האָב איד איבער־געציילט זעקס קלאַפּערס אויף איר עק און אַ טראַכט געטאַן, אַז דאָס מײנט — זעקס יאָר שלאַנגישע לעבן. זי האָט זיך, כ׳ווייס ניט צוליב וואַס, געהאַלטן אין אײן רייבן מיט די קלאַפּערס אין מײן לינקן שטייול, בעת זי אַליין איז געווען שטאַרק פאַרנומען מיט באַשמעקן דעם רעכטן.

„רואיק, דייקסע!“ ... — האָב איד, אין געדאַנק, צו זיך אַליין אַ זאַג געטאַן, — געדענק. דו טאַרסט זיך אפילו קיין מינדסטן ריר ניט טאַן ... דערמאָן זיך וועגן טיגער, וועלכער האָט זיך איין מואַל געפאַקט אָן דײן ביקס, אַ האַלב נאַקעטן, אין אַ טייכל ... דײן ניט רירן זיך האָט זיך דאָן געראַ־טעוועט ... טאָ ריר זיך אויך איצט ניט ... נאָר רואיק ... זי וועט זיכער באַלד אוועקקריכן ... נאָר רואיק ...

כ׳האַב מיט אַלע מײנע כוחות צוגעפּרעסט ביידע הענט צו די קני, געפילט דעם ציטער פון די פינגער און דעם וואַנזניק שטאַרקן וואַונטש אַ ריס צו

טאָן די הענט אויף צוריק, וואָס ווייטער פון דעם בייזן, דריי־עקיקן שלאַנגען־קאָפּ, מיט די שוואַרצע, ממש בריענדיקע, אייגעלעך.

פאַרענדיקנדיק דאָס באַשמעקן פון מיין רעכטן שטיוויל, האָט די שלאַנג זיך לאַנגזאַם גענומען הויבן, איבער דער באַציעווע, אלץ נאָענטער צו דער קני, נאָענטער צו דער לייגנדיקער פאַר־חלש־טער האַנט. איך האָב פאַרמאָכט די אויגן און מיר האָט זיך גענומען דאַכטן, אָן ניט דאָס האַרץ קלאַפט אַזוי שטאַרק אין מיין ברוסט, נאָר די מעכטיקע קרעפּ קומען אָן פון דרויסן און זעצן מיר אין ברוסט־קאָסטן.

ווען כ'האַב ווידער, דעם מאָל, האָלב געעפנט די אויגן, איז שוין דער שלאַנגען־קאָפּ געווען האַרט נעבן מיין האַנט, דאָס מויל אירע איז געווען אָפּן און דאָס צעצווייגטע צינגל האָט אַ פאַר מאָל אַ לעק געטאָן דעם נאָגל פון מיין גראָבן פינגער. איך האָב, דאַכט זיך, גאַנץ קלאַר געהערט ווי אי־מיצער אין מיר האָט אַ פאַרצווייפלטן געשריי געטאָן, אָבער איך האָב גע־שוויגן, געשוויגן און מיט קיין איינציקן אַבר זיך קיין ריר ניט געטאָן. ווי עס ווייזט אויס, איז דער טעם פון מיין נאָגל ניט זייער שטאַרק גע־פעלן געוואָרן דער שלאַנג, ווייל זי האָט, אויפגעהויבן דעם קאָפּ, מיר גלייך אַ קוק געטאָן אין פנים, אָבער אין דער רגע ווינען מיט אַ פריילעכן צווייטערן אָנגעפלייגן צוויי „פיק־פייגל“, איינע פון זיי איז ווי אַראָפּגעפאַלן אין דער מיט פון דער לאַנגע, גענומען עפעס זוכן מיטן שנאָבעלע אין זאַמד, און די צווייטע האָט זיך אַוועקגעשטעלט אויף איינעם פון די „פעסל־קאָקאָטוסן“ און אויך ווי גענומען עפעס זוכן צווישן די שאַרפע נאָדלען.

די שלאַנג האָט אויסגעדרייט צו זיי דעם קאָפּ, איז זייער ווייך, ווי אַראָפּ־געפאַלן אויף דער ערד און זיך לאַנגזאַם גענומען גליטשן אין ריכטונג פונעם פויגל, וועלכער האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף דער לאַנגע. ביידע פייגל האָבן זי אָבער גלייך באַמערקט, זיך איינצייטיק, ווי מיט אַ וואַרנונג, צעשריגן, זיך אַ הויב געטאָן אין דער לופט און פאַרשוואַנדן.

די שלאַנג איז אָן אויסגעצויגענע, אָן ענלעכע צו אַ פאַרביקער בייטש, נאַוועגעלאָן, געבדיבן ליגן אויפן ברוין־געלן זאַמד פון דער האַנקע און איך האָב געפילט, ווי דאָס אייז אין מיר נעמט אַנגזאַם זיך צעטיילן, ווי מיינע הענט הויבן אָן, ווי אליין, זייער, זייער לאַנגזאַם זיך אָפּצורוקן פון די קני.

מיטאַמאָל האָט די שלאַנג אויפגעצייטערט מיטן גאַנצן קערפער און דער קאָפּ אירער האָט זיך אַ פלינקן דריי־געטאָן אויף רעכטס, אין דער זייט פון דער רייע געדיכטע קוסטן, עפעס איז, ווייזט אויס, איר דאָרטן ניט געפעלן געוואָרן, ווייל זי האָט זיך גלייך עטוואָס אָפּגערוקט אויף צוריק, זיך אַ הויב געטאָן אויף אירע רינגען און דער טרוקענער רויש פון אירע קלאַפערס האָט ווי אָנגעפילט די אַרומיקע לופט.

„וואָס איז געשען?“ — האָב איך אַ טראַכט געטאָן, אָבער אין דער זעל- בער צייט, זיך זייער, זייער פאַרזיכטיק אויפגעשטעלט, זיך אָפּגערוקט אין אַ זייט און פאַרנומען אַ שטיק אַרט פון דער צווייטער זייט שטיין, אויף וועלכן כ׳בין נאָר וואָס געזעסן. איך האָב אויפּגערוקט גענומען היטן סיי די שלאַנג, אזוי אויך דעם גריין-ברוינעם קוסט, פון וועלכן זי האָט אירע שוואַרץ-ברענענדיקע אויגן ניט אַראָפּגענומען. איך האָב, דחלוטין, ניט פאַר- שטאַנען וואָס עס קומט דאָ פאַר, וואָס עס רעגט אזוי שטאַרק אויף מיין, נאָר- וואָס געוועזענע גיפטיקע שוכה.

מיטאַמאָל האָב איך באַמערקט, ווי פון אונטער אַ געדיכט קופּקעלע בלעטער, האָט זיך אויפן זאַמד, לאַנגזאַם גענומען אַרויסרוקן אַ קיילעכדיק, זעט אויס, אויך שלאַנגען-קעפל, ניט גרעבער פונעם דיין פינגער פון מיין האַנט. און די באַוועגונגען פון אַט-דעם פאַרהעלטניסמעסיק דינעם שלענגל זיינען אויך געווען זייער מאַדנע: עס האָט, איינצייטיק, אי זיך ווי אָפּגערוקט פון דער קלאַפּער-שלאַנג, אי זיך צוגערוקט עטוואָס נאָעטנער צו איר. אַט-די קליינע, אזוי אומשוודיק אויסזענדיקע שלאַנג, האָט זי געוואָלט פאַרזיכערן די גרויסע געפערלעכע שוכה, אַז זי מיינט קיין שלעכטס ניט, אַז זי גליטשט זיך איר אַינגענעם וועג, און יענע ביזערט זיך אומזיסט: קיינער קלייבט זיך איר ניט צו טאָן קיין ביז.

אָבער די קלאַפּער-שלאַנג האָט ווי פאַרשטאַנען די שפּיל, זיך ניט געלאָזט נאָרן און דער רויש פון אירע קלאַפּערס איז וואָס אַמאָל געוואָרן אַלץ ביזער און דאָס הויבן זיך אויף אירע רינגען אַלץ דראַעטדיקער. און איך האָב שוין גענומען זיך אַנשטויסן וואָס דאָ קומט איצט פאַר, בפרט ווען כ׳האָב דערצו נאָך באַמערקט אַ רויטלעך פאַסיקל אויפן העלדזל פונעם דינעם שלענגל.

„האַס מוז זיין אַ „קינג-שלענגל“, — האָט אַ בליץ געטאָן אַ געדאַנק, — אַ „קינג-שלאַנג“, וועלכע לאָזט זעלטן ווען דורך די מעגלעכקייט זיך צו פאַרמעסטן מיט דער אפילו געפערלעכסטער קלאַפּער-שלאַנג. כ׳האָב זיך פון אַרט ניט גערירט און מיט אַ פאַרכאַפטן אַטעם געוואַרט, וואָס עס וועט ווייטער פאַסירן.

און ווען די גאַנצע קינג-שלאַנג, זיכער ניט לענגער פון איין יאָרד, איז שוין געווען אויסערן קוסט, האָב איך באַמערקט, אַז זי האָט זיך גענומען ווי צוזאַמענציען, ווערן קירצער, און ווען די קלאַפּער-שלאַנג האָט עס, ווייזט אויס, אויך באַמערקט, האָט זי זיך שוין ניט געקאַנט קאַנטראָלירן מער: די קלאַנג גען פון אירע קלאַפּערס זיינען פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ בייזן געוואוי און זי האָט זיך, מיט אַ ברייטצעפענטן מויל, אַ וואַרף געטאָן אויף איר געגענערין. אָבער אויך די קינג-שלאַנג איז געווען פאַרטיק פאַרן אָנפאַל: זי האָט,

איינציטיק מיט דער קלאַפער־שלאַנג, זיך אַ הויב געטאָן אין דער לופטן, וואו זיי האָבן זיך צוזאַמענגעטראָפן, ביידע זיינען זיי שווען אַראָפּגעפאַלן צו דער ערד און, קעמפּנדיק, זיך איינגעוויקלט אין אַ געדיכטן וואַלקן שטייב. מיט אַ שטאַרק קלאַפּנדיקן האַרץ, האָב איך געוואָרפן אַ שנעלן בליך אויפן האַנט־זייגער, און גענומען היטן דעם קאַמף. לויטן אַנוואַקס און אַפֿ־פאַל פון די קלאַפּער־קלאַנגען, האָב איך שוין געקענט, מער אַדער ווייניקער, טרעפן דעם אויסגאַנג פון דער שלאַכט. אַרום צען מינוטן האָט דער קאַמף גע־דויערט. ווען דער שטויב האָט זיך ענדלעך אינגאַנצן אַראָפּגעזעצט, האָב איך דערזען ביידע שלאַנגען ליגן אַן דער מינדסטער באַוועגונג: די קלאַפּער־שלאַנג — אויסגעצויגן אין איר פולער לענג און די קינג־שלאַנג — ענג אַרומ־געוויקלט אַרום איר האַלדז.

איך האָב זיך נאָך אַדץ פון אַרט ניט גערירט, ניט אַראָפּגענומען מיינע בליקן פון ביידע שלאַנגען. צוויי מאַל, האָב איך באַמערקט, האָט די זי־גערין לאַנגזאַם נאָכגעלאָזט אירע פעסט־איינגעצויגענע שליפן און זיי גלייך ווידער פאַרשטייפט. זי האָט מיט דעם, ווי געוואַלט אויספרוּבירן צי אין דער קלאַפּער־שלאַנג געפינט זיך נאָך אַ טראָפּן לעבן.

ענדלעך, זעט אויס, אַ זיכערע, אַז די געגנערין איז טויט, האָט די קינג־שלאַנג לאַנגזאַם זיך אָפּגעוויקלט אַרום יענערס האַלדז, זי זייער אויפּמערקזאַם באַטראַכט, און גענומען לאַנגזאַם אַרומקריכן אַרום איר.

איך האָב זיך ניט געקענט איינהאַלטן מער און אויסגעשריגן!

— בראַוואַ, קעניג שליאַנג! האָסט אָפּגעטאָן אַ פראַכטפול שטיקל אַרבעט!

די שליאַנג האָט אַ דריי געטאָן איר קעפל אין מיין זייט און איז גלייך

פאַרשוואַנדן אינטער איר קוסט.

איך בין אַרויס פון הינטער מיין שטיי, צוגעגאַנגען, אויפּמערקזאַם באַ־טראַכט די טויטע שליאַנג, אָפּגעשניטן מיט מיין שאַרפן מסער אירע קלאַ־פערס, און מיט באַדויער אַ טראַכט געטאָן, אַז ביי אַנדערע אומשטאַנדן וואַלט איך אויך אָפּגעשינדן איר פעל און זי אויסגעטריקנט.

כ'האָב מיט אַ צווייג אָפּגעשאַרט די שליאַנג אין אַ ווייט, זיך אוועקגעזעצט אויפן פריערדיקן שטיין און גענומען פלאַגירן וואָס ווייטער צו טאָן. איין זאך איז איצט פאַר מיר קלאַר געווען, אַז כ'האָב געמאַכט אַ גרויסן טעות, וועלנ־דיק איינשפאַרן די צאָל מיילן, אַז וואָס ווייטער ווערן די בערג אַדץ העכער און, אַז דאָס זיכערסטע פאַר מיר וועט זיין זיך, וואָס שנעלער צו דערשלאַנגן צוריק קיין סאַן־אַנטאָניע, אַדער, אַדענפּאַלס, צו איינעם פון די הויפט־וועגן, ס'איז אויך קלאַר געווען, אַז אַרויסלאָזן זיך איצט צוריק איז צו שפעט, אַז כ'וועל מוזן דאָ געפינען אַ פלאַץ און איבערנעכטיקן. אָננעמענדיק אַט־דעם באַשלוס, האָב איך געעפנט מיין וועג־בייטל, געפרוּאוּט עפעס עסן, אָבער

די פארטריקנטע ליפן און די, ווי געשוואָלענע צונג האָבן זיך איינפאַך אָפּגע-
זאָגט דורכצולאָזן די שפיז אין האַלדז אַרײַן. כ׳האַב זיך געמוזט באַנוגענען
בלויז מיט איינעם פון די צוויי נאָך איבערגעבליבענע עפל. זײַן פייכטקייט
האַט מיר געהאַלפן אַרונטערצושלינגען אַ העלפט פון אים.

זיצנדיק אַזוי אויפן שטיין, האָב איך באַמערקט צוויי היפשע, גריין-
רויטלעכע טשערעפּאכעס, וועלכע זײַנען אַרויסגעקראַכן פון אונטערן באַרג
מיט שטיינער, לינקס, און נאָך זײַ זײַנען אויף דער לאַנקע דערשינען דריי
מדבר-ראַצן און עטלעכע טשיפּ-מאַנקס. אַלע האָבן זײַ באַשמעקט די טויטע
שלאַנג. די טשערעפּאכעס זײַנען באַלד אַוועק און די קלייניקע, בליי-שנעלע
טשיפּ-מאַנקס זײַנען פאַרטריבן געוואָרן פון די ראַצן, וועלכע האָבן גענומען
רייסן שטיקער פון דער שלאַנגס עק, פון וואַנען כ׳האַב אָפּגעשניטן די קלאַ-
פּערס. גרויסע, שוואַרצע מוראַשקעס און גאַלדיק-גרינע פליגן האָבן זיך
אויך אַנגעיאָגט אַנטײל צו נעמען אין דער סעודה.

און ס׳איז געווען מערקווירדיק, ווי אַט די אַלע באַשעפענישן האָבן זיך
באַמיט וואָס ווייטער צו האַלטן פון דער שלאַנגס גיפטיקן קאַפּ.

די זון האָט זיך גענומען זעצן, אַ געדיכט אַרומגערינגלטע מיט ווייסע
וואַלקנבלעך, באַפּוצטע מיט רויטע, ווי פּלאַמענדיקע זוּמען. איך בין אַרױפּ-
געקראַכן אויפן הויכן שטיין, אין וועמענס שאַטן כ׳בין ביז איצט געזעסן,
און גענומען באַטראַכטן די אַרומיקע געגנט, בפרט דעם וועג, מיט וועלכן
כ׳בין אַהער געקומען. מיין געניט, אין דעם הינוכט, געבענטשט, כמעט ווי
פּאַטאַגראַפיש אזוי, האָט שנעל אויפגעכאַפט אַ היפשע צאָל וועגס-מינים:
ווי שטיינער, גרופּעס קוסטן, איינצלע ביימלעך, פאַרביקע בערגלעך, און
ווי צוגעזאָגט מײַך, בשלום אַרויסצופירן מאַרגן פונעם פּריזוויליק אַרײַנגע-
קראַכענעם פּלאַנטער.

אַט אַזוי, ושטייענדיק אין דער הויך, האָב איך, ניט ווייט אין פּעסד, אונ-
טער זיך, באַמערקט אַ ווייסע, שנעל-לויפנדיקע מאַמע האָז, מיט צוויי העזע-
לעך, נאָך וועלכער עס האָט זיך נאַכגעיאָגט אַ לאַנגע, גראַבע, שוואַרץ-גרויע
שלאַנג. די מאַמע האָז אליין וואַלט זיכער לייכט געקאָנט אַנטרינען פון דער
שלאַנג, אָבער די צוויי איבערגעשראַקענע העזעלעך, אויפן אַרט פון צו
אַנטלויפן אין אַ גלייכער ליניע, האָבן זיך געוואָרפן אין פאַרשידענע זייטן און
די מוטער האָט זײַ עטלעכע מאָל געמוזט פאַרלויפן און אויסגלייכן זייער וועג.
און ווען, ענדלעך, האָט זיך איינס פון די העזעלעך אַזוי שטאַרק צע-
טומלט, אַז עס איז אויף אַ רגע אינגאַנצן שטיין געבליבן, האָט די שלאַנג
עס אַ כאַפּ געטאָן און קנולנדיק זיך אַרום דעם, האָט זי אויפגעהויבן אַזאַ
געדיכטע וואַלקן-שטיב, אַז כ׳האַב מער קיין זאָך ניט געקאָנט זען. כ׳האַב
אָבער קלאַר באַמערקט, ווי אַנטלויפנדיק מיטן לעבן-געבליבענעם העזעלעך,
האַט די צעווייטיקטע האַזן-מוטער זיך צוויי מאָל אָפּגעשטעלט, אויסגעדרייט

דעם קאפ אויף צוריק, צום אָרט, וואו איר קינד איז אומגעקומען. צוויי פיקהאלצער פייגל, מעגלעך די זעלבע, וועלכע האָבן דאָ פריער באַזוכט די פּאַנקע, זיינען פאַרבייגעפּלויגן און מיט אַ צוויטשעריי זיך גע- נומען דרייען איבער דער רייע קוסטן. איך האָב זיי נאָכגעפּאַלט מיטן בליק און באַמערקט, אז זיי האָבן זיך ביידע אַוועקגעשטעלט אויף די צוויי „פעסל-קאַטוסן“ און גענומען פליסיק פּיקן.

„וואָס זוכן זיי דאָרטן צווישן די שטעכערס? — האָב איך אַ טראַכט געטאָן, און מיטאַמאַל באַמערקט, אַז ביידע פייגל האָבן איצט, נאָך יעדן פּיק, אַפּגעוואָרפּן די קעפּלעך אויף צוריק, מיט אַ באַוועגונג, פונקט ווי זיי וואָלטן עפעס געטרונקען.

ווי אַ בליץ האָט אַ געדאַנק אַ פּינקל געטאָן: „עס זעט אויס, פונקט ווי זיי וואָלטן עפעס געטרונקען.“ איך בין שנעל אַראָפּ פון מיין שטיין, צוגע- לאָפן צום ערשטן פון די „קאַטוס-פּלאַנצן“, מיט דריי באַוועגונגען פון מיין שאַרפּן מעסער אויפגעשניטן דריי זייטן פון אַ פּירעק אין פּלאַנץ, אַריינגע- וטשופּט אַהין מיין ציטערנדיקע האַנט און זי גלייך צוריק אַרויסגענומען אַ פּולע מיט אַ וואַרעמער, וואַסערדיקער, געדיכטער מאַסע.

— האָ, ווי גוט... ווי גוט!... — האָב איך גערעדט צו זיך אליין, עסנדיק און טרינקענדיק די געדיכטע פליסיקייט און צעשמירנדיק זי איבערן גאַנצן פנים. — האָ, ווי גוט... ווי גוט!...

אימער איך בין אַוועק פונעם וואונדערלעכן קאַטוס, האָב איך זאָרג- פעלטיק צוריק אַריינגעשטעלט דאָס אויפגעשניטענע שטיק קאָרע אויפן פּיר- ערדיקן אָרט און פאַרויכטיק צוגעפּלעטשט די שניטן. אַרויפקומענדיק, שוין אַ שמיכלעדיקער, צוריק אויפן שטיין, האָב איך נעבן מיין פּאַראַמאָטן וועג- בייטל, שוין געפונען אַ האַלבן טויז פּיר-פּיסיקע מדבר באַשעפּענישן, וועלכע האָבן, ווייזט אויס, דערפילט דעם ריח פון מיין שטיקל וואורשט מיט קעז, און וועלכע האָבן זיך זייער שטאַרק באַמיט אויפצופענען דעם בייטל. —

די נאַכט איז פאַריבער אַן אומרויאיקע, זייער אַ שווערע און אַ שלאָפ- לאָזע. איבער מיר אַ שטילער, אַ רואיק-סאַמעטענער הימל, אַן אַנגעזאָפּטער מיט גרויסע, וועלע שטערן, אָבער אַרום מיר אַן ענדלאָזער געדויף פון טויזנט- טער פאַרשידענע מינים טריט און טריטעלעך, אַ גערויש, אַ געמורמל און געוואוי פון הונדערטער מינים הונגערדיקע באַשעפּענישן, פאַרנומענע אין געיעטע איינער נאָכן צווייטן. קליינע און גרעסערע סאָוועס און אפּשר אויך פאַרשיידענע אַנדערע נאַכט-פּויגל, האָבן זיך געהאַלטן אין איין דרייען אי- בער מיר און, ווי עס ווייזט אויס, שטאַרק געוואָלט אויסגעפּינען, וואָס פאַר- אַ גייער מין באַשעפּעניש האָט זיך עס היינט איינגעאַרדנט אויפן שטענדיקן דימדיקן הויכן שטיין.

אינגעשלאָפן בין איך ערשט אינדערפרי און ווען די זונען־שטראַלן, צוזאַמען מיט פייגל־געשרייען, האָבן מיך אויפגעוועקט, האָט שוין דער זייגער געוווּן צען. די זון האָט אַראָפגעלאַכט צו מיר פון אַ ריין בלויען הימל און דער מדבר אַרום איז געווען אַזוי רואיק, איינזאַם און שטיל, אַז עס האָט זיך איינפאַך ניט געגלויבט אין ביינאַכטיקן רויש און לויפעריי.

איך בין, האָס ערשטע, אַראָפ צו מיין רעטונגס־קאַקטוס, פאַרויכטיק אויפ־געעפנט די נעכטעק אויפגעשניטענע זייטן און מיט פרייד דערפילט, אַז דער שטאַם איז ווידער פול מיט אַ געדיכטער פֿייסיקייט, וועלכע איז איצט, נאָך דער נאַכט, געווען פיל קעלטער ווי נעכטן.

כיהאָב זיך נאָך אַמאָל, אויף וויפֿ מעגלעך, אָנגערונקען, אָפגעוואַשן האָס פנים, און ווידער מיט אַ געפיל פון דאָנקבאַרְקייט, פאַרויכטיק פאַר־קלעפט די שניטן.

— אַ דאַנק דיר, טייערער קאַקטוס־פּלאַנץ! — האָב איך געזאָגט, — דו האָסט מיך געראַטעוועט!

איך בין, צום לעצטן מאָל, אַרויף אויפן הויכן שטיין, באַטראַכט די געגנט, ווידער געפרוואוט אויפצולעבן און פאַרקריצן אין זכרון אַלע וועג־צייכנס, וועלכע כ'בין נעכטן פאַרביגעגאַנגען. דערנאָך בין איך אַראָפ אויף דער לאַנקע, געוואָרפן אַ בליק אויפן שטיין, וואו כ'האָב זיך נעכטן מיט דער קלאַפער־שלאַנג צוזאַמענגעטראָפן און דערביי אויך באַמערקט, אַז פון איר אַליין איז בלויז געבליבן איר בייזער, גיפטיקער דריי־עקיקער קאַפּ.

און איך האָב זיך גאַנץ מונטער געלאָזט גיין אויפן וועג, צוריק צום אָרט, פון וואָנען איך בין ערשט נעכטן געקומען; צוריק צום שטעטל סאַן־אַנטאָניאַ.

די זון האָט זיך שוין געהאַלטן אין זעצן, ווען דער נאַטער דזשעק טאַמסאָן האָט, שטייענדיק נעבן זיין גאַזאַלין־סטאַנציע, דערזען מיך אָנקומען פון דער מדבר־זויט. איך האָב קוים געשלעפט די פיס און מיט אַלע כוחות זיך באַמיט אַרויסצוקוועטשן אַ שמיכל אויף מיין פאַרשוואַרצטן און פאַר־שמאַכטן פנים.

ער האָט מיך פאַרוואונדערט אָנגעקוקט:

— וואָס איז געשען מיט דיר, דיקסי?! ... פון וואָנען קומסטו עס איצט

אַן? ... שוין אַזוי שנעל באַטראַכט די „ווייסן זאַמדן“?

איך האָב זיך אוועקגעוועצט, אויסגעטרונקען אַ פאַר גלעזער קאַלטע וואַסער, אָפגעכאַפט דעם אָטעם און אין קורצן אים איבערגעגעבן, וואָס מיט מיר האָט פאַסירט.

ער האָט, שמיכלענדיק, מיך אויסגעהערט און, צושאַקלענדיק מיטן קאַפּ, מיך געענטפערט:

— איצט פארשטיי איך שוין פארוואס דו ביסט מיר, נעכטן אינדערפרי, אזוי שטארק געפעלן: ווייל כ'האב אפנים גלייך דערפילט, אז דו ביסט פונקט אזא גאט־פארדאמטער נאר, ווי איך אליין בין אמאל געווען...
 — וואס מיינסטו? — האב איך אים פארוואונדערט אָנגעקוקט.
 — ווייל, זייענדיק אין דיינע יארן, האב איך ניט איין מאל אָפגעטאָן פונקט אזעלכע איריאטישע זאכן... — ער האט זיך אויף פארקויכט פון אַ לאנגן געלעכטער. דערנאך, שוין ערנסט, אַ פּרעג געטאָן: — נו און וואָס דענקסטו איצט צו טאָן?

— דאָס ערשטע וועל איך פרובירן צו קריגן מיין נעכטיקן צימער. די באלעבאָסטע האט אויסגעזען צו זיין זייער אַ פיינע פרוי. דאָס צווייטע, וועל איך זיך אוועקשטעלן אונטער אַ קאַרטן שפּריץ און וועל שטיין אונטער אים אַ גאַנצע נאַכט מיט אַן אָפּענעם מויל... און מיין דריטע אויפגאַבע וועט זיין — מאַרגן אינדערפרי זיך ווידער לאָזן גיין צו די ״וויסע זאַמדן״, אָבער שוין מיטן וועג 380.

— אויסגעצייכנטע פלענער! — האט ער זיך צעלאַכט, — דערווייף גיי רן זיך אויס אַביסל... — — — — —

אויפן צווייטן פרימאָרגן, אַרום ניין אַזיגער אינדערפרי, בין איך שוין ווידער צוגעקומען צו טאָמסאָנס גאַזאַלין־סטאַנציע זיך צו געזעגענען מיט אים. ער האט מיך באַגעגנט מיט אַ פרייעכען ״גוט־מאַרגן״: — נו, וואָס, זיך שוין אויסגעשלאָפן?!... אויסגערוט זיך?!

— יא, מיסטער טאָמסאָן, — האב איך געלאַכט, — כ'בין היינטיקע נאַכט אפילו געשלאָפן אין אַ פּולער וואַנע קאַלטער וואַסער.

— איך האף, אז דו וועסט שוין היינט ניט פרובירן מער צו פאַרקירצן אַביסל די מייזן? — האט ער געלאַכט.

— דאָס זיכער ניט. כ'וועל אפילו אויף קיין איינציקן שפּאַן ניט אָפ־טרעטן, צוערשט פונעם וועג נומער 380... דערנאך פון וועג 54... כ'וועל אפילו ניט קוקן אין דער זייט פון מדבר.

ער האט מיר פריינטלעך געדריקט די האַנט:

— גיי, דיקסי, און זאל זיין מיט מזל... וויסט, עס זיינען פאַראַן מענטשן אויף דער וועלט, מיט וועלכע עס איז זיך גוט צו טרעפן און שפּעטער, אַמאל אפילו זיך דערמאָנען וועגן זיי... —

— ריכטיק! — האב איך צוגעשטימט און פאַרכאַפט אים דעם וועג: — און דו, רושעק טאָמסאָן, ביסט זיכער איינער פון זיי... —

ער האט מיר אַ פריינטלעכען קלאַפ געטאָן מיט דער האַנט איבערן אָקסל: — גיי און פאַרגעס ניט איינצוקויפן אַביסל שפּייז און אַפּוּזוכן צווישן די ״וויסע זאַמדן״ מיין פריינט מעק קערן. ער וועט דיר ווייזן דעם אמתן

פנים פון די זאמדן.

— א דאנק, איך וועל אים שוין אפזוכן. —

יענער טאג איז געווען זייער א געלונגענער פאר מיר: דריי מאָל האָבן פאַרבייפּאַרער מיך אַרײַנגענומען אין זײַערע אויטאָמאָבילן און די לעצטע, אַ יונג פּאַרל מיט אַ אינגעלע, האָבן מיך טאַקע געבראַכט צו די ״ווייסע זאָמדן״ און מיך אַראָפּגעלאָזט ביים סאַמע אַרײַנגאַנג צום מוזײיאָום, וועלכער איז געווען געבויט פון לײמענע ווענט, זײער ענלעך צום וועג, ווי אַזוי די ״האַפּ״-אינדיאַנער בויען זײַערע הײזער.

אַ לאַנגע רײע מיט טורײסטן האָבן געװאַרט בײַ דער טיר כּדי צו פּאַר-צײכענען זײַערע נעמען. אַ צאָל פון זײ שױן איבערגעטאַנענע אין לײכטע, הײמישע קלײדער, די קינדער מיט באַרוועסע פּיסלעך, פּאַרטיקע אַ לאָז צו טאָן זיך שפּילן אין ווייסן, ווייכן זאַמד.

גאַנצע דריי מעגלעך האָב איך דאַרטן פּאַרבראַכט און איך מוז זיך מודה זײן, אַז דזשעק טאַמסאָן איז געווען פּאַלקאַמען גערעכט: די ״ווייסע זאָמדן״ זײנען ווירקלעך אַ גרויסער נאַטור-וואונדער, מעגלעך, דער אײנצי-קער פון דעם מין אויף דער וועלט.

שטעלט זיך פאַר אַ בלוּ-גרינעם האַרײזאָנט, אונטער וועלכן עס ציען זיך אַ לאַנגע רײע זײער מאַסײווע, ניט קײן צו הויכע, פּיאָלעט-גרינע ״סען-אַנדעס״ בערג און אונטער זײ אַ רײזיק פעלד, פון אַרום 140,247 אַקער, אײנ-גאַנצן אַ באַדעקטס מיט פעלדער, בערג און בערגלעך מיט ווייסן, זילבער-פּינקלענדיקן שניי.

אין צײט פון מײן אָנקומען, האָט פאַר אַ קורצער צײט געבלאָזן אַ הײפּשער ווינט און איך האָב, צו מײן גרויס באַוואונדערונג, באַמערקט ווי אַ צאָל פון די ווייסע בערג און בערגלעך האָבן זיך גענומען איבעררוקן פון אײן אָרט אויפן צווייטן, אַדער ריכטיקער, גליטשן זיך, זיך אפילו הויבן אין דער לופטן, אָבער אָן אַ סימן פון שטויב. און ווען איך האָב אַביסל שפּעטער אַ נעם געטאָן צוויי פולע הענט מיט אַט-דעם זאַנדערבאַרן ״זאַמד״, האָב איך אויסגעפונען, אַז דאָס איז ניט קײן זאַמד, נאָר שניי-ווייסער גיפּס, ווייך ווי זײד, פּינקלענדיק און גליטשיק.

צענדליקער קינדער און אויך דערוואַקסענע, האָבן זיך מיט פּרײלעכע אויסגעשרייען געוואָלגערט אין זאַמד, און זיך געקײקלט פון די בערגלעך. איך האָב גלייך אָפּגעזוכט טאַמסאָנס פּרײנט, מעק קערין, וועלכער האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זײן אַן אַטער, גוטמוטיקער יאַט, אַ גרויסער ליב-האַבער פון דער נאַטור, וועלכער האָט שוין אַ הײפּשע צאָל יאַרן געאַרבעט אַלס אַן אָנגעשטעלטער בײַ די ״זאַמדן״.

ער האָט זיך זײער שטאַרק דערפּרײט מיטן גרוס. איך בין אים, ווייזט

אויס, אויך וואס אַרע געפּעלן, און כמעט די גאַנצע דריי טעג, וואָס איך האָב זאָרטן פאַרבאַכט, האָט ער מיך אַרומגעפירט אין זיין קליינעם לאַסט־וואַגן און מיך גענוי באַקענט מיט אַלץ וואָס האָט אַ שייכות צו די „זאַמדן“.

ער האָט געכאַפט און מיר געוווּן אַ פאַר מיינ און יאַשטשערקעס, וועלכע האָבן אין לויף פון, ווער ווייסט וויפּל הונדערטער יאַרן, זיך אַזוי צוגעפאַסט צום לעבן צווישן ווייסן זאַמד, אַז זייערע פעלעכעך זיינען געוואָרן אינגאַנצן ווייס, וואָס האָט פאַר זיי געמיינט די זיכערסטע באַשיצונג קעגן אַלע זייערע שונאים.

ער האָט מיך צוגעפירט צו זייער אַ שלאַנגקער, דינער פאַלמע, וועלכע האָט זיך שטאַלץ געהויבן פון דער מיט פון אַ ווייסער, זאַמדיקער לאַנגקע, אַן איינגעטונקענע אין גאַלדענע שטייפּע בלומען, אַ באַשיצטע, אַרום די וואַרצלען, מיט הויכע, העל־גרינע, שאַרפע, ווי שווערדיך־בלעטלעך.

— כאָפּ אַ גוטן קוק, דיקסי, אויף אַט־דער פאַלמע! — האָט ער מיט אַ נחזדיקן קול גענומען רעדן: — „יאַקאַ־פאַלמע“, אַזוי הייסט אַט־דער פּלאַנץ... זע מיט וואָס פאַר אַ שיינע, גאַלדענע בלומען זי האָט זיך עס באַ־צירט און כדי צו בלייבן לעבן, האָט זי זיך געמוזט אויסלערנען איינצוגראַבן טיף, טיף אונטערן זאַמד, וואו עס געפינט זיך שטענדיק איבער גענוג וואַ־סער... מען רופט זי אויך „גאַטס ליכט“, ווייל זי זעט אויס ווי אַ ליכט אין אַ לייכטער. און ס'די אַט־די ליכט זאָל ניט פאַרשווינדן, האָט, ווייזט אויס, טאַקע גאַט אַליין באַשאַפּן אַ ספּעציעלן מין פּיצניקע פּיגלעלעך, וועלכע לעבן און באַפּרוכפערן בלוז אַט דעם פּלאַנץ... די אינדיאַנער מאַכן די בעסטע זייף פון די וואַרצלען פון אַט־דער „יאַקאַ־פאַלמע“, זיי עסן די צאַרטע טיילן פון איר צווייט און פון די בלעטער מאַכן זיי פאַרישדענע, נוצלעכע זאַכן... ער האָט מיט שטאַלץ אַנגעוווּן אויפן גאַנצן אַרום — אַחוץ דער פאַלמע וואָסן דאָ אַרום אַ הונדערט אַנדערע, פאַרשיידענע מינים, שיינע, פּיל־פאַרביקע בלו־מען...

אין צייט פון זונען־אונטערגאַנג, ווערט דער ווייסער זאַמדיקער מדבר אינגאַנצן פאַרגאַסן מיט אַ רויט־פּיאַלעטענעם ליכט און די צעדייגטע פּייערן מיט די צענדליקער מענער, פרויען און קינדער אַרום זיי, זעען אויס ווי באַשעפּענישן, אַריבערגעקומענע עפעס פון אַן אַנדער וועלט. און אַלע פּילן זיך דאָ ווי דערהויבן, ווי נייע און זייערע ביז־איצטיקע טאַג־טעגלעכע לעבנס, אָפּט פּוּדע מיט קליינלעכקייט און זאַרגן, שווימען ערגעץ־וואו ווייט אוועק און די אייגענע פרויען, מענער און אפילו קינדער, נעמען אויסזען שענער, פאַרביקער, צאַרטער און זיי זאָגן ווי צו, אַן ווערטער, צו געבן מער גליק איינער דעם צווייטן...

יאַ, שוין און זאָנדערבאַר זיינע די „ווייסע זאַמדן“ אין שטאַט ניו־מעקסיקאַ!

מעשה לעך

אין לאנד פון צען טויזנט אָזערעס

אין אַ זוניקן פארנאכט האָט ער פאסירט. אין שטאָט: „מינעסאָטא“.
די זון האָט זיך שוין גענומען זעצן אין איד בין נאָר אַלין געשטאנען,
אָדער האָב, אומרואיך, געשאַנגט ביי דער זייט פון אַ ברייטן שליאָך, גע-
האַלטן אין איין הויבן די האַנט אַנטקעגן די אַנגלויפנדיקע אַטאָמאָבילן, אָבער
קיין איינציקער פון זיי האָט זיך נישט געוואָלט אָפּשטעלן אין מיך אַרויפ-
נעמען. און געוואָלט האָב איך, יענעם פארנאכט, זיך בלויז דערקלייבן צו
דער „רעד לעיק“, צו דער „רויטער אָזערע — אינדיאַנער רעזערוואַציע“,
צו וועזכער עס האָט באַדאַרפט זיין נישט מער, ווי אַ צען אָדער פּופּצן מייל.
פאַראַגען פאַרשיידענע טעג אין לעבן פון „האַיקערס“ (וועג-גייער): טעג,
ווען כמעט, ווי יעדער אַטאָמאָביל שטעצט זיך פאַר זיי אָפּ און טעג, ווען
קיינער וויל זיך אויף זיי אפילו נישט אומקוקן. פונקט ווי זיי וואָלטן איינ-
גאַנצן אויפן וועג נישט געשטאַנען. אַט אַזאַ מין טאַג — איז יענער געווען.
גיין צוריק צום נאַענטסטן שטעטל, וועלכעס איז בין, מיט אַ פאַר שעה
צוריק, דורכגעגאַנגען, און זוכן דאָרטן אַ ציימער אויף איבערצושלאָפּן, האָב
איך נישט געהאַט קיין שום השק און טאַקע דערפאַר באַשאַסן צו פאַרבּרענ-
גען די נאַכט אין דעם געדיכטן וועלדל, וועלכעס האָט זיך אַזוי גאַטט-
פריינטלעך צעשפּרייט אויף דער רעכטער זייט פון וועג.

און מיט אַ צען מינוטן שפעטער האָב איד שוין, פאַרזיכטיק, געשפּאַנט
צווישן די געדיכטע ביימער: אַ געמישעכץ פון סאַסנעס, דעמבן און קליאַן,
וואוּ נישט-וואו צוגעמישט מיט צאַרטיע עשן-ביימלעך.

אונטער אַ יונגע, געדיכט-צעוואַקסענעם דעמב, וועלכער איז געשטאַנען
אינדערמיט פון אַ היפשער לאַנקע, האָב איך אַוועקגעפייגט מיינע וועג-האַכן.
אויסגעקרייבן אַט-דעם פּלאַץ אויף איבערצושלאָפּן האָב איך צוליב צוויי
סיבות: ערשטנס, איז די לאַנקע געווען אַ היפּשלעך באַגראַזטע, און צווייטנס,
ווייל דער גאַנצער אַרום פון בוים איז געווען אַן אָפענער, ווי אַן אַרומגע-
זיימטער מיט שטרעקעס בלויזען הימל, יאָו רייען ווייסע וואַלקנדלעך האָבן
זיך געצירט אין ראָז און אין צונטער-רויטע שטראַלן פון דער פאַרגיי-
ענדיקער זון.

כי האָב אויסגעשפּרייט מיין קאַלדערע און, מיט אַ ליהל אויף די ליפּן,
גענומען צוזאַמענקלייבן טרוקענע צווייגן פאַר אַ פייערל. און ווען דאָס
פייערל האָט זיך שוין גענומען עטוואַס צעברענען, האָב איך אַרויסגענומען

פון מיין וועגנבייטל אַ שוואַרץ ברויטל, קעז, אַ פּאַר עפל און, אַ צופרידענער, זיך שוין געוואַלט נעמען צום עסן, ווען מיין אויער האָט אויפגעסאַפּט, ניט אַזוי קיין טריט, ווי אַ רויש פון קוסטן, דורך וועלכע עמיצער האָט זיך ווי גענומען דורכשפּאַרן.

כּהאַב זיך פּלינק אויפגעהויבן, אַטאַמאַטיש אַ טאַפּ-געטאַן דעם היפשן וועג-מעסער, וועלכער איז געהאַנגען, אין אַ לעדערנעם שיידל, אויף דער רעכטער זייט פון מיין גאַרטל, אויך אַפּגעטראָטן אונטערן שוץ פונעם דעמבן-בוים און, באַמיענדיק זיך צו זיין וואָס רואיקערער, אַ פרעג געטאַן, מיט אַ גאַנץ הויכן קול:

— האַלאַ! ... ווער קומט עס דאָרטן?!

דער רויש אין די קוסטן האָט זיך גלייך איינגעשטילט און אַן אַלטע שטימע האָט באַלד געענטפּערט:

— דאָס בין איך — דזשאַן! ... דער אַלט-יונגער דזשאַן! ...

דער טאָן פון דעם ענטפּער איז געווען אַזאַ געמיטלעכער, אַזאַ פּאַר-טרוילעכער, אַז מיין אומרו איז גלייך פּאַרשוואַנדן און איך האָב אים, האַכט זיך, אפילו, מיט אַ טאָן פון פּריילעכקייט, גלייך געענטפּערט:

— אייל זיך צו, דזשאַן, וועלן מיר צובייסן צוזאַמען!

— איך קום! ... איך קום! — האָט זיך דערטראָגן אַן ענטפּער, — כּהאַב דאָ עפעס היינט מיין שטענדיקע סטעזשקע פּאַרלירן.

איך האָב אונטערגעוואַרפן אַ פּאַר צווייגן אויפן פייער און מיט אַ פינף מינוטן שפעטער איז אויף דער האַנקע אַרויסגעקומען דער אַלט-יונגער דזשאַן, טראָגנדיק אַ היפשן זאַק אויף די פּלייצעס.

ס'איז לייכט געווען צו באַמערקן, אַז ער איז אַ אינדיאַנער. און דאָס האָט מיך זייער שטאַרק דערפּרייט.

ער איז געווען הויך געוואַקסן, פון זיין טונקל-ברוינעם, שטאַרק צע-קנייטשטן פנים האָבן גוטמוטיק, כמעט פּריילעך, אַרויסגעקוקט צוויי שמאַלע, שוואַרצע, שטאַרק פינקענדיקע, אויגן. זיין שאַרפע נאָז האָט זיך פּלינק באַוועגט איבער זיין היפשעלעך איינגעפּאַלענעם מויל און געמאַכט דעם איינ-דרוק, פונקט ווי זי וואָרט עפעס געזוכט אַרום זיך.

ער האָט אַראַפּגעוואַרפן דעם, זעט אויס, שווערן זאַק פון די פּלייצעס, מיט אַ לייכטן קרעכץ אויסגעגלייכט די ביינער, און, ווי וועלנדיק זיך פּאַר-ענטפּערן פּאַר מיר, אַ זאַג געטאַן:

— אַמאָל האָב איך מיט מיין מינדסטן פינגער געקענט אויפהויבן אַ פּיל שווערערן זאַק, ווי אַט-דער, — ער האָט, מיט שפּאַט, אַנגעוויזן אויפן זאַק פּאַר אים, און ער האָט שוין מיט אַ שמייכל צוגעגעבן, — ער, אַלטקייט, עס

קאָן דעם שטאַרקסטן מענטשן אין קבר אַרײַן פאַרײַגן...
 — דאָס איז אַן שום צווייפל! — האָב איך אים, שמיכלענדיק, גע-
 ענטפערט.

דערנאָך האָט ער אונטערגעשפּאַרט זיינע זייטן מיט ביהדע הענט, אַ
 היפשע ווייַע מיך אויפּמערקזאַם באַטראַכט פון קאָפּ ביז צו די פיס און,
 ענדלעך, אַרויסגעגעבן זיין אורטייל:

— איך דענק, אַז דו ביסט אַ גאַנץ פיינער בחור!
 — פון וואָנען וויסטו עס? — האָב איך געוואָלט וויסן.
 — ווען אַ אינדיאַנער ווערט געבוירן ניט קיין גאַר, — האָט ער גע-
 ענטפערט, — און מאַטערט זיך דורך זעכציק, זומערס און שטאַרבט ניט פון
 הונגער און קעלט זעכציק ווינטערס און קוקט זיך צו, מיט אַפּענע אויגן,
 אַט-די אַלע יאָרן סיי צו די וויסע מענטשן, אַזוי אויך צו די אינדיאַנער —
 מוז ער זיך אויסלערנען צו דערקענען ווער ס'איז גוט און ווער שלעכט,
 ווער ס'איז אַ גנב און ווער — אַן ערלעכער מענטש...

— אַ דאַנק, דזשאַן, פאַר דער גוטער מיינונג וועגן מיר, — האָב איך
 אַ לאַך געטאָן, — כּוועל זיך באַמיען דיך ניט צו אַנטווישן, און איצט, —
 איך האָב אָנגעזויגן אויף מיינע צעליגטע שפּיט, — זיי מיין גאַסט, און אַ
 שאַד, וואָס איך קען דיר פאַרלייגן בלוזי ברויט, קעז און אַ פאַר עפּל, דאָס
 איז אַלץ וואָס איך פאַרמאָג.

— אַ דאַנק! — האָט ער אַ שאַקל געטאָן מיטן קאָפּ, — איך וועל צו
 דעם צוגעבן אַ האַלבע וואורשט, וואָס כ'האַב אין שטעטל געקויפט. אָבער
 עסן, ברודער, וועלן מיר ניט דאָ, אין וואַלד, גאַר אויף אונזער פעלד,
 נעבן מיין בייַדל.

— פאַרוואָס? — האָב איך זיך געוואונדערט.
 — ווייל דאָ, אין וואַלד, איז אין די אַוונטן, בפרט ביינאַכט, זייער שלעכט
 צו פאַרבלייבן: די ערד איז דאָ זייער פייכט און באַאָד וועט זיך אַנטרוקן אַ
 געדיכטער נעפל. ניט גאַר איין קאָלדערע דיינע, גאַר אפילו אַ האַרבער טון
 פון זיי, וועלן דיך דאָ, ביינאַכט, ניט דערוואַרעמען. מיין בייַדל געפינט זיך
 ניט ווייט, ניט מער ווי אַ צען מינוטן גאַנג. מיר'ן דאָרטן אויך קענען אויפ-
 זיך אַ טעפעלע קאָוע.

— דו וואוינסט אַליין אין דיין בייַדל? — האָב איך געוואָלט וויסן.
 — ניין, צוזאַמען מיט מיין אייניקל, פייטער איז זיין נאָמען. מיר אַר-
 בעטן דאָרטן אויף אַ פאַרם. ער איז אַ מאַשיניסט און איך אַרבעט אין קיך.
 ער איז הוינט אין דער פריי אַוועקגעפאַרן קיין דולוט, וועסטו קענען שלאָפן
 אויף זיין בעטל.

— וואָס טוט ער אין דולוט? — האָב איך געוואָלט וויסן, שוין צוזאַ-
 מענלייגנדיק מיינע זאַכן.

— אונדזער דרעש-מאשין האָט נעכטן אויפגעהערט צו אַרבעטן. עפעס האָט זיך אין איר צעבראַכן. איז ער אַוועקגעפאַרן קויפן די נויטיקע טיילן, — און ער האָט צוגעגעבן, מיט שטאַלץ: — ער איז קוים צוואַנציק יאָר אַלט, מיין פיטער און ער איז שוין אַן אויסגעצייכנטער מעכאַניקער... ער האָט עס לייב געהאַט פון קינדהייט אָן... ישטענדיק געקראַכן און זיך צו-געקוקט ווי אַלע מינים מאַשינען אַרבעטן...

דזשאַנס ענגלישער אַקצענט איז געווען אַ טיפיש אינדיאַנישער, אָבער די שפראַך גופא אַ גאַנץ שיינע און קאַרעקטע. — דו רעדסט אַ פיינעם ענגליש, — האָב איך אים געמאַכט אַ קאַמפ-לימענט, — האָסט, ווייזט אויס, אַ היפשע צאל יאָרן באַזוכט אַ ענגלישע שול? — קיין מאָל ניט! — האָט ער זיך צופרידן צעלאַכט, — מיין פיטער איז געווען מיין שול.

— וואָס מיינסטו? — האָב איך ניט פאַרשטאַנען, — דו ווילסט זאָגן, אַז ער איז געווען דיין לערער?

— ריכטיק! — האָט ער אַ שמייכל געטאָן, — צוויי זיינען מיר פון אונדזער משפּחה געבליבן: איך און פיטער און מיר צעשיידן זיך קיינמאָל ניט. אַט-די אַלע יאָרן, וואָס ער האָט פאַרבראַכט אין זיינע שולן, בין איך שטענדיק געווען מיט אים: ער בייטאָג אין די קאַס-צימערן און איך אַלס אַן אַרבעטער אין קיך, אָדער גאַרטן... און די אַוונטן — צוזאַמען... ער דער לערער און איך דער שילער... איצט פאַרשטייסטו שוין פון וועמען עס קומט מיין ענגליש? — זיין פנים האָט געשיינט.

— יא, איך פאַרשטיי! — האָב איך מיטגעשמייכלט, — און עס געפעלט מיר זייער. און אַנטשולדיק, וואָס איך פרעג זיך אַזוי נאָך: איר האָט טאַקע אינגאַנצן קיין משפּחה ניט?

— ניין! — האָט ער אַן אַנטשלאַסענעם דריי-געטאָן מיטן קאַפּ, — בלויז איך מיט פיטערן זיינען פאַרבליבן... דער זון מיט דער פרוי זיינען גע-שטאַרבן פון שווינדזיכט, ווען דער קליינער איז בלויז פינף יאָר אַלט געווען, נ... זיינען מיר צוזאַמען, אַחוץ צוויי חדשים, ווען ער איז אַליין אין שול געגאַנגען... זומער צייט אַרבעטן מיר, געוויינדער, אויף פאַרמס און ווינטער צייט — וואו עס לאָזט זיך. ער וויל צוריקגיין, דער בחור מיינער, אין שול, ער וויל זיך לערנען אויף... — ער האָט זיך באַמיט צו דער-מאַנען דאָס נויטיקע וואָרט, אָבער בשום אופן ניט געקענט, — כ'האָב פאַר-געסן אויף וואָס ער וויל זיך לערנען, — האָט ער זיך אַנטשולדיקט, — כּוועל זיך אַשפעטער דערמאַנען און דיר עס זאָגן, — און ער האָט צוגעגעבן, מיט פאַרדרוס: — אפילו דער זכרון ווערט שוואַך, ווען די, גאָט פאַרדאַמטע, עלטער, קומט! — ער האָט טרויעריק אַראַפּגעלאָזט דעם קאַפּ.

מיר האָבן בייַדע געשוויגן אַ וויילע, דערנאָך האָב איך באַמערקט :
— מינעסאָטאַ, זעט אויס צו זיין, ניט נאָר קיין שיינער, נאָר אויך זייער
אַ רייכער שטאַט.

ער האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן :

— זיכער ! אונדזער מינעסאָטאַ ! — דאָס וואָרט „אונדזער“ האָט ער
שטאַרק אונטערגעשטראַכן, — איז דער שענסטער און רייכסטער שטאַט אין
אַמעריקע. אַלץ בליט און לעבט : די האַלץ, פּאַפּיר און אייזן-פּאַבריקן,
פּאַרמס און קראַמער... אונדזערע וועלדער זיינען באַוואָסט איבערן גאַנצן
לאַנד ! ... וואָלע : סיי די ווייסע, אַזוי אויך די אינדיאַנער, אַרבעטן דאָ זייער
שווער, אָבער מיט איין אונטערשיד : זיי, די ווייסע, מאַכן פון זייער אַרבעט
אַ פיינעם לעבן און מיר — אַ קלאַגעדיקן... — ער האָט געוואָרפן אַ בליק
אויף מיינע, שוין צוואַמענעלייגטע זאַכן : — נו, לאַמיר גיין !

איך האָב אים געהאַלפן אַרויפלייגן דעם שווערן זאַק אויף די פּלייצעס,
געוואָלט אפילו אים העלפן טראַגן, אָבער ער האָט זיך אָפּגעזאָגט.

ער איז אַוועק פּאַראַויס און איך נאָך אים.

גיינדיק האָב איך אים אַ פרעג געטאָן :

— זאָג מיר, דזשאַן, צו וואָס פּאַראַ שובט באַלאַנגסטו ?

— „טשיפּעוואַ אינדיאַנער“ הייסן מיר... דאָ, ניט ווייט, ביי דער רויטער
אַזערע געפינט זיך אונדזער רעזערוואַציע.

— אַ סך פון אייעריקע געפינען זיך דאָרטן ? — האָב איך געוואָלט וויסן.

— ווער ווייסט זיי ? — האָט ער אַ הויב געטאָן מיטן רעכטן אַקסל, —

כידענק, אַרום אַ צוויי טויזנט... און אפשר מער אָדער ווייניקער... כּוואָב
אַמאָל אויך געהאַט דאָרטן אַ שטיק לאַנד, שווער געאַרבעט און ניט גרינג
געלעבט, אָבער... ווען דער זון מיט דער שנהר זיינען אַוועק, האָב איך אַלץ
פּאַרקויפט און אַרבעט אַלע יאָרן אַרום דער רעזערוואַציע, פונקט ווי אַ צאַל
אַנדערע פון אונדז... און דו פון וואַנען קומסטו און וואהיין שפּאַנסטו עס ?
— האָט ער שוין, פון זיין זייט, געוואָלט וויסן.

— פון ניו-יאָרק, און איך גיי קיין קאַליפּאָרניע.

ער איז שטיין געבליבן און מיד, פאַרוואונדערט, אַנגעקוקט :

— אַזש — פון ניו-יאָרק ! ?

— יא, אַזש פון ניו-יאָרק ! — האָב איך איבערגע'חזרט זיינע פאַר

זערטער.

ער איז ווידער אין כּעס געוואָרן אויף זיינע יאָרן :

— ווען ניט די, פאַרשאַלטענע, עלטער מיינע, וואָלט איך פאַרנומען

מיט זיך פּיטערן און אַוועק מיט אים קיין ניו-יאָרק. דאָרטן וואָלט ער זיך,
זיכער, גיכער דערשלאָגן צו דעם וואָס ער וויל... כּוואָב אַ סך געהערט

וועגן אייער ניו־יאָרק און דעם גאַנצן לעבן טרוים איך נאָך צו זיין אַמאָל דאָרטן... — ער האָט זיך, מיט אַן אומצופרידענעם טראַט, געלאָזט גיין פאַראויס.

נאָך אַ צען מינוטן וואָנג, האָט זיך דער וואַלד געענדיקט און פאַר די אויגן האָבן זיך אַ שפּרייט־געטאָן פעלדער פאַרווייטע מיט ווייץ און קאָרן. אַריבערגייענדיק אַ פאַר שומאַלינקע בריקלעך איבער עטלעכע באַוואַסערונג־טייכלעך, זיינען מיר צוגעקומען צו גאָר אַ היפשן ביידל.

דוּשאַן האָט אַראַפּגעוואָרפן דעם זאק פון די פלייצעס און, שוין מיט אַ צופרידענעם טאָן, אַ זאָג געטאָן:

— אַט האָ איז מיין און פיטערס זומער־היים — טראָג אַריין דייענע זאַכן אין בידל און לייג זיי אַרונטער אונטערן בעטל, רעכטס, וואו דו וועסט היינט שלאָפן.

ער האָט זיך, געשיקט, אַ נעם געטאָן צו דער אַרבעט און מיט אַ פּופּצן מינוטן שפעטער האָט שוין אַ קעסעלע מיט וואַסער געזאָטן איבער אַ לע־בעדיקן פייערל און מיר בידע האָבן, שווייגנדיק, און מיט אַ היפשן אַפּע־טיט, געגעסן אונדזער וועטשערע און פאַרטרונקען מיט אַ פאַר טעפעלעך, זייער שיטערע, אַבער, דערפאַר, זייער הייסער קאַווע.

עסנדיק, האָב איך אים אַ זאָג געטאָן:

— כ׳בין זיכער, אַז דוּשאַן איז דיין אמעריקאַנער נאָמען. זאָג מיר, ווי אַזוי איז דיין ריכטיקער, דער אינדיאַנער, נאָמען?
— מאַ־נאַ־נאַ — איז מיין אינדיאַנער נאָמען. — האָט ער, שומייכלענדיק, געענטפּערט.

— וואָס מיינט עס אויף אייער שפּראַך?

ער האָט זיך צעלאַכט:

— עס מיינט: „איך אַן אַנדער צייט“...

— איך פאַרשטיי ניט. מאַך עס קלאָרער.

און ער האָט, קוים איינבאַהאַלטנדיק דעם געלעכטער, מיר געענטפּערט:

— פאַרשטייט? מיט יאָרן צוריק, יעדעס מאָל, ווען די מיסיאָנערן

פלעגן קומען צו מיר, מיט דעם זון מיינעם, און נעמען אונדז איינרעדן צו

דערן קריסטן, פּלעג איך זיי ענטפּערן: „מאַ־נאַ־נאַ“, דאָס האָט געמיינט:

„קומט אין אַן אַנדער צייט“... און אַזוי איז שוין מיין נאָמען פאַרבליבן:

דוּשאַן — אויף ענגליש און „מאַ־נאַ־נאַ“ אויף אונדזער „טשיפעוואַ“ דשון...

— ער האָט, זעט אויס, מיט גרויס פאַרגעניגן, גענומען לאַכן.

— נו און דער זון דיינער, — האָב איך געוואַלט וויסן, — האָט ער אַנ־

גענומען קרינסטנטום?

דוּשאַן האָט זייער צופרידן גענומען דרייען מיטן קאַפּ אויף גיין:

— ניין... זיין ענטפער פלעגט שטענדיק זיין: „באַן-ע-מאַ“, וואָס עס מיינט: „שפעטער צר“ און אזוי אַרום זיינען מיר ביידע געבליבן ביי אונדזער אַלטן גלויבן... .

אַ ווילע זיינען מיר ביידע געזעסן שווייגנדיק און צופרידן געשמייכלט. דערנאָך האָב איך, ניט זיכער, אַ פרעג געטאָן:

— נו און ווי איז מכוח פיטערן, דעם אייניקל דיינעם?... דענקסטו, אַז ער וועט אויך בלייבן ביי אייער אַלטן גלויבן?

דער שומייכל האָט זיך, לאַנגזאַם, ווי אַראָפּגעגליטשט פון חושאָנס פנים און, נאָך אַ ווילע שווייגן, האָט ער שטיף געענטפערט:

— פאַר זיכער — קען איך דיר גאַרניט זאָגן, אָבער איך דענק... איך פיל, אַז... צוהיב מיר, דעם זיידן זינעם, אויך צוהיב זיינע יונגגעשטאַר-בענע שווינדזיכטיקע צעלערן, ווי אויך צוהיבן גאַנצן שבט אונדזערן — וועט ער קיין קריסט ניט ווערן אפילו דאָן, ווען ער זאָר פאַרלירן זיין גלויבן אין אונדזער „גרויסן גייסט“... — ער האָט געשוויגן אַ ווילע, דערנאָך אַ פּאַזיטיוון וואָקאל געטאָן מיטן קאַפּ, — יאַ, אזוי פיל איך... .

— און איך בין זיכער, אַז דיין געדאַנק איז אַ ריכטיקער, — האָב איך אים פאַרזיכערט.

מיטאַמאָל האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאָן:

— הער, איך האָב שוין אזוי פיל דערציילט וועגן זיך און איך ווייס נאָך אפילו ניט דיין נאָמען!

— שוין — איז מיין נאָמען, — האָב איך, לאַכנדיק, געענטפערט.

ער האָט זיך אַ קנייטש געטאָן:

— בלוין „שוין“, דאָס אַרץ?... עס פעלט אָבער עפעס, עס פירט זיך ווי בלוין אַ טייל, אַן אַנטפאַנג פון אַ נאָמען... נו, פונקט ווי איך וואָלט געהייסן „מאַ“ און ניט „מאַ-נאַ-נאַ“.

— נו, און „שוין-דייק-סעל“, געפעלט דיר בעסער? — האָב איך זיך צעלאַכט.

— זיכער! — האָט ער ערנסט געענטפערט, — דאָס קלינגט ווי אַ ריכ-טיקער נאָמען. „שוין“ — איז ווי דער קאַפּ „דייק“ — איז ווי דער מיטלסטער טייל פון קערפּער און „סעל“ — איז ווי די פיס. אַזאַ נאָמען קען שפּאַנען וואוהיין ער וויל נאָר.

ווען מיר האָבן שוין געהאַט פאַרענדיקט די דריטע טעפּעלעך מיט קאווע, האָט ער אַ בעט געטאָן:

— און איצט דערצייל מיר עפעס וועגן דיין ניו-יאָרק.

— מיט פאַרגעניגן, — האָב איך צוגעשטימט, — אָבער דו וועסט מיר מוזן אָפּצאָלן מיט אַ שוין מעשהלע וועגן דיין שבט. איבערהויפט וואָלט

איך געוואלט וויסן, פארוואס דו באקעמפסט אזוי ביטער, און זיכער און דערפאלג, דיין עלטער... דו ווייסט זייער גוט, אז קיינער אין דער וועלט, סיי אַרעם אָדער רייך, סיי ווייסער מענטש אָדער אינדיאַנער — קענען דאָס ניט אויסמייַדן... טאָ, צו וואָס די נוצלאָזע ביטערקייט?

ער האָט ניט געענטפערט, בלויז, איינגעשפּאַרט, צוגעשאַקרט מיטן קאָפּ, מיר האָבן ביידע געהאַלטן וואָרט: איך האָב אים, מיט אַ צאָל איינצ־דייטן, באַשריבן אַלע ניו־יאָרקער וואונדער, אים פאַרזיכערט, און מיט פּי־טערס הילף, וועט ער נאָך דערלעבן אַמאָל אַלץ צו זען מיט זיינע אייגענע אויגן — און אָט ווי אזוי עס האָט זיך געפּלאַכטן דאָס מעשהלע, וועלכעס ער, מאַנ־נאָ, האָט מיר ושפּעטער דערציילט. און לויט זיין טאָן און דער שאַרפּקייט פון זיינע איבערלעבונגען, בעת'ן דערציילן, קען איך נאָך, ביז היינט־צו־טאָג, ניט באַשטימען, צי איז דאָס מעשהלע געווען אַ מין פּראָ־טעסט פון זיין אייגענער אָנגעווייטיקטער פּאַנטאַזיע, צי אַ געמישעכץ מיטן פּאַרקלאָר פון זיין גאַנצן טשיפּאווער שבת...?

און אָט ווי מאַנ־נאָס האָט אָנגעפּאַנגען זיין מעשה:

...א שטאַרקער שבת, מעגלעך דער שטאַרקסטער און העלדישסטער, זיינען מיר, טשיפּעוואַ־אינדיאַנער אַמאָל געווען... און געגלייבט האָבן מיר אין שלום און געווען צווישן די ערשטע שבתים צו שליסן שלום מיט די ווייסע מענטשן און זיך באַמיט איבערצונעמען זייערע קלוגע לעבנס־זוועגן... מלחמה געפירט האָבן מיר בלויז מיט אונדזערע שטענדיקע שונאים: די "סיו" און די "קראָ" אינדיאַנער און זיי, ניט איין מאָל, באַזיגט... — ער האָט מיטאַמאָל אַ הויב געטאָן די רעכטע האַנט און אַ לעבעדיקן חריי געטאָן מיט קאָפּ, — איך געדענק אויסגעצייכנט אונדזער לעצטע שלאַכט מיט די "סיו"־אינדיאַנער אויפן "בעטל־לעיק" (שאַכט־אַזערע) טאַקע דאָ, ניט ווייט פון דאַנען, נעבן איצטיקן שטעטל "וואַדימאַ". אויף "קענוס" (שיפלעך) האָבן מיר זיך דאָן געשאַגן... אָבער, ניט קוקנדיק אויף זייער העלדישן ווידער־שטאַנד, האָבן מיר זיי דאָך צעשלאָגן און פאַרטריבן... — ער האָט טיף, זעט אויס, מיט בענקשאַפט, אָפּגעזיפּצט, — דאָס איז שוין אָבער אונדזער לעצטע שלאַכט געווען...

ער האָט געשוויגן אַ וויילע, דערנאָך ווידער גענומען דערציילן:

— גרויסע קלחוע "טשיפּס" (פירער) האָבן מיר אַמאָל געהאַט: "בע־מידושי", "סליפ־איי" און אַ צאָל אנדערע. אייניקע האָבן זיך אויסגעצייכנט אין פירן קריג, אנדערע אין אָנהאַלטן דעם שלום, סיי מיטן ווייסן מענטשן, ווען זיי האָבן איינגעזען, אז זיי וועלן אים קיינמאָל ניט באַזיגן, אזוי אויך מיט אַ צאָל שכנישע, אינדיאַנער שבתים... יא, און אָט אַזאַ מין קלוגער "טשיף" איז געווען "פּאַ־קאַ־ניז"... — ער האָט אַ פיר געטאָן מיט ביידע

הענט אין אַ האַד אַרום זיך — און דאָס גאַנצע לאַנד אַרום, וואָס טראָגט איצט דעם נאָמען „מינעסאָטא“, אָדער דאָס לאַנד פון „צען טויזנט אָזערעס“, — האָט דאָן געהייסן: דאָס לאַנד פון „פּאַקאַ-ניז“... און איבער דער גאַנצער לענג און ברייט פון אירע פעלדער און וועלדער, האָט זיך, אין יענער צייט, אפילו קיין איינציקע אָזערע ניט געפונען, בלויז צענדליקער און הונדערטער פלינקע, מיט זילבער באַשפּריצטע, טייכלעך, האָבן געקעמט די הויכע גראָזן און שטענדיק ווי אַרומגעזוכט אַ בעסערן וועג צום ים... — אין די יאָרן פון „טשיף“ פּאַקאַ-ניזעס פירערשאַפט האָט גליק און שלום ניט פאַרלאָזן אונדזער לאַנד און די ברוינ-הויטיקע קינדער פונעם „גרויסן גייסט“ האָבן רואיק געאַרבעט אויף זייערע פעלדער, פיש געפאַנגען גען אין די שנעלע טייכלעך און נאָך ווילדע חיות, אין די געדיכטע וועלדער, זיך געיאָגט.

געמערט האָט זיך דער שובט, געוואַקסן איז די צאָל געצעלטן און אַלע נאַכט האָבן געעבוירענע קינדער די וועלט באַגריסט. און העלע פרייד האָט איבער די זאָטע פעלדער זיך געוואַקסן, איבער די טייכלעך געשוואומען און צום בלויען הימל, צום טראָן פונעם „גרויסן גייסט“ זיך געהויבן.

דזשאַן איז אַנטשוויגן געוואָרן, צוגעמאַכט די אויגן, אַ ווילע זיך, ווי אין טיפן טרויער, געשאַקט פאַראויס און צוריק, דערנאָך האַלב-צעפענט די אויגן, זיך איינגעקוקט אַ ווילע אויף מיר און ווייטער גענומען דערציילן: אַלע אַרום דעם גרויסן „טשיף“ זיינען גליקלעך געווען, אַלע — אַחוץ אים, אים אַליין... אַ טיפער טרויער האָט זיין ברוסט געדריקט, דעם גלאַנץ פון זיינע אויגן געשלונגען, אַ שאַרפע בענקשאַפט, געמישט מיט צאַרן, האָט אַפט זיין געמיט געפייניקט און אים טיף צו דער ערד געבויהן.

זיינע נאַענטסטע פריינט האָבן שוין ניט איין מאָל באַמערקט זיין צור-שטאַנד, געפרוואווט פון אים אויסגעפינען דעם סוד פון זיין טרויער, אָבער קיין דערפאַלג ניט געהאַט.

— וואָס איז געשען מיט אונדזער פירער ?! — האָבן זיי, צווישן זיך, גערעדט, אָבער קיינער האָט קיין ענטפער ניט געקענט געפינען.

גאַנצע טעג פלעגט פּאַקאַ-ניז אָפּזיצן, באַוועגלאָז, אין שאַטן פונעם אַלטן דעמב, פאַר זיין געצעלט, זיך זשענדע צוקוקן ווי די יוגנט שאַלט אין פעלד, ווי דאָס לעבן האַלט ברייט פאַר זיי צעפראַלט אַלע טירן און טויערן פון פרייד און גליק און נאָך שטאַרקער געפילט דערביי זיין אַלטקייט, האָט לאַנגזאַמע אַששטאַרבונג פון אַלע זיינע גלידער.

דער „גרויסער גייסט“ האָט גוט געקענט און שטאַרק ליב געהאַט דעם קלאַנג „טשיף“ און אים געהאַלטן פאַר איינעם פון זיינע געלונגסטע ווערק און זיך, ניט איין מאָל, באַרימט מיט אים פאַר אַנדערע געטער. און ווען

ער האָט שוין, ענדלעך, אויך אַליין דערשפּירט דעם אַלטנס טרויער, האָט ער פעסט באַשלאָסן אויסצוגעפּינען די סיבה פון דעם.

און איין מאָל, אין אַ פאַרנאַכט, האָט ער, אין דער באַגלייטונג פון צוויי קלענערע געטער, זיך אַראָפּגעלאָזט, אין אַ וואַלקן, צו פּאַקאַניזיס געצעלט. דערזענדיק פון דערווייטנס די דריי אַנקומענדיקע געסט, איז דער אַלטער זיי אַנטקעגנגעגאַנגען, פּריינטלעך באַגריסט און פאַרבעטן צו זיך אין געצעלט און די זון האָט יענעם פאַרנאַכט, אַ מידע, נאָך זייער אַ הייסן טאַג, זיך טיף איינגעגראָבן אין אַ גאַלדענעם, צעכוואַליעטן טיך, מיט די שטראַלן זיך אַנגעכאַפט אין די ראָזע און רויטע זויערן פון די ווייסע וואַלקנדלעך און זיך ווי באַמיט זיי מיטצושלעפּן מיט זיך.

געקומען איז דער „גרויסער גייסט“ אין אויסזען פון אַ סוחר און אין סוחרים אויך זיינע באַגלייטער פאַרוואַנדלט.

און דער „טשיף“ האָט זיינע בעסטע מאכלים פאַר די געסט אַוועקגע- שטעלט, און ווען זיי האָבן זיך אַנגעזעטיקט, האָט ער זיי גענומען אויס- פּרעגן וועגן די ווייטע לענדער, וועלכע זיי האָבן אויף זייערע וועגן באַזוכט. און ווען אַלע געשיכטעס האָבן זיך שוין אויסגעלאָזט, האָט איינער פון די קלענערע געטער אַנגעוויזן אויף דער איינדריםלענדיקער ערה, אויפן פּורפור־רויטן אָפּשיין פון דער פאַרגאַנגענער זון און שטיל געזאַגט:

— ווי שייך די וועלט איז, טשיף „פּאַקאַניז“!

און דער „טשיף“ האָט, מיט אַ טיפּן זיפּף, געענטפּערט:

— יא, ליבער גאַסט, די וועלט איז זייער שייך...

האָט דער צווייטער פון די געטער האָן אונטערגעכאַפט:

— ווי קלוג און מעכטיק עס דאַרף זיין יענער, ווער עס האָט אַט דאָס

אַלץ אַרום באַשאַפּן...

— יא, מעכטיק, אַבער... ניט אינגאַנצן קלוג... — האָט דער טשיף

שטיל געענטפּערט.

האָבן ביידע סוחרים זיך דערשראַקן איבערגעקוקט און דער „גרויסער- גייסט“ האָט דעם אַלטן „טשיף“ טיף אין די אויגן אַריינגעקוקט און שטיל געזאַגט:

— ווי שטאַרק, טייערער פּריינט, עס דאַרף זיין דיין אומגליק, וואָס

קען זיך צווינגען, אויף דער עלטער, אַזוי שאַרף אַרויסצוטרעטן קעגן באַ- שאַפּער פון דער וועלט...

— ביסט גערעכט, קלוגער גאַסט, — האָט פּאַקאַניז געענטפּערט, —

דער טרויער פון מיין עלטער איז פּונקט אַזוי גרויס, ווי עס איז געווען די פּרייד פון מיין יוגנט.

און דאָס פנים פונעם „גרויסן-גייסט“ איז האָן ווי מיט אַ שוואַרצן וואַלקן

פאַרזיגן געוואָרן און זיינע אויגן האָבן, ווי צוויי בליצן אויפגעלויכטן. אַ ווילע האָט ער, שווינגנדיק, זיך שאַרף איינגעקוקט אין „טשיפס“ טיף-אַראָפֿ-געלאָזטן קאַפּ, אָבער זיך, ווייזט אויס, באַהערשט און, מיט אַ טיפן טרויער אין קול, ווידער שטיי געפרעגט:

— זאָג מיר, פּאַקאַ-ניו, וואָס צווינגט דיך אַזוי שאַרף אַרויסצוטרעטן קעגן דעם הערשער פון דער וועלט, קעגן דעם „גרויסן-גייסט“, וועמענס מאַכט און קלוגשאַפט דו האָסט, ביז איצט, אַזוי געטריי און אויפריכטיק ענערקענט?!

און פּאַקאַ-ניו האָט אויפגעהויבן דעם קאַפּ און שטיל, נאָר פעסט, געענטפערט:

— זיין איינציקע נאַרישקייט, וועלכע פאַרטובקלט אַ היפּשן טייל פון זיינע חכמות.

— ווי אַזוי איז דער נאָמען פון אַט-דער נאַרישקייט? — איז געקומען אַ שטרענגע פּראָגע.

— אַלטקייט! — האָט אָפּגעקלונגען אַ פעסטער ענטפער.

— וויססטו אייביק לעבן?

— ניין! כּיזויל אָבער ניט פּוילן לעבעדיקעהייט!

— מאַך קלערער דיין געדאַנק!

— אַלטקייט איז דעם באַשאַפּערס שאַנד! — האָט פּאַקאַ-ניו פעסט

געענטפערט, — עס מוז זיין אַן אויפגיין, אָבער עס טאָר ניט זיין קיין פּאַ-גין... אַלענפאַלס ניט פאַרן באַוואוסטזיניקן מענטשלעכן מין... עס מוז זיין אַ בליען, אָבער ניט קיין פּוילן...

— בליען אָן שום פּוילן?... אויפגיין אָן פּאַרגיין?... — האָט דער

„גרויסער גייסט“ שטיל, ווי פאַר זיך, איבערגע'חזר'ט און אומצופרידן גע-שאַקלט מיטן קאַפּ אויף ניין.

— יאָ! — האָט פּאַקאַ-ניו געענטפערט, — דעם מענטשנס עקזיסטענץ

וואַלט אויף אַזאַ אופּן גערעכטער און שענער געווען. אַזוי לאַנג ווי דער „גרוי-

סער גייסט“ האָט אונדז, מענטשן, לויט זיין אייגענעם אויסזען באַשאַפּן און

אונדז מיט טיילן פון זיין אייגענער חכמה באַשאַנקען... אַט נעם, צום

ביישפּיל, מיין אייגענעם נאָמען „פּאַקאַ-ניו“. אויף אונדזער שפּראַך מיינט

עס: „אַ פּונק פון פייער“... און ווי אַ העלער פּונק פון אַ פייער וואַלט

איך אויך באַדאַרפט מיין לעבן פאַרענדיקן און ניט אויסגיין אין אַ לאַנגזאַמען

פּראָצעס פון טאַג-טעגלעך לעשן זיך, אין אַ באַזיידנדיקן פּראָצעס פון צור-

קוקן מיט די אויגענע אויגן ווי מיין אַמאָליקער, שיינער, שטאַרקער און

פּלינקער קערפּער ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ חורבה, אין אַ גאַסט אפּילו פאַר

די אייגענע, ווי מיין זכרון און מיין ראיה הויבן אָן אָפּצולאָכן פון מיר...

— ער האָט אַן אַנטשלאָסענעם דריי־געטאַן מיטן קאַפּ אויף ניין: — ניין, מיינע פריינט, אַ העלער פּונק, אַ בליץ און — אויס! ... אַזוי איז פיל לייכט טער, פיל שענער, פיל גערעכטער...

בלייכע, מיט טיף־געבויגענע קעפּ, זיינען געזעסן די צוויי געטער. דעם „גרויסן־גייסט“ אויגן האָבן געברענט:

— ווי אַזוי וואָלסטו, אַשטייגער, די וועלט באַשאַפן, ווען דו וואָלסט אויף מיין אָרט געווען?! — האָט אַ דונער־געטאַן דעם באַשאַפערס פּראַגע, און פּאַקאַניז האָט אויפגעציטערט און איה, אין שרעק, פון זיין אָרט אויפגעשפרונגען. ער האָט איצט שוין דערקענט דעם „גרויסן־גייסט“. עט־לעכע מינוטן האָט ער געשוויגן, דערנאָך פעסט געענטפערט:

— מיינע מענטשן, אַלמעכטיקער הערשער, וואָלטן קיינמאַל ניט אָרט געוואָרן: זיי וואָלטן פּאַהבליבן יונג און שוין און קרעפטיק ביז זייער לעצט־טער שעה...

— און ווער וואָלט זיך גענומען דאָס רעכט צו באַשטימען די צאָל יאָרן, וואָס יעדער איינער וואָלט באַדאַרפט לעבן?! — האָט דער „גרויסער־גייסט“ געפּאָדערט אַן ענטפער — און וואָלטן די יונגע און שטאַרקע צופרידן געווען זיך צו שיידן מיטן לעבן אין סאַמע בלי פון זייערע יאָרן?! ... און וואָלטן זיי, פּונקט ווי דו, איצט אַליין, מיך ניט באַשוואַדיקט שוין אין אַ פּאַר־ברעכן?! ...

אַבער פּאַקאַניז האָט שוין ניט געקענט הערן דעם „גרויסן גייסט“ רייד און אים, אַוואַדאי, ניט געקענט ענטפערן. זיין האַרץ האָט ניט אויסגע־האַלטן די צו גרויסע אויפּרעגונג און ער איה, אַ טויטער, געפּאלן צום הערשערס פּיס.

און דער „גרויסער־גייסט“ האָט אים פון דיל אויפגעוויבן, זיך איינגע־קוקט אַ ווילע אין זיין פנים, אַ קוש געטאַן אין שטערן, און אים אַוועק־געלייגט אויף זיין געלעגער.

טרויעריקע, מיט טיף געבויגענע קעפּ, זיינען די געטער אַרויס פּונעם „טשיפּס“ געצעפט און צוריק, צום הימל, זיך גענומען הויבן. און הייסע טרערן האָבן פון זייערע אויגן גענומען פּאַדן און יעדע טרער איז אין אַן אַזערע פּאַרוואַנדלט געוואָרן.

אין אַן אַזערע פון געטלעכן צער און ערדישן טרויער. צען טויזנט אַזערעס, און אפשר מער, פּאַרמאַנט איצט דער שטאַט מי־נעסאַטא, דאָס געוועזענע לאַנד פּונעם אַלטן הערשער ... פּאַקאַניז... —

מיר האָבן ביידע געשוויגן אַ ווילע, און אַ פּראַגע האָט פּלוצלונג אַ בליץ געטאַן אין מיין מוח: „צי איז אַט דאָס, נאָרוואַס דערציילטע שיינע מעשה־לע,

ניט געווען קיין פראָדוקט פונעם אַלטנס אייגענע, אויפגעברויזטע פאַנ-
טאָויע? ... זיינער אַן אייגענער רעוואָלט אַנטקעגן דעם „גרויסן גייסטס“
לעבנס־איינשטעלונג? ...“

— זאָג מיר, דוּשאַן, — האָב איך אים, פאַרויכטיק, אַ פּרעג געטאָן, —
אַבער איך בעט דיר זיך ניט צו באַליידיקן אויף מיר... איז אַט דאָס
זייער ווייניג מעשה'לע דיינס גענומען פון אייער „טשיפּאָוואַ“ פּאַלקסלאַר,
צי עס איז אַ פּראָדוקט פון דיין אייגענער פּאַטנאָזיע?
ער האָט ניט גלייך געענטפערט. איז געזעסן אַ וויילע מיט אַ שטאַרק
אַנגעשטרענגטן פנים און, ווי געזוכט איז זיך אַליין אַן ענטפער אויף מיין
פּראָגע. ענדערעך האָט ער, זייער שטיל, אַ זאָג געטאָן:
— איך ווייס אַזיין ניט... זאָג מיר, וואָס איינגטלעך מיינט „פּאַלקס-
לאַר“? ... האָס מיינט האָך, אַז ניט קיין ביימער, בערג, טייכן אָדער חיות
האָבן באַשאַפן די מעשיות פון דעם וואָס עס פרייט, אָדער טוט אונדז וויי...
ניט אמת?

— אמת! — האָב איך באַשטעטיקט.

— אויב אַזוי... בין איך דאָך אויך איינער פון אונדזער פּאַלק...
פאַרוואָס־זשע טאָר איך ניט דערציילן וועגן דעם וואָס איך פיל, וואָס איך
לעב דורך? ... און פאַרוואָס האָט דער „גרויסער גייסט“ באַדאַרפט מיך אַזוי
גרויזאָם באַשטראַפן, צונעמענדיק מיין גאַנצע משפּחה? שוין ניט רעדנדיק
פון דער טרויעריקער לאַגע פון אונדזער גאַנצן שבט...
— ער האָט דיר אַבער איבערגעאַזט אַ וואונדערלעכן, אַ געטרייען, איי-
ניקל... דיין פיטערן! — האָב איך אים דערמאַנט, ניט אַנריינדיק די פּראָגע
וועגן דער לאַגע פון גאַנצן שבט.

ער האָט פאַרטראַכט געקוקט אויף מיר אַ וויילע און אַ צושטימיקן שאַקל-
געטאָן מיטן קאַפּ:

— ביסט גערעכט!

דערנאָך זיינען מיר ביידע, שווייגנדיק, געזעסן אַ היפשע צייט און פאַר-
טראַכט זיך איינגעקוקט אין ברענענדיקן פייערל.

סיאזי שוין געווען היפשולעך שפעט, ווען מיר האָבן אויסגעלאָשן דעם
פייער און זיך געלייגט שראַפן. די נאַכט איז געווען אַ קילע און זייער אַ
פייכטע און כּהאָב אַ טראַכט געטאָן, אַז עס קומט דוּשאַנען אַ גרויסן דאַנק,
וואָס ער האָט מיך אַרויסגענומען פונעם וועלדל, וואו כּוואָלט זיך, זיכער,
געווען שטאַרק פאַרקילט.

— אַ דאַנק, דוּשאַני, פאַרן געלעגער, — האָב איך אַ זאָג געטאָן, — אין
וועלדל דאַרף איצט זיין גאָר היפשעך קאַלט און נאַס...

ער האָט ניט געענטפערט, אָבער מיט אַ צען מינוטן שפּעטער, ווען
כ'האָב שוין גענומען אינשלאָפּן, מיך אַ שטיצן רוף געטאָן:

— דו שלאָפּסט שוין?

— ניין... וואָס איז?

— כ'האָב זיך דערמאָנט דאָס וואָרט ווי אזוי די אַרבעט הייסט, וועל-
כעס מיין פיטער וויל זיך אויסלערנען אין דער גרויסער שול אין מינעאפּאָליס.

— וואָס איז עס פאַר-אַ וואָרט?

— אינזשענער... ער וויל ווערן אַ אינזשענער... מאַשינען, האָנט ער,

וויל ער אַליין בויען...

— אויסגעצייכנט, דזשאָן, — האָב איך אים פאַרויכערט, — ס'איז זייער

אַ וויכטיקע אַרבעט... אינזשענערן קענען אַלץ אויפּטאָן... קענסט רואיק
זיין: ס'וועט דיר זיין גוט ביי אים.

ער האָט געשוויגן אַ וויילע, דערנאָך, ווי מיט אַ געפּאלענער שטימע,

געענטפערט:

— ניט אין דעם גייט עס... דענקסטו ניט, אַז... אַז אַט-די נייע אַר-

בעט זיינע וועט אים אָפּשטויסן פון אונדזער... כ'מיין, פון אונדזער אינ-
דיאָנער גלויבן? ... ער האָט אויפּגעהויבן דעם קאָפּ אין ריכטונג צו מיר.

— איך דענק, אַז ניט, — האָב איך אים באַרוואיקט, — אזוי לאַנג ווי ער

איז ביז איצט געבליבן מיט דיר, מיטן גלויבן פון זיינע טויטע עלטערן,
וועט ער שוין אויף ווייטער בלייבן אַ אינדיאָנער, אַ אינזשענער — אַ אינ-

דיאָנער.

אַ טיפּער זיפּך האָט זיך דערטראָגן צו מיר:

— זאָג דעם אמת, שוין-דייק-סעל, זאָג, דיר וועל איך גלויבן... —

ער האָט האַסטיק אָפּגעוואָרפּן פון זיך די קאָלדערע, זיך אויפּגעשטעלט און
באַלד איז ער שוין געזעסן אויף מיין בעטל. איך האָב זיך אויך אויפּגעזעצט

און גלייך דערפילט אויף מיין פנים זיין אַנגעשטרענגטן בליק.

— זאָג מיר דעם גאַנצן אמת, — האָט ער זיך געבעטן, — האָב ניט

קוין רחמנות אויף מיר... דענקסטו טאַקע, אַז ווערנדיק אַ גרויסער מענטש
צווישן די ווייסע, וועט ער נאָך אַלץ אַנהאַלטן אונדזער פשוטן, אונדזער אינ-

דיאָנישן גלויבן? ...!

איך האָב אים, מיט ביידע הענט, אַנגענומען פאַר זיינע אַקסעסן און אים

אַ גוטן טרייסל געטאָן:

— הער, מאַ-נאַ-נאַ, דו ווייסט וואָס עס מיינט הונדערט פּראָצענט?

ער האָט זיך פאַרטראַכט אויף אַ וויילע:

— הונדערט פּראָצענט מיינט אַ סך... מיינט אַלץ... ניט אמת?

— יא, — האָב איך באַשטעטיקט, — הונדערט פּראָצענט קען מיינען

אליץ... און אויב אזוי, וועסטו שוין פארשטיין, אז ניין-און-ניינציק פראג-צענט — מיינט א קליין... — כ'האָב, אין דער פינצטער, אים אָנגעוויזן אויפן שפיץ פונעם מוטלסטן פינגער, — מיינט מיט אַ פּיציקע שטיקעלע ווייני-קער... און אויב דו גלויבסט מיר טאָקע, וועסטו פארשטיין, אז איך קען דיך ניט פארזיכערן אויף אַלע הונדערט פראָצענט, כ'בין אָבער נאָך מער ווי זיכער, אויף גאַנצע ניין-און-ניינציק פראָצענט, אז ער וועט בלייבן אַ אינדיאנער, אַזוי די מיסיאָנערן וועלן אים ניט קריגן...

ער האָט טיף און מיט באַלייכטערונג אָפגעזופצט, איז צוריקגעגאַנגען צו זיין געלעגער, זיך אַוועקגעלייגט, איינגעוויקלט אין דער קאַלדערע און, נאָך אַ פּאַוזע, שטיל אַ זאָג געטאָן:

— כ'האָב אויך אזוי געדענקט... אָבער איצט איז מיר פיל גרינגער... — שלאָף איין און זיי רואיק, — האָב איך אים געראַטן.

נאָך אַ וויילע שווייגן, האָט ער זיך ווידער אָפּגערופן:

— ווען דו וועסט זיך אויפכאַפן אינדערפרי, וועל איך שוין זיין ביי דער אַרבעט. וואָרעם זיך אַן אַ פאַר טעפעלעך קאַווע און אין דער זאַפּקע, נעבן דיין בעטל, וועסטו געפינען גענוג שפייז פאַר פרישטיק. נעם אויך מיט אַביסל אויפן וועג... מיר'ן דאָ שוין קריגן, אויב מיר'ן עפעס דאַרפן.

— אַ דאַנק, ברודער! — האָב איך אים געענטפערט, — איך וועל עס, זיכער, טאָן. און גיב איבער מיין האַרציקן גרוס און בעסטע וואונטשן צו דיין פיטערן... זאָג אים, אז ער גייט אויפן ריכטיקן וועג... און איך וועל אויך, אינדערפרי, איידער כ'וועל אַוועקגיין, אָנשרייבן און איבערלאָזן אויף מיין בעטל מיין ניו-יאָרקער אַדרעס... אויב עס וועט עימיצן פון אייך אויס-קומען אַמאָל צו זיין אין ניו-יאָרק, לאָזט מיר פריער וויסן און כ'וועל שוין זען צו אַראַנזשירן, אַז מיר זאָלן זיך טרעפן...

כ'האָב באַמערקט, אין דער פינצטערניש, ווי דזשאָן האָט זיך האַסטיק אויפגעזעצט, זיך איינגעקוקט אין מיין זייט און אויך, אָנגעשטרענגט, זיך ווי איינגעהערט אין מיינע ווערטער. דערנאָך האָט ער זיך, פונקט אזוי שנעל, צוריקגעלייגט און איבערגעדעקט דעם קאַפּ מיט דער קאַלדערע.

— האַסטו, דזשאָן, געהערט, וואָס איך האָב דיר געזאָגט? — האָב איך איבערגעפרעגט.

— געהערט! — האָט ער, נאָך אַ קורצער שווייגעניש, געענטפערט און איך האָב געקענט שווערן, אז כ'האָב געהערט טרערן אין זיין קול.

— אַ גוטע נאַכט, מאַן-נאַ!

ער האָט ניט געענטפערט.

נאָוועמבער, 1958.

די פאָרלוירענע פייל

(א יאָסעמיטי מעשהלע)

דער פרימאָרגן האָט געשיינט צו זיין זייער אַ קלאָרער און די דופט איז געווען אָנגעפילט מיט די ריחות פון די הונדערטער מינים בלומען און צענדליקע מינים בוימער, מיט זעלכע עט צייכנט זיך אַזוי אויס דער „יאָ-סעמיטי-טאַל“ (יאָסעמיטי-וועדי) אין קאָליפּאָרניע.

דער הימל — אַ פּיאלעט-בלויער, וואַרניט-וואו אַ באַשפּרינקטער מיט גרופּעס קלאָרווייסע וואַלקנדרעך. די זון האָט זיך נאָך ניט געהאַט באַוויזן, אָבער אירע זאָפּטיק-גאַלדענע שטראַלן האָבן זיך ברייט צעשפּרייט איבערן מעכטיקן רוקן פונעם „על-קאָפּיטאַן“ באַרג און זיך ווי באַמיט אַריינצוקוקן אין דעם, נאָך פאַרשאַטנטן „יאָסעמיטי-טאַל“.

און דער שטרענגער, גראַניטענער גיגאַנט „על-קאָפּיטאַן“, אָדער ווי די אינדיאַנער פּלעגן אים רופן „טו-טאַק-אַ-נו-לאַ“, וואָס מיינט „שטיין-טשיף“, וועלכער האָט זיך אַזוי מאַיעסטעטיש געהויבן פונעם טייכל „מערסער“ צום הימל אויף אַריבער זיבן טויזנט און פינף הונדערט פוס, האָט איצט, ווי ניט ווילנדיק, געשמייכלט אַנטקעגן דער אויפגייענדיקער זון און פיל מיזער, ווי אַ גאַנצן טאָג, אַראַפּגעקוקט סיי אויפן טיך, אַזוי אויך אויף דער גע-דיכטער נעץ הייבט סאָסנעס אויף זיינע ברעגן.

איך האָב יענעם זומער פאַרבראַכט אין אַ ביידל אין יאָסעמיטי טאַל, קאָליפּאָרניע, אַלס אַ גאַסט ביי מיין „אינדיאַנער מוטער“ מיט אירע צוויי זין און זייערע פרויען.

געקומען צו זיי בין איך מיט דריי וואַכן צוריק מיט אַ פּערזענלעכן גרוס צו דער מוטער „נאַ-וויס“ פון אירן אַן אַלטן האָפּי פריינט, פון איינעם פון די שלאַנגען-פּריסטער פונעם דאָרף אַראַיבי אין אַריזאָנאַ. צוזאַמען מיטן גרוס האָב איך אויך געבראַכט אַ בריוו פונעם פּריסטס זון — אַ-טאַקאַ צו נאַ-וויס'עס ייטגערן זון ווי-פּאַ-יאַקן, מיט וועמען יענער האָט פאַרבראַכט פיר יאָר אין אַ רעגירונגס שול.

ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, איז סיי דער גרוס, אַזוי אויך דער בריוו געווען זייער אַ גינסטיקער פאַר מיר, ווייל מען האָט מיך אויפגענומען מיט דער האַרציקסטער פריינטשאַט. מען האָט מיך באַזעצט אין אַ באַזונדער ביידל, אין שכנות מיט ווי-פּאַ-יאַקן און זיין פרוי לאַ-יאַן, און די שניינקייט און ריינקייט פונעם טאַל, צוזאַמען מיט דער האַרציקייט סיי פון דער מו-טער נאַ-וויס מיט אירע קינדער, אַזוי אויך פון די איינוואוינער פונעם גאַנצן דערפֿל — האָבן פאַרוואַנדלט מינע טעג אין איין לאַנגן, צויבערנ-דיקן חלום.

אמת, היפּשעך געשטערט האָט דער אָפּט ווילדער רייש און געזויף פון די פּילצאָליקע געסט פון די אַרומיקע, רייכע האַטעלן, דער געשטאַנק

פון גאזאָרין פון זייערע אַטאָמאָבילן, דער טומל פון זייערע ביינאָכטע פאַר-
וויילונגען, אָבער דער טאָל האָט פאַרמאָגט הונדערטער ווייט-פאַרוואַרפענע
ווינקלען, וואו זיך צו באַהאַלטן: סיי צווישן די בערג, אַזוי אויך אין די
וועלדער, וואוהין קיין שום האַטעל-טומל האָט ניט געקענט דערהאַנגן.

און ווי-פאַיאַק פלעגט מיר, אַ טאָג איבער אַ טאָג, אַרומפירן איבער אַלע
וואונדערלעכע פלעצער און אָפט מיר דערציילט שפּאַנענדיקע מעשה'לעך
פונעם לעבן פון זיין שבט.

און אין יענעם לויטערן פרימאָרגן האָט ער מיר, צוזאַמען מיטן זונען-
אויפגאַנג, אויך אַ רוף געטאָן:

— האַלאַ, דיקסי!... דו שלאָפסט נאָך?

— גוטער מאָרגן, ווי-פאַיאַק! וואָס פאַראַם שלאָפן? ווי אַזוי האָסטו
פאַרבראַכט די היינטיקע נאַכט?

— אויסגעצייכנט! — האָט ער לאַכנדיק געענטפערט, — מיר, אינדיא-
נער, ליידן ניט פון קיין שלאַפלאָזיקייט. זאָג, האָסטו באַמערקט, וואָס פאַראַם
וואונדערלעכער פרימאָרגן עס איז היינט?

— זיכער, איך פיל אים ניט נאָר מיט דער נאַז, נאָר אויך מיט יעדן אבר.

— דאָס קלינגט זייער שיין! — האָט לאַיאַ, די פרוי זיינע, זיך צעלאַכט.

— איך בין היינט פריי, דיקסי, — האָט ער פאַרגעזעצט, — וואוהין

גייען מיר היינט?

— וואוהין דו וויסט, — האָב איך זיך דערפרייט, — כ'בין פאַרטיק

אפילו גלייך אַרויסשפּאַנען. — כ'בין געשווינד אַראָפּ פונעם לייווענטענעם
בעטל און זיך גענומען אַנטאָן.

— ווי איז וועגן אַ שפּאַציר צו דער „פאַרלוירענער פייל“? — האָט

ער פאַרגעלייגט.

— עס קען ניט זיין בעסער! — האָב איך זיך דערפרייט, — אָבער דו

וועסט מיר אויך מוזן דערציילן די לעגענדע וועגן „דער פייל“.

— דער וועג איז אָבער אַ שווערער, — האָט ער מיר געוואָרנט, — ס'איז

כמעט ווי קיין סטעזשקע אַהין ניט פאַראַן. מען מוז די גאַנצע צייט קריכן
באַרג-אַרויף.

— עס מאַכט ניט, — האָב איך אַ לאַך געטאָן, — אָבער געדענק: וועסט

מיר מוזן דערציילן די מעשה...

אַ קורצער געלעכטער איז געווען זיין ענטפער — — — — —

— — — — —

אַרום צען אַזיגער, גלייך נאָכן פרישטיק, האָבן מיר זיך געלאָזט אין

וועג אַריין, מיטנעמענדיק מיט זיך אונדזערע שטעקנס, צו ביסלעך שפּייז און
מעטאַלענע שענקלעך מיט וואָסער.

די וואַסער, צוזאַמען מיט לאַיאַ, זיינען געשטאַנען ביים וועג און אונדז

באַגלייט מיט זייערע שמיכלען.

— זייט פאַרזיכטיק! — האָבן זיי ביידע אונדז געוואָרנט, — די סטעזשקע

איז ניט קיין גענוצטע, מעגלעך א פארוואקסענע און זיכער א פארוואהפענע מיט שטיינער... פאלגט ניט נאך "קא-סוקאס" ביישפיל.
— א האנג מוטער! א דאנק, דאָיאָ!... — האָבן מיר זיי געענטפערט,
— מיר'ן זיין פאָרויכטיק.

פאָרביקויגענדיק די געביידע פון דעם מווייאום, זיינען מיר ביידע מיט-
אַמאָל אינגאַנצן ווי איינגעהילט געוואָרן אינעם רוש און, ערטערווייז, אויך
איין אַ דריבעם רעגנדל פונעם יאָסעמיטע וואַסער-פאַל, וועלכער אַנטפּרעקט
זיך אין דער הויך, ווי אַ מעכטיקע, זילבערנע סטענגע און ווערט באַלד פאַר-
שווינדן אין אַ געדיכטער נעץ פון סאַסנעס און ספריוסן ביימער.
— הויב אויף דעם קאַפּ און כאַפּ אַ קוק אויפן אויבערשטן טייל פונעם
זעלבן "טשוילוק" (וואַסער-פאַל). — האָט מיר מיין חבר אַ זאַג געטאָן, —
יענער איז מיט דריי-פערטל מייל ווייטער און פאַלט פון אַ הויך פון אַרי-
בער פערצן הונדערט פוס... .

איך האָב געשוויגן, זיך זשעדנע איינגעקוקט אין די רוישיק-פאַנדדיקע
וואַסער-שטראַמען און געטראַכט וויפל שיינקייט אונדזער וועלטל, בפרט אַט-
דער פאַרק, פאַרמאַגט עס און ווי, פאַרהעלטנמעסיק, קליין איז די צאָל
מענטשן, וועלכע געווינען פון דעם. און איך האָב זיך אויך דערמאַנט וועגן
אַ בילד, וועלכע שטייט ביי מיר אין דער היים, אויף מיין ביכער-שראַנק,
וואו דער נאָך יונגער קאַמפּאָזיטאָר דזשין סיבעליאָוס שטייט איינער אַליין
און שפילט אויף זיין פידל, אונטערן אַקאַמפּאַנימענט פון די פאַלנדיקע וואַ-
סערן. ער שטייט, דאַכט זיך, אויפן זעלבן אָרט וואו איך שטיי איצט, ביים
וואַסער-פאַל.

— ריר זיך! — האָט מיין וועג-ווייזער מיך דערמאַנט, — אַט דאָ טאַקע
ניט זייער ווייט, רעכטס פונעם וואַסער-פאַל, הויבט זיך אַן אונדזער
סטעזשקע... ס'וועט זיכער נעמען אַ צוויי שעה, ביז מיר'ן זיך דערקלייבן
צו אונדזער אָפרו-פלאַץ, וואו... .
איך האָב אים איבערגעשלאָגן:

— וואו דו וועסט מיר דערציילן אייער שיינע לעגענדע פון דער פאַרלוי-
רענער פּייל.

ער האָט זיך גוטמוטיק צעלאַכט:

— ביסט אַ מאַדנער מענטש, דיקסי. אַזוי, אַז מען גיט אַ קוק אויף דיר,
ביסטו, דאַכט זיך, אַ גרויסער, אַ דערוואַקסענער מענטש, ווען עס קומט אָבער
צו הערן מעשיות, ווערסטו פאַרוואַנדלט אין אַ קינד... .

איך האָב זיך צעלאַכט:

— ווייל האָס גאַנצע לעבן, ברודער, איז ניט מער ווי אַ מעשה. פאַר איי-
נקע אַ פּריילעכע, פאַר אַנדערע — אַ טרויעריקע.
ער איז שטיין געבליבן, זיך גענומען אַרוםקוקן, שפאַנען פאַראַויס און
צוריק, און ענדלעך צעשפאַרט עטלעכע קוסטן און, ניט אויפהויבנדיק די

בליקן פון דער ערד, גענומען לאנגזאם גיין פאראויס.
איך האב אים, פארזיכטיק, גענומען נאכגיין, באמיענדיק זיך אוועקצו-
שטעלן מיינע טריט ניט זייער ווייט פון זיינע.

גיך האָט לינקס פון מיר גענומען, ווי אויסוואַקסן דער מאַסיווער הינד-
טערשטער טייל פון דער "פייל" און ס'איז פאַר מיר קלאַר געוואָרן, אַז מיר
דראַפען זיך אויף דער זייט פון אַ באַרג, רעכטס פון איר און אויף אַ פאַר-
וואַקסענער, ווילדער סטעזשקע, אויף וועלכער קיין מענטשלעכער פוס האָט
שוין, ווער ווייט וויפּל יאָרן, ניט געטראָטן. מיר האָבן זיך ביידע געמוזט,
פון צייט צו צייט, אָפּשטעלן, אָפּכאַפּן דעם אָטעם, זיך אַנהאַלטן אָן קוסטן
און אַראָפּשלידערן פון וועג אַראָפּגעפּאַלענע שטיינער.

און וואָס העכער מיר האָבן זיך געהויבן, אַלץ טיפּער האָט דער טאַל,
צווישן אונדזער באַרג און דער "פייל" זיך אַראָפּגעלאָזט און איז אינגיכן
פאַרוואַנדלט געוואָרן ווי אין אַן אָפּגרונט. די איינציקע פּאַר ווערטער, וועלכע
וויפּאַיאָק האָט עטלעכע מאָל איבערגע'חזרט, זיינען געווען:

— דיקסי, האַלט זיך וואָס נאָענטער צו דער זייט פון באַרג!

— איך פאַרשטיי... זיי רואיק! — איז יעדעס מאָל געווען מיין ענטפּער.

ענדלעך, נאָך אַריבער אַ שעה זיך הויבן, האָבן מיר דערגרייכט זייער
אַ קליינע, אַבער אַ גאַנץ באַקוועמע, גראַזיקע לאַנקע, מיט אַ קליינער הייל
אויסגעקאַרבת אין באַרג. אויף אַ צאָל טרעפּ אַרום דער לאַנקע האָבן זיך
אפילו צעוואַקסן פאַרשיידענע מינים קוסטן און געמאַכט דעם איינדרוק פון
אַ באַקוועם איינגעאַרדענטער, באַוואוינטער טעראַסע.

— זע נאָר, זע נאָר! — האָב איך זיך צעלאַכט, — ווער וואַלט עס גע-

קענט פאַרדעכטיקן, אַז אָט אויף דעם, דאַכטן זיך, טויטן באַרג, זאָל זיך
געפינען אַזאַ ווינקל! ?

מיין חבר האָט, צופּרידן, געשמייכלט און האַרב אין שפּאַס, האַרב ערנסט,

געענטפּערט:

— אונדזערע גוט האַרציקע גייסטער זאָרגן זיך שוין, אַז די וואָס וואַגן

צו קריכן אין אַזוינע ערטער, זאָלן מיט עפּעס באַאָויגט ווערן.

— קומען אַמאָל אַהער אויך די האַטעל-געסט? — האָב איך געוואָרט

וויסן.

— קיינמאָל ניט! — איז ער זיכער געווען, — זיי פירט מען ווייזן די

"פייל" פון אַנדערע פּלעצער.

מיט גאָר אַ היפּשן אָפּעטיט האָבן מיר אויפגעגעסן וואָס ביסל געבראַכטע

שפּייז און שטאַרק באַזויערט וואָס מיר האָבן גענומען אַזוי ווייניק.

— און איצט, ברוּדער, קומט די מעשה, — האָב איך אים דערמאַנט, —

אַבער איידער נאָך דו הויכסט זי אָן צו דערציילן, מוז איך דיר זאָגן, אַז דו

דערציילסט זיינע מעשיות ווי אַן אמת'ער דיכטער... האָך נישט, איך מיין

עס ערנסט. גאַנץ מעגלעך, אַז דו באַזיצט אַ גרויסן טאַלאַנט פון אַן אַראַטאַר,

אַדער אפשר גאָר פון אַ פּאַעט... אַבער דיין וועג פון דערציילן איז באמת

גאָר אַ פּינער... .

ווי פאַר-יאָק האָט האַלב ניט גלויביק, האַלב צוהרידן געשמייכלט. דער-
נאָך האָט ער אויף אַ ווילע פאַרמאכט די אויגן, זיי באַהד עטוואַס צעעפנט,
זיך איינגעקוקט אין דעם ריזיקן שטיין, מיטן שפיץ געווענדט צום הימל און
זאָגנזאָם, שטיל, גענומען דערציילן :

— שטאַרק און הויך געוואַקסן, פונקט ווי די גראַניטענע ווענט און
בערג פון אונדזער „אַרוואַני“ (טיף גראַזיקן טאַל), וועמען די וויסע מענטשן
האַבן שפעטער אַ נאָמען געגעבן „אַסעמיטי טאַל“, שוין און פרייער, ווי
דער לויף פון אונדזערע וואַסער-פאַלן — איז אַמאָל געווען אונדזער „אַוואַ-
ניט-שי“ שובט... .

— אָבער ניט געקוקט אויף אונדזער שטאַרקייט, האָבן מיר געלעבט
אין שלום מיט אַלע אַרומיקע אינדיאַנישע שבטים, זיך געביטן מיט שפיון,
ווי אויך מיט היימיש-אויסגעאַרבעטע זאַכן און געגאַנגען צו גאַסט איינער
צום צווייטן... . ער האָט אַ טיפן זיפץ געטאַן, — קיין וויסן מענטשן
האַבן מיר נאָך דאָן קיינמאַל פאַר אונדזערע אויגן ניט געזען און, ווי אין אַ
זיסן חדר, זיינען געלאָפן אונדזערע טעג און נעכט אין אַטדעם טאַל אונ-
דערן, וועלכער האָט אונדז באַזאָרגט מיט אַלע מינים שפיון און וועלכן
דער „גרויסער גייסט“ האָט אויסגעצירט מיט די שענסטע בלומען, ביימער
און אָנגעפילט מיטן צויבער-געזאַנג פון אומצאָליקע מינים פייגל און מיטן
שטילן געלויף פון פאַרשיידענע מינים חיות... . כמעט יעדן טאַג פון יאָר
האַט די העלע זון זיך געשפיגלט אין אונדזערע טיילעך און אַזערעס און
יעדע נאַכט האָבן זיך אין די וואַסערן געשפילט און זיך געבאַדן די שטערן... .
און קיינעם פון אונדז איז אין יענע גליקלעכע צייטן אפילו אויפן זינען ניט גע-
קומען, אַז ערגעץ-וואו אויף דער וועלט זיינען פאַראַגען „בלינד-פנימ/דיקע“,
צווייפוסיקע באַשעפענישן, זייער ענלעכע, אַחוץ דער פאַרוב פון דער הויט,
צו אונדז; באַשעפענישן, וועלכע באַזיצן „פייער-שטעקנס“ און „פייער-ווע-
געבער“, וועלכע זיינען כיטערע, זשעדנע, גרויזאַם און פאַרש; וועלכע קענען
רעדן גוטע, שיינע רייד און אין דער זעלבער צייט פלאַצירן מיאוסע, פאַר-
רעטערישע טאַטן... .

און ווען אַטדי „וויסע מענטשן“ זיינען פלוצלונג אָנגעקומען אין אונ-
דזער לאַנד, האָבן מיר, ניט קענענדיק זיי, זיי אויפגענומען ווי ברידער און
זיי געהאַלפן זיך איינאַרדענען אויף אונדזער ערד; און מיט זיי זיינען אויך
געקומען זייערע פריסטער, וועלכע האָבן גענומען אויפשטעלן וויסע, הויכע
קאָיסטערס, מיט צלמים אויף זייערע שפיצן... . און זיי האָבן אונדז גענומען
דערציילן מעשיות וועגן זייער באַרמהאַרציקן גאַט מיט זיין זון — יעזוסן,
וועלכער האָט אָפגעגעבן זיין לעבן פאַר דער זינדיקער מענטשהייט. און אין
דער צייט וואָס די וויסע מענטשן האָבן געהאַלטן אין אַוועקגעמען פון אונדז
אונדזער לאַנד, האָבן זייערע פריסטער זיך באַמיט, מיט גוטן און ביזן, באַ-
רויבן אונדז פון אונדזער גלויבן, פון אונדזער „גרויסן-גייסט“, פון אונ-

דזערע אַלטע מנהגים...

און ווען מיר האָבן זיך גענומען קעגנשטעלן אַנטקעגן דער צווייענדיג-קער רויבעריי, האָבן זיי אַן רחמנות, ווייזט אויס, אויך מיט דער הייליך פון זייער באַרעמטער ציקן גאַט מיט זיין נאַכעלן זון, גענומען איהרן אויסמאַרדן און... די לעבן-געבליבענע האָבן זיי, שפעטער, אין רעזערוואַציעס, ווי ווילדע חיות, פאַרשפּאַרט...

ווי אַ פאַרגאַפּטער האָב איך זיך צוגעהערט צום שטראָם שיינע ווערטער און פּיין צוואַמענגעשטעלטע זאַצן, איבערגעפּילטע מיט פּיער און ווייטאַק און זיך ניט געקענט איינהאַלטן פון אַ זאַג צו טאָן:

— ווי איך זע, ברודער וויפּאַ-יאַק, האָסטו זיך אין שוץ אויסגעלערנט צו נוצן אַ גאַנץ פּיינעם ענגליש... און איך מוז דיר נאָך אַמאָל זאָגן, אַז איך דענק, אַז אויב וועסט עס נאָר ניט פאַרנאַכלעסיקן קען פון דיר מעג-לעך אין דער צוקונפט אַרויסקומען אַ גאַנץ פּיינער דיכטער, אַדער שרייבער. ער האָט ניט געענטפּערט, בלויז אַ שוואַכן שמייכל געטאָן, זיך איינגע-קוקט אַ זיילע אין שפּיץ פון דער שטיינערנער „פּייל“ און ווייטער גענומען דערציילן:

— געהאַט האָבן מיר, אין יענער צייט, אַ יונגן „טשיף“ מיטן נאַמען „קאַס-סו-קאַ“, וועלכער האָט ניט געהאַט קיין גלייכן צו זיך אין גאַנצן שבת: ניט אין וואַל, קראַפט, אַדער פּלינקייט. זיין אויג איז פּונקט אַזוי שאַרף געווען, ווי דער שפּיץ פון זיין מעסער און זיין פּייל האָט שטענדיק געפונען דעם שוואַכס ברוסט

די אַלטע האָבן באַוואונדערט זיין חכמה און העלדישקייט און די יונגע זיינען געגאַנגען אין זיינע וועגן.

און פּונקט ווי קאַס-סו-קאַ צווישן מענער, אַזוי איז אויך געווען באַליבט און געאַכטעט די צויבער-שיינע טי-ווי-נעי צווישן אונדזערע פּרויען. ווי אַ יונגע סאַסנע איז זי געווען מיט די באַוועגונגען פון אַ צאַרטער סערנע. קיין פּויגל פּלעגט ניט איבעררייסן זיין ליד, ווען זי פּלעגט פאַרבייגיין אין וואַלד און אירע לידער האָבן נאַכגעזונגען אַלע מיידלעך, דערוואַרטנדיק זייערע געליבטע. איר שמייכל און פּינקע פון אירע גרויסע בלויזע אויגן — זיינען געווען אַ צוואַג אויף אייביקן גליק...

קיינער אין שבת האָט ניט געקענט פּלעכטן אַזעלכע קאַשעלקעס און טע-דערלעך ווי זי; קיינעם געבעקסן זיינען ניט געווען אַזוי געשמאַק ווי אירע און קיינעם פעל ניט אַזוי ווייך אויסגעאַרבעט און אַזוי שייך באַצירט... און יעדער איינער, וועלכער האָט אפילו בלויז איין מאָל באַמערקט די העלע פּרייד, וועלכע פּלעגט יעדעס מאָל אפילו ניטן איין קאַס-סו-קאַס, אַזוי אויך אין טי-היינעס אויגן, ווען זיי פּלעגן זיך באַגעגענען, האָט שוין אויף זיכער געקענט פאַראויסזאָגן, אַז מען וועט אינגיכן שוין אַנאַזאָן דעם שבת וועגן זייער חתונה...

און ווען קאָס-קאָ האָט אין איין שיינעם פרימאָרגן, געבראַכט צום וויג-וואס (געצעלט) פון טי-היינעס עלטערן אַ גאַנצן באַרג מיט פעלן פון בערן, הירשן, באַגלייבן, וועווערקעס, שנירלעך בערן-ציינער, אַ גרויסן פאַק מיט ווייכע, וואָלענע קאָלדערעס, און רייכע צירונג, געמאַכט פונעם געוועהאַן שבת, וואו זילבער האָט זיך וואונדערלעך-שיין באַהעפט מיט בלוט-רויטע קרעפֿן און מיט הימל-גריין-בלויע טוירקויז שטיינער, האָבן די אַלטע טאַטע-מאַמע זיך אפילו ניט באַמיט צו ציילן די פּרעזענטן, ווייל זייער גרעסטע מתנה איז געווען זייער נייער זון — קאָס-קאָ.

און גרויס איז אויך געווען די פרייד פונעם גאַנצן שבת, ווען מען האָט זיך דערוואוסט וועגן די געבראַכטע מתנות און אַלע האָבן זיך גענומען גרייטן צו דער חתונה. די עלטערע פרויען האָבן זייער פליסיק גענומען רייבן אויף פלאַכע שטיינער, אייכלעך-ניס אויף מעל-ברויט צו באַקן; ווי יונגע זיינען צו זאַמען מיט דער כלה אַוועק אין די פעדער און אין גאַענטן וואָלד צו זאַמלען פּרוכטן, ווילדן האָניק, יאַגעדעס, געשמאַקן וואָרצלען און פאַרשיידענע קריי-טעכער...

ווי יונגע מענער האָבן אין דער זעלבער צייט, אונטער דער פירערשאַפט פון קאָס-קאָ, זיך גענומען גרייטן אין וועג אַריין צום אוראַלטן וואָלד, וועלכער האָט זיך געפונען אויף די גאַר הויכע בערג, צו באַזאָרגן גענוג פרישע פלייש פאַר דער קומענדיקער שמחה...

קאָס-קאָ האָט זיך געזענט מיט זיין געליבטער און ביידע האָבן זיי צווישן זיך אַפּגעמאַכט, אַז צום מאָרגנדיקן זונען-אונטערגאַנג, ווען די יאַגד וועט שוין זיין געענדיקט, זאָל ער פונעם באַרג שפּיץ, וועלכער געפינט זיך צו מזרח פונעם הויכן „טשאַ-לאַק“ (דעם אויבערשטן יעסעמיטי וואַסער-פאַל) אַראָפּשיסן זיינע אַ פּייל אין טאַל אַריין. און צום סאַמע עק פון זיין פּייל זאָל ער צובינדן פונקט אַזוי פיל פעדערן, וויפיל הירשן און בערן זיי וועלן יענעם טאַג דערשיסן. זי וועט וואַרטן אונטן אויף דער פּייל; זי וויל זיין די ערשטע אַט-די פּריילעכע בשורה דעם שבת צו ברענגען...

די ביינאַכטיקע שאַטנס, געמישט מיט די פרימאָרגן נעפלען, האָבן גאָך גערוט אויף די באַרג-שפיצן און די הויכע ווענט פון טאַל, ווען קאָס-קאָ, מיט זיינע חברים, האָבן אָנגעהויבן אַרויפצוקלעטערן די שמאַלע סטעזשקע צו די הויכע בערג, וואו עס האָט געוואַרט אויף זיי דער אוראַלטער וואָלד. טי-היינע איז געשטאַנען אַ באַהאַלטענע צווישן געדיכטע קוסטן, גע-היט פון ווייטנס קאָס-קאָ'ס שאַטן און געבעטן דעם „גרויסן, ווייסן גייסט“ און אַלע אַנדערע וויכטיקע גייסטער אַפּצוהיטן איר געליבטן פון אַלע געפאַרן און אים אַנטקעגן שיקן וואָס מער שנעל-פּוסיקע הירשן און אַנדערע באַרג-חיות.

אַ גאַנצן טאַג האָט קאָס-קאָ, צוזאַמען מיט אַלע זיינע יעגערס, זיך אַרומגעטראָגן איבערן וואָלד און פּריילעכע אויסגעשרייען האָבן באַגריסט

האָס פּאַלן פון יעדער חיה פון גרעסערן מין. אויפן ערשטן בער האָט קאַס־סוֹ קאָ זיך אַ וואָרף געטאָן איינער אַרײַן, בלויז מיט היין לאַנג, שאַרפן מעסער אין האַנט. נאָך אַ צען מינוטיקן קאַמף איז די גרויסע, מעכטיקע חיה גע־לעגן אַ טויטע מיט אַן איבערגעשניטענעם האַלדז... און פאַרנאַכט צו זײַנען שוין צוויי בערן, אַכט הירשן און אַ גרויסע צאַל האָזן און ווייטע הינער גע־לעגן אויסגעלייגט אויף אַ לאַנקע און די יעגער האָבן זיך געגרייט זיי אַראָפֿ־צוטראַגן אין טאַל אַרײַן.

קאַס־סוֹ קאָ איז געזעסן ביי דער זײט און שנעל געבונדן איין פעדער נאָכן צווייטן צום עק פון זײן לאַנגער פייל. דערנאָך האָט ער זיך אוועקגעגאַנגען פון זײַנע חברים און זיך גענומען איילן צום אָפּגערעדטן אָרט. אַרונטערצו־שיסן די גוטע בשורה צו זײן געליבטער... אים האָט זיך אַלץ געדאַכט, אַז די זון וועצט זיך צו גיך און ער האָט אַלץ מער פאַרשנעלערט זײן לויף... עס האָט שוין גענומען עטוואָס טונקל ווערן, ווען ער האָט ענדלעך דער־גרייכט דעם באַרג שפיץ, צו מזרח פונעם וואַסער־פאַר. אָבער אַ גליקלעכער, האָט ער אָנגעצויגן זײן בויגן און שוין פאַרטיק געווען אַ שליידער צו טאָן די פייל אין טאַל אַרײַן, אָבער אין דער זעלבער רגע האָט זיך דער שטיין, אויף וועלכן ער איז געשטאַנען, אָפּגערײסן און ער איז, צוזאַמען מיט אים, אַראָפּגעפאַלן אויף די שפיציקע שטיינער, טיף אונטערן באַרג...

אַ גאַנצן טאָג האָט טײַה־נעי געאַרבעט צוזאַמען מיט די איבעריקע פרויען, און מיט אומרו און פרייד געהיט דעם גאַנג פון דער זון. און ווען די צײט איז געקומען האָט זי זיך, מיט אַ שמייכל אויף די ליפן, אוועקגע־גאַנגען פון אירע חברים און שנעל, ווי אַ זונען־שטראַל, זיך גענומען יאָגן, איבערן פעלד, צום אָפּגערעדטן אָרט.

און אַנקומענדיק אַהין, האָט זי פאַרריסן דעם קאַפּ צום הויכן באַרג־שפיץ און גענומען מיט די בליקן אַרומזוכן דעם געליבטן... געזוכט, גע־פרוואוט אפילו רופן, אָבער אומזיסט: קיינער איז אויפן באַרג־שפיץ ניט געשטאַנען, קיינער האָט אויף אירע רופן ניט געענטפערט...

האָט זי זיך אוועקגעזעצט אויף אַ שטיין און גענומען וואַרטן. זײַנען רגע'ס, צוערשט, לייכט געפּלויגן, דערנאָך האָבן מינוטן גענומען, שוין שווער, שטויסן איינע די צווייטע און דער אַזוי־שטאַרק געוואונטשטער סילוועט איז אויפן באַרג־שפיץ אַלץ ניט דערשיגען און קיין פייל איז אין טאַל אַרײַן אַדץ ניט געפאַלן. און די נאַכט־שאַטנס אין טאַל האָבן שוין גענומען אַלץ גע־דיכטער ווערן און אַלץ העכער זיך הויבן צו די בערג. און יעדער שאַטן האָט גענומען זי פּיניקן, איר אָנזאָגן בייזע בשורות, מאַלן שרעקלעכע ביל־דער... האָט זי מיט אַלע אירע כוחות געקעמפט קעגן זיי, זיך אַרײַן גע־פרוואוט פאַרזיכערן, אַז די יעגער זײַנען פאַרגאַנגען צו ווייט, אַז קאַס־סוֹ קאָ האָט, איילנדיק זיך צום באַרג־שפיץ, פאַרלירן דעם וועג און מוז ערגעץ־וואו איבערוואַרטן די נאַכט, אַדער ער קען נאָך, צו יעדע מינוט, דערשיינען

אויפן אָפגערעדטן אָרט...

און זי האָט זיך אויך איינגעקוקט אין דער שמאַלער סטעזשקע, וואָס איז געלאָפן פון די בערג אין טאָג אַרײַן, און יעדער נאַכט־רוף פון אַזיז זייער פּױגל האָט זי געוואָרפן אין אַ ציטער... און ווען די דערוואָרטונג האָט זיך שוין גענומען גרענעצן מיט וואַנזון, האָט זי גענומען, האַלב־גײן, האַלב־קעטערן אויף דער שמאַלער סטעזשקע צום באַרג־שפּיץ, צום אַלטן וואַלד.

און בײַ יעדן אָפּשטעל, ווען זי האָט געמוזט אָפּכאַפּן דעם אָטעם, האָט זי געוואָרפן אין דער געדיכטער פּינצטערניש, איר פאַרצווייפּלטן רוף:
— קאָ־ס־קאָ!... קאָ־ס־קאָ!... ליבסטער מײנער!...
אַבער ניט קריגנדיקן קײן ענטפּער, האָט זי זיך אַלץ העכער געהויבן און ווידער געוואָרפן אין דער נאַכט אירע האַרץ־רייסנדיקע רופן:
— קאָ־ס־קאָ!...!

ענדלעך האָט סײַ־הײנע דערגרייכט דעם באַרג־שפּיץ, פון וועלכן די פּײַז האָט באַדאַרפט אַראָפּגעשאַסן ווערן. זי האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קני און גענומען באַטאַפּן די ערד און די אַרומיקע שטיינער. אויפן בויך האָט זי זיך געגלישט פון אײן אָרט צום צווייטן, ביז זי איז צוגעקומען צום סאַמע אָפּרײס. דאָ האָט זי דערשפּירט זײן פּרײשקײט, דערפּילט ווי פון אונ־טער איר קערפּער האָבן זיך גענומען קײקלען שטיינער און פּאַלן אין דער טיפּעניש. און אַ געדאַנק האָט שאַרף, ווי אַ בליץ, אַ פּינקל געטאַן אין מוח: „אַט דאָ איז ער מעגלעך געשטאַנען און... און איז צוזאַמען מיטן שטיין אַראָפּגעפּאַלן...“

— קאָ־ס־קאָ! — האָט זי שוין איצט גענומען שרײַען אין טאָל אַרײַן,
— קאָ־ס־קאָ, רוף זיך אָפּ!... אײד בין עס, דיין טײַ־הײנע!... ענטפּער,
קאָ־ס־קאָ ענטפּער!...
קײן ענטפּער, אַחוץ דעם רויש פון די בײמער און דעם מורמל פונעם
ניט ווייטן וואַסער־פּאַל.
— — — — —

ווי־פּאַיאַק איז אַנטשוויגן געוואָרן און איז געזעסן אַ ווײלע מיט פּאַר־מאַכטע אויגן. אויך אײך האָב געשוויגן אַן אויפגעטרייסלטער, סײ פונעם אינ־האַלט פון דער מעשה, אַזוי אויך פונעם דראַמאַטישן טאָן פונעם דערציילער. אײך האָב ווי מורא געהאַט עפעס קאַליע צו מאַכן מיט ניט קײן געלונגענעם וואָרט.

מיט אַ פּאַר מינוטן שפּעטער האָט ווי־פּאַיאַק, זייער שטיל, ווייטער גע־נומען דערציילן:

אַ גאַנצע נאַכט איז טײַ־הײנע געזעסן אויפן אָפּרײס פון באַרג און גע־וואָרט אויפן פּרײמאַרגן, פון צײט צו צײט האָט זי זיך ווי אויפגעכאַפט פון איר פּאַרגלײווערטקײט און גערופן דעם געליבטן פון טאָל, ווען עס האָט

גענומען טאָגן זיינען שוין פון וואָלד אָנגעקומען די איבעריקע יעגער, וועלכע האָבן אויך אַ גאַנצע נאַכט אַרומגעזוכט זייער פירער. און ווען די ערשטע זונען־שטראַלן האָבן פאַריאַגט די שאַטנס און נעפלען פון די טאָלן טיפּקייטן, זאָבן אַלע דערזען קאַָס־סו־קאַָס טויטן קערפער, ליגנדיק אויף די שאַרפע שטיינער טיף אין טאָל... אין זיין פֿינקער האַנט האָט ער נאָך געהאַלטן צוזאַמענגעדריקט זיין בויגן. די פייל איז ניט געווען.

און די אַרומיקע בערג האָבן אויפגעציטערט פון טי־היי־ניעס פאַר־צווייפלטן אויסגעשריי און די גאַענטע ביימער האָבן ווי אויפגעהערט צו רוישן. און ווען די יעגער האָבן אויף אַ לאַנגן שטריק געוואַלט אַראַפּלאָזן איינעם פון זיי, כדי אַרויפצוברענגען דעם קערפער, האָט אים טי־היי־ניע אַפּגעשטויסן: זי וועט זיך אַראַפּלאָזן, זי וויל זיין די ערשטע זיך צוצורירן צו אים, אים אַרומנעמען, אים אַ קוש טאָן... און קיינער האָט ניט געוואַגט זיך קעגנשטעלן און מען האָט זי פאַרויכטיק אַראַפּגעלאָזט אין טיפּן אַפּרייס. אונטן — איז זי צוערשט, אָן דעם מינדסטן קלאַנג, צוגעפאַלן צו זיין קערפער, דערנאָך אים אַ קוש געטאָן, אַפּגעבוטן פון זיך דעם שטריק, און אים באַפעסטיקט אַרום דעם געליבטנס ברוסט. צוערשט האָט מען אים אַרויפגעצויגן, דערנאָך זי.

מער האָט זי ניט געוויינט, מען קיין וואָרט ניט גערעדט, נאָר ווען מען איז שוין כמעט ווי פאַרטיק געווען אַראַפּצוטראַגן דעם טויטן קערפער אין טאָל אַריין, איז זי ווידער צוגעפאַלן צו אים, מיט היסטעריש־פאַרשטיקטע קרעכצן אים אַרומגעכאַפט, זיך אַ וויילע געטוליעט צו אים און איז מיטאַמאָל שטיף געבליבן, שטיל און באַוועגלאָז. צוערשט האָט זי קיינער ניט געוואַגט אַנצורירן, ווען אָבער איר שטילקייט און באַוועגלאָזיקייט איז געוואָרן פאַר־דעכטיקט און מען האָט זי אויפגעהויבן, איז זי שוין געווען טויט... איר יונג האַרץ האָט ניט אויסגעהאַלטן דעם שרעקלעכן פאַרלוסט... און אפשר, אפשר... — האָט מיין דערציילער, ווי פאַר זיך און צו זיך, גאָר שטיל, באַמערקט: — אפשר האָט דער „גרויסער גייסט“ גאָר באַשלאָסן זיי ניט צו־צעטיילן און זיי ביידן האָבן נעבן זיך אין זיין לאַנד פון איביקן לעבן, אין לאַנד וואָס הייסט „ע־לאַזוים“, וואָס ליגט אויף דער צווייטער זייט פון דער פאַר־גייענדיקער זון... ווער ווייסט? אפשר?... — און ווי־פאַיאַק האָט שנעל אויסגעווישט זיינע טרערן.

און אַביסל שפעטער האָט ער, מיט אַ טיפּן זיפּן, פאַרענדיקט דאָס מעשהלע:

— און אַט אַזוי, אין אַנדענק פון די פאַרליבטע: „קאַָס־קאַָ און טי־היי־ניע — האָט אונדזער אַוואַ־ניט־שי שבט אָנגערופן דעם שאַרף שפיציקן, גראַניט שטיין, נעבן וועלכן די פאַסירונג איז געשען, מיטן נאָמען „האַם־מו“, וואָס עס מיינט אויף אונדזער לשון: „די פאַרלוירענע פייל“.

דעצעמבער, 1958.

דער קליינער קוואהו

קוואהו האָט געוויינט, זייער, זייער ביטער געוויינט.
ווער איז קוואהו און וואָס איז מיט אים געשען?

קוואהו איז אַ קליינער, ברוינהויטיקער אינדיאַנער פונעם האָפּי שבט
און אַלט איז ער ניט מער, ווי צען יאָר. ער איז געווען מיין נאָענטסטער
פריינט יענעם גאַנצן זומער, וועלכן כ'האַב פאַרבראַכט אין זיין דאָרף, אויף
דער הויכער, שטיינערנער „מעסאַ“ (באַרג) אין אַריזאָנאַ.

און פאַרבונדן אַזוי שטאַרק מיך מיט אים האָט זיין אומגליק: בעת אַלע
אַנדערע קינדער אין דאָרף זיינען געווען שלאַנקע, שטענדיק פריילעכע, מיט
פיסלעך וואָס האָבן געקענט שפּרינגען און לויפן ניט ערגער פון יונגע
הירשן, האָט אים, קוואַהו, דער „גרויסער גייסט“ באַשטראַפּט מיט אַ קליי-
נעם וואַקס, דאָרע פיסלעך און אַ היפשן האַרב, צווישן די ברייטלעכע
פלייצקעס. ווער ווייסט פאַר וועמענס זינד פון זיינע טאַטעס, מאַמעס,
אַנקלס און טאַנטעס ער האָט געמוזט אַפּקומען. אָבער געטראָגן זיין שטראַף
האַט ער מיט אַ מיין פאַרבייטערטער ווירדע: זיך געהייט פון אַלעמענס
רחמנות, זיך אַפּערקוט פון לאַסקעס און ס'איז מיר ניט גרינג אָנגעקומען
צו געוויינען זיין פריינטשאַפט.

איך פלעג זיך טרעפן מיט אים כמעט יעדן אָונט אין צייט פון זונען-
אונטערגאַנג. ער פלעגט גאָר, גאָר שטילנקערהייט צוקומען צו מיין שטיבל,
זיך אַוועקזעצן אויף אַ ווייסן שטיין, וועלכער איז געלעגן נעבן מיין טיר
און... שווייגן. ער האָט מיך קיינמאַל קיין רוף ניט געטאָן, נאָר פלעגט
זיצן, וואַרטן און שווייגן.

אינווייניק, אין מיין קליינעם, ליימענעם שטיבל, ווי שטאַרק איד זאָל
ניט געווען זיין פאַרנומען, פלעג איך גלייך דערפירן, אַז מיין יונגער פריינט
זיצט שוין אויף זיין אָרט און וואַרט אויף מיר. איך פלעג אַרויסקומען, מיט
ברענגענדיק מיט זיך מיין שטוף, געמאַכט פון אַ מאַראַנצן-קעסטל, זיך אַוועק-
זעצן ביי זיין זייט, אים אַריינקוקן אין די אויגן און אַמאָל אויך אַ גלעט טאָן
זיינע קויל-שוואַצע האַר. ער פלעגט אַ צופרידענעם שמיכל טאָן און צו-
זאַמען פלעגן מיר, שווייגנדיק, פאַרברענגען אַ וויילע, נאָכפּאַלגנדיק דעם
צויבערנדיקן פאַרבן-שפּיל פון די אַריזאַנער זונען-אונטערגאַנגען.

דערנאָך פלעג איך זיך נאָכפרעגן וואָס זיינע עלטערן מאַכן, ווי אַזוי
ער האָט פאַרבראַכט דעם גאַנצן טאָג און ווען די דעמרונג שאַטנס פלעגן
אָנפאַנגען זייער קלעטערן איבער די שטיינערנע זייטן פון אונדזער „מעסאַ“
פלעג איך, געוויינלעך, אויך אָנהויבן אים צו דערציילן מיין מעשהלע...

און מיינע אממערסטן, פרישדאויסגעטרעאכטע מעשהלעך האָט ער זייער ליב געהאַט און מיך, זעט אויס, אויך און איך אים — אַוודאי. די קינדער פון דאַרף פלעגן זיך זייער וועלטן ופּיילן מיט אים. טיילווייז, מעגלעך, אויך דערפאַר, וואָס ער פלעגט זיך האַלטן פונדערווייטנס און זיי פלעגן אים קוינמאַל ניט מיטנעמען מיט זיך אין מוהר אַנטייל צו נעמען אין זייערע לויף־פאַרמעסטונגען, אין אויסגראַבן ווילדע האָזן און אַנדערע באַשעפּענישן פון זייערע טיפּע, בייטאַגיקע באַהעלטענישן, אַדער אין קלע־טערן אויף די אַרומיקע בערג אין זוכעניש נאָך אַדלער־פּעדערן.

בלויז קאַראַ (דער בלויער פּויגל), זיין עלטערע שוועסטער, פלעגט, אין איר פרייער צייט, זיך שפּילן מיט אים, און אָפּט אויסקושן די שטילע טרערן פון זיינע גרויסע שוואַרצע אויגן.

זי פלעגט אים אויך אָפּט דערציילן וואונדער מעשיות וועגן דעם „גרויסן גייסט“, דעם מעכטיקסטן הערשער איבער אַלע אַנדערע אינדיאַנער געטער, וועלכער קען טאָן אַלץ אין דער וועלט, אַלץ, וואָס אים ווילט זיך נאָר... יאָ, יאָ, אַלץ! — פלעגט זי אים פאַרזיכערן, באַמערקנדיק זיינע פּרעגנדיקע בליקן, — ער קאָן אפילו, אויב ער זאָל נאָר וועלן, פון קראַנק געזוכט מאַכן און פון טויט — צוריק לעבעדיק... .

און, ווי אַנשטויסנדיק זיך וועגן דער זויכטיקער פּראַגע, וועלכע פלעגט אויפציטערן אין ברודערס האַרץ און אויפבליצן אין זיינע אויגן, פלעגט זי אים פאַרזיכערן: — יאָ, קוואַהו, ער קען אַלץ טאָן, דער „גרויסער־גייסט“, אַלץ!... אפילו מיט איין מאָל שטאַרק מאַכן זיינע שוואַכע פיס און פאַר־טרייבן דעם האַרב פון צווישן זיינע פלייצעס.

און ווען קוואַהו האָט איין מאָל געוואָגט און זי, מיט אַ ציטערנדיק קול, אַ פּרעג געטאָן: „טאָ פאַרוואָס טוט ער עס ניט?!...“ מיט וואָס האָט ער, דער קליינער קוואַהו זיך אַזוי שטאַרק פאַרזיכערט פאַר אים, — האָט זי, ניט האַבנדיק קיין ענטפּער, זיך בלויז שטאַרק צעוויינט.

יאָ, מיין קליינער פריינט קוואַהו האָט זייער ליב געהאַט מיינע מעשהלעך, אָבער אַמאָל, אמת, ניט זייער אָפּט, פלעגט ער אויף מיין פּראַגע, צי איך קען שוין אָנהויבן מיין מעשהלעך, מיר ענטפּערן מיט אַ פאַרטראַכטן דריי מיטן קאָפּ אויף „גייט“. און וואָן האָב איך שוין געוואוסט, אַז היינט וויל ער זינגען. היינט ווילט זיך אים אַליין עפעס דערציילן סיי מיר, אַזוי אויך דער אַרור־מיקער וועלט, דערציילן וועגן זיך, וועגן די געדאַנקען וואָס מאַטערן אים אין לויף פון זיינע שאַפּפּאַזע נעכט, ווען ער ליגט אויפן דאַך פון זיין הויז און הערט זיך איין אין וויספער פונעם מדבר און קוקט זיך צו צום העלן פלאטער פון די זייער גרויסע אַריזאָנער שטערן.

שווייגנדיק, פלעג איך דאָן וואַרטן, ניט אַפּווענדנדיק מיינע בליקן פון

זיינע האלב-פארמאכטע אויגן און טיף פארטראכטן פנים. ער האט געהאט א צארטע, אלטא שטימע, א פולע מיט וויברירנדיקן געוויין, וועלכע פלעגט מיך אפט רירן ביז טרערן. ער פלעגט אממערסטן זינגען דאס ליד וועגן פארביקע שמעטערלינגען, אדער א צווייט ליד וועגן שטאלצע אדלערס, ווע- מענס נאמען, „קוואהו“, ער האט אריין געטראגן. ער פלעגט דערביי מישן די ווערטער, וועלכע ער האט געהערט פון די גרויסע, מיט זיינע אייגענע אימפראוויזאציעס:

„פאלעיא, פאלעיא, העיקע-האי-טוי-א-נא-הא...“

קאהאטשינישי, קאעשקאסי, קאקאנישי, קאשעשי...“

„שמעטערלינגען, שמעטערדינגען, פליט איצט גלייך אועק צו די

בליאונגען...“

פליט, שמעטערלינגען, מיט די געלע, בלויע, רויטע און ווייסע פלי-

געפעך...“

אבער די צארטקייט פון זיין קול פלעגט אינגאנצן פארשווינדן, ווען ער פלעגט נעמען זינגען א ליד וועגן אן אדלער. דא האט זיך אין זיין שטימע געפילט א בייטערקייט, א פאדערונג פאר גערעכטיקייט טאקע צו זיך אריין, א פראטעסט פאר זיין פארביטערטן, יונגן לעבן, פאר זיין צעקאליעטשעטן קערפער...“

אבער אין יענעם פארנאכט, וועגן וועלכן כוויל דא דערציילן, האט קוואהו געוויינט. זייער ביטער געוויינט, ליגנדיק אויף דער ערד און האלטנ- דיק זיין קאפ צוגעדריקט צו מיינע הענט. ער האט זיך שוין איצט ניט פרו- בירט מער, ווי וועטוואס פריער, ארויסצורייסן פון מיינע הענט און זיין געוויין איז געווען אזא ביטערער, אזא האפענונגסלאזער, אז טרערן האבן אויך געזאמט אין מין אייגענער ברוסט.

און געשען איז אט וואס: מיט א פאר וואכן צוריק, מיט עטלעכע טעג פארן „שלאנגען-טאני“, וועלכער פלעגט פארקומען יעדן צווייטן יאר אין זייער הארץ, האט אים קארא, די עלטערע שוועסטער זיינע, איין מאל איינ- גערוימט א סוד, אז דער פאטער זייערער, מאן-סא-וויי-מא, איז שוין א פאר מאל געווען ביים הויפט פון די שלאנגען פריסטער און יענער האט אים צו- געזאגט אריינצונעמען קוואהו אין דער פראצעסיע פון די שלאנגען-טרעגער. און קארא האט אים באשוואוירן זיך צו שטארקן, זיך ניט צו שרעקן פאר די גיפטיקע שלאנגען און ניט ארויסלאזן קיין איינע פון זיי פון זיינע הענט. וי, קארא, האט איצט גארניט געצווייפלט, אז ווען דער „גרויסער גייסט“ וועט אים, קוואהו, דערזען צווישן די טאנצנדיקע טרעגער פון די שלאנגען, וועט זיין הארץ וויכער ווערן און ער וועט אראפנעמען די קלה פון איר טייערן, ארעמען ברודערל, און אפווישן דעם מיאסן הארב פון זיינע פלייצעס.

און קוואהו האָט געגלייבט איר יעדן וואָרט און איר געשוואוירן ניט צו שרעקן זיך אפילו פאַר די גרעסטע, גיפטיקסטע קלאַפער־שלאַנגען.
נאָך דעם זעלבן אַוונט האָט קוואהו געבראַכט צו מיר די גליקלעכע ידיעה. ער האָט מיר אויך איבערגעגעבן קאַראַס מיינונג וועגן צוקונפטיקן נס און מיט האַפענונג געקוקט מיר אין די אויגן, דערוואַרטנדיק אויך מיין ענטפער, מיין באַשטעטיקונג.

איך האָב געשוויגן, זיך אויסגעדרייט פון אַ דירעקטן ענטפער און מיט ווייטיק זיך איינגעהערט אין זיינע חלומות, ווי אַזוי ער וועט גוט זיין צו אַלע יינגלעך פון דאָרף, ווען זיי וועלן גוט ווערן צו אים; ווי אַזוי ער וועט צוזאַמען מיט זיי לויפן פון באָרג אין דער וויסטעניש קלייבן יאָגאַדעס, כאַפן האַזן... בפרט האָט אים געפרייט דער געדאַנק פון העלפן דעם פאַר טער צו באַאַרבעטן זייער שטיקל קאַרן־פעלד און גאַרטן, וואָס האָט זיך געפונען היפּשלעך ווייט אין מדבר.

מיט אַ וואָך שפּעטער האָב איך אים געזען צווישן די שלאַנגען פריס־טער, טאַנצנדיק מיט צוויי היפשע, גראַדע ניט קיין גיפטיקע שלאַנגען אין זיינע ביידע הענט. זיינע אויגן זיינען געווען האַלב פאַרמאַכט, וואָס מויל — ברייט אָפן, דאָס מיט פאַרבן־באַשמירטע פנים עקוואַלירט און געהויבן האָט ער די פיס, פונקט ווי ער וואַלט געגאַנגען אין דער לופטן.

צוערשט האָב איך זיך געהיט, אַז ער זאל מיך ניט באַמערקן, אָבער זיך גיך איבערצייגט, אַז ער זעט קיינעם ניט. קאַראַ מיטן פּאַטער זיינען געשטאַנען גען צוגעשפּאַרט צו אַ וואַנט פון אַ דערבייאַיקן הויז, דעם פּאַטערס אָנגע־שטרענגטע בליקן געווענדט צום זון און אירע, פולע מיט בקשה, האָבן זיך ווי איינגעשטאַכן אין איינעם פון די ווייס־ראַזעווע וואַלקנס, וועלכער האָט זיך פאַרהאַלטן איבער די זינגענדיקע שלאַנגען־טענצער.

נאָך דעם זעלבן אַוונט בין איך עטלעכע מאָל פאַרבייגעגאַנגען קוואהוס הויז, אָבער אים ניט געקענט געפינען. ניט געזען האָב איך אים אויך דעם גאַנצן צווייטן טאָג און ער איז אויך פאַרנאַכט ניט געקומען אויסהערן מיין מעשהלע. ס'איז אויך דער צווייטער טאָג פאַריבער אָן אים. מער האָב איך שוין ניט געקענט אויסהאַלטן, כ'בין אַריין צו זיינע עלטערן אין הויז און זיי געבעטן מיר צו זאָגן, וואוהיין ער איז אַהינטגעקומען.

דער פּאַטער האָט געהויבן מיט די פלייצעס:

— ער ווייסט ניט... ער איז, מן־הסתם, אַוועק צו איינער פון די טאַג־טעס אין אַ צווייטן דאָרף... ער וועט שפּעטער אַליין צוריקקומען... די מוטער האָט, שוויגנדיק, געווישט די טרערן.

קאַראַ האָט מיך אָנגעיאַגט פאַר דער טיר פון מיין שטיבל און שטייל אַ

זאָג געטאָן:

— איך בין ניט זיכער, נאָר... איך דענק, אַז ער דאַרף זיין ביי אונדז אויפן קאַרן־פעלד... דער טאַטע האָט אים נעכטן, רייטנדיק, געבראַכט שפּיז... איך דענק, אַז ער שעמט זיך אַהיים צו קומען מיטן... — טרערן האָבן אַ קלונג געטאָן אין איר קול, — מיטן האָרב... דער „גרויסער גייסט“ האָט אים, ווייזט אויס, ניט באַמערקט צווישן די טענצער, אָדער אפשר וויל ער אים גאָר אינגאַנצן ניט העלפן?... — זי האָט אויסגעווישט די טרערן: — דו נעם גלייך איינע פון אונדזערע פּערד און פאַר צו אונדזער קאַרן־פעלד... דו ביסט זייער אַ פּריינט, איך ווייס עס... ער האָט דיך ליב דו וועסט אים זיכער קענען העלפן... אים צוריקברענגען אַהיים... — שוין אָפּגייענדיק אַ פאַר טריט, האָט זי זיך דערמאַנט: — אונדזער שטיקל פּעלד איז דאָס ערושטע, אויף דער לינקער זייט פון וועג, אונדזער פּערד וועט דיך שוין אַליין אַריינפירן אַהין...

און טאַקע באַלד האָב איך זיך שוין געיאָגט אויף אַ פּערד איבער דעם מדבר און נאָך אַ צוואַנציק מינוט רייטן, האָבן פונדערווייטנס פאַר מיר אַ טונקל געטאָן די קופּקעס ביימער און די געלע שטיקלעך מהברדיקע קאַרן־פעלדער, וועלכע בלויז די איינגעשפּאַרטע און טיף־גלויביקע האָפּיס האָבן באַוויזן צו שאַפן אין דער וויסטעניש.

קוואַדו האָט, נאָך פון ווייטנס, דערהערט מיין קומען און מיך אויך דער־קענט. ער האָט זיך פאַרגראָבן אונטער אַ געדויכטן קוסט און כּהאַב אים געמוזט פון דאָרטן, מיט כּוח, אַרויסשלעפּן. ער האָט זיך, צוערשט, גענוג מען רייסן פון מיינע הענט, אָבער דערנאָך אינגאַנצן, ווי צוואַמעטגעבראַכן, זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד און, אַרומסאָפּנדיק מיינע קני, גענומען כּליפּען און רעדן:

— איך וויל שטאַרבן... איך שעם זיך, ניט נאָר פאַר אַלע מענטשן, נאָר אויך פאַר אַלע לעבעדיקע און טויטע זאַכן אַרום... אַלץ דאַכט איצט פון מיר... זאָגט מיר, אַז איך וועל שוין מחוץ אַזוי אויף שטענדיק פאַר־בלייבן... אַז די ייטגלעך אין דאָרף וועלן שוין ניט וועלן ניט נאָר רעדן, זאָר, אפילו, ניט קוקן אויף מיר, ווייל ער, דער „גרויסער־גייסט“, האָט ניט אָנגענומען מיין טאַנצן, מיין בעטן, מיין געוויין... און איר, קאַראַס, אויך ניט... טאָ זאָג מיר, כּיבעט דיך: וואָס זאָל איך איצט טאָן?... וואָס?... וואָס?...

איך האָב אים אַרומגענומען, צוגעדריקט צו זיך און אים דערציילט אַ ניי מעשה־חלע, אַ מעשה־חלע, אַז אויך דער „גרויסער גייסט“ קאָן אַמאָל זיין ניט גערעכט, קען אויך אַמאָל עפּעס וויכטיקעס ניט רעדזען... איך האָב אים אויך פאַרוויכערט, אַז אין דאָרף וועלן אים איצט אַלע נאָך מער ליב האָבן ווי פּריער, ווייל מיט זיין בראַוון האַלטן זיך, אין צייט פון שלאַנגען־טאַנץ,

האָט ער אַלעמען דערווייזן, אַז ער איז אַן אמתער, העלדישער אינדיאנער, אַנטקעגן וועמען דער „גרויסער גייסט“ אליין איז באַגאַנגען און אומרעכט... אַלע אין דאָרף פילן איצט אַזוי און עס וועט פריער אָדער שפעטער, מוזן אויך דערגיין צום „גרויסן-גייסט“ אליין...

מיט פאַרטריקנטע טרערן אויף די אויגן, האָט ער אַרויפגעקוקט צו מיר און ווייסנדיק ליכטלעך פון גלויבן האָבן זיך געצונדן אין וויינע גרויסע, שוואַרצאַפּלען...

— זאַג, ביסטו זיכער אין דעם? — האָט ער צוויי מאָל שטיל איבער-געפרעגט.

— און שום צווייפּל, — האָב איך אים פאַרויכערט, — נאָ-מאָס-טי-וואָ, דער שלאַנגען „טשיף“, וועט עס באַשטעטיקן...

די זון האָט זיך שוין גענומען זעצן, ווען מיר האָבן זיך געלאָזט אין וועג, צוריק צום היימישן דאָרף. ער איז געזעסן אויפן פּערד, פאַר מיר, איך האָב אים געהאַלטן פּעסט אַרומגענומען און ער האָט אָפּט מיט קינדערשן גלויבן, זיך געטוליעט צו מיר.

פאַרנדיק האָב איך אים דערמאָנט:

— אַ גרויסער שאָד, קוואהו, אין די צוויי טעג, וואָס דו האָסט זיך אויסבאהאַלטן, האָסטו פאַרלוירן צוויי נייע, זייער שיניע מעשהלעך...

— אַ שאָד! — האָט ער אָפּגעזיפּצט.

— און ניט נאָר איך, — האָב איך פאַרגעזעצט, — ניט נאָר דייע על-טערן און דיין שוועסטער קאַראַ, ניט נאָר אַלע קינדער פון דאָרף, צוזאַמען מיט זייערע טאַטע-מאַמעס, מומעס און אַנקלס, נאָר אפילו דער ווייסער שטיין, נעבן מיין טיר, אויף וועלכן דו פּלעגסט זיצן אַלע אַונט, האָט גע-בענקט נאָך דיר...

קוואהו האָט זיך שטיל און צופרידן צעלאַכט.

און מיטאַמאָל האָט ער גענומען זינגען, זינגען מיט אַ פּיל העכערער און מער זאָפּטיקער ווטימע, ווי ער האָט זיך עס געקענט דערלויבן אין דאָרף. ער האָט געזונגען זיין באַליבט ליד וועגן די שמעטערלינגען... וועגן די פּאַטערלעך מיט די רויטע, בלויע, געלע און ווייסע פּסיגעלעך, וועלכע ער שיקט צו די פּרישע בליטן, כדי זיי זאלן זיי צעטראָגן און באַפּרוכפּערן די גאַנצע, אַרומיקע וועלט מיט גראָזן, בלומען און פּרוכטן.

און דאָס פּערד האָט ווייזט אויס, ווי דערפּילנדיק אומזער שטימונג, גענומען גיין לאַנגזאַם, ווי מעסטנדיק די טריט מיטן טאַקט פון קוואהוס געזאַנג. און פאַרשידענע מינים גרעסערע און קלענערע באַשעפּענישן, ווי קאַיאָטן, האָזן, ראַצן — האָבן דעגעסווייט, גענומען אַרויסרוקן זייערע קעפּלעך פון די לעכער און פון צווישן די שטיינער, געוואָרפן אויף אומדזשנעלע

בליקן און גלייך פאַרשוואונדן.

און קוואהוס קלאַר, ווי פון זילבער אויסגעגאַסן קול, האָט זיך ווייט, ווייט צעטראַגן איבער דער איינדריםלענדיקער וויסטע, וועלכע האָט, ניט איילנדיק זיך, גענומען איינדעקן אירע זאַמדן, שטיינער, בערג און פלאַנצן מיט די העל-פאַרביקע שקיעה שטראַלן פון דער אונטערהייענדיקער זון. און קוואהו האָט געזונגען, האַלטנדיק פעסט צוגעמאַכט זיינע אויגן, גע-זונגען זיין פאַרגעבונגס-ליד צו דער, פאַר אים גרויזאַמער וועלט און אויך צום „גרויסן-גייסט“, וועלכער האָט אים אַזוי פרי און גרויזאַם באַרויבט פון אַלע קינדערשע לעבנס-פריידן...

ער האָט געזונגען... און דורך זיין ליד, איצט, ווידער שלום געמאַכט מיטן לעבן און איז מוחל געזען יעדן איינעם, וועלכער האָט אים, באַוואוסט-זיניק אָדער אומגעהערן, ווען עס איז ניט איז ווי געטאַן מיט אַ בליק אָדער וואָרט...

און די זון האָט זיך לאַנגזאַם געזעצט אין אַ פיל-פאַרביקן פאַכער און... מיר אַליין... מיר אַליין האָט זיך אויך געוואַלט לאַזן אַ טרער...
 „פאַלעינא, פאַלעינא, העיקע-האַטזי-האַנג-האַ...
 קאַהאַטשינישי, קאַעשקאסי, קאַקאַנישי, קאַשעשי...“
 „...אַ, איר פלאַטערלעך, פלאַטערלעך, מיט אייערע געלע, ברויע, רוי-טע און וויסע פליגעלעך...“

...פליט איצט, שנעל, אַוועק צו די יונגע בליאונגס-זוימען פון די פעלדער פלאַנצן...“

באַפּרוכפערט זיי פאַר אַלעמענס זעט, פאַר אַלעמענס גליק...
 „פאַלעינא, פאַלעינא...“

ר א ט ל

(19) די אינדיאנישע מעשהלעד

דער צייט מיר דאס מעשהלע האט דער ארטער אינדיאנער, פונעם „האפי“ שבת אין שטאט אריזאנא, מיטן נאמען: „סיגא-וועי-מא“. אויף דער „האפי“ שפראך האט עס געמיינט: א געדגעפארטער. און זיין פנים האט, טאקע איז אן אמתן, אויסגעזען פיל געלער, ווי ביי א היפשער צאל איינוואוינער פון דארף.

סיגא-וועי-מא איז געווען דער זעלבער אינדיאנער, וועלכער האט דער ערשטער, נאך א לאנגן שטודירן מיין פנים, מיר קאטעגאריש דערקלערט, אז מיין דראנג צו זיי, די אינדיאנער, מיין ליהנשאפט צו פעלדער, וועלדער און וויסטענישן — איז ניט קיין אומזיסטע: דאס רעדט אין מיר מיין האלב-אינדיאניש בלוט.

איך האב אים אָנגעקוקט א דערשטיגטער. וואס פארא נארישקייט?! ווי קומט צו מיר אינדיאניש בלוט?!... אמת, דעם טאגן געדענק איך אינגאנצן ניט, אבער די מוטער שטייט פאר מיר, ווי א לעבעדיקע, און איך קען ושווערן, אז זי איז געווען א כשר'ע, יידישע טאכטער. און ווייטער, צו געבנדיק אפילו, אז זי האט שוין יא אמאל מיט עימיצן געזינדיקט, האט עס געקענט פאסירן בלויז מיט א וויסן מענטשן. ווי קומען צו אונדז, קיין קישינעוו, בעסאראביע, גאר אינדיאנער?...

ניין, ברודער, סיגא-וועי-מא, דיין חשובן שטימט ניט! ס'איז פונקט אזוי מעגלעך, אז מיין מאמע זאל זיך פארליבן אין א אינדיאנער, פונקט ווי ס'איז מעגלעך, אז דו זאלט, מיט איין מאל, אפטריוסלעך פון זיך דייע זיבן-צענדליק יאר און ווערן א יונגערמאן.

מיט א גרינגשעצנדיקן שומייכל, האט ער אויסגעהערט אלע מיינע ארגו-מענטן, געבעטן מיין קעמערע און, צעקעמענדיק מיינע לאנגע האר אויף ביידע זייטן קאפ, מיט א שייטל אינדערמיט, האט ער מיר, אין דער זעלבער צייט, גענומען דערציילן א מעשה וועגן געוויסע גייסטער, וועלכע האבן זיך, אין מאל, שטארק פארזינדיקט קעגן „גרויסן-גייסט“ און וועמען יענער האט, אלס שטראף, פארטריבן, אויף א געוויסער צייט, פון זיך ווייט, ווייט, איבער פרעמדע לענדער און טיפע ימ'ען... און ער האט, דערציילנדיק, שטארק אונטערגעשטראכן, אז אט-די פארטריבענע גייסטער פלעגן, גאנץ אפט, פאר-בענקטע, זיך צוזאמענקומען מיט ווייסע פרויען, וועלכע האבן ניט צו שטארק ליב געהאט זייערע אייגענע מענער...

און צוקומענדיק צו אַט־דעם אָרט אין דער מעשה, האָט ער מיר טיף אַרײַטגעקוקט אין די אויגן און אַ פּאַר מאָל איבערגעפרעגט, צי קען איך, אפשר שווערן, אַז מײן מוטער איז געווען זייער שטאַרק פּאַרליבט אין טאַטן? ...

— ניין, סײַגאַוועי־מאַ, אויף דעם שווערן קען איך זיכער ניט, אָבער אַזוי צי אַנדערש — דינע רײד זײנען דאָך ניט מער ווי אַ מעשה...
דער אַלטער האָט אַ גוטמוטיקן שמײכל געטאַן:

— יעדע זאָך, וון מײנער, וואָס קלינגט איצט פּאַר אונדז, ווי אַ מעשה, איז געווען אַן אמת פּאַר אַלע די, וועלכע זײנען געווען פּאַר אונדז... — און אַזוי רעדנדיק, האָט ער אַראָפּגענומען פון זײן קאָפּ דאָס שמאַל צוזאַמענגע־פּייגטע, געלע טיכל, וועלכעס האָט געהאַלטן אין אַרדענונג זײנע לאַנגע האָר און עס אַרומגעוויקלט אַרום מײן שטערן. דערנאָך האָט ער, ניט אײנדיק זיך, אַרויסגענומען פון דער אויבערשטער, קלײנער קעשנעק פון זײן העמדל אַ פּיר־עקיק שפּיגעל־ע און עס אַנגעשטעלט פּאַר מײנע אויגן.
לאַכנדיק, האָב איך אַ קוק געטאַן אין דעם און דער געלעכטער איז פּאַרגלײווערט געוואָרן אויף מײנע ליפּן: פּונעם שפּיגעל־ע האָט אַרויסגעקוקט אויף מיר אַ טיפּישער, יונגער אינדיאַנער. כ״האָב זיך אַזײן, כמעט, ווי ניט דערקענט.

און סײַגאַוועי־מאַ האָט געקוקט אויף מיר, מיט נצחון און פּרייד און געהאַלטן אין איין איבער־חורן:

— דו זעסט?!... ביסט אַ האַלב אונדזערער... דערפאַר ציט עס דיך צו אונדז, דערפאַר ביסטו אַהער געקומען... דערפאַר פּילסטו ווי עס וואַקסן די גראַזן און בײמער, פּאַרשטייטט וואָס עס רעדן צווישן זיך די חיות... אַלץ דערפאַר... אַלץ דערפאַר!... — און ער האָט, טריאומפּירנדיק, זיך געהויבן פון אָרט און צוגעקלאַפט מיט בײדע הענט איבער זײנע קני.

אַט דער טײערער פּרײנט מײנער, דער אַלטער, קלוגער סײַגאַוועי־מאַ — פּלעגט מײך אָפט מיטנעמען מיט זיך אויף זײן שטיקל קאַרן־פעלד, עט־לעכע מײל טיף אין מדבר, און אין די אָונטן, נאָך דער אַרבעט, פּלעגט ער, רויכערנדיק זײן ליולקע, מיר דערצײלן מעשהלעך, אָדער זינגען זײנע אור־אַטע לידער.

און אַט וועל איך אייך איצט איבערדערצײלן אַ קליין, זייער שײן, מעשהלע, ווי אַזוי עס זײנען אויף דער וועלט געקומען פּאַרשיידענע ראַסן: די ווייסע, געלע, ברוינע און שוואַרצע.

אין אַ נאָרדענער מיטאַג־שעה, אונטערן שאַטן פון אַן עפּל־בוים, האָב איך די מעשה געהערט. און אַט ווי זי פּלעכט זיך:
...ווען דער „גרויסער־גײסט“ האָט באַשאַפּן די וועלט, ווען דער הימל

איז שוין געווען געדיכט באַזעצט מיט שטערן, ווען די גראַזן און בייער האָבן שוין געבליט און טויזנטער פאַרשיידענע מינים חיות און אַנדערע באַשע־ פענישן האָבן זיך געפרייט מיט זייער לעבן, ווען די זון מיט דער לבנה האָבן שוין אויך אָנגעהויבן זייער אייביקן וועג פון אויפגיין און פאַרגיין — איז דער „גרויסער־גייסט“ זייער צופרידן געווען מיט זיין אַרבעט. אָבער זיין פרייד האָט ניט זייער לאַנג אָנגעהאַלטן. צוקונדיק זיך צום לעבנס־גאַנג פון זיינע באַשעפענישן, האָט ער דערפילט, אַז עפעס פעלט צו פולקאָמענ־ הייט, עפעס איז ווי ניט דערזאַגט, ווי ניט פאַרענדיקט ...

... אַ שטיק צייט איז ער אַרומגעפלוין אַן אומרואיקער, אַ זוכנדיקער, אַ פאַרטרויערטער, ביז ער האָט זיך, ענדלעך, דערטראַכט, אַז אים פעלט אַזאַ מין באַשעפעניש, וועלכע זאָל אימשטאַנד זיין צו פאַרנעמען זיין פלאַץ אויף דער ערד, ווען ער וועט שטאַרק פאַרנומען זיין אין הימל; אַ באַשע־ פעניש, וועלכע זאָל קאָנען הערשן איבער אַלע מינים חיות, אָבער געהאָרזאָם זיין צום הערשערס ווילן...

...און אַזוי ווי ער האָט צווישן אַלע מינים אַרומליפנדיקע, אַרומ־ פליענדיקע און אַרומקריכנדיקע באַשעפענישן ניט געקענט צווחן דעם פאַר־ סיקן מין, האָט ער באַשלאָסן צו נעמען זיין אייגענעם אויסקוק פאַר אַ מוס־ טער, אָבער אים מאַכן פיל קלענער און שוואַכער פון זיך...
...ער האָט באַשלאָסן צו באַשאַפן דעם מענטשן...

...האָט ער אויפגעשטעלט אַ ריזיקן אויוון נעבן אַ באַרג פונעם בעסטן ווייסן ליים און גענומען אויסקנעטן אַ צאָל מענטשן... ער האָט זיך אויך באַנוצט מיט אַ הערבייאַיקער אַזערע אַלס שפיגל, כדי צו פאַרקערפערן אין דער נייער באַשעפעניש זיין אייגענעם געשטאַלט. דערנאָך האָט ער געמאַכט אַ גרויסן פייער אין אויוון און ווען ער האָט זיך גוט אָנגעגליט, האָט ער אַרייטגערוקט אַהין די געשאַפענע מענטשן, כדי זיי גוט אויסצובאַקן...

...אַזוי ווי אָבער דער „גרויסער־גייסט“ איז נאָך ניט געווען געניט אין מענטשן־באַשאַף און ניט געוואוסט די נויטיקע צייט, ווי לאַנג צו האַלטן די מענטשן אין דער היץ, האָט ער געעפנט דאָס טירל פון אויוון צופרי און ווען ער האָט אַרויסגענומען די מענטשן, זיינען זיי אַלע געווען נאָך צו בלייבן, צו ווייסן, כמעט ווי האַלב־רוי...

...איז ער שטאַרק ביז געוואָרן, פאַרטריבן פון זיך די ניט־דערבאַר־ קענע מענטשן און זיך ווידער אַ נעם געטאָן צו דער אַרבעט: אויסגעקלעפט פון זעלבן ליים נייע מענטשן, ווידער אָנגעגליט דעם אויוון און זיי אַריינגע־רוקט אַהין...

דאָס מאָל האָט ער שוין געעפנט דאָס טירל פונעם אויוון אַביסל שפע־ טער, ווידער אַרויסגענומען די מענטשן און ווידער אַמאָל געבליבן זייער ניט

צופריון מיט זיין ארבעט: דאָס צווייטע מענטשן-געבעקס איז אויך געווען, היפּשילעך, ווייט פון זיין וואונטש, פון זיין אייגענעם שיינעם און שטאַלצן אויס-זען. דערצו זיינען זיי אַלע אַרויסגעקומען מיט געבלעכע פּנימ'ער, פּלאַכע נעז, שמוּאַלע אויגן און הויכע באַקן-ביינער... און ער האָט פאַרשטאַנען, אַז ס'איז ווידער זיין אייגענע שויד: ווייך ער האָט זיך שטאַרק געאַיילט, מאַכנדיק זיי און איז, דערצו, נאָך געווען אין כּעס פאַרן ערשטן דורכפאַל זיינעם...

...האָט ער אויך די געבלעכע מענטשן פון זיך פאַרטריבן און זיך ווידער גענומען צו דער אַרבעט. איצט האָט ער שוין געאַרבעט פּולקאַמען רואיק, אַ פּולצער מיט פּרייד און זיכערקייט, אַז עס וועט אים שוין, ענדלעך, געלינגען אַרויסצוקריגן דעם מענטשן מיטן נויטיקן, צו אים ענלעכ, אויס-זען...

..און ער האָט קיין טעות ניט געמאַכט: ודי דריטע גרופּע מענטשן איז אַרויסגעקומען אַ פּולקאַמענע: זי האָט זיך געפונען אין אַוירן פּונקט די נויטיקע צייט, און אַלע זיינען זיי געווען שוין און שטאַרק און די הויט זייערע האָט זיך אַרויסגעצייכנט מיט איר ברוינלעך-רויטער זאַפּטיקייט און שיינ-קייט, פּונקט ווי די ריכטיקע הויט דאַרף אויסזען... זייערע לענגלעכע נעז האָבן געקענט פּריי אַריינציען אין זיך די שאַרפע מדבר-לופּט און זייערע שוואַרצע, גרויסע אויגן האָבן געקענט זען פאַר מילן פאַראויס...

...און ס'גאַר וועי-מאַ האָט פאַרעמדיקט, מיט אַ שעלמישן שמיכל: — אַט פון די גאַר ערשטע מענטשן, פון די האַלב-רויע, זענט איר, די ווייסע מענטשן, אַרויסגעקומען. פון די צווייטע, ודי ניט-דערבאַקענע — די יאַפּאַנעזער און כינעזער, כ'מיי, ודי גאַנצע געלע ראַסע. מיר, אינדיאַנער, זיינען אַרויסגעקומען פון דער דריטער, פון דער לעצטער גרופּע: אַלע — געוועזע, שטאַרקע, גוט אַויסגעבאַקענע, ברויך-רויטע, גוט צוגעפאַסטע צום לעבן...

דאָס מעשהלע איז מיר זייער שטאַרק געפּלען, איך האָב זיך אָבער גלייך געכאַפט און אַ פּרעג געטאַן:

— נו, און וואָס איז מכּוּח די נעגערן, די הינדוסן און די איבעריקע פאַרשיידענע מינים טונקל-הויטיקע שבּטים, וואָס לעבן אין אַזיע און אין אַפ-ריקע?... וואָס איז מכּוּח זיי?... פון וואָגען האָבן זיי זיך גענומען אויף אונדזער וועלט? ! ס'גאַר וועי-מאַ האָט אויפּגעהערט צו רויכערן און זיך אַנגעשטרענגט פאַרטראַכט. באַלד האָט אָבער זיין בליק ווידער אויפּגע-ליכטן און אַ זיכערער שמיכל האָט זיך אַויסגעשפּרייט אויף זיינע ליפּן, וועכע האָבן כּמעט, ווי אַרויסגעזונגען, דעם ענטפּער:

— די נעגערן און בכּל אַלע איבעריקע טונקל-הויטיקע פּעלקער זיינען

ארויסגעקומען פון עטלעכע מענטשן, וועלכע דער „גרויסער-גייסט“ האט
 נישט באוויזן ארויסצוכאפן, אין דער נויטיקער צייט, פונעם אויוון און זיי
 זיינען היפאשילעך צוגעסמאליעט געווארן... ווער מער, ווער ווייניקער און
 אייניקע זיינען אינגאנצן שווארץ געווארן...
 איך האב גענומען שטארק לאכן.

און א צופרידענער מיט זיין איינפאל, האט סיגא-וועיימא, האלב ערנסט,
 האלב שפאסיק, פארענדיקט:

— פארושטייסט, זון מיינער, אפילו דער „גרויסער-גייסט“ קען נישט אויפ-
 טאן מער ווי א „גרויסער-גייסט“ קען, בפרט נאך — אן ארבעט, וועלכע
 ער טוט צום ערשטן מאל...

איצט האבן מיר שוין ביידע, לאנג און הארציק, געלאכט.

נאָוועמבער, 1958.

א הארציקן דאנק

דאס ערשטע — א הארציקן דאנק דער גרופע ניו-יאָרקער, פּערזענלעכע פריינט, וועלכע האָבן זיך אַרגאַניזירט אין אַ קאָמיטעט, מיטן צוועק צו ברענגען צום לעבן מינע צוויי נייע ביכער : „באַרג אַרויף“ און „אינדיאַנער דערציילונגען“.

מיין צווייטן, פּונקט אזאָ האַרציקן דאַנק, שיק איך צו די צוויי קאָ-מיטעטן, וועלכע האָבן, ווי צוויי שיינע בלומען, אויפגעבליט אין צוויי, ווייט אָפּגעטיילטע עקן פון אונדזער לאַנד : אין לאַס-אַנדזשעלעס און אין מיאַמי — און האָבן אויסגעשטרעקט צו מיר זייערע וואַרעמע, חבּר'ישע הענט. איצט, ווען אונדזער „באַרג אַרויף“ איז שוין אַריבער דעם „באַרג שפיץ“, ווען דער בוך איז זיך שוין, כמעט ווי אינגאַנצן צעגאַנגען, ווען מינע „אינדיאַנישע דערציילונגען“ זיינען שוין אויך ביי איך אין די הענט, דערלויבט מיר צו זאָגן אַ פאַר ווערטער : וועגן מינע טייערע „אינדיאַנער“, מיט וועלכע איך ברענג איך איצט צוזאַמען.

מיין נייער בוך איז ניט נאָר שיינע ליטעראַטור ; ניט נאָר, אין אַלגעמיין, אַ נייע טעמע אין דער אידישער שפּראַך, נאָר ער איז מיר אויך זייער טייער צוליב דעם טרויעריקן פּאַקט, וואָס איך אַ גרויסער צאָל הינזיכטן, איז די אינדיאַנער געשיכטע זייער ענלעך צום גורל פון אונדזער אייגענעם פּאָלק.

אין יעדער דערציילונג זיינען איינגעוועבט היסטאָריש אמת'דיקע קאָ-פיטלעך פון דער בלוטיקער געשיכטע פונעם „רויטן מענטשן“, טרויעריקע פּאַקטן פון דער געשיכטע פון אַ פּאָלק, ביי וועמען מען האָט ברוטאַל אַוועק-גערויבט ניט נאָר זיין ריזיק, גרויס, רייך און שייך לאַנד, וואָס טראַגט איצט דעם שטאַלצן נאַמען „אַמעריקע“, נאָר מען האָט אויך, מיט אַלע כוחות, זיך באַמיט אים אַליין צו פאַרניכטן צוזאַמען מיט זיין קולטור און גלויבן. אאפּשר וועט אַט הער בוך זיין כאַטש איין טראַפּן פון דער מעכטיקער כוואַליע, וועלכע וועט זיכער, פריער אַדער וּשפּעטער, העלפּן אָפּשווענקען דעם איצטיקן רשעות און ערנט פון דער וועלט און העלפּן בויען אַ בריי-דערלעכע צוקונפט פאַר דער מענטשהייט אין אַ וועלט פון שלום.

נאָך אַמאָל, טייערע פריינט, אַ דאַנק פאַר אייער הילף און לאַמיר האָפּן, אַז די נביאים, וועלכע זאָגן פאַראויס דעם אומקום פון אונדזער שפּראַך און ליטעראַטור, וועלן זיך אַרויסווייזן צו זיין פּאַלשע נביאים און אונדזער טייערע, האַרציקע פּאַקט-שפּראַך, צוזאַמען מיט אונדזער ליטעראַטור, וועלן, פּונקט ווי אונדזער פּאָלק און זיין קולטור — ווייטער פאַרזעצן צו שפינען זייער אייגענעם, אייגנאַרטיק פּראַגרעסיוון לעבן.

אַ חבּר'ישן דאַנק די צוויי ניו-יאָרקער ספּאַנסער אַרגאַניזאַציעס : „וואַר-שעווער, אַכטר באַלטיק קולטור-קלוב“ און דעם „סמאַרגאַנער הילף-סאַסייעטי און דוד גיליבסקי, ישראל סינקאָוויטש קולטור-קלוב“.

די מיטגלידער פון אלע קאמיטעטן — זיינען איינצייטיק אויך ספאנסערס

(די נעמען גייען אומעטוס לויטן א"ב)

דער ניו-יארקער ש. דייקסעל בוך-קאמיטעט:

טאראנט, ליזא	אראנאוו, ראז פארזיצערין
יוקלסאן, ראובן און פייגל	אלפערט, מייער, פינ. סעקר.
יאכנעס, ולמן	אייזנבערג, סעם-ראז, קאטירער
כאראווער, דארא	פאדאטסקי, ליזא, פראט. סעקר.
מאכאווער, עלסי	באבריק, סאפי
מאריס, דוד	באומער, מיריאה
סאלמען, ראכיל	גודלמאן, אהרן און שרה
סאפראן, ראז	דייקסעל, סידע
קאופמאן, סעם	האך, רובין
קארן, שמואל און יחזיק	האלאוויטץ, בעסי
ראפאפארט, נח און בעלא	וואוירבין, פעני
ראדזשער, מאריס און אַניטאַ	

אין אַנדענק פון אונזערע טייערע פריינט — מיטגלידער פון דעם

ניו-יארקער קאמיטעט:

זינא לאנדאן

קאמינסקי, אלעקס און פעני

דאוידאוויטש, שמואל (ניו יארק-מיאמי, פלארידא)

בענעוויטש, ווערא (מיאמי, פלארידא)

מיאמער ש. ד. בוך-קאמיטעט

מיאמער ספאנסער לייען-קרייז קאמיטעט

מייסטער, יאנקל און אידיט	בענעוויטש, בען
פעלדמאן, יאנקל און אסתר	אין אַנדענק פון זיין פרוי
קארט, הערשל און קאסיע	ווערא, בענעוויטש
ראהינסקי, משה און דארא	דאוידאוויטש, שרה
שענדלאף, סידויע	אין אַנדענק פון איר מאן
אין אַנדענק פון איר מאן	שמואל דאוידאוויטש
נעיטן שענדלאף	סטענדער, יצחק און לייקע
	לין, גארמאן און גאסי

מיצמער ליען-קרייזן:

זישע וויינפער ליען-קרייז
רוט האַלטמאַן
אין אַנדענק פון איר מאַן
משה האַלטמאַן

י. ל. פּרץ ליען-קרייז
דוד עדעלשטאַט ליען-קרייז
משה האַלטמאַן ליען-קרייז

לאַס-אַנדזשעלעסער ש. ד. בוך-קאָמיטעט

קלאַפּערמאַן, סעם און לינא
קרופּין, נחמן און אַנא
קיטאי, ווילי און פעני
שוואַרץ, היים
קופּער, באַרנעט
ראַבינ, בען און ראָזע

איראַוו, גרישא און סאַניאַ, פּאַרז.
אשפּין, יעקב און נעלי
באַרנשטיין, אברהם און גיטל
האַלפּערט, דען און לינא
מעדעס, גינא
מאַזער, מ.
סמאַלער, מיני, טעקר.

ס פ א נ ס ע ר ס

מר. און מרס. געסין (באַסטאַן)
גוירסט, מייער און ריווא
גאַרפּילד, ניטן און מערי
(לאַס-אַנדזשעלעס)

א. און ב. — צוויי פריינד
אייזנבערג, יאשא-יעקב
אין אַנדענק פון זיין פרוי
דר. מאניע איזנבערג

גאַרעליק, מייער
(פעטאדומע, קאַליפּ.)
גאַלדזשטיין, משה און גינא
גאַוואַרין, אירווינג און קלאַראַ
גאַלוב, ניטן און נעטי
גלעס, שמואל און ראָז
גלאַק, בויבאַרד און אסתר
גרינהאוז, טערא און דזשעק
גריין, סאַראַ
גראַספעלד, אַרנאָלד און הדסה
גאַדזשטיין, גינא

בין, מאַריס און חנה'לע (יאַנגסטאַן)
באַרנשטיין, יאַסאָ און לייקע (פּילאַ).
ביזנבערג, וואולף און מיריאם
באַרנשטיין, איטשע און איטקע
בעקער, יעקב (מאַנטרעאַל)
בעני און מלכה'לע (פריינט)
בערל און הענע (יאַנגסטאַן)
בינעמאַן, אייב און ציפּע
(סאַן-פּראַנציסקאָ)
בראַדי, הערמאַן און פּאַלין
(מאַהיגען)

אין אַנדענק פון איר מאַן
בנימין גאַלדווירט
גראַסמאַן, אייב
אין אַנדענק פון זיין פרוי
צילי גראַסמאַן
גאַלדזשטיין, גינא
אין אַנדענק פון איר מאַן

גאַלדבערג, איטשע און דזשעני
גרעטץ, מאַריס און חנה
גאַדיק, מענדל און דאַראַ (פּילאַ).
גערושענזאָן, יאַסאָ און צירל (פּילאַ).
גהדמאַן, ישראַל און לינא
(האַטעל קעפיטל)

זיבניקי גאלדע
פון אגדענק פון איר מאַן
אברהם זיבניקי
 משה גאָלדשטיין

זיפער, זעליג
 זעדיקסאָן, טשאַרלס און נינאָ

טראָפּאָווער, סעם
 טשעבינסקי, נייטן און מאלי
 טורעווסקי, דזשעני
 אין אַנדענק פון איר מאַן
 יוסף טורעווסקי

יאקאָלאָוו, פנחס לייב און נעכע
 (באָסטאָן)
 יחזקאל, מאלע

לעווין, ישראל און מלכה
 דר. לאָב, מאַרטין דזשעי.

לערנער-בורלאַנט, דזשעק און עמא
 לאַנדאָו, זעוו און לאָלא
 זייערע-אָוויטש, יאַנקאָ און רחל
 לעווין, טוביה און ריטא
 זינא (אָ גוטער פריינט)

לעווין, יאשא און דזשעני
 זופין, אברהם און שרה
 לייזער און זנה (ברייטאָן)
 לעזקאָוויטש, אַנא
 לייב, א. און אַנא

אין אַנדענק פון זיין מומע
 לאה לייב

לעווין, סימאָן און ראָז
 אין אַנדענק פון זייער אומפאַר-
 געסלעכער שוועסטער

זינא לאַנדאָו
 לאַנדאָו, פרויקע און דזשאנעס
 אין אַנדענק פון זייער מוטער
 זינא לאַנדאָו

מעטלין, ס. (אַנטאריאָ, קאליפּ).
 מילער, מאַריס און בערטא
 מילער, מאַרי סאון בערטא
 מאַס, מאַריס און בערטא

דרוקער, הערי און מערי
 (איסט אָרענדווש, ניו-דזש).
 דורלעשטער, נייטן און אסתר
 דאַראָזשקין, יאַנקאָ און צייטל
 דריבינסקי, מייער און חנה
 דזשענקינס, מאַקס און זינא
 דעניעלס, הענעך און עמא
 דעמבוס, שמואל און מלכה

היד, מענדל און חבורה (באָסטאָן)
 האָקן, סימאָן און דיינא
 פרומע העלפגאַט

וואַלאָוו, מיכל און מלסה (פילא).
 ווינער, רבקה

ווינגנארד, יעקב און איידא
 ווייסמאַן, מאַרי און פוירל
 וואַסערמאַן, קאַרל און הענא
 ווינער, שלמה און ראָסיל (ברייטאָן)
 וועסטלמאַך, שמואל און רחל
 (באָסטאָן)

וואַסערמאַן, שלמה און רבקה
 וואגמאַן, מאַניא
 אין אַנדענק פון איר מאַן

שמעון וואגמאַן
 ווייסמאַן, בנימין
 אין אַנדענק פון זיין פרוי

קאַראַ ווייסמאַן
 ווייס, אברהם און איוואַ

אין אַנדענק פון זייער איינציקן
 זון, העראָלד ווייס, וועלכער איז
 געפאַרן אין קאַמף קעגן פאַשיזם,
 פאַר אונדזער גליק און פרייהייט.

זעלצמאַן, מאַרקוס און אידיט
 (נואַרק)

זאכאריע, זאַקי און אסתר
 זאַלצמאַן, סעם און ענא

דר. סטעלער, היימען און איידא
 אין אַנדענק פון זייער איינציקן
 זון — יאָסי סטעלער
 סידער, משה, פון פיטסבורג
 לזכרון זיין אַנדענק
 עפשטיין, היימען און בערטאָ
 (טוסאָן, אַריזאָנא)
 ענטין, טשאַרלס און סיליע
 עקשטיין, מערי
 אין אַנדענק פון איר מאַן
 וויליאַם עקשטיין

פּאַלאַנסקי, מעקס און אסתר
 פּאַלאַק, יחיאל און שרה (באַסטאָן)
 פּערלמוטער, שכנא און כייעלע
 פעלי, סערא
 אין אַנדענק פון איר מאַן
 דזשען פעלי

פיינשטיין, יוסף און בלומא
 פריד, ישראל און חנה
 פריד, סיימאָן און סטעלא
 פישערמאָן, יוחנן און איידא
 פרידמאָן, יאָנקל און מערי
 פעלדמאָן, סיימאָן און דזשעני
 פרידמאָן, בעסי
 פעדערמאָן, סיימאָן און ראָז
 קיש, משה
 קעסלער, הענרי און ראָז
 קאַהען, יוסף און פּאַלין
 קעלערמאָן, שמואל, אסתר, הענרי
 קעס, דוד און סערא
 קאַזב, אברהם און בעסי
 קאַראַבעלא, יוסף (לאַס־אַנדזש)
 קעסלער, צבי־הירש
 קעסלער, יצחק (דעטראַיט)
 קעס, סאַניא
 עמאָ דאַנאַרוס קלובן (שיקאַגא)

(סטעטן־איילאַנד)
 מיישקין, קלאַראַ (כאַד ראַקאָווע)
 מאַרגענשטערן, יוסף (קליוואַנד)
 אין אַנדענק פון זיין פרוי
 בערטאָ מאַרגענשטערן
 מאַקאָווסקי, מנוחה
 אין אַנדענק פון אין מאַן
 מענדל סאַקאָווסקי
 מאַרק, יעטא, סאַלי און דאַרא
 אין אַנדענק פון איר מאַן
 יעקב מאַרק

נעלסאָן, סעם און לאה
 נעמיראָוו, טשאַרלס און בעסי
 נעכאַמקין, איזיק און שפרה
 (באַסטאָן)
 נעמטשאַוו, אלעק און ראָז
 (לעיקוואוד)

סאַוראַנסקי, מישא און סאַניא
 סעלצער, דוד און איטקע
 סאַקאָלאָוו, אברהם און ראָז (פילא.)
 סאַנדלער, הערש און ענאָ (פילא.)
 סטיינמאָן, דיב
 סטרייט, ווערול און טיבל (פילא.)
 סאַלענדזשער, פרענק און גיטא
 סולער, חיים און עלסי
 סאַנדלער, גדאליע און אסתר
 סילווערשטיין, יוסף און ראָז
 דר. סילווער, מאַקס
 סאַפּאק, הענעך און שפרה
 (מינעאַפּאָליס)
 ספעקטער, י. (ניו־הייווען)
 סילווערבערג, סאול און ראָז
 סלאוין, לו און אידיט
 סטעפקין, ראָז (לאַס־אַנדזשעלעס)
 ספיטץ, מעק סאון אסתר
 סאַמאַראַדין, סיידיע

קאפלאַן, וועלול און איידא
(ריטשומאַנד, קאַליפּ.)
קאַהעז, סעם (וואוּדלאַנד)
קוואַסיק, אַנאַ
קאזאַן, אַלטער און דאַרא
קאַזיניץ, לילי
אין אַנדענק פון איר מאַן
שמואַל-יצחק קאַזיניץ
קימען, ראַוז-מישעל
אין אַנדענק פון איר מאַן
נחום קימען
קרוגעל, חיים
אין אַנדענק פון זיין פרוי
מלכא קרוגעל
ראַזינסקי, הערי
אין אַנדענק פון זיין פרוי
סעראַ ראַזינסקי
ראַטענבערג, דייוו און סיריע
רובינסקי, סעם און לאה
ראַטמאַן, ווילי און ביידע
ראַדקיץ, אלחנן און בעלא
ראַטמאַן, יעקב און אַניוטאַ
(פאַפּ פון ברייטאַן)

רייזער, בעטי
אין אַנדענק פון איר מאַן
אַסקאַר רייזער
ראַטענבערג, אייכראַהאַם און סאַפּי
שוואַרץ, סעם און סידי
שקאַלניק, אברהם און שרה
דר. שאַטצאַוו, לואי
שוויידער, אַלעקסאַנדער
שטראַוס, אברהם און סילוויאַ
(קליוולאַנד)
שטיינבערג, מאַקס און סאַניאַ
(קאַליפּ.)
שטיינבערג, נתן און פעני
(טאַמס ריווער)
דר. שעפער, יוסף און סאַניאַ
שעפער, פנחס און אסתר
שוועל, קאַרל און בעטי
שולמאַן, קלאַראַ (וואַשינגטאָן)
אין אַנדענק פון איר מאַן
ומייער שולמאַן
שענקמאַן, לואי און סאַניאַ
אין אַנדענק פון זייער זון
באַרי שענקמאַן

אין ליכטיקן אַנדענק

פון מינע טייערסטע — שוועסטער און שוואַגער
ישראל און רוּדי פּראַכמאַן
וועלכע האָבן פּרייוויליק און מיט גרויס ליבשאַפט, פאַרנומען
די ערטער פון מינע פּרי-פאַרשטאַרבענע עלטערן.
אברהם און טשאַרנע דייקסעל